

54 F 88129

1001285801

Ženy, které běhaly s vlky

Mýty
a příběhy
archetypů
divokých žen

„Hluboce spirituální kniha oslavující
chytrost, odvahu a nezkrotnost žen.
Uctívá ženskou duši.“

The Washington Post Book World

#1
BESTSELLER
NEW YORK
TIMES

Clarissa Pinkola Estés, Ph.D.

„Kniha *Ženy, které běhaly s vlky* není jenom další knihou. Je to dar hlubokého náhledu, moudrosti a lásky. Je to orákulum od té, která zná.“

Alice Walker

V každé ženě žije mocná síla, naplněná zdravými instinkty, vášnivou tvořivostí a nesmrtelným poznáním. Je to archetyp Divošky, který představuje instinktivní povahu žen. Divoška je ale ohroženým druhem, neboť i když dary nespoutané přírody nám od narození patří, snaha společnosti „zcivilizovat“ nás do strnulých rolí utlumila to hluboké a životadárné poselství našich vlastních duší. V knize *Ženy, které běhaly s vlky* se zabývá dr. Estés mýty, pohádkami a příběhy, z nichž mnohé pocházejí z její vlastní rodiny, s cílem pomoci ženám spojit se znovu s těmi divokými, zdravými a vizionářskými vlastnostmi této instinktivní povahy. V příbězích a komentářích v této pozoruhodné knize nalzáme, zkoumáme, milujeme a pochopíme Divošku a pojmem ji do své hluboké duše jako něco kouzelného a léčivého. Dr. Estés vytvořila nový lexikon na popsání ženské duše. Je to obohacující a životadárná psychologie žen v tom nejoprávněnějším smyslu, je to poznání duše.

„Práce Clarissy Pinkoly Estés, zakořeněná ve starých a hlubokých rodinných rituálech a v archetypální psychologii, dává najevo, že duše není ztracena, ale byla jen uložena ke spánku. Tato kniha nám připomíná, že jsme stále nespoutanými a že obnovení této vitality nás samo o sobě postaví přímo do světa.“

Thomas Moore, autor knihy *Care of the Soul (Péče o duši)*

„Inspirující kniha, vitaminy pro duši žen, které nejsou ve spojení se svojí intuitivní povahou.“

San Francisco Chronicle

„Jsem vděčna knize *Ženy, které běhaly s vlky* a dr. Clarisse Pinkole Estés. Práce ukazuje čtenáři, jak úžasné je být odvážnou, starostlivou a jak je úžasné být ženou. Ten, kdo umí číst, by si měl přečíst tuto knihu.“

Maya Angelou

248

ISBN 80-7205-648-4

9 788072 056484 >

NAKLADATELSTVÍ

PRAGMA

ŽENY, KTERÉ BĚHALY S VLKY

MÝTY A PŘÍBĚHY
ARCHETYPY DIVOKÝCH ŽEN

Clarissa Pinkola Estés, Ph. D.

PRAGMA
HODKOVIČKY

003 (UKF)

605 442

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Estés, Clarissa Pinkola

Ženy, které běhaly s vlky / Clarissa Pinkola Estés ;

[z anglického originálu ... přeložila Hana Halamová-Catalano].

– Praha : Pragma

Originál: Women who run with the wolves

ISBN 80-7205-648-4

396 * 159.9

■ ženy – psychologie osobnosti

NÁRODNÍ KNIHOVNA

1001285801

na Estés

na hada
čuvá

14/202 4090

54 F 88129

Clarissa Pinkola Estés

ŽENY, KTERÉ BĚHALY S VLKY

Mýty a příběhy o archetypu divoké ženy

Z anglického originálu *Women Who Run With the Wolves*,
vydaného nakladatelstvím Ballantine Books,
přeložila Hana Halamová-Catalano.

Copyright © 1992, 1995 by Clarissa Pinkola Estés, Ph. D.

All performance, derivative, adaptation, musical, audio, recording, illustrative, theatrical, film,
pictorial, electronic-including but not limited to online services, and all other rights reserved.

© Pragma

ISBN 80-7205-648-4

abn ce

PŮJCOVNA

*A kedves szüleimnek
Mária és Jozsef,
Mary and Joseph,
Szeretlek benneteket.*

*y
Para todos los que yo amo
que continuan desaparecidos.*

OBSAH

DAR DIVOKÉ ŽENY

PŘEDMLUVA	13
ÚVOD: ZPĚV NAD KOSTMI	15

PŘÍBĚHY

1. ZAVYTÍ: VZKRÍŠENÍ DIVOKÉ ŽENY	33
<i>La Loba, Vlčí žena</i>	
Čtyři rabíni	
2. PLÍZENÍ ZA VETŘELCEM: POČÁTEK ZASVĚCENÍ	44
Modrovous	
<i>Přirozený duševní dravec</i>	
<i>Naivní ženy jako kořist</i>	
<i>Klíč k poznání: Důležitost pátrání</i>	
<i>Zvířecí ženich</i>	
<i>Stopa po krvi</i>	
<i>Sledování a kličkování</i>	
<i>Pláč</i>	
<i>Požírači hříchů</i>	
<i>Tajemný muž v ženských snech</i>	
3. VYSLEDOVÁNÍ SKUTEČNOSTÍ: OBNOVENÍ INTUICE JAKO ZASVĚCENÍ	72

<p><i>Dětská matka či nemateřská matka</i> <i>Silná matka, silné dítě</i> <i>Špatná společnost</i> <i>Nevypadat dobře</i> <i>Zmrazené city, zmrazená tvořivost</i> <i>Kolemjdoucí neznámý</i> <i>Přínos vyhnanství</i> <i>Naježené kočky a šilhavé kvočny světa</i> <i>Paměť a souvislost za každých okolností</i> <i>Láska k duši</i> <i>Pochybená buňka</i></p>	
7. RADOSTNÉ TĚLO: DIVOKÁ SMYSLNOST	173
<p><i>Řeč těla</i> <i>Tělo v pohádkách</i> <i>Síla boků</i> <i>La Mariposa, Motýlí žena</i></p>	
8. SEBEZÁCHOVA: IDENTIFIKACE PASTÍ, KLECÍ A JEDOVATÝCH NÁVNAD	186
<p><i>Zdivočelá žena</i> <i>Rudé boty</i> <i>Krutá ztráta v pohádkách</i> <i>Ručně dělané rudé boty</i> <i>Pasti</i> <i>Past č. 1: Zlacený kočár, znehodnocený život</i> <i>Past č. 2: Vyschlá stařena, stárnoucí síla</i> <i>Past č. 3: Pálení pokladu, Hambre del Alma, hlad duše</i> <i>Past č. 4: Zranění základního instinktu, následek zajetí</i> <i>Past č. 5: Snaha ukradnout tajný život, rozpolcenost</i> <i>Past č. 6: Podlézání kolektivu, vzpoura stínu</i> <i>Past č. 7: Předstírání, normalizace abnormálního</i> <i>Past č. 8: Nezřízené tancování, posedlost a závislost</i> <i>Závislost</i> <i>V domě kata</i> <i>Příliš pozdní snaha zout boty</i> <i>Návrat k ručně vypracovanému životu, hojení zraněných instinktů</i></p>	
9. NÁVRAT DOMŮ: NÁVRAT K SOBĚ SAMÉMU	221
<p><i>Tulení kůže, duševní kůže</i> <i>Ztráta duševního citu je počátkem</i></p>	

10 *Ženy, které běhaly s vlky*

Ztráta vlastního kožichu
Osamělý muž
Duchovní dítě
Vysychání a mrzačení
Naslouchání starému hlasu
Zůstat příliš dlouho
Uvolnění a ponoření
Žena jako médium: Dýchání pod vodou
Vynořování
Praktikování záměrné samoty
Vnitřní ekologie ženy

10. ČISTÁ VODA: VYŽIVUJÍCÍ TVŮRČÍ ŽIVOT

255

La Llorona
Znesvěcení divoké duše
Jed v řece
Oheň na řece
Muž na řece
Získávání řeky zpět
Soustředění mysli a mlýn fantazie
Zápalková holčička
Zmaření tvůrčí fantazie
Obnova tvůrčího ohně
Tři zlaté vlasy

11. ŽÁR: ZNOVUNALEZENÍ POSVÁTNE SEXUALITY

285

Nemravné bohyně
Baubo: Bohyně břicha
Kojot Dick
Výlet do Rwandy

12. OZNAČOVÁNÍ ÚZEMÍ: HRANICE VZTEKU A ODPUŠTĚNÍ

295

Půlměsíční medvěd
Vztek jako učitel
Rada kořenářky: Šplhání na horu
Duch medvěda
Proměňující oheň a správný čin
Oprávněný vztek
Ušchlé stromy
Descansos

<i>Zraněný instinkt a hněv</i>	
<i>Kolektivní vztek</i>	
<i>Uvěznění ve starém hněvu</i>	
<i>Čtyři stupně odpouštění</i>	
13. BITEVNÍ JIZVY: ČLENSTVÍ V KLANU ZJIZVENÝCH	317
<i>Tajemství, které ubíjí</i>	
<i>Mrtvá zóna</i>	
<i>Žena s vlasy ze zlata</i>	
<i>Obětní plášť</i>	
14. LA SELVA SUBTERRÁNEA: ZASVĚCENÍ V PODZEMNÍM LESE	328
<i>Bezruká panna</i>	
<i>První fáze: Špatný obchod</i>	
<i>Druhá fáze: Odřezání</i>	
<i>Třetí fáze: Bloudění</i>	
<i>Čtvrtá fáze: Nalezení lásky v podsvětí</i>	
<i>Pátá fáze: Mučení duše</i>	
<i>Šestá fáze: Království Divošky</i>	
<i>Šedá fáze: Divoká nevěsta a ženich</i>	
15. STOPOVÁNÍ: CANTO HONDO – HLUBOKÁ PÍSEŇ	382
16. VLČÍ RASA	387
DOSLOV: PŘÍBĚH LÉKEM	391
DODATEK	397
POZNÁMKY	401
VÝCHOVA MLADÉHO VLKA: BIBLIOGRAFIE	422
SLOVO O AUTORCE	

☛ PŘEDMLUVA

Všechny jsme naplněny touhou být nespoutané. Pro tuto touhu existuje několik tradic ověřených protilátek. Učili nás se za ni stydět. Nechávaly jsme si růst dlouhé vlasy a používaly je k zakrývání svých citů. Stín „divošky“ nás však během našich dnů a nocí stále provází. Ať jsme kde jsme, ten stín, který nás pronásleduje, je rozhodně čtyřnohý.

CLARISSA PINKOLA ESTÉS
Cheyenne, Wyoming

ÚVOD

Zpěv nad kostmi

Nespoutaný život a divoká žena jsou dva ohrožené fenomény.

V průběhu času jsme mohli vidět, jak byla ženská instinktivní přirozenost pleněna, potlačována a skrývána. Předlouhý čas se jí dostávalo špatného zacházení stejně tak, jako životu v přírodě a v divočině. Jakmile jsme se k problému otočili zády, okamžitě byl na několik tisíciletí odsunut do nejzazšího koutku vědomí. Duchovní území divoké ženy byla během historie vydrancována nebo vypálena, její skrýše srovnány se zemí a pravidelný přírodní cyklus byl násilím změněn v nepřirozený rytmus pro potěchu a uspokojení ostatních.

Není náhodou, že panenská příroda naší planety mizí spolu s tím, jak ztrácíme porozumění pro naši vlastní vnitřní nespoutanost. Není tak těžké pochopit, proč se na staré lesy a stařeny pohlíží jako na nedůležité zdroje. Není to zas takové tajemství. Není rovněž náhodou, že vlci a kojoti, medvědi a divoké ženy mají podobnou pověst. Sdílejí příbuzné instinktivní archetypy, a jako takoví jsou mylně pokládáni za nemilosrdné, zcela přirozeně nebezpečné a dravé.

Můj život a práce jungiánské psychoanalytičky, básnířky a *cantadory* – sběratelky bájí, mě naučily, že ochabující ženská vitalita může být oživena hlubinnými psychicko-archeologickými zásahy do trosk ženského podsvětí. Těmito metodami jsme schopni odhalit cesty vrozené instinktivní psýchy, a skrze zosobnění v archetypu divoké ženy rozeznat povahu a omezení nejhlubší ženské podstaty. Žena v současné době je změtí činností, je nucena být vším pro všechny. Stará pravda měla být již dávno uznána.

Název této knihy *Ženy, které běhaly s vlky: Mýty a příběhy o archetypu divoké ženy*, vznikl na základě mých studií biologie života v přírodě, zejména života vlků. Studie o vlčích *Canis lupus* a *Canis rufus* se v mnohém podobají historii žen po stránce jak duševní, tak s ohledem na čínorodost.

Zdraví vlci a zdravé ženy sdílejí určitou duševní charakteristiku: ostré smysly, hravého ducha a silně vyvinutý cit pro oddanost. Vlci i ženy jsou si od přírody podobní svou zvědavostí a darem velké vytrvalosti a síly. Jsou hluboce intuitivní, náruživě se starají o své potomky, své partnery a blízké. Zkušeně se přizpůsobují neustále se měnícím okolnostem; jsou velice odolní a stateční.

Přesto byly oba tyto druhy pronásledovány, obtěžovány a falešně obviňovány z toho, že jsou hltaví, nevyzpytatelní, přehnaně agresivní, jednoduše řečeno že nejsou hodni stejné úcty jako jejich osočovatelé. Stávaly se obětními beránky pro ty, kteří narušovali nejen divočinu, nýbrž i nespoutané duchovní území a kteří beze zbytku ničili vše instinktivní, zanechávající za sebou pustou pláň. Pronásledování vlků a žen lidmi, kteří pro ně nemají pochopení, má překvapivě shodné rysy.

A tak právě při studiu života vlků ve mně začal prvně krystalizovat koncept archetypu divoké ženy. Studovala jsem také jiné tvory, kupříkladu medvěda, slona a ptáky-duše-motýly. (V řečtině *psyché* znamená duše i motýl, pozn. red.) Charakteristika každého druhu skýtá hojnost metaforických náznaků o tom, co lze poznat o ženské instinktivní duši.

Divoká příroda se na mém duchu podepsala nadvakrát. Poprvé tím, že jsem se narodila do vášnivé mexicko-španělské rodové linie, a pak adopcí rodinou ohnivých Maďarů. Byla jsem vychována poblíž státní hranice Michiganu, obklopené lesy, sady a farmářskými pozemky, nedaleko Velkých jezer. Hromy a blesky byly moje hlavní živiny. Kukuřičná pole v noci skřípala a hlasitě hovořila. Daleko na severu přicházeli za měsíčního svitu vlci na mýtiny, vzpínající a dožadující se. Všichni jsme bez obav mohli pít ze stejných pramenů.

Přestože jsem ji tehdy tak nenazývala, moje láska k divošce vzplála, když jsem byla ještě malé dítě. Byla jsem spíše estétka než atletka a mým jediným přáním bylo stát se věčnou tulačkou. Namísto židlí a stolů jsem dávala přednost zemi, stromům a jeskyním, neboť na takových místech jsem se cítila blíž k Bohu, mohla jsem se opřít o jeho tvář.

Řeka se *vždy* dožadovala návštěvy po setmění, pole *potřebovala*, aby se do nich vstoupilo, aby mohla vyloudit svůj šelest, ohně se *musely* zakládat v lese v noci a příběhy *bylo nutno* vyprávět daleko z doslechu dospělých.

Měla jsem štěstí, že jsem byla vychována v Přírodě. Tam mě blesky učily o náhlé smrti a o pomíjivosti života. Nové vrhy myších mláďat předváděly, jak je smrt zjemněna novým životem. Když jsem v jilu objevila zkamenělé indiánské korále, pochopila jsem, že lidé jsou zde již dlouho, předlouho. Učila jsem se posvátnému umění zdobit sama sebe. Velký motýl korunoval moji hlavu, světlušky byly mými nočními klenoty a smaragdově zelené žáby mými náramky.

Vlčí máma zabila jedno ze svých smrtelně raněných mláďat; to mě poučilo o tvrdém soucitu a nutnosti nechat smrt přistoupit k umírajícímu. Chlupaté housenky, které padaly z větví a znovu se šplhaly zpět nahoru, mě učily o cílevědo-

mosti. Jejich lechtavý pohyb na mé ruce ukazoval, jak pokožka dokáže ožít. Lezení do vrcholků stromů dávalo znát, jak jednou bude pocítován sex.

Moje poválečná generace po II. světové válce vyrůstala v době, kdy ženy byly dětinské a zacházelo se s nimi jako s majetkem. Byly ponechány ladem jako neudržované zahrady... naštěstí však vítr vždy přivál nějaké to divoké semínko. Přestože to, co ženy psaly, nikdo nevydával, neubíralo jim to chuti k činnosti. Ačkoli to, co ženy malovaly, nebylo uznávané, přesto se to stalo potravou pro duši. Ženy se musely dožadovat prostoru, nástrojů a prostředků potřebných pro své umění, a pokud jim nikdo nevyšel vstříc, samy si opatřily prostor ve stromech, jeskyních, lesích či v komorách.

Tancování bylo sotva tolerováno, a pokud vůbec, tančily ženy v lese, kde je nikdo nemohl spatřit, nebo doma ve sklepech či při cestě, když vynášely odpadky. Krášlení vyvolávalo podezření. Tvář zářící radostí či veselé oblečení zvyšovaly nebezpečí ublížení nebo sexuálního napadení. Ani ty šaty na těle nemohly být zvány vlastními.

Byla to doba, kdy rodiče, kteří týrali své děti, byli jednoduše nazýváni přísnými. Duševní rozpolcenost hluboce zneužívaných žen byla posuzována jako nervové zhroucení, dívky a ženy utazené v pevných šněrovačkách, pevně ovládaný a umlčeny, byly nazývány hodnými a ty ostatní ženy, kterým se v životě třeba jen na pouhý okamžik podařilo uniknout jařmu, bývaly označovány za špatné.

Stejně tak jako mnoho žen přede mnou i po mně, žila jsem svůj život jako maskované stvoření, *criatura*. Tak jako mnoho mých známých a příbuzných přede mnou, i já jsem klopýtala na vysokých podpatcích a oblékala si do kostela šaty a klobouk. Ale můj bájný ocásek často vykoukl zpod okraje šatů a stříhala jsem ušima, až mi klobouk spadl přinejmenším přes obě oči a někdy letěl až přes celou místnost.

Nikdy jsem nezapomněla píseň těchto temných roků, *hambre del alma*, píseň vyhladovělé duše. Ani jsem však nezapomněla radostnou *canta hondo*, píseň s hlubokým smyslem, jejíž slova se nám vracejí, chceme-li vyjádřit pocity nitra.

Zrovna jako pěšina lesem, která se újí a ztrácí, až se nakonec zdá, že mizí do nikam, tak i tradiční psychologická teorie na téma tvořivé, obdařené a tajuplné ženy je příliš brzy vyčerpána. Tradiční psychologie bývá často skoupá či dokonce mlčí o hlubších, pro ženy důležitých otázkách: její prapůvod, intuitivnost, sexualita a cykly, stáří ženy, chování ženy, ženská mazanost a moudrost, tvůrčí oheň. To vše po více než dvě desetiletí pohánělo mou práci o archetypu divoké ženy.

Otázky ženské duše nelze řešit jejím ztvárněním do přijatelnější formy vymezené neuvědomělou kulturou, ba ani ji nelze přizpůsobit do intelektuálně přijatelnějšího tvaru těmi, kdo se prohlašují za jediné nositele svědomí. Nikoli, neboť právě to bylo příčinou, proč se miliony žen, které byly od přírody silné a mocné, staly vyhnankyněmi ve své vlastní společnosti. Namísto toho se musí stát cílem vyzdvižení a podpora přirozené a krásné ženské duševní formy.

Pohádky, mýty a příběhy vyvolávají pochopení, které zostřuje náš pohled, a tím nám umožňují volit a přijmout cestu, kterou zde pro nás zanechala divoká příroda. Instrukce obsažené v příběhu nás ujišťují, že cestička se nevytratila, že naopak vede ženy stále hlouběji a hlouběji k jejich vlastnímu zdroji vědomostí. Stopy, které následuje každá z nás, patří tomu divokému, nespoutanému a vnitřně instinktivnímu Já.

Nazývám ji Divoškou pro samotný význam slov *divoká* a *žena*, a vytvářím tak *llamar o tocar a la puerta*, pohádkové zatukání na dveře hluboké ženské duše. *Llamar o tocar a la puerta* doslovně znamená hrát na nástroj jména za účelem otevření dveří. Znamená to používat slov, která vyzývají k otevření a umožnění vstupu. Bez ohledu na to, jakou společenskou kulturou je žena ovlivněna, intuitivně rozumí smyslu slov *divoká* a *žena*.

Při těchto slovech se rozvířují a přivádějí k životu staré zapomenuté vzpomínky. Vzpomínky jsou spojeny s naší absolutní, nepopíratelnou a nezrušitelnou souměřitelností s nespoutanou ženskostí, vztahem, jenž možná vybledl zanedbáním, byl pohřben zkrocením, přemožen okolní společností nebo prostě již nebyl nadále chápán. Přestože jsme možná již zapoměly, jak ji nazývat, přestože neodpovídáme, když volá naše jméno, hluboko v nitru ji známe a toužíme po ní; víme, že patří k nám a my k ní.

Do tohoto základního, živelného a neodmyslitelného vztahu jsme se již narodily a ve své podstatě z něj také pocházíme. Původní typ divošky obaluje nejdůležitější mateřskou bytost. Jsou chvíle, kdy ji zažíváme, i když pouze prchavě, a šílíme touhou si ji podržet. U některých žen se tato životodárná chuť divočiny objevuje během těhotenství, při výchově potomků, v průběhu zázračného období proměny v sebe samu při výchově dítěte nebo při hýčkání mileneckého vztahu, které se dá přirovnat k péči o milovanou zahrádku.

Někdy ji též vnímáme pomocí zrakových vjemů; při pohledu na nesmírnou krásu. Cítím ji, když vidím božský západ slunce. Cítila jsem ji v sobě při pohledu na rybáře vracející se navečer od jezera se zapálenými lucernami a také při pohledu na prstíky na nožkách svého novorozeného dítěte, pěkně srovnané vedle sebe jako zrníčka kukuřice. Vidíme ji tam, kde ji vidíme, což je všude.

Přichází k nám také zvukem; hudbou, která rozezvučí prsní kost a vzruší srdce; přichází při dunění bubnu, znění píšťaly, volání a pláči. Přichází psaným i mluveným slovem; někdy má slovo, věta, báseň či příběh takovou rezonanci, takovou opravdovost, že se alespoň na chvíli upamatujeme, z čeho jsme opravdu stvořeni a kde je náš skutečný domov.

Tyto prchavé chutě divočiny přicházejí během tajemného závanu inspirace – ach, to je ono; ou, už je to pryč. Touha po ní se dostavuje, když narazíme na někoho, kdo si dokázal tento nespoutaný vztah podržet. Dostaví se tehdy, když si člověk uvědomí, že věnoval pouze nepatrný zlomek času mystickému ohni či sně-

ní, příliš málo času vlastnímu tvořivému životu, životnímu poslání nebo pravým láskám.

Jsou to právě tyto prchavé vjemy, přicházející jak s krásou, tak i se ztrátou, které způsobují, že se cítíme jakýmsi způsobem o něco ochuzeni, natolik rozrušení a roztoužení, že nakonec musíme uvolnit uzdu divoké přirozenosti. Pak se žene-me do lesa, do pouště nebo do sněhu, bláznivě běžíme, zatímco náš zrak procešává půdu pod nohama, uši nastražené pátráme všude kolem sebe, hledáme stopu, náznak, znamení, že ona stále ještě žije, že jsme svou příležitost nepromarnily. Pro ženy je typické, když zachytí její stopu, že se jí usilovně snaží dostihnout – uklidit stůl, oprostít se od vztahu, očistit mysl, obrátit list, trvat na rozchodu, nerespektovat pravidla a zastavit svět, protože bez ní již nepůjdeme dál.

Pokud ji ženy jednou ztratily a pak opět našly, budou bojovat a dělat vše pro to, aby si ji udržely již navždy. Jakmile ji znovu získaly zpět, už ji nepustí, neboť s ní jejich tvůrčí život kvete; jejich vztahy nabudou významu, hloubky a zdraví; cyklus sexuality, tvořivosti, práce a her je obnoven; již nejsou vydány napospas ostatním; dle zákonů přírody mají nárok rovnoprávně růst a prosperovat. Nyní není jejich únava na konci dne zapříčiněna uvězněním v neuspokojivém a omezujícím zaměstnání nebo vztahu, ale naplňující a uspokojivou činností. Instinktivně cítí, kdy má co zemřít a kdy žít; vědí, jak odejít a vědí, jak zůstat.

Když ženy obnoví svůj vztah s divokou přirozeností, jsou obdařeny trvalým vnitřním ochráncem, který zná a předvídá, prorokem, múzou, tvůrcem, intuicí, stvořitelem, vynálezcem a posluchačem, který vede, podněcuje a podporuje pulzující život vnitřních i vnějších světů. Jsou-li ženy ve spojení s divoškou, skutečnost takového vztahu z nich vyzařuje. Tento bouřlivý učitel, nespoutaná matka a divoký rádce podporuje za každých okolností jejich vnitřní i vnější život.

Slovo *divoká* není v této knize používáno v moderním pejorativním významu týkajícím se něčeho neovladatelného, ale ve svém původním smyslu, který znamená žít přirozený život, takový, v němž má *criatura* – stvoření vrozenou integritu a zdravá omezení. Tato slova, *divoká* a *žena*, způsobují, že ženy se rozpomenou, kým jsou a co v nich vlastně dřímá. Vytvářejí metaforu vystihující hnací sílu, která přináleží všem ženám. Zosobňují sílu, bez níž ženy nemohou žít.

Archetyp divoké ženy může být vyjádřen i jinými, stejně přiléhavými výrazy. Tuto mocnou psychologickou přirozenost lze nazývat instinktivní povahou, ale síla, za ní skrytá, je divoká žena. Můžete ji nazvat přirozenou duší, ale i za ní stojí prapůvodní typ divošky. Můžete ji nazvat vrozenou, základní povahou ženy. Můžete ji nazývat původní, skutečnou vnitřní povahou ženy. V poezii by mohla být nazývána tou druhou nebo sedmerem oceánů vesmíru nebo dalekými lesy či přítelem.¹ Různé psychologické směry nahlíženy z rozmanitých úhlů by ji snad nazývaly podvědomým zdrojem psychické energie, oním Já, centrem povahy. V biologii by byla nazývána typickou neboli základní povahou.

Protože je však tichá, předvídavá a vnitřní, mezi *cantadoras* je nazývána moudrou neboli znalou povahou. Někdy se jí říká žena, která žije na konci věků, nebo žena, která žije na hraně světa. A tato *criatura* je vždy stvořitelka-čarodějka, bohyně smrti, padlá panna a spousta dalších personifikací. Je jak přítelkyní, tak matkou všem těm, kteří ztratili svou cestu, všem, kdo se potřebují učit, zodpovědět těžké otázky, všem těm tam v lesích či pouštích, hledajících a bloudících.

Ve skutečnosti, v mentálním podvědomí – v té nevyjádřitelné duševní vrstvě, z níž tento fenomén vyzařuje – je divoká žena pro svou nesmírnou velikost beze jména. Jelikož však tato síla vytváří každou důležitou částičku ženství, říká se jí zde na zemi mnoha jmény nejen proto, aby se mohlo nahlédnout do nepřeborného množství aspektů její povahy, nýbrž také proto, abychom s ní zůstali v kontaktu. V počátcích oživování našeho vztahu k ní se může během okamžiku vytratit jako obláček, a proto tím, že ji pojmenujeme, vytváříme pro ni ve svém nitru myšlenkovou a citovou oblast. Teprve potom k nám přijde, a pokud si jí budeme vážit, zůstane.

Ve španělštině je nazývána *Río Abajo Río* – řeka pod řekou; *La Mujer Grande* – velká žena; *Luz del abismo* – zář z hlubiny; *La Loba* – vlčí žena nebo *La Huesera* – žena kostra.

V maďarštině se nazývá *Ö, Erdöben* – Ona z lesů nebo *Rosomák* – druh masožravého savce. Kmen Navahů jí říká *Na'ashjé'ii Asdzád* – Pavoučí žena, která splétá pavučiny osudu lidí, zvířat, rostlin i kamenů. V Guatemale má kromě jiných názvů i jméno *Humana del Niebla* – Mlžná bytost, žena, která žije od věků. V japonštině je to *Amaterasu Omikami* – duch, který přináší veškeré světlo, veškeré vědomí. V Tibetu je nazývána *Dakini* – tančící síla, která u žen vyvolává jasnozřivost. A tak to jde stále dál. Ona jde stále dál.

Pochopení této povahy divošky není vírou, ale zkušeností. Je to psychologie ve svém pravém smyslu: *psukhé /psych* – duše; *ology* nebo *logos* – poznání duše. Bez ní ženy nemají uši, aby zaslechly její duševní mluvu, aby zaregistrovaly znění svých vlastních vnitřních rytmů. Bez ní je vnitřní zrak ženy zakryt jakousi pomyslnou rukou a větší část jejich dnů je prožita v částečně paralyzovaném stadiu nudy nebo v planých nadějích. Bez ní ženy ztrácejí jistotu svého duševního základu, zapomínají, proč jsou zde, lnou k něčemu, co by bylo lépe opustit. Bez ní přijímají buď příliš moc, příliš málo, nebo vůbec nic. Bez ní jsou zamklé, i když ve skutečnosti hoří plamenem. Divoká žena je jejich regulátor, jejich duševní srdce, stejně jako lidské srdce reguluje fyzické tělo.

Když ztratíme kontakt s instinktivní duší, žijeme v napůl zničeném stavu, a představy a síly, které jsou pro ženství přirozené, nejsou schopny plného vývoje. Pokud je žena oddělena od svého základního zdroje, je paralyzována a její instinkty a přirozené životní cykly jsou ztraceny, pohlceny společností, intelektem nebo sobectvím – vlastním nebo ostatních.

Divoška znamená zdraví všech žen. Bez ní je psychologie ženy naprosto bez významu. Tato divoká žena je prototypem ženy... bez ohledu na společnost, dějinné údobí, politický systém, prostě se nemění. Mění se její cykly a symbolické zpodobnění, ale její podstata se nemění. Ona je tím, co je, a je vším, neporušená.

Divoška prochází ženami. Když jsou utlačovány, tlačí se na povrch. Jsou-li ženy svobodné, je i ona volná. Naštěstí není důležité, kolikrát je ohnuta, vždy se opět narovná. Nezáleží na tom, kolikrát je zakazována, ponižována, oslabována, rozměňována, mučena a osočována jako nespolehlivá, nebezpečná, bláznivá či jakkoli jinak zesměšňovaná. Vystupuje z žen na povrch, takže i ta nejtišší, nejomezovanější žena má pro ni v sobě tajné místo. I ta nejutlačovanější žena má tajný život s utajenými myšlenkami a city, které jsou bujné a divoké – přirozené. I ta nejpodrobnější z žen si hlídá místečko svého divokého Já, protože intuitivně ví, že jednoho dne se objeví možnost útěku, skulina, šance, kterou popadne a osvobodí se.

Věřím tomu, že všem ženám i mužům je při narození požehnáno. Přesto existuje ve skutečnosti málo toho, co by popisovalo psychologii života a osudů obdařených, talentovaných a tvořivých žen. Na druhé straně však bylo napsáno mnohé o slabostech a charakterových vadách lidí jako takových, a žen obzvlášť. Co se týká archetypu divoké ženy, chceme-li ji pochopit, změřit její hloubku a využít jejích darů, je nutno, abychom se více zajímali o myšlenky, pocity a snahy, které činí ženy silnějšími, a zároveň počítali s vnitřními a společenskými faktory, které naopak ženy oslabují.

V podstatě pokud chápeme divokou povahu jako samostatnou bytost, která oživuje a formuje hlubinný ženský život, pak se můžeme začít rozvíjet způsobem, jaký bychom nikdy nepovažovali za možný. Psychologie, která opomine umístit tuto duchovní bytost do centra psychologie o ženách, vlastně ženy zrazuje, klame jejich dcery a dcery jejich dcer daleko do všech budoucích mateřských pokolení.

Chceme-li naordinovat správný lék na bolavé části divoké duše, aby se vztah k divošce stabilizoval, musí se zmatky v duši přesně pojmenovat. Přestože v mé profesi máme skutečně dobrou statistickou příručku pro určování diagnózy a věru slušné množství různorodých diagnóz stejně jako psychoanalytických měřítek, které definují psychopatii na základě organizace (či dezorganizace) celkového duševního stavu a středu osobnosti², existují ještě mnohé další určující způsoby chování a pocity, které z ženského hlediska jasně popisují, co se děje.

Jaké jsou tedy citově laděné symptomy narušeného vztahu s divokou silou v duši? Neustále cítit, myslet nebo jednat jakýmkoli z níže uvedených způsobů znamená, že došlo k částečné nebo úplné ztrátě vztahu s hlubokou instinktivní duší. Použijeme-li výlučně ženského jazyka, jedná se o tyto příznaky: pocit obzvláštní zatrpklosti, únavy, slabosti, deprese, zmatku, zamlklosti, uzavřenosti, nečinnosti a strachu. Cítit se bez inspirace, bez života, neoduševněle, bezvýznamně,

jako ve slepé uličce, postrádat tvořivý zápal, pociťovat stud, nepřetržitý vztek, roz-
těkanost, podrážděnost, útlak, zažívat pocity nenormálnosti.

Pocity bezmocnosti, neustálé pochybnosti, zablokovanost, neschopnost dotáhnout věci do konce, obětování vlastního tvůrčího života ostatním, život vysávající výběr partnerů, zaměstnání nebo přátel, utrpení plynoucí z nenaplnění vlastních cyklů, přehnaná starostlivost o vlastní osobu, netečnost, nerozhodnost, neschopnost regulace či určení mezí.

Narušování vlastního rytmu, pocity nepatřičnosti, odvrácení se od svého boha či bohů, oddělenost od vlastního obrozování, nechat se vtáhnout příliš hluboko do rodinného života, intelektualismu, práce nebo setrvačnosti jen proto, že se to zdá být nejbezpečnější místo pro toho, kdo ztratil své instinkty.

Obávat se jednat sama za sebe a riskovat, strach zviditelnit se, bát se vyhledat rádce, matku, otce, strachovat se ukázat svou nedokonalou práci, dokud to není veledílo, obava vydat se na cestu, pečovat o druhého či druhé, strach z vyčerpání, opuštěnosti a úpadku, podlézání autoritám, ztráta energie před tvůrčími projekty, uhýbání, ponížení, zlost, strnulost a úzkost.

Strach bránit se, když již nic jiného nezbyvá, obava vyzkoušet něco nového, povstat, vyjádřit se, otevřeně promluvit, oponovat, která je provázena žaludeční nevolností, pocity nervozity a zahořklosti, rozpolcenosti a tísně. Příliš snadno ustupovat, mstít se.

Bát se zastavit, bát se jednat, opakovaně počítat do tří a nemít kuráž začít, trpět komplexem nadřazenosti, podléhat rychle se měnícím náladám a přesto jinak být zcela schopná a plně funkční. Tato rozpolcenost není nemocí určité doby nebo století, ale stává se epidemií všude tam, kde jsou ženy zajaty, a vždy, když se jejich divoká povaha octne v pasti.

Zdravá žena je hodně podobná vlku: je zdatná, plná, má ohromnou životní sílu, je životodárná, je si vědoma svého území, je vynalézavá, věrná, toulá se. Avšak oddělení od divoké povahy má za následek, že ženská osobnost slábne a vytrácí se, stává se přeludem. Nejsme předurčeny k tomu, abychom byly slabé, s křehkými vlasy, neschopné vyskočit, pronásledovat, rodit, tvořit nový život. Když život ženy stagnuje nebo je naplněn nudou, nastává čas, aby se objevila divoška; je čas, aby tvůrčí funkce duše vyplula ke své deltě.

Jak divoška ženy ovlivňuje? S divokou ženou jako přítelkyní, vůdkyní, vzorem a učitelkou vidíme nejenom fyzickým zrakem, nýbrž očima intuice, jež má očí mnoho. Když zapojíme intuici, jsme pak jako hvězdnatá noc: díváme se na svět tisícero očima.

Divoška v sobě nese hojivé prostředky; má vše, co žena potřebuje k tomu, aby se uskutečnila, vše, co žena potřebuje znát. Skrývá v sobě léky na všechno. Chová příběhy a sny, slova a písně, znamení a symboly. Je jak prostředkem, tak cílem cesty.

Spojit se svou instinktivní podstatou neznamená všechno převrátit, změnit vše zleva doprava, z černé na bílou, přestěhovat východ na západ, chovat se bezuzdně a bláznivě. Neznamená to zahodit základní společenská pravidla nebo se stát méně lidskou bytostí. Znamená to pravý opak. Divoká příroda má v sobě obrovskou čestnost.

Znamená to vymezit své území, nalézt svoji smečku, ve svém těle přebývat se samozřejmostí a hrdostí bez ohledu na dary těla a jeho omezení, znamená to mluvit a jednat sama za sebe, být vnímavá, ostražitá, čerpat z vnitřních intuitivních ženských sil a smyslů, znamená to schopnost vžít se do svých cyklů, najít místo, kam člověk přináleží, s důstojností růst a zachovat si co možná nejhlubší vědomí.

Prapůvodní divoška je patronkou všech malířů, spisovatelů, sochařů, tanečnic, myslitelů, modlitebníků, hledajících a nalézajících – protože ti všichni se zabývají inspirovanou a vynalézavou činností a ta je hlavním zaměstnáním instinktivní povahy. Ta, jako u veškerého umění, nesídlí v hlavě, ale ve vnitřnostech. Divoká žena může stopovat a hnát, vyzývat i odhánět. Může cítit, zastírat a hluboce milovat. Je intuitivní, svérázná a má řád. Je absolutně neodmyslitelnou složkou pro mentální a duchovní zdraví ženy.

Čím tedy divoká žena ve skutečnosti je? Z pohledu psychologie archetypů, stejně jako dle vypravěčských tradic, je to ženská duše. Je však něčím více; je pramenem ženství. Je vším, co vzhází z instinktů, ze světů viditelných i skrytých – je podstatou. Každý z nás z ní dostáváme žhnoucí buňku, která v sobě obsahuje veškeré instinkty a vědění potřebné pro náš život.

Ona je silou života-smrti-života, je inkubátorem. Je intuicí, bystrozrakou a vnímavou posluchačkou, je věrným srdcem. Povzbuzuje lidi k tomu, aby rozuměli mnoha jazykům; aby znali mluvu snů, vášně a poezie. Šepotá v nočních snech a na území ženské duše za sebou zanechává chomáče vlasů a blátivé stopy. Ty naplňují ženy touhou ji nalézt, osvobodit ji a milovat.

Ona je našimi představami, pocity, naléháním a vzpomínkami. Byla ztracena a zpola zapomenuta po dlouhý, předlouhý čas. Je zdrojem, světlem, nocí, temnotou a svítáním. Je vůní mokré měkké země a zadní nohou lišky. Ptáci, kteří nám vyprávějí tajemství, přináležejí k ní. Ona je hlasem, který říká: Tudy, touto cestou.

Ona je ta, která hřmí při nepravu. Je ta, která se otáčí jako obrovské kolo. Ona je tvůrkyní cyklů. Ona je tou, pro níž opouštíme domov, abychom ji hledaly. K ní domů se vracíme. Ona je vlhkým kořenem všech žen. Ona je tím, co nás žene dál, i když si myslíme, že žádná cesta už dál nevede. Je inkubátorem drobných nevybroušených nápadů a podnětů. Je myšlením, které o nás přemýšlí, my jsme myšlenkami, které se jí honí hlavou.

Kde přebývá? Kde ji můžeme vytušit, kde ji lze nalézt? Kráčí přes pouště, lesy, oceány, města, chudinské čtvrtě a hrady. Žije mezi královnami, mezi *campesinas*, ve sněmovně, továrně, ve vězení, na hoře osamění. Žije v ghettu, na univerzitách

a na ulicích. Zanechává za sebou stopy, abychom vyzkoušely, zda nám padnou. Zanechává stopy všude tam, kde je i jen jediná žena, která je úrodnou půdou.

Kde žije divoká žena? Na dně studny, u pramenů, v éteru mimo čas. Žije v slze i v oceánu. Žije v kůře stromů, která růstem praská. Je z budoucna a z počátku věků. Žije v minulosti, odkud ji přivoláváme. Žije v přítomnosti a nechává si židli u našeho stolu, stojí v řadě za námi a řídí na cestě před námi. Je v budoucnu a kráčí pozpátku časem, aby nás teď vyhledala.

Přebývá v trávě vykukující zpod sněhu, v ševlivých stoncích usychající podzimní kukuřice, žije tam, kam mrtví odcházejí pro polibek a živí posílají své modlitby. Žije v místě, kde se tvoří jazyk. Žije poezií, duněním bubnů a zpěvem. Žije ve čtvrtových a trylkových notách, v kantátě, v sonetu a v blues. Je chvílí těsně před zrodem inspirace. Žije ve vzdáleném prostoru, který proniká do našeho světa.

Lidé mohou žádat svědectví, důkazy její existence. V zásadě se dožadují důkazu o duši. A jelikož my jsme duší, my jsme také jejím nezvratným důkazem. Jedna a každá z nás jsme nejenom svědectvím o existenci divoké ženy, ale i o jejím postavení ve společnosti. My jsme důkazem tohoto nevyjádřitelného ženského tvůrčího ducha. Naše existence jde ruku v ruce s její.

Důkazem jsou naše vnitřní i vnější zkušenosti s divoškou. Tisíce a miliony momentů, kdy se s ní niterně setkáváme během nočních snů a každodenních myšlenek, kdy probleskuje skrze naše touhy a inspirace, jsou toho potvrzením. Skutečnost, že v její nepřítomnosti nám něco chybí, že máme přání a touhy, když jsme od ní odloučené; to jsou všechno důkazy toho, že kráčela kolem...³

Získala jsem doktorát z etno-klinické psychologie, která spojuje studium klinické psychologie s etnologií. Etnologie se zabývá především psychologii skupin, obzvláště kmenů. Po skončení postgraduálního studia jsem aprobovala z jungiánské analytické psychologie. Stejně tak inspirativní pro psychoanalytickou práci s pacienty jsou mé zkušenosti cantadory/mesemondó, básnířky a umělkyně.

Někdy mě lidé žádají, abych jim řekla, co ve své poradně dělám pro to, abych ženám pomohla navrátit se k jejich divoké povaze. Zásadní důraz kladu na klinickou a vývojovou psychologii a k léčení používám ten nejjednodušší a nejpřístupnější prostředek – příběhy. Sledujeme materiál, který poskytují sny pacientky, obsahující obvykle množství zápletek a příběhů. Příběhem jsou i fyzické pocity a tělesné vzpomínky analyzované osoby, které mohou být čteny a přiváděny k vědomí.

Navíc používám formu silného interaktivního transu, jenž má nejbliže k Jungově aktivní představivosti – což je také zásobárnou příběhů, které dále objasňují pacientovu psychickou pouť. Specifickými otázkami a zkoumáním pohádek, lidových příběhů, legend a mýtů vyvoláváme toto divoké Já. Časem jsme většinou schopni objevit vůdčí mýtus nebo pohádku, která obsahuje veškeré rady, potřeb-

né pro současný vývoj psychiky ženy. Tyto příběhy obsahují dramata ženské duše. Je to jako hra na jevišti s nápovědou, pokyny a charakterizací.

Důležitou součástí mojí práce je umění navodit. Snažím se posílit své klienty tím, že je učím starodávné ruční práce... mezi nimi i symbolickému umění vyrábění talismanů, *las ofrendas a retablos* – což znamená cokoli od opentleného klacíku až po náročné sošky. Umění je důležité, neboť připomíná různá duševních údobí nebo nějakou zvláštní či tragickou událost na duševní cestě. Umění není individuální záležitost, není pouhou známkou něčího vlastního pochopení. Je také mapou pro ty, kteří přijdou po nás.

Jistě si dokážete představit, že práce s každou osobou se nanejvýš odlišuje, neboť pravdou zůstává, že každý člověk je svého druhu unikát. Avšak jsou jisté faktory, které při mé práci s lidmi zůstávají neměnné, neboť jsou základem pro veškerou lidskou práci v jakékoli době, pro mou stejně jako pro vaši. Umění otázek, umění příběhů, umění ruční práce – to vše jsou činnosti, které něco vytvářejí, a to něco je duše. Kdykoliv dáme duši potravu, podpoříme její růst.

Příběhy, které zde uvádím pro objasnění vztahu k divoké ženě, k instinktivní ženské duši, jsou v některých případech originální příběhy, jiné jsou založené na těch, které mi byly předány mými *tias y tios, abuelitas y abuelos, omash a opash* – předky mých rodin, a jak daleko sahá moje paměť, jejich ústní tradice zůstaly nezlomeny. Několik z nich tvoří psaná dokumentace z mé vlastní zkušenosti a lékařské praxe, některé patří dávné minulosti, všechny však jdou od srdce. Předkládám je ve všech detailech a archetypální neporušenosti. Se svolením a požehnáním tří žijících generací rodinných léčitelů-vypravěčů, kteří přikládají příběhům hojivý význam, vynáším tyto zkazky na světlo.⁴

Navíc jsou zde uvedeny některé z otázek, které pokládám svým pacientům a ostatním, abych jim pomohla obnovit vědomý vztah k vzácnému divokému Já. Také dopodrobna rozvádím některá z umění – zkušenostní a dovednostní hry, které ženám napomáhají udržet si tvůrčího ducha při své činnosti ve vědomé paměti. To vše pomáhá k opětovnému objevení nespoutané přirozenosti. Doufám, že poznáte, že tyto prostředky jsou skutečnou cestou, jak pofoukat staré jizvy, zhojit staré rány a obnovit staré dovednosti, které činí duši vskutku viditelnou.

Příběhy jsou lékem. Od chvíle, kdy jsem vyslechla první, mě zcela uchvátily. Mají nesmírnou moc; nevyžadují od nás, že musíme něčím být, něco dělat, nějak se chovat – prostě pouze nasloucháme. Příběhy obsahují léčebné prostředky pro uzdravení či znovunabytí jakékoli ztracené psychické síly. Příběhy vyvolávají vzrušení, smutek, otázky, toužení a porozumění, které spontánně vynášejí archetyp, v tomto případě divokou ženu, zpět na povrch.

Každý příběh je obohacen poučením, které nás provází těžkostmi života. Příběhy nám umožňují pochopit potřebu a cestu k vyzdvižení skrytého archetypu.

Povídky na následujících stránkách patří, mezi stovkami jiných, k těm, které jsem studovala po desetiletí, a věřím, že právě tyto nejvýstižněji vyjadřují dar archetypu divoké ženy.

Různé společenské a kulturní nánosy často podstatu příběhu naruší. Například v případě bratří Grimmů (jakož i dalších sběratelů pohádek v několika minulých stoletích) mám silné podezření, že informátoři (vypravěči zkazek) té doby občas příběhy pročistili s ohledem na zbožné bratry. A tak byly staré pohanské symboly postupem doby překryty křesťanskými, takže stará babka kořenářka se stala zlou čarodějnici, duch se proměnil v anděla, iniciační závoj či čapka se změnila na kapesník, nebo dítě jménem Krásné (obvyklé jméno pro dítě narozené během oslav slunovratu), bylo přejmenováno na *Schmerzenreich* – Zarmoucené. Sexuální prvky byly vypuštěny. Stvoření a zvířata, která pomáhala lidem, byla proměněna v demony a strašidla.

Tak došlo k tomu, že mnoho pro ženy poučných zkazek o sexu, lásce, penězích, manželství, porodu, smrti a přeměně bylo ztraceno. Tak byly také překryty mnohé pohádky a mýty, které objasňují dávná ženská tajemství. Většina starých sbírek pohádek a mýtů, které se dochovaly dodnes, byla radikálně zbavena všeho nečistého, sexuálního, zvráceného (ve formě varování), předkřesťanského, ženského, všeho, co se týkalo pohanských bohyní a zasvěcení – veškerých léků na různá psychologická poškození duše a návodů na duševní procitnutí.

Nejsou však ztraceny navždy. Jako dítě jsem byla obdarována mnoha nepřikrášlenými a neporušenými verzemi příběhů, z nichž některé uvádím v této knize. Ale i útržky příběhů, které se dodnes dochovaly, mohou nastínit celý příběh. Zabývala jsem se, jak to humorně nazývám, pitváním pohádek a paleomytologií, přestože rekonstrukce a nalezení ústřední pointy příběhu je zdlouhavým a spleťtým kontemplativním úsilím. Pro účinnost tohoto procesu používám různé formy kritického náhledu a objasňování, srovnávání opakujících se motivů, přičemž беру v úvahu antropologické a historické dedukce a jak novější, tak staré podoby příběhu. Je to metoda částečné rekonstrukce ze starodávných archetypálních vzorů, s nimiž jsem se setkala během let studia analytické psychologie a psychologie archetypů, která uchovává a zkoumá veškeré náměty a zápletky pohádek, legend a mýtů za tím účelem, aby pochopila instinktivní život člověka. Pomáhám si vzory, které leží ve světech představ, v symbolech kolektivního nevědomí, a těmi, které lze koncipovat prostřednictvím snů a změněných stavů vědomí. Konečného tvaru lze často dosáhnout porovnáním hlavní osnovy s archeologickými nálezy z pradávných matriarchálních kultur, například s rituálními hrnčířskými výrobky, maskami a figurkami. Jednoduše řečeno, nad stylem pohádky trávím spoustu času prohledáváním popela.

Archetypální vzory jsem studovala nějakých dvacet pět let, mýty, pohádky a folklor mých rodinných tradic dvakrát tak dlouho. Jsem do hloubky obeznáme-

na s tím, co tvoří kostru příběhu a bez obtíží poznám, kdy a kde kosti příběhu chybějí. V průběhu staletí různé dobovatelské nájezdy národů a klidné i násilné náboženské konverze způsobily, že původní jádro starých příběhů bylo změněno nebo přetvořeno.

Máme však i dobré zprávy. Přes veškeré strukturální změny existujících verzí zkazek z nich obvykle stále ještě vyzařuje silná pointa. A s její pomocí můžeme rekonstruovat. Z podoby a tvaru kousků a částí můžeme celkem přesně určit, co se z příběhu vytratilo, a tyto chybějící části přesně nahradit – často odhalí úžasné podklady, které léčí lítost žen nad tím, že bylo zničeno tolik vzácných starých tajemství. Není tomu však docela tak. Tajemství nelze zničit. Jediné, co potřebujeme, jediné, co vůbec kdy budeme potřebovat, je tichý šepot z kostí příběhu, který je možno opět sestavit.

Sbírání příběhů je nepřetržité paleontologické úsilí. Čím více kostí z příběhu je nalezeno, tím je pravděpodobnější, že celá kostra nabude tvaru. Čím je příběh úplnější, tím více zákrutů a zákoutí duše nám osvětluje a tím větší je šance, že pochopíme a obrodíme vlastní duševní činnost. Čím více se zabýváme svou duší, tím větší je pravděpodobnost, že divoška vyjde na povrch.

Jako dítě jsem měla štěstí, že jsem byla obklopena lidmi z Mexika a mnoha evropských zemí bohatých na tradice. Mnoho členů mé rodiny, spousta mých sousedů a přátel patřilo mezi první americké osadníky nebo pocházeli z Maďarska, Německa, Rumunska, Bulharska, Jugoslávie, Polska, Československa, Srbo-Chorvatska, Ruska, Litvy, stejně jako z Jalisca, Michoacánu, Juárezu a dalších *aldeas fronterizas* – vesnic na hranicích Mexika, Texasu a Arizony. Oni stejně jako mnoho dalších – američtí rodáci, lidé z Appalačských hor, přistěhovalci z Asie a mnoho afroamerických rodin z jihu – přišli pracovat na farmy, do železáren, pivovarů a domácností. Většinou nebyli vzdělaní v akademickém slova smyslu, přesto byli nesmírně moudří. Byli nositeli cenné a téměř čistě ústní tradice.

Mnoho členů mé rodiny a blízkých sousedů přežilo nucené pracovní tábory, vystěhovalecké tábory, deportační a koncentrační tábory, kde vypravěči častokrát na vlastní kůži zažívali hrůzostrašnou verzi Šeherezády. Mnozí přišli o své rodinné pozemky, žili ve vystěhovaleckých žalářích, proti své vůli byli vystěhováni. Od těchto venkovských vypravěčů jsem poprvé vyslechla příběhy, v nichž se život mohl kdykoli obrátit ve smrt a smrt v život. Jejich podání bývalo naplněno takovou bohatostí utrpení a nadějí, že když jsem později začala číst knižní pohádky, vyznívaly podivně škrobeně, nevýrazně a mělce.

V dospělosti jsem se přestěhovala na západ, směrem ke Kontinentálnímu pomezí, kde jsem žila uprostřed láskyplných Židů, Irů, Řeků, Italů, Afroameričanů a Němců, kteří se stali mými spřízněnými dušemi a přáteli. Bylo pro mě pozhánáním poznat některé z mála starých latinskoamerických komunit z jihozápadní Ameriky – Trampas, Truchas, Nové Mexiko. Také jsem měla štěstí, že jsem určitý

čas trávil mezi domorodými Američany a příbuznými z Inuitů na severu, přes lidi z Puebla a Plains na západě až k lidem z kmenů Nahua, Lacandone, Tehuana, Huichole, Seri, Maya-Quiché, Maya-Caqchiquele, Mesquito, Cuna, Nasca/Quechua a Jivaro ze střední a jižní Ameriky.

Vyměňovali jsme si příběhy u kuchyňských stolů, pod keři vinné révy a v chlévech, při přípravě tortilly, při pozorování života v přírodě a při vyšívání miliontého křížkového stehu. Celá šťastná jsem se dělila o poslední misku chilli, zpívala s ženami tradicionály pro vzkříšení mrtvých a spala pod hvězdami v domech bez střech. Usedala jsem k ohni nebo k večeři v Malé Itálii, Polském městě, Hill Country, Los Barrios a mnoha dalších etnických komunitách na středozápadě a dalekém západě, naposledy jsem si vyměňovala příběhy o *sparats* – zlých duchách – s vypravěčem na Bahamách.

Vůbec největším štěstím bylo, že kamkoliv jsem přišla, tak děti, matky, muži v nejlepších letech, staří hlupáci a stařeny – umělci duše – vylézali z lesů, džunglí, luk a písečných kopců, aby mě častovali svým krákáním. A já je častovala svým.

Existuje mnoho způsobů, jak přistupovat k příběhům. Profesionální folklorista, jungiánský nebo freudovský analytik či jakýkoli jiný analytik, etnolog, antropolog, teolog, archeolog, každý z nich má odlišnou metodu pokud jde o sbírání příběhů stejně jako o způsob jejich výkladu. Studium analytické a archetypální psychologie jsem si vypracovala vlastní způsob práce s příběhy. Během studia psychoanalýzy jsem více než půl desetiletí studovala podrobnosti o leitmotivech, symboliku archetypů, světovou mytologii, starověkou i moderní ikonologii, etnologii, světová náboženství a výklad pohádek.

K příběhům jsem se však dostala instinktivně, jako *cantadora*, vypravěčka a sběratelka starých příběhů. Pocházím z dlouhé linie vypravěčů: *mesemondók* – což jsou maďarské stařeny, kterým příběhy lehce plynou ze rtů, když sedí na svých dřevěných židlích, se zápisníky v klíně, s koleny od sebe, zatímco sukně se dotýkají podlahy, nebo když vyprávějí při zabíjení kuřat... a *cuentistas*, latinské stařeny, které stojí se svými mohutnými nadry, širokými boky, a nahlas vykřikují příběhy v rančerském stylu. Vyprávějí své příběhy prostým hlasem žen žijících krví a dětmi, chlebem a kostmi. Pro ně je příběh lékem, který posiluje a narovnává jednotlivce a společnost.

Ti, kteří na sebe vzali odpovědnost tohoto řemesla a jsou mu oddáni tělem i duší, jsou přímými nástupci velkého, starobylého společenství světců, trubadúrů, poetů, *griots*, *cantadoras*, kostelních pěvců, toulavých básníků, lenivých trampů, vandráků, čarodějů a bláznů.

Jednou jsem měla sen, že vyprávím příběh a přitom cítím, že mě někdo hladí na chodidle, aby mě povzbudil. Shlédla jsem dolů a vidím, že stojím na ramenou staré ženy, která mne drží kolem kotníků a usmívá se na mne.

Řekla jsem jí: Ne, ne, pojď a vlez si na moje ramena, jsi stará a já jsem mladá. Ne, ne, trvala na svém, takhle to má být.

Pak jsem si všimla, že stojí na ramenou ženy mnohem starší, než je ona, a ta zase stála na ramenou ženy ještě starší, která stála na ramenou ženy v hávu, ta stála na ramenou další duše, jež stála na ramenou...

Věřila jsem staré ženě ze snu, že to tak má být. Potřebu vyprávět příběhy jsem zdělila od lidí, kteří žili přede mnou. Ze své zkušenosti vím, že počáteční moment pro příběh čerpá svou sílu z obrovského pilíře lidstva, kdy lidé jsou spojeni jeden s druhým v čase a prostoru, pečlivě oděni do hadrů, rób či nahoty své doby, naplnění stále pulzujícím životem až po okraj. Pokud existuje jediný zdroj pro příběh a ducha příběhu, je jím tento dlouhý řetězec lidí.

Příběh je mnohem starší než umění a věda o psychologii a ve srovnání bude vždy starší, bez ohledu na to, kolik času uplyne. Jeden z nejstarších způsobů vyprávění, který mě dočista fascinuje, je zanícený stav transu, ve kterém vypravěč vycítuje publikum – bez ohledu na množství – a pak vstupuje do stavu světa mezi světy, kde se příběh váže na vypravěče a skrze něho je vyprávěn.

Takový vypravěč se dovolává *el duende*,⁵ větru, který přivane duši do tváří posluchačů. Osoba v transu se učí skrze meditativní působení příběhu psychicky rozdvojit svou pozornost, což znamená, že dokáže odstranit určité psychické zábrany a vědomí vlastního ega, aby nechala promluvit hlas, který je starší než samotné skály. Když se tak stane, příběh může nabrat jakýkoli směr, může být otočen naruby, naplněn ovesnou kaší a odhozen pro hodokvas žebrákům, může být naplněn zlatem k uchvácení nebo štvát posluchače do jiného světa. Vypravěč nikdy neví, jak to všechno nakonec dopadne, a to je přinejmenším polovina svěžího kouzla příběhu.

Toto je kniha vyprávění o poutích prapůvodní divošky. Odporovalo by jejímu duchu pokusit se ji znázornit, nakreslit čtverečky kolem jejího psychického života, a tím ji vymezit. Poznat divošku je nepřetržitým celoživotním procesem, a proto je to práce, která nemá konce, práce na celý život.

Zde tedy předkládám některé příběhy, které mohou posloužit jako vitamíny pro duši; jsou to pozorování, fragmenty staré mapy, malé kousíčky smůly k přilepení ptačích peříček ke stromu pro vyznačení cesty, houštiny, které nás provázejí na pouti zpět do *el mundo subterráneo*, do podzemního světa, domova duše.

Příběhy uvádějí do pohybu vnitřní život, což je obzvláště důležité v případě, kdy je tento život vystrašený, rozštěpený nebo zahnaný do koura. Příběh promaže zvedáky a kladky, rozproudí adrenalin, ukáže nám cestu ven, dolů nebo nahoru a pro naše problémy nám vyřízne pěkně široké dveře ve dřívě plných zdech, otvory, které nás vedou do země snů, které nás vedou k lásce a poznání, které nás vedou zpět k našemu skutečnému životu znalé, divoké ženy.

Příběhy typu Modrovous nám podávají zprávu o tom, co si počít s ženským

zraněním, které nechce přestat krváčet. Příběhy jako Žena kostra demonstrují mystickou sílu vztahu a ukazují, jak může být umrtvený cit opět navrácen k životu a hluboké lásce. Dary staré Matky Smrti lze nalézt v postavě Baby Jagy, staré divoké čarodějnice. Panenka v Moudré Vasilise, která ukazuje cestu tehdy, kdy se zdá být vše ztraceno, vyzdvihuje na povrch jedno ze ztracených ženských instinktivních umění.⁶ Příběh La Loba – žena kost, kostlivec v poušti, poučuje o transformační funkci duše. Příběh Bezruká panna odhaluje ztracené fáze starých iniciačních rituálů divoké ženy dávnověku a jako takový nabízí neomezenou a celoživotní pomoc pro všechny roky ženského života.

Právě naše letmá setkání s divoškou nás pohánějí k tomu, abychom konverzaci neomezovaly pouze na lidské bytosti, abychom své nejladnější pohyby nevěnovaly pouze tanečnímu parketu, aby naše uši nenaslouchaly pouze hudbě, kterou hrají lidmi zhotovené hudební nástroje, aby nás o kráse neučil pouze náš zrak, aby naše oči nepozorovaly pouze naučenou krásu, aby na pocity nereagovala jen naše těla, aby nevnímala jen schválené pocity a aby naše mysl nebyla omezena pouze na věci, všemi již odsouhlasené. Všechny tyto příběhy představují nuž vnitřního vidění, plamen vášnivého života, dech potřebný k tomu, aby člověk vyslovil to, co zná, odvahu bez odvrácení podívat se pravdě do očí, vůni divoké duše.

Je to kniha ženských příběhů, které tvoří milníky na cestě. Jsou určeny k tomu, abyste je přečetly a zamyslely se nad nimi, mají vám pomoci k vlastní, přirozeně nabyté svobodě, k péči o sebe, zvířata, zemi, děti, sestry, milence a muže. Musím říci hned na začátku, že dveří do světa divokého Já je málo a jsou drahocenné. Pokud máte hlubokou jizvu, právě ona se může stát dveřmi, znáte-li starý, prastarý příběh, bude on rou branou. Miluješ-li oblohu, přírodu a vodu natolik, že jen taktak uneseš svou lásku, je tato láska branou. Toužíš-li po hlubším životě, plnějším životě, zdravějším životě, brána je otevřená.

Materiál pro tuto knihu byl vybrán, aby vás podnítil. Práce je nabízena jako podpora těm, kteří jsou již na cestě, včetně těch, kteří buď těžce pracují na vnitřních překážkách, nebo se namáhají pro svět. Musíme se snažit, abychom dovolily své duši růst přirozeným způsobem, do přirozených hloubek. Divoká přirozenost nevyžaduje od ženy určitou barvu pleti, určité vzdělání, životní styl nebo společenské postavení... po pravdě řečeno nedaří se jí v atmosféře vynucené politické správnosti a nerada je tlačena do starých vyčpělých paradigmat. Vzkvétá při neotřelém pohledu a vlastní integritou. Vzkvétá svou vlastní přirozeností.

Ať jste introvertní, nebo extrovertní, žena, která má ráda ženy, nebo žena, která miluje muže, žena, která miluje Boha, nebo to vše dohromady; máte-li srdce prosté, nebo ambice Amazonky, snažíte-li se dosáhnout nejvyšších cílů, nebo vám stačí přežít do zítřka, máte-li jiskru, nebo jste vyhaslá, mírná, nebo divoká – divoška patří k vám. Divoška přináší všem ženám.

Touží-li ženy divošku nalézt, je nezbytné, aby se vrátily ke svému instinktivní-

mu životu, ke svých hlubinným vědomostem.⁷ Takže pustíme se do toho a samy si znovu připomeňme duši divoké ženy. Ať nám opět přizpívá své maso na kosti. Odhodme všechny falešné pláště, které jsme dostaly. Oblečme pravý kabát mocného instinktu a vědění. Vstupme na duševní území, která nám kdysi patřila. Sejměme obvazy, lék je připraven. Vraťme se nyní, divoké ženy, vyjící, smějící se, hlasitě zpívající o tom, kdo nás tolik miluje.

Věc je prostá. Bez nás divoška umírá. Bez divošky umíráme my. *Para Vida*, za opravdový život – obě musí žít.

☛ KAPITOLA I

Zavytí: Vzkříšení divoké ženy

La Loba – Vlčí žena

Musím vám prozradit, že nejsem jednou z osvícených, která by vyšla do pouště a vrátila se obtěžkána moudrostí. Byla jsem u mnoha ohňů a kladla pasti kolem každého místa pro přespání. Ale častěji než získání moudrosti dostalo se mi nedelikátních příhod *Giardiasis*, *E. coli*¹ a úplavice. Takový je osud mystika ze středních vrstev s delikátními vnitřnostmi.

Veškerá moudra či nápady, které jsem objevila na svých cestách do podivných míst a k neobvyklým lidem, jsem se naučila chránit, protože někdy má starý otec Academe, jako Kronos, stále ještě sklon jíst děti před tím, než začnou léčit nebo dělat divy. Tato nadměrná intelektualizace může zastínit archetypální vzory divoké ženy a instinktivní ženskou podstatu.

Chceme-li podpořit přátelský vztah s instinktivní povahou, velice pomáhá, představíme-li si, že se nacházíme uprostřed příběhů, namísto abychom je cháпали, jako by se odehrávaly mimo nás. Do příběhu vstoupíme branou vnitřního naslouchání. Mluvený příběh se dotýká sluchového nervu, který prochází po obvodu lebky do základny mozku přímo pod Varolovým mostem. Tam jsou sluchové impulzy přenášeny nahoru do vědomí, nebo, jak se jinak říká, do duše..., záleží na přístupu toho, kdo naslouchá.

Starodávní odborníci na pitvy říkali, že sluchový nerv je rozdělen do tří nebo

více drah skrytých hluboko v mozku. Z toho důvodu se domnívali, že ucho slouží k tomu, aby slyšelo ve třech různých rovinách. První z nich měla zaznamenávat běžné rozhovory. Druhá zachycovala výuku a umění. Třetí rovina existovala proto, aby samotná duše mohla slyšet rady a získávat vědění, zatímco pobývá zde na zemi.

Naslouchejte tedy duchovním sluchem, neboť to je posláním příběhu.

Kost po kosti, vlas po vlasu, divoška se navrácí. Vrací se prostřednictvím nočních snů, událostí napůl pochopených a napůl rozpomenutých. Vrací se zpět příběhem.

Stěhování Spojenými státy pro mě započalo v 60. letech, kdy jsem hledala místo, kde bych se usadila, místo, které by bylo hustě porostlé stromy, vonělo by vodou a obývali by ho tvorové, které mám ráda: medvědi, lišky, hadi, orlové a vlci. V horní části oblasti Velkých jezer byli vlci systematicky hubeni; kamkoli jsem přišla, všude se tím či oním způsobem lovili vlci. Přestože mnozí je považovali za nebezpečné, vždy jsem se cítila mnohem bezpečnější, pokud byli vlci v lesích. V těch dobách nebylo problémem kempovat na západě i na severu a naslouchat horám a lesům, jak za noci zpívají a zpívají.

Ovšem i tam doba pušek s optickými zaměřovacími a světelnými hledáčky namontovanými na džípy způsobila, že čas ticha se začal plížit zemí. Rocky Mountains byly brzy od vlků téměř vyčištěny. Tak jsem se dostala až k velké poušti, která se z poloviny rozkládá v Mexiku a z poloviny ve Spojených státech. Čím více jsem pronikala na jih, tím více příběhů o vlčích jsem vyslechla.

Víte, říká se, že v poušti je místo, kde se čas od času duch ženy setkává s duchem vlka. Když jsem na hranicích Texasu slyšela příběh nazvaný *Dívka Loba* o ženě, která byla vlkem i ženou, cítila jsem, že jsem něčemu na stopě. Pak jsem objevila dávný aztécký příběh o opuštěných dvojčatech, která kojila vlčice až do té doby, než se mohla starat sama o sebe.²

A nakonec jsem od španělských farmářů a lidí z Puebla na jihozápadě vyslechla příběhy o kostlivcích, kteří přivádějí mrtvé zpět k životu; říkalo se o nich, že oživují lidi i zvířata. Poté jsem na jedné své etnografické výpravě potkala ženu-kostru a od té doby už nejsem, kým jsem bývala. Příběhy o lidech-kostlivcích jsem v různých podobách na svých cestách slyšela všude. *La Loba* je jedním z nich.

La Loba

NA SKRYTÉM MÍSTĚ, o kterém každý ve své duši ví, ale málokdo je kdy spatřil, žije stará žena. Tak, jako je tomu ve východoevropských pohádkách, zdá se, že čeká na zbloudilce a tuláky, kdy k ní najdou cestu.

Je ostražitá, téměř celá zarostlá, tlustá a vesměs se vyhýbá společnosti. Je stará sůva i smíšek; většinou však vydává zvuky podobné spíše zvířecím než lidským.

Povídá se, že žije v rozpadajících se granitových kopcích na území indiánů Tarahumara. Říká se také, že je pohřbena u Phoenixu poblíž vřidel. Je prý ji možné spatřit, jak cestuje na jih do Monte Albanu³ ve vyhořelém autě s prostřeleným zadním sklem. Někdy stojí u dálnice blízko El Pasa nebo se s brokovnicí veze v nákladáku do Morelia a Mexika, možná také kráčí na trh nad Oaxacou s podivnou oteplí klestí na zádech. Říká se jí mnoha jmény: *La Huesera* – Kostra, *La Trappera* – Vetešnice a *La Loba* – Vlčí žena.

Jedinou prací *La Loby* je sbírání kostí. Je známo, že sbírá a uchovává hlavně to, co by se mohlo ze světa dočista vytratit. Její jeskyně je naplněna kostmi veškerých druhů pouštních tvorů: jelena, chřestýše, vrány. Říká se však, že její specialitou jsou vlci.

Potuluje se a pročesává *montanas* – hory a *arroyos* – vyschlá koryta řek a hledá kosti z vlků. Když složí z kostí celou kostru a i ta poslední kost je na svém místě a krásná bílá socha tvora leží před ní, posadí se u ohně a přemýšlí, jakou píseň bude zpívat.

Jakmile přijde na tu pravou, postaví se nad *criaturou*, pozvedne nad ní ruce a začne zpívat. Tehdy se na vlčích žebrech a kostech běhů začne objevovat maso a tvor začne obrůstat srstí. *La Loba* pokračuje ve zpěvu a tvor se stále více oživuje, ocas se stáčí nahoru, je hustý a silný.

La Loba stále zpívá a vlčí tvor začíná dýchat. *La Loba* zpívá tak mocně, až se chvěje poušť. Zpívá a vlk otevírá oči, vyskakuje a odbíhá kaňonem pryč dolů.

A potom, jak běží, možná rychlostí běhu nebo díky osvěžení v řece, přímému zásahu slunečních nebo měsíčních paprsků, se najednou vlk promění ve smějící se ženu, která svobodně běží směrem k horizontu.

Říká se, že až se budeš toulat pouští a západ slunce se přiblíží a budeš tak trochu ztracená a určitě unavená, pak máš štěstí, protože se možná zalíbíš *La Lobě*, která ti ukáže něco – něco z duše.

Všichni začínáme jako raneček kostí ztracených někde v poušti, rozebraná kostra ležící pod pískem. Naší prací je objevit všechny její části. Je to zdlouhavý proces, který je nejlépe provádět tehdy, když stíny jsou tak akorát, protože je to vskutku pracné hledání. *La Loba* naznačuje, po čem se máme dívat – po nezničitelné životní síle, kostech.

Cuento milagro – zázračný příběh – o *La Lobě* nám ukazuje, co působí přímo na duši. Je to oživený příběh o podsvětním spojení s divoškou. Slibuje nám, že pokud budeme zpívat píseň, můžeme povolat psychické pozůstatky divoké duše a opět ji vyzpívat do vitální formy.

La Loba zpívá nad sesbíranými kostmi. Zpívat znamená používat hlas duše. Znamená to dechem říci pravdu o své síle a potřebě, vdechnout duši tomu, co je nemocné nebo potřebuje obnovit. Toho se dosáhne sestoupením do nejhlubší fáze velké lásky a citu, dokud touha po vztahu s divokým Já nepřekypí, a v takovém stavu myslí se vyslovit duší. Tomu se říká zpěv nad kostmi. Nemůžeme dělat tu chybu, že se budeme snažit získat tento velký cit lásky od svého milence, neboť toto těžké úsilí nalézání a zpívání oslavné písně tvoření je práce samotářská, práce konaná v poušti duše.

Zamysleme se nad samotnou *La Lobou*. V symbolickém lexikonu duše je symbol stařeny jedním z nejrozšířenějších archetypálních zosobnění na světě. Dalšími jsou velká matka a otec, boží dítě, podvodník, čaroděj a čarodějnice, panna a jinoch, hrdinka a bojovník a blázen. Přesto *La Loba* je podstatou i svým vlivem velice odlišná, jelikož je vyživujícím kořenem celého instinktivního systému.

Na jihozápadě je také známa jako stará *La Que Sabé*, Ta, která ví. Poprvé jsem se doslechla o *La Que Sabé*, když jsem žila v horách Sangre de Cristo v Novém Mexiku, na úpatí Lobo Peak. Stará čarodějka z Ranchos mi řekla, že *La Que Sabé* zná všechno o ženách, že *La Que Sabé* stvořila ženy z vrásky na chodidle své božské nohy. Proto jsou ženy vědoucí bytosti; v podstatě jsou stvořeny z kůže na chodidle, která cítí všechno. Pravdou je, že kůže na chodidle je velice citlivá. Jedna primitivní žena z kmene Kiché mi kdysi pověděla, že své první boty obula, teprve když jí bylo dvacet a stále si ještě nezvykla chodit *con los ojos vendados*, se zaslepenýma nohama.

Tato divoška *La Loba* přebývající v poušti, po staletí křížující různými národy, byla nazývána mnoha jmény. Předkládám zde některá ze starých pojmenování: *Matka Dnů* je Matka-Stvořitel-Bůh všeho živého a všeho stvořeného, včetně nebes a země; *Matka Nyx* vládne nad všemi věcmi bahna a temnot; *Durga* ovládá mraky, větry a lidské myšlenky, z nichž povstává veškerá realita; *Coatlíque* dává zrod dítěti vesmíru, které je neposlušné a těžce ovladatelné, ale zrovna jako vlčí matka, i ona kousne své dítě do ucha, aby jej zkontrolovala; *Hekaté*, stará jasnovidka, která zná své lidi a rozprostírá kolem sebe vůni prstě a Božího dechu. Je jich ještě mnohem, mnohem více. Jsou zosobněním všeho, co žije skryto pod kopcem, co žije daleko v poušti, v hlubinách.

Ať se již skrývá za jakýmkoli jménem, síla zosobněná *La Lobou* zná individuální i dávnou minulost, protože přežívá generaci po generaci a je starší než čas. Je archivářkou ženského účelu a smyslu. Uchovává tradici ženství. Svými vousky cítí budoucnost; má dalekozraké mléčné oko stařeny; pohybuje se simultánně v čase dopředu i dozadu a vyrovnává jednu stranu tím, že tančí s druhou.

Stařena *La Loba*, Ta, která ví, je uvnitř nás. Nejlépe se jí daří v nejhlubší části duše, v dávném a životodárném divokém Já. Podle příběhů je jí domovem místo v čase, kde se setkává duch žen a duch vlka – místo, kde se mísí mysl s instinkty,

kde hlubinný život ženy vyživuje její život světský. Je to bod, kde se políbí Já s Ty, místo, kde ženy tančí s vlky.

Tato stará žena stojí mezi světem skutečnosti a mýtů. Je kloubem, který těmi to dvěma světy otáčí. Území mezi dvěma světy je tím nevyjádřitelným místem, které všichni poznáme, jakmile se s ním jednou seznámíme, ale jehož nuance vyklouznou a změní tvar, pokud se je někdo pokusí zachytit a nebude to prostřednictvím poezie, hudby, tance nebo příběhu.

Existuje názor, že imunitní systém těla je zakořeněn v tomto tajemném psychickém území, stejně jako mystické a archetypální představy a nalehání, včetně naší touhy po Bohu, toužení po tajemném a všechny posvátné i světské instinkty. Někdo by řekl, že se zde nacházejí také záznamy lidstva, zřídlo světla, kotouč tmy. Není to prázdnota, ale spíše místo Mlhavých bytostí, kde věci jsou a ještě nejsou, kde stíny mají obsah a tento obsah je průsvitný.

Jedna věc o tomto území je jistá; je prastaré... starší než oceány. Ono, stejně jako *La Loba*, nemá věk; je bezvěké. Prapůvodní divoška tuto vrstvu zásobuje, proudí z instinktivní duše. Přestože v našich snech a tvůrčích zkušenostech může mít mnoho převleků, není z vrstvy matky, panny, průměrné ženy, a není vnitřním dítětem. Není královna, amazonka, milenka ani jasnovidka. Je právě jenom to, co je. Nazývej ji *La Que Sabé*, Ta, která ví, nazývej ji Divoška nebo *La Loba*, říkej jí lepším či horším jménem, novějším nebo dávným, zůstane pouze tím, čím je.

Divoška jako archetyp je nenapodobitelná a nepopsatelná síla, která přináší lidstvu spoustu nápadů, představ a zvláštností. Prapůvodní typ je všude, a přesto jej běžným způsobem nelze spatřit. Co z něj lze spatřit ve tmě, nemusí být nezbytně spatřeno též za denního světla.

Trvalé důkazy o archetypu nalezneme v představách a symbolech odhalených v povídkách, literatuře, poezii, malířství a náboženství. Zdálo by se, že jeho zář, hlas a vůně jsou určeny k tomu, aby nás pozvedly od rozjímání nad hovínkem na ocásku k občasnému cestování ve společnosti hvězd.

Doma u *La Loby* je fyzické tělo, jak píše básník Tony Moffeit, zářivé zvíře, a imunitní systém těla se zdá být, dle legračních zpráv, posilován či oslabován vědomou myšlenkou. Doma u *La Loby* se duchové zjevují jako postavy a *La voz mitológica* – Mýtický hlas hluboké duše hovoří jako básník a věstec. Věci duševní hodnoty, jednou mrtvé, mohou být opět oživeny. Stejně tak základní materiál všech příběhů, které kdy na světě existovaly, začíná zkušeností jedince zde v tomto nevyjádřitelném duševním území a jeho snahou vyjádřit to, co se tam událo.

Existují různé názvy pro tento prostor mezi světy. Jung ho nazýval různě – kolektivním nevědomím, objektivní duší a psychoidním nevědomím, které se vztahuje k ještě nepopsatelnější rovině výše zmíněného. Psychoidní nevědomí považoval za prostor, kde se střetávají biologické a psychologické světy, kde se biologie a psychologie navzájem mísí a mohou ovlivnit jedna druhou. Kam až lidská pa-

měť sahá, toto místo – nazývejme ho Hajany, domov Mlhavých bytostí, puklina mezi světy – je místem, kde dochází k navštívením, zázrakům, představám, inspiracím a hojení jakéhokoli druhu.

Přestože tato oblast předává velké duševní bohatství, musí se k ní přistupovat připraveně, neboť člověk by mohl být v pokušení se v ní, ve vytržení nad tím, kde se ocitl, radostně utopit. Existující realita se ve srovnání s tím může zdát mnohem méně vzrušující. V tomto smyslu se tyto hlubší vrstvy duše mohou stát sladkou pastí, z níž se lidé vracejí nevyrovnaní, s pochybnými nápady a vzdušnými představami. A tak by tomu nemělo být. Předpokládá se, že člověk se vrátí úplně očištěn, vykoupán v oživujících a inspirujících pramenech, poznamenán vůní zasvěcených.

Každá žena může nalézt přístup k *Río Abajo Río*, řece proudící pod řekou. Dostane se k ní skrze hlubokou meditaci, tanec, psaní, malování, přes modlitby, zpěv, bubnování, aktivní představivost nebo jakoukoli jinou činnost, která vyžaduje intenzivní stav změněného vědomí. Žena dorazí do tohoto světa-mezi-světy skrze touhu a hledáním čehosi, co může zahlédnout pouze koutkem oka. Dospěje tam hluboce tvůrčím jednáním, záměrnou osamělostí nebo přes jakoukoli uměleckou činnost. A i přes všechny tyto dobře vypracované praktiky mnohé z toho, co se odehrává v tomto nevýslovném světě, pro nás zůstává navždy tajemstvím, jelikož se to vzpírá veškerým fyzikálním a racionálním zákonům, jak je známe.

Obezřetnost, se kterou se musí vstupovat do tohoto psychického stavu, je popsána v krátkém, ale působivém příběhu o čtyřech rabínech, kteří toužili spatřit nejposvátnější Ezechielovo kolo.

Čtyři rabíni

JEDNÉ NOCI byli čtyři rabíni navštíveni andělem, který je vzbudil a přenesl k sedmé bráně sedmerých nebes. Tam spatřili posvátné Ezechielovo kolo.

Někde při sestupu z *Pardes* – ráje – zpět na zem jeden z rabínů po shlédnutí takové nádhery ztratil hlavu a bloudil nicotně až do konce života. Druhý rabín, který byl velice cynický, prohlásil: Ale, jenom jsem měl sen o Ezechielově kole, to je všechno. Vlastně se vůbec nic nestalo. Třetí rabín vyprávěl a vyprávěl o tom, co viděl, až tím byl úplně posedlý. Nedokázal přestat a stále poučoval, jak to všechno bylo zkonstruováno a co to vše znamenalo... a tím vlastně přišel na scesti a zradil svou víru. Čtvrtý rabín, který byl básníkem, vzal do ruky papír a píšalu, sedl si k oknu a psal píseň za písní, oslavuje večerní barvy, svoji dceru v kolébce a všechny hvězdy na obloze. A žil svůj život lépe než kdy předtím.⁵

Kdo co viděl u sedmé brány sedmerych nebes, nevíme. Víme však, že kontakt se světem, kde sídlí veškerá Podstata, nám dovoluje poznat něco za hranicemi obvyklého lidského vnímání, a to nás naplňuje pocitem růstu a velikosti. Když se dotkneme autentické podstaty Tě, která ví, nutí nás to reagovat a jednat z naší nejhlubší integrální povahy.

Příběh doporučuje, že optimálním přístupem pro prožívání hlubokého nevědomí není ani přílišné, ani nedostatečné nadšení, ani příliš bázně, ani příliš cynismu, nýbrž statečnost, nikoliv bezhlavost.

Jung ve svém úžasném díle *Transcendentní funkce*⁶ upozorňuje, že některé osoby ve snaze najít vlastní Já přikládají zkušenosti s Bohem nebo setkání s vlastním Já příliš velký význam, někteří naopak vše podcení a jiní, kteří na to nejsou připraveni, si mohou ublížit. Přesto však někteří další najdou svou cestu k tomu, čemu Jung říká morální povinnost žít, a vyjádřit to, co se naučili při sestupu či vzestupu ke svému nespoutanému Já.

Tato morální povinnost, o níž hovoří, znamená žít podle svých představ, ať už je nalezneme na duševních Elysejských polích, ostrovech mrtvých, v pouštích duše *La Loby*, ve skále v moři, na vrcholku hory, v bohatém podsvětí – kdekoli tam, kde na nás dýchne *La Que Sabé* a promění nás. Naším posláním je tento dotek dechu vyjevit světu – odhalit to, vydat to ze sebe, vyzpívat to, ve vnějším světě žít to, co jsme obdrželi náhlým poznáním z příběhu, z těla, ze snů a poutí všeho druhu.

La Loba souvisí se světovými mýty, v nichž jsou mrtví přivedeni zpět k životu. V egyptské mytologii Isis vykonává tuto službu pro svého mrtvého bratra Osirise, který je každý večer roztrhán na kusy svým zlým bratrem Setem. Iris pracuje každou noc od soumraku do svítání, aby dala svého bratra opět dohromady, než nastane ráno, jinak nevyjde slunce. Kristus oživil Lazara, který byl mrtvý tak dlouho, že zapáchal. Deméter vyvolává jedenkrát ročně ze Země mrtvých svou bledou dceru Persephone. A *La Loba* zpívá nad kostmi.

Toto je meditační cvičení žen – vyvolávání vlastních mrtvých a roztrhaných aspektů, mrtvých a roztrhaných částí samotného života. Ten, který tvoří znovu z toho, co již zemřelo, je vždy dvoustranným archetypem. Matka Stvořitelka je vždy také Matka Smrt a naopak. Vzhledem k této dvojí povaze či zdvojené funkci máme před sebou namáhavou práci naučit se chápat, co kolem nás a v nás musí žít a co musí zemřít. Naším úkolem je porozumět načasování obého; nechat zemřít to, co má zemřít, a nechat žít to, co žít má.

Pro ženy obsahuje svět *Río Abajo Río* – řeky, proudící pod řekou – domov ženy Kostry – přímé poznání o semínkách, kořenech a kukuřičných zrnech světa. V Mexiku se o ženách říká, že jsou nositelkami *luz de la vida* – světla života. Toto světlo se nenachází v ženském srdci ani v hlavě, nýbrž v *en los ovarios* – v jejich vaječnicích, kde je uložena veškerá zásoba semenek ještě před tím, než se žena vů-

bec narodí. (Pro muže, kteří se zabývají hlubšími myšlenkami o plodnosti a charakteru semínka, zastupuje rodový obraz chlupatý váček, *los cojones* – scrotum.)

Toto je poznání, kterého nabýváme v blízkosti divošky. Když *La Loba* zpívá, je to zpěv poznání *los ovarios*, poznání z hlubiny těla, hlubiny mysli, hloubky duše. Symboly semene a kosti jsou velice podobné. Pokud je k máni základní zásoba, podstata, originální část, pokud existuje zrnko kukuřice, jakákoli destrukce může být napravena, zničené se může opět vysadit, pole se nechají odpočinout, ztvrdlé semeno se namočí, aby změklo, rozevřelo se a bujelo.

Mít semeno znamená mít klíč k životu. Účastnit se cyklu semínka znamená tančit s životem, tančit se smrtí, znamená to vtančit znovu zpět do života. Divočké Já žen je Matkou Života a Smrti v její odvěké, základní formě. Jelikož se pohybuje v těchto neměnných cyklech, nazývám ji Matkou života-smrti-života.

Pokud je něco ztraceno, je nutno se obrátit právě na ni, je nutno s ní promluvit a vyslechnout ji. Její duševní rada je někdy tvrdá nebo těžko uskutečnitelná, ale vždy je to rada transformující a obnovující. Jestliže tedy něco postrádáme, musíme vždy za tou starou ženou přebývajícím stále v zadní části pánve. Tam žije, napůl uvnitř a napůl vně tvůrčího ohně. Je to pro ženy dokonalé místo k žití, přímo u svých plodných *huevos* – vajíček, ženských semínek. Zde ty nejmenší a největší myšlenky čekají, až je naše mysl a jednání projeví.

Tahle stařena *La Loba* je prvotní, dva miliony let stará žena. Je tou původní divoškou, která žije pod povrchem, a přesto na povrchu země. Žije v nás a námi, jsme jí obklopeni. Pouště, lesy a půda pod našimi domy jsou staré dva miliony let.

Vždy mě zaujme, jak se ženy velice rády vrtají v zemi. Na jaře sázejí cibulky. Strkají špinavé prsty do vlhké země, přesazují ostře vonící sazenice rajčat. Myslím si, že se prokopávají dolů k dva miliony let staré ženě. Hledají její prsty u nohou a tlapky. Chtějí se jí obdarovat, protože s ní myslí na klid a jsou klidné.

Bez ní pocítují neklid. Mnoho žen, s nimiž jsem během let pracovala, začínaly obvykle první sezení obměnou následující věty: No, necítím se špatně, ale zároveň se necítím ani dobře. Myslím si, že takový stav není žádnou záhadou. Víme, že je způsoben nedostatkem kompostu. Léčba? *La Loba*. Najděte dva miliony let starou ženu. Ona je ošetřovatelkou toho mrtvého a umírajícího v ženě. Je cestou mezi žijícím a mrtvým. Zpívá nad kostmi chvalozpěv tvoření.

Ta stará žena, divoška, je *La voz mitológica*. Je mýtickým hlasem, který zná minulost a naši dávnou historii, jež pro nás přechovává v příbězích. Někdy si ji představujeme jako nehmotný, ale nádherný hlas.

Jako panna-čarodějka nám ukazuje, co znamená být neovadlá a přitom scvrklá. Děti se rodí celé scvrklé od instinktů. Cítí v kostech, co je správné a co pro to udělat. Je to vrozené. Když si žena uchová tento dar být stará, zatímco je mladá a mladá během stáří, bude vždy vědět, co se stane příště. Pokud tento dar ztratila, může jej za pomoci cílevědomé duševní práce znovu nabýt.

La Loba, stařena v poušti, sbírá kosti. V archetypální symbolice kosti zastupují nezničitelnou sílu. Nejsou vhodné k snadnému zpracování. Díky svému složení špatně hoří, je téměř nemožné je rozdrtit. V mýtech a příbězích představují nezničitelnou duši-ducha. Víme, že duše-duch může být raněn, dokonce velmi těžce raněn, ale je téměř zhola nemožné jej zabít.

Duši můžete zdeformovat a ohnout. Můžete jí ublížit a ranit ji. Můžete ji poznamenat známkami onemocnění a vypálit do ní znamení strachu. Nemůže však umřít, protože je v podsvětí ochraňována *La Lobou*, která je pro kosti jak nálezcem, tak inkubátorem.

Kosti jsou natolik těžké, aby se jimi dalo ublížit, natolik ostré, aby prořízaly maso, a když jsou staré a zbavené šlach, cinkají jako sklo. Samy o sobě jsou kosti živých živé a tvůrčí; neustále se obnovují. Živá kost má zajímavě měkkou pokožku. Zdá se, že má určitou sílu sama se regenerovat. I jako suchá kost se stává domovem živých malých tvorů.

Vlčí kosti v tomto příběhu představují nezničitelný aspekt divokého Já, instinktivní povahu, *criaturu*, oddanou svobodě a neposkvrněnému, tomu, co nikdy nepřijme strnulost a požadavky mrtvé či přecivilizované společnosti.

Metafory v tomto příběhu reprezentují celý proces, který má ženu přivést k jejím bohatým, instinktivním divokým smyslům. V nás je ta stařena sbírající kosti. V nás jsou ty duševní kosti divokého Já. V nás je potenciál stát se opětovně tvory, kterými jsme kdysi byly. V nás jsou kosti, které nám dávají sílu změnit sebe a svět. V nás je dech a naše pravdy a naše touhy – spojeny dohromady tvoří píseň, oslavnou píseň tvoření, kterou tak toužíme zpívat.

Neznamená to, že bychom měly chodit s vlasy padajícími do očí nebo s černými drápy místo nehtů. Ovšemže zůstaneme lidmi, ale také v lidské ženě se nachází animální instinktivní Já. Nejde o nějakou romantickou postavu z kreslených pohádek. Má opravdové zuby, zle vrčí, je ohromně šlechetné, má ojedinělý sluch, ostré drápy a velký zarostlý hrudník.

Já ženy-vlčice musí mít svobodu volně se pohybovat, hovořit, zlobit se a tvořit. Je neměnné, pevné, odolné, obdařené silnou intuicí. Je to Já, které je znalé duševních pochodů smrti a zrození.

Dnes ta stařena v tobě, *La Loba*, sbírá kosti. Co předělává? Ona je duševní Já, stavitelkou domova pro duši. *Ella lo hace a mano* – tvoří a přetváří duši ručně. Co vytváří pro tebe?

I v těch nejlepších světech potřebuje duše čas od času obnovit. Zrovna jako nepálené cihly na domech zde na jihozápadě, trochu sloupané, trochu odrolené, trochu omleté vodou. Vždy se najde stará baculatá žena s bačkorami na nohou, která plácá směs z bláta na zdi z nepálených cihel. Míchá slámu, vodu a hlínu a tuto kaši nanáší zpět na zdi, aby byly opět hladké. Bez ní by dům ztratil svůj tvar. Bez ní by se po vydatném dešti přeměnil v neforemnou hromadu.

La Loba je strážkyní duše. Bez ní ztrácíme tvar. Bez otevřené cesty k ní se o lidech říká, že jsou bezduchými nebo prokletými dušemi. Domovu duše dává tvar a další dům ručně přistavuje. Ona je tou ve staré zástěře. Ona je ta, jejíž šaty jsou vpředu delší než vzadu. Je tou, která plácá a hněte. Je tvůrkyní duše, chovatelkou vlků, strážkyní nespoutanosti.

S láskou prohlašuji, obrazně řečeno – ať už jsi černý vlk, severní šedý, jižní červený nebo arktický bílý – jsi prvotní instinktivní *criatura*. Ačkoli někteří by raději dávali přednost tomu, aby ses chovala slušně a nelezla radostí po nábytku nebo při vítání po lidech, pokračuj v tom. Někteří se od tebe odtáhnou strachem či opovržením. Tvůj milenec si však bude vážit tohoto tvého nového aspektu – pokud on nebo ona je ten pravý milenec pro tebe.

Některým lidem se nebude líbit, že zběžně ke všemu čicháš, abys věděla, co to je. A proboha, žádné povalování na zádech s nohama vzhůru. Špatná holčička. Špatný vlk. Špatný pes. Správně? Špatně. Jen pokračuj. Raduj se.

Lidé meditují, aby našli duševní vyrovnanost. Proto také podstupují psychoterapii a psychoanalýzu. Proto analyzují své sny a věnují se umění. Z toho důvodu se někteří lidé věnují tarotovým kartám, I'ingu, tanci, divadlu, vymýšlejí básně a vysílají své modlitby. Proto všichni děláme to, co děláme. Touto prací sbíráme všechny kosti dohromady. Pak se musíme posadit k ohni a přemýšlet nad písní, kterou budeme nad kostmi zpívat, jaký oslavný chvalozpěv tvoření, jaký oslavující hymnus přetváření. A pravdy, které vyslovíme, vytvoří píseň.

Předtím než zvolíme píseň, svou skutečnou píseň, je dobré položit si následující otázky. Co se stalo mému duševnímu hlasu? Kde jsou pohřbeny kosti mého života? V jakém stavu je můj vztah k instinktivnímu Já? Kdy jsem naposledy běžela volně? Jak vnesu do svého života opět život? Kam odešla *La Loba*?

Stařena zpívá nad kostmi a zatímco zpívá, kosti se pokrývají masem. My též se staneme, až nalijeme duši na kosti, které jsme našly. Až vylijeme své touhy a zklamání na kosti toho, co jsme bývaly v mládí, na to, co jsme znávaly v minulých stoletích, a na oživení, které tušíme v budoucnu, stojíme na všech čtyřech, pevně. Při vylévání duše jsme oživovány. Již nejsme řídkým roztokem, rozpouštějící se křehkou věcí. Ne, jsme ve stávajícím se stavu transformace.

Stejně jako ty suché kosti, i my začínáme většinou v poušti. Cítíme se zbaveny svobody, odcizeny, nejsme spojeny ani s tím kaktusovým ostnem. V dávnověku byla poušť nazývána místem božího zjevení. Pro ženy má však mnohem dalekosáhlejší význam.

Poušť je místo, kde je život velice koncentrovaný. Kořeny živých rostlin si udržují tu poslední slzu vody a květ skrývá svoji vláhu a ukazuje se pouze časně zrána a pozdě navečer. Život v poušti je skromný, ale nádherný, a většina toho, co se děje, se odehrává pod zemí. Podobá se životu mnoha žen.

Poušť není bujná jako les nebo džungle. Formy života na poušti jsou velice

intenzivní a tajemné. Mnoho z nás žilo pouštním životem; klid na povrchu, rušný pohyb pod zemí. *La Loba* nám ukazuje vzácné věci, které mohou vyvstat z této psychické oddělenosti.

Ženská duše si může najít svou cestu do pouště kvůli souznění nebo z důvodu krutostí v minulosti nebo proto, že jí nebylo dovoleno žít bohatším životem nad zemí. Žena má často pocit, že žije na pustém místě, kde je snad jeden jediný kaktus s nádherným červeným květem a jinak kolem ve všech směrech vůbec nic, 500 mil ničeho. Ale ženu, která půjde ještě jednu míli dále, čeká něco víc. Malý parádní domeček. Hodně starý. Ona již na tebe čekala.

Některé ženy se nechtějí octnout v psychické poušti. Nenávidí její slabost, její chudobu. Pokouší se nastartovat rezavý, rozbitý automobil a dokodrcat po silnici dolů do vybájeného zářícího města duše. Jsou však zklamány, protože svěžest a nespoutanost tam nejsou. Ty jsou k nalezení v duchovním světě, v tom světě mezi světy, *Río Abajo Río* – v řece pod řekou.

Nebud' blázen. Jdi zpět a postůj pod tím jediným rudým květem a pak kráčeji přímo kupředu tu poslední těžkou míli. Přístup a zaklepej na staré, větrem ošlehané dveře. Vyšplhej se nahoru k jeskyni. Protáhni se oknem snů. Prosij poušť a uvidíš, co nalezneš. To je jediná práce, kterou *musíme* vykonat.

Přeješ si psychoanalytickou radu?

Jdi a sbírej kosti.

☪ KAPITOLA 2

Plížení za vetřelcem: Počátek zasvěcení

Modrovous

V jednotlivé lidské bytosti se nalézají mnoho bytostí dalších, každá se svými vlastními hodnotami, motivy a plány. Některé psychologické techniky předpokládají, že tyto bytosti zajmeme, spočítáme, pojmenujeme a spoutáme, až jsou jako porobení otroci. Učinit to však znamená zarazit divoké plaménky v ženských očích; zastaví se veškeré ohnivé blesky a létající jiskry. Spíše než narušit její přirozenou krásu, je naším úkolem vybudovat pro všechny tyto bytosti divoké prostředí, ve kterém umělci mezi nimi mohou tvořit, milenci milovat a léčitelé léčit.

Ale co si počneme s těmi vnitřními bytostmi, které jsou docela zblázněné, a s těmi, které bezmyšlenkovitě nosí zkázu? I těm musí být dán prostor, i když takový, který by je usměrňoval. Obzvláště jeden obyvatel duše, nejzrádnější a nejmocnější, vyžaduje naši okamžitou pozornost a reakci – je to přirozený dravec.

Zatímco příčina mnohého lidského utrpení může být přičtena zanedbané výchově, v duši se též od přírody nalézají vrozené aspekty *contra naturam*, síla proti přírodě. Tento *contra naturam* aspekt je v protikladu s pozitivním: je proti rozvoji, proti harmonii a proti nespoutanému. Je to posměšný a vražednický soupeř, s nímž se rodíme, a i při té nejlepší rodičovské výchově zůstává jediným úkolem tohoto vetřelce pokusit se změnit veškeré křížovatky na uzavřené cesty.

Tento dravý potentát' se čas od času objevuje v ženských snech. Začne bouřit

uprostřed těch nejsmysluplnějších a nejdůležitějších plánů. Odděluje ženu od její intuitivní povahy. Když napáchá škodu, nechává ženu citově mrtvou, příliš slabou k tomu, aby ve svém životě pokročila; její nápady a sny ji zůstanou ležet bez života u nohou.

O této situaci vypráví příběh o Modrovousovi. V Severní Americe je nejznámější francouzská a německá² verze tohoto příběhu. Dávám však přednost vlastní literární verzi, ve které se slučuje francouzská a slovanská tradice, tak jak mi byl příběh vyprávěn mojí tetou Kathé, která žila v Csíbraku poblíž Dombovaru v Maďarsku. Mezi našimi farmářskými vypravěčkami začíná příběh Modrovouse anekdotou o někom, kdo znal někoho, a ten znal někoho, kdo viděl hrozný důkaz Modrovousovy zkázy. Tak tedy začínáme.

V DALEKÝCH HORÁCH, v klášteře bílých jeptišek je uchován kus vousů. Nikdo neví, jak se do kláštera dostal. Někdo říká, že to byly právě jeptišky, které pohřbily to, co z těla zbylo, protože nikdo jiný by se toho nebyl dotkl. Proč by jeptišky chtěly přechovávat právě takovou relikvii, se neví, ale je tomu tak. Přítelkyně mojí přítelkyně to viděla na vlastní oči. Říká, že vous je modrý, přesně řečeno indigo. Je tak modrý jako tmavý led na jezeře, tak modrý jako stín jámy v noci. Tento vous nosil kdysi ten, o kterém se říkalo, že je neúspěšný kouzelník, obří muž, který měl oko na ženy, muž známý pod jménem Modrovous.

Říkalo se, že nadbíhal třem sestrám najednou. Bály se však jeho vousů s podivným namodralým zbarvením, a proto se při jeho příchodu schovávaly. Ve snaze přesvědčit sestry o své výtečnosti, pozval je na projíždku do lesa. Přijel s koňmi ověncenými zvonky a pentlemi. Posadil sestry a jejich marku na koně a vyjeli do lesa, kde strávili krásný den ježděním na koních, zatímco jejich psi pobíhali vedle nich nebo před nimi. Později se zastavili pod obrovským stromem, kde je Modrovous zahrnoval příběhy a pamlsky. Sestry začaly přemýšlet: Inu, možná tenhle Modrovous není přeci jen tak špatný.

Vrátily se domů v samém švitoření o tom, jak byl ten den zajímavý a jak se měly dobře. Ke dvěma starším sestrám se však opět vloudilo podezření a zapřísahaly se, že již Modrovouse víckrát nechtějí vidět. Nejmladší sestra si však řekla, že když muž dokáže být tak okouzující, snad není tak zlý. Čím více k sobě hovořila, tím se jí zdál méně strašný a jeho vous méně modrý.

A tak když ji Modrovous požádal o ruku, přijala. Hodně o této nabídce přemýšlela a dospěla k závěru, že si vezme za muže velmi elegantního pána. Vzali se a potom odjeli do jeho zámku v lesích.

Jednoho dne k ní přišel a povídá: Musím na čas odejet. Jestli chceš, pozvi si sem svoji rodinu. Můžete jezdit na koních po lesích, uspořádat si hostinu, může-

te dělat, cokoli si budeš přát, cokoli si bude žádat tvé srdce. Tady je kroužek s mými klíči. Smíš odemknout kterékoli dveře od skladů, pokladnic, jakékoli dveře na tomto zámku, ale tento malý klíček, tento nahoře repaný, ten nepoužívej.

Jeho žena odvětila: Ano, učiním, jak si žádáš. Všechno to zní velmi pěkně. Tak jdi, můj drahý manželi, neměj starost a brzy se vrať. Odjel tedy a ona zůstala.

Její sestry přišly na návštěvu a byly, jako všechny dušičky, velmi zvědavé, aby si poslechly, co Pán nakázal, aby bylo uděláno, zatímco bude pryč. Mladá žena jim vše radostně vypověděla.

Řekl, že můžeme dělat, cokoli se nám zlíbí, a vstoupit do kteréhokoli pokoje, budeme-li chtít, až na jeden. Nevím však, který to je. Mám pouze klíč a nevím, do kterých dveří patří.

Sestry se rozhodly, že si zahrají hru a budou hledat, který klíč se hodí ke kterým dveřím. Zámek měl tři poschodí se stovkou dveří v každém křídle, a jelikož na kroužku byla spousta klíčů, chodily od dveří ke dveřím a přitom se nesmírně bavily tím, když se jim podařilo otevřít nějaké dveře dokořán. Za jedněmi dveřmi byly zásoby pro kuchyň, za jinými hromady peněz. Za zamčenými dveřmi se nacházelo všechno možné a vše se zdálo být čím dál tím úžasnější. Nakonec, když shlédly všechny ty divy, vešly do sklepa a na konci chodby objevily holou zeď.

Dumaly nad posledním klíčem, tím nahoře repaným. Možná, že tento klíček nepatří vůbec nikam. Jakmile to dořekly, zaslechly podivný zvuk chrrrrrrr. Nahlédly za roh a považte! Právě se tam zavírala nějaká malá dvířka. Když se je pokoušely opět otevřít, byla pevně uzamčena. Jedna ze sester zvolala: Sestro, sestřičko, přines ten klíč. Jistě to budou ty dveře, k nimž patří ten záhadný klíček.

Bez dalšího přemýšlení vložila jedna ze sester klíček do zámku a otočila jím. Zámek zavrzal, dveře se otevřely dokořán, ale uvnitř byla taková tma, že nemohly nic vidět.

Sestro, sestro, přines svíčku. Zapálily tedy svíčku, postoupily do místnosti a náhle všechny tři ženy najednou vykřikly, protože místnost byla plná kalné krve, všude kolem byly poházené zčernalé kosti mrtvol a v rozích byly jako pyramidy jablek vyrovnány lebky.

Sestry rychle zabouchly dveře, vytrhly klíč ze zámku a opíraje se jedna o druhou, lapaly po dechu. Můj Bože! Můj ty Bože!

Modrovousova žena pohlédla na klíč a uviděla, že je potřísněn krví. Vyděšena chtěla klíč očistit o svou sukni, ale marně, krev tam byla stále. Ne, ne! plakala. Každá ze sester se pokusila setřít krev z malého klíčku, ale vše marno.

Žena schovala klíček do kapsy a utíkala do kuchyně. Když tam doběhla, její bílé šaty byly od kapsy až po lemování potřísněné krví, neboť z klíčku pomalu odkapávala rudá krev. Prikázala kuchaři: Rychle, podej mi nějaké zíně. Drhla klíček, ale krev z něj nepřestávala stékat. Kapka za kapkou jasně červené krve, která vytékala z malého klíčku.

Vzala klíček ven a posypala ho popelem, který vytáhla z pece, a znovu jej drhla. Držela klíček nad žárem z pece, aby krev vyschla. Omotala jej pavučinami, aby zarazila proud krve, ale nic ho nedokázalo zastavit.

Co si jen počnu? plakala. Už vím, dám ten malý klíček pryč. Dám ho do skříně. A zavřu dveře. Je to jen zlý sen. Všechno bude zase v pořádku. A tak také udělala.

Její manžel se vrátil hned příštího rána, dlouhými kroky vkráčel do zámku a volal na svou ženu. Nu? Jaké to bylo, když jsem byl pryč?

Bylo to moc pěkné, pane.

A co moje sklady? hřměl.

V pořádku, pane.

A co moje pokladnice? zavrčel.

I pokladnice jsou v pořádku, pane.

Takže všechno je v pořádku, ženo?

Ano, všechno je v pořádku.

Nuže, zašeptal, dej mi tedy zpět moje klíče.

Jedním pohledem přešel kroužek s klíči a hned viděl, že jeden chybí. Kde je ten nejmenší klíč?

Já... ztratila jsem ho. Ano, ztratila. Byla jsem na projíždce a kroužek s klíči mi upadl, musela jsem ho ztratit.

Co jsi s ním, ženská, udělala?

Já... já... nepamatuji si.

Nelži mi! Řekni mi, co jsi udělala s tím klíčem!

Přiložil ruku k jejímu obličejí, jako kdyby ji chtěl pohladit po tváři, místo toho ji však prudce chytil za vlasy. Ty nevěrnice!, zavrčel a odhodil ji na zem. Byla jsi v té místnosti, byla?!

Prudce otevřel dveře od její skříně a malý klíček na horní polici krvácel dolů na všechny její krásné hedvábné šaty, které tam visely.

Nyní nadešel tvůj čas, má paní, křičel a vlácel ji chodbou do sklepa, až se dostali před ty strašné dveře. Modrovous se pouze podíval na dveře svými divokýma očima a ty se před jeho pohledem otevřely. Uvnitř ležely kostry všech jeho předešlých manželek.

Tak jdeme!!! zahřměl, ale žena se zachytila rámu dveří a nechtěla se pustit. Prosila o svůj život: Prosím! Prosím, dovol, abych se připravila na smrt. Dej mi alespoň čtvrt hodinky, než mi vezmeš život, ať se mohu usmířit s Bohem.

Dobře, zavrčel, dávám ti ale jen čtvrt hodiny, ne více, pak se připrav.

Žena utíkala po schodech nahoru do své komnaty a poslala své sestry na zámecké hradby. Poklekla k modlitbě, ale místo modlení volala na své sestry.

Sestry, sestry! Vidíte přicházet naše bratry?

Nevidíme nic, nic není na otevřených pláních.

Žena každou chvíli volala ke hradbám: Sestry, sestry: Vidíte přicházet naše bratry?

Vidíme v dále větrnou bouři, možná ďábel víří prach.

Mezitím řval Modrovous na svou ženu, aby sešla do sklepa, aby jí mohl stít hlavu.

A ona opět zvolala: Sestry, sestry! Vidíte přicházet naše bratry?

Modrovous stále křičel na ženu a začal klopýtat nahoru po kamenných schodech.

Její sestry volaly: Ano! Vidíme je! Naši bratři jsou tady a už vstupují do zámku.

Modrovous se hnál chodbou ke komnatě své ženy. Jdu si pro tebe, hřměl. Jeho dunivé kroky byly tak silné, že se kameny v chodbě uvolňovaly a písek z malty se sypal na podlahu.

Ve stejný okamžik, kdy se Modrovous vpotácel do ženiny komnaty s napřaženými rukama, aby jí mohl lapit, objevili se bratři, kteří na koních pádili zámeckou chodbou až do její komnaty. Tam zahnali Modrovouse ven na ochranný val a vrhli se na něj se svými meči. Útočili na něj, sekali a řezali, až ho dostali k zemi, kde ho konečně dobili, ponechávající jeho krev a kosti mrchožroutům.

Příběh o světě uvnitř ženy

Přirozený duševní dravec

Rozvíjení vztahu s divokou povahou je nezbytnou součástí ženské individualizace. K jejímu dosažení je nutné, aby žena vstoupila do temnot, ale zároveň se nesmí nechat nenávratně polapit, vlákat do pasti nebo usmrtit, a to jak na cestě tam, tak na cestě zpátky.

Příběh Modrovouse popisuje takového uchvatitele, líčí toho muže z temnot, který přebývá v každé ženské duši, vnitřního dravce. On je tou nezaměnitelnou, specifickou silou, na kterou nesmíme zapomínat a kterou je třeba ovládat. Chce-li žena ovládnout tohoto přirozeného dravce duše, musí mít moc nad všemi svými instinktivními silami. Mezi ně patří hluboké porozumění, intuice, vytrvalost, láska, ostré smysly, předvídavost, zpěv nad mrtvými, intuitivní léčení a péče o svůj vlastní tvůrčí oheň.

V psychologické interpretaci se dovoláváme veškerých pohádkových aspektů k zastoupení dramatu, který se odehrává v jednotlivé ženské duši. Modrovous představuje hluboce uzavřený komplex, který číhá na okraji života každé ženy, pozoruje a čeká na příležitost, aby se postavil proti ní. Ačkoliv se může symbolizovat

podobně nebo rozdílně v mužské duši, je to odvěký i současný nepřítel obou pohlaví.

Je obtížné plně pochopit Modrovousovu moc, protože vychází zevnitř, to znamená, že je vlastní všem lidem od narození, a v tomto smyslu nemá vědomý původ. Přesto věřím, že máme představu o tom, jak se vyvíjel její charakter v lidském podvědomí, protože v příběhu je Modrovous nazván neúspěšným kouzelníkem. Tímto povoláním se podobá postavám v jiných pohádkách, které také zobrazují zhoubného dravce duše jako vcelku normálně vyhlížejícího, avšak nesmírně destruktivního mága.

Použijeme-li tohoto popisu coby úlomku archetypu, můžeme ho porovnat s tím, co je nám známo o neúspěšném čarodějnictví či selhání duchovní moci z dějin mytologie. Řecký Ikaros letěl příliš blízko ke Slunci a jeho vosková křídla se roztekla, katapultující jej k zemi. Mýtus Zunů Chlapec a orlí líčí příběh chlapce, který chtěl porušit zákony Smrti a stát se členem orlího království. Když letěl skrz oblaka, vypůjčený orlí kabát z něj byl strhán a on padal do své záhuby. V křesťanském mýtu chtěl být Lucifer rovný Jahvemu a byl zahrán dolů do pekel. V lidových příbězích najdeme spoustu čarodějnických učedníků, kteří se bláhově opovážili přecenit své skutečné schopnosti a chtěli se měřit s Přírodou. Byli potrestáni zraněním a hrůznými proměnami.

Když zkoumáme tyto původní náměty, vidíme, že dravci touží po nadřazenosti a moci nad ostatními. Jsou nositeli jakési psychologické inflace, což znamená, že tato entita si přeje být vznešenější, stejně mocná či rovnocenná s Nepopsatelným, jenž tradičně rozděljuje a řídí tajemné síly Přírody, včetně cyklů Života a Smrti, zákonů lidské přirozenosti a tak dále.

Mýty a příběhy ukazují, že pokusí-li se nějaká entita porušit, zničit nebo změnit fungující stav nastolený Všemocným, následuje trest, který vede buď k omezení schopností ve světě tajemna a magie – například učedníci, kterým není dovoleno nadále praktikovat – nebo k vyhnanství ze země bohů či k podobné ztrátě milosti a síly v podobě mentálního nebo fyzického postižení či smrti.

Pokud budeme chápat Modrovouse jako vnitřního představitele celkového mýtu o takovém vyvrženci, budeme též schopni pochopit hlubokou a nevysvětlitelnou samotu, která ho (nás) někdy zachvátí, neboť prožívá nekonečné vyhnanství od vykoupení.

Příběh o Modrovousovi zdůrazňuje skutečnost, že namísto aby posílil záři mladé ženské síly duše, je Modrovous naplněn nenávistí a touhou toto duševní světlo zničit. Není těžké si představit, že v takovéto zhoubné formaci je polapen někdo, kdo kdysi toužil překonat světlo a upadl proto v nemilost. Pochopíme, že od té doby má vyhnanec bezmeznou nenávist k záři ostatních. Doufá, že kdyby mohl pro sebe nashromáždit dostatek duší, ze vsí té záře by vzniklo takové světlo, které by konečně zahrnovalo jeho temnotu a samotu.

V tomto smyslu máme na začátku příběhu hrozivou bytost v její neosvobozené fázi. Ovšem tato skutečnost je jednou z hlavních pravd, kterou si musí nejmladší sestra v příběhu uvědomit, kterou si musí uvědomit každá žena, že jak uvnitř, tak vně existuje síla, která bude jednat v rozporu k instinktům přirozeného Já, a že ta zhoubná síla *je tím, čím je*. Přestože vůči ní můžeme pocítovat soucit, ze všeho nejdříve ji musíme rozeznat, abychom se chránili před její destruktivitou, a co je nejhlavnější, musíme ji zbavit její vražedné energie.

Všichni tvorové by měli vědět, že dravci existují. Bez tohoto vědomí nemůže žena bezpečně jednat ve svém vlastním lese, aniž by byla roztrhána. Rozumět dravci znamená stát se dospělým zvířetem, které není zranitelné pro svou naivitu, nezkušenost nebo hloupost.

Jako bystrý stopař Modrovous vycítil, že se o něj nejmladší dcera zajímá, to znamená, že je ochotna stát se jeho obětí. Požádal ji o ruku a ve chvíli mladistvé nespoutanosti, což je často směsice bláznovství, potěšení, radosti a sexuálního okouzlení, ona souhlasila. Které ženě není tento scénář povědomý?

Naivní ženy jako kořist

Nejmladší sestra, nejméně dospělá, sehrává velice lidský příběh naivní ženy. Bude dočasně polapena svým vlastním vnitřním pronásledovatelem. Přesto se nakonec vymaní, moudřejší a silnější, schopna na první pohled rozeznat lstivého dravce své vlastní duše.

Psychologická fabule podbarvující příběh se vztahuje rovněž na starší ženu, která se ještě úplně nenaučila rozpoznávat vnitřního dravce. Možná tento poznávací proces začínala znovu a znovu, ale jelikož se jí nedostalo podpory a vedení, ještě jej neukončila.

Právě proto jsou poučné příběhy tak vyživující; poskytují zasněžené mapy, takže i úkol, který narazí na nepředvídanou překážku, může být dokončen. Příběh Modrovous je cenný pro všechny ženy bez ohledu na to, jestli jsou velmi mladé a teprve se o dravci učí, nebo jím byly pronásledovány a obtěžovány po desetiletí a konečně se připravují na poslední a rozhodující bitvu.

Nejmladší sestra představuje tvůrčí potenciál v duši. Něco, co směřuje k radostně nespoutanému a bohatému životu. Obrat však nastává, jakmile souhlasí stát se kořistí nebezpečného muže, protože její instinkty – schopnost pozorovat a jednat – jsou umlčeny.

Z psychologického hlediska si mladé dívky i chlapci neuvědomují skutečnost, že oni sami jsou kořistí. Přestože se někdy zdá, že život by byl mnohem jednodušší a méně bolestný, kdyby se lidé rodili plně si všeho vědomi, není tomu tak. Všichni se rodíme *anlagen*, jako potenciál v centru buňky; v biologii znamená *an-*

lage část buňky charakterizované jako to, co bude. *Anlage* obsahuje hlavní jádro, které se časem vyvine, a způsobí tak, že se staneme dovršenou bytostí.

Takže životy nás žen jsou ty, které *anlage* ožívují. Příběh o Modrovousovi hovoří k probuzení a vzdělávání tohoto psychického centra, této žhnoucí buňky. Ve službě tomuto procesu nejmladší sestra souhlasí vdát se za moc, kterou důvěřivě považuje za velice elegantní. Pohádková svatba představuje nově nalezený statut, novou vrstvu duše, jež má být odkryta.

Mladá manželka však oklamala sama sebe. Zpočátku měla z Modrovouse strach. Byla opatrná. Malé potěšení v lese ji však přinutilo intuici potlačit. Téměř každá žena zažila nejméně jednou tutéž zkušenost. Následkem toho sama sebe přesvědčuje, že Modrovous není nebezpečný, ale pouze výstřední a zvláštní. Jak hloupé. Proč mě ten staroušek s modrým vousem tak odpuzuje? Její divoká přirozenost však již situaci odhadla a ví, že Modrovous je smrtelně nebezpečný, ale naivní duše tuto vnitřní znalost zapudí.

Tato chyba v odhadu je téměř rutinní u ženy mladé natolik, že její výstražné systémy nejsou ještě vyvinuty. Je jako osiřelé mládě vlka, které se převaluje a hraje si na mýtině a nevnímá padesátikilového rysa, který se přibližuje ze stínů lesa. V případě starší ženy, která je od nespoutaného oddělena do takové míry, že sotva slyší vnitřní varování, i ona pokračuje s naivním úsměvem.

Můžete se ptát, zda se tomu všemu lze vyhnout. Tak jako ve světě zvířat, i mladá dívka se učí poznávat dravce prostřednictvím poučení od matky a otce. Bez láskyplného rodičovského vedení by se zajisté stala brzy kořistí. V podvědomí máme téměř všichni zkušenost s tím, že nějaká nepoznatelná osoba leze v noci naším duševním oknem a chce nás dostat nepřipravené. Přestože má masku na obličej, nůž mezi zuby a vak s penězi hozený přes rameno, věříme jí, když nám řekne, že podniká v bankovníctví.

Avšak i s moudrou rodičovskou výchovou může být mladá dívka, obzvláště počínaje dvanáctým rokem věku, odkloněna od vlastní pravdy skupinou vrstevníků, se kterou se stýká, společenskými nebo psychickými tlaky, a tak začíná celkem bezhlavé hazardování s cílem najít východisko. Když pracuji se staršími dívkami v pubertě, které jsou přesvědčeny, že svět je dobrý, pokud se ví jak na něj, vždycky si připadám jako starý, šedivý pes. Chce se mi zakrýt si oči tlapami a výt, protože já vidím to, co ony nevidí, a vím, že zvláště pokud jsou svěhlové, prudké a divoké, že budou trvat alespoň na jednom setkání s dravcem, než je šok probere.

Na počátku našeho života je náš ženský náhled do značné míry naivní, což znamená, že emocionální porozumění skrytému je velmi slabé. Ale tam začínáme jako ženy všechny. Jsme naivní a vemlouváme se do určitých velice zmatených situací. Dokud nejsme zasvěcené do možnosti, že takové situace mohou nastat, znamená to, že prožíváme období života, kdy jsme zranitelné viděním pouze věcí světských.

Když vlčice opouští své mladé a vydává se za lovem, mláďata se ji pokoušejí sledovat ven z nory a dále po cestě. Ona na ně vrčí, postrkuje je a straší, dokud kulhající a klopýtající neběží zpět do nory. Jejich matka ví, že mláďata ještě nedokážou rozeznat a odhadnout ostatní tvory. Nevědí, kteří jsou dravci a kteří ne. Ale ona je včas vše naučí, drsně a správně.

Stejně jako mláďata vlků, i ženy potřebují podobné zasvěcení, které by je poučilo, že vnitřní a vnější světy nejsou vždycky radostná a šťastná místa. Mnoha ženám se nedostalo ani základního poučení o dravcích, jaké dává vlčice svým vlačtům. Kupříkladu: je-li to nebezpečné a větší než ty, uteč; je-li to slabší, rozhodni se, co uděláš; je-li to nemocné, nech to na pokoji; má-li to brka, jed, tesáky či ostré drápy, couvej a vydej se jinudy; voní-li to pěkně, ale je to obaleno na železných čelistech, nevšímej si toho.

Nejmladší sestra v příběhu není naivní jen co se týče jejího vlastního úsudku, ale zároveň si je zcela nevědoma vražedného aspektu své vlastní duše a také je schopna podlehnout potěchám ega. A proč ne? Všichni chceme, aby vše bylo nádherné. Každá žena se chce posadit na koně ověšeného zvonky a projíždět se nekonečným zeleným lesem smyslů. Všichni lidé by chtěli prožít ráj tady na zemi. Problém je, že ego touží po nádherných pocitech, avšak touha po ráji, pokud je spojena s naivitou, nás nenaplnuje, nýbrž činí z nás kořist pro dravce.

Souhlas provdat se za monstrum je vlastně dán, když jsou dívky ještě velice mladé, obvykle před pátým rokem věku. Jsou učeny nevidět a namísto toho vytvářet všemožné libivé či jiné grimasy. Právě tato výuka je příčinou, proč nejmladší sestra říká: Hmmm, jeho vousy nejsou ve skutečnosti tak modré. Toto časné učení jak se líbit potlačuje ženskou intuici. V pravém slova smyslu jsou vlastně cílevědomě učeny vzdát se dravci. Představte si vlčici, jak učí své mládě být hodné tváří v tvář rozzuřené frece nebo lstivému diamantovému chřestýši.

V příběhu dokonce i matka nahrává situaci. Účastní se pikniku, jde na společnou projížďku. Neřekne ani slůvko varování žádné z dcer. Člověk by řekl, že biologická matka či vnitřní matka spí nebo je sama naivní, jak se často stává v případě velmi mladých dívek nebo u nemateřsky založených matek. Nepomiňme, že starší sestry v příběhu dávají najevo určitou opatrnost, když říkají, že Modrovouse nemají v lásce, přestože je právě pobavil a pohostil velmi romantickým a rajským způsobem. Příběh naznačuje, že určité aspekty psychy, které zde symbolizují starší sestry, jsou, pokud jde o intuici, o něco vyvinutější, díky poznání, které je varuje před tím, aby si dravce romantizovaly. Zasvěcená žena věnuje pozornost hlasům starších sester ve své duši, neboť ji varují před nebezpečím. Nezasvěcená žena jim pozornost nevěnuje; ještě se příliš ztotožňuje s naivitou.

Můžeme například říci, že naivní žena si neustále vybírá špatné partnery. Někde v mysli tuší, že tento vzorec je neplodný, že by jej měla zrušit a následovat jiné hodnoty. Často dokonce i ví, jak na to. Ale je zde něco nepřekonatelného, jakási

Modrovousovská mesmerizace neustálým ničícím vzorcem. V mnoha případech si žena myslí, že když vydrží ještě chvíli déle, jistě se v příštím zabušení srdce objeví ten rajský pocit, který hledá.

V dalším extrému má žena s drogovou závislostí určitě na paměti pár sester, které říkají: Ne! V žádném případě! Škodí to tvé duši i tělu. Odmítáme pokračovat. Touha po ráji však vtáhne ženu do sňatku s Modrovousem, překupníkem s drogami v duševních výškách.

Ať se žena nachází v jakémkoliv dilematu, hlasy starších sester v její duši ji neustále nabádají k vědomí a k tomu, aby byla při výběru moudrá. Představují ty hlasy v podvědomí, jež šeptají pravdu, které by se žena raději vyhnula, neboť ukončují její fantazii o nalezeném ráji.

A tak dochází k tomu osudovému sňatku, ke spojení sladce naivního se zhoubně temným. Když Modrovous odjíždí na svou cestu, mladá žena si neuvědomuje, že i když je jí povoleno dělat, cokoliv si přeje – kromě jedné věci –, žije spíše méně než více. Mnoho žen prožívalo doslovně příběh Modrovouse. Vdají se, když mají o dravcích ještě naivní představy, a vyberou si někoho, kdo jim ničí život. Jsou přesvědčeny, že tuto osobu vyléčí láskou. Lze říci, že si určitým způsobem staví vzdušné zámky, když si často říkaly: Jeho vous není ve skutečnosti tak modrý.

Postupně vidí takto lapená žena stále menší a menší naději na normální život pro sebe a své děti. Můžeme jen doufat, že jednou konečně otevře dveře do místnosti, kde leží veškeré neštěstí jejího života. Přestože to může být ženin partner, kdo ničí a rozebírá její život, je to vnitřní dravec v její vlastní duši, který k tomu dává souhlas. Pokud je žena nucena věřit, že je bezmocná, a/nebo je naučena neuvědomovat si to, o čem ví, že je pravda, její ženské impulzy a dary duše jsou neustále zabíjeny.

Když se mladá duše vdá za dravce, je polapena nebo omezována v životním období, jež mělo znamenat rozvíjení. Místo toho, aby žila volně, začíná žít falešný život. Prohnaný slib dravce je, že se žena nějakým způsobem stane královnou, přitom ve skutečnosti je plánována její vražda. Existuje cesta jak z toho všeho uniknout, ale k tomu je zapotřebí klíč.

Klíč k poznání: Důležitost pátrání

Ano, nyní ten malý klíček; umožňuje přístup k tajemství, které všechny ženy znají, a přesto neznají. Klíč představuje povolení znát ta nejhlubší, nejtmaší tajemství duše, v tomto případě to něco, jež bezmyšlenkovitě ponižuje a ničí potenciál ženy.

Modrovous pokračuje ve svém destruktivním plánu tím, že své ženě poroučí, aby se psychicky kompromitovala. Dělej si, co budeš chtít, říká. Vybízí ženu, aby měla pocit falešné svobody. Nepřímou jí říká, že má volnou ruku k tomu, aby se

rozhlédla a pokochala venkovskou krajinou, alespoň v rozsahu jeho území. Ve skutečnosti však volná není, není jí dopřáno dospět k poznání nebezpečného zla kolem dravce, přestože hluboko v duši již situaci opravdu chápe.

Naivní žena mlčky souhlasí zůstat nevědomá. Lehkomyslné ženy nebo takové ženy, jež mají instinkty poraněné, se stejně jako květiny otáčí ve směru jakéhokoli slunce, které se nabízí. Naivní nebo zraněná žena je potom často oslněna sliby pohodlí, různých zábav a potěšení, ať již pro lepší pozici v očích rodiny, přátel, nebo sliby lepšího zajištění, nekonečné lásky, velkého dobrodružství nebo sexu.

Modrovous zakazuje mladé ženě použít právě ten jeden klíč, který by ji přivedl k vědomí. Zakázat ženě použití klíče k vědomí ji okrádá o intuitivní povahu, její přirozený instinkt zvědavosti, který ji vede k objevení toho, co leží vespuďu a za viditelným. Bez tohoto vědomí zůstává žena bez řádné ochrany. Když přistoupí na příkaz Modrovouse a klíč nepoužije, usmrcuje svého ducha. Rozhodnutím k otevření dveří do tajné místnosti se rozhoduje pro život.

V příběhu přijdou její sestry na návštěvu a jsou jako jsou všechny duše – velmi zvědavé. Žena jim radostně sděluje, že můžeme dělat cokoli, kromě jedné věci. Sestry se rozhodly bavit se tím, že budou hledat, do kterých dveří patří jednotlivé klíče. Opět ukázaly správný impuls uvědomění.

Někteří myslitelé v oblasti psychologie, včetně Freuda a Bettelheima, měli pro podobné epizody, jaké nalzáme ve zkazce o Modrovousovi, vysvětlení psychologického potrestání za ženskou sexuální zvědavost.⁴ Dříve byl klasické ženské zvědavosti přikládán celkem negativní význam, kdežto muži se stejnými vlastnostmi byli nazýváni zvidavými. Ženám se říkalo, že do všeho strkají nos, muži pouze pátrali. Ve skutečnosti docházelo při zlehčování ženské zvědavosti, která pak vyzněla jako nepohodlné slídění, k popírání ženského náhledu, předtuch, intuicí. Popíraly se veškeré její smysly. Útočilo se na její nejzákladnější síly: rozlišování a pevné rozhodování.

Předpokládáme-li, že ženy, které ještě neotevřely ty zakázané dveře, mají tendenci být těmi ženami, které kráčí přímo do Modrovousovy náruče, pak je šťastná náhoda, když starší sestry prokáží správné a neporušené instinkty zvědavosti. Jsou to ty stíny jednotlivých ženských duší, náznaky a předtuchy v pozadí ženského vědomí, jež jí upomínají a naznačují to, co je správné. Nalézt ty malé dveře je důležité, neposlechnout příkazu dravce je důležité, objevit to, co je tolik zvláštní na té jedné místnosti, je nezbytné.

Po staletí se dveře vyráběly jak z kamene, tak ze dřeva. V určitých společnostech se věřilo, že duch kamene či dřeva ve dveřích zůstává a má za úkol hlídat místnost. Kdysi dávno měly hrobky více dveří, než bylo v obytných domech, a vlastní představa dveří znamenala, že se cosi duchovního nalézalo uvnitř nebo že uvnitř bylo něco, co se musí držet uzavřené.

Dveře v našem příběhu jsou popsány jako psychická bariéra, jako druh stráž-

ce, umístěného před tajemnem. Tento hlídač nám opět připomíná dravcovu pověst coby mága – jde o psychickou moc, která nás jakoby kouzlem zaplétá, abychom se nedozvěděli to, co víme. Ženy tuto bariéru či dveře zesilují, když odrazují sebe nebo jedna druhou v přemýšlení nebo ponoření se příliš hluboko, aby si nevykoledovaly něco, o co nestály. K rozbití takové bariéry je zapotřebí správné protikouzlo, které se zdá být nalezeno v symbolu klíče.

Položení vhodné otázky je základním jednáním při provedení zásadní změny – v pohádkách, při analýze a individuaci. Klíčová otázka způsobuje klíčení vědomí. Správně položená otázka vzniká vždy z nezbytné zvědavosti na to, co se za něčím skrývá. Otázky jsou klíče, jimiž se tajné dveře duše otevírají.

Přestože sestry nemají ani zdání o tom, co se skrývá za dveřmi, zda je to bohatství, nebo nějaká hloupost, jejich instinkty jim velí položit tu přesnou psychologickou otázku: Kde myslíš, že jsou ty dveře a co by za nimi mohlo být?

Je to právě v tomto bodě, kdy naivní povaha začíná dospívat, ptát se. Co je za viditelným? Co způsobuje, že se stíny rýsují na zdech? A začíná také chápat, že jestliže existuje něco tajemného, něco stínového, něco zakázaného, je potřeba si o tom udělat jasno. Ti, kteří si vypěstují vědomí, trvají na tom zjistit vše, co je za věcmi okamžitě zpozorovatelnými: neviditelné zvuky, temné okno, skřípající dveře, proužek světla pod okenicí. Pronásledují tato tajemství, dokud se před nimi neodhalí jádro věci.

Jak se přesvědčíme, schopnost přestat to, co člověk uvidí, dává ženě možnost vrátit se do své divoké povahy, aby tam již zůstala ve všech svých myšlenkách, pocitech a jednáních.

Zvířecí ženich

A tak přestože má žena snahu uposlechnout příkazů dravce a souhlasí, že bude respektovat tajemství ukrývající se ve sklepech, může tak činit pouze po určitý čas. Nakonec vloží klíč, otázku, do dveří a nachází ten šokující masakr v nějaké části svého temného života. A ten klíč, ten maličký symbol jejího života, najednou nepřestává krváčet, nepřestává plakat nad tím, že je něco špatně. Žena se může pokusit ukryt před ničením svého života, ale to krvácení, ta ztráta životní energie, ty budou pokračovat, dokud ona sama nerozpozná dravce takového, jaký je, a nezvládne jej.

Když ženy otevřou dveře svých vlastních životů a shlédnou tu ukrytou zkázu v nich, často zjistí, že povolovaly hromadné vraždění svých nejdůležitějších snů, cílů a nadějí. Nalézají neživé myšlenky, pocity a touhy; ty, jež kdysi byly půvabné a slibné a ze kterých je nyní vysáta krev. Ať již ty naděje a sny byly o touze po vztahu, touze něčeho dosáhnout, když k takovému hroznému objevu v duši dojde,

můžeme si být jisti tím, že přirozený dravec, ve snech často symbolizován jako zvířecí ženich, metodicky pracoval na ničení nejdražších tužeb, plánů a přání ženy.

V pohádkách je charakter zvířecího ženicha běžným motivem a můžeme jej chápat jako něco škodolibého a nenávistného, co je přestrojeno za dobrotivé a hodné. Tato nebo podobná charakteristika je uplatněna vždy, když má žena o něčem nebo o někom naivní domněnky. Pokouší-li se žena vyhnout skutečností svého vlastního ničení, její noční sny k ní pravděpodobně budou vykřikovat varování a upozorňování typu: probud' se! zavolej o pomoc! uteč! nebo dej do toho všechno!

Během let jsem poznala mnoho ženských snů, v nichž hrál hlavní roli zvířecí ženich, nebo to, co vyjadřovalo, že se věci nemají tak, jak by měly. Jedna žena snila o krásném a okouzlujícím muži, ale když shlédla níže, viděla kus hrubého ostnatého drátu, jak se odmotává zpod jeho rukávu. Jiná žena snila o tom, jak pomáhá nějaké staré osobě přejít ulici. Ta osoba se najednou začala ďábelsky smát a roztavila se jí na paži, zanechávajíc těžkou popáleninu. Další žena měla sen o stolování s přítelem, jehož vidlička najednou přelétla stůl a smrtelně ji zranila.

Toto znamená nevidět, nechápat a nevnímat to, že naše vnitřní touhy nejsou shodné s vnějším jednáním; je to stopa zanechaná zvířecím ženichem. Přítomnost tohoto faktoru v duši se projeví tehdy, když ženy, které prohlašují, že si přejí mít pěkný vztah s mužem, dělají namísto toho vše pro to, aby milující vztah sabotovaly. Je tam, když si ženy dají za cíl někde být v určitý čas a nikdy v ten čas ani cestu nezačnou, nebo od ní upustí při prvních těžkostech. Je tam, kdy veškerá oddalování, z nichž vzniká nenávist k sobě samé, veškeré pocity studu, které jsou potlačovány, všechny nové začátky, jež jsou bolestně nutné, a všechny neukončené konce nedojdou svého naplnění. Kdekoliv se dravec objeví a zapracuje, všechno je jako vykolejené, zničené a roztříštěné.

Zvířecí ženich je velmi rozšířený symbol v pohádkách a základní příběh probíhá zhruba tímto způsobem: Nějaký cizí muž chodí za mladou dívkou, která souhlasí stát se jeho ženou, ale před svatebním dnem si vyjde na procházku do lesa, ztratí se, a když padá soumrak, vyleze na strom, aby se ukryla před dravou zvěří. Jak tak čeká, až noc přejde, prochází kolem její ženich s rýčem na rameni. Něco na jejím ženichovi prozrazuje, že není ve skutečnosti člověkem. Někdy je to jeho podivně tvarovaná noha, ruka, paže či vlasy, které jsou velmi podivné, a on je vyžrazen.

Začne rýt hrob přesně pod stromem, na kterém ona sedí, a celou dobu si mumlá a propěvuje o tom, jak hodlá svoji nevěstu zabít a pohřbít jí v tomto hrobě. Vyděšená dívka se ukrývá celou noc a ráno, když ženich odejde, běží domů, vše řekne svým bratrům a otci a ti si na zvířecího ženicha počíhají a zabijí jej.

Toto je mocný archetyp procesu odehrávajícího se v ženských duších. Žena je dostatečně vnímavá, a přestože zpočátku souhlasí vdát se za přirozeného dravce

duše a prochází obdobím, kdy je její duše ztracena, nakonec se osvobodí, jelikož je schopna vidět skutečnost toho všeho a je schopna přidržet vše ve svém vědomí a jednat tak, aby věc vyřešila.

A pak přichází další krok, ještě obtížnější, a tím je schopnost přestatát to, co člověk vidí, veškerou tu sebezkázu a otupělost.

Stopa po krvi

V příběhu sestry zabouchnou dveře u vražedné komnaty. Mladá žena vytřeštěně zírá na krev na klíčku. Narůstá v ní tichý pláč. Musím tu krev setřít, nebo se to dozví!

Nyní má to naivní Já vědomí o zabíjející moci uvolněné v duši. A ta krev na klíči je ženská krev. Pokud by to byla pouze krev z obětování nějakých povrchních fantazií, bylo by jí na klíči jenom trochu. Ale je to mnohem vážnější, protože krev představuje zničení nejhlubších a nejoduševnějších aspektů tvůrčího živora člověka.

V tomto stavu ztrácí žena svou tvůrčí energii, ať se již jedná o běžné věci v jejím životě, jako je škola, rodina, přátelství, anebo o její cíle v důležitých věcech – její osobní vývoj a uměleckou činnost. Nejedná se o pouhé oddalování, protože stav pokračuje týdny a měsíce. Zdá se být vyčerpána, možná má nějaké nápady, ale je čím dál méně schopná je uskutečňovat.

Krev v příběhu není krví menstruační, ale krví z tepny duše. Neposkvřňuje pouze klíč, stéká dolů po celé osobě. Šaty, které nosí, i šaty, které má ve skříni, jsou zakrvácené. V analytické psychologii mohou šaty znamenat vnější přítomnost. Persona je maska, kterou člověk ukazuje světu. Skrývá mnoho. S dobrými psychickými převleky mohou jak muži, tak i ženy představovat téměř perfektní osobnost, téměř dokonalý zevnějšek.

Když plačící klíč – křičící otázka – poskvřní naše persony, nemůžeme již déle skrývat své bolesti. Můžeme říkat, co se nám líbí, vystavovat světu ten nejušměvavější zevnějšek, ale jakmile jsme jednou zhlédli šokující pravdu vražedné komnaty, nemůžeme nadále předstírat, že neexistuje. A prohlédnutí pravdy má za následek, že energie krvácí ještě více. Je to bolestivé; prořezává to tepnu. Musíme okamžitě napravit tento bolestivý stav.

Ale v tomto příběhu má klíč také roli jakési nádoby; pojme krev, která je upomínkou toho, co člověk viděl a nyní zná. Pro ženy klíč rovněž symbolizuje vstup do tajemna, do poznání. V jiných pohádkách je symbolický klíč často zastoupen slovy, například Ali Baba vykřikuje ke staré hoře: Sezame, otevři se, což způsobuje, že se celá hora otřásá a otvírá, aby mohl vejít dovnitř. V Disneyho Popelce řekne pohádková kmotra s úsměvem: Bibity-bobity-bů! a dýně se promění v povozy a myši ve vozky.

V eleusinském tajemství byl klíč ukryt na jazyku, což znamenalo, že hlavní jád-

ro věci, návod, stopa, mohlo být nalezeno ve speciální sestavě slov či v klíčové otázce. A slova, která ženy nejvíce potřebují v podobných situacích jako v příběhu o Modrovousovi, jsou asi tato: Co je v pozadí? Co není takové, jak se zdá být? Co znám tam hluboko ve svých vaječnicích, co by bylo lepší, kdybych neznala? Co ze mne bylo zabito a co leží a umírá?

Jakékoliv a všechny tyto otázky jsou klíči. A pokud žila žena napůl mrtvý život, odpovědi na tyto čtyři otázky budou velice pravděpodobně zakrvácené. Vraždící aspekt duše, jehož částečným úkolem je dohlédnout na to, aby poznání nenastalo, se bude čas od času prosazovat a olamovat nebo otravovat jakýkoliv nový růst. Je to jeho povaha. Je to jeho práce.

V pozitivním smyslu je to pouze přetrvávající krev na tomto klíči, která způsobuje, že duše neupouští od toho, co viděla. Víte, existuje přirozená cenzura všech negativních a bolestivých událostí, jež v našich životech nastanou. Cenzurující ego si zcela určité přeje zapomenout, že vůbec kdy komnatu vidělo, že vůbec kdy spatřilo nějaké mrtvoly. To je důvod, proč se Modrovousova žena snaží drhnout klíč koňskými zíněmi. Zkouší vše, co zná, veškeré léky na čištění a hluboké rány z ženské lidové lékárny: pavučiny, popel a oheň – všechny spojené se spřádáním života a smrti Osudem. Ale nejen že se jí nepodaří klíč vyčistit, nemůže ani zastavit krvácející proces tím, když předstírá, že neexistuje. Nemůže krváčení klíčku zastavit. Jak její starý život umírá a ani nejlepší léky této skutečnosti nezabrání, uvědomuje si svoji ztrátu krve, a proto vlastně právě žít začíná.

Původně naivní žena musí čelit tomu, co se stalo. Modrovousovo zabíjení všech jeho zvědavých manželek je zabíjení tvůrčí ženskosti, potenciálu, který buduje veškerý nový a zajímavý život. Dravec je obzvláště agresivní v útočení na ženskou divokou povahu. Hledá, jak by v lepším případě zesměšnil a v horším oddělil spojení ženy s jejím vlastním nitrem, inspiracemi a tak dále.

Jedna žena, se kterou jsem pracovala, inteligentní a obdařená, mi vyprávěla o své babičce, která žila na Středozápadě. Představa této babičky jak si nejlépe užít byla taková, že nasedne do vlaku do Chicaga, bude mít na hlavě velký klobouk a půjde dolů Michiganskou třídou, prohlédne každou výlohu a bude si hrát na elegantní dámu. Čirou náhodou nebo dílem osudu se provdala za farmáře. Přestěhovali se doprostřed lánů s obilím a ona začala na té malé farmě odumírat. Ten farmářský domek byl správné velikosti, se všemi těmi správnými dětmi a správným manželem. Neměla již čas na ten frivolní život, jež kdysi žila. Příliš mnoho dětí. Příliš mnoho ženské práce.

Po letech, jednoho dne, když vydrhla podlahu v kuchyni a obývací, oblékla se do své nejlepší hedvábné halenky, zapnula svou dlouhou sukni a nasadila velký klobouk. Vložila si manželovu brokovnici do úst a zmáčkla spoušť. Každá žena ví, proč nejprve umyla podlahu.

Hladová duše se může tak naplnit bolestí, že to žena již déle nevydrží. Protože

ženy mají potřebu, aby se vyjádřily vlastním duševním způsobem, musí se vyvíjet a kvést tak, jak to má pro ně význam a bez obtěžování ostatními. V tomto směru by se mohlo říci, že klíč s krví představuje ženskou krevní linii, tu, jež byla před ní. Kdo mezi námi nezná alespoň jednu ženu, která ztratila své instinkty dobrého výběru, a tak byla nucena žít okrajovým či ještě horším životem? Možná, že ty sama jsi tou ženou.

Jedním z nejméně diskutovaných témat individuace je to, že když člověk co nejsilněji posvítí do temna duše, stíny jsou ještě temnější tam, kam světlo nedosáhlo. Když ozáříme nějakou část duše, následuje ještě hlubší temnota, se kterou se musíme utkat. Tuto tmu nesmíme nechat být. Ten klíč, ty otázky nemohou být ukryty nebo zapomenuty. Musí být položeny. Musí být zodpovězeny.

Nejhlubší práce je obvykle nejtemnější. Statečná žena, která navíc zmoudří, obdělá pro sebe nejchudší duševní pozemek, protože když bude pracovat pouze na nejlepším území své duše, bude mít nejmenší výhled na to, čím vlastně je. Nebojte se tedy prozkoumat to nejhorší. Zaručuje to navýšení duševní síly pomocí čerstvých náhledů a možnosti pro nové přehodnocení vlastního života.

Je to v tomto typu obdělávaného pozemku, kde září Divoška. Nebojí se nejtemnější temnoty, protože ve skutečnosti vidí ve tmě. Nemá strach z odpadků, smetí, rozkladu, zápachu, krve, studených kostí, umírajících dívek nebo vražedných manželů. Ona to vše může vidět, může se s tím vyrovnat, může pomoci. A to je to, co poznává nejmladší ze sester v příběhu o Modrovousovi.

Kostry v komnatě představují v nejpozitivnějším světle nezničitelnou sílu žensství. Jako archetyp zastupují kosti to, co nemůže být nikdy zničeno. Příběhy o kostech jsou nezbytně o něčem v duši, co je obtížné zničit. Jediné, co máme a co je obtížné zničit, je naše duše.

Hovoříme-li o ženské podstatě, hovoříme ve skutečnosti o ženské duši. Hovoříme-li o tělech, poházených ve sklepech, říkáme, že se něco přihodilo se silou duše, a i když byla vnější vitalita odebrána, život z ní byl vyždímán, nebyla úplně zničena. Může být oživena.

Přichází k životu pomocí mladé ženy a jejích sester, které jsou nakonec schopny rozbít starý chod ignorance tím, že dokáží horor shlédnout a neodvrátit se. Jsou schopny vidět a vydržet to, co vidí.

Zde jsme opět u *La Loby*, pravzoru ženské jeskyně kostí. Zde máme zbytky toho, co jednou byla celá žena. Ale na rozdíl od cyklických aspektů života a smrti archetypu divoké ženy, která bere život, jež je připraven zemřít, a vrací jej opět na svět, Modrovous jen usmrcuje a rozebírá ženu, až z ní není kromě kostí nic. Neoponechává jí žádnou krásu, žádnou lásku, žádné své já, a tím ani žádnou schopnost jednat sama za sebe. Lékem na to je, že se jako ženy musíme podívat na tu vraždící věc, která nás uchvacuje, zhlédnout výsledky její hrozná práce, vše si uvědomit a ve vědomí uchovat a potom jednat za sebe, ne za ni.

Symbyly sklepa, podzemního vězení a jeskyně se vztahují jeden ke druhému. Jsou starobylými zasvěcovacími prostory; místy, ke kterým nebo skrz které sestupuje žena k zavražděným, porušuje tabu, aby našla pravdu, a pomocí důvtipu a/nebo bolestných triumfů odporuje, mění nebo ničí vraha duše. Příběh o Modrovousovi je pro nás jasným návodem: vyhledej těla, následuj instinkty, dívej se na to, co vidíš, použij duševní sílu, rozlož ničící energii.

Nepodívá-li se žena na tyto věci své vlastní strnulosti a vraždy, zůstává poslušná příkazům dravce. Jakmile otevře v duši dveře, které ukazují, jak je zničená a mrtvá, uvidí, že byly různé části její ženské povahy a instinktivní duše pozabíjeny a zemřely nízkou smrtí za fasádou bohatství. Nyní, když toto vidí, když zaznamená, jak je polapena a že její duševní život je ohrožen, pak se může bránit i mocněji.

Sledování a kličkování

Sledování a kličkování jsou výrazy popisující zvíře, které se noří v útěku pod zem a pak se objevuje za zády dravce. Je to psychický manévr, který použije manželka Modrovouse k tomu, aby znovu získala suverenitu pro svůj vlastní život.

Modrovous zjistí, že jej manželka zradila, popadne ji za vlasy a vláčí ji dolů po schodech. Teď je řada na tobě! hřmí cestou. Vražedný činitel nevědomí narůstá a hrozí zničit vědomou ženu.

Analýza, výklad snů, znalost sebe sama, to vše se uplatní, protože jsou to způsoby sledování a kličkování. Jsou to způsoby ponoření se dolů a vynoření se za věcí, aby bylo umožněno nahlédnutí z jiné perspektivy. Bez nich se vytrácí možnost vidět, skutečně vidět to, co je známo o sobě a duchovním Já.

V příběhu o Modrovousovi se duše pokouší zabránit zničení. Není již naivní, stává se lstivou; prosí o čas, aby se dala dohromady – jinými slovy, chce čas na posílení před konečnou bitvou. Najdeme ženy, plánující své útky, ať již ze starého, ničícího způsobu života, od milence nebo ze zaměstnání. Žena si kupuje čas, plánuje svou strategii a mobilizuje vnitřní sílu předtím, než provede vnější změnu. Někdy je to právě tento druh nebezpečí od dravce, který zapříčiní, že se žena změní ze submisivní na ostražitou.

Ironicky oba aspekty duše, dravec i tušení nových možností, dospějí k bodu varu. Když žena pochopí, že se stala obětí jak ve vnějším, tak ve vnitřním světě, stěží se s tím může smířit. Ptá se, kdo ona vlastně je, a rozhodne se dravce zabít, protože musí.

Její komplex dravce je podrážděn, že si dovolila otevřít zakázané dveře, a vehementně pracuje, aby odřízl veškeré cesty úniku. Tato destruktivní síla se stává vražednou a prohlašuje, že žena porušila cosi svatého a musí nyní zemřít.

Když oba protikladné aspekty ženské duše dosáhnou svých vrcholných bodů, žena se může cítit neskutečně unavena, protože její síla se odtahuje dvěma směry. Ale i když je žena svými těžkostmi, ať již jsou jakékoliv, unavena k smrti, i když její duše hladoví, musí přesto plánovat svůj útěk; stejně se musí přimět jít kupředu. V tomto kritickém čase je to podobné, jako být někde den a noc při teplotě pod bodem mrazu. Abychom přežili, nesmíme se poddat únavě. Usnout nyní znamená jistou smrt.

Jde tady o hlubší zasvěcení, zasvěcení ženy do jejích správných instinktivních pudů, kde je dravec identifikován a vyhoštěn. Toto je okamžik, ve kterém mění polapená žena pozici oběti na stav, kdy má naopak bystré myšlení, jestřábí oči, ostrý sluch. Je to čas, kdy téměř nadlidské úsilí pohání tolik unavenou duši k její závěrečné práci. Klíčová otázka stále pomáhá, klíč totiž stále krvácí svou moudrou krví, přestože dravec vědomí zakazuje. Jeho zpráva maniaka zní: Za vědomí zemřeš. Její odpověď je přelstít ho, nechat ho v domnění, že je poslušnou obětí, a zatím plánovat jeho svržení.

Ve světě zvířat prý existuje tajemný psychický tanec mezi dravcem a jeho kořistí. Říká se, že když oběť vrhne určitý otrocký pohled a určitým způsobem se chvěje, což způsobuje vrásnění kůže kolem svalů, dává dravci najevo svou slabost a souhlasí stát se jeho kořistí.

Je čas k tomu, aby se člověk chvěl a prchal, a je čas k tomu, aby tak nečinil. V kritické době se žena nesmí chvět a nesmí se ponížít. Prosba Modrovousovy ženy o čas, aby se dala dohromady, není signálem odevzdání se dravci. Je to její chytrá cesta k tomu, aby do svalů soustředila svoji energii. Jako určití tvorové v lese, i ona se soustřeďuje na přímý útok proti dravci. Vnoří se do země, aby dravci unikla, a potom se neočekávaně vynoří za ním.

Pláč

Když Modrovous hřímá na svoji ženu a ta se snaží získat drahý čas, zkouší tak nabýt energii k přemožení uchvatitele, ať je již specifikován jakkoliv nebo je spojen s destruktivním náboženstvím, manželem, rodinou, společností nebo s negativními komplexi ženy.

Modrovousova žena prosí o svůj život, ale šikovně. Prosím, šeptá, nech mě připravit se na smrt.

Ano, zavrčí on, ale buď připravena.

Mladá žena přivolává své duševní bratry. Co představují v ženské duši? Jsou to svalnatější, přirozeně agresivnější obránci duše. Představují sílu v ženě, která může jednat, když nastane čas zabít zhoubné impulzy. Přestože je tato vlastnost v příběhu připisána mužskému rodu, může být zobrazena jakýmkoliv rodem – i ji-

nými zástupci, které rod nemají, jako například hora, jež se před vetřelcem uzavře, slunce, které na okamžik sestoupí, aby na škvarek spálilo zloděje.

Manželka utíká po schodech nahoru do své komnaty a vysílá své sestry na ohoz. Potom na ně volá: Vidíte již přijíždět naše bratry? A její sestry volají dolů, že ještě nic nevidí. A když Modrovous křičí na svoji ženu, aby přišla do sklepa, aby jí mohl setnout hlavu, ta opět volá: Vidíte přijíždět naše bratry? A její sestry volají zpět, že již snad v dálce spatřily kotouč prachu či vichřici.

Zde máme úplný scénář ženské potřeby nabýt psychickou sílu. Její sestry – ty moudřejší – mají hlavní roli v tomto posledním kroku zasvěcení; stávají se jejíma očima. Ženský pláč cestuje přes velikou intrapsychickou vzdálenost tam, kde žijí její bratři, kde žijí ty aspekty duše, které jsou naučeny bojovat, v případě potřeby i na život a na smrt. Zpočátku nejsou obranné aspekty duše okamžitě tak blízko k vědomí, jak by měly být. Okamžitá připravenost a bojovná povaha nejsou u žen většinou tak přimknuty k vědomí.

Žena musí nacvičovat povolávání či vyvolávání své obranné povahy, jež má vlastností vichřice, kotouče zvrženého prachu. Symbol točícího se větru představuje ústřední sílu pevné vůle, která když není rozptýlená, ale naopak soustředěna do jednoho bodu, dává ženě úžasnou energii. Když je takovýto divoký přístup připraven, neztratí žena vědomí a nebude pohřbena spolu s ostatními. Jednou provždy vyřeší vnitřní zabíjení sebe jako ženy, svoji ztrátu chutě do života a vášně pro něj. I když klíčové otázky poskytují vyjasnění a uvolnění, jež jsou potřebná pro osvobození ženy, nemohla by zcela uspět bez očí svých sester a bez svalů bratrů, mávajících meči.

Modrovous křičí na svoji ženu a začne klopýtat nahoru po kamenných schodech. Žena křičí na své sestry: A teď, už je teď vidíte? A její sestry volají dolů: Ano! Již je vidíme, jsou téměř zde. Její bratři pádají na koních chodbou. Vpadnou do jejího pokoje a vyženou Modrovouse na parapet. A tam ho meči ubijí a co z něj zbyde, nechávají pro mrchožrouty.

Když se ženy vynoří ze své naivoty, nesou si s sebou a pro sebe něco neprozkoumaného. V tomto případě má nyní již moudřejší žena u sebe na pomoc vnitřní silnou energii. V Jungově psychologii se tomuto činiteli říká animus; částečně smrtelný, částečně instinktivní a částečně kulturní činitel ženské duše, jež se v pohádkách a symbolech objevuje jako její syn, manžel, cizinec anebo milenec – možná nebezpečný, což záleží na okolnostech jejího duševního života v daném okamžiku. Tato psychická postava má obzvláštní hodnotu, protože je obdařena kvalitami, jimiž ženy tradičně vládnou, s agresivitou, jež patří k nejobvyklejším.

Když je povaha tohoto opačného rodu zdravá, jak je symbolizováno bratry v Modrovousovi, pak miluje ženu, ve které přebývá. Je to ta intrapsychická energie, která jí pomáhá docílit všeho, co si žádá. Duševně pracuje tam, kde ona je obdařena jinak. Pomůže jí v její cestě za vědomím. Pro mnoho žen je mostem mezi světem vnitřních myšlenek a pocitů a okolním světem.

Čím je animus silnější a vnitřně rozlehlejší (mysleme na animus jako na most), tím je žena schopnější a může snadněji a se stylem projevovat konkrétní cestou své myšlenky a svoji tvůrčí práci ve vnějším světě. Žena se slabě vyvinutým animem má mnoho nápadů a myšlenek, ale není schopna je ve vnějším světě uplatňovat. Vždy ji zkrátka zastaví uspořádání nebo prosazení jejích krásných představ.

Bratři představují pozeňnaní síly a jednání. Na konci příběhu způsobí dvě věci. Jednou je to, že obrovská a ochromující schopnost dravce je v ženské duši neutralizována. A zadruhé se panna s pomněnkovými očima promění v ženu s očima široce otevřenými. Po každém boku má bojovníka, pokud si jen na ně zavolá.

Požírači hříchů

Modrovous je skrz naskrz příběhem o oddělování a spojování. V konečné fázi příběhu je Modrovousovo tělo ponecháno masožravcům – nenažrancům, dravcům a luňákům, aby si je odnesli pryč. Zde máme velmi podivné a mystické zakončení. V pradávnych dobách existovaly duše, nazývané požírači hříchů. Zosobněny byly duchy, ptáky, zvířaty a někdy lidmi, kteří na sebe jako obětní beránci vzali hřích, psychický odpad společnosti, aby ostatní mohli být očištěni a spaseni z trosk těžkého nebo špatného života.

Viděli jsme, jak se divoká žena, *La Loba*, stala nálezkyňou mrtvých, tou, která zpívá nad kostmi a vrací mrtvým život. Tato povaha života-smrti-života je hlavní vlastností instinktivní povahy žen. Stejně jako v norské mytologii jsou požírači hříchů požírači mrtvol, kteří těla zhltnou, přechovávají je ve svých bříchách a pak je nesou k Hel, což není žádné místo, ale osoba. Hel je bohyně života a smrti. Ukazuje mrtvým jak žít pozpátku. Stávají se mladšími a mladšími, až jsou připraveni znovu se narodit a být opět vpuštěni do života.

Toto požíráání hříchů a hříšníků, jejich následná inkubace a opětne propuštění do života představuje individuální proces nejzákladnějších aspektů duše. V tomto smyslu je správné, že energie je odebírána z činitelů dravce v duši, čímž je jim odsávána síla. Potom mohou být vráceni k soucitné Matce života-smrti-života, aby prošli transformací do nového, doufejme, že méně bojovného stavu.

Mnoho badatelů, kteří tento příběh studovali, došlo k názoru, že Modrovous představuje sílu, jež nemůže být od hřichu osvobozena.⁵ Ale já cítím další zázemí pro tento aspekt psyché – nemyslím transformaci z masového vraha na pana hodného, ale spíše do pozice osoby, která musí být v nějakém útulku, na slušném místě se stromy a oblohou a řádnou výživou, možná s hojivou hudbou, aby se necítila být zahrnuta do zasutých míst v duši, kde by byla mučena a osočována.

Na druhé straně nechci předstírat, že není nic takového jako nenapravitelné zlo, protože i to existuje. Časem se ukazuje mystický význam toho, že každá jed-

notlivá individuální práce mění temnotu v kolektivním nevědomí všech lidí (a to je místo, kde dravec sídlí). Jung jednou prohlásil, že Bůh se stal vědomějším,⁶ když se lidé stali více vědomými. Tvrdil, že lidé způsobují osvětlení temné části Boha tím, když vyhánějí své osobní demony ven na denní světlo.

Neprohlašuji, že vím, jak to vše pracuje, ale podle archetypálního vzoru by to vypadalo a pracovalo asi následovně. Namísto toho, abychom dravce zaklínali, vyháněli ho ven z duše nebo před ním utíkali, rozebereme jej. Docílíme toho tak, že si nepřipustíme rozporuplné myšlenky o našem duševním životě a obzvláště o naší ceně. Odchytíme jednotlivé myšlenky předtím, než se stanou tak velikými, že by mohly ublížit, a rozebereme je.

Dravce rozebereme, postavíme-li proti jeho výrokům své vlastní vypěstované pravdy. Dravec: Nikdy nedokončíš, co jsi začala. Ty: Dokončím mnoho věcí. Rozebereme napadání přirozeného dravce tak, že si vezmeme k srdci a budeme pracovat s tím, co je na jeho řečech pravdivé, a zbytek odhodíme, nebudeme se jím zabývat.

Rozebereme dravce, když se budeme držet svých intuicí a instinktů a budeme-li vzdorovat jeho svádění. Kdybychom měly vypsát všechny ztráty do této doby v našich životech, zklamání, bezmoc proti trápení, pochopily bychom, že tyto doby jsou zranitelné stránky našich duší. A právě těmto žádostivým a podceňovaným částem se dravec jeví dobře, tam může skrývat skutečnost, že jediným jeho záměrem je vtáhnout nás do sklepa a vysát z nás energii pro sebe.

Konec příběhu říká, že Modrovousovy kosti a vnitřnosti jsou ponechány luňákům. A to nám umožňuje hlouběji nahlédnout do dravcovy proměny. Je to poslední úkol pro ženu na této modrovousovské pouti. Nechat tu povahu života-smrti-životu, aby dravce rozebrala na kousky a odnesla vše k inkubaci, proměně a opětovnému vpuštění do života.

Když odmítneme dravce bavit, jeho síla se vyčerpává a nemůže bez nás jednat. V podstatě jej zaženeme dolů, do vrstvy duše, kde veškerá tvořivost není ještě zformovaná, ponecháme jej bublat v té éterické polévce, dokud nenalezneme k naplnění formu – lepší formu. Když je dravcovo energum pročištěno, nechá se tvarovat k nějakým jiným účelům. Stáváme se potom tvůrci; zredukovaná surová hmota se stává materiálem našeho vlastního tvoření.

Jakmile ženy dravce přemohou, zjistí, že jsou plny vitality a chutě do života. Vzaly si od dravce to, co jim bylo ukradeno, průbojnost a celistvost. Pročistit dravcovu energii a přeměnit ji na něco užitečného může být chápáno těmito způsoby. Dravcova zuřivost může být pročištěna na duševní oheň ke splnění velkého poslání na světě. Dravcova dovednost může být použita k prozkoumání a pochopení věcí na dálku. Dravcova vraždící povaha se může použít na zabití toho, co má v životě ženy zemřít nebo k čemu ona musí zemřít ve svém vnějším světě, což jsou různé věci v různých dobách. Obvykle žena ví přesně, o co se jedná.

Pročistit části Modrovouse je jako odebrat léčivé části ze smrtelně jedovaté rostliny a následně je opatrně používat k léčení a hojení. Všechn prach, co z dravce zbyde, skutečně opět povstane, ovšem v mnohem menší formě, rozpoznatelnější a s mnohem menší silou ničit a zrazovat – neboť jste mnoho z jeho destruktivní moci pročistily a tuto sílu jste přeměnily na užitečnou.

Modrovous je jeden z několika poučných příběhů, o kterých vím, že jsou důležité pro ženy, jež jsou mladé, ne nezbytně stářím, ale nějakou částí svého myšlení. Je to příběh o psychické naivitě, také však o silném porušení nařízení nenahlízet. Je to příběh o konečném přemožení a pádu přirozeného dravce duše.

Věřím tomu, že příběh je vyprávěn proto, aby opět uvedl do pohybu vnitřní život. Modrovousův příběh je lék, který je důležité aplikovat obzvláště tam, kde se vnitřní život ženy stal vystrašeným, zploštělým nebo utiskovaným. Řešení příběhů zmenšují strach, přinášejí dávky adrenalinu v pravý čas, a co je pro polapené navívní já nejdůležitější, vyřezávají dveře tam, kde byly dříve neprostupné.

A možná nejdůležitější je, že si díky příběhu o Modrovousovi uvědomujeme psychický klíč, tu schopnost položit jakoukoliv a všechny otázky o sobě, o své rodině, svých pokusech a vůbec o celém životě. A jako divoký tvor, který očichává věci, čenichá pod nimi a kolem, aby zjistil, o čem se jedná, i žena je pak uvolněna k tomu, aby našla pravdivé odpovědi na své nejhlubší a nejtemnější otázky. Má svobodu k tomu, aby si vzala sílu z toho, co na ni zaútočilo, a aby tuto sílu, jež byla jednou použita proti ní, přeměnila a využila pro své, jen své potřeby. To je divoká žena.

Tajemný muž v ženských snech

Přirozený dravec duše se nenachází pouze v pohádkách, ale také ve snech. Existuje univerzální zasvěcovací sen, tak běžný, že je pozoruhodné, pokud žena do dvaceti pěti let svého věku takový sen nemá. Při takovém snu se ženy obvykle prudce probouzejí, znavené a plné úzkosti.

Průběh snu je následující. Žena je sama, často ve svém vlastním domě. Venku ve tmě je jeden nebo několik podezřele se chovajících mužů. Žena je vystrašena a vytáčí číslo rychlé pomoci. Najednou si uvědomí, že někdo je již uvnitř domu s ní... blízko u ní... možná, že již cítí jeho dech... snad se jí již dotýká... a ona nemůže dokončit vytáčení telefonního čísla. Spící žena se okamžitě probouzí, lapajíc po dechu a se srdcem bušícím jako bláznivý zvon.

Sen o tajemném muži má v sobě silný fyzický aspekt. Je často doprovázen pocením, zápolením, těžkým dýcháním, bušením srdce a někdy pláčem a nářkem ze strachu. Mohli bychom říci, že tvůrce snů vyslal spící ženě pronikavé poselství a nyní vysílá představy, které otrásají neurologickým a vegetativním nervovým systémem, a tím sdělují naléhavost věci.

Nepřítelem (nepřáteli) v tomto snu jsou podle vlastních slov ženy obvykle teroristé, násilníci, zloději, gangsteři, uchvatitelé, vrazi, nacisté, kriminálníci a vůbec zlí muži. Existuje několik stupňů interpretace takového snu a záleží na životních okolnostech a vnitřních dramatech snící ženy.

Takový sen je spolehlivým indikátorem, že vědomí ženy, v tomto případě velmi mladé ženy, si právě začíná uvědomovat vnitřního psychického dravce. V jiném případě je takový sen předpovědí; žena právě objevila nebo objeví a začne osvobozovat zapomenutou a polapenou funkci své duše. Za jiných okolností se sen týká zhoršující se situace ve společnosti mimo osobní život, která se již nedá tolerovat a je třeba bojovat nebo utéci.

Pochopme nejprve subjektivní myšlenku v tomto námětu, tak jak je aplikována na osobní a vnitřní život snící ženy. Sen o tajemném muži říká ženě o špatné situaci, ve které se nalézá. Hovoří o krutém přístupu vůči sobě, což je personifikováno zlým člověkem ve snu. Jestliže se může žena dostat ke klíčové otázce o této věci, tak jako žena v příběhu o Modrovousovi, a může otázku upřímně zodpovědět, může být osvobozena. Potom na ni všichni ti zlí muži a dravci duše budou vyvíjet mnohem menší tlak. Zapadnou do vzdálenější vrstvy nevědomí. Tam s nimi může žena nakládat v klidu, a ne pod tlakem krizové situace.

Tajemný muž se v ženských snech objevuje, když nadejde čas zasvěcování – psychické změny z jedné úrovně poznání a chování na další, vyspělejší energetickou úroveň poznání a jednání. Takovýto sen přichází nejen k těm, které teprve budou zasvěceny, ale i k těm, které jsou již veteránkami zasvěcování, protože jsou stále další a další věci k poznávání. Nezáleží na tom, kolik je ženě let, ani na tom, kolik dalších let uplynulo, stále má další fáze a věci, které dělá poprvé a které ji teprve čekají. To je to, co zasvěcování vlastně obnáší; vytváří klenbu, kterou si člověk připravuje pro vstup nového poznání a bytí.

Sny jsou *brány*, vstupy a přípravy na nový krok ve vědomí, ten další den v procesu individuace. Žena tedy může mít sen o dravci, když je její psychický život příliš poklidný nebo sebeuspokojivý. Mohli bychom říci, že se to stává proto, aby se v duši rozpoutala bouře, aby se projevila nějaká energetická činnost. Takovýto sen však také potvrzuje, že život ženy potřebuje změnu, že snící žena se nechala polapit nudou či přerušením souvislosti s učiněním důležitého rozhodnutí, že váhá učinit další krok, ujet další vzdálenost, že se zdráhá odejmout svoji sílu od dravce, že není zvyklá být-jednat-snažit se naplno, všemi svými schopnostmi.

Navíc jsou sny o tajemném muži voláním k probuzení. Říkají: Dávej pozor! Něco je radikálně špatně ve vnějším světě nebo v osobním životě. Klasická psychologická teorie se absolutně chybně snaží oddělit lidského ducha od vztahu k zemi, kde lidé žijí, od znalostí kulturních etiologií nemocí a nepokojů, snaží se oddělit ducha od politiky a rozhodování, které tvarují vnitřní i vnější lidské životy – jakoby ten vnější svět nebyl zrovna tak surrealistický, plný symbolů, nátlaků,

a neměl stejný vliv na duševní život člověka jako ten vnitřní. Země, společnost a politika, ve kterých člověk žije, přispívají stejným dílem k individuálnímu duševnímu rozpoložení a v tomto světle je zapotřebí s nimi počítat stejně jako se subjektivním okolím člověka.

Když vnější svět naruší duševní život jednotlivce nebo mnoha jednotlivců, přichází nespočetně snů o tajemném muži. Bylo pro mne fascinující shromažďovat sny od žen, které byly nějakým způsobem postiženy tím, že se událo něco špatného v okolní společnosti, například sny žen, žijících poblíž jedovatých tavíren oce-li v York City⁸ v Idahu nebo sny extrémně uvědomělých žen, aktivně zainteresovaných ve společenských akcích nebo ochraně životního prostředí, například *las guerrillas compañeras*, bojovné sestry v Quebrada ve Střední Americe⁹, ženy v *Cofradios des Santuarios*¹⁰ ve Spojených státech a bojovnice za lidská práva v oblasti latinsko-amerických zemí.¹¹ Ty všechny sní sny o tajemných mužích.

Obecně by se naivním nebo nevědomým snílům mohlo zdát, že tyto sny znamenají jakési vyburcování: *Hola! Dávej pozor, jsi v nebezpečí.* Zato pro ty ženy, které jsou celkem uvědomělé a účastní se společenských akcí, znamená tento sen o tajemném muži téměř elixír, který připomíná, pro co žena bojuje, což ji podporuje, aby zůstala silná, ostražitá a aby pokračovala v dobré práci.

Takže pokud ženy sní o přirozeném dravci, není to vždy nebo pouze zpráva o jejich vnitřním životě. Někdy se jedná o zprávu o hrozivých aspektech společnosti, ve které člověk žije, ať již to je malá, ale krutá společnost v zaměstnání, ve vlastní rodině, sousedství nebo náboženském či národnostním společenství. Zdá se, že i každá skupina a společnost má svého vlastního přirozeného duševního dravce, a z historie víme, že v kulturních dějinách byla období, v nichž se dravec nechává rozpoznat a je mu povolena naprostá suverenita, dokud se lidé, kteří jsou jiného přesvědčení, nepostaví na odpor.

Zatímco psychologie většinou přičítá rodinným důvodům hlavní vliv na lidské úzkosti, stejnou moc mají i společenské vlivy, neboť společnost je rodina rodiny. Pokud rodina trpí určitými nemocí, potom se se stejnými nemocemi budou muset potýkat všechny rodiny dané společnosti. Říká se *cultura cura* – společnost léčí. Jestliže je společnost léčitel, rodiny se naučí léčit; budou mít méně těžkostí, budou se lépe vyrovnávat s problémy, budou odolnější, a budou více milující. Ve společnosti, kde vládne dravec, se život, který se má narodit, i ten, který má zemřít, nemůže pohnout a duševní rovnováha jejích členů je paralyzována jak strachem, tak duševním hladem.

Nikdo s určitostí neví, proč se tento rušitel, který na sebe v ženských snech většinou bere mužskou podobu, snaží útočit na instinktivní duši a obzvláště na její sílu poznání. Říkáme, že je to povaha věci. A vidíme, že se tento destruktivní proces zhoršuje, když společnost okolo ženy podporuje, vychvaluje a chrání ničící přístup k hluboké instinktivní duši ženy. Proto tyto destruktivní společenské hod-

noty – se kterými se dravec ochotně ztotožňuje – sílí v kolektivní duši všech členů společnosti. Když společnost své lidi nabádá, aby nedůvěřovali a ukřývali hluboký instinktivní život, potom je dravec v každé individuální duši posílen a vyzdihován.

Přesto však i ve společnosti, jíž vládne útlak, v každé ženě stále žije, roste nebo slabounce svítí divoká žena. Budou stále kladeny klíčové otázky, a to nejen ty, které považujeme za užitečné pro náhled do sebe samých, ale i takové, které se týkají naší společnosti. Co se skrývá za těmi zákazy, které jsou ve vnějším světě? Co dobrého nebo užitečného z jednotlivce, společnosti, země nebo lidského charakteru bylo zabito nebo zde leží umírající? Při zkoumání těchto otázek dostává žena možnost jednat podle svých vlastních schopností, podle svého vlastního talentu. Aby člověk vzal svět do náruče a choval se k němu způsobem plným duševní síly, to je mocný čin nespoutaného ducha.

Z tohoto důvodu musí být divoká povaha u žen zachována – a v některých případech dokonce strážena extrémně ostrážitě, aby nebyla znenadání zničena. Důležité je tuto instinktivní povahu ochraňovat a zhodnocovat, protože i za těch nejneuvolněnějších podmínek ve společnosti, rodině nebo v duši je daleko méně případů ochrnutí u žen, které zůstaly spojeny s hlubokou a nespoutanou instinktivní povahou. I když bude žena polapena anebo přinucena k tomu, aby zůstala naivní a poslušná, stále ještě zbyde dostatek energie k přemožení uchvatitele, k jeho zničení a případnému rozložení a využití pro svoje vlastní konstruktivní potřeby.

Existuje ještě další specifický příklad, kdy ženy budou velice pravděpodobně snít o tajemném muži, a to tehdy, když vnitřní tvůrčí oheň už jen kouří a dohoriává nebo po něm zůstala pouze hromada popela, a kdy v člověku zbývá málo pohonných hmot. Takovéto syndromy mohou nastat, i když jsme veterány ve svém umění, nebo naopak poprvé začínáme vážně prosazovat své zájmy. Objevují se, když dochází k narušení duše dravcem a následkem toho chceme zkusit cokoli vyjma netečnosti, abychom udrželi to, co je nám drahé.

V takovýchto případech není sen o tajemném muži výhružný, i když může být doprovázen strachem. Je to velice pozitivní sen o správné a včasné potřebě bdění nad destruktivními pohyby ve vlastní duši, pohyby, které kradou člověku oheň, porušují energii, okrádají člověka o místo, prostor, čas a území pro tvůrčí činnost.

Tvůrčí život je často zpomalen nebo zastaven, protože někde hluboko v duši máme o sobě samých nízké mínění, jsme tam dole a neumíme z toho vyjít, místo toho abychom se sebrali a vydali se na útěk za svobodou. K napravení situace je v mnoha případech zapotřebí, abychom brali sebe, svoje nápady a snažení mnohem vážněji než dříve. Hodnocení svého tvůrčího života, to znamená ocenění originálních, krásných a tvůrčích nápadů a prací, jež vznikají v nespoutané duši, se pro ženy stalo tím nejdůležitějším.

Ve své poradenské kanceláři jsem sledovala, jak někteří básníci odhazují strán-

V příběhu o Modrovousovi vidíme, jak žena, která se dostala do spárů dravce, nakonec povstane a uniká mu, propříště již mnohem moudřejší. Příběh je o proměně čtyř stínových vlivů, které jsou obzvláště u žen v rozporu: nejsou schopny náhledu, jsou povrchní, nemají původní názor a jednají nerozhodně. Abychom zahnali dravce, musíme nahlédnout a spatřit, co je uvnitř. Musíme využít svých schopností snést pohled na to, co vidíme. Musíme jasným hlasem vyslovit svou pravdu. A musíme být schopny použít svou chytrost k tomu, abychom udělaly to, co je třeba.

Je-li instinktivní povaha ženy silná, intuitivně rozpozná vnitřního dravce čichem, okem i sluchem... připustí jeho přítomnost, slyší jej přicházet a připraví se k boji. U ženy s poraněnými instinkty dravec převládne dříve, než jeho přítomnost vůbec zaregistruje, neboť její sluch, její vědomí a chápání jsou porušeny – převládají vlivy nabádající ji k tomu, aby byla hodná, slušná a hlavně slepá ke všemu zneužívání.

Na první pohled je těžké určit rozdíl mezi nezasvěcenými ženami, které jsou ještě mladé, a proto naivní, a ženami, které mají poraněné instinkty. Ani jedna z nich o tajemném dravci mnoho neví, a tak jsou obě ještě důvěřivé. Když je ale dravec uvnitř ženské duše v pohybu, zanechává naštěstí v jejích snech nepochybné stopy. Tyto stopy vedou postupně k jeho odhalení, polapení a uzavření.

Jak pro ženu naivní, tak pro ženu s raněnými instinkty je léčba stejná: praktikovat naslouchání svým intuicím, vnitřnímu hlasu, klást otázky, být zvědavá, skutečně vidět a slyšet a potom jednat na základě toho, o čem vím, že je pravdivé. Tyto síly intuice byly dány naší duši při narození. Byly ale po mnoho let zaneseny popelem a odpadky. Není to však konec – nános může být smyt. Při troše úklidu mohou být tyto síly uvedeny opět do původního čistého stavu.

Nalezením těchto sil ve stínu našich duší se nestaneme pouhou obětí vnitřních a vnějších okolností. Nezáleží na tom, jak společnost nebo osobnost vyžadují, aby se ženy oblékaly a chovaly, nezáleží na tom, jaký nátlak je vyvíjen k tomu, aby byl ženský duševní život potlačen. Nikdo nemůže změnit skutečnost, že žena je tím, čím je, že je to tak dáno nespoutaným nevědomím a že je to tak velmi, velmi dobře.

Je pro nás důležité si pamatovat, že když máme sny o tajemném muži, vždy existuje protiváha, vyvažující síla, klidná a připravena nám pomoci. Zapojíme-li divokou energii, abychom vyvážili sílu dravce, hádej, kdo se okamžitě objeví? Divoška, která se přežene přes všechny ploty, zdi nebo překážky, které dravec vztyčil. Není ikonou, aby visela na zdi jako retablo, zbožný obraz. Je živou bytostí, která k nám přichází kdekoliv, za jakýchkoliv podmínek. Ona a dravec se znají dlouhý, předlouhý čas. Sleduje ho skrze sny, příběhy a životy ostatních žen. Kdekoliv je on, je i ona, protože ona je tou, která vyvažuje jeho dravost.

Divoká žena učí ženy, kdy nemají být hodné, aby tak uchránily svůj vlastní duševní život. Nespoutaná povaha ví, že být v těchto případech hodná dravci jen

nahrává. Když je duševní život v nebezpečí, je nutné vymezit hranice. Pokud tak žena učiní, nemůže být její život narušován dlouho, protože si ihned uvědomí, co je špatně, a může zahnat dravce zpět tam, kam patří. Přestává být naivní. Již není značkou nebo cílem. A toto je lék, který zapříčiní, že klíč – ten malíčkový, nahoře tepaný – nakonec přestane krváčet.

☛ KAPITOLA 3

Vysledování skutečností: Obnovení intuice jako zasvěcení

Panenko v kapse: Moudrá Vasilisa

Intuice je duševním pokladem ženy. Je jako věštící nástroj, jako křišťál, pomocí kterého může člověk hledět tajemným vnitřním pohledem. Je jako moudrá, stará žena, která je stále s tebou, která ti stále *přesně říká, co se děje, zda je třeba jít vpravo, nebo vlevo*. Je jako ta, která zná, stará *La Que Sabe*, Divoška.

V tradicích, ve kterých jsem byla vychována, se oddaní vypravěči nacházeli vždy jakoby pod kopcem, po kolena v prachu příběhů, a odkrývali staletí nánosů, kopali pod vrstvami kultur, číslovali každou figurku a malbu příběhu, jež byla nalezena. Někdy se příběh obrátil v prach, někdy chyběl nebo byl zastřen detail či část příběhu, často byla forma zachována, ale barvy zničeny. Přesto však s sebou každé odkrývání přináší naději nalézt neporušené a nerozbité tělo příběhu. Následující příběh je právě jedním takovým úžasným pokladem.

Podle mého mínění je ruská zkaška o Vasilise¹ příběhem o zasvěcení ženy, ve kterém je několik základních kostí na nesprávném místě. Pojednává o tom, že většina věcí není takových, jak se zdají být. Jako ženy povoláváme své intuice a instinkty na prošetření věcí. Používáme veškeré své smysly, abychom se dozvěděly

pravdu, abychom čerpaly občerstvení ze svých vlastních myšlenek, abychom spatřily, co je skutečně k vidění, poznaly, co je k poznání, abychom střežily své vlastní tvořivé ohně a abychom měly niternou znalost o cyklech života-smrti-života veškeré přírody – abychom byly zasvěcenou ženou.

Příběhy s Vasilisou jako ústřední postavou jsou vyprávěny v Rusku, Rumunsku, Jugoslávii, Polsku a ve všech baltických zemích. Někdy je nazývána Panenkou, jindy Moudrou Vasilisou. Svědectví o archetypálních kořenech tohoto příběhu nacházíme ve starých kulturách bohyně – koně, které předcházely klasické řecké kultuře. Příběh obsahuje prastaré záznamy o uvedení divoké ženské bohyně do podsvětí. Pojednává o naplnění lidských žen základní instinktivní mocí Divošky, intuicí.

Vzor mé literární verze příběhu o Vasilise, který uvádím, mi byl předán mou tetičkou Kathé. Příběh začíná jednou z nejstarších vypravěčských pomůcek: *Bylo, nebylo...*² Tato paradoxní fráze má za úkol přivést duši posluchače k ostražitosti, že příběh se odehrává ve světě mezi světy, kde nic není takové, jak se na první pohled zdá být. Nuže, začněme tedy.

Vasilisa

BYLO, NEBYLO, mladá matka ležela na smrtelné posteli, obličej bledý jako bílé voskové růže na oltáři v blízkém kostele. Její mladá dcera a manžel seděli na konci staré dřevěné postele a modlili se, aby ji Bůh v bezpečí doprovodil na onen svět.

Umírající matka zavolala na Vasilisu a malé dítě v červených botičkách a bílé zástěrce u ní pokleklo.

Tady máš panenku, holčičko moje, zašeptala matka a z huňaté přikrývky vyjmula malou panenku, která měla na sobě, stejně jako Vasilisa, červené botičky, bílou zástěrku, černou sukni a vestu, celou vyšítou barevnou nití.

Toto jsou moje poslední slova, má drahá, řekla matka. Nebudeš-li vědět kudy kam nebo budeš-li potřebovat pomoc, zeptej se této panenky, co máš dělat. Bude ti pomoheno. Panenku měj vždy při sobě. Nikomu o ní neříkej. Když bude mít hlad, dej jí najíst. Toto je příslib mojí matky pro tebe, mé požehnání tobě, drahá dcero. S tímto matčin dech zapadl do hloubky jejího těla, kde vyzdvihl duši a mezi rty s ní unikl pryč z těla; matka byla mrtvá.

Dítě se svým otcem drželi smutek velmi dlouho. Ale stejně jako pole, zničená válkou, i otcův život se opět zazelenal. Oženil se s vdovou se dvěma dcerami. Přestože macecha i její dcery mluvily zdvořile a vždy se usmívaly jako dámy, za jejich úsměvy se skrývalo cosi nekalého, čemu otec nevěnoval pozornost.

Když však byly ty tři ženy s Vasilisou samy, týraly ji, nutily ji, aby je obsluhovala, musela štípat dříví, až byly její ruce plné puchýřů. Nenáviděly ji, protože měla v sobě něco krásného, něco z jiného světa. Vasilisa byla velice půvabná. Její hrud' kvetla, zatímco jejich se domýšlivostí vytrácela. Byla pracovitá, ochotná a nestěžovala si, ony byly naopak mezi sebou hádavé a útočné.

Jednoho dne již macecha a nevlastní sestry nemohly Vasilisu déle vystát. Nechme... nechme vyhasnout oheň a potom pošleme Vasilisu do lesa za babou Jagou, čarodějnící, vyprosít pro náš krb oheň. Nu, a až se dostane k babě Jaze, stará baba Jaga ji zabije a sní. A všechny tleskaly a vřeštěly jako noční stvůry.

Když přišla večer Vasilisa domů s dřívím, celý dům zel temnotou. Starostlivě se ptala macechy: Co se stalo? Na čem budeme vařit? Co budeme dělat, abychom zahnalý tmu?

Macecha ostře odvětila: Ty hloupé dítě. Zřejmě nemáme oheň. Já do lesů nemůžu, jsem příliš stará. Moje dcery také nemohou, bojí se. Takže ty jsi jediná, kdo může v lese vyhledat babu Jagu a sehnat od ní kousek uhlí na založení ohně.

Vasilisa nevinně odvětila: Dobře, ano, udělám to, a vypravila se na cestu. Lesy byly čím dál temnější a temnější a větvičky jí strašidelně praskaly pod nohama. Sáhla do hluboké kapsy u své zástěrky a tam byla panenka, kterou dostala od své umírající matky. Panenku v kapse pohladila a řekla: Ano, stačí, když se panenky dotknu a hned se cítím lépe.

Všude, kde se v lese cesta rozdvojovala, Vasilisa sáhla do kapsy a tázala se panenky. Nuže, měla bych se dát vpravo nebo vlevo? Panenka naznačila ano nebo ne, touto cestou nebo tamtudy. Vasilisa dala za chůze panence k jídlu chléb a byla poslušna toho, co cítila z panenky vycházet.

Náhle kolem projel na bílém koni muž celý v bílém a rozednilo se. Kousek dále projel kolem muž v rudém na rudém koni a vyšlo slunce. Vasilisa šla a šla. Téměř u chatrče baby Jagy se kolem prohnal jezdec v černém na černém koni, vjel přímo do chatrče a náhle nastala tma. Plot kolem chatrče, postavený z lebek a kostí, začal vyzařovat vnitřní oheň, až celá paseka v lese zářila podivným světlem.

Baba Jaga byla velice strašidelné stvoření. Nejezdila na dvoukolem vozíku ani v kočáře, ale ve velkém kotli tvaru hmoždíře, který létal vzduchem sám od sebe. Řídila toto vozidlo veslem ve tvaru palice a celou dobu zametala své stopy koštětem, spleteným z vlasů nějaké dávno zemřelé osoby.

A hmoždír letěl oblohou s babou Jagou, jejíž mastné vlasy poletovaly za ní. Dlouhou bradu měla zkroucenou směrem nahoru, dlouhý nos zase dolů, takže se dotýkaly. Měla bílou bradku a na kůži plno bradavic jako ropucha. Její tmavé nehty byly silné a zbrázděné a tak zakroucené, že nemohla sevřít prsty v pěst.

Ještě podivnější bylo její obydlí. Sedělo na obrovských šupinatých kuřecích nohách a chodilo samo kolem dokola, někdy se i rychle otáčelo jako bláznivá taneč-

nice. Panty dveří a okenic byly z lidských prstů a zámek na dveřích tvořila tlama s mnoha trčícími zuby.

Vasilisa se radila s panenkou a ptá se: Je toto ten dům, který hledáme? A panenka svým způsobem odpověděla: Ano, to je to, co hledáš. Než mohla udělat další krok, baba Jaga se ve svém hmoždíří snesla dolů k Vasilise a zakřičela na ní: Co chceš?

Děvčátko se celé třásllo. Babičko, přicházím pro oheň. Můj dům je studený... moji lidé zemřou... potřebuji oheň.

Baba Jaga odsekla: Ó ano, znám tebe i tvé lidi. Ty budižkničemu... nechala jsi oheň vyhasnout. To se nemá dělat. A proč si myslíš, že bych ti měla dát oheň?

Vasilisa se rychle poradila s panenkou a odvětila: Protože tě o to žádám.

Baba Jaga zabručela: Máš štěstí. To je správná odpověď.

Vasilisa měla velkou radost, že dala správnou odpověď.

Baba Jaga ale hned hrozila: Nemohu ti dát oheň, dokud pro mne neuděláš nějakou práci. Když se jí dobře zhostíš, dostaneš oheň. Když ne,... Vasilisa spatřila, jak se oči baby Jagy náhle proměnily ve žhavé uhlíky. Když ne, mé dítě, zemřeš.

Baba Jaga vlezla do své chatrče, lehla si na postel a poručila Vasilise, aby jí přinesla to, co se peče v troubě. V troubě bylo jídla pro deset lidí, ale baba Jaga spořádala všechno, Vasilise nechala jen pár drobečků a hlt polévky.

Vyper mi šaty, zamet dvůr a uklid dům, připrav mi jídlo, vyber z kukuřice tu plesnivou a dbej, aby bylo všechno v pořádku. Vráťím se později a zkontroluji tvou práci. Pokud nebudeš hotova, posloužíš mi ty za hostinu. S těmi slovy baba Jaga odlétla ve svém hmoždíří. Nastala noc.

Jakmile Jaga zmizela, Vasilisa se obrátila na svou panenku. Co budu dělat? Stihnu udělat všechnu tu práci včas? Panenka jí ujistila, že vše zvládne, jen aby se trochu najedla a prospala se. Vasilisa dala trochu jídla panence a usnula.

Ráno panenka všechnu práci udělala a jediné co zbývalo, bylo uvařit jídlo pro Jagu. Večer se Jaga vrátila a shledala, že je vše hotové. Určitým způsobem byla potřešena, ale na druhé straně se zlobila, že nenašla žádnou chybu. S úšklebkem řekla: Máš velké štěstí, děvče. Pak zavolala na své věrné služebníky a tři páry rukou se vynořily a začaly drtit a mačkat kukuřici. Plevy létaly místností jako zlatý sněh. Konečně bylo vše uděláno a baba Jaga zasedla k jídlu. Jedla dlouho a poručila Vasilise, aby nazítří opět uklidila, zametla dvůr a vyprala šaty.

Jaga ukázala na velkou hromadu odpadu na dvoře. V té hromadě je mnoho zrněk máku, miliony zrněk. A ráno chci mít jednu hromadu máku a jednu hromadu odpadu, vše oddělené. Rozumíš?

Vasilisa téměř omdlela. Bože můj, jak to jen dokáží? Sáhla do kapsy a panenka zašeptala: Neboj se, postarám se o to. Tu noc baba Jaga upadla do spánku a Vasilisa se pokoušela... vybírat... zrnka máku ...z odpadu. Po chvíli jí panenka řekla: Jdi teď spát. Všechno bude v pořádku.

Paněnka opět splnila úkoly, a když se stařena vrátila, vše bylo hotové. Baba Jaga sarkasticky zaskřehotala. Dobrá! Máš štěstí, že jsi úkoly splnila. Opět zavolala své věrné pomocníky, aby vymačkali z máku olej, opět se objevily tři páry rukou a udělaly, jak si přála.

Když si baba Jaga mastila rty omastkem z omáčky, Vasilisa stála poblíž. Na co zíráš? zavrčela baba Jaga.

Smím ti položit nějaké otázky, babičko? zeptala se Vasilisa.

Ptej se, poručila Jaga, ale pamatuj, kdo hodně ví, je brzy starý.

Vasilisa se ptala na bílého muže na bílém koni.

Aha, řekla Jaga mile, ten první je můj Den.

A ten rudý na rudém koni?

To je moje Vycházející Slunce.

A ten černý na černém koni?

Ano, ten je třetí a je moje Noc.

Aha, řekla Vasilisa.

No, dítě. Nechtěla by ses ještě na něco zeptat? kňourala Jaga.

Vasilisa se chtěla zeptat na páry rukou, které se objevovaly a mizely, ale paněnka začala v kapse poskakovat nahoru a dolů, tak Vasilisa místo toho řekla: Ne, babičko. Jak sama říkáš, vědět příliš znamená brzy zestárnout.

Ale, ale, řekla Jaga, pokyvujíc hlavou jako pták, jsi na svůj věk moudrá, mé děvče. Jak je možné, že jsi taková?

Požehnáním mé matky, usmála se Vasilisa.

Požehnání?! zapištěla baba Jaga. Požehnání?! Nepotřebujeme v tomto domě žádná požehnání. Raději se už vydej na cestu, dcero. Vystrčila Vasilisu ven do noci.

Něco ti dám, dítě. Na! Baba Jaga sejmula lebku s divokýma očima ze svého plotu a nastrčila ji na kus klacku. Tady! Vezmi s sebou domů tuhle lebku na klacku. Tady máš svůj oheň! Už ani slovo a vydej se na cestu.

Vasilisa začala babě Jaze děkovat, ale paněnka v její kapse začala poskakovat nahoru a dolů a Vasilisa si uvědomila, že musí vzít oheň a jít. Utíkala domů temným lesem, a paněnka jí ukazovala cestu. Vasilisa vyšla z lesa a v rukou měla lebku s plameny, šlehajícími z jejích otvorů pro uši, oči, nos a ústa. Najednou se vylekala její váhy a divného světla a chtěla ji odhodit. Ale lebka k ní promluvila a nabádala ji, aby se uklidnila a pokračovala směrem k domovu své macechy a nevlastních sester. A tak šla dále.

Když se Vasilisa blížila k domovu, její macecha a nevlastní sestry vyhlížely z okna a na cestě spatřily podivnou září. Stále se blížila. Neuměly si vysvětlit, co by to mohlo být. Myslely si, že když se Vasilisa tak dlouho nevrací, že je již mrtvá a její kosti dávno roznesla divoká zvířata.

Vasilisa se blížila k domu. Když ji macecha a nevlastní sestry poznaly, běžely

k ní a říkaly, že neměly oheň od té doby, co odešla, a když se jim podařilo jej zapálit, ať se snažily sebevíc, vždy jim vyhasl.

Vasilisa vítězně vstoupila do domu, protože přežila nebezpečnou cestu a přinesla zpět oheň. Ale lebka na klacku sledovala každý pohyb macechy a nevlastních sester a do rána spálila tu zlou trojici na popel.

A máme to rady. Náhlé zakončení, které vytrhne lidi z pohádky zpět do reality. V pohádkách můžeme najít mnoho zakončení tohoto druhu. Jako kdyby se řeklo slovo „bafl“, které přivádí posluchače nazpátek k běžné skutečnosti.

Příběh o Vasilise je příběhem o předávání požehnání ženské síle intuice z matky na dceru, z jedné generace na druhou. Tato veliká síla – intuice – je založena na rychlém vnitřním vidění, slyšení, vnitřním vnímání a poznání.

Po generace se tyto síly v ženách stávaly zasypanými prameny, pohřbenými nedostatkem využití. Jung jednou poznamenal, že nic není nikdy v duši ztraceno. Myslím, že můžeme být klidní, protože vše, co se v duši ztratilo, je tam stále k nalezení. Stejně tak ani tato studna ženské instinktivní intuice nebyla nikdy ztracena, cokoliv bylo zasypano a zakryto, může být opět přivedeno na světlo.

Abychom pochopili příběh správně, musíme si uvědomit, že veškeré jeho komponenty představují charakteristiku jediné duše ženy. Všechny aspekty příběhu tedy vysvětlují individuální duši, která prochází zasvěcovacím procesem. Zasvěcení probíhá splněním určitých úkolů. V tomto příběhu je takových úkolů pro duši devět. Zaměřují se na poznání něčeho ze způsobů staré divoké Matky.

Plněním těchto úkolů je ženská intuice – ta uvědomělá bytost, která kráčí tam, kam kráčí ženy, a sleduje a s přesností komentuje všechno v jejich životech – znovu vsazena do ženské duše. Cílem je milující a důvěrný vztah s touto bytostí, divoškou, kterou jsme si zvykli nazývat uvědomělou ženou.

V rituálech dávné ženské bohyně, baby Jagy, je k zasvěcení potřeba splnit následující úkoly.

Úkol první

Nechat přehodnou matku zemřít

Na začátku příběhu matka umírá a předává své dceři důležitý odkaz.

Psychické úkoly v této fázi ženského života jsou tyto: *Přijmout, že ta neustále sledující, chránící a starající se psychická matka není dostatečným ústředním průvod-*

cem pro budoucí instinktivní život člověka (příliš hodná matka umírá). Převzít úkol postavit se na vlastní nohy, rozvíjet své vlastní vědomí o nebezpečí, intrikách a taktice. Sama rychle chápat a jednat. Nechat zemřít, co zemřít má. Jak příliš hodná matka umírá, rodí se nová žena.

V příběhu začíná zasvěcovací proces tehdy, když drahá a hodná matka umírá. Již tam více není, aby pohladila Vasilisu po vlasech. V našich životech nastane čas, kdy se hodná matka duše – ta, jež nám dříve rádně sloužila – změní v příliš hodnou matku, která nám svou nadměrnou starostlivostí začíná bránit v reakcích na nové výzvy, čímž nám brání v hlubším rozvoji.

V přirozeném procesu našeho dospívání se vliv příliš hodné matky musí postupně oslabovat, postupně mizet, až jsme nakonec ponechány starat se samy o sebe novým způsobem. I když si v sobě vždy uchováme něco z její lásky, dovoluje nám tato psychická proměna stát na vlastních nohou ve světě, jež k nám mateřský není. Ale tato příliš hodná matka není jen tou, kterou se zdá být na první pohled. Má pod dekou malou panenku, aby ji předala své dceři.

Ano, v této postavě se ukrývá něco z divoké Matky. Příliš hodná matka však nemůže tento fakt uplatnit v životě, neboť je to matka ještě nevyzrálá, je tou požehnanou, kterou každé dítě potřebuje k tomu, aby vstoupilo na práh duševního světa lásky. Přestože tedy tato příliš hodná matka nemůže žít a ovlivňovat dívčí život nad určitý rámec, v našem příběhu jedná správně. Požehná Vasilisu panenkou, a to je, jak uvidíme, skutečně velké požehnání.

Tento dramatický psychologický zánik nadměrně starostlivé matky nastává, když dívka přechází z bezstarostného mládí do bouřlivé džungle dospělosti. U některých dívek byl však tento proces vývoje nové, chytřejší matky – matky, zvané intuice – v tomto stadiu dokončen pouze napůl a některé ženy potom léta blouhdí, přejí si tento zasvěcovací proces různými cestami dokončit.

K zastavení zasvěcovacího procesu dochází u žen z různých důvodů, například došlo-li k nadměrným psychologickým těžkostem v mládí – obzvláště chyběla-li stálá péče dostatečně hodné matky v dřívějších letech.³ Zasvěcení může být také zdrženo či zastaveno, chybí-li v duši dostatečné napětí – příliš hodná matka má vlastnosti těžce vymýtelného plevele a přežívá dále, ukazuje svoje listy a stále úzkostlivě chrání svoji dceru, přestože scénář říká: Nyní opustit jeviště. Za takové situace nemají ženy odvahu pokračovat cestou lesem a všemožně se tomu brání.

Pro tyto dospělé ženy, které určitá strnulost oddálí od jejich hluboce intuitivních životů a jejichž výmluva je obvykle rázu jsem tak unavena starostmi o sebe, platí dobrá a moudrá rada. Znovunalezení nebo znovuzasvěcení zasadí na své místo také hlubokou intuici, která ví, co je pro nás dobré, ví, co do budoucna potřebujeme, a to vše rychlostí světla..., stačí pouze vnímat její instrukce.

Vasilisino zasvěcení začíná tím, že se naučí nechat zemřít to, co zemřít má. Znamená to nechat v duši zemřít hodnoty a postoje, na kterých se již nedá stavět.

Jsou to obzvláště ta dlouho držená přesvědčení, která činí život příliš bezpečným, která přehnaně ochraňují, která nutí ženy hovořit vyhýbavě namísto s rozhledem.

Období, během kterého se pozitivní matka dětství vytrácí – a její postoje mizí s ní – je vždy obdobím usilovného učení. Přestože v našich životech existují období, ve kterých zůstáváme právem nablízku ochranné psychické matce (například když opravdu dětmi jsme, během léčení nemoci nebo psychologického či duševního traumatu, nebo když jsou naše životy v nebezpečí, přestože si celý život ponecháváme něco z ní, dalo by se říci, že nadejde čas, abychom takzvaně matky vyměnily.⁹

Zůstaneme-li příliš dlouho s chránícími matkami v našich vlastních duších, zjistíme, že se vyhýbáme veškerým výzvám a nabídkám, a tím blokuje další vývoj. Tím nechci žádným způsobem nabádat, že by se žena měla vrhat do trýznivých a nebezpečných situací. Míním tím však, že žena si v životě pro sebe musí určit něco, čeho chce dosáhnout a pro co je ochotna riskovat. Tímto procesem si zbystruje své síly intuice.

U vlků je to tak, že když se vlčice stará o svá mláďata, společně stráví mnoho času lenošením. Vlčata lezou jedno přes druhé a je to jedna chlupatá hromádka; vnější svět a svět výzev jsou velmi daleko. Když však vlčí máma konečně učí vlčata lovit a stopovat, je na ně velmi přísná a vyžaduje poslušnost drsnými způsoby.

Proto kvůli našemu dalšímu vývoji vyměňujeme starostlivou vnitřní matku, jež byla pro nás v mládí nepostradatelná, za jiný druh matky, tu, která žije ještě hlouběji v divočině duše, tu, která je jak průvodkyní, tak učitelkou. Je to matka milující, ale také divoká a náročná.

Většina z nás nenechá tu příliš hodnou matku zemřít jenom proto, že nadešel čas. I když tato příliš hodná matka nedovolí, aby se naše nejpronikavější energie dostala na povrch, je tak pěkné být s ní, tak pohodlné, proč tedy odcházet? Často slyšíme v podvědomí hlasy, abychom zůstaly v klidu, v bezpečí.

Tyto hlasy říkají něco jako: No, tohle neříkej, nebo Tohle nemůžeš udělat, nebo Ty určitě nepatříš mezi moje děti (přátele, kolegy), když to děláš, nebo Je to nebezpečné, nebo Kdo ví, co se s tebou stane, když budeš trvat na odchodu z tohoto teplého hnízda, nebo Víš, že se jenom ponížíš, nebo dokonce Předstírej, že riskuješ, ale tajně zůstaň zde, se mnou.

Všechny tyto hlasy patří vystrašené a podrážděné příliš hodné matce v duši. Nemůže za to; je tím, čím je. Když se však budeme s příliš hodnou matkou slučovat příliš dlouho, naše životy a dary sebevyjádření upadnou do stínu, místo silných žen se z nás stanou ženy nemohoucí.

Co se může stát horšího, než když člověk potlačí silnou energii a nepovolí jí žádný život? Jako v příběhu o hrnečku na kouzelnou kaši ve špatných rukou, jeho obsah roste a roste, až přeteče a veškerá dobrota se rozlije po zemi. Musíme být schopni vidět, že proto, aby se intuice oživila, musí zmizet hodný a starostlivý

ochránce. Nebo, přesněji řečeno, se najednou nalézáme vytlačeni z toho teplého místečka ne proto, že jsme to tak plánovali, ne proto, že jsme již docela připraveni – nikdo nikdy není zcela připraven –, ale protože na nás něco na kraji lesa čeká a naším osudem je setkání s tím.

Guillaume Apollinaire napsal: Přivedli jsme je k okraji a nařídili jim, aby vzlétli. Nechtěli. „Lette!“ řekli jsme. Nechtěli. Strčili jsme je přes okraj. A oni letěli.

Pro ženy je typické, že se obávají nechat zemřít ten příliš pohodlný a příliš bezpečný život. Někdy se ženě velmi líbí pod ochrannými křídly příliš hodné matky a touží, aby to tak bylo donekonečna. Musí být však ochotna pocítit někdy strach, jinak by bylo lepší, kdyby zůstala v hnízdě.

Někdy má žena strach být bez ochrany nebo v nejistotě i na krátkou dobu. Má více výmluv než má pes chlupů. Musí do toho prostě skočit a přečkat nejistotu, co bude dál. To je to jediné, co obnoví její intuici. Někdy je žena spoutaná v pozici příliš hodné matky pro ostatní dospělé, kteří se k ní přísáli natolik, že nemají v úmyslu se pustit. V tomto případě je žena musí zadní nohou odkopnout a stejně jít dál.

Protože duše ve snech kompenzuje kromě jiného i to, co vlastní ego nemůže nebo nechce uznat, ženské sny během tohoto rozporu budou naplněny, coby kompenzace, honičkami, slepými uličkami, auty, která nelze nastartovat, neúplným těhotenstvím a dalšími symboly představujícími, že život nejde kupředu. Žena však v duchu ví, že pro to, aby byla příliš hodná příliš dlouho, existuje konečná hranice.

Prvním krokem tedy bude, že ztratíme svoji závislost na zářícím archetypu nekonečně sladké a příliš hodné matky. Odtrhneme se od prsu a začneme se učit lovit. Divoká matka čeká, aby nás učila. Druhým úkolem je, abychom během učení měly panenku stále při sobě.

Úkol druhý Odhalit primitivní stín

V další části příběhu vpadne do Vasilisina světa prohnílá „nevlastní rodina“ a začne jí ztrpčovat život. Tentokrát jsou úkoly následující: *Ještě důrazněji a s plným vědomím upustit od příliš pozitivní matky. Přijít na to, že když je člověk dobrý, vstřícný a hodný, neznamena to, že mu v životě bude do zpěvu. (Vasilisa se stala služkou, ale nepomohlo to.) Vyzkoušet si přímo vlastní stinný charakter, zejména nepřístupné, zárlivé a vykořisťovací aspekty sebe sama (nevlastní sestry a macecha). Nekompromisně si je přiznat. Vytvořit si co nejlepší vztah s nejhorsími stránkami sebe sama. Nechat růst napětí mezi tím, jakým je člověk naučen být, a tím, kým vlastně je ve skutečnosti. Důrazně pracovat na tom, aby to staré já zemřelo a bylo zrozeno nové, intuitivní já.*

Macecha a nevlastní sestry představují nevyvinuté, ale provokativně kruté činitele duše. Jsou to stinné elementy, významné aspekty sebe sama, které jsou egem považovány za nežádoucí a neúčinné, a proto jsou vykázány do temnoty. Na jedné straně může být stín celkem pozitivní, protože ženské dary jsou často zasunuty do tmy, jsou skryty a čekají na objevení. Na druhé straně může být negativní stinný materiál – ten, který pracně zabíjí nebo zadržuje veškerý nový život – jak poznáme později, také přeměněn k užitku člověka. Když se vyvalí na povrch a my konečně jeho aspekty a zdroje identifikujeme, stáváme se mnohem silnější a moudřejší.

V tomto stadiu zasvěcení je žena obtěžována malichernostmi duše, jež ji pilně nabádají, aby se podrobila všemu, co si kdo přeje. Povolnost přináší šokující uvědomění, jež musí všechny ženy zaregistrovat. Znamená to, že být samy sebou má za následek vyhoštění mnoha jinými lidmi, a naopak podrobení se přání jiných znamená být vyhoštěn sám v sobě. Je to tíživé napětí, ale jeho zrod musí nastat. Výběr je zcela jasný.

Vasilisa nezapadá do nového spolku, protože se dostala do rodiny, která ji nemůže chápat či ocenit. Není pro ně nepostradatelnou. Nenávidí a osočují ji. Chovají se k ní jako k cizí, které není radno věřit. V pohádkách je role cizince nebo vyhnance obvykle hrána někým, kdo je nejhluběji spojen s všeznalou přírodou.

Macechu a nevlastní sestry můžeme chápat jako stvoření zasazená do ženské duše společností, ke které žena patří. Nevlastní rodina v duši se liší od „duchovní rodiny“. Na tom má svůj podíl superego, ten duševní aspekt, který od nás požaduje, abychom splnily očekávání společnosti – ať zdravá či nezdravá. Tyto kulturní (tzn. od superega pocházející) převleky a příkazy ženy neprožívají tak, jako kdyby vyzařovaly z jejich vlastní duše, ale odněkud zvenčí, z nějakého jiného zdroje, který není přirozený. Kulturní převleky (převleky superega) mohou být velmi pozitivní nebo také velmi zhoубné.

Vasilisina nevlastní rodina je uvnitř duše jako nervová uzlina, která přiskřípne nerv životní vitalitě. Členové této rodiny vystupují jako sbor čarodějnic, z něhož se ozývají jenom urážky: To nezvládneš. Nejsi dost dobrá. Nejsi dost silná. Jsi hloupá, nudná, prázdná. Nemáš čas. Hodíš se pouze na maličkosti. Smíš udělat jenom tolik a nic víc. Vzdej to, dokud můžeš. A protože si Vasilisa není ještě plně vědoma své síly, nechá si toto zlo vstoupit do životní dráhy. Aby mohla získat svůj život zpět, musí dojít k něčemu jinému, něčemu životodárnému.

To samé platí pro nás. V příběhu můžeme vidět, že Vasilisina intuice o tom, co se kolem ní děje, není silná, že si ani duševní otec nepovšiml nepřátelského prostředí; je také příliš hodný a sám nemá intuici dostatečně vyvinutou. Za povšimnutí stojí, že dcerám, které mají naivní otce, trvá probuzení daleko déle.

My se také cítíme zrazeny, když nevlastní rodina v nás anebo kolem nás nám říká, že za moc nestojíme, abychom se soustředily na to, co máme, a nevíšimaly si

krutostí, bouřících kolem nás – ať již vznikají uvnitř našich duší, nebo venku, ve společnosti. Avšak k tomu, abychom viděly dovnitř, je zapotřebí intuice a také síla postavit se za to, co člověk vidí. Můžeme zkusit být hodné jako Vasilisa, i když bychom měly poznávat. Možná, že jsme byly naučené neuplatňovat svůj bystrý náhled na věci, abychom měly klid. Odměnou za to, že je člověk za tyranských okolností jednoduše hodný, je však ještě horší nakládání s ním. Přestože žena cítí, že když bude sama sebou, odcizí se ostatním, právě toto psychické napětí je zapotřebí k duševnímu rozvoji a k tomu, aby došlo ke změně.

Takže macecha a nevlastní sestry plánují poslat Vasilisu pryč. Tajně kují pikle: Jdi do lesa, Vasiliso, jdi k babě Jaze, a jestli přežiješ, ha, ha – což se nestane – potom tě možná přijmeme. Toto je velmi vážná myšlenka, protože mnoho žen zůstane trčet v polovině tohoto zasvěcovacího procesu – visí tak nějak napůl uvnitř kruhu a napůl venku. Ačkoliv přirozený dravec v duši bez přemýšlení říká: Zemři! a Proč to nevzdáš?, společnost, ve které žena žije, a rodina, ve které byla vychována, mohou bolestivě zjitřit ten přirozený, poklidný aspekt v duši, který říká ne.

Například ženy, které byly vychovány v rodinách, jež nebraly ohledy na jejich dary, měly často úžasné velké cíle – znovu a znovu –, aniž by věděly proč. Mají pocit, že musí získat tři doktoráty nebo viset hlavou dolů z Mount Everestu, vykonávat všechny možné druhy nebezpečných, časově i finančně náročných činností, aby svým rodinám dokázaly, že za něco stojí. Nyní mě přijmete? Ne? Dobře, jen se dívejte. Nervový uzel nevlastní rodiny samozřejmě patří k nám, ať jsme jej obdržely jakýmkoliv způsobem, a je naší věcí se s ním potýkat zodpovědným způsobem. Vidíme však, že k tomu, aby hloubková práce pokračovala, je bezvýznamné dokazovat svoji hodnotu žárlivým ubožákům, a jak uvidíme, ve skutečnosti zasvěcení narušuje.

Vasilisa vykonává své každodenní úkoly bez stížností. Poddát se bez stížnosti vypadá hrdinsky, ale ve skutečnosti přináší větší a větší tlak a konflikt mezi dvěma protichůdnými povahami, jednou příliš hodnou a druhou příliš náročnou. Jako konflikt mezi přehnanou přizpůsobivostí a přáním být sama sebou tento tlak narůstá k dobrému konci. Žena, která se zmítá mezi těmito dvěma konflikty, je na správné cestě, musí však učinit další kroky.

Ženy z nevlastní rodiny v příběhu utlačují rostoucí duši takovým způsobem, že kvůli nim oheň uhasíná. V tomto bodě začíná žena ztrácet svůj duševní význam. Může se cítit chladnou, osamocenou a ochotnou učinit cokoli, aby přinesla zpět světlo. To je právě to postrčení, které příliš hodná žena potřebuje ke sbírání své vlastní síly. Dalo by se říci, že Vasilisa musí potkat divokou čarodějnici, protože potřebuje řádně vystrašit. Musíme opustit sbor pomlouvačů a vnořit se do lesa. Nelze zůstat a jít zároveň.

Vasilisa, stejně jako my, potřebuje jakési ochranné světlo, které rozliší, co je pro ni dobré, a co ne. Nemůže se vyvinout, když bude postávat kolem a nechá si

všechno líbit. Ženy, které nechtějí dát najevo své hlubší city, ubíjejí samy sebe. Oheň uhasíná. Je to bolestná forma přerušení toho, co ožívujeme.

Může to znít svým způsobem zvráceně, ale vyhasnutí ohně pomůže Vasilisu vytrhnout z její odevzdanosti. Umírá pro starý způsob života a rozechvěle vstupuje do života nového, který je založen na tom druhu poznání, jenž je starší a moudřejší.

Úkol třetí Navigace ve tmě

V této části příběhu vede odkaz mrtvé matky – panenka – Vasilisu temnotou k chatrči baby Jagy. Úkoly jsou následující: *Souhlas se vstupem na místo hlubokého zasvěcení (vstup do lesa) a začátek prožívání nového a nebezpečného pocitu ocitnout se v moci intuice. Naučit se rozvinout citlivost směrem k tajemnému nevědomí a spoléhat se výlučně na vlastní vnitřní smysly. Poznat cestu zpět domů k divoké matce (následovat směr daný panenkou). Učit se intuici posilovat (krmit panenku). Nechat ještě více zemřít tu křehkou, nic nevědoucí pannu. Předávat sílu panence, což je intuice.*

Vasilisina panenka je zaopatřením od staré, divoké Matky. Panenky jsou jedním ze symbolických pokladů instinktivní přírody. V případě Vasilisy představuje panenka *la vidacita*, malou instinktivní životní sílu, která je jak divoká, tak vytrvalá. Nezáleží na tom, v jakém chaosu se nacházíme, tato životní síla prožívá život skrytý v nás.

Po staletí lidé věřili, že z panenek vyzařuje svatost a *mana* – děsivý a mocný duch, který vládne lidem a mění jejich duši. Mezi vesnickými léčiteli je například uctíván kořen z mandragory pro svoji podobu lidského těla. Kořen připomíná lidské paže a nohy a pokřivený uzal lidskou hlavu. Říká se, že má v sobě obrovskou duchovní moc. O panenkách se říká, že je jim dán život tím, kdo je vyrobil. Některé se používají při obřadech, rituálech, woodoo, milostných očarováních a jiných darebnostech. Když jsem žila s Zuny na ostrovech u Panamy, jejich malé dřevěné figurky byly používány jako známka autority, jako talisman vlastní moci.

Muzea po celém světě jsou přeplněna idoly a figurkami z hlíny, dřeva a kovu. Figurky z doby paleolitu a neolitu, to jsou také panenky. Umělecké galerie jsou zaplněné panenkami. V moderním umění jsou panenkami Segalovy ofáčované mumie v životní velikosti. Etnické panenky naplňují nádražní obchody se suvenýry a čerpací stanice mezi státy. V královských rodinách se dávaly panenky darem od pradávna jako symbol dobré vůle. Ve vesnických kostelech po celém světě jsou svaté panenky. Svaté panenky jsou nejen pravidelně koupany a oblékány do ručně šitého oblečení, ale jsou také brány na procházku, aby mohly spatřit, v jakém stavu jsou pole a lidé, a na základě toho potom za lidi jednat s nebesy.

Panenka je symbolický *homunculi*, malý život. Je symbolem toho spirituálního, co leží v lidech pohřbeno. Je to malý a zářící obrázek vlastního Já. Navenek je to pouze panenka. Uvnitř však představuje malý kousek duše, která nese veškeré poznání o větší duši Já. V panence je hlas, velmi slabounký, patřící staré *La Que Sabe*, té, která zná.

Panenka je příbuzná symbolům skřítky, elfy, víly a trpaslíka. A ti v pohádkách představují odhalení hluboké moudrosti. Jsou to ta stvoření, která konají chytrou a vnitřní práci, která jsou neúnavná. Duše pracuje, i když spíme, obzvláště když spíme, i když si nejsme plně vědomi toho, jakou roli hrajeme.

A tím panenka představuje vnitřního ducha nás žen; hlas vnitřního přesvědčení, vnitřního poznání a vnitřního vědomí. Panenka je jako malý ptáček v pohádkách, který se objeví a šeptá do ucha hrdinky, který odhalí skrytého nepřítele a napoví, jak s ním naložit. To je ta moudrost malé bytosti v nás, které se říká *homunculus*. Je to náš pomocník, kterého sice nelze spatřit, ale přesto je vždy při ruce.

Není většího požehnání, které může matka dát dceři, než spolehlivý cit pro věrohodnost a přesnost vlastní intuice. Intuice se předává z rodiče na dítě tím nejjednodušším způsobem. Máš správný odhad. Co si myslíš, že za tím vším je? Spíše než definovat intuici jako něco neopodstatněného a pochybného, je třeba ji označovat jako skutečné vyjádření hlasu ducha. Intuice cítí, kudy je nejlepší se ubírat. Zachovává sama sebe, zná motiv a záměr v pozadí věcí a vybírá to, co duši způsobí co nejmenší škody.

V pohádce je proces obdobný. Vasilisina matka dceru velice zvýhodnila, když Vasilisu a panenku upoutala jednu k druhé. Být spoutaný s vlastní intuicí přináší sebejistou závislost na ní, ať se děje cokoli. Mění ženský přístup ze rčení co se má stát, se stane na chci vidět vše, co vidět lze.

Co tato divoká intuice znamená pro ženy? Intuice, stejně jako vlk, má drápy, jež roztrhají a přidrzí, má oči, které vidí skrz ochranné štíty persony, má uši, které slyší dál než běžný lidský sluch. S těmito úžasnými duševními nástroji přebírá žena bystré a předvídativé zvířecí^o vědomí, které její ženskost prohlubuje a tříbí její schopnost sebevědomě se pohybovat ve vnějším světě.

Nyní je tedy Vasilisa na cestě, aby získala žhavý uhlík k obnovení ohně. Je v temnotě, v divočině a nemůže dělat nic kromě naslouchání vnitřnímu hlasu, vycházejícímu z panenky. Učí se na tento vztah spoléhat a učí se ještě jednu další věc – učí se panenku krmit.

Čím člověk krmí intuici, aby byla neustále vyživována a připravena na naše požadavky? Člověk ji krmí životem – krmí její život tím, že jí naslouchá. K čemu je hlas bez ucha, které by naslouchalo? Jak je na tom žena v divočině denního života, pokud neslyší a není závislá na hlase *La Que Sabe*, té, která zná?

Stokrát, tisíckrát jsem vyslechla ženy říkat: Víím, že jsem se měla řídit svou intuicí. Cítila jsem, že bych měla/neměla dělat to či ono, ale neposlechla jsem.

Krmíme své hluboké intuitivní Já jeho nasloucháním a jednáním podle jeho rady. Je to osobnost se svými vlastními právy, magické malé stvoření velikosti panenky, které obývá duševní území v nitru ženy. Svým způsobem je jako sval v těle. Pokud není sval používán, zmenšuje se. S intuicí je to přesně to samé, bez jídla a bez práce zakrní.

Krmení panenky patří k nezbytnému cyklu divoké ženy – té, která je správkyní skrytých bohatství. Vasilisa krmí panenku dvěma způsoby, nejprve kouskem chleba – kouskem života za toto nové duševní riziko, a za druhé nalezením cesty ke staré divoké Matce, babě Jaze. Při naslouchání panence – u každé odbočky a každého rozdvojení cesty – panenka určuje, kudy je cesta domů.

Vztah mezi panenkou a Vasilisou symbolizuje formu magického soužití mezi ženou a její intuicí. Je to věc, která se musí předávat ze ženy na ženu, tento požehnaný svazek, testování a živění intuice. Stejně jako Vasilisa, i my posilujeme spojení s naší intuicí vnitřním nasloucháním u každé odbočky na cestě. Měla bych se vydat tou či onou cestou? Měla bych zůstat, nebo jít? Měla bych odolat, nebo se podvolit? Měla bych utéci, nebo běžet kupředu? Je tato osoba, událost, riziko skutečné, nebo falešné?

Rozbití svazku mezi ženou a její divokou intuicí je často špatně chápáno jako rozbití samotné intuice. Skutečnost je jiná. Není to intuice, co je rozbito, ale spíše to mateřské žehnání intuice, předávání intuitivní spolehlivosti mezi ženou a všemi ženami v její linii, které již odešly – je to ta dlouhá řeka žen, která byla přehrazena.¹⁰ Výsledkem toho může být, že ženské uchopení vlastní intuitivní moudrosti bude slabé, ale procvičováním zesílí a plně se projeví.¹¹

Panenky slouží jako talismany. Talismany jsou připomínky toho, co se cítí, ale není vidět, co je tak, ale není to okamžitě jasné. Duch talismanu v obraze panenky nás upomíná, sděluje nám cosi, hledí pro nás kupředu. Tato funkce intuice náleží všem ženám. Je to obrovská a základní vnímavost. Ne vnímavost, jaká byla již jednou v klasické psychologii označena za pasivní nástroj, ale taková, jež znamená mít okamžitý přístup k uvědomělé moudrosti, která u žen prochází každou kostí.¹²

Úkol čtvrtý

Tváří v tvář divoké čarodějnici

V této části příběhu se Vasilisa přímo setkává s divokou čarodějnici. Úkoly k tomuto setkání jsou následující: *Být schopná pohledět do tváře strašlivé divoké bohyně bez mrknutí; to znamená čelit postavě agresivní matky (setkání s babou Jagou). Seznámit se s tajemným, podivným, jiným v divočině (chvíli pobýt v chatrči baby Jagy). Přinést něco z jejich hodnot do našich životů, čili sama se stát trochu podivnou*

v dobrém smyslu (jíst její jídlo). Naučit se čelit velké síle – v ostatních a současně i v sobě samých. Nechat v sobě křehké a příliš hodné dítě zemřít ještě více.

Baba Jaga bydlí v chatrči posazené na kuřích nohách. Když si usmyslí, poskakuje a otáčí se. Ve snech symbol domu komentuje organizaci duševního místa, které snící obývá jak vědomě, tak nevědomě. Ironicky řečeno, pokud by tento příběh byl kompenzující sen, pak by podivný dům naznačoval, že subjekt, v tomto případě Vasilisa, je příliš bezvýznamný, příliš průměrný, ten, kdo potřebuje poskakovat a točit se, aby poznal, jaké je to jednou za čas tancovat jako poblázněné kuře.

Vidíme tedy, že dům Jagy patří do instinktivního světa a že Vasilisa z něj potřebuje získat něco pro svou osobnost. Dům na kuřecích nohách chodí kolem dokola, dokonce se i otáčí v jakémsi legračním tanci. Tento dům je živý, plný entuziasmu a radostného života. Tyto vlastnosti jsou základem duše Divošky; radostná a divoká životní síla, kde tančí i obydlí, kde i neživé věci, třeba hmoždíře létají jako ptáci, kde stará žena umí čarovat, kde nic není tak, jak se zdá být, ale co je podstatné, je to mnohem lepší, než se zdálo zpočátku.

Můžeme říci, že Vasilisa byla zpočátku uhlazená a nevědomá osobnost. Je to právě tento přemrštěný standard, který nás ovlivňuje, dokud vedeme rutinní život a život bez života, bez opravdového významu. Toto podporuje zanedbání intuice,¹³ která na oplátku neprodukuje dostatek světla v duši. Potom musíme něco učinit, musíme se vydat do lesů, jít a najít strašidelnou ženu, nebo se nám jednoho dne stane, že budeme bloumat ulicí a mřížka nad kanálem se otevře, cosí nás vtáhne dolů a bude si s námi pohazovat jako s kouskem hadru – radostně nebo i jinak, většinou jinak, ale pro dobro věci.¹⁴

Předání intuitivní panenky původní sladkou matkou není úplně bez zadávání úkolů a testování, provedené touto starou divokou ženou. Baba Jaga je tou kostní dřeví instinktivní duše. Víme to z jejích znalostí všeho toho, co již bylo. Ale ano, říká, když Vasilisa přichází, znám tebe i tvé lidi. Kromě toho je, stejně jako ve svých dalších inkarnacích coby Matka dnů a Matka Nyx (Matka noc¹⁵ a bohyně života-smrti-života), stará baba Jaga strážkyní tvorů na nebi i na zemi: Dne, Vycházejícího slunce a Noci. Nazývá je můj Den, moje Noc.

Baba Jaga je strašlivá, protože představuje destruktivní sílu i sílu života zároveň. Pohlédnout do její tváře znamená vidět *vagina dentata*, oči krve, naprosté novorozené a andělská křídla, to vše najednou.

A Vasilisa tam stojí a přijímá tuto božskost divoké Matky, moudrost, bradavice a vůbec všechno. Jednou z nejpozoruhodnějších skutečností o babě Jaze v tomto příběhu je to, že i když vyhrožuje, je spravedlivá. Pokud si Vasilisa dokáže udržet respekt, neublíží jí. Respekt tváří v tvář obrovské moci je důležitá lekce. Žena musí být schopna moci čelit, protože nakonec nějaká část této moci připadne jí. Vasilisa se nepostaví babě Jaze lichotivě nebo vytahovačně, ani před ní neutíká a neskrývá se. Představuje se upřímně a jenom taková, jaká je.

Mnoho žen se léčí ze svých komplexů být za každých okolností hodná, kdy bez ohledu na to, co cítily, bez ohledu na to, kdo jim ublížil, reagovaly velice mile. I když se možná přes den příjemně usmívaly, v noci skřípaly zuby jako zvěř – Jaga v jejich duši bojovala o vyjádření.

Toto příliš hodné přizpůsobení u žen nastává často, když se zoufale obávají vyloučení z nějakého společenství nebo toho, že se stanou postradatelnými. Dva z nejvíce bolestivých snů, které jsem kdy vyslechla, se týkaly mladé ženy, která rozhodně potřebovala být méně ochočená. První sen byl o tom, jak zdědila album s fotografiemi – bylo zvláštní, se snímky divoké Matky. Byla velice šťastná až do dalšího týdne, kdy se jí zdálo, že otevřela podobné album a z něj na ní hleděla strašlivá stařena. Čarodějnice měla zuby porostlé mechem a po bradě jí stékala černá štáva z betelu.

Její sen je typický pro ženy, které se léčí z toho, že byly příliš hodné. Jeden sen demonstruje jednu stránku divoké povahy – laskavou a štědrú, se vším tím, co je v jejím světě dobré. Ale když se jí představí divoká žena porostlá mechem, nuže... nemohli bychom to dát na chvíli stranou? Odpověď zní ne.

Nevědomí nabízí svým úžasným způsobem této ženě myšlenku o novém způsobu života, který není pouze krásným úsměvem příliš hodné ženy. Abychom mohly spatřit tuto divokou a tvořivou sílu v nás, musíme získat přístup k nesčetnému množství tváří ženského podsvětí. Přirozeně k nám patří a můžeme si vybrat jakoukoliv z nich, jež nám v ten který čas nejlépe poslouží.

V tomto zasvěcovacím dramatu ztvárňuje baba Jaga divokou ženu v převleku čarodějnice. Stejně jako slovo *divoká* se slovo *čarodějnice* začalo chápat pejorativně, ale před dávnými časy to bylo pojmenování pro starou i mladou ženu – bylinářku, přičemž slovo *čarodějnice* (*witch*) pochází od slova *wit* (moudrá). Bylo to ovšem předtím, než kultury s monoteistickou náboženskou představou začaly potlačovat starší pantheistické kultury, které chápaly božstvo pomocí mnoha univerzálních náboženských představ a fenoménů. Ale ať již obryni, čarodějnicí, divokou povahu nebo jakékoliv jiné *criatury* a integrální aspekty shledává společnost v ženských duších ošklivými, jsou to všechno pozhnané věci, které ženy často nejvíce potřebují objevit a vynést na povrch.

Velká část literatury zabývající se ženskou silou uvádí, že muži se této síly obávají. Vždy mám chuť zvolat: Matko boží! Tolik žen samých se obává ženské síly. Protože prastaré ženské vlastnosti a síly jsou nesmírné a opravdu nebezpečné. Je pochopitelné, že když jak muži, tak ženy poprvé stanou tváří v tvář prastarým divokým silám, vrhnou jeden jediný úzkostlivý pohled a dají se na útěk; vše, co z nich uvidíš, jsou paty a vystrašená záda. Naučí-li se muži vůbec kdy tomuto pohledu odolat, ženy se to potom bezpochyby naučit musí.

Pokud muži budou vůbec někdy ženám rozumět, ženy je musí naučit řádu svého divokého ženství. Jaga se svými společníky vchází v noci během spánku do na-

šich ložnic a vytváří naše sny. Budeme-li mít štěstí, Jaga zanechá svoji velkou, širokou stopu na koberci u naší postele. Přejde se podívat na ty, kteří ji neznají. Pokud se opoždujeme ve svém zasvěcení, je zvědavá, proč ji nejdeme navštívit, a přijde za námi sama v nočních snech.

Jedna žena, se kterou jsem pracovala, měla sen o ženách v dlouhých otrhaných županech, které radostně hodovaly na jídle, které byste nikdy nenašli na jídelníčku v restauraci. Jiná žena snila o staré ženě, která měla tvar vany na nožičkách. Tato stařena řinčela trubkami a vyhrožovala, že je rozbije, pokud spící žena nezboří zeď, aby „vona mohla vidět“. Třetí žena měla sen o tom, že byla jednou ze tří slepých stařen, která neustále ztrácela svůj řidičský průkaz a musela ostatní ženy opouštět, aby jej našla. V určitém smyslu by se dalo říci, že měla potíže s tím, aby se ztotožnila se třemi Sudičkami – silami, které řídí život a smrt v duši. Časem se to však naučila překonat, naučila se zůstat nablízku tomu, čeho se jednou obávala – své vlastní divoké povahy.

Všechna tato stvoření ve snech připomínají spící ženě její základní já: Já Jagy, tajemnou a mocnou sílu Matky živora-smrti-života. Ano, říkáme, že být babou Jagou je dobré a že musíme být schopné to překonat. Být silné neznamená vypínat svaly. Znamená to setkat se s vlastním duševnem, aniž bychom před ním utíkaly, svým vlastním způsobem aktivně žít s divokou povahou. Znamená to být schopny se učit, být schopny postavit se za to, co známe. Znamená to povstat a žít.

Úkol pátý *Služba neracionálnímu*

V této části příběhu požádala Vasilisa babu Jagu o oheň a Jaga souhlasí – ale jenom když Vasilisa na oplátku udělá pro ni nějakou domácí práci. Psychické úkoly v tomto úseku učení jsou tyto: *Zůstat u čarodějnice; zvyknout si na obrovské divoké síly ženské duše a síly vnitřního čištění; omytí, třídění, vyživování, budování energie a myšlenek (praní šatů baby Jagy, vaření pro ni, úklid její chatrče a třídění různých elementů).*

Není to zase tak dávno, kdy byly ženy hluboce zapojeny do rytmu života a smrti. Vdechovaly ostrý pach železa z čerstvé krve při porodu. Také omývaly chladnoucí těla zemřelých. Duším žen v současné době, zejména těm, které žijí v průmyslových a technologických společnostech, je často odepřena tato blízká a přímá základní zkušenost. Ale pro novickou existuje způsob, jak se plně zapojit do citlivých aspektů cyklu života a smrti.

Baba Jaga, ta divoká Matka, je učitelka, od které se můžeme v těchto věcech učit. Baba Jaga je příkladem pro naše Já, jak být pravdivé. Vyučuje jak smrt, tak oživení.

V příběhu učí Vasilisu, jak se postarat o duševní dům divokého ženství. Úžasným symbolem zde je praní prádla baby Jagy. Aby člověk vypral prádlo, musel v dřívějších dobách, a někde ještě i nyní, vstoupit do řeky a tam provádět rituální mytí, které lidé prováděli odnepaměti, aby šatstvo vyčistili. Toto je velmi jemný symbol pro očištění stavu duše.

V mytologii je tkané ošacení dílem matek života-smrti-života. Například na východě jsou tři Sudičky: *Clotho*, *Lachesis* a *Atropos*. Na západě je to *Na'ashjé'ii Asdzáá* Pavoučí žena, která věnovala dar tkaní Diné (Navahové). Tyto matky života-smrti-života učí ženy citu pro to, co musí zemřít a co bude žít, co bude vyčesáno a co bude vetkáno. V příběhu baba Jaga přikazuje Vasilise vyprat proto, aby přinesla toto předivo, tyto vzory, známé bohyni života-smrti-života, na světlo, do vědomí; věnovat se jim, čistit je, oživovat je.

Něco omývat je nekonečný očištný rituál. Neznamená to pouze čistit, má to však i význam – jako baptismus z latinského *baptiza* – skrz naskrz namočit, nechat nasáknout duchovněm a tajemněm. V příběhu je praní prvním úkolem. Znamená opět napnout to, co nošením ochablo. Oblečení je jako my, opotřebovává se. I naše myšlenky a hodnoty časem ochabnou. Obnovení a oživení se děje ve vodě, ve znovuobjevování toho, čemu skutečně věříme, co je pro nás posvátné.

V archetypální symbolice zastupuje oblečení *personu* – osobnost, první dojem, který o nás veřejnost získá. Persona je druh zástěrky, která dá ostatním znát o nás pouze to, co jim chceme dát vědět, nic víc. Ale existuje starší význam pro slovo *persona*, ten, jež je k nalezení ve všech středoamerických rituálech, všem *cantadoras y cuentistas y curanderas* – vypravěčkám příběhů a léčitelkám velmi dobře známý. Persona není pouhou maskou pro zakrývání, ale spíše přítomností, která obklopuje světskou osobnost. V tomto smyslu je persona nebo maska signálem zařazení, morální kvality, charakteru a autority. Je to vnější označení, vnější ukázka titulu.¹⁶

Velmi se mi líbí tento zasvěcovací úkol, který vyžaduje, aby žena očistila osobnost, oblečení moci velké Jagy z lesa. Praním prádla baby Jagy uvidí ta, která je zasvěcována, jak jsou šity švy persony, jaké mají šaty vzory. Brzy si bude moci do šatníku sama uložit něco z té osobnosti, uloží to mezi ostatní oblečení, které si během života oblíbila.¹⁷

Je snadné si představit, že známky síly a autority baby Jagy – její šaty – jsou ušity tak, jak je na tom ona sama: jsou pevné, trvanlivé. Praní jejích šatů představuje metaforu, pomocí které se učíme ověřovat, zkoumat a přejímat tuto kombinaci kvalit. Učíme se třídit, vyspravovat a obnovovat instinktivní duši očišťováním – *purificatio*, praním vláken bytí.

Dalším úkolem Vasilisy je zamést chatrč a dvůr. Ve východoevropských pohádkách jsou košátata často vyrobená z větviček stromů a keřů, někdy i z kořenů silných rostlin. Práci Vasilisy je zametat tímto předmětem podlahy a dvůr a udržovat místo

čisté od smetí. Moudrá žena udržuje své duševní prostředí v pořádku. Docílí toho tím, když si udrží jasnou hlavu, čisté místo pro svou práci a bude pracovat na uskutečnění svých myšlenek a projektů.¹⁸ Pro mnoho žen tento úkol vyžaduje vymezit si každý den čas na zamýšlení, na prostor k životu, jež je pouze jejich vlastní, s papírem, perem, barvami, náčiním, rozhovory – volnost pouze na tuto činnost.

Mnohým vyhovuje psychoanalýza, rozjímání, meditace a další praktiky sestupu k sobě samé a přeměny, které tento oddělený čas a prostor poskytují. Každá žena dává přednost něčemu jinému, má svoji vlastní cestu.

Je dokonce lepší, pokud se tato práce vykonává v chatrči baby Jagy. Dokonce i poblíž chatrce je lepší než daleko od ní. V každém případě musí být divoký život servírován pravidelně. Není dobré jej mít jeden nebo několik dní v roce.

Protože se však jedná o chatrč baby Jagy, kterou Vasilisa zametá, a jedná se i o její dvůr, hovoříme také o tom, že neobvyklé myšlenky jsou jasné a očekávané. Zahrnují myšlenky zvláštní, mystické, duchaplné a tajuplné.¹⁹ Zametat prostory neznámá pouze začít hodnotit skutečný život, ale také starat se o jeho pořádek. Někdy mají ženy v duševní práci zmatek a zanedbají její stavbu do takové míry, že si ji les vezme zpět. Postupně struktury duše zarostou a nakonec jsou jen skrytými ruinami v nevědomí duše. Pravidelné a kritické zametání tomuto stavu zamezí. Když mají ženy prostor čistý, divoké povaze se bude dobře dařit.

Jak ale vařit pro babu Jagu, jak krmit babu Jagu duše, co podat takové divoké bohyni? Nejprve člověk založí oheň – žena musí být ochotna se zapálit, hořet vášní, hořet slovy, myšlenkami, touhou po čemkoliv, co skutečně miluje. Je to vlastně tato vášně, která uskutečňuje vaření a originální myšlenky ženiny podstaty jsou to, co se vaří. Vařit pro Jagu znamená, že člověk musí docílit toho, aby jeho tvořivý život měl pod sebou stálý oheň.

Mnozí z nás by se měli zdokonalit v udržování ohně pod naší prací, ve sledování procesu vaření pro výživu divokého Já. Příliš často se odvracíme od hrnce, od pece. Zapomínáme sledovat, zapomínáme přiložit, zapomínáme míchat. Myslíme si chybně, že oheň a vaření jsou jako ty živé květiny v domácnosti, které než zvednou, vydrží bez vody osm měsíců. Není tomu tak. Oheň *vyžaduje* pozornost, proto je snazší nechat jej vyhasnout. Jaga však musí být nakrmena. Nevyplatí se ji nechat hladý.

Je to tedy navaření nových a úplně originálních věcí, nových směrů a závazků pro naši práci, které neustále vyživuje divokou duši. Stejně věci vyživují i starou divokou Matku a vydrží jí v našich duších. Bez ohně zůstanou velké nápady, originální myšlenky a touhy neuvařeny a nikdo není naplněn. Na druhé straně, cokoli děláme a má to oheň, potěší ji a vyživí nás všechny.

Ve vývoji žen veškerá tato činnost udržování domácnosti, vaření, praní, zametání, vyjadřuje něco mimořádného. Všechny tyto metafory nabízejí způsoby jak přemýšlet, zvažovat, krmit, vyživovat, napravovat, čistit a řídit duševní život.

Vasilisa je zasvěcena do všech těchto věcí a její intuice jí pomáhá úkoly splnit. Intuitivní povaha má schopnost věci okamžitě zvážit, zamést smetí kolem myšlenky, pojmenovat podstatu věci, zapálit ji vitalitou, uvařit syrové nápady, připravit potravu pro duši. Vasilisa se učí pomocí panenky intuice, jak třídit, chápat, udržet v pořádku a uklízet duševní prostory.

Navíc se učí, že divoká Matka vyžaduje hodně výživy, aby mohla svou práci vykonávat. Baba Jaga nemůže žít na dietě o černé kávě a salátovém lupenu. Přeje-li si člověk být jí nablízku, musí si uvědomit, že má chuť na určité věci. Jestliže má někdo mít vztah s odvěkým ženstvím, musí hodně vyvažovat.

Těmito pracemi baba Jaga vyučuje a Vasilisa se učí, aby se nekrčila strachem před velkým, mocným, cyklickým, nepředvídatelným, neočekávaným, rozsáhlým a rozlehlým – což je velikost Přírody – před divným, cizím a neobvyklým.

Ženské cykly vzhledem k úkolům Vasilisy jsou tyto: Pravidelně pročistit své přemýšlení a obnovit své hodnoty. Očistit svou duši od trivialit, zamést u sebe, pravidelně čistit stavy myšlení a pocitů. Založit stálý oheň pod tvořivým životem a systematicky vařit nápady, což znamená s originalitou žít neobvyklý život, který by živil vztah mezi mnou a divokou povahou.

Tím, že Vasilisa byla nějaký čas u baby Jagy, integruje později do sebe něco z jejího chování a stylu. A my také; je to naše práce, abychom ji našimi limitovanými lidskými způsoby kopírovali. A když se to učíme dělat, současně s úžasem sledujeme, že v zemi baby Jagy jsou věci, které v noci létají a vznikají za rozbřesku, svolány a pozvány divokou instinktivní povahou. Jsou tam kosti mrtvých, které ještě hovoří, jsou tam větry a osudy, slunce, měsíc a obloha, a to vše žije v její velké truhle. Ona však udržuje pořádek. Den následuje po noci, roční období střídá roční období. Není nepořádná. Je obojím, básní i rozumem.

V příběhu Jaga shledává, že Vasilisa splnila všechny své úkoly, které jí byly uloženy, a je potěšena, ale i trochu zklamána, že nemůže Vasilisu kárat. A tak aby se ujistila, že to Vasilisa nebude brát jako samozřejmost, říká jí Jaga: I když se ti podařilo udělat moji práci jednou, neznamená to, že ji dokážeš udělat znovu. Tady máš další den úkolů. Uvidíme, jak se ti bude dařit, má milá, ... nebo uvidíš.

Vasilisa opět s pomocí své intuice práci dokončí a Jaga to nechotně a mrzutě musí přijmout, způsobem starých žen, které žijí dlouho, mnohé viděly a jaksi by si přály, aby to radši neviděly, ale jsou vlastně hrdé na to, že vše viděly.

Úkol šestý *Oddělit jedno od druhého*

V této části příběhu baba Jaga vyžaduje od Vasilisy splnění dvou náročných úkolů. Duševní úkoly pro ženu jsou zde tyto: *Naučit se jemně rozlišovat, oddělovat*

jedno od druhého nejostřejší bystrostí, učít se dělat rozdíly v posuzování (vybírat plesnivou kukuřici z té dobré a oddělit zrnka máku od smetí). Pozorovat sílu nevědomí a to, jak vlastně pracuje, i když si to ego neuvědomuje (páry rukou, které se objeví ve vzduchu). Poučit se více o životě (kukuřice) a smrti (zrnka máku).

Na Vasilise se žádá, aby oddělila čtyři substance, plesnivou kukuřici od zdravé a zrnka máku od smetí. Panenka intuice provádí třídění jednoho od druhého. Někdy probíhá tento třídící proces na tak hluboké úrovni, že si jej ani neuvědomujeme – do té doby než...

K třídění, o kterém se v příběhu hovoří, dochází tehdy, když musíme čelit nějaké otázce nebo řešit dilema a nepřichází nic, co by nám pomohlo věc řešit. Můžeme to nechat v klidu a vrátit se k tomu později, kdy již na nás bude čekat vhodná odpověď tam, kde dříve žádná nebyla. Nebo můžeme usnout a čekat, co se nám bude zdát²⁰ možná že nás navštíví dva miliony let stará žena ze země noci. Možná přinese řešení nebo nám ukáže, že odpověď najdeme pod postelí, v kapse, v knize nebo za uchem. Pozoruhodným fenoménem je to, že otázka položená před usnutím přináší odpověď při probuzení. Je něco, co existuje v duši, něco z panenky intuice, něco pod, nad nebo v kolektivním nevědomí, co třídí materiál, zatímco spíme a sníme.²¹ A spolehnutí se na tuto vlastnost je také součástí divoké povahy.

Symbolicky má plesnivá kukuřice dvojí význam. Jako tekutá látka může být plesnivá kukuřice použita jako alkohol i jako lék. Má se za to, že černá plíseň, která napadá kukuřici, je halucinogenní.

Odborníci vytvořili hypotézy, že halucinogeny z obilí, krup, máku nebo kukuřice se používaly při starých rituálech v Řecku. Navíc je třídění kukuřice, které dá Jaga Vasilise za úkol, podobné sbírání léčiv stařenami bylinářkami – *curanderas*, které se dodnes této činnosti věnují ve Střední a Jižní Americe. Léčivé vlastnosti potvrzují starobylé bylinářky i u máku, který má uspávací a uklidňující schopnost, a u hlíny, která se používá dodnes na zábaly, koupele a za určitých okolností dokonce i při zažívání.²²

V této části jsou nejhezčí věty z celého příběhu. Čerstvá kukuřice, plesnivá kukuřice, mák a zem jsou všechno pozůstatky starobylé lékárny. Tyto látky se používají jako balzámy, masti, tinktury a zábaly, které udržují jiné léky v těle. Jako metafory jsou to také léky pro mysl; některé vyživují, jiné pomáhají odpočívat, některé přinášejí úlevu, jiné stimulují. Jsou součástí cyklu života-smrti-života. Baba Jaga nežádá jen to, aby Vasilisa oddělila jedno od druhého, aby určila rozdíl mezi podobnostmi – například rozdíl mezi pravou a falešnou láskou, kvetoucím životem a životem zkaženým –, ale žádá ji také o rozlišení jednoho léku od druhého.

Stejně jako sny, které mohou být chápány na objektivní úrovni, ale přesto si ponechávají subjektivní realitu, mají pro nás tyto elementy jak potravu, tak léku symbolickou hodnotu. I my musíme jako Vasilisa roztřídit naše duševní léčivé

prvky, musíme třídit a třídít, abychom porozuměli tomu, že potrava pro duši je pro ni i lékem, abychom z těchto elementů vymačkali pravdu, podstatu, pro svou výživu.

Všechny tyto elementy a úkoly učí Vasilisu o charakteru života-smrti-životu, to dávej-ber, které patří k péči o divokou povahu. Abych někdy přivedla ženu blíže k této povaze, chci, aby si pořídila zahrádku. Ať již to je zahrádka duševní nebo ta s hlínou, blátem, zelení a vším tím, co ji obklopuje, pomáhá a dodává nám kuráž. Tato zahrádka představuje divokou duši. Zahradu je určité spojení se životem a smrtí. Mohli bychom dokonce říci, že existuje víra v zahradu, která nám dává hluboké duchovní lekce. Cokoliv se může přihodit zahradě, může se stát i duchu a duši – příliš mnoho vody, příliš málo vody, zaplevelení, horko, bouřka, povodeň, invaze, zázraky, odumírání, ožívování, úroda, léčba, květy, štědrost, krása.

Během života zahrady si ženy vedou diář, do kterého zaznamenávají známky život dávající a život beroucí. Každý zápis uvaří duševní polévku. V zahradě se učíme, abychom nechaly žít a zemřít myšlenky, nápady, přednosti, touhy a lásky. Zasadíme, vytrhneme, pohřbíme. Sušíme semeno, vysejeme je, zavlažujeme, podležeme, sklídíme.

Zahradu je praxe pro meditaci, kdy sledujeme, že nastal čas, aby něco zemřelo. V zahradě může člověk vidět jak ovoce, tak odumírání. V zahradě se člověk pohybuje společně, a ne proti vdechům a výdechům silnější divoké Přírody.

Touto meditací přijmeme, že cyklus života-smrti-životu je cyklem přirozeným. Jak ty divoké povahy, které život dávají, i ty, co jej berou, čekají, aby byly přijaty a navždy milovány. V tomto procesu budeme jako obnovující se divočina. Máme schopnost přijímat energii a posilovat život a uvolnit cestu tomu, co umírá.

Úkol sedmý

Dožadovat se tajemství

Po úspěšném dokončení úkolů klade Vasilisa babě Jaze nějaké otázky. Tentokrát jsou úkoly následující: *Dotazovat se a snažit se naučit více o povaze a koloběhu života-smrti-životu (Vasilisa se ptá na muže na koních). Naučit se schopnosti chápat všechny elementy divoké povahy (znát příliš mnoho může učinit člověka starým příliš brzy).*²³

Všichni začínáme otázkou: Co vlastně jsem? Co tu dělám? Jaga nás učí, že jsme život-smrt-život, že toto je náš cyklus, toto je náš zvláštní náhled do hlubokého ženství. Když jsem byla malá, jedna z mých tet mi vyprávěla legendu o Vodních ženách. Říkala, že na kraji každého jezera žila mladá žena se stařeckými rukama. Její hlavní prací bylo vložit duše nebo oheň z duší do tuctů krásných porcelánových kachniček. Jejím druhým úkolem bylo natočit klíček na zádech kachničky.

Když se klíček přestal točit a kachničky se převrátily a rozbily, měla zatřepat zástěrou na uvolněné duše, které byly propuštěny a zahnat je nahoru na oblohu. Čtvrtou prací bylo vložit duše do ještě hezčích porcelánových kachniček, natočit klíčky a vpustit je do života...

Tento příběh je jeden z nejjasnějších o tom, co vlastně přesně dělá Matka života-smrti-životu se svým časem. Matka Nyx, baba Jaga, Vodní ženy, *La Que Sabe* a Divoška představují různé obrazy, různé věky, různá ladění a aspekty divoké božské Matky. Vlévání ducha do našich vlastních nápadů, našich vlastních životů, životů těch, kterých se dotýkáme, to je naší prací. Uvolnění jisker k naplnění dne a vytvoření světla, abychom mohli najít svoji cestu nocí, to je naší prací.

Vasilisa se dotazuje na muže na koních, které spatřila, když hledala cestu k chatrči baby Jagy; bílý muž na bílém koni, rudý muž na rudém koni a černý muž na černém koni. Jaga je jako Demeter, stará koňská bohyně, spojená se silou klisny a rozmnožováním. Chatrč baby Jagy je stájí pro mnoho barevných koní a jejich jezdce. Tyto dvojice vytáhnou slunce nahoru a přes oblohu ve dne, v noci pak oblohu přetáhnou pokrývkou temnoty. Ale to ještě není všechno.

Černý, rudý a bílý muž na koni symbolizují starodávné barvy, týkající se narození, života a smrti. Tyto barvy také zastupují staré myšlenky sestupu, smrti a znovunarození – černá znamená zánik starých hodnot člověka, rudá znamená oběť dříve zachovávaných iluzí a bílá, jako nové světlo, znamená vědomí, které přichází z nabyté zkušenosti prvních dvou.

Ve středověku byla užívána tato stará označení: *nigredo*, černý; *rubedo*, rudý; *albedo*, bílý a popisují alchymii,²⁴ která sleduje okruh divošky, práci Matky života-smrti-životu. Bez symbolů rozbřesku dne, vycházejícího světla a tajemné temnoty by nebyla tím, čím je. Bez vzrůstající naděje v našich srdcích, bez stálého světla – ať již svíce nebo slunce –, abychom rozeznali to či ono v našich životech, bez noci, kdy může být vše konejšeno a ze které se může vše zrodit, by ani nám nekynulo žádné dobro z našich divokých povah.

Barvy v příběhu mají důležitý význam, protože každá má svou povahu smrti a povahu života. Černá je barva hlíny, úrodného a základního materiálu, do kterého se sejí myšlenky. Přesto je černá i barvou smrti, tmavnutí světla. Černá má ještě jeden aspekt. Je to barva spojovaná s tím světem mezi světy, na kterém stojí *La Loba* – je to barva sestupu. Černá je slib, že brzy budeš vědět to, co jsi dříve nevěděl.

Rudá je barvou oběti, šílenství, vraždy, mučení a zabíjení. Přesto je rudá barva i barvou pulzujícího života, dynamického cítění, vzrušení, erotiky a touhy. Je to barva, která se považuje za silný lék na psychické onemocnění, barva, která vylepšuje chuť k jídlu. Po celém světě je známa postava, nazývaná rudá matka.²⁵ Není známa tak dobře jako černá matka nebo černá madona, ale je tou, která sleduje nadcházející události. Je zvláště nakloněna těm, které právě rodí, protože kdoko-

liv tento svět opouští nebo do něj přichází, musí projít její rudou řekou. Rudá barva znamená slib, že vzestup nebo zrod se brzy uskuteční.

Bílá je barva nového, čistého, nedotčeného. Je též barvou duše, osvobozené od těla, ducha, nezátíženého fyzicnem. Je to barva nepostradatelné výživy, mateřského mléka. Na druhé straně je to barva mrtvých, všeho, co ztratilo svoji růžovost, svůj příval vitality. Když se jedná o bílou, vše je na chvíli *tabula rasa*, nepopsané. Bílá je slib, že bude dostatek výživy pro všechny nové začátky, že prázdnota mezer bude vyplněna.

Kromě mužů na koních má Vasilisa i její panenka oblečení v barvě červené, bílé a černé. Vasilisa a její panenka jsou alchymický *anlagen*. Tyto barvy znamenají, že Vasilisa je nadcházející malá Matka života-smrti-životu. Příběh má dvojí životadárné oslavování. Vasilisin život je znovu oživen panenkou a setkáním s babou Jagou, veškerými úkoly, které zvládne. V příběhu jsou také dvě úmrtí; jedno se vztahuje na původní příliš hodnou matku a druhé na nevlastní rodinu. Snadno však vidíme, že úmrtí jsou řádná a že mají nakonec za následek mnohem plnější život pro mladou duši.

Nechat zemřít a nechat žít je velice důležité. Je to základní a přirozený rytmus, který mají ženy pochopit... a žít. Pochopení tohoto rytmu zmenšuje strach, protože očekáváme věci příští a prázdnoty se naplňují. Panenka a Jaga jsou divoké matky všech žen; poskytují dary pronikavé intuice na osobní i božské úrovni. Je to extrémní paradox a zároveň to, co se máme naučit od divoké povahy. Je to druh vlčího buddhismu. Co je jedno, je dvojí. Co jsou dva, jsou tři. Co žije, zemře. Co zemře, bude žít.

To je to, co má baba Jaga na mysli, když říká: Vědět příliš znamená brzy zestárnout. Je určité množství toho, co bychom všichni měli znát v určitém věku, v určité fázi našich životů. V příběhu poznat význam rukou, které se objevují a mačkají olej z kukuřice a máku, život dávajícího i smrt rozdávajícího léku, znamená chtít vědět příliš moc. Vasilisa se ptá na koně, ne na ruce.

Když jsem byla mladší, ale už dospělá, otázala jsem se na babu Jagu přítelkyně, Bulgany Robnovičové, starší vypravěčky z Caucasu, která žila v malé ruské farmářské komunitě v Minnesotě. Jak se dívá na tu část zkazky, kde Vasilisa zrovna ví, kdy má přestat klást otázky? Podívala se na mne očima starého psa bez řas a povídá: Jednoduše jsou věci, které nám nemohou být známy. Lišácky se usmála, zkrížila své nohy se silnými kotníky a bylo to.

Pochopit tajemství objevujících se a mizících služebníků, kteří přicházeli formou rukou bez těl, je jako pochopit absolutně podstatu ducha. Když je Vasilisa varována před dalším vyptáváním, panenka i baba Jaga ji upozorňují na to, aby nevyzvídala příliš mnoho najednou z duchovna podsvětí, což je správné a vhodné, protože tam přicházíme pouze na návštěvu, nechceme tam být okouzleny a následně polapeny.

Je to další řada cyklů, na které Jaga nepřímou odkazuje, dalších cyklů života ženy. Tak jak je žena bude prožívat, bude čím dál více chápat tyto vnitřní ženské rytmy, mezi kterými je rytmus tvořivosti, rození duševních dětí a snad i lidských, rytmus samoty, hry, odpočinku, sexuality a lovu. Není třeba nic uspěchat, porozumění se dostaví. Musíme se smířit s tím, že některé věci jsou z našeho dosahu, i když se nás dotýkají a jsme jimi obohaceni. V naší rodině platí věta, že o některé věci se stará Bůh.

Na konci těchto úkolů je odkaz divokých matek prohlouben a intuitivní síly přicházejí jak z lidské, tak z duchovní stránky duše. Nyní máme na jedné straně jako učitelku panenku a na straně druhé babu Jagu.

Úkol osmý *Postavit se na všechny čtyři*

Baba Jaga nemá ráda Vasilisino požehnání od její zemřelé matky a dává Vasilise světlo – strašidelnou lebku na klacku – a posílá ji pryč. Úkoly v této části příběhu jsou následující: *Převzít obrovskou moc poznat a ovlivnit ostatní (obdržení lebky). Dívat se na svoje životní situace v tomto novém světle (nalezení zpáteční cesty ke staré nevlastní rodině).*

Popuzuje babu Jagu to, že Vasilisa obdržela požehnání své matky, nebo ji spíše dráždí požehnání jako takové? Vlastně ani jedno ani druhé. Bereme-li v úvahu pozdější monoteistické prvky příběhu, může se také zdát, že baba Jaga má strach z Vasilisina požehnání, čímž toto podání demonizuje starou divokou Matku (možná až z doby neolitu) s důrazem na vyzdvižení novější křesťanské víry a potlačení té starší.

Původní slovo v příběhu mohlo být změněno na požehnání, aby povzbudilo přeměnu, ale myslím si, že podstata původního, archetypálního významu je stále přítomna. To důležité z matčina požehnání může být vyloženo takto: Jaga není odrazena faktem požehnání, ale vadí jí to, že požehnání přichází od příliš hodné matky; té milé, sladké, toho miláčka duše. Má-li Jaga skutečně tvořit, nemělo by jí vadit zůstat příliš blízko nebo příliš dlouho vedle tolik poslušné, tolik průměrné stránky ženské povahy.

Ačkoliv by Jaga mohla vdechnout dech života do myšky s nekonečnou něžností, raději si hledí svého. A to její je podsvětí duše. Vrchní svět patří příliš hodné matce. I když dobrota se může shodnout s divokým, nemůže se divokost na delší dobu sloučit s dobrotou.

Přivlastní-li si ženy tento aspekt z Jagy, nebudou již bez dotazů přijímat každou fušarínu, každou zvrácenost, každou hloupost a vůbec všechno, co jim přijde do cesty. Aby se trošku vzdálila od sladkého požehnání příliš hodné matky, učí se

žena nejenom hledět, ale i mhouřit oči a upřeně zírat, a tím dosahuje stále většího nadhledu.

Službou u Jagy si Vasilisa vytvořila v sobě schopnost, kterou dříve neměla: dostává se jí část moci divoké čarodějnice. Některé ženy se obávají tohoto hlubokého poznání pomocí instinktu a intuice, aby se nestaly neklidnými a nevyrovnanými, ale je to zbytečný strach.

Je tomu právě naopak: nedostatečná intuice, nízká citlivost k cyklům nebo nenásledování svého poznání má za následek špatné či dokonce nešťastné volby. Často tento druh Jagina poznání vede ženy po malých kouscích a nejčastěji udává směr přenosem jasného obrazu toho, co leží pod nebo za motivy, jednáním a slovy ostatních. Dává-li instinktivní duše povel Pozor!, potom žena musí být opatrná. Říká-li hluboká intuice: Udělej toto, dej se touto cestou, tady se zastav, jdi kupředu, žena musí své plány přizpůsobit podle potřeby. Intuice se nekonzultuje jednou, aby se potom na ni zapomnělo. Není na jedno použití. Musí být konzultována na každém kroku, ať již se má žena utkat s démonem uvnitř sebe, nebo má provést úkol ve vnějším světě. Nezáleží na tom, zda zájem a úsilí ženy je osobní, nebo univerzální. Každá akce začíná především posílením ducha.

Uvažujme nyní nad lebkou se žhoucím světlem. Je to symbol spojený s tím, co někteří archeologové nazývají zděděné uctívání.²⁶ V pozdějších verzích příběhu se říká, že lebky na klaccích patří lidem, které Jaga zabila a snědla. Ale ve starších náboženských rituálech, ve kterých šlo o dědění příbuznosti, byly kosti považovány za pomůcku k vyvolávání duchů, přičemž lebka byla nejvýznamnější částí.²⁷

Při dědění příbuznosti lidé věřili, že to zvláštní a neomezené poznání starých lidí z komunity přežívá po smrti právě v jejich kostech. Lebka je prý chrámem, který přechovává mocné ostatky duše, která odešla... té, jež na požádání může povolát celého ducha zemřelé osoby na čas zpět, abychom jej mohli požádat o radu. Je snadné si představit, že duchovní Já žije právě v té katedrále z kostí, s očima coby okny, ústy coby dveřmi a ušima pro vnímání.

Když tedy Jaga dává Vasilise žhoucí lebku, dává jí ikonu stařeny, děděnou vědmu, aby si ji nesla životem. Zasvěcuje ji do ženské linie odkazu poznání, které zůstává v jeskyních a kaňonech celistvé a bujné.

Vasilisa vstupuje se žhoucí lebkou do temnoty lesa. Bloudila kolem, aby vyhledala babu Jagu, a nyní se vrací domů jistější, sebevědomější, s vypnutou hrudí. Takový je výstup ze zasvěcení do hluboké intuice. Zasvěcení bylo do Vasilisy vsazeno jako drahokam do koruny. Dojde-li žena takhle daleko, že se jí podaří opustit ochranná křídla své vlastní vnitřní příliš dobré matky, naučí se očekávat a řešit těžkosti vnějšího světa spíše rázným než zmateným způsobem. Uvědomila si svoji vlastní stínovou a překážející nevlastní matku a nevlastní sestry a zkázu, kterou jí přichystaly.

Zdolala temnotu naslouchajíc svému vnitřnímu hlasu a byla schopná pohléd-

nout do tváře čarodějnici, která je stránkou její vlastní povahy a zároveň mocnou divokou povahou. Je jí umožněno porozumět děsivé a vědomé moci, kterou má ona i druzí. Již nikdy neřekne: Ale obávám se jeho/jí/toho.

Posloužila bohyni duše, nakrmila vztah, očistila osobnost a udržela jasnou hlavu. Seznámila se s touto divokou ženskou silou a jejími zvyky. Naučila se rozlišovat, oddělovat myšlenku od pocitů. Naučila se rozpoznat velkou divokou moc ve své vlastní duši.

Naučila se o životě-smrti-životě a ženském daru k tomu všemu. S těmito nově nabytými Jaginými schopnostmi již nemusí mít nedostatek sebevědomí a síly. Získáním odkazu matek – intuice z lidské stránky povahy a divoké poznání z duševní stránky *La Que Sabe* – je dobře připravena. Jde jistým krokem kupředu životem, krok za krokem, žensky. Spojila dohromady všechnu svou sílu a nyní vidí svět i svůj život v novém světle. Podívejme se, co se stane, když se žena takto chová.

Úkol devátý Tvorba nového stínu

Vasilisa putuje k domovu se žhoucí lebkou na klacku. Téměř ji již odhodila, ale lebka ji uklidňuje. Jakmile je zpět doma, lebka sleduje nevlastní sestry a macechu a spálí je na popel. Vasilisa žije potom ještě dlouho a spokojeně.²⁸

Následují psychické úkoly tohoto úseku příběhu: *Používat vlastní ostrou prozíravost (žhoucí oči) k rozeznání a reakci na negativní stín své vlastní duše a/nebo negativní aspekty osob a událostí vnějšího světa. Přetvoření negativních stínů v duši čarovným ohněm (nevlastní škodící rodina, která dříve trýznila Vasilisu, se mění v popel).*

Za chůze lesem drží Vasilisa žhoucí lebku před sebou a panenka ukazuje zpáteční cestu: Jdi tudy a nyní touto cestou. Vasilisa, dříve modrooká sladká holčička, je nyní ženou, ze které při chůzi vyzařuje síla.

Žhavé světlo vychází z očí, uší, nosu a úst lebky. Jedná se o další ukázkou všech psychických procesů, týkajících se rozlišování. Také to souvisí s děděním příbuznosti, tudíž s upamatováním. Kdyby dala Jaga Vasilise na klacku kost z kolena, vyžadovalo by to jiný symbolický výklad. Kdyby jí dala kost ze zápěstí, z krku nebo jakoukoliv jinou, – kromě snad ženské pánevní kosti – vždy by to znamenalo něco jiného.²⁹

Lebka je tedy dalším zobrazením intuice – neubližuje Vasilise ani Jaze – má svůj vlastní význam. Vasilisa nyní nese plamen poznání; má jeho ohnivé smysly. Slyší, vidí, cítí a vychutnává věci, má své Já. Má panenku, má citlivost baby Jagy a ještě navíc má nyní žhoucí lebku.

V jednu chvíli se Vasilisa zalekne mocí, kterou nese, a chce žhoucí lebku odhodit. Není divu, že s takovouto strašnou mocí pod svým velením začne ego přemýšlet, že by snad bylo lepší, snazší, bezpečnější toto pálicí světlo odhodit, protože je tak veliké a Vasilisa se díky němu stává také velkou. Ale nadpřirozený hlas z lebky jí dává povel, aby zůstala klidná a pokračovala v cestě. A tohoto je ona schopna.

Každá žena, která obnoví svoji intuici a Jaginy síly, dosáhne bodu, kdy má nutkání vše odhodit, protože k čemu to je, znát všechny tyhle věci? Toto světlo lebky není odpouštějící. V něm znamená staré starým, krásné krásným, hloupé hloupým, opojené opojeným, nevěrné nevěrným; věci, které jsou úžasné, se nazývají zázraky. Světlo lebky vidí to, co vidí; je to věčné světlo, stále svítící dopředu před ženu, jako duch, který kráčí kousek před ní a dává jí zprávy o tom, co se vpředu nachází. Je to její věčný průzkumník.

Když však člověk vidí a cítí tímto způsobem, musí se snažit nějakým způsobem reagovat. Být nositelem dobré intuice a síly znamená práci. Nejprve je třeba sledovat a pochopit negativní vlivy a nevyváženost jak uvnitř, tak vně. Potom je třeba se snažit shromáždit vůli k zaujmutí postoje k nápravě, vyvážení nebo k povolení nechat něco zemřít či žít.

Pravdou je, nebudu ti lhát, že snadnější je světlo odhodit a jít opět spát. A je pravdou, že někdy je těžké držet žhoucí lebku před sebou. S ní totiž jasně vidíme veškeré strany sebe i ostatních, jak zmrzačené, tak božské, a všechny stavy mezi tím.

Nicméně, s tímto světlem vstupují do povědomí zázraky hluboké krásy na světě a v lidech. S tímto pronikavým světlem může člověk vidět za špatným jednáním dobré srdce, může zahlédnout hodného ducha, drceného nenávistí, namísto údivu může mnohé pochopit. Toto světlo může rozlišit vrstvy osobnosti, záměru a motivů u druhých. Může určit vědomí a nevědomí v sobě a v ostatních. Je to kouzelný proutek poznání. Je to zrcadlo, ve kterém jsou všechny věci vidět. Je to hluboká divoká povaha.

Jsou však doby, kdy jsou tyto zprávy bolestivé a příliš tíživé k unesení, protože žhoucí lebka ukazuje, kde dochází ke zradě, kde není taková kuráž v těch, kteří hovoří jinak. Označuje závist, ležící jako studený omastek za teplým úsměvem; ukazuje na pohledy, které jsou pouhými maskami nelibosti. U každého z nás je světlo stejně zářivé; svítí na naše poklady i naše charakterové chyby.

Jsou to tato poznání, kterým se nejhůře čelí. V tomto bodě chceme vždy odhodit toto proklatě pronikavé poznání o sobě a cítíme, že nebudeme-li je ignorovat, ozve se silný hlas našeho Já, který říká: Neodhazuj mne. Ponech si mne. Uvidíš.

Když Vasilisa prochází lesem, bezpochyby přemýšlí i o své nevlastní rodině, jak ji úmyslně vyslala na smrt, a přestože sama má dobré srdce, lebka nikoliv; jejím

úkolem je být nestranná. Když si tedy Vasilisa přeje lebku odhodit, víme, že přemýšlí o tom, jakou bolest působí být si vědoma určitých věcí o sobě, ostatních, o charakteru světa.

Přichází domů a macecha s nevlastními sestrami jí říkájí, že po celou dobu, co byla pryč, neměly žádný oheň, žádnou energii, a ať se snažily sebevíc, nemohly světlo stvořit. A to je přesná pravda o každé duši ženy, když má divokou moc. Během té doby nemají věci, které ji tížily, žádnou sexuální motivaci, vše je pohlce-no úsilím o zdar. Bez sexuálního zaměření jsou nejhorší stránky duše, ty, jež zneužívají tvůrčí život ženy nebo jež ji nabádají, aby marnila život malichernostmi, jako rukavice bez rukou.

Žhoucí lebka začíná zírat na macechu a nevlastní sestry, sleduje je velice soustředěně. Může být negativní aspekt duše změněn na popel sledováním? Ano, skutečně může. Neustálé vědomí o věci může zapříčinit její vysychání. V jedné verzi příběhu je zlá rodina spálena na škvarek, v jiné na tři malé černé oharky.

Tyto tři malé černé oharky přináší starou a zajímavou myšlenku. Malá černá tečka je často pokládána za počátek života. Ve Starém zákoně Bůh stvořil prvního muže a první ženu, udělal je ze země, hlíny, bláta a tak dále, podle různých verzí, které člověk čte. A kolik bylo vlastně té země? To nikdo neříká. V jiných příbězích o stvoření je počátek světa a jeho obyvatel často uskutečňován z jednoho zrnka, z jedné malé, tmavé tečky.³⁰

V tomto smyslu patří tři malé černé oharky do sféry Matky života-smrti-životu. V duši jsou zmenšeny téměř na nic. Není jim dopřáno libido – sexuální touha. Nyní může dojít k něčemu novému. Když vědomě nedopřejeme duševní věci šťávu, ve většině případů se scvrkává a je stavena energie.

Vysušení ničící nevlastní rodiny má ještě jednu stránku. Člověk si nemůže udržet vědomí, které si vysloužil setkáním s babou Jagou a nesením žhoucího světla, pokud bydlí s krutými lidmi navenek nebo uvnitř. Jste-li obklopeni lidmi, kteří se znechuceně dívají do stropu, když jste v místnosti, když hovoříte, jednáte a reagujete, potom jste s lidmi, kteří dusí vášně – vaše a možná i své vlastní. To nejsou lidé, kteří mají o vás, vaši práci a váš život zájem.

Žena si musí vybírat své přátele a milence moudře, protože se mohou stát špatnými macechami a prohnílymi nevlastními sestrami. Milencům obvykle přičkne-me moc velkých mágů, velkých kouzelníků. Je to snadné, protože když se staneme skutečně intimními, je to jako odemykání kouzelného křišťálového zámku (nebo tak to alespoň pociťujeme my). Milenec může vytvořit a/nebo zničit i naše nejsilnější spojení s našimi vlastními cykly a myšlenkami. Destruktivnímu milenci se musíme vyhnout. Lepším druhem milence je ten, který je jemně formovaný, se silným duševním svalem a citlivým tělem. Pro divošku je také lepší, je-li milenec alespoň trochu duševně orientován, je-li to osoba, která uvidí do jejího srdce.

Bude-li mít divoška nápad, přítel nebo milenec nikdy neřekne: No, já nevím

... zdá se mi to opravdu hloupé (nabubřelé, neuskutečnitelné, drahé atd.). Správný přítel to nikdy neřekne. Namísto toho může říci: Nevím, zda to chápu. Řekni mi, jak to vidíš ty. Řekni mi, jak to bude fungovat.

Mít milence/přítele, který tě považuje za živou, rozvíjející se *criaturu* – bytost, stejně jako strom rostoucí ze země nebo fikus v domě nebo jako zahrádku s růžemi za domem..., mít milence a přátele, kteří se na tebe dívají jako na skutečně žijící, dýchající bytost, tu, která je lidská, ale vyrobená z velmi jemných, vláčných a kouzelných věcí..., milence a přátele, kteří podporují tu bytost v tobě, to jsou lidé, které hledáš. Budou přáteli tvé duše provždy. Pozorné vybírání přátel a milenců, nemluvě o učitelích, je nezbytné k tomu, abys zůstala vědomá, intuitivní a abys měla stále dohled nad žhavým světlem, které zná a vidí.

Způsob, jak si udržet spojení s tím divokým a nespoutaným je to, že se budeme ptát, co vlastně *my* chceme. To je to třídění semínka od smetí. Jedno z nejdůležitějších rozlišení, které můžeme v této věci učinit, je rozlišení mezi věcmi, které přivoláme, a věcmi, které volají z našich duší.

Funguje to takto: představ si švédské stoly, obložené lososem se šlehačkou, čerstvými houskami, hovězí pečení, ovocným salátem, rýží a curry, jogurtem a dalšími a dalšími dobrotami. Představ si, že si to všechno prohlédneš a vidíš určité věci, na které máš chuť. Řekneš si: Ach! Nejradši bych si vzala kousek z tohoto, kousek z tamtoho a něco tady.

Někteří muži i ženy dělají veškerá svá životní rozhodnutí tímto způsobem. Kolem a okolo nás je stálý svět nabídek, který se mistrně vkrádá do našich životů, vzrušuje a přináší chutě, kterých dříve bylo málo nebo neexistovaly. Tímto stylem výběru vybíráme věc, protože se prostě vyskytla v daném momentě pod naším nosem. Není to nezbytně to, co chceme, ale je to zajímavé, a čím déle na to zíráme, tím se to stává více žádoucí.

Když jsme spojeny s instinktivním Já, s *duší* ženství, která je přirozená a nespoutaná, potom namísto sledování toho, co se nabízí, si řekneme: Po čem hladovím? Bez toho, abychom se dívaly na cokoli venku, zamíříme dovnitř a ptáme se: Po čem toužím? Co si nyní přeji? Nebo: Na co mám chuť? Po čem prahnu? A odpověď většinou přichází rychle: Ach, myslím, že chci ... víš, co by bylo opravdu dobré, je něco z tohoto nebo z tamtoho ... ó, ano, to je to, co opravdu chci.

Leží to na švédském stole? Možná ano, možná ne. Ve většině případů obvykle ne. Budeme po tom muset trochu pátrat – někdy i delší čas. Ale nakonec to najdeme a budeme rády, že jsme vyslechly naše hlubší touhy.

Toto rozlišení, které se Vasilisa učí při oddělování zrnka máku od smetí a plesnivé kukuřice od zdravé, je jednou z nejsložitějších věcí k učení, protože je k tomu zapotřebí ducha, vůle a oduševnělosti, což často znamená držet se toho, co člověk chce. Nikde se toto neprojeví jasněji, než při výběru přátel a milenců. Milenec nemůže být vybrán podle vzoru švédského stolu. Musí být vybrán touhou

duše. Vybrat si jenom proto, že před tebou stojí něco lákavého, nikdy neuspokojí hlad duševního Já. A k tomu je právě zapotřebí intuice; je to přímý posel duše.

Pro bližší znázornění třeba uvedu, že dostane-li se ti příležitost koupit kolo nebo cestovat do Egypta a vidět pyramidy, musíš příležitost na chvíli odsunout stranou, vstoupit do sebe a otázat se: Po čem hladovím? Po čem toužím? Možná, že více hladovím po motocyklu než po kole. Možná, že více hladovím po výletě za svojí babičkou, která již stárne. Rozhodnutí nemusí být tak velké. Někdy je třeba zvážit vypravení se na procházku versus napsání básně. Velmi důležité nebo maličerné, hlavní je, že se zeptáš instinktivního Já pomocí jednoho nebo několika aspektů, které máš k dispozici; ty jsou symbolizované panenkou, babou Jagou a žhoucí lebkou.

Dalším způsobem jak posílit spojení s intuicí je nenechat nikoho potlačovat vaši živou energii..., vaše názory, myšlenky, nápady, hodnoty, vaši morálku, vaše ideály. Je velice málo správného/špatného nebo dobrého/zlého na tomto světě. Existuje však užitečné a neužitečné. Také jsou věci, které jsou někdy ničivé, stejně jako věci, jež jsou tvůrčí. Některé činy jsou řádně promyšlené, jiné nikoliv. Ale jak dobře víte, zahrada musí být na podzim zryta, aby byla připravena na jaro. Nemůže pořád kvést. Přenechte tedy svým vnitřním cyklům řízení vzestupných a sestupných cyklů svého života – ne jiným silám či osobám mimo vás, ani negativním komplexům uvnitř.

Částí našich vnitřních cyklů jsou i stálé zániky i zrody. Naším úkolem je s nimi synchronizovat. Jako komory srdce, které se naplňují a opět vyprazdňují, učíme se učit i rytmu tohoto cyklu života-smrti-života, namísto toho, abychom ho považovaly za břemeno. Přirovnej to ke skoku na laně. Rytmus již existuje; zhoupneš se dozadu a dopředu, dokud se do něj nedostaneš. Potom skočíš. Tak se to dělá. Není na tom nic víc.

Navíc intuice poskytuje možnosti. Když jsi spojena s instinktivním Já, máš přinejmenším čtyři možnosti výběru..., dva protiklady a střední cestu a možnost dalšího promyšlení. Nejsi-li v souladu s intuicí, můžeš si myslet, že máš pouze jeden výběr, a ten se zdá být nežádoucí. A možná si myslíš, že bys měla proto trpět. A poddat se. A přinutit se to udělat. Ne, existuje lepší cesta. Naslouchej vnitřnímu slyšení, vnitřnímu vidění, vnitřnímu bytí. Následuj je. Vědí, co dál.

Jednou z nejpozoruhodnějších věcí při používání intuice a instinktivní povahy je to, že přináší erupci spontánní sebejistoty. Spontánnost neznamená nebyt moudrá. Není to vlastnost nerozvážnosti. Meze jsou stále důležité. Šeherezáda měla například velmi dobré meze. Používala svoji chytrost k tomu, aby potěšila a zároveň si zajišťovala dobrou pozici. Být opravdovou neznamená stát se neklidnou, znamená to svolit, aby *La voz mitológica* – mytologický hlas promluvil. Dosáhneme toho, když na chvíli nedbáme na své ego a svolíme, aby to, co chce hovořit, promluvílo.

Ve skutečnosti všichni občas potkáváme tělesné divoké matky. Jsou to ženy, které když spatříme, něco v nás poskočí a něco v nás si pomyslí MaMa. Pohlédneš a pomyslíš si: Jsem její potomek, její dítě, ona je moje matka, moje babička. V případě *un hombre con pechos* – doslovně muž s ňadry – bys mohla myslet: Ach, dědeček nebo Můj bratr, můj přítel. Prostě víš, že ten muž je jako chůva. (Paradoxně jsou velmi mužní a zároveň plní ženství. Jsou jako kmotra z pohádky, jako rádce, jako matka, kterou jsi nikdy neměla nebo neměla dostatečně dlouho; to je *un hombre con pechos*.)¹¹

Všechny tyhle lidské bytosti by se mohly nazývat divokými matkami. Každý má obvykle alespoň jednu. Máme-li během života štěstí, budeme jich mít několik. Většinou jsme již odrostlí nebo přinejmenším v pozdní pubertě, když se s nimi setkáme. Velmi se liší od příliš hodné matky. Tyto poněkud divoké matky nás provázejí a pnou se hrdostí nad našimi výsledky. Jsou kritické k překážkám a chybnému jednání v našem nebo okolo našeho tvořivého, citového, duchovního a intelektuálního života.

Jejich úmyslem je ti pomoci, starat se o tvoje umění a znovu tě připoutat k divokým instinktům, vyzdvihnout to nejlepší, to originální z tebe. Dohlížejí na obnovování intuitivního života. Jsou nadšeny, když navážeš kontakt s panenkou, jsou hrdé, když najdeš babu Jagu, a radují se, když tě spatří vracet se a držet před sebou žhoucí lebku.

Viděli jsme, že zůstat hloupými a příliš hodnými je nebezpečné. Možná ale nejste stále ještě přesvědčeni; možná že si myslíte: Bože, kdo chce být jako Vasiliša? Říkám vám, že to chcete vy. Vy chcete být jako ona, dosáhnout toho, čeho ona dosáhla a sledovat stopu, kterou zanechala, neboť to je způsob, jak si udržet a rozvíjet svoji duši. Divoška je ta, která se odváží, která tvoří a ničí. Ona je ta primitivní a vynalézavá duše, která činí veškeré tvůrčí jednání a umění možným. Vytváří kolem nás les a my začínáme nakládat se životem z nové a originální perspektivy.

Zde, na konci cesty k zasvěcení do ženské duše, máme mladou ženu s děsivými zážitky, která se naučila následovat své poznání. Splnila všechny úkoly k plnému zasvěcení. Koruna je její. Rozpoznání intuice je snad nejlehčí z úkolů, ale udržet si ji ve vědomí a nechat žít to, co může žít, a nechat zemřít to, co musí zemřít, je mnohem náročnější, avšak přináší to uspokojení.

Baba Jaga je stejná jako Matka Nyx, matka světa, další bohyně života-smrti-životu. Tato bohyně je ovšem také vždy bohyní zrodu. Přípravuje, utváří a vdechuje život a je připravena přijmout duši, když dojde dech. Následujeme-li její stopy, pokoušíme se naučit nechat zrodit to, co se zrodit musí, ať jsou při tom ti praví lidé, nebo ne. Příroda nežádá o povolení. Vzkvetejte a rodte, kdykoliv se vám chce. Jako dospělí příliš nepotřebujeme svolení, ale spíše je nám zapotřebí více tvoření, mnohem více povzbuzení divokých cyklů a mnohem více originální vize.

Tématem konce příběhu je nechat věci zemřít. Vasilisa se učila dobře. Dostane záchvat nebo bude vysokým hláskem ječet, když lebka pálí zlo? Ne. Co má zemřít, zemře.

Jak člověk učiní takové rozhodnutí? Člověk ví. *La Que Sabe* ví. Hledej v sobě její radu. Ona je Matka Věků. Nic ji nepřekvapí. Všechno viděla. Nechat zemřít není u mnoha žen v rozporu s jejich povahami, je to pouze v rozporu s tím, čemu byly učeny. To může být napraveno. My všechny cítíme v *los ovarios*, kdy je čas pro život, kdy je čas pro smrt. Můžeme se z různých důvodů pokusit oklamat samy sebe, ale víme.

Při světle žhoucí lebky víme.

☛ KAPITOLA ČTVRTÁ

Přítel: Spojení s druhým

Chvalozpěv pro divocha: Manawee

Chtějí-li ženy, aby je muži znali, opravdu znali, musí je naučit něčemu z hlubokého poznání. Některé ženy říkají, že jsou unavené, protože v této oblasti již učinily příliš mnoho. Skromně podotýkám, že se pokoušely učit muže, který se učit nechce. Když muži takovou vůli projeví, teprve potom je čas věci odhalit; byla tak pozvána další duše. Zde jsou tedy uvedeny některé věci, které usnadní muži, aby porozuměl, aby se setkal se ženou v půli cesty; zde je jazyk, náš jazyk.

Není pochyb o tom, že v mýtech, stejně jako v životě, hledá divoký muž svou vlastní nevěstu dole pod zemí. V keltských příbězích je známý pár divokých bohů, kteří se tak milovali. Přebývají často pod jezerem, kde ochraňují život a podsvětí. V babylonských mýtech volá Inanna, která má dolní končetiny z cedrového dřeva, na svého milence: Pojď a přikryj mne svou divokostí. Dokonce i v současné době se na Středozápadě o otci a matce boha říká, že se povalují ve své posteli, což má za následek hromobití.

Není nikdo, koho by nespoutaná žena milovala více než přítele, který je stejný jako ona. Přesto se snad již od počátku věků opakuje, že ti, kteří by měli být jejími přáteli, si nejsou zcela jisti, zda chápou její skutečnou povahu. Po čem žena skutečně touží? Toto je prastará otázka, duchaplná záhada o nespoutané a tajemné povaze, kterou jsou všechny ženy obdařeny. Čarodějnice z Chaucerovy Ženy

koupele skřehotala, že odpovědí na tuto otázku je to, že ženy chtějí mít suverenitu nad svými životy. Je to sice neodvolatelná pravda, ale existuje ještě další, stejně významná, která má na tuto otázku také odpověď.

Zde je příběh, který zodpovídá prastarou otázku o skutečné povaze ženy. Ti, kteří přijmou způsoby a postoje uvedené v příběhu, budou milenci a přáteli nespoutané ženy navždy. Slečna V. B. Washingtonová mne obdarovala krátkým africko-americkým příběhem, který jsem literárně zpracovala a zde jej nazývám Manawee.

Manawee

BYL JEDEN MUŽ, který se dvořil dvěma sestrám, jež byla dvojčata. Jejich otec však prohlásil: Nebudeš se s nimi moci oženit, dokud neuhádneš jejich jména. Manawee hádal a hádal, ale jména sester nemohl uhodnout. Otec mladých žen po každé zavrtěl hlavou a opět poslal Manaweeho pryč.

Jednoho dne si Manawee na tuto hádací návštěvu vzal s sebou malého psa a ten si všiml, že jedna sestra je hezčí než ta druhá a ta druhá zase milejší než ta první. Přestože ani jedna ze sester neměla všechny kvality, psíkovi se velmi líbily, neboť mu dávaly dobroty a usmívaly se na něj.

Manawee opět nepochodil při hádání jmen a schlíple odcházel domů. Psík však utíkal nazpět do chalupy mladých žen. Tam prostrčil ucho do skuliny ve zdi a slyšel, jak si ženy štěbetají o tom, jak hezký a mužný je Manawee. Jak sestry hovořily jedna ke druhé, oslovovaly se svými jmény a psík vše vyslechl a utíkal, co mohl nejrychleji, zpátky ke svému pánovi, aby mu je pověděl.

Na cestě však lev zanechal velikou kost a na ní maso, psík to okamžitě ucítil a bezmyšlenkovitě změnil směr do křoví, vleče kost za sebou. Tam radostně lízal a kousal kost, dokud všechna vůně nezmizela. Ach! Malý psík si najednou vzpomněl na zapomenutý úkol, ale jména mladých žen si již bohužel nepamatoval.

Běžel podruhé zpátky do chalupy dvojčat. Tentokrát byl již večer a mladé ženy si navzájem potíraly ruce a nohy olejem a připravovaly se jako na nějakou oslavu. Opět psík zaslechl, jak se nazývají jmény. Vyskočil radostí do vzduchu a uháněl po cestě k chalupě Manaweeho, když z křoví ucítil vůni čerstvého muškátového oříšku.

Nebylo nic, co by psík měl raději než muškátový oříšek. Rychle odbočil z cesty a spěchal tam, kde se na pařezu chladil ten voňavý koláč. Brzy celý koláč zmizel a psíkovi voněl dech po muškátu. Jak tak běžel s plným břichem domů, pokoušel se myslet na jména mladých žen, ale opět je zapomněl.

Nakonec se psík zase rozběhl do chalupy sester. Ty se tentokrát již připravovaly ke spánku. Ach ne! pomyslel si psík, již nezbyvá moc času. A když zaslechl je-

jších jména, utíkal pryč a byl úplně a skálopevně přesvědčen, že ho již nic nemůže zastavit před předáním těch vzácných dvou jmen Manaweemu.

Psík spatřil na cestě něco malého, čerstvě zabitého, ale nevěnoval tomu pozornost a přehnal se kolem toho. Na chvílku ucítil vůni muškátu, které si také nevnímal, a běžel směrem k domovu a ke svému pánovi. Malý psík však nepočítal s tím, že se z křoví vynoří temný neznámý muž, který ho chytí za krk a bude s ním trást tak silně, že jeho malý ocásek téměř odpadne.

Ale to se právě stalo a celou dobu neznámý muž řval: Řekni mi ta jména! Jaká jsou jména těch mladých žen, abych je mohl získat.

Malý psík si v duchu myslel, že ze sevření omdlí, ale bojoval statečně. Vrčel, škrábal, kopal a nakonec kousl obrovského cizáka mezi prsty a jeho zuby byly jako sršni. Neznámý zařval jako buvol, ale psík nepustil. Muž vběhl do křoví s malým psíkem, který mu visel na ruce.

Pust', pust', pust' mne, pejsku, a já pustím tebe, prosil neznámý muž. A pejsek procedil mezi zuby: Nevracej se, nebo se již nedožiješ rána. A tak cizák prchal křovím, nařikal a držel si při útěku ruku. Psík pokračoval v cestě k Manaweemu, napůl běžel, napůl kulhal.

Přestože měl kožich celý zakrvácený a čelisti bolely, jména mladých žen si jasně pamatoval a celý rozzářený dokulhal k Manaweemu. Manawee šetrně omyl pejskovy rány a psík mu pověděl celý příběh a také jména dvou mladých žen. Manawee uháněl zpět do vesnice, kde dvojčata bydlela. Vysoko na ramenou měl posazeného pejška, jehož uši vlály jako dva koňské ocasy.

Když Manawee zastihl otce a sdělil mu jména dcer, sestry jej přijaly připravené na cestu s ním; čekaly na něj po celý ten čas. Tak Manawee získal dvě z nejkrásnějších panen v celém poříčí. A všichni čtyři, sestry, Manawee a malý pejsek, žili v míru pospolu ještě dlouhá léta.

Láry fáry tititi, to je konec pověsti.

Láry fáry huhuhu, to je konec příběhu.¹

Dvojí povaha žen

S příběhy je to jako se sny. Můžeme chápat jejich obsah subjektivně, jako symboly, zobrazující aspekty jediné lidské duše, ale můžeme je chápat i objektivně, tak, jak se vztahují na podmínky a vztahy ve vnějším světě. U příběhu o Manaweem hovoříme spíše o vztahu mezi ženou a jejím partnerem a mějme na paměti to časté jak venku, tak uvnitř.

Tento příběh odhaluje staré, prastaré tajemství o ženách, které říká, že aby

mohl partner získat nespoutané ženské srdce, musí skrz naskrz pochopit její přirozenou dualitu. Přestože bychom mohli chápat dvě ženy v příběhu etnologicky jako budoucí nevěsty v polygamní společnosti, z perspektivy archetypů tento příběh hovoří o tajemství dvou ženských sil v jediné ženě.

Příběh o Manaweem obsahuje veškeré nezbytné předpoklady k tomu, jak zůstat blízko divoké ženy. Manawee za pomoci svého oddaného psa uhádne ta dvě jména, ty dvě povahy ženství. Nemůže zvítězit, dokud tajemství nerozluští. A musí použít své vlastní instinktivní Já – symbolizované psem, aby toho docílil.

Každý, kdo je blízko ženy, je ve skutečnosti v přítomnosti žen dvou; vnější bytosti a vnitřní *criatury*, jedné, která žije ve vnějším světě, a jedné, která žije ve světě, který není snadno viditelný. Vnější bytost žije za denního světla a je lehce pozorovatelná. Často je pragmatická, civilizovaná a velice lidská. *Criatura* však často cestuje na povrch z veliké dálky, objevuje se a hned zase mizí, vždy však za sebou zanechává nějaký pocit; něco překvapivého, originálního a významného.

Porozumět této dvojí povaze žen má někdy za následek, že muži, a někdy dokonce i ženy samotné, zavřou oči a volají nebesa na pomoc. Paradoxem dvojí ženské povahy je to, že když jedna strana je v citech chladnější, druhá je teplejší. Když je jedna strana pomalejší a všelejší, druhá může být svým způsobem chladná. Často je jedna strana veselejší a pružnější, zatímco druhá touží po já nevím čem. Jedna může být radostná, zatímco druhá je zahořklá a nespokojená. Tyto dvě-ženy-které-jsou-jedna-žena jsou každá zvláště, ale jsou spojené elementy, které se v duši kombinují tisíci způsoby.

Síla Dvou

Zatímco každá strana ženské povahy zastupuje oddělenou bytost s různými funkcemi a různou rozlišovací schopností, obě musí mít, jako mozek se svým corpus callosum, vědomí nebo převod od jedné ke druhé, a proto fungují jako celek. Ukryvá-li žena jednu stranu nebo dává-li větší přednost jedné straně, žije velmi nevyrovnaný život, jež jí neumožní přístup k její celkové síle. To není dobře. Je nezbytné vyvinout obě strany.

Je toho hodně k učení o síle Dvou, když začneme zkoumat symbol dvojčat. Odedávna si po celém světě lidé o dvojčatech myslí, že mají nadpřirozené síly. V některých kulturách existuje dokonce celý obor, věnovaný vyvážení povahy dvojčat, neboť se objevuje domněnka, že jsou to dvě osobnosti, sdílející jednu duši. I po smrti jsou dvojčata krmena, je k nim mluveno, dávají se jim dárky a oběti.

V různých afrických a karibských společenstvích se říká, že symbol dvojčat sesťer vyjadřuje juju – mystickou energii duše. Vyžaduje se proto, aby o dvojčata bylo dobře postaráno, jinak na komunitu padne smůla. Jedno předběžné opatře-

ni z víry hoodoo na Haiti vyžaduje, aby byla dvojčata krmena přesně stejnou porcí jídla, aby se zabránilo veškeré žárlivosti mezi nimi a také aby nedošlo k úmrtí jednoho z dvojčat, neboť když zemře jedno, zemře i druhé a to zvláštní duchovno, které vnášejí do komunity, je pak ztraceno.

Podobně má žena úžasnou moc, když jsou dvojí aspekty duše uznány a posuzovány jako celek; tedy vnímány tak, že patří k sobě, a ne každé zvlášť. Síla Dvou je velmi silná a ani jedna ze stran by neměla být zanedbávána. Musí být živeny společně, neboť společně přinášejí jednotlivci tajuplnou moc.

Jednou jsem slyšela příběh od jednoho Afroameričana na středním Jihu. Vyšel z uličky, když jsem seděla uprostřed kreseb v městském parku. Mnozí by ho měli za blázna, protože hovořil se všemi a s nikým. Šoural se kolem s jedním prstem vztyčeným, jako kdyby testoval směr větru. *Cuentistas* takové lidi považují za ty, jichž se dotkli boží. V naší tradici bychom takového muže nazvali *El bulto*, Ranec, neboť duše jako on nesou určitý druh zboží a ukážou ho komukoliv, kdo chce nahlédnout, kdokoliv má oči, aby ho viděl, a cit, aby ho ochraňoval.

Tento hodný *El bulto* mi daroval tento příběh. Je o určitém druhu dědičného přenosu. Příběh nazval Jedna hůl, dvě hole. To je cesta starých afrických králů, zašeptal.

V příběhu umírá nějaký starý muž a povolává k sobě své lidi. Dává krátkou, silnou hůl každému z mnoha potomků, manželce a příbuzných. Zlomte hůl, říká jim. S určitým úsilím přelomí všichni svoje hole na dvě půlky.

To se stane, když je duše sama a bez nikoho. Může být snadno zlomena.

Potom dává starý muž každému jinou hůl a říká: Chtěl bych, abyste žili takto, až odejdu. Dejte svoje hole dohromady po dvou a třech. Nyní zkuste svazky zlomit vejpůl.

Nikomu se nepodařilo hole přelomit, když byly dvě nebo více ve svazku. Starý muž se usmívá. Jsme silní, když stojíme s další duší. Když jsme s ostatními, nemůžeme být zlomeni.

Stejně tak když jsou obě strany dvojí povahy ve vědomí nablízku, mají úžasnou sílu a nemohou být zlomeny. To je povaha psychické duality, zdvojování, dvou aspektů ženské osobnosti. Samo o sobě je civilizovanější Já také v pořádku..., ale je jaksi opuštěné. Divoké Já je také samo v pořádku, ale touží po vztahu s tím druhým. Ztráta ženských psychologických, emocionálních a duševních sil nastává oddělením těchto dvou povah jedné od druhé a předstíráním, že jedna nebo druhá již neexistuje.

Tento příběh můžeme chápat jako pojednání o mužské dualitě nebo o ženské dualitě. Muž Manawee má svou vlastní dvojí povahu, povahu lidskou a povahu instinktivní, symbolizovanou psem. Jeho lidská povaha, coby laskavá a milující, není dostatečná k tomu, aby vyhrála námluvy. Je to jeho pes, symbol jeho instinktivní povahy, který má schopnost vloudit se blízko žen a odposlouchat jejich jména. Je to pes, který se učí překonat návnady a podrží si nejdůležitější poznání. Je

to pes Manaweeho, který má ostrý sluch a výdrž, který má instinkty slídit kolem zdí a vyhledat, honit a získat hodnotné myšlenky.

Mužské síly mohou nést, jako v jiných pohádkách, energii podobnou Modrovousovi nebo vražednému panu Foxovi, kterou se mohou pokusit zničit dvojí povahu žen. Takový druh nápadníka nemůže dualitu tolerovat a hledá dokonalost, hledá *tu jedinou* pravdu, *tu jedinou* stálou, neměnitelnou *feminina substantia* – ženskou substancí, vtělenou do *jediné* dokonalé ženy. Pokud takovou osobu potkáte, utíkejte opačným směrem co nejrychleji. Je lepší mít milence typu Manaweeho, a to jak uvnitř, tak zvenku. On je mnohem lepší nápadník, protože je hluboce oddán myšlence Dvou. A síla Dvou spočívá v jednání člověka jako jedné integrální bytosti.

Manawee si přeje dotknout se této vždy přítomné a tajuplné kombinace duševního života v ženě, ale má svoji vlastní suverenitu. A protože on sám je nespoutaný, přirozený muž, rezonuje s nespoutanou ženou, která se mu líbí.

Mezi tím hromadným kmenem mužských postav v ženské duši, jež jungiánští psychologové nazývají *animus*, existuje také podobný přístup, jako měl Manawee, který hledá a požaduje ženskou dualitu, protože ji shledává cennou, hodnou namluv a žádoucí, a ne ďábelskou, ošklivou a hodnou upálení.² Manawee, ať již jako vnitřní nebo vnější postava, zastupuje troufalého milence, který je ale pln víry a jehož ústřední touhou je porozumět tajemné a božské dvojznačnosti v povaze žen a pojmenovat ji.

Síla jména

Pojmenování moci, tvora, osoby nebo věci má několik významů. Ve společnostech, kde jsou jména pozorně vybírána pro jejich kouzelný nebo líbivý význam, znát skutečné jméno osoby znamená znát její životní cestu a duševní vlastnosti. A důvodem k častému utajování skutečného jména je to, aby se vlastník jména chránil, aby mohl dorůst do síly jména, aby o něm nikdo špatně nemluvil nebo jej nezaměňoval, aby se duchovní autorita mohla vyvinout do plných rozměrů.

V pohádkách a lidových vyprávěních je několik dalších aspektů jména a ty všechny jsou zastoupeny v příběhu o Manawecem. Těbaže známe i příběhy, ve kterých jejich protagonisté pátrají po jménu nějaké škodící síly, aby nad ní získali moc, víceméně se pátrání po jménu týká vyvolání síly nebo osoby, přivolání této osoby k sobě blíž a navázání vztahu s ní.

A o to posledně jmenované se jedná v příběhu o Manawecem. Cestuje tam a zpět, znovu a znovu, s upřímným úsilím přitáhnout sílu těch Dvou blíž k sobě. Zajímá ho jejich pojmenování, ne proto, aby jejich sílu zničil, ale aby získal vlastní sílu, jež by byla jejich síle *rovnocenná*. Znat jména znamená získat a podržet si

vědomí o dvojí povaze. Ať by si to člověk přál sebevíc, ať by použil jakoukoliv sílu, nemůže mít hluboký vztah bez znalosti jmen.

Hádání jmen dvojí povahy, dvou sester, je těžký úkol jak pro ženy, tak pro muže. Nemusíme však vynakládat nadměrné úsilí. Zajímáme-li se o nalezení jmen, potom již jsme na správné cestě.

A jaká jsou vlastně jména těchto dvou symbolických sester v ženské duši? Jména dualit se samozřejmě liší od člověka k člověku, ale mají tendenci být v určitém protikladu k sobě. Jako mnohé věci v přírodním světě se na první pohled mohou zdát tak rozsáhlé, jako kdyby neměly žádný řád. Ale při bližším pozorování dvojí povahy, dotazováním se na ni a vyposlechnutím jejich odpovědí se brzy vynoří obraz toho všeho, obraz, jež je rozsáhlý, to je pravda, ale který má stabilitu jako vlny, které přicházejí a odcházejí; jejich vysoký a nízký příliv a odliv se dá předvídat, a rovněž lze zmapovat jejich hlubší proudění.

V případě hádání jmen vyslovit je znamená vyřknout přání nebo požehnání pro osobu, kdykoliv její jméno vyslovíme. Dáváme jméno těmto dvojím temperamentům v nás, abychom oženili ego s duchem. Toto pojmenování a vdavky se lidskými slovy nazývá sebeláska. Když se to stane mezi dvěma jednotlivci, nazývá se to milovat druhého.

Manawee hádá a hádá, ale nemůže jména dvojčat uhádnout jen světskou přirozeností. Pes, jako zástupce intuice, jedná ve službách Manaweeho. Ženy často touží po partneru, který má tento druh trpělivosti a chytrosti, aby pokračoval v pokusech o pochopení jejich hluboké povahy. Když nalezne partnera těchto kvalit, dá mu doživotní věrnost a lásku.

V příběhu jedná otec dvojčat jako ochránce mystického páru. Symbolizuje intrapsychické vlastnosti, které zajišťují integritu věcí držících pohromadě, tak aby nebyly rozděleny. Je tím, který testuje hodnotu, vhodnost nápadníka. Pro ženy je dobré mít takového hlídače.

V tomto smyslu by se dalo říci, že zdravá duše testuje nové elementy, které májí zájem o přijetí. Duše má v sobě integritu, testovací proces. Zdravá duše s otcovským hlídačem, nepřijme jenom tak jakoukoliv myšlenku, postoj nebo osobu, vpustí pouze ty, kteří mají schopnost citu nebo se o tuto schopnost snaží.

Otec dvou sester říká: Počkej. Dokud mne nepřesvědčíš, že tě opravdu zajímá skutečná podstata – pravá jména – nemůžeš mít moje dcery. Otec tím vlastně říká: Nemůžeš porozumět ženskému tajemství pouhým dotazováním. Musíš pro to něco udělat. Musíš mít trpělivost tuto věc řešit. Musíš se ještě blíže dostat k této skutečné pravdě ženské duševní hádanky; je to cesta namáhavá a plná výmohlů.

Houževnatá psí povaha

Malý pes v příběhu přesně ukazuje, jak duševní houževnatost pracuje. Psi jsou kouzelníci vesmíru. Pouhou svou přítomností dokáží z mrzutých lidí učinit usměvavé, ze smutných méně smutné; dávají vzniknout vztahům. Jako ve staré babylonské báji o Gilgamešovi, kde Inkadu, chlupatý muž-zvíře vyvede z míry Gilgameše, příliš racionálního krále, zastupuje pes jednu stránku dvojí povahy muže. On je tou lesní přírodou, tím, jenž umí stopovat, tím, který svými smysly pozná, co je co.

Pes má rád sestry, protože ho krmí a usmívají se na něj. Mystická ženskost okamžitě chápe a přijímá instinktivní povahu psa. Psi kromě jiného představují toho, který snadno a dlouho miluje srdcem, který lehce odpouští, který může dlouho běžet a bojovat, a pokud je to nutné, třeba na život a na smrt. Psí povaha³ dává jasnou představu o tom, jak partner získá srdce zdvojených sester... a divoké ženy.

Manawee poněkolkáté neuhádne jména a jde schlíple domů. Malý pejsek však běží zpátky do chalupy mladých žen a naslouchá, dokud neslyší jejich jména. Ve světě archetypů je psí povaha jednak poslem mezi světem nad zemí a pod zemí a jednak poslem temnější nebo vzdálenější oblasti duše, té, která se po nekonečně dlouhý čas nazývala podsvětím. A to je ta citlivost, které partner dosahuje, aby dualitě porozuměl.

Pes je podobný vlku, pouze je trochu civilizovanější, přestože ne o moc, jak vidíme ve zbytku příběhu. Tento malý pes představuje v roli posla instinktivní duši. Vidí a slyší jinak než člověk. Cestuje na úroveň, kam by se ego samo nikdy nedostalo. Slyší slova a rady, které ego slyšet nemůže. A následuje to, co slyší.

Když jsem jednou byla ve vědeckém muzeu v San Francisku, vstoupila jsem do místnosti plné mikrofónů a reproduktorů, které napodobovaly sluch psa. Když se palma ohýbala větrem, znělo to jako Armagedon; když se z dálky blížily kroky, bylo to jako kdyby mi v uchu prasklo milion sáčků kukuříčných lupínků. Svět psa je naplněn neustálým silným zvukem, zvukem, který my, jako lidé, vůbec neregistrujeme. Psi však ano.

Psi slyší mimo dosah lidského sluchu. Tento aspekt instinktivní duše intuitivně slyší hlubokou duševní práci, bohatou hudbu, temná tajemství ženské duše. Je schopen poznat divokou nespoutanost v ženách.

Plíživá svůdná chuť

Není náhodou, že muži a ženy usilují o nalezení hlubších stránek svých povah, přesto však tuto snahu z různých důvodů opustí, většinou se z nejrůznějších po-

žitkářských důvodů. Někteří se na těchto požitcích stanou závislími, jsou jimi spoutáni a nikdy nepokračují ve své práci.

Malý psík je nejprve také odlákán svými chutěmi. Chutě jsou často okouzlující malí *forajidos*, zloději, oddáni krádežím času a libida. Tvého. Jung jednou poznal, že by měla být věnována lidské chuti určitá kontrola. Jinak, jak vidíme z příběhu, se člověk zastaví kvůli každé kosti na cestě, každému koláči na pařezu.

Partneři, kteří hledají pojmenování pro duality, mohou, stejně jako pes, ztratit svůj účel, pokud jsou odlákáni z cesty. Může se to stát zejména tehdy, jsou-li sami divokými nebo hladovými tvory. Potom mohou také zapomenout to, co vlastně chtěli. Mohou být lákáni nebo napadeni něčím ze svého vlastního nevědomí, které si přeje vnutit se ženám, aby je zneužilo, nebo zlákat je pro svůj vlastní požitek nebo chce pouze uspokojit prázdnotu lovce.

Na cestě zpátky ke svému pánovi je pes vyrušen krásnou kostí a přitom zapomíná jména mladých žen. Tato epizoda ztělesňuje velmi běžnou situaci v průběhu hluboké psychické práce: vyrušení kvůli chuti je v rozporu s původním záměrem. Neuběhne ani jeden měsíc, abych od své klientky neslyšela: Byla jsem od své duševní práce vyrušena, protože se ve mě probudila vášeň a trvalo sedm dní, než jsem plamen uhasila. Nebo třeba: ... protože jsem se rozhodla, že tento týden je ten pravý čas přesadit všech mých pět set pokojových květin..., nebo ... protože jsem začala sedm nových věcí, které se mi líbily, potom jsem však zjistila, že mi žádná z nich skutečně nic nedává, a upustila jsem od nich.

Jak tedy vidíte, kost na cestě čeká na nás na všechny. Krásně voní a pes těžko odolá. V nejhorším případě je to jako oblíbená závislost, ta, která nás již stála mnoho. Ale přestože budeme opakovaně neúspěšní, musíme se znovu pokoušet, dokud neprojdeme kolem ní a nebudeme pokračovat ve svém původním úkolu.

Hluboká duševní práce je podobná sexuálnímu vzrušení v tom, že začíná od nulového bodu, vrcholí ve výšinách, stane se nasycenou a hluboce procítěnou. Dojde-li ve výšinách k hrubému přerušení (představ si hlasitý a neočekávaný zvuk), člověk musí začít opět znovu. Podobné vzrušující napětí existuje při práci s archetypální vrstvou duše. Je-li napětí přerušeno, člověk musí začít téměř od nuly. Na cestě je tedy mnoho kostí, štavnatých, pěkných, zajímavých a velice vzrušujících. Jaksi však mají za následek, že u nás dojde k náhlé ztrátě paměti. Nejenže zapomeneme, kde se v práci nacházíme, ale zapomeneme i to, o jakou práci se jednalo.

Korán moudře říká, že se budeme muset zpovídat ze všech dovolených požitků v životě, kterým jsme se neodдали, když jsme žili na zemi. Příliš mnoho nebo dokonce jenom trochu dobrého v nesprávný čas může však přivodit velkou ztrátu vědomí. Potom namísto náhlého přívalu moudrosti chodíme kolem jako zapomnětlivý profesor, jenž si mumlá: Kde jsem to vlastně skončil? Trvá to týdny, někdy měsíce, než se z těchto našich rušivých vlivů vymaníme.

V příběhu běží pes zpátky do chalupy sester, opět vyslechne jejich jména a znovu odbíhá. Tento pes má správný instinkt pokoušet se znovu a znovu. Přiláká ho ale voňavý koláč a on jména opět zapomíná. Další aspekt chuti zaútočil na tohoto tvora a opět jej odvedl od jeho úkolu, a i když je jeho žaludek nasycen, činnost duše nikoliv.

Začínáme chápat, že tento proces zachování vědomí, a zejména nepodlehnutí rušivým chutím při pokusu o duševní spojení, je dlouhý proces, ve kterém těžko vytrváme. Vidíme, že chytrý pes koná, jak nejlépe umí. Přesto je to dlouhá cesta z hlubokého nevědomí zpět k vědomé mysli. Je to dlouhá cesta dolů ke jménům a dlouhá cesta zpět na povrch. Uchovat poznání ve vědomí je těžké, když je na cestě mnoho pastí.

Koláč a kost představují rušivá lákadla, která jsou svým způsobem na chuti výborná... jinými slovy, každý má v duši prvky, které jsou lstivé, zrádné a příjemné. Těchto prvků si nejsme vědomi; prospívají jim věci temné a vzrušující. Někdy je těžké mít na paměti, že se nám nabízí i vzrušení pocházející ze strany světla.

V tomto příběhu je světlo nošem pes; snaží se navodit vědomé spojení s mystickou dvojí povahou. Něco se pravidelně pokouší tomu zabránit, něco, co je neviditelné a co je zcela určitě tím, co klade léčky a stráží kosti a koláče. Bezpochyby je to ten temný cizinec, další verze přirozeného dravce duše, který se staví proti vědomí. Tento přirozeně se objevující oponent v duších všech lidí má na svědomí, že i nejzdravější duše je náchylná ke ztrátě svého místa. Pamatování si skutečného úkolu a neustálé připomínání si, téměř formou mantry, nás k vědomí opět přivede.

Získání divokosti

Malý pes se ještě jednou dozvídá jména žen a uhání ke svému pánovi. Ignoruje hostinu na cestě a lákavé vůně z křoví. Zde vidíme vědomí duše narůstat. Instinktivní duše se naučila obrnit se, rozeznat priority a zaměřit se. Odmítá odchylnit se ze svého směru. Má teď svůj cíl.

Náhle však na malého psa něco temného vyskočí. Neznámý muž třese se psem a křičí: Řekni mi ta jména! Jaká jsou jména těch mladých žen, abych je mohl získat?! Neznámého nezajímá dualita ani jemné stránky duše. Ženskost pro něj znamená majetek k získání a nic více.

Neznámý muž může být zosobněn skutečnou osobou ve vnějším světě nebo negativním komplexem uvnitř. Nezáleží na tom čím, protože ničivý účinek je stejný. Tentokrát se pes pouští do lítého boje. A to se děje muži či ženě ve vnějším světě, když nás zaskočí nějaká nehoda, nařčení nebo nějaká divná věc podobného druhu, abychom zapomněli, kdo jsme. V duši je vždy něco, co nás chce okrást o jména. Ve vnějším světě je také mnoho zlodějů jmen.

V příběhu bojuje malý pes o svůj život. Někdy je jediným prostředkem, jak si uchovat naše hlubší poznání to, když neznámý zaútočí. Potom jsme nuceni bojovat o to, co je nám drahé – bojovat o vážnost toho, kdo jsme, bojovat za rozvíjení našich vyšších duchovních motivů, jež Robert Bly nazývá touhou cítit se úžasně,⁴ bojovat o hlubší poznání, bojovat za ukončení toho, co jsme začali.

Malý pes bojuje, aby nezapomněl jména, a tím vítězí nad opakovaným skluzem do nevědomí. Je pozoruhodné, že po ukončení boje pes jména nezapomněl, protože to byl důvod jeho boje, poznání nespoutané ženskosti. Kdokoliv ji vlastní, má stejnou moc jako sama žena. Pes bojoval, aby tuto moc předal hodnému muži Manaweemu. Bojoval, aby tuto moc ochránil před určitou stránkou odvěké lidské povahy, jež by ji zneužila. Dát moc do správných rukou je stejně tak důležité jako nalezení jmen.

Odvážný pes předává jména Manaweemu, který je říká otcí mladých žen. Mladé ženy jsou připraveny s Manawecem odejít. Celou tu dobu čekaly, až se Manawe objeví a uchová vědomé poznání o jejich vnitřních povahách.

Vidíme tedy, že dvě věci, které brání rozvoji v těchto věcech, jsou vyrušení způsobená chutěmi a temný neznámý muž, který někdy zosobňuje tyрана uvnitř v duši a někdy osobu nebo situaci ve vnějším světě. Ať jedno nebo druhé, každý, kdo se vydá na cestu, vnitřně ví jak zvítězit nad lupiči a záškodníky. Pamatuj si jména, jména jsou vším.

Vnitřní žena

Někdy jsou ženy unavené a mrzuté ze svého čekání na to, že jim budou jejich partneři rozumět. Žena říká: Jak je možné, že neví, co si myslím, co chci? Tato otázka ženy oslabuje. Přesto existuje řešení tohoto dilematu, řešení, jež je účinné a pohotové.

Chce-li žena, aby její partner byl v tomto směru citlivý, odhalí mu tajemství ženské duality. Pová mu o té ženě uvnitř, o tom, že jsou dvě. Učí ho tím způsobem, že ho požádá, aby jí položil dvě zdánlivě jednoduché otázky, aby měla pocit, že je viděna, vyslyšena a poznána.

První otázka zní: Co chceš? Téměř každý položí vzhledem k okolnostem nějakou verzi této otázky. Ještě je však jedna důležitější otázka, která zní: Po čem touží tvoje hlubší Já?

Přehlédně-li někdo dvojí povahu ženy a hodnotí ji jenom podle skutečnosti, čeká na něj velké překvapení, protože když se nespoutaná povaha ženy vynoří z hlubin a začne se projevovat, má žena často zájmy, pocity a myšlenky velmi rozdílné od těch, které vyjadřovala předtím.

K navázání dobrého vztahu se žena zeptá na dvě stejné otázky svého partnera.

Jako ženy se učíme brát v úvahu obě strany povahy nejen u sebe, ale i u ostatních. Z informace, kterou stejným dílem obdržíme z obou stran, můžeme velice jasně určit, co je nejvíce ceněno a jak v souvislosti s tím máme reagovat.

Když se žena ptá na radu své dvojí povahy, je v procesu hledání, dotazování a přebírání vzorků materiálu, který se nachází mimo vědomí, což jej často činí úžasným co do obsahu i hodnoty.

Milovat ženu znamená, že její partner musí také milovat její divokou povahu. Vezme-li si žena partnera, který nemůže nebo nebude milovat tuto druhou stránku v ní, bude určitě nějakým způsobem rozpolcena a bude životem pokulhávat nezdokonalena.

Stejně jako ženy musí i muži pojmenovat své dvojí povahy. Nejcennější milenec, rodič, přítel, nejcennější divoch je ten, jehož přáním je se učit. Ti, kteří nejsou učením nadšeni, ti, které nelákají nové nápady nebo zkušenosti, takoví nemohou pokračovat dál v cestě, nemohou minout patník, u kterého nyní odpočívají. Existuje-li pouze jediná síla, která vyživuje kořen bolesti, je jí odmítnutí učit se za rámec tohoto momentu.

Víme, že divoký muž hledá svoji vlastní pozemskou ženu. Ať je to nebezpečné či nikoliv, nechat se vzrušit divokou duší druhého je aktem hluboké lásky. Ve světě, kde se lidé tolik obávají ztráty, je příliš mnoho ochranných zdí proti splynutí s duchovnem jiné lidské duše.

Partnerem pro divokou ženu je ten, kdo má duchaplnou houževnatost a trpělivost, ten, který může svou vlastní instinktivní povahou nahlédnout do duševního života ženy a pochopit to, co tam vidí a slyší. Správným partnerem je muž, který se stále vrací a pokouší se porozumět, který se nenechá odradit tím, co se na cestě děje.

Náročnou úlohou muže je najít její opravdová jména a nezneužít tohoto poznání k tomu, aby nad ní získal moc, ale spíše aby zachytil a pochopil duchovní substanci, ze které je stvořena, nechal se jí omýt, udivit, šokovat i vyděsit. A zůstat s ní. A zpívat nad ní její jména. Její oči budou zářit. Jeho oči budou zářit.

Aby však člověk neodpočíval příliš brzy, je zde ještě jeden aspekt, týkající se pojmenování dualit, ještě obávanější, zato však nepostradatelný pro všechny milence. Zatímco jedna strana dvojí povahy ženy by se mohla nazývat Život, sestra dvojče Života, existuje i síla, která se jmenuje Smrt. Síla zvaná Smrt je jednou ze dvou magnetických rozvětvení divoké povahy. Naučí-li se někdo duality pojmenovat, narazí nakonec přímo na holou lebku Smrti. Říká se, že to snesou pouze hrdinové. Je to tak, divoška to snese. Ve skutečnosti je tím však zcela proměněna.

Seznamte se nyní, prosím, s Ženou-Kostrou.

☛ KAPITOLA 5

Lov: Když je srdce osamělým lovcem

Žena-Kostra: Čelit povaze lásky života-smrti-života

Vlci mají dobré vztahy. Kdokoliv vlky pozoroval, viděl, jaká mají mezi sebou pevná pouta. Jsou partnery jsou většinou na celý život. Přestože si odporují a je mezi nimi nesoulad, jejich vazby je provázejí krutými zimami, hojnými jary, dlouhými toulkami, novými potomky, tanci a zpěvy smečky.

Zatímco instinktivní životy vlků zahrnují věrnost a celoživotní závazky víry a oddanosti, lidé mají někdy s těmito záležitostmi problémy. Kdybychom měli k popsání silných pout mezi vlky použít modelu archetypů, domnívali bychom se, že integrita jejich vztahů pochází z jejich synchronizace s odvěkým modelem veškeré přírody, kterému říkám cyklus života-smrti-života.

Charakterem života-smrti-života je cyklus oživení, rozvoje, sestupu a smrti, který je vždy následován opětným oživením. Tento cyklus ovlivňuje veškerý fyzický život a všechny fáze života psychického. Všechno slunce, hvězdy a měsíc, stejně jako vše lidské i to, co se týká těch nejmenších tvorů, buněk a atomů má tento cyklus aktivity a odpočinku.

Vlci na rozdíl od lidí nepřemýšlejí o dobrých a špatných dnech života, energii, moci, potravě ani o příležitosti děsit či trestat. Vrcholky a údolí prostě jsou a vlci po nich běží, jak nejlépe dovedou. Instinktivní povaha má úžasnou schopnost

přežít jak to, co je dobré, tak všechny negativní následky, a přesto si udrží vztah k sobě i k ostatním.

Mezi vlky jsou osud a cykly života-smrti-života přijímány s pokorou, moudrostí a trpělivostí zůstat v pevném svazku se svým partnerem a žít co možná nejdéle a nejlépe. Aby však lidé žili tímto nejzdravějším způsobem a šli touto cestou, která je nejmoudřejší, nejtrvalejší a nejcitovější, musí člověk čelit tomu, čeho se nejvíce bojí. Jak uvidíme, jiné cesty není. Člověk musí spát s Paní Smrtí.

V moudrých příbězích je láska zřídka romantická schůzka mezi dvěma milenci. Například některé příběhy z polárních oblastí popisují lásku jako svazek dvou bytostí, jejichž společná síla umožňuje jednomu nebo oběma vstoupit v komunikaci s duševním světem a brát osud jako tanec s životem a smrtí.

Příběh, který vám budu vyprávět, je lovecký příběh o lásce. Odehrává se na ledovém severu. Abychom tento příběh pochopili, musíme si uvědomit, že tam, v jednom z nejtvrdsích životních prostředí a nejdrsnějších loveckých společenství na světě, láska neznamena flirtování nebo honbu za jednoduchými požitky ega, ale viditelné pouto vytvořené z duševní síly, trpělivosti, svazek plný štědrosti a sebekázně, který člověka provází nejtěžšími i nejvšednějšími dny a nocemi. Svazek dvou bytostí je sám o sobě pokládán za *angakok*, kouzelný, protože díky tomuto vztahu poznají oba jednotlivci síly, které existují.

Pro tento druh svazku jsou tady však podmínky. Aby člověk tuto trvalou lásku vytvořil, zve do svazku třetího partnera. Tohoto třetího partnera nazývám Ženou-Kostrou. Mohla by být také nazývána Paní Smrt a jako taková je dalším projevem cyklu života-smrti-života v jednom ze svých mnoha převleků. V této formě není Paní Smrt nemocí, ale božstvem.

Ve vztahu má roli věštkyně, která ví, kdy nastává v cyklech čas začátků a konců.¹ Jako taková je nejnespoutanějším aspektem vztahu, kterého se muži nejvíce obávají... a někdy i ženy, protože pokud člověk přestane věřit v nutnost přeměny, bojí se také přirozených cyklů růstu a úbytku.

K vytvoření trvalé lásky musí být Žena-Kostra do vztahu přijata a objata oběma milenci. A zde, v příběhu starých Inuitů, jsou popsány fáze jejího mistrovského objetí. Tento příběh znám od Mary Uukalat. Podívejme se na obrazy, které vystanou z jeho kouře.

Žena-Kostra

UDĚLALA NĚCO, s čímž její otec nesouhlasil, ale nikdo si již nepamatoval, co to vlastně bylo. Otec ji odvedl na útesy a hodil ji do moře. Ryby snědly její maso a vykoušaly její oči. Jak ležela na dně moře, její kostra se stále obracela v mořských proudech.

Jednoho dne přišel rybařit do tohoto zálivu rybář, který se zatoulal daleko od svého domova a nevěděl, že místní rybáři se tomuto místu vyhýbají a říkají, že tam straší.

Rybářský háček se spouštěl vodou dolů a zachytil se v kostech hrudního koše Ženy-Kostrý. Rybář si pomyslel: Nyní jsem chytil něco velkého! V duchu si říkal, kolik lidí asi tato velká ryba nakrmí a na jak dlouho, po jaký čas bude od rybaření osvobozen. Potýkal se s tou velikou vahou na konci háčku, moře bylo rozvířené do bouřlivé pěny a jeho kajak se kýval a třásl. Ta, co byla dole, se pokoušela vyvléci. Čím více se snažila, tím více se do vlasce zaplétala. Ať dělala co dělala, byla nezadržitelně vlečena nahoru, chycena za kosti svých vlastních žeber.

Rybář se otočil, aby do vody spustil síť, a tak si nevšiml její holé hlavy nad vlnami, neviděl malé korály zachycené v otvorech její lebky a korýše na jejích bělostných zubech. Když se se sítí otočil, celé její tělo, tak jak bylo, se vyhoupllo na povrch a svými dlouhými předními zuby se uchytilo na špičce kajaku.

Ach! vykřikl muž a srdce se mu divoce rozbušilo, z očí mu vyzařovalo zděšení a uši mu hořely jasnou červení. Ach! vyrazil ze sebe, veslem ji srazil z lodi a pádloval jako ďas ke břehu. Protože si neuvědomil, že je zamotána v jeho vlasci, ještě více se vyděsil, když se objevila, stojíc na svých nohou a pronásledujíc ho celou cestu ke břehu. Ač svůj kajak stácel jakkoli, byla stále za ním a její dech se valil přes vodu v oblacích páry, její paže se natahovaly, jako by ho chtěly stáhnout dolů do hlubin.

Ach! nařikal, když se blížil k pevnině. Jedním skokem byl venku z kajaku, běžel, v ruce svíral svůj rybářský prut a korálově bílá mrtvola Ženy-Kostrý, stále ještě uvězněna v rybářském vlasci, byla pořád za ním. Běžel přes kameny a ona ho následovala. Uháněl zmrzlou tundrou a ona stále za ním. Běžel přes maso rozložené k sušení, drtíce ho svými eskymáckými botami.

Stále mu stačila a jak byla vláčena za ním, shrábla cestou nějaké zmrzlé ryby. Začala je hltat, protože již dlouhý čas nic nejedla. Konečně muž dorazil ke svému sněhovému domu, vnořil se přímo do tunelu a po kolenou se plazil dovnitř. Rychle dýchaje a nařikaje ležel tam a srdce mu bilo jako zvon, obrovský zvon. Ach, konečně v bezpečí, díky bohu.

Představte si ale, že když zapálil lampu s velrybím olejem, byla tam, ležela na jeho sněhové podlaze, jednu nohu přes rameno, jedno koleno uvnitř hrudního koše a jedno chodidlo přes loket. Později nemohl říci, čím to bylo, možná tím, že světlo z ohně změkčilo její rysy nebo tím, že byl osamělý muž. Najednou do něho vstoupil jakýsi pocit něhy, pomalu vztáhl své nehezské ruce a s laskavými slovy, jako když matka mluví k dítěti, ji začal vymotávat z vlasce.

No, no, no. Nejprve rozmotal prsty na nohou, potom kotníky. No, no, no. Pracoval dlouho do noci, až ji nakonec zahalil do kůží, aby jí nebyla zima. Kosti Ženy-Kostrý byly takové, jaké by lidské kosti měly být.

Sáhl do svých kožených kalhot pro křesadlo a použil něco svých vlasů k rozdělení ohně. Čas od času na ni pohlédl, když natíral vzácné dřevo svého rybářského prutu olejem a smotával vlasec. Ona v kůžích nevydala ani hlásku neodvážila se ze strachu, že ji ten rybář vynese ven, hodí ji na kameny a její kosti se roztříští na kousky.

Muž pocítil únavu, vklouzl do svého lůžka z kůží a brzo usnul. Víte, někdy, když lidé spí, z oka jim unikne slza; nikdy nevíme, jaký druh snu to způsobuje, ale víme, že je to buď sen lítosti, nebo touhy. A právě to se muži přihodilo.

Žena-Kostra spatřila lesknoucí se slzu v záru ohně a dostala najednou velikou žízeň. Doplazila se ke spícímu muži a přiložila ústa na jeho slzu. Jediná slza byla jako řeka a ona pila a pila, dokud nebyla její dlouholetá žízeň uhašena.

Potom když ležela vedle něj, sáhla do nitra spícího muže a vyňala jeho srdce, obrovský zvon. Posadila se a klepala na něj z každé strany: *Bim, bam!... Bim, bam!*

Při klepání začala odříkávat nahlas: Maso, maso, maso! Maso, maso, maso! Čím více zpívala, tím více jejího těla se plnilo masem. Zpívala o vlasy, hezké oči a pěkné baculaté ruce. Zpívala o předěl mezi svýma nohama a taková ňadra, která by nabídla teplo, a o vše ostatní, co žena potřebuje.

Když skončila, odezpívala šaty ze spícího muže a vlezla k němu do lůžka, tělo k tělu. Vrátila ten velký zvon, jeho srdce, do jeho těla, a když se probudili, byli omotaní jeden druhým. Spletení společnou nocí, nyní již jinak, blaženě a trvale.

Lidé, kteří si nepamatují, jak přišla ke svému prvnímu neštěstí, říkají, že ona a rybář odešli pryč a živilo se jenom tvory, které poznala za svého života pod vodou. Lidé říkají, že to je pravda a že to je vše, co vědí.

Smrt v Domě lásky

Neschopnost podívat se tvář v tvář a rozmotat Ženu-Kostru je příčinou toho, že mnoho milostných vztahů ztroskotá. V lásce musí být člověk nejen silný, ale i moudrý. Síla vychází z ducha. Moudrost přináší zkušenost se Ženou-Kostrou.

Jak vidíme v příběhu, přeje-li si někdo být živen po celý život, musí čelit a rozvíjet vztah s povahou života-smrti-života. Když toho docílíme, již pro nás není rybaření fantazie, kolem které bloumáme, ale straneme se moudrými, víme o nezbytnosti smrti a zrodů, které vytvářejí opravdový vztah. Stojíme-li tvář v tvář Ženě-Kostře, poznáváme, že vášeň není něco, co si prostě vezmeme, ale spíše něco nashromážděné v cyklech, co je najednou vydáno. Žena-Kostra nám ukazuje, že podílet se na společném životě přes všechny blahobyty a chudobu, přes všechny konce a začátky je to, co vytváří oddanou lásku.

Tento příběh je vhodnou metaforou problému současné lásky, strachu z cyklu života-smrti-života, zejména z aspektu Smrti. Ve většině západních společností byl původní charakter povahy Smrti zahalen různými dogmaty a doktrínami, až byl úplně oddělen od své druhé poloviny, života. Chybně nás učili, abychom přijali rozbitou formu jednoho z nejdůležitějších a nejzákladnějších aspektů přírody. Učili nás, že po smrti vždy přichází ještě více smrti. Jednoduše tomu tak není, smrt je vždy v procesu inkubace nového života, i když něčí existence byla zredukována na kosti.

Spíše než pohlížet na archetypy Života a Smrti jako na protiklady, měly by se držet pohromadě jako levá a pravá strana jedné myšlenky. Je pravda, že v jediném milostném vztahu je mnoho ukončení. Ale nějak a někde v jemných vrstvách bytosti, která vznikne, když dva lidé milují jeden druhého, je jak srdce, tak dech. Zatímco se jedna strana srdce vyprazdňuje, druhá se plní. Když dochází jeden dech, začíná druhý.

Věřili-li někdo, že síla života-smrti-života nemá žádné pokračování za smrtí, není divu, že se někteří lidé obávají závazku. Děsí se prožít i toto jedno ukončení. Nemohou ani pomyslet na to, aby z verandy prošli do místností uvnitř. Jsou vyděšení, protože cítí, že v přijímacím pokoji domu lásky sedí Paní Smrt, potukává si prstem a pohrává si se svými rukavičkami. Před sebou má pracovní rozpis, kde je na jedné straně uvedeno to, co žije a na druhé to, co zemře. A má v úmyslu pracovat. Úmysl zachovávat bilanci.

Archetypu síly života-smrti-života je mnoha moderními kulturami porozuměno zcela chybně. Někteří již nechápou, že Paní Smrt znamená i vznik. Její milující službou se život obnovuje. V mnoha tradicích je kolem ženské postavy smrti mnoho rozruchu; nese kosu a sklízí ty, jež nic neočekávají, dává polibky obětem a nechává jejich mrtvoly poházené za sebou nebo lidi topí a potom kvílí do noci.

Ale například kultury východních Indiánů a Mayů si zachovaly učení o kole života a smrti, věří, že Paní Smrt objímá ty, kteří již umírají, mírní jejich bolest a dává jim útěchu. Mezi bylinářkami se říká, že tato paní otáčí dítě v děloze hlavou dolů, aby se mohlo narodit. Říká se také, že vede ruce porodním bábám, otevírá cesty pro mateřské mléko v prsou a utěšuje každého, kdo pláče osamocen. Ti, kteří ji dobře znají, respektují její velikost a učení, nepomlouvají ji.

Z hlediska archetypů je přirozenost cyklu života-smrti-života základní součástí instinktivní povahy. A to je zosobněno ve světových mýtech tradicích a folkloru, například *Dama del Muerte* – Paní Smrt, *Coatlicue*, *Peklo*, *Berchta*; *Ku'an Yin*; *Baba Jaga*; Paní v bílém, Soucitný noční stín, a jak se několika ženám v řečtině říká *Graeae* Šedivé paní. Od *Banshee* v kočáru z nočního obláčku k *La Llorona* plačící ženy u řeky, od tmavého anděla, který se lidí dotýká koncem křídla a ti extází omdlévají, k ohni v bažinách, který se objevuje, když je smrt nevyhnutelná, to vše jsou příběhy plné zbytků personifikací této staré Bohyně zrodu.²

Mnoho z našich znalostí o povaze života-smrti-života je poznamenáno naším strachem ze smrti. Proto jsou naše schopnosti pohybovat se s cykly této povahy křehké. Tyto síly nám neublíží. Nejsou to zloději, kteří by nám kradli věci, jež milujeme. Tato povaha není řidič, který ujede z místa nehody, který zničí to, čeho si vážíme.

Ne, síly života-smrti-života jsou součástí naší vlastní povahy, částí vnitřní autority, která zná kroky a umí tanec Života a Smrti. Skládají se z našich aspektů, které vědí, kdy něco může, mělo by a musí být zrozeno a kdy to musí zemřít. Jsou výborným učitelem, naučíme-li se jejich tempo. Rosario Castellanos, mexický mystik a básník, píše o odevzdání se silám, jež vládnu životu a smrti:

...dejte mi tu smrt, které je mi třeba ...

Básníci chápou, že bez smrti nemá nic hodnotu. Bez smrti není žádné učení, bez smrti není tma, ze které by zářil diamant. Ti, kteří jsou zasvěceni, se Paní Smrti nebojí, ale tradice často nabádají k tomu, abychom hodily Ženu-Kostru přes útesy, protože nejen že je strašlivá, ale také trvá velmi dlouho učit se jejím způsobům. Bezduchý svět podporuje rychlejší nalezení toho jednoho vlákna, které se zdá být tím pravým, jež bude hořet navěky a hned teď. Zázrak, který hledáme, však vyžaduje čas; čas k jeho nalezení, čas k jeho oživení.

Moderní honba za věčným strojem pohybu soupeří s honbou za věčným strojem lásky. Není překvapující, že lidé, kteří se snaží milovat, se stanou zmatenými a uspěchanými, stejně jako v příběhu Červené boty, a tancují bláznivý tanec, neschopní zarazit ten šílený pohyb. Přitom krouží přímo okolo věcí, kterých si nejhlouběji v srdci váží nejvíce.

Je však jiná, lepší cesta, která bere v úvahu chyby člověka, jeho obavy a podivinství. A jak se tak často stává v průběhu individuace, většina z nás na tuto cestu narazí.

První fáze lásky

Náhodné nalezení pokladu

Ve všech příbězích je materiál, který může být chápán jako zrcadlo, odrážející nemoc či zdraví společnosti nebo vlastního vnitřního života člověka. V příbězích jsou rovněž mýtické náměty, které mohou být pochopeny jako popis jednotlivých období a jako rady pro vyvážení jak vnitřních, tak vnějších světů.

I když by Žena-Kostra mohla být tlumočena tak, že představuje pohyby v jedné duši, vidím jako nejcennější, chápeme-li ji jako sérii sedmi úkolů, které učí jednu duši hluboce a smysluplně milovat druhou. Tyto úkoly jsou: objevení druhé osoby jako jakéhosi druhu duševního pokladu, i když si člověk nemusí ihned uvě-

domit, co vlastně našel. Ve většině milostných vztahů pak dochází k honění a schovávání, k období nadějí a obav pro oba. Potom přichází rozuzlení, pochopení vztahu z hlediska života-smrti-života a soucit pro tuto úlohu. Dále přijde uvolnění v důvěru, schopnost odpočívat v přítomnosti a dobré vůli toho druhého a potom nastává čas sdílení jak snů do budoucna, tak minulých bolestí, což je počátek hojení starých zranění, týkajících se lásky. Potom je třeba použít srdce, aby zpívalo nový život, a nakonec přichází vzájemné propletení těla a duše.

První úkol, týkající se nalezení pokladu, se nachází v tuctech příběhů roztroušených po celém světě, které popisují chycení nějakého stvoření z hlubin moře. Dochází-li k tomu ve vyprávění, vždy víme, že brzy nastane velký boj mezi tím, co žije ve vrchním světě, a tím, co bylo zatlačeno do podsvětí. V tomto příběhu rybář chytí víc, než co vůbec kdy očekával. To je něco velkého, myslí si, když se otočí, aby dosáhl na svoji síť.

Neuvědomuje si, že vytahuje nejstrašlivější poklad, který kdy pozná, že vytahuje víc, než s čím je schopen si zatím poradit. Neví, že se s tím bude muset nějakým způsobem srovnat, že všechny jeho síly budou vyzkoušeny. A co je ještě horší, neví, že to neví. Toto je stav všech milenců na začátku: jsou slepí jako netopýři.

Lidé, kteří nic jiného neznají, mají tendenci přistoupit k lásce stejně jako rybář v příběhu přistupuje k rybolovu: Ach, doufám, že chytím něco velkého, to čím bych se dlouho živil, to co mi udělá radost, usnadní mi život, to, o čem bych mohl hovořit se všemi ostatními rybáři doma.

Toto je přirozený postup naivního nebo hladového lovce. Velmi mladí, nezasvěcení, hladoví a poranění mají hodnoty, které se vztahují na nalezení a získání trofejí. Velmi mladí ještě nevědí, co opravdu hledají, hladoví hledají nasycení a zranění hledají útěchu za minulé ztráty. Přesto budou mít všichni poklad, který se jim naskytne.

Potká-li někdo obrovskou duchovní sílu, v tomto případě ženu života-smrti-života, a ten někdo je naivní, potom si může být jist, že chytí víc, než co lovil. Velmi často se zabýváme fantazií, že budeme živi zcela přirozeně pomocí lásky, zaměstnání, peněz, a doufáme, že toto živení potrvá dlouho. Neradi bychom dělali jakoukoliv jinou práci. Je i takové období, kdy bychom chtěli být živeni a nedělat již vůbec nic. Samozřejmě víme, že ve skutečnosti nic hodnotného nepřijde tímto způsobem. Ale i tak si to přejeme.

Nehybně ležet a snít o dokonalé lásce je snadné. Je to stav, ze kterého bychom se nemuseli nikdy probírat, kdybychom neuchopili něco hodnotného, co existuje mimo naše vědomí. Pro naivní a zraněné je zázrakem již to, že i když nemáš srdce na správném místě, jsi neuctivý, říkáš to, co si nemyslíš, neopovázíš se doufat, nechceš, necítíš se hoden, nejsi připraven, přesto stejně náhodně narazíš na poklad. Potom je úkolem tvojí duše, abys nepřehlédl to, co bylo vyneseno, rozeznal, že poklad je poklad bez ohledu na to, jakou má formu, a abys pozorně zvážil, co dál uděláš.

Symbol rybáře je archetypálně blízký symbolu lovce, a tito dva představují, kromě jiného, duševní stránky lidí, kteří hledají poznání, kteří usilují žít se tím, že splynou s instinktivní povahou. V příběhu, stejně jako v životě, začíná rybář i lovec své hledání jedním ze tří způsobů. Je to způsob zasvěcený, průměrně duchaplný nebo nekompetentní. V příběhu o Ženě-Kostře můžeme vidět, že rybář stojí trochu na té nekompetentní straně. Není průměrně duchaplný a nemá ani zasvěcený přístup nebo záměr.

Někdy milenci začínají také tímto způsobem. Na počátku vztahu jenom rybaří pro trochu vzrušení nebo v touze přechkat ve společnosti druhého depresi noci. Aniž by to měli v úmyslu, vstoupí do té části své vlastní duše a duše toho druhého, kterou obývá Žena-Kostra. Zatímco jejich ego snad rybaří pro pobavení, tento duševní prostor je pro Ženu-Kostru svatý. Budeme-li brázdit tyto vody, máme zaručeno, že ji určitě ulovíme.

Rybář si myslí, že se jednoduše stará pouze o potravu, a zatím přináší na povrch živelnou ženskou povahu, opomíjenou přirozenost cyklu života-smrti-života. Nemůže být přehlédnuta, neboť kdekoliv začíná nový život, objeví se Královna Smrt. A když se tak stane, pak jí lidé alespoň na chvíli věnují zaujatou a vystrašenou pozornost.

Na začátku v motivu o ženě ležící v oceánu se Žena-Kostra podobá Sedně, postavě života-smrti-života z mytologie Inuitů. Sedna je velká znervosená bohyně zrodu, která žije v inuitském podsvětí. Její otec ji hodil přes okraj svého kajaku, protože na rozdíl od ostatních poslušných dcer kmene uprchla se psím mužem. Jako otec v pohádce Bezruká panna, tak i otec Sedny usekl dceři paže. Její prsty a končetiny se potopily na dno moře, kde se z nich stali ryby a tuleni a další živočichové, kteří od té doby živilí Inuity.

Co ze Sedny zbylo, potopilo se na dno moře všechny její kosti a dlouhé, předlouhé vlasy. Při obřadu Inuitů plavou pozemští šamani dolů k ní a přinášejí potravu míru, aby utišili jejího vrčícího psího manžela a hlídače. Šamani pročesávají její dlouhé vlasy a zpívají pro ni, prosíce, aby vyléčila duši nebo tělo nějaké osoby tam nahoře, neboť ona je ten velký *angakok*, kouzelník; ona je tou velkou severní branou Života a Smrti.

Žena-Kostra, která strávila nekonečně dlouhý čas pod vodou, může být též chápána jako nevyužitá a zneužitá síla života-smrti-života. Ve své osudové a oživené formě vládne intuitivním a citovým schopnostem, které uzavírají životní cykly zrození a ukončení, smutku a oslavy. Ona je tou, jež ostře sleduje věci. Ona dokáže říci, kdy je čas, aby místo, věc, čin, skupina nebo vztah zemřely. Tento dar, tato psychologická citlivost očekává ty, kteří by ji pozvedli do vědomí činem milovat druhého.

Část každé ženy a každého muže se brání poznání, že ve všech milostných vztazích musí mít smrt svůj podíl. Předstíráme, že můžeme milovat bez iluzí o umíra-

jící lásce, předstíráme, že můžeme žít bez umírání našich povrchních očekávání, předstíráme, že můžeme pokročit a že naše oblíbené emoce nikdy nezemřou. V lásce je, co se týče psychiky, všechno rozebráno na kusy, úplně všechno. Ego to tak nechce. Přesto je to tak, jak to má být, a osoba s hlubokou a nespoutanou povahou je bezesporu tímto úkolem přitahována.

Co umírá? Umírá iluze, očekávání, chamtivost mít to všechno, touha mít jenom to krásné, toto všechno umírá. Protože láska vždy přináší sestup k přirozenosti smrti, můžeme vidět, proč je zapotřebí silná vůle a duchaplnost takový závazek učinit. Když se člověk zaváže lásce, zavazuje se také oživení podstaty Ženy-Kostrы a všeho jejího učení.

Rybář v příběhu si neuvědomuje podstatu toho, co chytil. To platí pro každého. Je těžké si uvědomit, co děláš, když rybaříš v oblasti nevědomí. Jsi-li nezkušený, nevíš, že tam dole žije Smrt. Jakmile zjistíš, s čím máš co do činění, máš nutkání to hodit zpátky. Jsi v tu chvíli podobný mýtickým otcům, kteří vyhodí své divoké dcery z kajaku do moře.

Víme, že vztahy někdy procházejí krizí, když se pohnou ze stadia očekávání do stadia, kdy člověk čelí tomu, co je skutečně na konci háčku. Je to tak ve vztahu mezi matkou a jejím osmnáctiměsíčním dítětem, mezi rodiči a jejich dospívajícími dětmi, mezi přáteli, mezi milenci na celý život nebo jenom na chvíli. Vztah začíná ve vsí dobré vůli, ale někdy se otřeše a zapotácí, když je milenecká fáze pryč. Čím více těžkostí vztah přináší na začátku, potom namísto hraní fantazie musíme zmobilizovat veškeré své schopnosti a moudrost.

Žena-Kostrы, která leží pod vodou, představuje vnitřní formu hlubokého instinktivního života, jež zná nazpaměť zrod života a zrod smrti. Trvají-li milenci na životě nucené veselosti, věčných požitků a ostatních formách usmrcující intenzity, trvají-li na neustálém sexuálním *Donner und Blitz* (hromu a blesku) nebo proudu potěšení a nechtějí-li vůbec žádné konflikty, potom letí přirozenost života-smrti-života rovnou přes útesy a opět leží utopená v moři.

Když odmítáme připustit v milostném vztahu všechny cykly života a smrti, povaha Ženy-Kostrы je vytržena ze svého psychického obydlí a je utopena. Potom milostný vztah nasadí masku ... nebudme nikdy smutní, vždy se dobře bavme, kterou chce udržet za každou cenu. Duše vztahu zmizí se ztratí, je odsouzena zmizet z dohledu pod hladinu, stane se bezvýznamnou a neužitečnou.

Žena-Kostrы je vždy svržena z útesu, když ji jeden nebo oba milenci nemohou vystát nebo jí nerozumí. Je svržena z útesu, když nepochopíme využití cyklů přeměny; kdy věci mohou zemřít a být nahrazeny jinými. Nesnesou-li milenci tyto procesy života-smrti-života, neumí milovat jeden druhého nad a mimo své hormonální touhy.

Svržení přirozenosti cyklu života-smrti-života z útesu vždy znamená, že žena-milénka a duchaplná síla v mužích se stávají kostrami, je jim odepřena pravá lás-

ka a výživa. Protože si žena často a ráda všímá biologických a emocionálních procesů, jsou cykly života a smrti v centru její pozornosti. Nový život nevznikne bez rozkladu toho, co již odešlo, a proto milenci, kteří trvají na tom, aby vše zůstalo na zářícím vrcholu, stráví svoje dny ve stále více chátrajícím vztahu. Touha nutit lásku, aby ve své nejpozitivnější formě žila dál, je přesně to, co zapříčiní, že láska nakonec padne mrtvá, navždy.

Rybářův úkol je postavit se Paní Smrti, jejímu objetí a jejím cyklům života a smrti. Na rozdíl od jiných příběhů, ve kterých je vodní tvor polapen, ale potom puštěn na svobodu, splňuje z vděčnosti rybářovi přání, Paní Smrt se nedá, Paní Smrt nesplňuje milostivě žádná přání. Objeví se, ať se ti to líbí, nebo ne, protože bez ní by nebylo žádné opravdové poznání o životě a bez tohoto poznání by nebyla žádná věrnost, láska, oddanost. Láska něco stojí. Platíme za ni statečností. Platíme tím, že musíme ujít určitou vzdálenost, jak dále uvidíme.

Stále vidím u milenců působit úkaz času, bez ohledu na jejich pohlaví. Je to nějak takto: dva lidé začnou tancovat, aby viděli, zda chtějí milovat jeden druhého. Najednou je náhodně chycena Žena-Kostra. Něco se ze vztahu začne ztrácet a upadat do nepořádku. Často se potěšení ze sexuálního vzrušení zmenšuje, jeden vidí, že ten druhý je křehký, uvnitř zraněný, vidí, že ten druhý není až tak dobrá trofej, a tehdy se ta bezvlasá a žlutozubá stará dívka objeví na povrchu.

Zdá se to být hrozné, přesto je to ale ten správný čas, kdy nastává skutečná příležitost ukázat odvalu a poznat lásku. Milovat znamená zůstat. Znamená to vynořit se ze světa fantazií do světa, kde je trvalá láska možná, tváří v tvář, kosti ke kostem, oddanou láskou. Milovat znamená zůstat, i když každá buňka křičí uteč!

Když jsou milenci schopni smířit se s přirozeností života-smrti-života, když jsou schopni ji pochopit jako nekonečné pokračování – jako noc mezi dvěma dny a jako sílu, která vytváří lásku, trvajících po celý život, jsou ve vztahu schopni čelit Ženě-Kostře. Potom jsou společně posíleni, oba jsou povoláni hlouběji rozumět dvěma světům, ve kterých žijí, z nichž jeden je svět materiální a druhý je svět ducha.

Během mých více než dvaceti let praxe se muži a ženy bořili do mých křesel a se šťastným zděšením v hlase říkali: Potkal/a jsem někoho neměl/a jsem to v úmyslu, hleděl/a jsem si svého, nedíval/a jsem se a bylo to! Potkal/a jsem někoho s velkým N. Co mám teď dělat? A jak tak pokračují v pěstování toho nového vztahu, začínají se krčit strachy. Sesychají se a mají obavy. Mají úzkost z lásky k této osobě? Ne. Cítí se vystrašení, protože kouskem oka zahlédli holou lebku, vystupující z vln jejich vášně. Ach! Co budou dělat?

Říkám jim, že je to kouzelné období. Moc je to neuklidní. Říkám jim, že nyní uvidíme něco úžasného. Mají slabou víru. Říkám jim, aby vydrželi, a to jsou schopni jakž takž učinit. Než si však stačím všimnout (z hlediska analýzy), jejich lodička milostného vztahu pluje stále rychleji. Na běhu se zaboří, a než řekneš

švec, uhánějí jako o život a já, coby analytička, běžím vedle nich a pokouším se zasáhnout, zatímco hádej kdo je hned za námi?

Setkají-li se lidé se Ženou-Kostrou, většina z nich má nutkání uhánět s větrem o závod a tak daleko, jak je to jen možné. I utíkání je částí procesu. Je to jenom lidské takto jednat, ale neutíkat dlouho a neutéci navždy.

Honička a skrývání

Fenomén Smrti má podivný zvyk se v milostných aférách objevit právě tehdy, když se domníváme, že jsme vyhráli/y milenku/milence, právě když cítíme, že jsme dostali velkou rybu. Tehdy se podstata života-smrti-života vynoří a každého zaplaší stranou. Tehdy se začne objevovat vykrucování, proč láska nemůže, nebude, neměla by fungovat pro jakoukoliv ze zúčastněných stran. Dochází k zalézání do nor. Je to snaha stát se neviditelným/neviditelnou. Neviditelným/neviditelnou pro partnera? Ne. Neviditelným/neviditelnou pro Ženu-Kostru. To je to, o čem pojednává utíkání a skrývání se. Jak však uvidíme, není se kam skrýt.

Racionální duše jde chytit něco hluboko a nejen že to chytí, ale je z toho tak šokována, že to nemůže snést. Milenci mají pocit, že je něco honí. Někdy si myslí, že je honí ten druhý. Ve skutečnosti je to Žena-Kostru. Když se učíme opravdově milovat, vykládáme si mnohé věci špatně. Myslíme si, že nás honí ten druhý, když ve skutečnosti je to náš záměr sladit se zvláštním způsobem s jinou lidskou bytostí, která chytne Ženu-Kostru na háček, aby nemohla uniknout. Kdekoliv začne vznikat láska, vždy se také vynoří síla života-smrti-života. Vždy.

Zde máme rybáře a Ženu-Kostru, zamotané jeden do druhého. Jak se Žena-Kostru kodrcá za vyděšeným rybářem, začíná se účastnit života; dostává hlad a jí sušené ryby. Když později vchází ještě více do života, hasí žízeň rybářovou slzou.

Sledujeme tento podivný fenomén u všech milostných afér: čím rychleji se utíká, tím více nabírá na rychlosti. Pokouší-li se jeden nebo druhý z milenců ze vztahu utéci, paradoxně je tento vztah obohacen o více života. A čím více života je stvořeno, tím více je rybář vyděšen. A čím více utíká, tím více života vzniká. Tento fenomén je jednou z ústředních životních tragikomedii.

Jeden člověk, nacházející se v takové situaci, měl sen, že se seznámil se ženou/milenkou, jejíž tělo se otvíralo jako skříň. Uvnitř byla zářící a tepoucí embrya, na policích ležely zakrvácené nože a sáčky, plné první zelené barvy jara. Tomuto snilkovi se dostalo hlubokého poznání, neboť tento sen byl o povaze života-smrti-života.

Pohledy do nitra Ženy-Kostru způsobí, že začínající milenci popadnou své rybářské pruty a uhánějí pryč úžasnou rychlostí ve snaze docílit co největší vzdálenosti mezi nimi a jí. Žena-Kostru je velká a tajemná, je zářivě božská. Psychicky

se rozpíná od obzoru k obzoru a z nebes do pekla. Na objetí je obrovská. Přesto není divu, že lidé běží, aby ji objali. Čeho se člověk bojí, to může posilovat, může hojit.

Fáze utíkání a skrývání je období, kdy se milenci pokouší racionalizovat svůj strach z cyklů lásky života-smrti-života. Říkají: Bylo by mi lépe s někým jiným, nebo Nechci se vzdát svého (doplňte si sami) ..., nebo Nechci měnit svůj život, nebo Nechci být raněn nebo zranit někoho jiného, nebo Nejsem ještě připraven, nebo Nechci být přeměněn, dokud nebudu nejprve přesně vědět, jak budu vypadat/cítit se potom.

Je to období, kdy jsou všechny myšlenky pomíchané, kdy člověk v zoufalství hledá skrýš, a srdce buší ne proto, že je člověk zamilován nebo milován, ale většinou z ubohé hrůzy. Být lapen Paní Smrtí! Och! Ten děs setkat se tváří v tvář se silou života-smrti-života. Dvoji och!

Někteří se mylně domnívají, že utíkají ze vztahu s partnerem. Pokoušejí se přelstít tajemnou sílu života-smrti-života. Psychologická diagnóza pro toto zní: strach z intimity, strach ze závazku. To jsou však pouze symptomy. Hlubší otázkou je nedůvěra. Ti, kteří utečou navždy, se skutečně obávají žít v souladu s cykly divoké přírody.

Zde tedy honí Žena Smrt muže přes vodu, přes hranice nevědomí do vědomého území v mysli. Vědomá duše si uvědomuje, co chytila, a zoufale se snaží nad tím zvítězit. V našich životech k tomu dochází neustále. Něco děsivého pozvedne hlavu. Nedáváme pozor a vytahujeme to nahoru, myslíme si, že máme nějakou kořist. Úlovek to je, ale ne ten, jaký jsme si představovali. Je to poklad, kterého jsme se však, bohužel, naučili obávat. Pokusíme se tedy utéci nebo jej hodit nazpět, nebo ho chceme zkrášlit a udělat z něj něco, co není. Ale to nebude fungovat. Nakonec budeme všichni muset čarodějnici políbit.

Ke stejnému procesu dochází v lásce. Chceme jenom krásu, ale namísto toho skončíme tváří v tvář ošklivému. Ženu-Kostru odstrčíme, ona se však nedá. Utíkáme. Ona nás pronásleduje. Ona je tím velkým učitelem, o kterém jsme říkali, že jej chceme. Ne, ne takového učitele! křičíme, když přijde. Chceme někoho jiného. Není to nic platné. Ona je tím učitelem, kterého dostane každý.

Existuje rčení, že když je student připraven, učitel se objeví. To znamená, že se vnitřní učitel objeví na povrchu, když je duše, ne ego, připravena. Učitel přijde, kdykoliv duše zavolá – bohudíky, protože ego není nikdy úplně připraveno. Kdybychom byli závislí pouze na připravenosti ega, až k nám učitele povolá, určitě bychom bez něj zůstali po celý život. Jsme požehnáni, protože duše své touhy vysílá stále, bez ohledu na měnící se názory ega.

Lidé se obávají toho, že když je něco v milostném vztahu zamotané nebo děsivé, tak se blíží konec, ale není tomu tak. Protože to je jádro archetypu a protože Žena-Kostra koná práci Osudu, *předpokládá se*, že se hrdina ztratí za obzorem,

o Paní Smrti *se předpokládá*, že ho bude okamžitě následovat, milenec učedník *musí* zalézt do své malé chatrče a lapat po dechu a doufat, že je v bezpečí. A Žena-Kostra jej následuje do jeho bezpečného koutku. O něm *se předpokládá*, že ji vymotá a tak dále.

Pro milence v současné době znamená myšlenka potřeby prostoru to, co je pro rybáře jeho malý sněhový domek, kde se cítí v bezpečí. Někdy je tento strach ze setkání s podstatou smrti změněn na vyprošování toho, aby byly ponechány pouze příjemné stránky vztahu bez toho, aby člověk musel Ženě-Kostře pohlédnout do tváře. To nebude ale nikdy fungovat.

Přináší to milencům, kteří prostor nepotřebují, nezměrnou úzkost, protože oni sami jsou ochotni se s Ženou-Kostrou již setkat. Posílili se, obrnili se a pokoušejí se se svými obavami vyrovnávat. A nyní, právě když jsou připraveni toto tajemství rozmotat, právě když jeden chce začít bubnovat na srdce a vyzpívat společný život, druhý z nich nařiká: Ne, ještě ne, nebo Ne, nikdy.

Je velký rozdíl mezi potřebou samoty a obnovy a touhou mít prostor, aby nedošlo ke střetnutí se Ženou-Kostrou. Ale střetnutí, znamenající přijetí podstaty života-smrti-života je dalším krokem k posílení schopnosti člověka milovat. Ti, jež do vztahu vstoupí s její vůlí, získají trvalou schopnost milovat. Ti, jež nevstoupí, nezískají. Jiná možnost není.*

Všechny ty výmluvy nejsem připraven/a a potřebuji čas jsou pochopitelné, ale pouze na krátkou chvíli. Pravda je, že nikdy není úplná připravenost a nikdy není pravý čas. Stejně jako u kteréhokoliv sestupu do nevědomí prostě přijde čas, kdy člověk doufá, že vše dobře dopadne, chytí se za nos a skočí do propasti. Kdyby to nebylo právě takto, nepotřebovali bychom vytvořit slova *hrdinka*, *hrdina* nebo *odvaha*.

Práce naučit se podstatě života-smrti-života musí být vykonána. Odložili se, Žena-Kostra se sice potopí do vody, ale vynoří se znovu a znovu a opět dojde k honičce. Je to její úkol, aby se takto chovala. Naší prací je učit se. Přeje-li si někdo milovat, nelze to obcházet. Obejmout ji je *úkol*. Bez úkolu, který vyzývá, nemůže k transformaci dojít. Bez úkolu není žádný opravdový pocit uspokojení. K milování požitku je zapotřebí málo. Ke skutečné lásce je zapotřebí hrdiny, který se nebojí svého vlastního strachu.

Mnoho a mnoho lidí zaručeně přijde do tohoto stadia útěku a skrýše. Bohužel, někteří sem budou dorážet znovu a znovu. Vstup do této nory je udupaný všemi těmi strkanicemi. Ti, kteří však o lásku stojí, napodobí rybáře. Budou se snažit o založení ohně a postaví se podstatě života-smrti-života tváří v tvář. Nechají si projít hlavou, čeho se bojí, a neočekávaně zareagují jak s uvědoměním si věcí, tak s údivem.

Rozmotání kostry

Vyprávění o Ženě-Kostře je jedním z obecně známých příběhů zkoušky nápadníka. V tomto testu musí milenci dokázat své správné záměry a síly, kterými prokazují, že mají cojones nebo ovarios, aby čelili nějakému druhu mocného a obávaného božství..., přestože je zde nazýváme podstatou života-smrti-života, druzí by jej mohli pojmenovat aspektem vlastního Já nebo duchem Lásky a ještě jiní by mu mohli říkat Bůh nebo Gracia duch energie nebo by mu mohli dát jakékoliv jiné jméno.

Rybář ukazuje svůj pravý záměr, své síly a své rostoucí zapletení se Ženou-Kostrou vzniklé tím, že ji vlastně rozmotával. Dívá se na ni, když je skloněn ke své práci a spatří v ní záblesk něčeho, o čem neví, co je. Utíkal od ní, popadal dech a naříkal. Teď uvažuje o tom se jí dotknout. Nějakým způsobem jej Žena-Kostrá bere za srdce už jen tím, že je. Pochopíme-li samotu podstaty života-smrti-života v duši, tu, jež je ne vlastní vinou neustále odhazována..., potom se snad i nás dotkne její úsilí.

Jestliže to, co konáme, je láska, i když jsme vystrašení a opatrní, jsme již ochotni rozmotat kosti podstaty Smrti. Jsme ochotni vidět, jak to vše spolu souvisí. Máme vůli dotknout se toho ne zrovna moc krásného ve druhém i v sobě. Za touto výzvou je vychytralá zkouška od vlastního Já. Ještě jasněji může být nalezena v příbězích, kde se krásné vydává za ošklivé, aby byl vyzkoušen charakter druhého.

V příběhu Diamanty, rubíny a perly nabírá hodná, ale osočovaná nevlastní dcera vodu pro bohatého cizince a je odměněna tím, že z jejích úst při řeči padají diamanty, rubíny a perly. Macecha nařizuje svým vlastním líným dcerám stát u studně a čekat na tohoto neznámého bohatého muže. Tentokrát však přichází neznámá žena v otrhaných hadrech. Když poprosí o trochu vody, dcery povýšeně odmítnou. Neznámá je odměněna tím, že od té doby z jejích úst padají hadi, ropuchy a ještěrky.

V pohádkové spravedlnosti, stejně jako v hluboké duši, je laskavost k tomu, co se zdá být méněcenné, odměněna dobrem a odmítnutí vykonat dobro pro něco, co není tak krásné, je potrestáno. Stejně je to i u velkých emocionálních projevů jako je láska. Natáhneme-li se, abychom se dotkli toho ne příliš krásného, jsme odměněni. Když to ne příliš krásné odmítneme, jsme od skutečného života odděleni a ponecháni na mrazu.

Pro někoho je snazší myslet na vyšší, krásnější myšlenky a dotýkat se toho, co je jasně nad ním, než aby se dotýkal a pomáhal tomu ne tak pozitivnímu. Navíc, jak příběh ilustruje, je lehčí to ne příliš pěkné odmítnout a falešně mít z toho činu dobrý pocit. To je ten problém lásky, kdy se musí jednat se Ženou-Kostrou.

Co je to ne příliš pěkné? Náš vlastní tajný hlad po tom, abychom byli milová-

ni, není moc pěkný. Nemáme-li lásku nebo nakládáme-li s ní špatně, není to moc pěkné. Naše zrada věrnosti a oddanosti není pěkná, náš smysl pro oddělitelnost duše je pohodlný, naše psychologické bradavice, nesoulady, neporozumění a dětinské fantazie nejsou pěkné. Navíc i charakter života-smrti-života, který rodí, ničí, inkubuje a opět rodí, je některými kulturami považován za nehezký.

Rozmotat Ženu-Kostru znamená pochopit chybu v představách a napravit ji. Rozmotat Ženu-Kostru znamená pochopit, že láska není pouze svit zářících svíček a blahobyt. Rozmotat Ženu-Kostru znamená, že člověk nachází v temnotách regenerace vzpruhu, a ne strach. Znamená to balzám na staré rány. Znamená to změnit naše způsoby vidění a bytí, aby odrážely zdraví duše, a ne její smrt.

Milujeme-li, dotýkáme se elementární a ne příliš hezké kostnaté ženy, rozmotáváme význam podstaty života-smrti-života pro nás, dáváme Ženu-Kostru zpět do pořádku, necháváme ji opět žít. Nestačí vynést nevědomí na povrch, nestačí ani když Ženu-Kostru vlečeme náhodou domů. Pohyb lásky je zastaven, když se jí obáváme nebo jí pohrdáme delší dobu.

Rozmotání tajemství o Ženě-Kostře začíná rušit klatbu strachu z toho, že člověk bude pohlcen a navždy mrtev. Prapůvodně něco rozmotat vyžaduje sestup, procházení labyrintem dolů do podsvětí nebo na místo, kde jsou všechny záležitosti viděny ve zcela jiném světle. Člověk musí následovat to, co se na první pohled zdálo být zamotaným procesem, ale co je v skutečnosti důmyslným modelem pro obnovu. V pohádkách znamená povolení šněrovačky, rozmotání uzlu, rozebrání a vymotání začátek chápání něčeho, co nám bylo předtím uzavřeno. Jsme pak podobni kouzelníkovi, stáváme se vědomou duší.

Když rybář rozmotává Ženu-Kostru, začíná se mu dostávat poznání o artikulacích Života a Smrti. Kostra je vynikající obraz pro podstatu života-smrti-života. Jako psychická představa se kostra skládá ze stovek malých a velkých podivně tvarovaných hůlek a pahrbků v neustálém harmonickém vztahu jednoho ke druhému. Otáčí-li se jedna kost, otáčejí se i zbývající, i když neznatelně. Cykly života-smrti-života jsou přesně takové. Když se pohne Život, kosti Smrti se hnou zároveň. Když se hne Smrt, kosti Života se také začnou otáčet.

Také když není jedna kost na svém místě, je odštípnutá, má výrůstky nebo je slabá, trpí tím integrita celku. Je-li podstata života-smrti-života v člověku nebo ve vztahu potlačována, děje se to samé. Život člověka pokulhává, je narušen, kulhá a má omezený pohyb. Je-li bolest v těchto strukturách a cyklech, vždy následuje přerušování libida. Není možné se potom milovat. Ležíme pod vodou; pouhé kosti, poháněny dopředu a dozadu.

Rozmotat tuto podstatu znamená učit se znát její slabosti, zvyky, pohyby. Znamená to naučit se cykly života a smrti, zapamatovat si je a tím poznat, jak spolu všechny souvisejí, jak jsou všechny jedním organismem, právě jako je kostra jedním organismem.

Strach je ubohou výmluvou pro nekonání práce. Bojíme se všichni. Není to nic nového. Jsi-li naživu, bojíš se. Mezi Inuity je tím podvodníkem Raven. Ve své nevyvinuté části je stvořením chuti. Má rád jenom požitek, pokouší se vyhýbat veškeré nejistotě a strachům, které nejistota přináší. Je hodně opatrný a také hodně lakomý. Je vystrašený, když něco okamžitě nevypadá uspokojivě. Září, když je všechno v pořádku.

Má rád zářivé lastury, stříbrné korále, pomluchy, rád spí v teple. Budoucí milenec může být jako Raven, který chce jistou věc. Jako Raven se obává, že vašeň skončí, a pokouší se vyhnout ukončení jídla, konci ohně, dne, požitku. Raven, jako ego, se srává vychytralým, ale ke své vlastní škodě, protože když opomíjí svoji duši, ztrácí svoji sílu.

Ego má strach, že když vpustíme tento charakter života-smrti-života do svých životů, nebudeme již nikdy šťastní. To jsme byli tak bezmezně a dokonale šťastní do této doby? Ne. Ale nevyvinuté ego je velmi jednoduché, jako nespolečenské dítě. Není však ani bezstarostným dítětem, spíše je jako dítě, které neustále sleduje, který krajíc chleba je větší, která postel je nejměkčí, který milenec je ten nejhezčí.

Tři věci rozlišují, zda se jedná o život vycházející z duše, nebo o život vycházející pouze z ega. Je jimi schopnost vycítit a poznat nové způsoby, houževnatost jít po drsné cestě a trpělivost časem poznat hlubokou lásku. Ego však silně inklinuje k tomu, aby se učit nemuselo. Trpělivost nepatří k silným stránkám ega. Nevyniká ani vytrvalostí ve vztahu. Když milujeme jeden druhého, není to díky stále se měnícímu egu, ale spíše díky divoké duši.

Divoká trpělivost, jak ji nazývá básnička Adrienne Richová,⁶ je potřebná k tomu, aby se rozmotaly kosti, aby byl poznán význam Paní Smrti, aby měl člověk houževnatost s ní zůstat. Bylo by chybné se domnívat, že je k tomu třeba svalnatého hrdiny. Není to tak. Chce to srdce, které je ochotné zemřít a znovu se zrodit a opět znovu zemřít a znovu se zrodit, znovu a znovu.

Rozmotání Ženy-Kostrы odhaluje, že je prastará a její stáří nelze určit. Je to ona, Paní Smrt, která měří energii oproti vzdálenosti, která měří čas oproti libidu, ta, která váží ducha proti přežití. Přemítá o tom, zkoumá to, uvažuje a pak se pohne, aby dodala jiskru nebo dvě, nebo dodá přímo divoký plamen či jej trochu utlumí, případně jeho život úplně ukončí. Ona ví, co je zapotřebí. Ona ví, kdy je čas.

Při jejím rozmotávání získáváme schopnost vycítit, co přijde dál, schopnost lépe chápat jak všechny aspekty duše se sebou navzájem souvisejí, jak se toho můžeme zúčastnit. Rozmotat ji znamená získat jasné poznání o sobě a o tom druhém. Znamená to posílit svou schopnost sledovat jednotlivé fáze, plány, období inkubace, zrození a přeměny s takovým klidem a pokorou, jakých jsme jen schopni.

V tomto smyslu se milenec, který byl kdysi v lásce spíše neznalý, stane mnohem znalejší tím, že pozoroval Ženu-Kostru a že rovnal její kosti. Jakmile začne

člověk poznávat cykly života-smrti-života, může být připraven na cykly ve vztahu, kdy dostatek následuje nedostatek a po postupném vyčerpávání přijde hojnost.

Člověk, který rozmotal Ženu-Kostru, zná trpělivost, zná čekání. Není šokován a neobává se nedostatku. Není dojatý dostatkem. Jeho potřeby získat, mít ihned teď jsou transformovány do jemnějšího umění nalézt veškeré fáze vztahu, pozorovat jak cykly ve vztahu spolupracují. Nebojí se poznat krásu divokosti, krásu nepoznaného, krásu toho ne příliš krásného. A při učení a práci na tom všem se ve svém jádru stává nespoutaným milencem.

Jak se muž takové věci naučí? Jak se je vůbec někdo naučí? Když vstoupí do přímého dialogu s podstatou života-smrti-života nasloucháním vnitřního hlasu, který není ego. Učme se kladením přímých otázek podstatě života-smrti-života, které se týkají lásky a milování, a potom si vyslechněme její odpovědi. Pomocí toho všeho se učíme nebýt spoutaní nespokojeným hlasem v pozadí naší mysli, jež říká: Tohle je hloupé... Všechno si to jenom vymyslím. Naučíme se tento hlas ignorovat a poslouchat to, co je slyšet mimo něj. Naučíme se dělat to, co uslyšíme všechno to, co nás přivede k bystrému vědomí, oddané lásce a jasnému náhledu duše.

Je dobré soustředit se na meditaci a denně praktikovat rozmotávání podstaty života-smrti-života, znovu a znovu. Rybář opakovaně zpívá krátkou, kratičkou píseň, která mu pomáhá v rozmotávání. Je to píseň na pomoc vědomí, na pomoc rozmotání podstaty Ženy-Kostru. Nevíme, co zpívá. Můžeme pouze hádat. Bude-li rozmotávat tuto podstatu, bylo by pro nás dobré zpívat něco jako toto: Čemu musím dnes dát více zemřít, abych soustředil/a více života? Co z toho, co znám, by mělo zemřít, ale já to nechci dovolit? Co musí ve mně zemřít, abych mohl/a milovat? Čeho nepěkného se bojím? Jaké využití má síla nepěkného ve mně dnes? Co by mělo dnes zemřít? Co by mělo žít? Jaký život se dnes obávám zrodit? Když ne dnes, kdy tedy?

Zpíváme-li píseň vědomí, dokud nepocítíme pálení pravdy, házíme tím oheň do temnoty duše, abychom viděli, co děláme... co skutečně děláme, ne co si přejeme, abychom si mysleli, že děláme. Toto je rozmotávání vlastních pocitů a začátek chápání, proč láska a oheň musí žít kostmi.

K setkání se Ženou-Kostrou nemusí člověk na sebe brát roli slunečního hrdiny, ani podstoupit bitvu, ani riskovat život v divočině. Musí pouze stát o to ji rozmotat. Tato síla poznání podstaty života-smrti-života očekává milence, kteří překonají nutkání utéci pryč, kteří chtějí víc než nalézt pro sebe bezpečí.

Dávní lidé, kteří hledali toto poznání o životě a smrti, jej nazývali Perlou velké ceny, Nenapodobitelným pokladem. Držíc nitě těchto mystérií a rozmotávajíc je, přináší mocné poznání o Osudu a Čase, čase pro všechno, všechno ve svém vlastním čase. Není žádné poznání, jež by lásku více uchovávalo, vyživovalo a posilovalo, než je toto.

To je to, co očekává milence, který usedne k ohni se Ženou-Kostrou, bude o ní důkladně přemýšlet a nechá růst svým citům pro ni. Čeká to na ty, kteří se dotknou její ne-krásy a kteří s něžností rozmotají její podstatu života-smrti-života.

Spánek důvěry

V tomto stadiu vztahu se milenec vrací do stavu nevinnosti, stavu, ve kterém je ještě v údivu nad emocionálními elementy, stavu, kdy je plný přání, nadějí a snů. Nevinnost se liší od naivity. V krajích, kde lišky dávají dobrou noc, mají toto staré rčení: Nevědomost je nic nevědět a být přitahován tím dobrým. Nevinnost je vědět všechno, a přesto být stále přitahován tím dobrým.

Podívejme se, kam až jsme dosud došli. Rybář-lovec přinesl podstatu života-smrti-života na povrch. Bez vlastní vůle jí byl pronásledován. Také se mu podařilo pohlédnout jí do tváře; cítil soucit s jejím spoutaným stavem a dotkl se jí. Toto všechno jej vede k plné účasti. Toto všechno jej vede k přeměně, k lásce.

Přestože metafora spánku může znamenat psychické nevědomí, zde symbolizuje zrod a obnovu. Spánek je symbolem znovunarození. V mýtech o stvoření se duše uchylují k spánku, zatímco uvnitř probíhá přeměna, neboť ve spaní jsme znovustvoření, obnovováni.

... Spánek, jež splétá ten zamotaný rukáv starostí, /spánek je/ koupel znaveného dělníka, /ten/ balzám bolavých myslí, druhý běh velké Přírody, hlavní živitel při hostině života.

– Shakespeare, *Macbeth*, II, ii, 36

Pokud byste mohli pohlédnout na nejtvrdší, nejkrutější a nejnecitlivější osobu na světě během spánku a v momentě probuzení, na chvíli byste v ní spatřili nespoutaného dětského ducha, čistou nevinnost. Ve spánku jsme přetvářeni. Jsme od základu přeměněni a čerství jako neviňátka.

Tento stav moudré nevinnosti je dosažen odhozením cynismu a protekcionismu, znovu-vstoupením do zázračného stavu, jež je vidět u většiny lidí, kteří jsou velmi mladí, a většiny těch, kteří jsou velmi staří. Je to jako hledět očima znalého a milujícího ducha, namísto očima zbitého psa, honěného tvora, zlého, raněného člověka. Nevinnost je tou, která je obnovována, když člověk spí. Bohužel ji mnoho lidí odhodí stranou zároveň s příkrývkou při ranním vstávání. Bylo by lepší nosit probuzenou nevinnost u sebe a držet ji blízko, aby nás hrála.

Přestože návrat do tohoto stavu může vyžadovat odsekání neplodných názorů, ztvrdlých a pozorně zbudovaných ochranných zdí, jakmile se jednou do něj někdo vrátí, nikdy již po něm nemusí pít a vykopávat jej. Vrátit se do stavu bdělé

nevinnosti není tak velkým úsilím jako přestěhovat hranici cihel z jednoho místa na druhé, znamená totiž postát v klidu dostatečně dlouho, aby duch měl čas tě najít. Říká se, že vše, co hledáš, hledá také tebe, že když postojíš, posedíš, najde si tě. Čekalo na tebe moc dlouho. Jakmile je zde, neodcházej. Odpočívej. Pozoruj, co se bude dál dít.

To je způsob, jak vyjít vstříc povaze Smrti, ne jako lstivec a chytrák, ale s důvěrou ducha. Slovo *nevinný* je často spojeno s osobou bez vědomostí nebo s prosťáčkem. Kořeny slova však znamenají nebytí raněn. Ve španělštině je slovo *inocente* chápáno tak, že se hovoří o osobě, která nechce ublížit druhému, a která je zároveň schopna léčit zranění nebo ublížení sobě.

La inocente je jméno, které se často dává *curandera* bylinářce, té, jež léčí zranění a ublížení druhých. Být nevinným znamená být schopen jasně vidět, co se děje, a napravit to. To jsou silné myšlenky týkající se nevinnosti. Nepovažuje se pouze za přístup, kterým se vyhýbáme ublížit ostatním nebo sobě, ale také za schopnost spravit a opravit sebe (a ostatní). Přemýšlej o tom. Co to znamená pro všechny cykly milování.

Cestou této metafory o nevinném spánku důvěřuje rybář podstatě života-smrti-života natolik, že odpočívá a obnovuje se v její přítomnosti. Vstupuje do přechodu, který ho zavede do hlubšího porozumění, do vyššího stadia dospělosti. Když milenci tohoto stadia dosáhnou, vydávají se silám uvnitř sebe, těm, které mají víru, důvěru a velkou moc nevinnosti. V tomto duchovním spánku mileneček věří, že v něm bude práce jeho duše provedena, že vše bude tak, jak být má.

Existuje opatrnost, která je skutečná, pokud je nebezpečí nablízku, a opatrnost, která nemá opodstatnění a která vychází z předchozích zranění. Ta druhá má za následek, že jak ženy, tak muži jednají dotčeně a s nezájmem, i když cítí, že by rádi ukázali něžnost a péči. Osoby, které se obávají toho, že si z nich někdo udělá legraci nebo budou polapeni, nebo ti, kteří hlasitě prohlašují a opakují své nároky na svobodu, to jsou ti, kteří si nechali proklouznout zlato přímo pod rukama.

Mnohokrát jsem slyšela muže říkat, že má hodnou ženu, která k němu hoří láskou a on k ní, ale on se prostě neumí uvolnit natolik, aby poznal, co k ní vlastně cítí. Bod zvratu nastává pro takového člověka tehdy, kdy si dovolí milovat i když... i když má bolesti, i když je nervózní, i když byl dříve zraněn, i když má strach z neznámého.

Někdy chybí slova pro dodání odvahy. Někdy prostě musíš skočit. V nějakém bodě života muže musí přijít čas, kdy bude důvěřovat tomu, kam jej láska zavede, více se bojí být polapen někde na dně řeky duše než venku na svobodném, ale neohrazeném území. Když je život příliš kontrolován, dochází k tomu, že je méně a méně života ke kontrolování.

V tomto stadiu nevinnosti se rybář vrací do stavu, kdy je mladou duší, neboť

ve spánku se nebojí a neexistuje paměť toho, co bylo včera nebo dříve. Ve spánku neusiluje získat místo nebo pozici. Ve svém spánku je obnovován.

V mužské duši je bytost, nezraněný muž, který věří, že je dobrým, který nemá žádné pochyby o životě, který je nejen moudrý, ale také se nebojí zemřít. Někdo by jej nazval samotným bojovníkem. Ale není to tak. Je to sám duch, mladý duch, ten, který přes týrání, mučení a vyhnanství pokračuje v milování, protože se svým vlastním způsobem sám hojí, sám napravuje.

Ženy potvrdí, že viděly tuto bytost vyzařovat z muže bez jeho vědomí. Tato schopnost mladého ducha přinést sílu hojení do vlastní duše je tak úžasná, že je až zarážející. Jeho víra nezávisí na tom, zda mu jeho milenka neublíží. Jeho víra je taková, že jakékoliv zranění, které jej potká, může být zhojeno. Je to víra, že nový život následuje ten starý. Víra, že všechny tyto věci mají hlubší význam, že i na pohled nedůležité události nejsou nesmyslné, že všechno v životě člověka to drsné, pokroucené, veselé i povznášející, může být použito jako životní energie.

Musí být též řečeno, že jak se muž více osvobozuje a je blíž k Ženě-Kostře, jeho milenka je vystrašenější a musí sama vykonat nějakou práci, týkající se rozmotání, pozorování, spánku, který vrací nevinnost, učení důvěřovat podstatě života-smrti-života. Když jsou oba zasvěceni, když mají společnou sílu, která ošetří jakékoliv zranění, přežijí jakoukoliv bolest.

Někdy se jeden člověk bojí usnout v přítomnosti druhého člověka, bojí se návratu do psychické nevinnosti nebo se bojí, že druhý člověk nad ním získá převahu. Takoví lidé promítají všechny možné druhy pohnutek na ty druhé a jednoduše si nevěří. Přesto to nejsou jejich milenci, jimž by nevěřili. Je to podstata života-smrti-života, se kterou se dosud nevyrovnali. Je to tato povaha Smrti, které potřebují věřit. Při spánku je charakter života-smrti-života ve své nejdivočejší formě tak jednoduchý jako poklidný výdech (ukončení) a nádech (počátek). Jediná požadovaná víra je vědět, že když je jedno ukončení, bude další začátek.

Dojde k tomu tak, že když budeme mít štěstí, budeme unaveni a oddáme se odevzdaně důvěře. Strmější cesta je taková, kdy se budeme nutit do důvěřivého stavu myslí nutit se k odstranění veškerých podmínek, všech kdyby a jenom. Obvykle však nemá smysl čekat, až se budeme cítit dost silní důvěřovat, protože takový den nikdy nepřijde. Takže podstupme to riziko, že čemu nás společnost učila o podstatě života-smrti-života je špatně, a že to jsou naše instinkty, které jsou správné.

Aby se lásce dařilo, partner musí mít důvěru, že cokoliv bude, bude znamenat přeměnu. Muž nebo žena musí vstoupit do stadia spánku, který člověka navrácí moudré nevinnosti, který tvoří a přetváří, tak jak by měl, ty hlubší spirály prožitku života-smrti-života.

Uronění slzy

Během rybářova spánku se mu z koutku oka uronila slza. Žena-Kostrá to zahlédne, a protože má žízeň, podivným způsobem se k němu doplází a pije ze šálku jeho oka. Ptáme se, co se mu tak mohlo zdát, že to způsobilo, aby vytryskla slza?

Slzy s sebou nesou tvořivou sílu. V mýtech způsobuje ronění slz uvolnění obranných tvořivých sil a srdečné spojení toho, co bylo rozděleno. V bylinkářské tradici se slzy používají jako vázací element, ke sloučení myšlenek, ke spojení duší. Když se v pohádkách roní slzy, odstrašují zloděje nebo zapříčiní, že se řeky vyklévají ze břehů. Když se jimi kropí, přivolávají duchy. Poleje-li se jimi tělo, hojí tržné rány a obnovují zrak. Na dotek způsobují početí.

Odvážil-li se někdo ve vztahu s podstatou života-smrti-života až takhle daleko, potom je uroněná slza slzou vášně a soucitu pro sebe a pro druhého, které jsou smíchány dohromady. Je to slza nejobtížněji uroněná, obzvláště muži a některým druhem houževnatých žen.

Tato slza vášně a soucitu se nejčastěji uroní po nenadálém nalezení pokladu, po strašlivé honičce, po rozmotání kombinace tohoto způsobí vyčerpání, rozklad obranných pudů, pohled do nitra sebe, odhalení až na kost, touhu po poznání a úlevě. Způsobí, že duše se soustředí na to, co skutečně chce, a pláče nad ztrátou i láskou.

Stejně jako byla Žena-Kostrá vynesena na povrch, tak i tato slza, tento cit a muž, také vyjde na povrch. Je návodem k milování sebe a toho druhého. Oproštěn od všeho z denního světa přitahuje muž Ženu-Kostru, aby si lehla vedle něj, aby pila a živila se jeho nejhlubším citem. Ve své nové formě je schopen hasit žízeň druhého.

Její duch byl vyvolán jeho pláčem myšlenky a síly z dalekého duševního světa se spojily nad upřímností jeho slzy. Historie symbolu vody jako stvořitelky, jako cesty, je dlouhá a rozmanitá. Jaro přichází deštěm slz. Vodopádem slzí se vstupuje do spodního světa. Slza, kterou vidí kdokoliv, kdo má srdce na správném místě, je chápána jako pláč přivolávající. A tak tedy rybář pláče a ona přichází. Bez jeho slzy by zůstala pouhými kostmi. Bez svojí slzy by se nikdy neprobudil, aby miloval.

Slza snícího přichází, když budoucí milenec začne cítit a ovazovat své vlastní rány, když si připustí vidět vlastní destrukci, kterou si přivodil ztrátou víry ve vlastní dobro, když se cítí odříznutý od oživovacích cyklů podstaty života-smrti-života. Začne potom plakat, vědom si svého osamocení, své tesknoty po tom nespoutaném poznání.

Toto je ten muž, který se hojí a roste chápáním. Vzal na sebe úkol připravit si sám své léky, převzal úkol živit toho odmítnutého. Pomocí slz začíná tvořit.

Milovat druhého nestačí, nestačí nebýt překážkou v životě druhého. Nestačí

být nápomocen a vždy být ochoten pomoci a podobně. Cílem je být *znalý* způsobů života a smrti ve svém vlastním životě a všeobecně. A jedinou cestou, jak se stát známým mužem, je učit se od Ženy-Kostry. Čeká na ten signál hlubokého citu, tu jedinou slzu, která říká: Přiznávám zranění.

Toto přiznání živí podstatu života-smrti-života, způsobí, že se vytvoří spojení a hluboké poznávání v muži začíná. Všichni jsme udělali chybu myšlením, že někdo jiný nás může léčit, bavit a naplnit. Trvá dlouho zjistit, že to tak není, protože většinou projektujeme zranění ven ze sebe, namísto toho, abychom k němu zaujali postoj uvnitř.

Není snad nic, co by si žena od muže přála víc, než aby své projekce zrušil a čelil vlastnímu zranění. Čelí-li muž svému zranění, slza vstoupí do oka přirozeně a jeho věrnost uvnitř i navnek je jasnější a silnější. Stává se svým vlastním léčitелеm; pro své hlubší Já již není opuštěný. Nechce již nadále od ženy, aby byla jeho lékem na bolesti.

Existuje příběh, který toto dobře popisuje. Podle řeckého mýtu žil muž jménem Philoctetes. Říká se, že od Herakla zdědil kouzelný luk a šíp. Během bitvy byl Philoctetes zraněn na noze. Tato rána se však nechtěla hojit a navíc začala zapáchat. Řval bolestí tak silně, že ho jeho společníci na ostrově Lemnos opustili a nechali ho tam zemřít.

Philoctetes by téměř zahynul hladu, kdyby nepoužil Heraklův šíp a nestřelil s ním malou zvěř. Ale jeho rána hnisala a zapáchala čím dál více, že i námořníci, kteří pluli kolem, se ostrovu vyhýbali na dálku. Skupina mužů však plánovala překonat zápach Philoctetova zranění, neboť se chtěli zmocnit jeho kouzelného luku a šípu.

Muži losovali a provedení úkolu padlo na nejmladšího. Starší muži jej nabádali, aby byl rychlý a cestoval pod záštitou noci. Mladý muž tedy vyplul. Vítr však k němu hnal nejen silný zápach moře, ale další pach, který byl tak strašný, že si mladý muž, aby vůbec mohl dýchat, musel omotat tvář hadrem, namočeným v mořské vodě. Nic však nemohlo chránit jeho uši od hrozného nařikání Philocteta.

Měsíc byl zakryt mrakem. To je dobré, pomyslel si, když přivázal svoji loď a plížil se k trpícímu Philoctetovi. Jak sahal po drahocenném luku a šípu, měsíc náhle vrhl své světlo na ztrhanou tvář umírajícího muže. A něco v mladém muži nevěděl co se pohnulo, a začal plakat. Mladík byl přemožen soucitem a lítostí nad tím utrpením.

Namísto toho, aby uloupil luk a šíp starému muži, mladík vyčistil Philoctetovu ránu, ovázal ji a zůstal s ním, krmil ho, omýval, staral se o oheň a pečoval o starého muže do té doby, než jej mohl odnést do Tróje, kde mohl být vyléčen téměř božským lékařem Aesculapem. A tím příběh končí.

Slza soucitu vytryskne jako důkaz uvědomění nad zapáchající ránou. Zapácha-

jší zranění má pro každou osobu jinou konfiguraci a zdroj. Pro někoho to znamená strávit celý život lezením po rukou na horu s opožděným shledáním toho, že jsme pracně lezli na jinou horu. Pro jiného to znamená nevyřešené a neléčené události špatného zacházení v dětství.

Pro některé je to drtivá ztráta něčeho v životě nebo v lásce. Jeden mladík utrpěl ztrátu své první lásky, nedostalo se mu žádné podpory od nikoho a nevěděl, jak se z toho vyléčit. Léta bloudil celý zlomený, přesto však tvrdil, že není zraněn. Jeden muž byl nováčkem v týmu házené. Nešťastnou náhodou a s trvalými následky si zranil nohu, takže jeho celoživotní sen se náhle rozplynul. Zapáchající rána nebyla jenom tragédií, nebyla pouhým zraněním, ale způsobila, že jediným lékem během dvaceti let mu byla hořkost, napadání a alkohol. Mají-li muži taková zranění, můžeš je cítit přicházet. Žádná žena, žádná láska, ani žádná pozornost takové zranění nevyлéčí, pouze sebelítost, pouze ošetření vlastního poraněného stavu.

Když muž uroní slzu, znamená to, že na svoji bolest přišel a že pozná, když se jí dotkne. Vidí, jaký chráněný život v důsledku zranění žil. Vidí, o jaký život kvůli tomu přišel. Vidí, jak zmrzačil svoji lásku k životu, k sobě a k druhému.

V pohádkách slzy mění lidi, upomínají je na to, co je důležité, a zachraňují jejich duše. Pouze zatvrzelost srdce zabraňuje pláči a souladu. Znam rčení, které jsem ze sufismu přeložila již dávno, je to ve skutečnosti modlitba, žádající Boha, aby rozbil srdce: Roztříšti mé srdce, aby se vytvořilo nové místo pro nekonečnou lásku.

Vnitřní pocit něhy, který dá podnět rybáři k rozmotání Ženy-Kostrы, mu dá pocítit i další zapomenuté touhy, aby byla oživena jeho sebelítost. Protože se nachází ve stavu nevinnosti, to znamená, že se domnívá, že je vše možné, nebojí se vyslovit touhy své duše. Nebojí se přát si, protože věří, že jeho potřeba se uskuteční. Je pro něj velkou úlevou věřit, že jeho duše bude naplněna. Když rybář dává pláčem najevo své skutečné city, je spojen s podstatou života-smrti-života.

Rybářova slza přitahuje Ženu-Kostru k němu; probouzí v ní žízeň a zapříčiní, že s ním chce sdílet i další věci. Jako v pohádkách slzy k nám přivolávají věci, napravují je a poskytují chybějící část nebo kus. V africkém příběhu Zlaté vodopády poskytuje kouzelník úkryt uprchlé otrokyni tím, že vypláče tolik slz, až stvoří vodopád, pod kterým se dívka ukrývá. V dalším africkém příběhu Kostěné chrasátko jsou duše zemřelých léčitelů vyvolány kropením dětských slz na zem. Znovu a znovu se nám připomíná síla tohoto silného citu. V slzách je přitažlivá síla a v samotné slze jsou silné obrazy, které nás vedou. Nejen že slzy představují cit, ale jsou i čočkami, kterými získáváme alternativní vidění, jiný náhled.

V příběhu rybář dopustí rozbití svého srdce ne roztříštěním, ale rozlomením na dvě poloviny. Není to láska *la teta*, kojné, kterou chce; není to ziskuchtivost, ani láska pro moc, slávu nebo sex. Je to láska, která k němu přichází, láska, kterou si v sobě vždy nosil, ale nikdy předtím si ji nepříznal.

Duše muže je usazená hlouběji a zřetelněji, když tento vztah pochopí. Vytryskne slza. Ona pije. Nyní se začíná rozvíjet něco jiného, něco jiného se v něm rodí, něco, co může dát jí; obrovské srdce, srdce jako oceán.

Pozdější fáze lásky

Srdce jako zpívající buben

Říká se, že kůže nebo tělo bubnu určuje, kdo a co bude povoláno v bytí. Věří se, že některé bubny jsou bubny cestující, které přemísťují bubeníka a posluchače (v určitých tradicích se nazývají pasažéři) na různá místa. Jiné druhy bubnů mají moc v něčem jiném.

Říká se, že bubny vyrobené z lidské kosti vyvolávají mrtvé. Bubny vyrobené z kůže určitých zvířat vyvolávají jejich zvířecí duchy. Bubny, které jsou obzvláště krásné, přivolávají krásu. Bubny se zvonky přivolávají dětské duchy a počasí. Bubny, které mají hluboký tón vyvolávají duchy, jež takový tón mohou slyšet, a tak dále.

Buben vyrobený ze srdce přivolá duchy, které se zabývají lidským srdcem. Srdce symbolizuje podstatu. Srdce je jedním z mála nezbytných orgánů, které lidé i zvířata musí k životu mít. Odstraň jednu ledvinu, člověk žije. Ještě k tomu vezmi obě nohy, žlučník, jednu plíci, jednu paži a slezinu; člověk žije sice ne dobře, ale život tu je. Odeber určité funkce mozku a člověk stále žije. Vezmi srdce a člověk okamžitě umírá.

Srdce je psychologické a fyziologické centrum. V hinduistických Tantras, což jsou instrukce bohů lidem, je srdce Anahata čakra, nervové centrum, které obsahuje cit k druhému člověku, cit k sobě, k zemi a k bohu. Je to srdce, jež nám umožňuje milovat tak, jak miluje dítě; plně, bez výhrad, bez skořápky sarkasmu, bez protekcionismu a zlehčování.

Když Žena-Kostra používá rybářovo srdce, používá hlavní motor celé duše, jedinou věc, která nyní hraje roli, jedinou věc, schopnou vytvořit čistý a nevinný cit. Říkají, že je to mysl, která myslí a tvoří. Tento příběh hovoří jinak. Říká, že je to právě srdce, které myslí a svolává na jedno místo molekuly, atomy, city, touhy a cokoli jiného, co je zapotřebí k tomu, aby se vytvořila hmota k vyplnění Ženy-Kostry.

Příběh obsahuje tuto naději: připuť, aby se Žena-Kostra ve tvém životě více zvýraznila, a ona na oplátku učiní tvůj život větším. Když ji osvobodíš z jejího zamotaného a nepochopeného stavu a budeš ji brát jako svoji učitelku a milenu, stane se tvou přítelkyní a partnerkou.

Darování srdce pro nové tvoření, nový život, pro síly života-smrti-života, je se-

stupem do království citu. Může to být pro nás těžké, obzvláště byli-li jsme zraněni zklamáním nebo lítostí. Musí to však být vybubnováno, aby byla Žena-Kostra přivedena k plnému životu, abychom byli blíže té, která byla vždy blízko nás.

Dá-li muž své celé srdce, stává se úžasnou silou inspirátorem, což je role, která byla v minulosti rezervována pouze pro ženy. Když s ním Žena-Kostra spí, stává se plodným, je obohacen ženskými silami ve svém mužském prostředí. Je nositelem semínka nového života a nezbytných úmrtí. Inspiruje nové činnosti v sobě, ale i v těch, kteří jsou mu nablízku.

Během let jsem toto viděla u druhých a i sama jsem to zažila. Je to hluboký zážitek, vytvoříš-li něco hodnotného milencovou vírou v tebe, jeho povzbudivým citem k tvé práci, k tvému předmětu činnosti. Je to úžasná věc. Není nezbytně vázán pouze na milence; může nastat za účasti kohokoliv, kdo ti dá své srdce hlubším způsobem.

Spojení muže se Ženou-Kostrou mu nakonec přinese nápady, životní plány a situace, výsledky, barvy a obrazy bez přirovnání – podstata života-smrti-života, archetyp divošky, má k dispozici všechno, co kdy bylo, a všechno, co kdy bude. Když Žena-Kostra tvoří a svým zpěvem si přičáruje maso, potom srdce osoby, které k tomu používá, to cítí a samo se až po okraj naplní tvořivostí.

- Tento příběh také zobrazuje sílu vznikající v duši, kterou zde zastupují symboly zvonu, bubnování a zpěvu. V mýtech písně hojí rány a užívají se, aby přilákaly blíže zvěř. Lidé se přivolávají tím, že se zpívají jejich jména. Písně zmenšují bolest, kouzelný dech obnovuje tělo. Mrtví jsou voláni nebo ožívováni písní.

Říká se, že veškerý zrod byl doprovázen zvukem nebo slovem vyřčeným nahlas, zvukem nebo slovem zašeptaným nebo proneseným dechem. V mýtech se zpěv považuje za tajemný zdroj, kterým se celý zrod stává moudřejším všechna zvířata, lidé, stromy, rostliny a vůbec všechno, co zpěv zaslechne. Vypravěči říkají, že cokoliv, co má vitální mízu, má i zpěv.

Chvalozpěv stvoření přináší psychickou změnu. Jeho tradice je nezměrná: na Islandu existují písně, které způsobují lásku, a totéž platí mezi Wichity a Micmacy. V Irsku se kouzelnou písní vyvolávají kouzelné síly. V jednom islandském příběhu upadne člověk na ledový útes, který jej připraví o nohu, ale ta znovu přiroste zpěvem písně.

Téměř ve všech kulturách dávají při stvoření bozi lidem písně, říkají jim, že jejich užíváním přivolají bohy kdykoliv zpátky, že jim písně přinesou věci, které potřebují, a naopak změní nebo zaženou věci, které nechtějí. V tomto směru je zpěv písně aktem soucitu, který umožní lidem přivolat bohy a velké síly do lidských společenství. Píseň je zvláštní druh jazyka, který to dokáže tak, jak by mluvený hlas nedokázal.

Píseň, stejně jako buben, se užívala k navození neobvyklého vědomí, stavu transu a stavu modlitby. Všichni lidé a mnoho zvířat mají náchylnost ke změně

vědomí zapříčiněné zvukem. Určité zvuky, jakým je například kapající kohoutek nebo automobilová houkačka, v nás vyvolávají úzkost, dokonce i zlobu. Jiné zvuky, jako třeba hukot oceánu nebo vítr ve stromech, nás mohou naplnit dobrým pocitem. Zvuk dupotu kroků způsobí, že had cítí negativní napětí. Ale měkký zpěv jej zase přivede k tanci.

Slovo pneuma (dech) sdílí svůj původ se slovem psyche (duše); obě slova jsou považována za slova pro duši. Když se tedy objeví píseň v příběhu nebo mýtu, víme, že jsou boží volání, aby vdechli svoji moudrost a sílu do toho, co je. Potom víme, že působí síly duševního světa, které utvářejí duši. Zpěv písně a použití srdce jako bubnu jsou dvě mystické činnosti, probouzející vrstvy duše, jež nejsou tolik používány nebo viděny. Dech či pneuma vznášející se nad námi umožňuje otevřít určité otvory a probouzí v nás jinak nedostupné schopnosti. Není možno u každé osoby říci co bude vyzpíváno, vybubnováno, protože záleží na účasti člověka jaké podivné a neobvyklé otvory budou otevřeny. Člověk si však může být jistý, že cokoliv se bude dít, bude božské a povznášející.

Tanec duše a těla

Svémi těly žijí ženy velice blízko podstatě života-smrti-života. Mají-li ženy správnou instinktivní mysl, rodí se jejich myšlenky a impulsy pro lásku, pro tvoření, pro důvěru a touhu, mají svůj čas, vyblednou a zemřou a jsou opět zrozené. Dalo by se říci, že ženy vědomě či nevědomě praktikují toto poznání v každém cyklu měsíce svého života. Pro některé je tento měsíc, který cykly řídí, nahoře na obloze. Pro jiné je to Žena-Kostra, která žije v jejich vlastních duších.

Z jejího masa a krve a z neustálých cyklů plnění a vyprazdňování rudé vázy ve svém břiše, žena fyzicky, emocionálně a duševně rozumí, že zenity blednou a mizí, a co zbude, se znovu rodí neočekávanými a inspirovanými cestami, aby se opět rozplynulo do ničeho, aby bylo znovu počato v plné slávě. Jak je vidět cykly Ženy-Kostry procházejí celou ženou. Nemůže tomu být jinak.

Někdy se muži, kteří stále utíkají od charakteru života-smrti-života, takové ženy obávají, protože cítí, že je přirozenou přítelkyní Ženy-Kostry. Ale nebylo to tak vždycky. Symbol smrti jako toho, co přeměňuje duši, pochází z doby, kdy Paní Smrt byla vítána jako blízký příbuzný, jako něčí vlastní sestra, bratr, otec, matka nebo milenec. V ženské představivosti byla Smrtka, Matka Smrti nebo Panna Smrti vždy chápána jako nositelka osudu, stvořitelka, panna sklizně, matka, ta, která se vznáší nad vodou; znovu-stvořitelka – všechny dohromady.

Ten, kdo utíká od podstaty života-smrt-života, přemýšlí někdy o lásce jako o pouhé milosti. Láska ve své nejplnější formě je však sérií smrtí a znovuzrození. Opouštíme jednu fázi, jeden aspekt lásky, a vstupujeme do druhého. Vášně umírá a je přine-

sena zpátky. Bolest je zahnána a objeví se opět jindy. Milovat znamená obejmout a zároveň překonat mnoho konců a mnoho začátků všechny ve stejném vztahu.

To je ovšem komplikováno skutečností, že mnohé z naší přecivilizované kultury má potíže smířit se s tím, co je v procesu přeměny. Existují však lepší přístupy, kterými lze obejmout podstatu života-smrti-života. Ve světě jsou nazývány různými názvy, mnozí tomu říkají *un baile con La Muerte* tanec se smrtí; Smrt je tanečnice a Život její partner.

Nahoře u Velkých Jezer, kde jsem vyrůstala, žili lidé, kteří stále ještě hovořili biblickým dialektem. Moje přítelkyně z dětství, paní Arle Scheffeler, šedovlasá matka, která ztratila svého jediného syna ve druhé světové válce, tento archaický způsob také používala. Jedné letní noci jsem se jí odvážila zeptat, zda stále truchlí nad svým synem, a ona mi jemně vysvětlila svůj smysl pro život a smrt termíny, kterým by rozumělo i dítě. Příběh nazvala Mrtvý záblesk⁸ a ve zkratce vypadal následovně.

Žena pozve poutnici jménem Smrt ke svému ohni. Stará žena nemá strach. Zdá se, že Smrt zná jako tu, která dává život a také rozdává smrt. Je si jistá, že Smrt přináší všechny slzy a všechen smích. Říká Smrti, že ji vítá u svého ohně, že ji milovala v dobách, kdy byla úroda nadměrná, ale i tehdy, když se nedařilo, když se její děti rodily a když umíraly. Říká jí, že ji zná a že je její přítelkyní: Ty jsi ta, jež mi přinesla mnoho pláče i tance, Smrti. Vyzvi mě tedy k tanci. Kroky znám.

Abychom mohli milovat, pokud chceme milovat, *bailamos con La Muerte* tančíme se smrtí. Dojde k přínosům a ke ztrátám, budou narození živá a narození mrtvá, která se přesto znovu přerodí v něco jiného. Milovat znamená naučit se kroky. Milovat znamená tančit ten tanec.

Energie, cit, blízkost, samota, touha a nuda, to všechno vzrůstá i klesá v poměrně těsně navazujících cyklech. Touha člověka po sblížení i oddělení se stupňuje i mizí. Charakter života-smrti-života nás nejen učí tyto tance, ale učí nás také, že léčení choroby je vždy v protikladu; nová činnost je tedy lékem na nudu, společnost lékem na samotu a samota léčí pocit přetížení.

Bez znalosti tohoto tance je člověk během období nečinnosti náchylný přehánět potřebu nových a osobních setkání, a tak utrácí příliš mnoho peněz, riskuje, činí neuvážená rozhodnutí, vyhledává nové milence. Je to bláznivá cesta. Je to cesta těch, kteří neznají.

Zpočátku si všichni myslíme, že můžeme smrtelné stránce podstaty života-smrti-života. Skutečnost je ale taková, že nemůžeme. Je stále za námi; následuje nás do našich domovů, přímo do našeho vědomí. Když ne jinak, učíme se o této temnější povaze, když připustíme, že svět není spravedlivé místo, že příležitosti jsou ztraceny, že možnosti k nám přicházejí nepozvány, že cykly života-smrti-života dominují, ať si to přejeme či nikoliv. Nicméně, když žijeme tak, jak dýcháme, vdech a výdech, nemůžeme chybovat.

V našem příběhu jsou dvě proměny, jedna rybářova a jedna Ženy-Kostry. V moderních termínech vypadá proměna lovce asi takto. Nejprve je nevědomým lovcem. Ahoj, to jsem jenom já. Jsem tady na rybách a hledím si svého. Potom je z něj vyděšený a utíkající lovec. Cože? Ty mě chceš? Myslím, že už musím jít. Potom znovu přehodnocuje, začíná rozmotávat svoje city a nachází cestu ke sblížení s ní. Cítím, že moje duše je k Tobě přitahována. Kdo vlastně jsi a z čeho se skládáš?

Potom spí. Budu Ti důvěřovat. Nechám odhalit svou nevinnost. Objevuje se slza jeho hlubokého citu a to ji živí. Čekal jsem na Tebe dlouhý čas. Propůjčuj svoje srdce k jejímu celému zrodu. Vezmi si moje srdce a přiveď se k životu v mém životě. A na oplátku je lovec – rybář milován. Toto je typická proměna osoby učící se opravdově milovat.

Proměna Ženy-Kostry má trochu jiný směr. Jako sám cyklus života-smrti-životu je zvyklá, že její vztahy s lidmi končí hned poté, co je chycena. Není divu, že dává tolik požehnání těm, kteří pro ni něco udělají, neboť je zvyklá, že lidé návnadu odříznou a prchají na pevninu. Nejprve je odhozena a vyhnána. Potom je náhodou chycena někým, kdo se jí bojí. Z nehybného stavu se začíná vracet k životu; přijímá potravu, pije od toho, kdo ji vytáhl na povrch, proměňuje se silou jeho srdce, jeho silou čelit jí... a jím samotným. Mění se z kostry na živou bytost. Je jím milována a on je milován jí. Dávají si sílu jeden druhému. Ona, která je obrovským kolem přírody, a on, ta lidská bytost, žijí nyní společně v souladu.

V příběhu vidíme, že Smrt vyžaduje lásku. Vyžaduje její slzu její cit její srdce. Vyžaduje být milována. Podstata života-smrti-životu od milenců vyžaduje, že se jí postaví tváří v tvář, že ani neomdlí a ani se nebudou přetvařovat, že jejich závazek jeden druhému je mnohem víc než být spolu, že jejich láska je založena na společném poznání a síle setkat se s touto podstatou, milovat ji a společně s ní tančit.

Žena-Kostry si vyzpívá pěkné tělo. Toto tělo je ve všech směrech funkční; nejsou to kusy a části ženského masa vyzdvihovány v některých kulturách, ale spíše celé tělo ženy, to které může krmit nemluvnata, milovat, tancovat a zpívat, rodit a krváčet bez toho, aby zemřelo.

Vyzpívat si pro sebe maso je dalším běžným lidovým námětem. V afrických, papuánských, židovských, španělských a inuitských příbězích jsou kosti přeměněny v člověka. Coatlique přivádí dospělé lidi z kostí mrtvých v podsvětí. Tlingitský šaman odnímá zpěvem šaty ženě, kterou miluje. V příbězích celého světa přináší zpěv kouzlo. Zpěv přináší růst.

V celém světě mají také různé víly, nymfy a obryně prsa tak dlouhá, že je mohou přehodit přes svá ramena. Příběhy ve Skandinávii, v polární oblasti, a keltské příběhy vyprávějí o ženách, které mohou svá těla stvořit vlastní vůlí.

Z příběhu vidíme, že poskytnutí těla je jednou z posledních fází lásky. Je to tak, jak by to mělo být. Dobré je zvládnout první stadia setkání s podstatou živo-

ta-smrti-života a ponechat zkušenost těla s tělem přijít později. Upozorňuji ženy, aby se nezasnubovaly s milencem, který chce z náhodného lovu získat vaše tělo. Trvejte na všech fázích. Poslední fáze se postará sama o sebe, čas spojení těl nadejde ve svém vlastním správném čase.

Je-li svazek započat tělesnou fází, může být ještě proces postavení se tváří v tvář podstatě života-smrti-života uskutečněn později..., je ale zapotřebí mnohé vyjasnit. Je to náročnější práce, protože požitkářské ego musí být odpoutáno od svého smyslného zájmu, aby se mohlo začít budovat od základů. Malý pes v Manawee upozorňuje na to, jak je těžké si pamatovat směr, když jsou nervy rozechvěny potěšením.

Milovat se tedy znamená spojit dech a maso, ducha a hmotu; jedno zapadá do druhého. V tomto příběhu dochází k páření smrtelného s nesmrtelným, což také platí v milostném vztahu, který bude mít trvání. Je zde nesmrtelné spojení duše s duší, jež se nedá ani popsat, musí se hluboce prožít. Z Indie pochází úžasný příběh, ve kterém bije obyčejný smrtelník na buben, aby mohly víly tančit před bohyní Indrou. Za tuto službu je bubeníkovi dána víla za manželku. Podobného je to i v milostném vztahu; muž je odměněn za to, že vstoupí do spolupracujícího vztahu s královstvím ženské duše, jež je pro něj tajemné.

Na konci příběhu je rybář dechem vedle dechu a tělem vedle těla spojen s podstatou života-smrti-života. Význam toho je pro každého muže jiný. Jak prožívá toto prohloubení jejího vztahu k němu je také jedinečné. Víme pouze, že abychom milovali, musíme políbit čarodějnici. A co víc musíme se s ní milovat.

Příběh ale také vypráví o tom, jak vejít do spolupracujícího a bohatého vztahu s tím, čeho se člověk bojí. Ona je právě tou, které musí dát své srdce. Spojí-li se muž se Ženou-Kostrou, přiblíží-li se jí co nejvíce, ocitá se také co nejbližší své ženské milenky. Aby byl nalezen tento skvělý rádce života a lásky, musí člověk pouze přestat utíkat, něco rozmotat, čelit zranění a vlastním touhám po soucitu a do procesu vložit celé srdce. Žena-Kostrá, obalená masem, sehrála celý proces stvoření, a nezačínala od dítěte, čili způsobem, kterým jsou západní lidé většinou zvyklí nahlížet na život a na smrt; začíná kostmi a masem. Učí muže tvořit nový život. Ukazuje mu, že cesta srdce je cestou tvoření. Ukazuje mu, že zrod je sérií narození a úmrtí. Učí ho, že protekcionismus nic nevytváří, sobectví nic nevytváří, pouhání se na něco a křik nemají žádný vliv. Pouze oproštění, podání srdce toho velkého bubnu, obrovského nástroje divoké povahy, pouze to je schopno tvořit.

A tak má také milostný vztah fungovat, aby každý z partnerů proměňoval toho druhého. Síla a moc každého je rozmotána, sdílána. On jí dává srdce. Ona dává jemu poznání o nejsložitějších rytmech a emocích, jež si lze představit. Kdo ví, co budou spolu lovit. Víme pouze, že budou podporováni do konce svých dnů.

☛ KAPITOLA 6

Nalezení vlastní smečky: Sounáležitost jako požehnání

Ošklivé káčátko

Někdy se život nespoutané ženy stáčí od začátku špatným směrem. Mnoho žen mělo rodiče, kteří je jako děti pozorovali a dohadovali se nad tím, jak se tento malý človíček mohl ocitnout v rodině, případně si od něj zachovávali ledový odstup. Jiní rodiče sledovali jenom své zájmy, dítěti nevěnovali pozornost nebo je zneužívali.

Ať si ženy s takovou zkušeností sáhnou do svědomí. Pomstila jsi se za to, že jsi byla ne vlastní vinou těžko k zvládnutí a věčným trnem v jejich očích. A možná i dnes jsi schopná způsobit, že projeví obavy, když zaklepeš na dveře. Není to tak nepoctivé, co se týká nevinné odplaty.

Zkus nyní strávit méně času přemýšlením o tom, co ti nedali, a více času věnovat nalezení lidí, ke kterým patříš. Nemusíš vůbec patřit ke své původní rodině. Geneticky se můžeš se svou rodinou shodovat, ale temperamentem možná náležíš k jiné skupině lidí. Nebo patříš ke své rodině pouze z povinnosti, zatímco tvá duše vyklouzne ven, běží po své cestě a je blaženě přesycena chroupáním duševních sušenek někde jinde.

Hans Christian Andersen¹ napsal desítky literárních příběhů o dětech, které byly sirotky. Byl prvním obhájcem ztracených a odstrčených dětí a silně podporoval hledání a nalezení svého vlastního druhu.

Jeho podání Ošklivého káčátka bylo poprvé vydáno roku 1845. Prastarý námět, který je podkladem příběhu, se týká neobyčejného a zapuzeného je to dokonalá polohistorie Divošky. V posledních dvou stoletích bylo Ošklivé káčátko jedním z mála příběhů, které nabádají nastupující generace těch, co nesounáleží, aby vytrvali, dokud nenajdou svoje vlastní.

Já bych jej nazvala psychologickým a spirituálním základním příběhem. Základní příběh je takový, který obsahuje pravdu tak podstatnou pro lidský vývoj, že bez zahrnutí tohoto faktu je další vývoj nejistý, a člověk nemůže celkově psychologicky prospívat, dokud tato podstatná stránka nevejde do vědomí. Zde je tedy překlad Ošklivého káčátka, pohádky původně mi vyprávěné v maďarštině *falusias mesélök* venkovskými vypravěči.²

Ošklivé káčátko

BYL TĚMĚŘ ČAS SKLIZNĚ. Stařeny vyráběly zelené panenky z kukuřičného šustí. Starci vyspravovali houně. Dívky vyšívaly své bílé šaty krvavě rudými květy. Chlapci si zpívali při obracení sena. Ženy pletly škrábavé lněné košile pro nastávající zimu. Muži pomáhali sbírat, trhat, řezat a nabírat vidlemi plody, jež pole vynesla. Vítr začal právě sfoukávat první listy ze stromů, a sfoukával je každým dnem víc a víc. A dole u řeky seděla kachní máma na svém hnízdě s vejci.

Všechno se vyvíjelo pro kachní mámu tak, jak by mělo, a konečně se, jedno po druhém, začala vejce zachvívat a trást, dokud skořápky nepraskly, a nová káčátka se nevypotácela ven. Zůstalo však jedno vejce, jedno veliké vejce. Jen tak tam sedělo jako kámen.

Stará kachna se přišla podívat a kachní máma jí ukazovala svoje nové děti. Nejsou krásné?, vychloubala se. Stará kachna si všimla nevylihlého vejce a zkoušela přemluvit kachní mámu, aby na něm již déle neseděla.

Je to krutí vejce, tvrdila stará kachna, není to vůbec správné vejce. Víš, že nedostaneš krůtu do vody. Věděla to, protože se o to už pokusila.

Ale kachní máma cítila, že když seděla na vejcích již tak dlouho, trochu déle jí neublíží. O tohle starost nemám, řekla, víš ale, že ten dareba, otec těchhle káčátek, mě ještě ani jednou nepřišel navštívit?

Nakonec se velké vejce začalo chvět a kutálet. Konečně se otevřelo a ven vylezlo veliké nemotorné stvoření. Jeho kůže byla protkána klikatými červenomodrými žilami. Nohy mělo světle fialové. Jeho oči byly průhledně růžové.

Kachní máma potřásla hlavou, natáhla krk a zírala na něj. Nemohla si pomoci: prohlásila ho za ošklivé. Možná, že je to přece jenom krůta, obávala se. Ale když ošklivé káčátko skočilo s ostatními mláďaty do vody a kachní máma viděla,

že plavalo opravdu dobře. Ano, je jedním z mých vlastních, i když svým vzhledem je velice podivný. Ale vlastně na druhé straně... je téměř hezký.

Představila ho tedy ostatním tvorům na dvoře starku, ale než se stačila ohlédnout, jiná kachna vyrazila přes dvůr a kousla káčátko přímo do krku. Kachní máma vykřikla: Nech ho! Ale kachna zlostně odvětila: Vypadá tak divně a ošklivě. Co jiného si zaslouží, než aby bylo odstrkováno.

A kachní královna s červeným šátkem na noze řekla: Ach, další kachňata! Jako kdybychom neměli již dost hladových krků. A to tamhle vzadu, to ošklivé, to se jistě stala nějaká chyba.

Ne, řekla kachní máma, bude velmi silné. Jenom ve vejci leželo příliš dlouho, a proto vypadá trochu jinak. To se ale spraví. Uvidíte. Upravila ošklivému káčátku peří a olízla mu trčící chmýří na hlavě.

Ale všichni ostatní dělali ošklivému káčátku, co nejhoršího mohli. Nalétali na něj, kousali ho, štípali ho, syčeli a pištěli na něj. Jejich týrání se neustále zhoršovalo. Skrývalo se, uhýbalo, kličkovalo vpravo vlevo, ale uniknout nemohlo. Káčátko bylo velmi nešťastné.

Nejprve ho matka ochraňovala, ale i ona byla nakonec ze všeho unavena a podrážděně prohlásila: Kdybys tak jednoduše mohlo zmizet. A tak ošklivé káčátko uteklo pryč. Většina jeho peří byla vytrhána a bylo velmi špinavé a neupravené. Utíkalo a utíkalo, až doběhlo k bažinám. Tam si lehlo u břehu s nataženým krkem a srkalo vodu, jak jen mohlo.

Z rákosí ho sledovali dva houseři. Byli mladí a sebevědomí. Pověz, ty ošklivý, vysmívali se mu. Chceš jít s námi do vedlejšího panství? Je tam hejno mladých neprovdaných hus, jen si vybrat...

Najednou zazněly výstřely, houseři s plesknutím dopadli na hladinu a bahnitá voda se jejich krví zbarvila do ruda. Ošklivé káčátko se ponořilo a všude kolem zněly výstřely a štěkot psů.

Konečně se bažiny ztišily a káčátko běželo a letělo co nejdále odtud. Za soumraku se dostalo k ubohé chatrči; dveře visely na jednom pantu a zdi byly plné prasklin. Žila tu stará otrhaná žena s naježeným kocourem a šilhavou kvočnou. Kocour si zasloužil svou stravu od stařeny tím, že chytil myši. Kvočna jí zase snášela vejce.

Stařena měla radost, že našla kachnu. Možná že bude snášet vejce, myslela, si a když ne, můžeme ji zabít a sníst. Káčátko tedy zůstalo a bylo mučeno kocourem a kvočnou, kteří se ho ptali: K čemu jsi dobré, když nemůžeš snášet vejce ani chytat myši?

Co miluji nejvíc, povzdechlo si káčátko, je být ‚pod‘, ať je to pod širokou modrou oblohou nebo pod studenou modrou vodou. Kocourovi nedávalo žádný smysl být pod vodou a kritizoval káčátko za jeho hloupé sny. Kvočně nedávalo žádný smysl máčet si křídla a dělala si z káčátka také legraci. Nakonec bylo jasné, že káčátko nebude mít klid ani tam, tak odešlo zkusit štěstí jinde.

Došlo k rybníku, a jak v něm plavalo, voda byla studenější a studenější. Přelétlo nad ním hejno ptáků, nejkrásnějších, jaké kdy vidělo. Křičelo na ně zpátky hlasem, který dříve nikdy nevydalo. Nikdy předtím nevidělo tak krásné tvory a nikdy dříve se necítilo tak ukřivděno.

Otáčelo se ve vodě, aby je mohlo sledovat, dokud mu nezmizeli z obzoru, potom se potopilo na dno, schoulilo se tam a celé se třásl. Káčátko úplně ztratilo hlavu, protože pocítilo zoufalou lásku k těmto velkým bílým ptákům, lásku, které nemohlo porozumět.

Začal vát chladnější vítr, foukal den od dne silněji a na led napadl sníh. Starci nalámali led do džberů na mléko a stařeny tkaly dlouho do noci. Matky krmily najednou při svíče tři krky a muži o půlnoci sháněli pod bílou oblohou ovce. Mladíci šli po pás ve sněhu dojit krávy a dívky si představovaly, že vidí obličej krásných mladých mužů při vaření. A blízko, dole na potoce, muselo káčátko plavat rychleji a rychleji v kruzích, aby mu jeho místo nezamrzlo.

Jednoho rána káčátko zjistilo, že je v ledu, a tehdy cítilo, že zemře. Dvě divoké kachny slétly dolů a klouzaly se po ledu. Obhlížely káčátko. Ty jsi ošklivé, zamručely. Moc ošklivé, to je smutné. Nemůžeme pomoci něčemu takovému, jako jsi ty.

Naštěstí šel kolem sedlák a osvobodil káčátko z ledu. Zvedl jej, dal ho pod svůj kabát a uháněl domů. V sedlákově chalupě si s káčátkem chtěly hrát děti, ale to se bálo. Vzlétlo nahoru k trámům a zvířilo prach, který napadal přímo do másla. Odtud vlétlo rovnou do díže s mlékem, a jak se motalo ven, celé mokré a malátné, přepadlo vedle do sudu s moukou. Sedlákova žena ho honila s koštětem a děti křičely smíchem. Káčátko se protlačilo otvorem pro kočku a konečně bylo venku. Chvilí leželo ve sněhu napůl mrtvé. Odtud se pak potáčelo dál, dokud nepřišlo k dalšímu rybníku, dalšímu domu, dalšímu rybníku a dalšímu domu. Strávil takto celou zimu... neustále mezi životem a smrtí.

Ale nakonec přišel opět jemný dech jara, stařeny vyvětraly peřiny a starci odložili svoje dlouhé spodky. V noci se rodily nové děti, zatímco otcové nervózně přecházeli dvůr pod hvězdnou oblohou. Během dne si mladé dívky vkládaly do vlasů narcisky a mladíci zkoumali jejich kotníky. A blízko na rybníku se voda oteplovala a ošklivé káčátko, které tam plavalo, si protáhlo křídla.

Jeho křídla byla silná a veliká. Pozvedala ho vysoko nad zem. Ze vzduchu vidělo sady v bílých županech, orající sedláky a líhnoucí se mláďata. Po rybníce také pluly tři labutě, ta samá krásná stvoření, která káčátko vidělo na podzim; způsobila mu bolest v srdci. Cítilo se k nim přitahováno.

Co když budou dělat, jako že se jim líbím, ale když se k nim připojím, odlétnou a budou se mi smát? myslelo si káčátko. Slétlo dolů a přistálo na rybníku s bušícím srdcem.

Jakmile ho labutě spatřily, začaly plavat směrem k němu. Bezpochyby se již blí-

ží můj konec, pomyslelo si káčátko, ale pokud mám být zabito, potom raději těmito krásnými tvory než lovci, selkami nebo dlouhými zimami. Sklonilo hlavu, očekáváje údery.

Ale co se nestalo! V odrazu ve vodě spatřilo labuť v plné kráse: sněhové peří, trnkové oči a vůbec všechno. Ošklivé káčátko se na první pohled nepoznávalo, protože vypadalo úplně stejně krásní jako cizinci, jako ti, které z dálky obdivovalo.

Ukázalo se, že bylo nakonec jedním z nich. Jen jeho vejce se náhodou skutálelo k rodině kachen. Bylo labutí, nádhernou labutí. A poprvé se jeho vlastní druh k němu přiblížil a dotkl se ho něžně a s láskou konečky svých křídel. Labutě ho upravily ho svými zobáky a kroužily kolem něj.

Děti, které přišly krmit labutě kousky chleby vykřikovaly: Je tam jedna nová. A jak je u dětí zvykem, běžely to každému říci. Stařeny přišly dolů k vodě, rozplétajíc si své dlouhé stříbrné vlasy. Mladíci nabírali zelenou vodu do dlaní a stříkali ji na dívky, které se červenaly jako růže. Muži si odskočili od dojení, jen aby se nadýchali čerstvého vzduchu. Ženy si odskočily od šití, aby si poklábosily s přítelkyněmi. A starci vyprávěli příběhy o tom, jak je válka dlouhá a život příliš krátký.

A jeden po druhém, kvůli životu, vášni a ubíhajícímu času, ti všichni odtančili; mladíci, mladé ženy odtančili. A ti staří, manželé, manželky odtančili. Odtančily všechny děti a labutě... ponecháváje jenom nás... a čas jara... a dole u řeky jiná kachní máma zasedla ve svém hnízdě na vejce.

Problém vypovězeného je velmi starý. Mnoho pohádek a mýtů se zaměřuje na téma vyvržence, kdy je ústřední postava trápena událostmi kolem sebe, zaviněných často trýznivým přehlížením. V Šípkové Růžence je trináctá sudička přehlédnuta a není pozvána ke křtinám, což má za následek prokletí dítěte, účinně vyhošťující každého, tak či onak. Někdy je vyhoštění vnuceno pouhou zlou vůlí, jako když macecha vyhání svoji nevlastní dceru ven do tmavého lesa v Moudré Vasilise.

Jindy k vyhnanství dochází v důsledku naivní chyby. Řecký bůh Hefaistos se postavil na stranu své matky Hery při její hádce s jejím manželem Diem. Zeus se rozčílil a shodil Hefaista z hory Olymp a zmračeného ho vypověděl.

Někdy přichází vyhnanství kvůli zdánlivě výhodné věci, kterou člověk nepochopí, jako například v příběhu o muži, jenž souhlasí žít jako netvor určitý počet let proto, aby získal zlato. Teprve později zjistí, že upsal svoji duši ďáblu.

Téma Ošklivého káčátka je vyprávěno v mnoha verzích. Všechny příběhy o vyhnanství obsahují stejnou významovou část, ale každá je obklopena jinými okolnostmi a podrobnostmi, odrážející společenské pozadí příběhu a schopnost vyjádření určitého vyprávěče.

Významové jádro, které nás zajímá, je následující: Káčátko z příběhu je sym-

bolem divoké přírody, která se i v nepříznivých podmínkách boje o každý kousek potravy snaží o přežití. Divoká příroda se instinktivně hájí a vydrží to, někdy s větším, jindy s menším půvabem, ale na tom nezáleží. A díky bohu za to. Pro divokou ženu je trpělivost jednou z jejích největších sil.

Dalším důležitým aspektem příběhu je to, že když je zvláštní část duševního života člověka, jeho instinktivní a spirituální identita, obklopena psychickým přijetím, potom ten člověk cítí moc a život jako nikdy předtím. Určení vlastní duchovní rodiny člověka přináší dotyčnému vitalitu a sounáležitost.

Vyhnanství odlišujícího se dítěte

V příběhu různé tvorové z vesnice zírají na ošklivé káčátko a různými způsoby mu dávají najevo, že není přijatelné. Ve skutečnosti není ošklivé, ale prostě se k ostatním nehodí. Je tak rozdílné, že vypadá jako černá fazole v ošatce se zeleným hráškem. Kachní máma se nejprve pokouší toto káčátko bránit, věří, že je to její mláďe. Nakonec je však hluboce citově rozpolcena a ustává v péči o cizí dítě.

Jeho sourozenci a ostatní ze společenství na něj nalétají, štípají ho a týrají. Chtějí ho odehnat pryč. Ošklivé káčátko má skutečně zlomené srdce z toho, že je svými vlastními odmítáno. Je to strašná věc, obzvláště když se opravdu ničím jiným neprovinilo, než že vypadalo jinak a jednalo trochu jinak. Po pravdě řečeno, dříve než ten tvoreček alespoň trochu povyroste, máme v něm káčátko s obrovským psychologickým komplexem.

Malá děvčátka, která nepokrytě dávají najevo svou silnou instinktivní povahu, prožívají často v dětství značné útrapy. Již tehdy jsou držena v zajetí, ochočována, je jim říkáno, že jsou tvrdohlavá a neslušná. Jejich nespoutané povahy se projeví brzy. Jsou zvědavá, šikovná a trochu výstřední; kdyby se tato výstřednost vyvinula, sloužila by jako základ jejich tvořivosti po celý zbytek života. Předpokládáme-li, že tvůrčí život je potravou a vodou duše, je výchozí vývoj rozhodující.

Obecně dochází k brzkému vyhnanství bez vlastní viny postiženého a zhoršuje se nepochopením, krutostí z neznalosti nebo úmyslnou zlou vůlí ostatních. Potom je duševní Já záhy poraněno. Když toto nastane, dívka začne věřit, že negativní představy o ní, které jí její rodina a společnost dávají pocítit, jsou nejen úplně pravdivé, ale také úplně prosté jakýchkoliv předsudků, názorů a osobních preferencí. Dívka začíná věřit tomu, že je slabá, ošklivá, nepřijatelná a že to bude stále platit bez ohledu na to, jak moc by se snažila to změnit.

Dívka je vypovězena ze stejných důvodů, které vidíme v Ošklivém káčátku. V mnoha společnostech se při narození děvčátka předpokládá, že je nebo se z něj stane určitý typ osoby, jednající určitým způsobem, že bude mít určité hodnoty, které když nebudou identické s hodnotami rodiny, budou alespoň na nich založe-

ny a v žádném případě neotřesou rodinnými základy. Tato očekávání jsou definována velice přímočaře, kdy jeden nebo oba rodiče tíží touha mít andělské dítě, což znamená naprosto přizpůsobivé dítě.

Fantazií některých rodičů je, že ať budou mít jakékoliv dítě, bude dokonalé a bude zobrazením jejich způsobů. Je-li děvčátko divoké, může se stát u svých rodičů předměrem neustálých pokusů o psychickou operaci, neboť ti se snaží děvčátko přetvořit, změnit to, kam jej volá jeho duše. Přestože si jeho duše přeje promluvit pravdu, je na ní naléháno, aby mlčela.

Ani duše dítěte, ani jeho duch toto nemohou unést. Nátlak, aby dítě bylo přiměřené v jakémkoliv směru, který je autoritou definován, může dítě zahnat pryč do podzemí. Může způsobit, že se dítě bude dlouho potulovat a hledat tak své místo a klid.

Ohraničí-li společnost míru úspěchu a toužebné dokonalosti v čemkoliv vzhledu, výšce, síle, formě, dosažené moci, mužnosti, ženskosti, hodných dětech, dobrém chování, náboženské víře, potom jsou odpovídající požadavky k měření sama sebe vůči těmto kritériím vklíněny do duší všech členů této společnosti. Otázky exkomunikované divoké ženy jsou obvykle dvojí; vnitřní a osobní, vnější a společenské.

Věnujme se zde vnitřním otázkám vyhnanství, protože vypěstuje-li si člověk adekvátní sílu ne dokonalou, ale rozumnou a použitelnou sílu být sám sebou a nalezne-li, ke komu patří, potom může mistrnými způsoby ovlivňovat vnější společnost a společenské vědomí. Co znamená rozumná síla? Znamená to, že vnitřní matka, která o tebe pečuje, nemá stoprocentní jistotu, co má dál dělat. Sedmdesát pět procent jejího sebevědomí úplně postačí. Sedmdesát pět procent je dobré množství. Pamatuj si, že o květině prohlašujeme, že kvete, bez ohledu na to, zda kvete z poloviny, ze tří čtvrtin nebo úplně.

Druhy matek

Zatímco můžeme matku v příběhu interpretovat symbolicky jako matku určitého člověka, většina z nás, kteří jsme dnes dospělými lidmi, má odkaz od své skutečné matky matku vnitřní. Toto je aspekt duše, který reaguje a jedná identicky se zážitkem z dětství ženy se svojí vlastní matkou. Navíc tato vnitřní matka nevzniká pouze ze zážitku vlastní matky, ale také z ostatních mateřských postav v našem životě a zároveň i z představ dobré a špatné matky, které nám vtiskla společnost v období našeho dětství.

U mnoha dospělých platí, že nastal-li někdy problém s matkou, který byl již vyřešen, stále ještě v duši existuje duplikát takové matky, který jedná a reaguje stejně jako v dětství. Přestože se společnost, ve které žena žije, vyvinula do mno-

hem uvědomělejších úvah, týkajících se role matky, vnitřní matka bude mít stále takové hodnoty a myšlenky o tom, jaká by matka měla být a jak by měla jednat, které byly ve společnosti aktuální v období dětství.³

V hlubinné psychologii se celý tento uzel statí nazývá mateřským komplexem. Je jedním ze základních aspektů duše ženy, a je důležité poznat jeho stav, posílit určité stránky, některé upravit a jiné rozebrat, a pokud bude zapotřebí, začít opět znovu.

Kachní máma v příběhu má několik dobrých vlastností, které budeme jednotlivě analyzovat. Zastupuje v jedné osobě matku, která je přitahována i odpuzována, matku zhroucenou a matku nemateřskou. Prozkoumáme-li tyto mateřské struktury, můžeme začít hodnotit, zda náš vlastní vnitřní mateřský komplex věrně podporuje naše výjimečné vlastnosti, nebo zda potřebuje již dlouho zanedbané seřízení.

PŘITAHOVANÁ I ODPUZOVANÁ MATKA

V našem příběhu je kachní máma odříznuta a nucena opustit své instinkty. Je urážena za to, že její dítě je jiné. Emocionálně je rozpolcena, výsledkem je zhroucení a upuštění od péče o divné dítě. Přestože se původně snažila stát pevně na svých vlastních nohách, jinakost káčátka začíná ohrožovat matčinu bezpečnost ve vlastní komunitě, a ona sklopí hlavu a potápí se.

Nebyli jste svědky toho, že matka byla nucena učinit takové rozhodnutí, když ne úplné, tak alespoň částečné? Matka se raději přizpůsobuje požadavkům své vesnice, než by se spojila se svým dítětem. Až do naší současnosti mají ženy ještě stále opodstatněné obavy po staletí; být vyřazen ze společnosti přinejlepším znamená být ignorován a podezírán, přinejhorším to znamená být naháněn a zničen. Žena se v takovém prostředí často snaží přizpůsobit svoji dceru k tomu, aby se ve vnějším světě chovala slušně, čímž doufá, že uchrání ji i sebe od útoku.

Toto je matka a dítě, kteří jsou potom oba rozpolceni. V příběhu Ošklivé káčátko je kachní máma psychicky rozpolcena, což ji nutí jednat různými způsoby; v tomto případě je přitahována i odpuzována zároveň. Jakákoliv matka, která se kdy ocitla v krupobití střel, toto zná. Jedním přáním je její vlastní touha být přijata její vesnicí. Druhým je sebezachování. Třetí vnitřní svár je reakcí na strach, že ona a její dítě budou potrestány, souzeny a zabity vesnicí. Tento strach je normální reakcí na abnormální hrozbu psychického nebo fyzického násilí. Čtvrtým faktorem rozpolcenosti je instinktivní láska matky ke svému dítěti a zachování tohoto dítěte.

Pro ženy není v trestajících společnostech neobvyklé, že se nemohou rozhodnout mezi tím, zda chtějí být přijaty vládnoucí třídou (vesnicí), nebo chtějí milo-

vat své dítě, ať již se jedná o dítě symbolické, tvůrčí nebo biologické. Toto je velmi starý příběh. Ženy umíraly psychicky i spirituálně ve snaze chránit nepřijaté dítě; své umění, milence, zásady, potomka, svůj duševní život. V extrémních situacích byly ženy věšeny, páleny a vražděny za odmítání uposlechnout zákazy vesnice a za ukrytí odmítaného dítěte.

Matka s dítětem, které je jiné, musí mít trpělivost Sisyfa, hrozivost Kyklopa a silnou kůži Calibana,⁴ aby mohla čelit zloduché společnosti. Nejničivější společenské podmínky, ve kterých se žena narodí a musí žít, jsou takové, které trvají na poslušnosti bez ohledu na člověka, ty, které se obejdou bez jakýchkoliv rituálů milujícího odpouštění, ty, které nutí ženu vybrat si mezi duší a společností, ty, kde soucit pro druhého je znemožněn ekonomickým zařazením nebo kastovním systémem, kde na tělo je pohlíženo jako na něco, co potřebuje očistit nebo jako na svatyni řízenou rozkazy, kde to nové, neobvyklé nebo jiné nepřináší žádnou radost, kde zvědavost a tvořivost jsou namísto odměny trestány a osočovány, nebo odměněny, pouze pokud za tím není žena, kde jsou páčány bolestivé činy těla a jsou nazývány svatými nebo kde je žena nespravedlivě trestána pro své vlastní dobro,⁵ jak to jednoduše nazývá Alice Millerová, nebo kde duše není považována za bytost se svými vlastními právy.

Má-li žena tento ambivalentní typ matky (přitahované i odpuzované zároveň) zasazený ve své vlastní duši, může se stát, že se vzdává příliš snadno; může zjistit, že se bojí zaujmout postoj, vyžadovat respekt a chránit si svoje právo na obojí, že se bojí učit se a žít po svém.

Ať již tyto otázky vycházejí z vnitřní konstrukce nebo vnější společnosti, k tomu, aby mateřská funkce mohla takové překážky překonat, musí mít žena určitou dávku agresivity, vlastnost, která se v mnoha společnostech považuje za mužskou. Bohužel, po generace potřebovala matka, která chtěla vytvořit úctu v sobě a ve svém potomkovi, ty samé vlastnosti, jež jí byly výslovně zakázány; sílu, nebojácnost a hrozivost.

Aby mohla matka šťastně vychovat dítě, které je málo nebo hodně odlišné duchovními a duševními potřebami od hlavního proudu ve společnosti, musí mít sama něco z hrdinských vlastností. Stejně jako hrdinky v mýtech musí být schopná tyto kvality nalézt a získat, a pokud nejsou povoleny, musí je ukrývat a ve správný čas je přivést na světlo. Musí trvat na svém a na tom, v co věří. Není téměř žádný způsob jak se na toto připravit než sebrat velký kus odvahy a jednat.

ZHROUCENÁ MATKA

Nakonec kachní máma nemůže již déle snést napadání svého dítěte, kterému pomohla na svět. Navíc nemůže již také déle snášet útrapy, kterých se jí dostává od

její vlastní komunity při pokusech chránit své cizí dítě. Zhrouť se. Stěžuje si malému káčátku: Přála bych si, abys bylo daleko odsud. A mučené káčátko prchá pryč.

Zhrouť-li se matka psychicky, znamená to, že ztratila svůj smysl. Může být chorobně do sebe zahleděnou matkou, která cítí, že má právo být sama dítětem. Ale pravděpodobněji byla oddělena od svého divokého Já a ke zhroucení byla dohnána nějakou skutečnou psychickou nebo fyzickou hrozbou.

Při zhroucení lidé obvykle upadají do jednoho ze tří citových stavů; zmatek (nemají jasno), bídnota (cítí, že s nimi nikdo adekvátně nesympatizuje) nebo peklo (emocionální přehrávání starého ublížení, často nenapraveného a nesmířeného nespravedlnost spáchaná na nich, když sami byli malými dětmi).

Emocionálním rozpolcením dochází u matky ke zhroucení. Nejstarším a nejběžnějším způsobem, jak toho dosáhnout, je přinutit jí vybrat si mezi láskou ke svému dítěti a strachem, jaké zlo sešle vesnice na ni a její dítě, pokud se nepodrobí zákonům. V knize *Sofiina volba* od Williama Styrona je hrdinka Sofie vězenkyně v nacistickém koncentračním táboře. Stojí před nacistickým velitelem se svými dvěma dětmi v náručí. Velitel jí nutí učinit výběr, které z jejích dětí bude žít a které zemře, a říká, že pokud Sofie odmítne výběr učinit, zemřou obě dvě.

Nucení k takovému výběru je nemyslitelné, přesto je to psychická volba, do které byly ženy nuceny odnepaměti. Uposlechni zákony a zabij svoje děti, nebo... Platí to stále. Je-li matka nucena vybrat si mezi dítětem a společností, potom je ta společnost krutá a pomínutá. Společnost, která žádá zlo pro něčí duši jenom kvůli společenským zákonům, je skutečně velmi nemocná. Touto společností může být ta, ve které žena žije, ale co je horší, může to být také ta, kterou si nosí s sebou a poddává se jí ve své vlastní mysli.

Po celém světě existuje nespočetně doslovných příkladů⁶ o této skutečnosti; odstrašující případy v Americe, kde bylo tradicí nutit ženy opustit své milované a také prostředí, které měly rády. Dlouhá a ošklivá historie rozbíjení rodin a nucení do otroctví se odehrávala v osmnáctém, devatenáctém a dvacátém století. V posledních mnoha stoletích platí zákon, že by se matky měly vzdát svých synů pro národ za účelem války a ještě tak činit s radostí.⁷

Po celém světě v různých obdobích existovaly zvyky, které nařizovaly, že ženě se nepovoluje milovat toho, koho miluje a způsobem, jakým si ona přeje.

Jeden z nejméně diskutovaných útisků duševního života žen se týká milionů svobodných matek na celém světě, včetně Spojených států, které byly jenom v tomto století nuceny společenskou morálkou k tomu, aby svůj stav a své děti tajily, nebo aby své potomky zabily či vzdaly se jich či žily polovičním životem pod jinou identitou, aby žily jako osočované a nesvéprávné občanky.⁸

Po generace ženy přijímaly roli uzákonění vztahu sňatkem s mužem. Souhlasily, že člověk není přijatelný, pokud k tomu muž neřekne své ano. Bez mužné

ochrany je matka zranitelná. Ironické potom je, že v Ošklivém káčátku je jenom jedna zmínka o otci. Je to tehdy, když kachní máma sedí na vejci s ošklivým káčátkem. Stěžuje si na otce svých mladých: Ten ničema mě ani jednou nepřišel navštívit. Dlouhou dobu byl otec v naší kultuře bohužel, ať již z jakýchkoliv důvodů, neschopný či neochotný tam být pro kohokoliv, a co je nejsmutnější, i pro sebe. Velice zjednodušeně by se dalo říci, že pro mnoho a mnoho divokých děvčátek znamenal otec zhrouceného muže, pouhý stín, který se každý večer věšel na věšák vedle svého kabátu.

Má-li žena ve své duši, anebo ve společnosti, ve které žije, obraz zhroucené matky, pochybuje o své hodnotě. Může to cítit tak, že volba mezi splněním vnějších požadavků a přáním duše je otázkou života a smrti. Může se cítit jako utýraný člověk, který nikam nepatří, což je pro vyhnanství relativně běžný pocit, co ale není normální, je sednout si, plakat nad tím a nic nedělat. Předpokládá se, že se člověk postaví na nohy a vydá se hledat, kam vlastně patří. U vyhnanství je to vždy až ten další krok, pro ženu s vnitřní zhroucenou matkou je tento krok prvořadý. Má-li žena zhroucenou matku, musí odmítnout stát se toutéž.

DĚTSKÁ MATKA ČI NEMATEŘSKÁ MATKA

Jak vidíme, postava kachní matky v příběhu je velmi naivní a nefalšovaná. Mnohem běžnějším typem slabé matky je nemateřská matka. V příběhu je matka, která tolik trvá na tom, aby měla děti nakonec tou, která se od dítěte odvrací. Je mnoho důvodů pro skutečnou a/nebo psychickou matku k takovému chování. Může být sama ženou bez mateřských pudů. Může být jednou ze slabých matek, která je psychicky velmi mladá nebo velmi naivní.

Může být tak duševně zmatena, že si myslí, že jí nemá ani dítě rádo. Možná byla tak trýzněna rodinou a společností, ve které žila, že si ani neumí představit, být hodna dotknout se lemu archetypu oslňující matky, která mateřství provází. Jak vidíme, není na vybranou: matka musí být mateřská v péči o své vlastní dítě. Přestože žena má nezcizitelné spirituální a psychické spojení se svým potomkem, ve světě instinktivní Divošky se jen tak najednou sama nestává plně zformovanou matkou.

Za starých časů přicházela požehnání divoké přírody přirozeně rukama a slovy žen, které o mladší matky pečovaly. Zejména prvorodičky nemají v sobě zkušenou stařenu, ale dětskou matku. Tato dětská matka může být jakéhokoliv věku, může jí být osmnáct nebo čtyřicet let. Každá nová matka začíná jako dětská matka. Dětská matka je dost stará na to, aby měla děti, a má dobré instinkty ve správném směru, potřebuje však mateřskou péči starší ženy nebo žen, které jí podpoří a pomohou při péči o její děti.

Odnepaměti byla tato role zastoupena staršími ženami kmene nebo vesnice. Tyto lidské bohyně-matky, které byly později náboženskými institucemi zařazeny do role kmotry, předávaly ženám nezbytné hodnoty, které byly obzvláště důležité pro mladé matky; učily je, jak na oplátku pečovat o duše a duchy svých mladých. Když se role bohyně-matky stala intelektualizovanější, kmotra začala mít význam někoho, kdo dbal, aby se dítě neodvrátilo od zákonů církve. Tímto přeznačením se mnohé vytratilo.

Starší ženy byly studnicí instinktivního poznání a chování a mohly jím obohatit mladé matky. Ženy si toto poznání předávají slovy, ale i jinak. Komplikované zprávy o tom, co a jak má být, jsou jednoduše posílány pohledem, dotykem dlaně, mumláním nebo zvláštním druhem objetí..

Instinktivní Já vždy žehná a pomáhá těm, kteří přijdou později. Je to tak mezi zdravými tvory a mezi zdravými lidmi. Tímto způsobem je dětská matka přenesena přes práh do kruhu dospělých matek, jež ji přivítají vtipy, dárky a příběhy.

Tento kruh žena-k-ženě kdysi býval doménou Divošky a měl otevřené členství; kdokoliv tam mohl patřit. Co nám však z toho všeho dnes zbylo, je krátké posezení zvané dětská sprcha, kde jsou všechny vtipy o porodech, dárky pro matku a příběhy o genitáliích vměstnány do dvou hodin a ženě jako matce není po celý její život nic jiného dopráno.

Dnes jsou ve většině průmyslových zemí ženy těhotné, rodí a pokoušejí se dát svým potomkům to nejlepší úplně samy. Je to tragédie největších rozměrů. Protože se mnoho žen narodilo křehkým, dětským nebo nemateřským matkám, mohou mít uvnitř sebe podobný obraz vnitřní matky.

Žena, která má dětskou nebo nemateřskou matku vykonstruovanou ve své duši nebo oslavovanou ve společnosti a podporovanou v práci a v rodině, bude pravděpodobně trpět naivními představami, nedostatečnou vyzrálostí a zejména oslabenou instinktivní schopností představit si, co se stane za hodinu, za týden, za měsíc, za rok, za pět let, za deset let od této doby.

Žena, která má uvnitř dětskou matku, na sebe bere auru dítěte předstírajícího, že je matkou. V tomto stavu zastávají ženy nerozlišující přístup ať žije vše dlouho a hypermonistickou snahu dělat všechno a být každému vším. Nejsou schopné vést a podporovat své děti, jsou jako selské děti v příběhu o Ošklivém káčátku, které mají velkou radost, že se v jejich domě objevil nový tvor, ale nemají zdání, jak o něj řádně pečovat. Dětská matka nakonec nechává své dítě zubožené a v nepořádku. Taková matka nevědomky mučí své dítě různými formami destruktivní pozornosti a v některých případech nedostatkem pozornosti vůbec.

Někdy je slabá matka sama labutí, která byla vychována kachnami. Nebyla schopna nalézt svou skutečnou identitu natolik brzy, aby mohla prospět svým dětem. Když potom její dcera při dospívání narazí na velké tajemství ženské nespoutané povahy, matka zjišťuje, že má tytéž bolesti a labutí pudy. Dceřino pátrání po

identitě může dokonce být začátkem matčiny panenské cesty za ztraceným Já. V takovém domě budou matky a dcery dvě divoké duše, které se dole ve sklepech drží za ruce v naději, že je někdo zavolá nahoru.

Takové situace mohou nastat, je-li matka odříznuta od své instinktivní povahy. Ale nevzdychej příliš silně ani dlouho, protože toto všechno lze napravit.

SILNÁ MATKA, SILNÉ DÍTĚ

Lékem je získání mateřského pudu pro vlastní vnitřní mladou matku. Lze jej získat od skutečných žen z vnějšího světa, které jsou silné jako ocel; zatvrdily se tím, čím prošly. Nedbaje obětí, jejich oči vidí, jejich uši slyší, jejich jazyky hovoří, a jsou laskavé.

I když máš nejúžasnější matku na světě, můžeš mít nakonec více než jednu. Často jsem říkala svým vlastním dcerám: Narodily jste se jedné matce, ale budete-li mít štěstí, budete mít více než jednu matku. A mezi nimi všemi najdete většinu toho, co potřebujete. Tvůj vztah s mnoha matkami *todas las madres* bude stále živý, neboť potřeba rady a pomoci nikdy nekončí a z hlediska ženského tvůrčího života ani končit nikdy neměla.¹⁰

Vztahy mezi ženami, ať již jsou tyto ženy pokrevně příbuzné nebo jsou spřízněnými dušemi, ať se jedná o vztah mezi analytičkou a analyzovanou, mezi učitelkou a žačkou nebo mezi podobnými duchy, takové blízké vztahy jsou ty nejdůležitější.

Zatímco někteří lidé, zabývající se dnes psychologií, prohlašují opuštění pouhé mateřské formy za něco převratného, a nedojde-li k tomu, ovlivňuje to člověka navždy a přestože jiní říkají, že neustálé shazování osobní matky člověka je dobré pro mentální zdraví jednotlivce, ve skutečnosti by koncepce a pojem divoké matky neměl být nikdy opuštěn. Stane-li se tak, opouští žena svoji vlastní hlubokou povahu, tu, jež má v sobě všechno poznání, všechna semena, všechny trny k opravení, všechny léky k práci, odpočinku, lásce a naději.

Spíše než odpoutání se od matky hledáme divokou a moudrou matku. Nejsme a nemůžeme být od ní odděleny. Náš vztah k této oduševnělé matce se má neustále proměňovat, to je ten paradox. Tato matka je školou, do které jsme se zrodily, školou, ve které jsme studentkami, školou, kde jsme učitelkami, to vše zároveň a až do konce našich životů. Máme-li děti nebo ne, staráme-li se o zahradu nebo vědu nebo bouřlivý svět poezie, ať již jdeme kamkoliv, vždy se divoké matky dotykáme. Je to tak, jak má být.

Co však řekneme ženě, která v dětství skutečně zažila destruktivní mateřství? To období nemůže být samozřejmě vymazáno, ale může být zmírněno. Nemůže být vylepšeno, ale může být přestavěno, tentokrát silněji a řádněji. Není to přestavba vnitřní matky, které se mnozí obávají, ale spíše strach, že tenkrát něco po-

třebného zemřelo, něco, co již nikdy nemůže být přivedeno zpět k životu, něco, čemu se nedostalo žádných živin, protože vlastní matka psychicky zemřela. Tobě řeknu, abys byla klidná, nezemřela jsi a nejsi smrtelně zraněná.

Jako příroda, tak i duše a duch mají zdroje, které jsou ohromné. Jako vlci a ostatní tvorové, tak i duše a duch mají schopnost prosperovat z velice mála, někdy po dlouhý čas i z ničeho. Že je tomu tak, je pro mne zázrak zázraků. Jednou jsem přesazovala živý plot z šeříků. Jeden velký keř záhadným způsobem uhynul, ale zbytek byl na jaře osypán fialovými květy. Když jsem uhynulý keř vykopávala, byl suchý, praskal a lámal se. Zjistila jsem, že jeho kořeny byly svázané se všemi ostatními žijícími šeříky podél plotu.

Ještě více udivující bylo, že uhynulý keř byla matka. Měla nejsilnější a nejstarší kořeny. Všechny její velké děti žily, i když ona byla, lidově řečeno, *as arribas bačkorama* nahoru. Šeříky se množí takzvaným výhonkovým systémem, kdy je každý stromek výhonkem z kořenu prvotního stromu. Tímto stylem nový výhonek přežívá, i když matka chřadne. Je to slib a naděje pro ty, kteří měli mučivou mateřskou péči nebo se jim žádné mateřské péče nedostalo nebo dostalo, ale bylo jí málo. I když matka nějakým způsobem klopýtá nebo nemá co nabídnout, přesto se výhonek vyvine, nezávisle vyrůstá a vzkvétá.

Špatná společnost

Ošklivé káčátko chodí z místa na místo a hledá, kde by si našlo klid. Přestože může být jeho instinkt kam se přesně vydat málo vyvinutý, je instinkt k hledání toho pravého neporušen. Nicméně je někdy v syndromu ošklivého káčátka přítomen určitý druh patologie. Člověk stále klepe na špatné dveře, i když o tom ví. Je těžké si představit, jak by měl člověk poznat ty správné dveře, když je ani nikdy neviděl. Špatné dveře jsou takové, u kterých se člověk stále cítí být nežádoucím.

To je to hledání lásky na všech nesprávných místech, odpovídající vyhnanství. Uchýlí-li se žena pod nátlakem k takovému chování opakuje opět znovu a znovu chování, které není naplňující, které způsobuje úpadek namísto podpoření vitality, aby si ulehčila vyhnanství přivodí si tím vlastně více škody, protože její původní zraněný stav nebyl ošetřen a každým nájezdem utrpí nové rány.

Je to jako dát si na nos nějaký jemný lék, když máš na paži otevřenou ránu. Různé typy žen volí různé druhy špatných léků. Některé volí zřetelně špatně, například špatnou společnost a nadměrnou bezuzdnost, které škodí a okrádají duši, nejprve ji povznášejí vzhůru a potom ji strhnou dolů k zemi.

Je několik řešení, jak se ubránit takovému volbám. Je-li žena schopná se zastavit a nahlédnout do svého vlastního srdce, spatří tam potřebu, aby byly její talenty, dary a možnosti s respektem uznány a přijaty. Aby mohlo léčení započít, pře-

stane si nalhávat, že trochu požitku z toho špatného nic nezkaží. Vyřkni pravdu o svém zranění a dostaneš skutečný obraz léku, jehož je třeba. Netrvejte na tom, co je nejsnadnější a nejdosažitelnější. Trvej na správném léku. Poznáš ho, protože tvůj život se stane silnějším a nebude chřádnout.

Nevypadat dobře

Stejně jako ošklivé káčátko se vyhnanec učí vyhýbat se situacím, kde by sice byl schopen jednat správně, ale přesto by nevypadal dobře. Káčátko umí například dobře plavat, ale přesto nevypadá dobře. Žena naopak může vypadat dobře, ale nemusí být schopná správně reagovat. Je mnoho rčení o lidech, kteří nemohou zakrýt, jací jsou (a ve svých srdcích ani nechtějí). Například jedno je z východního Texasu: Můžeš je obléci, ale nemůžeš je nikam vzít. Nebo ze Španělska: Byla to žena s černým peřím pod sukni.¹¹

V příběhu se začne káčátko chovat jako hlupáček,¹² který neumí udělat nic správně... křídly rozvíří prach a ten napadá do másla, spadne do sudu s moukou, ale napřed se vykoupe v mléce. Všichni jsme něco podobného zažili. Nemůže udělat nic správně. Pokouší se to napravit. Ještě více to pokazí. Káčátko nemělo v domě co pohledávat. Vidiš, co se stane, když je někdo zoufalý. Jde na špatné místo v nesprávnou dobu. Jak říkal jeden můj milý kolega: „Nemůžeš jít pro mléko k beranovi.“¹³

Je sice užitečné stavět mosty i k těm skupinám, kam člověk nepatří, a je důležité pokusit se být přátelský, je ale také nutné to nepřehánět, nevěřit tolik na to, že když se člověk chová správně, když ovládne všechny pohnutky nespoutané *creatury*, že bude pokládán za hodného, klidného a skromného člověka. Je to pouze druh jednání, přání ega k sounáležitosti za každou cenu, které oslabuje spojení s divoškou v duši. Namísto vitální ženy máš hodnou ženu, které byly ubroušeny drápky. Máš dobře se chovající, dobře smýšlející, nervózní ženu, která sorva dechu popadá, aby se zavděčila. Ne, je určitě lepší, vznešenější a mnohem oduševnělejší být právě jenom to a taková, jaká jsi, a nechat ostatní tvory také být tím, čím jsou.

Zmrazené city, zmrazená tvořivost

Ženy se potýkají s vyhnanstvím i dalšími způsoby. Zamrznou jako to káčátko, které zamrzlo do ledu na rybníku. Zamrznout je nejhorší věc, kterou může člověk udělat. Chlad je polibek smrti tvořivosti, vztahu, samotnému životu. Některé ženy se chovají, jako kdyby to byl nějaký úspěch být chladná. Není. Je to akt obranného hněvu.

Být studený znamená v hlubinné psychologii být bez citů. Existují příběhy

o zmrzlém dítěti, dítěti, které nic necítilo, o mrtvolách zmrzlých na led, kdy se nemůže nic pohnout, nic stát, nic narodit. Být zmrzlý znamená pro člověka být úmyslně bez citu zejména k sobě, ale někdy i k ostatním. Přestože se jedná o ochranný mechanismus, velice špatně to působí na duši, protože duše na ledovost nereaguje, dává přednost vřelosti. Jakýkoliv ledový přístup uhasí tvůrčí oheň ženy. Zastaví tvůrčí funkce.

Je to vážný problém, ale i tady nám příběh vnukne myšlenku. Led musí být rozlámán a duše rozmrazena.

Mají-li například spisovatelé pocit vyprahlosti, vědí, že vláhu jim přinese pouze psaní. Budou-li však uvězněni v ledu, psát nemohou. Jsou malíři, kteří nemohou bez malování žít, ale říkají si: Nech toho. Tvoje práce je divná a ošklivá. Existuje mnoho umělců, kteří při rozvoji svých tvůrčích životů nepřišli na to, kým vlastně jsou, a ještě pořád, když vezmou do rukou pero, štětec, scénář a podobně, slyší: Nejsi nic jiného než problém, tvoje práce je pouze okrajová nebo úplně nepřijatelná, protože ty sám jsi okrajový a nepřijatelný.

Jaké je tedy řešení? Udělej to, co udělalo káčátko. Jdi kupředu, snaž se to překonat. Přestaň naříkat, vezmi pero do ruky a začni novou stránku. Piš. Vezmi štětec, buď na sebe pro změnu tvrdý a maluj. Tanečnice, oblečte se do úboru, uvažte si mašle do vlasů, kolem pasu nebo kotníků a poručte tělu, aby začalo. Tančete. Herci, producenti, básníci, hudebníci nebo kdokoli jiný. Prostě přestaňte jenom mluvit. Pokud nejste zpěváci, nevydejte již ze sebe ani slovo. Uzavřete se v místnosti se stropem nebo pod širou oblohou. Věnujte se svému umění. V podstatě nic nemůže zamrznout, pokud se to hýbe. Hýbejte se tedy a nepřestávejte.

Kolemjdoucí neznámý

Přestože se v příběhu farmář, který bere káčátko domů, zdá být literární pomůckou, která spíše příběh prodlužuje, než aby měla co říci k tématu o vyhnanství, myslím si, že i zde je hodnotná myšlenka. Osoba, jež by nás mohla vyprostit z ledu nebo jež by nás dokonce mohla osvobodit od nedostatku citění, nemusí nezbytně být tou, ke které patříme. Stejně jako v příběhu to může být jedna z těch kouzelných, ale pomíjejících událostí, jež nastaly, když jsme je nejméně očekávali, jedním laskavým činem kolemjdoucího neznámého.

Je to další příklad výživy duše, ke kterému dochází, když je člověk v koncích a nemůže dál. Potom se z ničeho nic objeví něco, co udržuje při životě, aby podalo pomocnou ruku. A udiveného tě opět opouští a mizí ve tmě. Byla to osoba nebo duch? Mohl to být náhlý závan štěstí, jež k tobě přináší něco velmi potřebného. Může tím být něco tak jednoduchého, jako je například odložení něčeho, uvolnění, prostor na vydechnutí a odpočinek.

Nyní nemluvíme o pohádce, ale o skutečném životě. Ať už je to cokoliv, stává se to právě tehdy, kdy nás duch tím či oním způsobem nakrmí, pozvedne, ukáže tajnou cestu, místo úkrytu, směr útěku. Když se cítíme skleslí, smutní nebo jako by nám byl sebrán vítr z plachet, protlačí nás tunelem k dalšímu kroku, další fázi učení o síle vyhnanství.

Přínos vyhnanství

Pokud jste se pokoušeli patřit tam, kam vlastně nepatříte, a neměli jste úspěch, měli jste vlastně štěstí. Můžete sice být vyhnanecem, ale ochránili jste svou duši. Když se někdo bezúspěšně pokouší někam patřit, dochází k podivnému fenoménu. I když je vyvrženec odehnán, je zároveň vehnán do náruče své skutečně duševní rodiny, čímž může být studium, umění nebo skupina lidí. Je horší zůstat tam, kam člověk vůbec nepatří, než se ztracen nějaký čas potulovat a hledat duševní spřízněnost, kterou člověk potřebuje. Nikdy není chybou pátrat po tom, co člověk potřebuje. Nikdy.

V této otáčivé síle a napětí je něco užitečného. V káčátku se tímto vyhnanstvím něco zušlechťuje a posiluje. I když bychom tuto situaci nikdy nikomu nepřáli, její účinek je podobný působení čistého přírodního uhlíku produkujícího diamanty pod tlakem nakonec to vede k hluboké vznešenosti a jasnosti duše.

Přestože exil není něco, co bychom chtěli pro legraci, pramení z něj neočekávaný zisk. Odstraňuje nářky, umožňuje přesný náhled, posiluje intuici, dává sílu bystrého pozorování a perspektivu, kterou nemůže ten, co nikdy ve vyhnanství nebyl, mít.

Přestože má exil i negativní aspekty, nespoutaná duše je dokáže překonat. Přinutí nás ještě více toužit po osvobození naší skutečné povahy a přiměje nás hledat kulturu, ke které patříme. A tato touha nutí člověka hledat dál. Ženu přinutí, aby v hledání pokračovala, a pokud takovou kulturu nenajde, potom se obvykle rozhodne sama si ji vybudovat. A to je dobré, protože pokud ji vybuduje, potom se druzí, kteří ji dlouho hledali, objeví jako mávnutím kouzelného proutku a budou radostně prohlašovat, že konečně mají to, co tak dlouho hledali.

Naježené kočky a šilhavé kvočny světa

Naježený kocour a šilhavá kvočna považují touhy káčátka za hloupé a nesmyslné. A to je přesný pohled na citlivost a hodnoty druhých, kteří osočují ty, jež nejsou jako oni. Kdo by očekával, že kočka bude milovat vodu? Kdo by předpokládal, že si kvočna půjde zaplavat? Samozřejmě nikdo. Ale z pohledu vyhnance je často zřejmé, že když lidé nejsou stejní, bude to vždy on, kdo překáží, a ne ti druzí.

Abychom ale jednoho nezvýhodňovali a druhého nezatracovali, řekněme pouze, že káčátko má stejnou zkušenost jako tisíce žen ve vyhnanství zásadní neslučitelnost s odlišnými lidmi, což ale není jeho vina, i když většina žen je příliš pokorných a vezmou to jako svoji osobní vinu.

Když toto nastane, některé ženy jsou připraveny omluvit se za to, že potřebují prostor. Mají dokonce strach říci: Ne, děkuji, a odejít. Jsou ženy, které neustále poslouchají něčí výčitky o tom, jak jsou tvrdohlavé, aniž by dotyčný chápal, že kočky prostě neplavou a kvočny se nepotápí.

Ve své praxi vidím někdy jako užitečné zobrazovat různé typy osobností pomocí zvířecích metafor, například kočky a kvočny a kachny a labutě a podobně. Pokud mám důvod, požádám klientku, aby si na chvíli představila, že je labutí a že o tom neví. Aby na chvíli připustila, že byla vychována nebo je v současné době obklopena kachnami.

Na kachnách ani labutích není nic špatného, ujišťuji ji. Ale kachny jsou kachny a labutě jsou labutě. Pro zdůraznění musím někdy použít jiné zvířecí metaforu. Co kdybys byla vychována myšmi lidmi? A řekněme, že jsi labuť. Labutě a myši nenávidí potravu toho druhého. Myslí si o tom druhém, že nevoní pěkně. Nemají zájem na tom, aby spolu trávily čas, a kdyby k tomu došlo, jeden by neustále obtěžoval toho druhého.

Ale co kdybys ty, jako labuť, musela předstírat, že jsi myš? Co kdybys musela předstírat, že jsi šedivá, že máš srst a že jsi maličká? Co kdybys neměla dlouhý, myší ocásek? Ať bys šla kamkoliv, musela by ses pokoušet chodit jako myš, přitom bys nemohla zabránit kolébavé chůzi. Co kdyby ses pokoušela mluvit jako myš, ale namísto toho bys vydávala labutí křik? Nebyla bys tím nejubožejším tvorem na světě?

Byla. Když je tedy tak, proč se ženy pokoušejí ohýbat a tvarovat do forem, které nejsou jejich? Z klinického pozorování tohoto problému musím říci, že většinou se nejedná o zakořeněný masochismus nebo touha po sebezničení ani něco podobného. Většinou je to z toho důvodu, že žena prostě nezná nic jiného. Je nemateřská.

Existuje rčení, že tu *puedes saber muchas cosas* můžeš vědět o věcech, ale není to stejné jako *sentido* znát jejich smysl. Zdá se, že káčátko zná věci, ale nemá pro ně smysl. Je nemateřské, což znamená nepoučené na nejzákladnější úrovni. Pamatuj si, že je to matka, která poučuje tím, že u potomka rozšiřuje jeho vnitřní schopnosti. Zvířecí matky, které učí svá mláďata lovit, je doslova neučí jak lovit, neboť to již v sobě mají. Učí je však, na co si mají dát pozor, čeho se vyvarovat; tyto věci jim nejsou známé, dokud jim je matka nepředvede, čímž aktivuje nové poznávání a vnitřní moudrost.

Stejně je to u ženy ve vyhnanství. Je-li ošklivým káčátkem, je nemateřská a její instinkty nebyly zostřeny. Učí se chybami. Obvykle podstoupí mnoho pokusů;

udělá mnoho a mnoho chyb. Je tady ale stále naděje, protože vyhnanec se nikdy nevzdává. Pokračuje, dokud nenajde průvodce, stopu, dokud nenajde cestu, dokud nenajde domov.

Vlci nevypadají nikdy legračněji, než když ztratí stopu a snaží se ji opět najít; skáčou do vzduchu, běhají dokola, zkoumají zem svými čenichy, hrabou v zemi, vyrážejí kupředu a zase zpět, a potom najednou zkamení. Vypadá to, jako by přišli o rozum. Ve skutečnosti však sbírají cokoli, co by jim v hledání mohlo pomoci. To cokoli klíček k rozluštění, vykousávají ze vzduchu, plíce si naplňují pachy ze země až do úrovně svých ramen, ochutnávají vzduch, aby věděli, kdo tudy před nedávnem procházel, uši se jim točí jako satelitní disky, sbírající z dálky vysílání. Jakmile posbírají všechny nápovědy dohromady, vědí, co udělají.

Přestože může žena vypadat zmateně poté, co ztratí kontakt se životem, kterého si nejvíce cení, a pobíhá kolem ve snaze jej znovu zachytit, nejčastěji při tom sbírá informace, ochutnává kousek čehosi a zachytává kousek něčeho jiného. Člověk jí může pouze stručně vysvětlit co to vlastně dělá. Potom ať ji nechá být. Jakmile si přebere veškeré informace, které nasbírala, bude pokračovat opět vědomým způsobem. Touha po členství v klubu naježené kočky a šilhavé kvočny se potom úplně rozplyne.

Paměť a souvislost za každých okolností

Všichni máme touhu, abychom cítili sounáležitost ke svému vlastnímu druhu, pro náš divoký druh. Pokud si vzpomínáte, káčátko uprchlo poté, co bylo bez slitování stále týráno. Potom narazilo na hejno hus a bylo téměř zabito lovci. Bylo vyhnané ze stodoly a ze sedlákovy chalupy a nakonec se, celé vyčerpáno, schoulo na kraji rybníka. Mezi námi není jediná žena, která by jeho pocit neznala. A přesto je to tato touha, jež nás vede k tomu, abychom vydržely, pokračovaly a měly naději.

Divoká duše dává naději nám všem. I když jsme třeba jen zaslechly, zahlédly nebo snily o úžasném divokém světě, ke kterému jsme kdysi patřily, i když jsme se jej zatím ani nedotkly, a jestliže ano, pak jenom letmo, i když se s ním možná neztotožňujeme, paměť o něm je maják, vedoucí nás tam, kam patříme, a navádějící nás po celý zbytek našeho života. V ošklivém káčátku se toto vědomí touhy rozvíří, když vidí labutě vzlétnout k oblakům, a od této jediné události jej vzpomínka na tento obraz nese.

Pracovala jsem se ženou, která již nemohla dále a byla blízko k sebevraždě. Na verandě zahlédla pavouka, jak si spřádá pavučinu. Nevíme přesně, co to bylo, ale tento obraz rozbil led kolem její duše a byla vysvobozena, mohla opět růst. Jsem však jako analytička i jako *cantadora* přesvědčena, že většinou je to příroda, která

léčí nejvíce, obzvláště její nejdosažitelnější a nejjednodušší úkazy. Přírodní léky jsou mocné a přímé; brouk na zelené kůře melounu, drozd s kouskem provázku, plevel s dokonalým květem, padající hvězda, dokonce i duha na rozbitém kousku skla na ulici může být tím pravým lékem. Souvislost je podivná věc; vydává nezměrnou energii, může být živena měsíc pouhým pětiminutovým rozjímáním nad tichou vodou.

U vlků je zajímavé si všimnout, že vlčice jde dál bez ohledu na nemoc, stísněnost, samotu, strach nebo slabost. Poběží i se zlomenou nohou. Přiblíží se k ostatním, kde hledá od smečky ochranu. S vypětím sil přečká, přelstí, předběhne a překoná vše, co ji obtěžuje, co se jí staví do cesty. Dá ze sebe všechno, aby mohla pokračovat v dýchání. Když bude třeba, povleče se dál, dál a dál jako to káčátko, dokud nenalezne vhodné místo, léčivé místo, místo, kde se jí bude dobře dařit.

Hlavní charakteristikou divoké přírody je pokračování. Pokračuje za každou cenu. Je to něco, co my neděláme. Je to něco, co jsme; přirozeně a vrozeně. Když se nám nedaří, nevzdáme se, dokud nám opět nebude lépe. Jsme-li odříznuti od svého tvůrčího života, jsme-li vyřazeni společností nebo náboženstvím, jsme-li vypovězeni z rodiny nebo ze skupiny, nebo jsme-li trestáni za své činy, myšlenky a pocity, náš vnitřní nespoutaný život přesto pokračuje, jdeme neustále dále. Divoká povaha se nevztahuje na žádnou specifickou etnickou skupinu. Je to základní rys povahy žen z Beninu, Kamerunu a z Nové Guineje. Najdeme je v ženách z Litvy, Nizozemska a Sierry Leone. Je v ženách v Guatemale, Haiti a Polynésii. Jmenuj zem. Jmenuj rasu. Jmenuj náboženskou víru, kmen, město, vesnici, odlehlou usedlost. Divoká žena a divoká duše patří ke všem ženám. Všechny cítí a následují to nespoutané.

V případě nutnosti budou ženy malovat na věžeňské zdi modrou oblohu. Shoří-li přadena, utkají nová. Bude-li úroda zničena, okamžitě začnou zasévat. Ženy budou kreslit dveře tam, kde žádné nejsou, otevřou je a vejdou na nové cesty, do nových životů. Protože divoká příroda pokračuje a triumfuje, ženy také pokračují a triumfují.

Káčátko bylo přivedeno až na okraj života. Cítilo se opuštěné, studené, zmrzlé, obtěžované, honěné, střílelo se na ně, lámala se nad ním hůl, mělo hlad, jeho cesta se zdála být bez konce, bylo na pokraji života a smrti a nevědělo, co bude dál. A zde přichází nejdůležitější část příběhu: přichází jaro, začíná nový život, obrací se nový list, jsou možné nové pokusy. Nejdůležitější je vydržet a nevzdat se tvůrčího života, pro svoji samotu, pro svůj čas být a konat, pro život samotný; vydržet, protože slib divoké přírody zní: po zimě vždy přichází jaro.

Láska k duši

Nevzdat se. Vydržet. Konat svoji práci. Najdeš svoji vlastní cestu. Na konci příběhu poznávají labutě v káčátku jedno z nich dříve než ono samo. To je celkem typické pro ženy ve vyhnanství. Po všech těch útrapách se jim podaří vstoupit na domácí území a často si ani neuvědomí, že pohledy lidí již nemají v sobě tu zlobu, že lidé jsou častěji nestranní, nejsou-li obdivováni a vychvalováni.

Dalo by se předpokládat, že ženy budou na svém vlastním psychickém území šťastím bez sebe. Nejsou. Nějakou dobu jsou strašlivě nedůvěřivé. Mají ke mně ti lidé ohled? Jsem zde skutečně v bezpečí? Neodeženou mne pryč? Mohu opravdu spát se zavřenýma očima? Je v pořádku chovat se jako labuť? Za čas tato podezření odpadnou a začíná další stadium návratu k sobě: přiznání své vlastní jedinečné krásy nespoutané duše, ze které vznikáme.

Snad neexistuje spolehlivější ukazatel toho, zda žena strávila určitý čas v pozici ošklivého káčátka, než je její neschopnost přijmout upřímný kompliment. I když by mohla být zaviněna skromností nebo stydlivostí příliš mnoho vážných zranění bylo odepsáno coby nic jiného než stydlivost¹⁴, častěji vyvolává v ženské mysli automatický a nepříjemný dialog.

Řekneš-li, jak je hezká nebo jak krásné je její umění nebo jí pochválíš cokoliv jiného, na čem se podílela její duše, inspirovaná a prozářená, něco v její mysli říká, že si to nezaslouží a že ty, který ji chválíš, jsi slabomyslný, že vůbec tak přemýšlíš. Než aby pochopila, že když je sama sebou, krása duše z ní vyzařuje, raději změní téma a účinně odejme potravu duševnímu Já, které prosperuje uznáním a zviditelněním.

To je tedy posledním úkolem vyhnance, který našel své vlastní; nejenom přijmout svoji vlastní individualitu, svoji specifickou identitu coby specifického druhu člověka, ale přijmout též svoji krásu, tvar své duše a skutečnost, že žít nablízku takového nespoutaného stvoření proměňuje nás a všechno, čeho se dotkne.

Přijmeme-li svou vlastní divokou krásu, je uložena do naší perspektivy a již si ji nadále tolik neuvědomujeme, ale nikdy bychom ji neopustili ani se jí nevzdali. Uvědomuje si vlk, jak je krásný, když běží? Ví kočka o tom, jaký má krásný tvar, když sedí? Pozastaví se pták nad zvukem, který slyší, když rozepne křídla? Poučíme-li se od nich, budeme jednat naším vlastním způsobem a nebudeme se odtaňovat nebo ukryvat svou přirozenou krásu. Jako stvoření, kterými právě jsme, a to je správné.

Pro ženy je toto hledání a nalezení založeno na tajemné vášni, kterou mají pro to, co je divoké, co je přirozeně jimi samými. Předmět této touhy nazýváme Divoškou..., ale i když ji ženy neznají podle jména, i když neví, kde sídlí, stahují se k ní: milují ji celými svými srdci. Touží po ní a tato touha je jak motivací, tak schopností pohybu. Je to tato touha, která nás žene hledat a nalézt divokou ženu.

Není to tak těžké, jak by se na první pohled mohlo zdát, protože Divoška nás také hledá. Jsme její mláďata.

Pochybená buňka

BĚHEM LET MĚ PRAXE se mi ujasnilo, že otázka sounáležitosti musí být někdy zodpovídána jednodušeji, protože lehkost může ze ženy setřást trochu bolesti. Začala jsem svým klientkám vyprávět příběh zvaný Pochybená buňka hlavně proto, abych jim pomohla nahlížet na věci kolem vyhnanství pomocí posilující metafory. Seznam se tedy také s tím příběhem.

Také bys někdy ráda věděla, jak se stalo, že jsi skončila v takové podivné rodině, kterou je ta tvoje? Žila-li jsi svůj život jako vyřazená, trochu podivná nebo odlišná osoba, jsi-li samotářka, ta, která žije na okraji hlavního proudu, potom jsi trpěla. Přesto nadejde čas, kdy od toho všeho odejdeš, abys získala zkušenost z jiné perspektivy, aby ses přistěhovala zpět do země svého vlastního druhu.

Ať je již všemu trápení konec, již žádné pokusy o zjištění, co jsi kdy a kde udělala špatně. To tajemství, proč jsi se narodila a kam jsi se narodila, již neexistuje, *finis, terminado* skončilo. Odpočivej chvíli na přídílí a osvěž se vánkem, přicházejícím z tvé domoviny.

Ženy, které v sobě nosí mýtický život archetypu Divošky, po léta tiše naříkaly: Proč jsem tak jiná? Proč jsem se narodila do takové divné (nebo necitelné) rodiny? Kdykoliv se jejich životy pokoušely projevit, vždy tam byl někdo, kdo nasypal sůl na zem, aby nemohlo nic růst. Cítily se býti mučeny všemi těmi zákazy proti svým přirozeným touhám. Byly-ly přírodními dětmi, byly drženy pod střechou. Zajímaly-li se o vědu, chtělo se po nich, aby byly matkami. Když chtěly být matkami, řeklo se jim, že toto poslání musí naplnit vším. Když chtěly něco vynalézt, chtělo se po nich, aby byly praktické. Chtěly-li tvořit, řeklo se jim, že ženská domácí práce je bez konce.

Někdy se pokoušely vyhovovat obecným normám, a až později si uvědomily, co ve skutečnosti vlastně chtěly, jak vlastně potřebovaly žít. Aby pak takový život měly, prožily bolestné amputace opouštění svých rodin, svých manželství, které pod přísahou slíbily udržet až do smrti, zaměstnání, která měla být odrazovým můstkem k něčemu ještě více bezvýznamnějšímu, ale lépe placenému. Po celé cestě nechávaly rozházené sny.

Často ty ženy byly umělkyně, které se snažily být rozumné a trávily osmdesát procent svého času prací, která neumožnila, aby se denně věnovaly svému tvůrčímu životu. Ačkoliv pokračování by bylo nekonečné, jedna věc se nemění: byly

velmi záhy označeny jako jiné v negativním slova smyslu. Ve skutečnosti však byly vášnivé, osobité, zvědavé a měly instinktivní mysl na správném místě.

Takže odpovědi na otázky proč já, proč tato rodina, proč jsem tak jiná je samozřejmě to, že na tyto otázky odpovědi neexistují. Přesto ego potřebuje něco, čím by se mohlo zabývat, aby to pak konečně mohlo nechat na pokoji. Navrhují tedy tři různé odpovědi. (Analyzovaná osoba si může vybrat jakoukoliv chce, ale musí to být alespoň jedna. Většinou si vybírají tu poslední, ale kterákoliv z nich je dostačující.) Připrav se. Tady jsou.

Narodily jsme se těmi, kterými jsme, a do podivných rodin jsme se dostaly: 1) jen tak/téměř nikdo tomu nebude věřit/, 2) naše Já má plán a náš mozek je příliš malý na to, aby to analyzoval /nadějná myšlenka/, 3) vinou syndromu pochybené buňky /nuže... ano, snad... ale co je to?/.

Tvoje rodina si myslí, že k nim nepatříš. Máš peří a oni mají šupiny. Tvá představa pohody je les, vše nespoutané, vnitřní život, vnější vznešenost. Jejich představa je skládat ručníky. Je-li to v tvoji rodině tak, pak jsi obětí syndromu pochybené buňky.

Tvá rodina se pohybuje dobou pomalu, ty jsi jako vítr; oni jsou hluční, ty jsi jemná nebo oni jsou potichu a ty zpíváš. Ty víš, protože prostě víš. Oni chtějí důkaz a dizertační práci na třech stech stránkách. Zcela jistě se jedná o syndrom pochybené buňky.

Nikdy jsi o tom neslyšela? Nuže, jedné noci letěla víla Buňka nad tvým městem a všechny maličké buňky v jejím košíku poskakovaly a natrásaly se vzrušením.

Ty jsi zcela určitě byla určena pro rodiče, kteří by ti rozuměli, ale víla Buňka zdívočela a hop!, vypadla jsi z košíku nad nesprávným domem. Žuchla jsi přímo do rodiny, která nebyla míněna pro tebe. Tvoje opravdová rodina byla odtud tři sta mil.

Takže tak jsi se zamilovala do rodiny, která nebyla tvoje, a která bydlela tři sta mil daleko. Vždycky jsi si přála, aby pan a paní X byli tvými rodiči. Je možné, že to tak mělo být.

To je vysvětlení k tomu, že ty neustále tančíš po chodbách, i když jsi z rodiny, která jenom sleduje televizi. Vysvětlení k tomu, proč mají tvoji rodiče obavy, kdykoliv přijdeš domů nebo zavoláš. Mají starosti a říkají si: Co zase vyvede? Míň nás udělala ostudu a jen bůh ví, co udělá dnes. Ach! Zakrývají si oči, když tě vidí přicházet, a není to proto, že tvé světlo je oslňuje.

Ty chceš jenom lásku. Oni chtějí jenom klid.

Členové tvé rodiny nejsou ze svých vlastních důvodů (jiné priority, jejich prostota, zranění, mentální choroba, nebo vypěstovaná ignorace) tak dobří v tom, aby byli nevědomě spontánní a samozřejmě tvá návštěva doma přivolává toho dáblíka, který všechno naruší. Takže než stačíš rozlomit chleba, lumpík bláznivě tančí a nemůže se dočkat, až upustí nějaký vlas do rodinné omáčky.

I když nechceš rodinu rozrušit, budou rozrušeni tak jako tak. Když se ukážeš, zdá se, že všichni a všechno se zbláznilo.

Když jsou rodiče neustále uraženi a děti mají pocit, že nemohou nikdy udělat nic správně, je to jasná známka divokých buněk v rodině.

Spoutaná rodina chce pouze jednu věc, ale pochybená buňka nikdy nepřijde na to, co to je, a kdyby to dokázala, nesouhlasem by jí vstávaly vlasy na hlavě.

Připrav se, prozradím ti jejich velké tajemství. To, co od tebe opravdu chtějí, tu tajemnou, velmi důležitou věc. Spoutaní chtějí důslednost.

Chtějí, abys byla přesně taková, jako jsi byla včera i dnes. Nechtějí, aby ses měnila každý den, chtějí, abys zůstala taková, jako jsi byla před začátkem toho bouřlivého období.

Zeptej se rodiny, zda chtějí důslednost, a dostaneš potvrzující odpověď. Ve všem? Řeknou, že ne, pouze v tom, na čem záleží. A na čem záleží je zase věcí jejich hodnotového systému a většinou se neshoduje s divokou povahou žen. Bohužel věci, na kterých záleží jim, nejsou věci, na kterých záleží nespoutanému dítěti.

Důslednost v chování je pro Divošku nemožná věta, protože její síla spočívá v její přizpůsobivosti změně, v její inovaci, tančení, vrčení, vytí, v jejím instinktivním životě, v jejím tvůrčím ohni. Důslednost neprokazuje v uniformnosti, ale spíše tvůrčím životem, svojí neustálou vnímavostí, rychlými reakcemi, flexibilitou a obratností.

Pokud bychom měli jmenovat pouze jedinou vlastnost, která činí divokou ženu tím, čím je, byla by to její citlivost. Slovo response citlivost je z latinského ručit, slibovat, a to je její silná stránka. Její cit pro vnímavost a obratnost jsou důsledným ručením a slibem tvůrčím silám, ať již jimi je *Duende*, skřítek- duch, skrytý za vášní, nebo Krása, Umění či Tanec nebo Život. Jejím slibem pro nás je, pokud jej ovšem nebudeme brzdit a bojovat proti němu, že nás přiměje k životu. Přinutí nás žít plným životem, vnímavě, a tím i důsledně.

Tímto způsobem není pochybená buňka věrná její rodině, ale jejímu vnitřnímu Já. Proto se cítí rozpolcena. Dalo by se říci, že její vlčí matka ji drží za ocas a její světská rodina ji přidržuje za ruce. A netrvá to dlouho a ona nařiká bolestí, vrčí a kouše sebe i ostatní a nakonec smrtelné ticho. Podíváš se jí do očí a vidíš *ojos del cielo* – nebeské oči, oči člověka, který zde již není.

Přestože je zařazení do společnosti pro děti velice důležité, zabije-li se vnitřní *criatura*, zabije se i dítě. V západní Africe připouštějí, že když se s dítětem špatně nakládá, jeho duše odchází z těla; někdy pouze na pár kroků od něj, jindy do vzdálenosti mnoha dnů chůze.

I když potřeby dětské duše musí být vyrovnány potřebou bezpečí, fyzické péče a pozorným zvážením názorů na civilizované chování, vždy mám starost o ty, kteří se chovají příliš dobře; mají často v očích výraz té mdlé duše. Něco není v pořádku. Zdravá duše po většinu času z člověka vyzařuje a září na ostatní. Tam, kde došlo k velkému zranění, duše prchá.

Někdy se zatoulá nebo uprchne tak daleko, že je zapotřebí velkých obětí k jejímu opětovnému získání. Trvá to dlouhý čas, než taková duše bude zase natolik důvěřovat, aby se vrátila, ale je možné toho dosáhnout. Ke znovunabytí je třeba několika faktorů: čistou upřímnost, životní sílu, něžnost, laskavost, nadšení a humor. Když se všechny tyto faktory spojí, mohou společně vytvořit píseň, jež přivolá duši zpět domů.

Jaké jsou potřeby duše? Jsou obsaženy ve dvou sférách, v povaze a tvořivosti. V těchto sférách žije *Na^oashjé^oii Asdzáá* Pavoučí Žena, bohyně tvoření Navahů, která dává lidem ochranu. Jejím posláním je mimo jiné i učit milovat krásu.

Potřeby duše jsou k nalezení v chatrči třech starých (nebo mladých, záleží na tom, jaký je den) sester Clotho, Lachesis a Atropos, které tkají rudou nit, znamenající vášeň v životě ženy. Tkají věky ženského života, navazujíc vždy, když jeden skončí a druhý začíná. Bydlí v lesích duchů-lovkyň Diany a Artemis, které jsou vlčími ženami, představující schopnost lovit, stopovat a objevovat různé aspekty duše.

Duševní potřeby jsou ovládány aztéckou bohyní ženské samostatnosti *Coatli-que*, která rodí v pozici na všech čtyřech. Učí o osamělém ženském životě. Ona je stvořitelkou dětí, znamenajících nový potenciál života, je však i matkou smrti, nosící na své sukni lebky, které při chůzi chřestí jako hadi. Protože je zvuk podobný i dešti, pomocí souhlasné rezonance přivolávají na zem déšť. Je ochránkyní všech osamělých žen a těch, které jsou natolik *mágia*, tolik naplněné mocnými myšlenkami a nápady, že musí vždy žít stranou, aby vesnici nerozrušovaly. *Coatli-que* je zejména ochránkyní ženských vyhnankyň.

Jaká je základní výživa duše? Ta je rozdílná od stvoření ke stvoření, ale zde jsou nějaké kombinace. Považuj je za psychická makrobiotika. Pro některé ženy je nezbytný vzduch, noc, sluneční svit a stromy. Pro jiné zase papír, slova a knihy. Některé považují za nejdůležitější barvu, tvar, stín a hlínu. Některé ženy musí skákat, ohýbat se a běžet, protože jejich duše touží po tanci. Jiné však pouze touží opřít se o strom a mít klid.

Je třeba se vypořádat ještě s jinou věcí. Pochybené buňky se učí přežívat. Je velmi těžké strávit léta mezi těmi, kteří ti nemohou pomoci vzkvétat. Jestliže někdo přežil, je to velký úspěch. Pro mnoho je síla již v samotném vyřčení slova přežít. V procesu individuace nastane čas, kdy veškerý strach nebo trauma pomine. A pak je čas přistoupit k další fázi, kterou je hojení a vzkvétání.

Pokud se po fázi přežití nepřesuneme do fáze vzkvétání, velmi omezujeme svo-

ji moc ve světě, omezujeme sebe a okrádáme se o energii. Někdo je tolik hrdý na to, že přežil, že se to stává až rizikem pro další tvůrčí vývoj. Někdy se lidé po přežití obávají pokračovat a žijí v minulosti.

Místo toho, aby se přežití stalo středem života člověka, je lepší je použít jako jeden z mnoha znaků života, ne však jako znak jediný. Lidé si zaslouží být obklopeni krásnými mementy, medailemi a dekoracemi za to, že žili, že žili skutečně a triumfovali. Jakmile strach pomine, je zde ještě potenciální past v tom, že se nazýváme jmény, které jsme dostali během nejhoršího období našich životů. Omezuje nás to. Není správné založit identitu duše pouze na výhrách a ztrátách z těžkého období. Přestože může přežití ženu utužit, v určitém bodě začne omezovat nový rozvoj.

Jakmile žena trvá na neustálém opakování věty přežila jsem, přestože již čas tohoto pomíne, je budoucí úkol jasný. Musíme povolit stisk, kterým držíme obraz přežití. Jinak nemůže nic růst. Přirovnávám to k houževnaté malé rostlince, která dokázala bez vody, živin a slunečního svitu stejně přivést na svět statečný a drzý malý lístek. Navzdory tomu všemu.

Když jsou všechny těžké časy za námi, potom vzkvétání znamená, že jsme ve stadiu bujnosti, máme živiny, světlo a můžeme růst a mít krásné květy a listy. Je lépe se nazývat jmény, které nás podporují v růstu jako svobodná stvoření. To je vzkvétání. To je to, co bylo pro nás míněno.

Rituál je jedním ze způsobů, kterým lidé zasazují své životy do určité perspektivy, ať se jedná o Purim, advent nebo rituály související s lunárním cyklem. Rituál svolává dohromady stíny a zjevení v lidských životech, a třídí je. Specifickým rituálem je *El Día de los Muertos* Den mrtvých, oslava, která může být aplikována při pomoci ženám v přechodu ke vzkvétání. Je založena na rituálu *ofrendas*, což jsou oltáře pro ty, kteří z tohoto života odešli. *Ofrendas* jsou památníky a výrazy nejhlubší úcty k milovaným, kteří již nejsou s námi na zemi. Zjistila jsem, že ženám pomáhá, když poskytnou *ofrenda* dítěti, kterým jednou byly, něco jako testament statečnému dítěti.

Některé ženy si pro tento účel vyberou věci, oblečení, hračky, upomínkové předměty na události a jiné symboly z dětství, které bude zobrazováno. Přípraví si *ofrenda* podle svého, řeknou nebo neřeknou příběh, který se k tomu vztahuje a pak takovýto oltář nechají postaven tak dlouho, jak si budou přát. Je dokladem jejich minulých těžkostí, hrdinství a triumfu nad neštěstím.¹⁵

Tento způsob pohlížení na minulost přináší několik výhod: dává perspektivu, se soucitem se vzdává minulého období uspořádáním toho, co člověk zažil, jak se z toho poučil, co je na tom obdivuhodné. Člověka osvobozuje obdivování toho, co bylo, i když už (a právě proto) tím není.

Zůstat ale nadále jen dítětem, které přežilo, se příliš silně ztotožňuje s praobrazem křivdy. Uvědomit si zranění a zapamatovat si ho způsobuje, že nadejde čas vzkvétání. Vzkvétání, nejen přežívání, je pro nás ženy právem od narození.

Nekřč se a nedělej se malou, pokud tě nazývají černou ovčí rodiny, osamělým vlkem. Krátkozrací lidé prohlašují, že nekonformisté jsou prohrou společnosti. Během staletí však bylo prokázáno, že být jiným neznamena stát na okraji; znamená to také, že takový člověk znamená nezaměnitelný, užitečný a úžasný příspěvek pro svoji společnost.¹⁶

Hledáš-li rádce, nikdy neposlouchej ty, kdo mají malé srdce. Buď k nim laskavá, zahrň je požehnáním, polichoť jim, ale neposlouchej nikdy jejich rady.

Byla-li jsi kdy nazývána vzdorovitou, nenapravitelnou, drzou, lstivou, vzpurnou, nepoddajnou a nezkrotnou, jsi na správné cestě. Divoška je nablízku.

Nebyla-li jsi nikdy takto nazývána, ještě je čas. Procvičuj svou Divošku. *Ándele! Znovu a znovu.*

☪ KAPITOLA 7

Radostné tělo: Divoká smyslnost

Vždy jsem byla unesena způsobem, kterým se vlci navzájem dotýkali svých těl při běhu a hře; staří vlci měli svůj způsob, stejně tak mladí, hubení, tlustí, dlouhonozí, i ti s nepravidelnými ušima a divnými ocasy, i ti, jimž zlomeniny srostly křivě. Všichni měli své vlastní držení těla a sílu, svou vlastní krásu. Žili a skotačili s ohledem na to, jací, kdo a jak jsou. Nepokoušeli se být něčím, čím nejsou.

Nahoře na severu jsem pozorovala jednu starou vlčici, která měla pouze tři nohy; byla jedinou, která mohla projít puklinou v ledu, kde byly borůvky. Jednou jsem viděla šedivého vlka vyskočit a prolétnout takovou rychlostí, že to na vteřinu zanechalo ve vzduchu obraz stříbrného oblouku. Také si vzpomínám na jeden hezký pohled, kdy čerstvá matka, stále ještě s velkým břichem, našlapovala mechovou tůňkou se vznešeností tanečnice.

Přes všechnu jejich krásu a schopnost zůstat silnými se o vlčích často nemluví pěkně: Ach, máš příliš velký hlad, tvoje zuby jsou moc ostré, tvoje chuť k jídlu příliš vyvinutá. Jak o vlčích, tak i o ženách se někdy mluví tak, jako kdyby byl přijatelný pouze určitý temperament, pouze jejich určitá, omezená plocha. Často dochází k poměrování vlastnostmi morálního dobra a zla vzhledem k tomu, zda velikost, výška, chůze a tvar odpovídají jedinému nebo vyhraněnému ideálu. Jsou-li ženám doporučovány jen nálady, způsoby a situace, odpovídající jedinému ideálu krásy a chování, jsou lapeny tělem i duší a nejsou svobodné.

V instinktivní duši se tělo považuje za čidlo, informační síť, posla s nezměrným

množstvím komunikačních systémů kardiovaskulárním, dýchacím, nervovým a kosterním, stejně jako emotivním a intuitivním. Ve světě představ je tělo silným dopravním prostředkem, duchem, který žije s námi, modlitbou života se svými vlastními právy. V pohádkách, kde bývá zosobněno kouzelnými předměty s nadlidskými vlastnostmi a schopnostmi, se o tělu říká, že má dva páry uší, jeden k naslouchání světského života a druhý k naslouchání duše; dva páry očí, kdy jeden je pro obvyklé vidění a druhý pro dalekozrakost; dva druhy síly, sílu svalů a nepřežitelnou sílu duše. Seznam párů u těla pokračuje.

V systémech tělesné činnosti, jako je například Feldenkraisova metoda, ajurvéda a další, se rozumí, že tělo má šest smyslů, nikoliv pět. Tělo používá svoji kůži a svalstvo k tomu, aby zaznamenalo vše, co se děje kolem. Jako kámen Rosetta pro ty, kteří z něj umí číst, je i tělo živoucí m záznamem života daného, života ztraceného, života doufajícího a zhojeného. Je ceněno pro svoji přesnou schopnost registrovat okamžitou reakci, hluboce cítit a tušit předem.

Tělo je organismus, který hovoří mnoha jazyky. Hovoří svojí barvou a teplotou, přívalem poznání, září lásky, popelem bolesti, horkem vzrušení, chladem nedůvěry. Hovoří svým jemným tancem, někdy se kymácí, někdy poskočí, někdy se chvěje. Hovoří tlukotem srdce, klesáním ducha, propastí uprostřed a rostoucí nadějí.

Tělo si pamatuje, kosti si pamatují, klouby si pamatují, i ten malý malíček si pamatuje. Paměť je uložena v obrazech a pocitech v samotných buňkách. Jako houba nasáklá vodou, i tělo, kdekoliv se na něj zatlačí, zmáčknutím nebo jen lehkým dotykem, způsobí to, že paměť tryská proudem.

Odsoudit krásu a hodnotu těla k něčemu jinému než k této nádheře znamená nutit tělo žít bez svého právoplatného ducha, bez své právoplatné formy, bez práva k radostnému triumfování. Aby se o něm přemýšlelo jako o něčem ošklivém a nepřijatelném, protože je jeho krása mimo momentální trend, je hluboce zraňující pro přirozenou radost, která patří k divoké povaze.

Ženy mají dobré důvody popřít psychologická měřítka, která zraňují ducha a ničí vztah s divokou duší. Je jasné, že instinktivní stránku žen hodnotí tělo a duši mnohem více pro jejich schopnost vitality, citlivosti a trpělivosti než podle zevnějšku. Tím se neztrácuje to, co je považováno za krásné jakoukoliv částí společnosti, ale vytváří se větší kruh, do kterého se vejdou veškeré formy krásy, tvaru a činnosti.

Řeč těla

Má přítelkyně Opalanga, afroamerická griot, vypravěčka, a já jsme jednou předváděly tandemové vyprávění příběhů, nazvané Řeč těla, které bylo o objevování dávných požehnání od našich blízkých přátel a příbuzných. Opalanga je vysoká a štíh-

lá. Já jsem una Mexicana, nevyrostla jsem daleko od země a mám rozložitě tělo. Jako přídavek v trýznění, že je moc vysoká, jí jako dítěti ještě říkali, že mezera mezi jejími předními zuby je známkou toho, že je lhářka. Mně říkali, že tvar a velikost mého těla jsou známkami podřazenosti a toho, že nemám sebekontrolu.

V tomto souběžném vyprávění o těle jsme hovořily o ranách, které jsme obdržely během života, protože podle jejich názoru měla naše těla příliš mnoho toho a nedostatek onoho. V našem vyprávění jsme zpívaly smuteční píseň za těla, ze kterých nám nebylo dovoleno se radovat. Kolébaly jsme se, tancovaly a hleděly jedna na druhou. Každá jsme si myslela, že ta druhá vypadá takovým krásným způsobem tajemně, jak by si někdo jiný mohl myslet něco jiného?

Když jsme se s Opalangou poprvé setkaly, zdálo se nám oběma, jak to u vyprávěček bývá, že už se známe věky. Začaly jsme si vyprávět naše životní příběhy.

S úžasem jsem vyslechla, jak moje přítelkyně, již jako dospělá, cestovala do Gambie v západní Africe a našla tam některé ze svých předků, kteří ve svém kmenu měli stejně velké lidi, jako je ona, stejně štíhlé, kteří měli také mezeru mezi předními zuby. Vysvětlili jí, že tato mezera se nazývá *Sakaya Yallah*, což znamená boží otvor a je chápán jako známka moudrosti.

Ona byla také překvapená, když jsem jí vyprávěla, že jako dospělá jsem cestovala do Isthmu v Mexiku a našla jsem tam některé své předky, kteří měli v kmenu obří ženy, silné, koketní a poroučivé. Poplácávali¹ mě a oštipovali za poznámek, že nejsem dost tlustá. Mám dost jídla? Nebyla jsem nemocná? Vysvětlili mi, že se musím více snažit, protože ženy jsou *La Tierra*, stavěné jako země sama, a na zemi se toho tolik vejde.²

V našem vyprávění, stejně jako v našich životech, končily naše osobní příběhy, začínající jako mučivé a depresivní zkušenosti, radostí a silným pocitem vlastního Já. Opalanga chápe, že její výška je její krásou, její úsměv je úsměvem moudrosti a že boží hlas je vždy blízko jejích rtů. Já vím, že moje tělo je spojené se zemí, že chodidly udržuji rovnováhu; že mé tělo je jako loď, určená pro velký náklad. Od silných lidí mimo území našich Spojených států jsme se naučily, abychom svá těla přehodnotily, abychom odmítaly myšlenky a jazyk, které tajemné tělo urážejí nebo které ženské tělo odmítají považovat za nástroj poznání.³

Ženy mají právo těšit se ze světa, plného mnoha druhů krásy, mají právo mít radost ze života. Podporovat pouze jediný druh krásy znamená být nevšímavým k přírodě. Nemůže být pouze jediný druh ptáčka, jediný druh borovice nebo jediný druh vlka. Neexistuje jeden druh dítěte, muže nebo ženy. Nemůže existovat jeden druh nader, jeden druh pasu a jeden druh kůže.

Moje zkušenosti s robustními ženami v Mexiku mě přinutily pochybovat o analytických předpokladech, týkajících se různých velikostí a tvarů žen a zejména jejich váhy. Obzvláště jeden starý psychologický předpoklad se zdál být až groteskně mylný: všechny silné ženy prý po něčem hladovějí; že prý mají uvnitř hu-

benou ženu, která se chce dostat ven. Když jsem řekla o této metafoře naříkající hubené ženy jedné majestátní ženě z kmene Tehuanů, poděšeně na mě zírala. Ptala se mne, zda jsem tím mínila, že je posedlá zlým duchem;⁴ kdo by dal takovou zlou věc do ženy? Nedokázala prostě pochopit, že by někdo prohlašoval, že má naříkající ženu v sobě jenom proto, že je silná.

Přestože jsou stravovací poruchy, vzniklé ze snižování tělesné hmotnosti, skutečné a tragické, pro většinu žen nemusí být diety měřítkem. Ženy, které jsou velké nebo malé, široké či tenké, krátké či vysoké, jsou nejpravděpodobněji takovými, protože zdědily tělesnou konfiguraci svých příbuzných; může se jednat buď o příbuzné současné nebo i o ty, kteří patří o generaci nebo dvě nazpět. Napadat či odsuzovat fyzickou stránku ženy znamená vytvářet generace úzkostlivých a neurotických žen. Dělat destruktivní a konečné závěry o zděděném tvaru těla ženy ji okrádá o několik důležitých a vzácných duševních pokladů. Okrádá ji to o hrdost na tělesný typ, jež jí byl dán jejími vlastními předky. Když je učena toto tělesné dědictví napadat, okamžitě je odříznuta od své ženské tělesné identity se zbytkem rodiny.

Je-li učena, aby nenáviděla své vlastní tělo, jak může milovat tělo své matky, které má stejnou stavbu jako její?⁵ Nebo tělo své babičky či těla svých dcer? Jak může milovat těla ostatních žen (mužů), které jsou jí blízké a které zdědily tělesné tvary svých předků? Napadat ženu kvůli jejímu tělu tedy znamená ničit její právoplatnou hrdost na sounáležitost se svými vlastními lidmi a okrádá ji o přirozený tón, který ve svém těle cítí, bez ohledu na to, jaká je její výška, velikost a tvar. V podstatě je útok na ženská těla dalekosáhlým útokem nejen na ty, kteří již zemřeli, ale i na ty, kteří přijdou po ní.⁶

Tvrdé soudy o přijatelnosti těla vytváří národ pokřivených vysokých dívek, malých žen na vysokých podpatcích, silných žen, oblečených jakoby do smutečního, velmi štíhlých žen, pokoušejících se vycpávat a dalších ženy, které se raději ukrývají před zraky světa. Ničení ženské instinktivní sounáležitosti s jejím přirozeným tělem ji zbavuje sebevědomí. Přemítá, zda je přijatelným člověkem či nikoliv, a vlastní hodnotu staví na tom, jak vypadá, místo toho, kým vlastně je. Nutí ji to plýtvat energií starostmi o množství jídla, které sní, nebo starostmi o váhu a výšku. Je tím zatížena, promítá se to do všeho, co dělá, do všech plánů, do všech nadějí. V instinktivním světě je nemyslitelné, aby žena byla takto přetěžována.

Absolutním smyslem je zůstat zdravá a silná, být co nejlepší výživou pro tělo. Musím souhlasit, že je mnoho hladových žen. Ne však hladových po tom, aby dosáhly určitého tvaru, velikosti nebo výšky, ani hladových po docílení stereotypu; ženy jsou hladové po základním uznání od společnosti, která je obklopuje. Ten hlad uvnitř je touha, aby se ženou bylo zacházeno s respektem,⁸ aby byla přijata a aby se od ní nevyžadoval stereotyp. Je-li uvnitř opravdu žena, která naříká,

aby se dostala ven, nařiká proto, aby skončily znevažující projekce ostatních na její tělo, tvář nebo věk.

Dívat se na různorodost ženských těl jako na patologický jev je hlubokým předsudkem, který schvalovali ovšem mnozí teoretici v oblasti psychologie, zejména Freud. Martin Freud se v knize o svém otci Sigmundovi svěruje, jak celá jeho rodina neměla v oblibě a zesměšňovala otlé lidi.⁹ Důvody Freudových názorů nepatří do rozsahu této práce; je však těžké chápat, jak by takový přístup mohl pomoci nezaujatému posuzování ženských těl.

Je také třeba říci, že různí praktici psychologie stále tento předsudek proti přirozenému tělu zastávají, podporují ženy v tom, aby obrátily svou pozornost na monitorování těla, čímž je okrádají o hlubší a jemnější vztah se svojí danou formou. Úzkostlivá starost o tělo okrádá ženu o velkou část jejího tvůrčího života a možnost upírat svou pozornost k jiným věcem.

Tento podnět začít se pokoušet odkrajovat svoje tělo je pozoruhodně podobný krájení, pálení, odlupování vrstev, odtrhávání masa až na kost samotné Země. Kde se nachází zranění na duších a těl žen, je i korespondující zranění na stejném místě ve společnosti, a konečně i v samotné přírodě. V pravé holistické psychologii jsou všechny světy chápány jako vzájemně na sobě závislé, nikoliv jako oddělené jednotky. Není tedy zarážející, že když v naší společnosti existuje téma na ořezání přirozeného těla ženy, že máme i korespondující téma o rozřezání přírody a o rozřezání společnosti na výhodné části. Přestože nemůže být žena schopna zastavit přes noc dělení společnosti a přírody, může tuto činnost zastavit na svém těle.

Divoká příroda by nikdy neobhajovala týrání těla, kultury nebo země. Divoká příroda by nikdy neodsouhlasila ubití formy proto, aby se prokázala hodnota, kontrola, charakter něčeho, aby byly oči potěšeny, aby finanční hodnota stoupala.

Žena nemůže zvýšit uvědomělost společnosti tím, že řekne, že je potřeba změna. Může však změnit svůj vlastní přístup k sobě samotné, čímž způsobí, že znevažující projekce se od ní odrazí. Dosáhne toho tím, že svoje tělo přijme zpět. Nebude si upírat radost ze svého přirozeného těla, nebude přijímat populární iluze, že štěstí je přáno pouze těm, kteří mají určité tělesné proporce nebo věk, nebude čekat nebo něco oddalovat, vezme vážně svůj skutečný život a bude jej naplno prožívat, bez jakýchkoliv zastávek. Toto dynamické přijetí sebe sama a vlastní sebevědomí jsou tím, co začíná měnit přístupy ve společnosti.

Tělo v pohádkách

Slabosti a divokost těla popisuje mnoho mýtů a pohádek. Řecký Hefaistos, chromý obráběč vzácných kovů; mexická Hartar, která měla dvě těla; Venuše, zrozená z moře; maličký námořník, který byl ošklivý, ale mohl stvořit nový život; ženy

z Obří hory, kterým se dvořili pro jejich sílu; Thumbelina, která umí zázračně cestovat; a mnoho dalších.

V pohádkách mají určité kouzelné předměty přenosné a citlivé schopnosti, které se hodí jako metafory pro tělo, například kouzelný list, létající koberec, oblak. Někdy znamenají pláště, bory, štíty, klobouky a přilby neviditelnou moc, obrovskou sílu, dalekozrakost a tak dále. Jsou to archetypy blízkých a příbuzných lidí. Každý umožňuje, aby se fyzické tělo těšilo hlubšímu náhledu, naslouchání, rozletu nebo ochraně pro duši i ducha.

Ještě předtím, než byly vynalezeny kočáry, dostavníky, dvojkolky, předtím, než byla zvířata ochočena k tahání a ježdění, byl zřejmě motivem, který měl představovat posvátné tělo, kouzelný předmět. Součástí oděvu, amulety, talismany a ostatní předměty, pohlíželo-li se na ně určitým způsobem, mohly člověka přenést přes řeku nebo přes celý svět.

Kouzelný koberec je vynikajícím symbolem smyslové a psychické hodnoty přirozeného těla. Pohádky, ve kterých se objevuje námět kouzelného koberce, napodobují málo uvědomělý přístup k tělu v naší vlastní společnosti. Na první pohled se kouzelný koberec jeví jako celkem obyčejný a bez nějaké zvláštní hodnoty. Ale pro ty, kteří se usadí na jeho hustý vlas a řeknou *Vzlétni!*, se koberec začne okamžitě chvět, trochu se nadzvedne, chvíli visí ve vzduchu a pak letí pryč, přenáší je toho, kdo na něm sedí, na jiné místo s jiným nadhledem, s jiným poznáním.¹⁰ Tělo má svými stavy vzrušení, uvědomění a smyslovými zážitky například poslechem hudby, nasloucháním hlasu milované osoby nebo cítěním určité vůně a schopnost nás přepravit kamkoliv.

V pohádkách a mýtech představuje koberec formu hybné síly určitého druhu druhu, jež nám umožňuje nahlédnout do světa a také za samotný život. V příbězích ze střední Evropy je tento koberec dopravním prostředkem pro duchovní let čarodějů. Tělo není hloupou věcí, ze které se snažíme vysvobodit. Ve správné perspektivě je raketou, změní neurologických pupečních šňůr do jiných světů a zkušeností.

Kromě kouzelného koberce máme i další symboly pro tělo. Jeden příběh konkrétně zobrazuje tři. Slyšela jsem jej od Fahtah Kellyové. Má jednoduchý název *Pohádka o kouzelném koberci*.¹¹ Sultán v ní posílá tři bratry, aby našli nejlepší předmět na zemi. Kterému z nich se podaří najít největší poklad, získá celé království. Jeden bratr hledá a přináší kouzelnou hůlku ze slonoviny, díky které lze spatřit, cokoli si kdo přeje. Druhý bratr přináší zpět jablko, jehož vůně umí léčit jakoukoliv bolest a nemoc. Třetí bratr přináší kouzelný koberec, který dokáže přenést člověka kamkoliv, stačí jednoduše na určité místo pomyslet.

Co je lepší? ptá se sultán. Schopnost vidět daleko? Schopnost léčit a uzdravovat? Nebo schopnost létat duchem?

Bratři postupně vychvalují předměty, které našli. Sultán nakonec mávne rukou

a prohlásí: Žádná z těchto věcí není lepší než ta druhá, jelikož bez jedné by ta druhá byla k ničemu. A království bylo stejnými díly rozděleno mezi bratry.

Do tohoto příběhu jsou vloženy silné obrazy, které nám umožňují si představit, jaká je skutečná živost těla. Tento a jemu podobné příběhy popisují úžasné síly intuice, náhledu, smyslového léčení a duchovní extáze, ukryté v těle.¹² Máme tendenci pomýšlet na tělo jako na něco, co si tak nějak dělá své bez nás, a pokud se k němu budeme chovat dobře, je v jeho moci, abychom se dobře cítili. Mnoho lidí nakládá se svými těly jako s otroky; snad se k nim i chovají dobře, ale vyžadují, aby plnila jejich přání a vrtochy, jako by ta těla skutečně otroky byla.

Někteří říkají, že duch informuje tělo. Ale co kdybychom si na chvíli představili, že tělo informuje ducha, pomáhá mu přizpůsobit se životu v tomto světě, analyzuje, překládá, dává prázdnou stránku, inkoust a pero, se kterým může duch psát na naše životy? Předpokládejme, stejně jako v pohádkách, o věcech, které měnily tvar, že tělo je bůh se svými vlastními právy, je to učitel, instruktor, odpovědný průvodce. Co potom? Je moudré strávit celý život trestáním tohoto učitele, který má tolik k vyučování a předání? Přejeme si strávit celý život tím, že necháme ostatní, aby odsuzovali naše těla a chovali se k nim, jako kdyby neexistovala? Jsme dost silní, abychom nevěřili tomu, co se říká, abychom hluboce naslouchali, abychom skutečně naslouchali tělu jako mocné a svaté bytosti?¹³ V naší společnosti běžné přemýšlení o těle jako o sochařském díle je nesprávné. Tělo není mramor. Není to jeho účel. Jeho účelem je chránit, obsahovat, podporovat a vzněcovat ducha a duši uvnitř sebe, být depozitářem paměti, plnit nás citem základní psychickou živinou. Má nás pozvednout a pohánět, naplnit nás pocitem, abychom dokázali, že existujeme, že jsme zde, dát nám zázemí, tíhu a váhu. Není správné přemýšlet o těle jako o místě, které opustíme, abychom se duchem povznesli. Tělo je vysílačem pro takové zážitky. Bez těla by neexistovaly žádné pocity při zdolávání překážek, nebyl by žádný pocit povznesení, výšky, beztlíže. To vše přichází z těla. Tělo je jako vypuštěná raketa. V jeho kabině se duše dívá z okna do tajemné hvězdnaté noci a je oslněna.

Síla boků

Co to znamená zdravé tělo v instinktivním světě? Na nejzákladnějším stupni jsou to prsa, břicho, cokoliv, kde je kůže, kdekoliv jsou nervy k přenášení pocitů, otázkou není tvar, velikost, barva nebo věk, ale to, zda cítíme, zda děláme to, co máme, zda můžeme reagovat, a pociťujeme škálu pocitů? Bojí se, je paralyzováno bolestí a strachem, je v bezvědomí prožitými traumaty nebo má svou vlastní hudbu, naslouchá břichem jako Baubo, používá své mnohé způsoby vidění?

Když mi bylo kolem dvaceti, měla jsem dva zásadní zážitky, zkušenosti, které

vyvracely všechno, co mě do té doby učili o těle. Při jednom večerním setkání žen u ohně jsem, blízko horkých pramenů, spatřila nahou, asi pětatřicetiletou ženu; prsa měla vyprázdněna častým kojením, břicho rozbrázděné porody. Byla jsem velmi mladá a cítila jsem lítost nad takovými útoky na její světlou a jemnou kůži. Někdo bubnoval na bubínek a ona začala tancovat, její vlasy, prsa, kůže, končetiny, to vše se pohybovalo různými směry. Jak byla nádherná, vitální. Její vznešenost byla úchvatná. Dříve jsem se vždy smála rčení oheň v rozkroku. Tu noc jsem to však spatřila. Spatřila jsem moc jejích boků. Viděla jsem to, co mě učili ignorovat, tu sílu ženského těla při vnitřním oživení. Ještě i nyní, téměř po třech desetiletích, ji vidím v noci tančit a stále mě ta síla těla ohromuje.

Druhé probuzení způsobila mnohem starší žena. Vzhledem k běžným měřítkům měla boky příliš hruškovité, její ňadra byla v poměru k nim příliš malá, všude na stehnech měla tenké fialové žilky a dlouhou jizvu po těžké operaci, která se táhla kolem jejího těla, od žeber k páteři, a která připomínala způsob, jakým se okrajují jablka. Pas měla velmi široký.

Bylo tedy tajemstvím, proč se kolem ní muži slétají, jako kdyby byla krásnou květinou. Chtěli si ukousnout něco z jejích hruškovitých stehů, chtěli olizovat tu jizvu a chovat ten hrudník, položit si tváře na její pavoučí žíly. Měla oslnující úsměv, krásnou chůzi, a když pohlédla na něco svými očima, ty oči skutečně braly do sebe to, co spatřily. Znovu jsem tedy viděla, co mě učili ignorovat, tu moc v těle. Mocí těla je jeho krása, ale moc v těle se vyskytuje řídkce, protože mnozí ji odehnali svým týráním nebo studem za tělesnost.

V tomto smyslu může divoká žena pátrat v osvěcenosti svého vlastního těla a chápat je nikoliv jako něco hloupého, co jsme odkázáni nosit celý život, nikoliv jako nějaké protivné břemeno, se kterým se pohybujeme životem, ale jako sérii dveří, snů a básní, kterými se učíme a poznáváme všechno možné. Divoká duše chápe tělo jako bytost se svými vlastními právy, bytost, jež nás miluje, je na nás závislá, je bytostí, pro kterou jsme jednou matkami my a někdy je ona matkou nám.

La Mariposa, Motýlí žena

ABYCH TI MOHLA ŘÍCI o moci těla ještě jiným způsobem, musím ti povědět příběh, skutečný, a dost dlouhý příběh.

Po léta duněly kroky turistů přes velkou americkou poušť, spěchající spirituálním okruhem; Monument Valley, Chaco Canyon, Mesa Verde, Kayenta, Keams Canyon, Painted Desert a Canyon de Chelly. Zírali skrz pánev Velkého kaňonu, pokyvovali hlavami, krčili rameny a spěchali domů, aby se opět příští léto hnali přes poušť hledat víc, pozorovat víc.

Za vším tím je stejný hlad po duchovním zážitku, který lidé cítili od začátku věků. Někdy je však tento hlad znásoben tím, že mnoho lidí ztratilo své předky.¹⁴ Často neznají jména těch, kteří žili před jejich prarodiči. Zejména přišli o rodinné příběhy. Duchovně tato situace způsobuje lítost... a hlad. Někteří se tedy snaží obnovit pro duši něco velmi důležitého.

Po léta přicházejí turisté také do Puyé, což je velká prašná vyvýšenina uprostřed ničeho v Novém Mexiku. Zde dříve volali starodávni *Anasazi* jeden na druhého přes kopce. Říká se, že prehistorické moře vymlelo tisíce šklebících se, naříkajících a svádějících úst a očí do tamních skalních stěn.

Všechny pouštní indiánské kmeny sem přicházejí společně. Diné (Navahové), Jicarilla, Apači, jižní Uti, Hopi, Zuni, Santa Clara, Santa Dominigo, Laguna, Picuris a Tesuque. Je to na tomto místě, kde tancem přenášejí sami sebe do prastarých sosen, zvěřiny, zpět do orlů a *Katsinas* mocných duchů.

A sem také přicházejí návštěvníci, z nichž někteří hladovějí po svých genových mýtech, oddělených od duchovní placenty. Zapomněli totiž na své staré bohy. Přicházejí pozorovat ty, kteří nezapomněli.

Cesta nahoru na Puyé byla zbudována pro koňská kopyta a mokasíny. Časem však převládly automobily, a nyní sem zdejší lidé i návštěvníci jezdí auty všeho druhu. Všechna tato vozidla se vinou a kouří nahoru po cestě v pomalém, prašném procesí.

Každý parkuje na kopcích *trochimochi* bez ladu a skladu. Kolem poledne vypadá okraj vyvýšeniny jako dopravní nehoda tisíce vozidel. Někteří parkují hned vedle vysokých topolovek s tím, že rostliny prostě zničí při otvírání dveří u vozu. Ale stoleté topolovky jsou jako staré ženy ze železa. Ti, kteří vedle nich zaparkují, jsou ve svých autech uvěznění.

V poledne se slunce mění na rozžhavenou pec. Každý ztěžka kráčí v horkých botách, zatížen deštníkem pro případ deště (pršet bude), a jsou-li návštěvníky, vlečou i fotografické aparáty (pokud je jim to povoleno) a spoustu filmů, které jim visí na krku jako věnce česneku.

Návštěvníci přicházejí s různými druhy očekávání, od posvátných k profánním. Přicházejí spatřit něco, co se jen tak někomu nepoštěstí, nejdivočejšího z toho divokého, žijící zázrak, *La Mariposu*, Motýlí ženu.

Poslední událostí dne je Motýlí tanec. Každý s velkou radostí očekává a těší se na tento tanec jedné osoby. Tancuje jej žena, ale jaká žena! Když začíná zapadat slunce, přichází starý muž, který září tyrkysovým, svátečním oblekem, vážícím dvacet kilogramů. Zašeptá do mikrofonu z třicátých let a z reproduktorů, vriskajících jako kuře, když spatří jestřába, se ozve: A naším dalším tancem bude Motýlí tanec. Potom se odkulhá pryč, šlapaje si na záložky džínsů.

Na rozdíl od baletního představení, kdy je ohlášen začátek, opona se rozhrne a tanečnice přihopkají, zde na Puyé, stejně jako při jiných tancích kmenů, může

ohlášení tance předcházet vystoupení tanečníka o dvacet minut nebo o věčnost. Kde je tanečnice? Možná uklízí ve stanu. Vysoké teploty vzduchu jsou běžné, takže i poslední opravy propocených barev na těle jsou zapotřebí. Pokud se opasek, který náležel dědečkovi tanečníka, cestou do arény rozbije, tanečník nevystoupí vůbec, neboť duch opasku potřebuje odpočinek. Tanečníci mají zpoždění, protože hrají pěknou píseň ve vysílání rádia Taos, Indiánská hodinka s Tonym Lujanem.

Někdy tanečník neslyší tlampač a musí být poslíčkem přiveden. A potom, samozřejmě, musí tanečník cestou do arény pohovořit se všemi příbuznými a určitě se také zastaví, aby si jej mohli prohlédnout všichni synovci a neteře. V jakém úžasu jsou děti, když vidí velkého *Katsinu*-ducha, který vypadá přinejmenším podivně. A konečně je zde také možnost, že tanečník se ještě nachází na tesuqueské silnici, nohy mu visí přes postranice u nákladáku, zatímco výfuk barví vzduch do černa nejméně míli za nimi.

Při vzrušeném čekání na Motýlí tanec každý hovoří o motýlích pannách a o kráse dívek z kmenu Zuni, které tančily v tradičním červeno-černém oblečení, kdy jedno rameno zůstalo obnažené, a tváře měly nabarvené jasnými růžovými kruhy. Také vychvalují mladé tanečnický, kteří tančili s větvemi borovic, ovázanými kolem rukou a nohou.

Čas plyne.

A plyne.

A plyne.

Lidé chrastí penězi v kapsách. Návštěvníci se nemohou dočkat, až uvidí ten úžasný motýlí tanec.

Potom znenadání začne bubeník bubnovat posvátný motýlí rytmus a pěvci začnou lkát k bohům, co jim síly stačí.

Pro návštěvníky je motýl jemným stvořením. Ach, křehká krása, říkají si. Jsou tedy zákonitě otřeseni, když se vynoří Maria Lujan.¹⁵ A je silná, opravdu silná, jako Willendorfova Venuše, jako Matka dnů, jako hrdinná žena Diega Rivery, která postavila Mexico City pouhým otočením zápěstí.

A Maria Lujan je stará, velmi stará, jako žena, která se vrátila z prachu, stará jako stará řeka, stará jako staré sosny. Jedno rameno má obnažené. Její červeno-černá *manta*, šaty z deky, poskakuje nahoru a dolů s Marií uvnitř. Její těžké tělo a hubené nohy z ní dělají napodobeninu pavouka, zabaleného do těsta.

Poskakuje nejprve na jedné noze, potom na druhé. Mává svým vějířem z peří sem a tam. Ona je tím motýlem, který přišel posílit slabé. Je tím, o čem si většina lidí myslí, že není silné; věk, motýl, ženskost.

Vlasy Motýlí panny sahají až k zemi. Jsou husté a šedivé. Má na sobě motýlí křídla, taková, která vidíme na malých dětech, předvádějících v dětských hrách anděly. Její boky jsou jako dva poskakující koše a horní část zadku je tak široká, že by mohla vozit dvě děti.

Skáče a poskakuje, nikoliv jako králík, ale takovými skoky, které zanechávají ozvěnu.

Jsem zde, zde, zde ...

Jsem zde, zde, zde ...

Probud' se ty, ty, ty!

Mává svým vějířem nahoru a dolů, pokrýváje zemi a lidi na zemi opylujícím duchem motýla. Její náramky z mušlí chřestí jako hadi, její podvazky se zvonky cinkají jako dešť. Její stín s velkým břichem a krátkýma nohama tancuje z jedné strany tanečního kruhu na druhou. Chodidla zanechávají za sebou malé obláčky prachu.

Kmeny se chovají důstojně. Ale někteří návštěvníci pohlížejí jeden na druhého a mumlají: „To je ono? *Toto* je Motýlí panna?“ Jsou zmateni, někteří i zklamáni. Zdá se, že si již nevzpomínají, že svět duchů je místo, kde vlci jsou ženy, medvědi jsou manželé a stařeny obrovských rozměrů jsou motýli.

Ano, je správné, že Divoška Motýlí žena je stará a podsaditá, neboť v jednom prsu nosí bouřlivý svět a ve druhém podsvětí. Její záda jsou křivkou planety Země s veškerou svojí úrodou a potravou a zvířaty. Zátylek vystačí východ a západ slunce. Její levé stehno má v sobě všechny póly, pravé všechny vlčice světa. V břiše nosí všechna novorozeňata, která se kdy narodí.

Motýlí panna je ženská oplodňovací síla. Přenášením pylu z místa na místo oplodňuje, stejně jako duše oplodňuje mysl nočními sny, stejně jako archetypy oplodňují dnešní svět. Ona je středem. Dává protiklady dohromady tím, že vezme trochu toho a předá to jinam. To je to, co ona vyučuje. To je způsob, jak to dělá motýl. Způsobem, jakým jedná duše.

Motýlí žena vyvrací chybné názory, že proměna se týká pouze mučených, svatých nebo úžasně silných. Naše Já nemusí kvůli proměně přenášet hory. Stačí málo. Málo stačí na hodně věcí. I málo dokáže hodně změnit. Oplodňovací síla nahradí přenášení hor.

Motýlí panna opylovává duše na zemi. Říká, že je to jednodušší, než si myslíš. Natřásá svůj vějíř z peří a poskakuje, protože rozprašuje duchovní pyl na všechny přítomné; původní obyvatele, malé děti, návštěvníky, všechny. Používá jako požeňání celé své tělo, své staré, křehké, silné, krátkonohé a krátkokrké tělo. Toto je žena, která je ve spojení se svou divokou povahou, tlumočnice všeho instinktivního, oplodňovací síla, léčitelka, pamětnice starých myšlenek. Ona je *La voz mitológica*. Ona je zosobněním Divošky.

Motýlí tanečnice musí být stará, protože představuje starou duši. Má široká stehna a boky, protože má velký náklad. Její šedivé vlasy potvrzují, že při dotýkání se druhých nemusí dodržovat žádná tabu. Může se dotknout každého; chlap-

ců, novorozeňat, mužů, žen, děvčátek, starých, nemocných a mrtvých. Motýlí žena se může dotknout kohokoliv. Její výsadou je konečně se dotknout všech. To je její síla. Má tělo *La Mariposa* motýla.

Tělo je jako země. Samo o sobě je územím. Je zrovna tak zranitelné nadměrným zastavěním, dělením na parcely, nadměrným těžením a odebíráním vnitřních sil. Divoká žena nepřistoupí snadno na nějaké nové plány budování. Pro ni neplatí otázka jak vytvářet, ale jak cítit. Prso ve všech svých tvarech má funkci cítit a žít. Živí? Cítí? Je to dobré prso.

Boky mají důvod být široké, uvnitř se ukrývá saténová, slonovinová kolébka pro nový život. Ženské boky jsou rameny pro tělo nad nimi i pod nimi; jsou portály, měkkými polštáři, rukojetěmi lásky, místem, za kterým se ukrývají děti. Nohy jsou určené k tomu, aby nás přenesly, někdy poháněly; jsou to tahači, které nás pozdvihují, jsou *anillo*, prstenem k obejmutí milence. Nemohou být příliš takové nebo onaké. Jsou tím, čím jsou.

U těl neplatí žádné mělo by být. Otázkou není velikost tvaru nebo roky věku, protože u některých je to prostě jinak. Otázka pro divokou ženu však je, zda to tělo cítí, zda má správné spojení s radostí, se srdcem, s duší, se vším nespoutaným? Má štěstí? Může se svým vlastním způsobem hýbat, tančit, křepčit, kymáčet a vlnit? Na ničem jiném nezáleží.

Když jsem byla malá, vzali mě na výlet do Muzea národních dějin v Chicagu. Viděla jsem tam sochy Malviny Hoffmanové, tucty tmavě bronzových soch v životní velikosti, všechny v jedné velké síni. Vytvářela sochy nejobnaženějších nahých lidí světa a měla divoké vize.

Plýtvala láskou na hubeném lýtku lovce, na dlouhých ňadrech matky se dvěma dospělými dětmi, na kuželech masa na hrudi panny, na varlatech starce, visících do půl stehen, na nose s otvory většími než jsou oči, na zahnutém jestřábím nose, na nose rovném jako roh. Zamilovala se do uší, které vypadaly jako semaforey, do uší, které byly posazeny nízko vedle tváří a byly malé jako oříšky. Milovala vlasy, zakroucené jako košík na hady nebo vlnité jako roztočená pentle anebo rovné jako ostrá tráva. Měla divokou lásku k tělu. Rozuměla té síle v těle.

Ntozake Shange napsala krásný verš ve své hře *Pro barevné dívky, které po spatření duhy pomyslely na sebevraždu*.¹⁶ Ve hře hovoří fialově oděná žena, která těžce zápasí se všemi svými psychickými i fyzickými aspekty, které společnost ignoruje nebo ponižuje. Krátce to rekapituluje těmito moudrými a klidnými slovy:

zde je to, co mám ...
básně
velká stehna
malá prsa
&

tolik moc lásky

A to je ta moc těla, naše moc, moc divoké ženy. V mýtech a pohádkách testují víly a ostatní duchové lidská srdce tím, že se představují v různých formách, aby tím skryli božskost. Vystupují v róbách, hadrech, stříbrných šerpách nebo mají chodidla od bahna. Ukážou se s pletí tmavou jako staré dřevo, nebo mají šupiny z různých lístků; mohou být křehkým dítětem, zažloutlou stařenou, mužem, který nemůže mluvit, či zvířetem, jež mluvit umí. Tyto mocné síly zkoušejí, zda se lidé již naučili rozeznat velikost duše ve všech jejích různých formách.

Divoška se objevuje v mnoha velikostech, tvarech, barvách a stavech. Zůstaňte ostražití, abyste tu divokou duši rozpoznali v tom velkém množství jejích převleků.

🐾 KAPITOLA 8

Sebezáchova: Identifikace pastí, klecí a jedovatých návnad

Zdivočelá žena

V oxfordském anglickém slovníku najdeme slovo *feral* – divoký, které vzniklo z latinského *fer*, které znamená divoký tvor. V běžném užívání znamená zdivočelé stvoření to, co jednou divoké bylo, potom zdomácnělo a znovu se navrátilo do přirozeného nebo neochočeného stavu.

Zdivočelá žena za takovou, byla kdysi v přirozeném psychickém stavu – což znamená, že projevovala svou nespoutanou mysl –, a potom byla nějakým obratem událostí lapena, čímž nadměru zdomácněla a její správné instinkty odumřely. Když dostane příležitost vrátit se ke své původní nespoutané povaze, velice snadno narazí na různé druhy pastí a jedů. Jelikož jsou její cykly a obranný systém narušeny, tento bývalý přirozený stav ji vlastně vystavuje nebezpečí. Není již tak obezřelá a ostražitá, stává se snadnou obětí.

Existuje specifický model ztráty instinktů. Je nutné tento model prostudovat a zapamatovat si ho, abychom mohly hlídat poklady našich základních charakterů a také charakterů našich dcer. V psychických lesích je mnoho pastí vyrobených z rezavého železa, které jsou zakryty pouze zelení. Psychologicky to platí i ve větším světě. Jsou různá lákadla, kterým můžeme podlehnout: vztahy, lidé a události, které lákají. Uvnitř dobře vypadající návnady je však něco zbroušeného do špičky, něco, co zabíjí našeho ducha okamžitě, když se do ní zakousneme.

Zdivočelé ženy jakéhokoli věku, zejména ty mladé, vynaloží ohromné úsilí, aby kompenzovaly dlouhé hladovění a vyhnanství. Jsou ohroženy nadměrnou a bezmyšlenkovitou touhou po lidech a cílech, které nejsou výchovné, podstatné nebo trvalé. Nezáleží na tom, kde žijí či v jaké době žijí, vždy se najdou klece, které čekají; příliš malé životy, do kterých mohou být ženy vlákány nebo postrčeny.

Byla-li jsi někdy lapena, vytrpěla-li jsi kdy *hambre del alma* – hladovění duše, byla-li jsi někdy v pasti, a zejména jsi-li obdařena úsilím tvořit, je velice pravděpodobné, že jsi byla nebo jsi zdivočelou ženou. Zdivočelá žena je obvykle extrémně hladová po něčem oduševnělém a často přijme jakýkoliv jed, zamaskovaný na špičaté tyči, v důvěře, že je tou věcí, po které její duše hladoví.

Přestože se některé zdivočelé ženy pastem na poslední chvíli vyhnou a přivodí si jenom lehké ztráty, mnohem více žen do nich bezmyšlenkovitě vkročí dočasně jsou zbaveny smyslů, jiné jsou zlomeny a některým se podaří dostat se z pastí ven a odplazí se někam do jeskyně, kde si samy ošetřují svá zranění.

Abychom se vyhnuly těmto pastem a návnadám, které jsou aktivovány obdobím, které žena stráví v zajetí, musíme být schopny zahlédnout je předem a obejít je. Musíme obnovit prozíravost a opatrnost. Musíme se učit měnit směr. Máme-li však vidět správné odbočky, musíme se naučit vidět ty špatné.

Je znám starý poučný příběh, který detailně vysvětluje stav vyhladovělé a zdivočelé ženy. Příběh je znám pod různými názvy, například *Ďáblový taneční boty*, *Rudé boty ďábla* a *Rudé boty*. Posledním názvem pojmenoval Hans Christian Andersen svoji verzi tohoto starého příběhu. Jako skutečný vypravěč obklopil jádro příběhu mnohým ze svého vlastního etnického důvtipu a citlivosti.

Následuje maďarsko-germánská verze *Rudých bot*, kterou nám vyprávěla teta Tereza, když jsme byli ještě malými dětmi, a jež zde s jejím požehnáním předkládám. Svým moudrým způsobem začala toto vyprávění rčením: Podívej se na své boty a buď rád, že jsou obyčejné..., člověk musí být v životě velice opatrný, má-li boty příliš rudé.

Rudé boty

BYLA JEDNOU JEDNA CHUDÁ HOLČIČKA, která neměla matku a neměla ani žádné boty. Děvčátko však schovávalo kousky hadříků, kdykoliv nějaké našlo, a časem si ušilo pár rudých bot. Byly hrubé, ale holčička je milovala. Cítila se v nich bohatá, přestože trávila dny hledáním potravy v trnitých lesích až dlouho do tmy.

Když tak jednoho dne šla po cestě ve svých hadrech a rudých botách, zastavil vedle ní zlacený kočár. Uvnitř byla stará žena, která jí řekla, že si ji vezme s sebou domů a bude se k ní chovat jako ke své vlastní dcerušce. Dojely tedy do domu bo-

haté stařeny, kde holčičce umyli a učesali vlasy. Dostala krásně bílé spodní prádlo, pěkné vlněné šaty, bílé punčochy a lesklé černé boty. Když se holčička tázala na své staré šaty a zejména na své rudé boty, stařena jí řekla, že šaty byly tak špinavé a boty tak směšné, že to nechala všechno hodit do ohně, kde to shořelo na popel.

Děvče bylo velice smutné, a přestože kolem ní bylo samé bohatství, největší radost kdy měla ze svých skromných červených bot, které si vlastníma rukama vyrobila. Nyní musela stále sedět v klidu, chodit bez poskakování, nemluvit, dokud k tomu nebude vyzvána. V srdci jí začal hořet tajný oheň a toužila po svých starých rudých botách více než po čemkoliv jiném.

Když byla holčička ve věku, kdy mohla být pokřtěna v Den nevinných, vzala ji stařena ke starému zmrzačenému ševci, aby jí udělal pár pěkných bot pro tuto příležitost. Ve skříni u ševce byl pár rudých bot, vyrobených z nejjemnější kůže, byly více než krásné, doslova zářily. Přestože rudé boty se do kostela nehodily, dítě, které vybíralo svým hladovým srdcem, vybralo právě ty. Zrak staré paní již moc nesloužil, neviděla dobře barvu bot a zaplatila za ně. Starý švec mrkl na holčičku a boty zabalil.

Druhého dne byli lidé v kostele celí pryč nad botami, které mělo dítě na nohou. Rudé boty zářily jako naleštěná jablka, jako srdce, jako rudé blumy. Každý zíral. I ty ikony na zdi, dokonce i sochy zíraly s nesouhlasem na její boty. Holčička však milovala ty boty tím více. Když potom biskup udal tón, sbor začal hučet a varhany zazněly, děvče nepřemýšlelo o ničem krásnějším, než byly její boty.

Během dne se stará paní dozvěděla o botách své schovanky. Již nikdy nevezmeš ty boty na nohy!, vyhrožovala stařena. Ale příští neděli děvče dalo opět přednost červeným botám před černými a šlo se starou paní do kostela jako obvykle.

U vrat do kostela stál starý voják s paží na šátku. Měl rudý vous a na sobě vestičku. Uklonil se a žádal o svolení očistit prach z červených bot holčičky. Děvče nastavilo nohu a on na podrážku vyklepal tón písně, až z toho chodidlo začalo brnět. Nezapomeň zůstat na tancovačku, usmál se a zamrkal na ni.

Každý opět pokukoval po dívčích rudých botách. Ona však tolik milovala ty boty, které zářily jako karmín, jako maliny, jako granátová jablka, že jen těžko mohla myslet na něco jiného, ani nemohla naslouchat mši. Byla tak zaneprázdněna otáčením nohou sem a tam, obdivujíc své boty, že zapomněla i zpívat.

Když spolu se stařenou opouštěla kostel, zraněný voják zvolal: Jaké jsou to krásné taneční boty! Jeho slova způsobila, že se dívka hned několikrát zatočila. Jakmile se její nohy začaly pohybovat, nebyly k zastavení a děvče tančilo přes záhony květin, za roh kostela, až se zdálo, že nad sebou úplně ztratilo vládu. Tančila gavotu, čardáš a valčík, sama přes pole na druhé straně od cesty.

Stařenin kočí vyskočil ze své lavice a běžel za dívkou, zvedl ji a nesl zpět do kočáru, ale její nohy stále tančily ve vzduchu, jako by byly ještě na zemi. Stařena i kočí se pokoušeli rudé boty dívce vyzout. Jaký to byl pohled, všechny klobouky nakřivo a kopající nohy, ale nakonec byly dívčí nohy uklidněny.

Když se vrátily domů, stará paní vyhodila boty vysoko na polici a varovala dívku, aby se jich již nikdy nedotýkala. Dívka si však nemohla pomoci, aby se na ně stále nedívala a netoužila po nich. Pro ni byly stále tím nejkrásnějším na zemi.

Zanedlouho, jako by si to osud přál, stařena musela ulehnout. Jakmile lékaři odešli, dívka se vplížila do místnosti, kde byly boty uschovány. Pohlédla na ně, vysoko na polici. Pohled se změnil v zírání a zírání přešlo v mocnou touhu, kterou dívka neovládla, vzala boty z police a obula si je s pocitem, že to nikomu neublíží. Jakmile se však boty dotkly jejích pat a prstů, byla přemožena nutkáním tančit.

Vytančila tedy ze dveří, dolů po schodech, nejprve gavotou, potom čardášem a pak odvážným valčíkem, po kterém se v rychlém sledu střídaly tyto tance znovu a znovu. Dívka byla celá blažená a neuvědomila si, že není všechno v pořádku až do té doby, než začala chtít tančit doleva a její boty tančily doprava. Když chtěla tančit dokola, její boty tančily vpřed. A tak boty tančily dívkou, místo toho, aby to bylo obráceně, vedly jí přímo dolů po cestě, přes bahnitá pole a ven do tmavého a smutného lesa.

Tam stál starý voják opřený o strom, se svým rudým vousem a rukou na šátku, oblečený do vestičky. Jéje, pravil, jaké jsou to krásné taneční boty. Dívka byla vyděšená a pokoušela se boty zout, ale čím více se snažila, tím více boty držely jako přikované. Poskakovala nejprve na jedné noze, pak na druhé a pokoušela se bot zbavit, ale noha, která zůstala na zemi, neustále tancovala, a druhá, kterou držela v rukou, udržovala také stejný krok.

A tak tancovala a tancovala. Přes nejvyšší kopce, skrz údolí, v dešti a ve sněhu, s východem slunce a tancovala i za soumraku. Nebyl to však dobrý tanec. Byl to tanec strašný a nebylo při něm pro ni odpočinku.

Dotancovala ke hřbitovu, a tam jí duch mrtvého nedovolil vstoupit. Pronesl k ní tato slova: Budeš ve svých rudých botách tančit, dokud nebudeš vypadat jako duch, jako zjevení, dokud ti nebude kůže viset na kostech, dokud z tebe nebudou tančit jenom střeva, dokud z tebe nezbyde vůbec nic. Budeš tančit ode dveří ke dveřím v každé vesnici, na každé dveře zaklepeš třikrát, a až lidé vyhlédnou, spatří tě a budou se strachovat, aby je nepostihl tvůj osud. Tancujte rudé boty, budete tancovat.

Dívka prosila o smilování, ale než mohla prosbu dokončit, její rudé boty ji nesly pryč. Tančila přes šípkové keře, skrz potoky, cestou necestou a stále dál, tancovala a tancovala, dokud se nedostala ke svému starému domovu, kde uviděla smuteční hosty. Stará žena, která ji vzala k sobě, zemřela. I přesto dívka protančila kolem, tančila, protože tančit musela. V beznadějném vyčerpání a hrůze vtančila do lesa, kde žil městský kat. Sekyra na jeho zdi se začala chvět v okamžiku, kdy cítila dívku přicházet.

Prosím! volala na kata, když tančila kolem jeho dveří. Odřízni, prosím tě, mo-

je boty a osvobod mě od tohoto děsného osudu. Kat odsekl sekyrou pásky na jejích rudých botách. Přesto však boty stále zůstávaly na dívčích nohách. Plakala a říkala mu, že její život nemá žádnou cenu a že by jí měl nohy odseknout. Kat jí tedy nohy usekl. Rudé boty s chodidly pokračovaly v tancování, tančily lesem a přes kopec, až se ztratily z dohledu. Z dívky byl ubohý mrzák a musela se potloukat světem jako služka ostatních. Již nikdy více si nepřála mít rudé boty.

Krutá ztráta v pohádkách

Je více než odůvodněné se ptát, proč se v pohádkách nacházejí takové brutální epizody. Je to fenomén, se kterým se můžeme setkat v mýtech a pohádkách na celém světě. Krutý závěr tohoto příběhu je typickým zakončením pohádek, kdy je duchovní protagonista neschopen ukončit zamýšlenou transformaci.

Psychologicky vysílá brutální část příběhu naléhavou duševní pravdu. Tato pravda je naléhavá, přesto se však může zahnat rčením: Ach, hmm, rozumím tomu, a kráčet vstříc své vlastní zkáze; je totiž nepravděpodobné, že při užití slabších termínů budeme věnovat výstraze pozornost.

V moderním technologickém světě byly pohádkové brutální epizody nahrazeny obrazy v televizních reklamách, které ukazují například rodinné foto, kde je jeden člen rodiny vymazán a na fotografii jsou stopy krve k ukázkce toho, co se stane, když nějaká osoba řídí auto pod vlivem alkoholu. Nebo reklamy, které se snaží odradit lidi od užívání ilegálních drog tím, že ukážou bublající vejce na pánvi a zdůrazňují, že toto se při užívání drog děje s mozkem. Brutální námět je starodávný způsob jak přimět emotivní Já, aby věnovalo pozornost velice důležité informaci.

Psychologickou pravdou v Rudých botách je to, že smysluplný život ženy může být napaden, ohrožen, okraden, pokud žena nebude držet a obnovovat svou základní radost a hodnotu nespoutanosti. Příběh přivádí naši pozornost k pastem a jedům, kterým podléháme, jsme-li chyceni s hladovějící divokou duší. Bez těsné sounáležitosti s divokou povahou žena hladoví a upadá do posedlosti se známými výrazy chci se cítit lépe; nech mně na pokoji a miluj mne – prosím.

Hladoví-li žena, vezme jakékoli nabízené náhrady včetně těch, které pro ni stejně jako placebo nemají žádný význam, nebo které jsou destruktivní a životu nebezpečné; která skrytě plýtvají jejím časem a talenty nebo její život vystavují fyzickému nebezpečí. Je to hlad duše, jež ženu přiměje k volbě, a ta ženu nutí nekontrolovatelně tančit – příliš, příliš blízko dveří kata.

Abychom tento příběh lépe pochopili, musíme vidět, jak při ztrátě instinktiv-

ního a divokého života může žena drastickým způsobem ztratit svoji cestu. Vidět chyby, kterých se takto lapená žena dopouští, je způsob, jak si držet to, co máme, jak najít cestu zpět ke své nespoutané ženskosti. Potom můžeme vyhledávat a spravovat. Potom může dojít k opětovnému spojení.

Jak uvidíme, ztráta ručně vyrobených rudých bot představuje ztrátu životního sebeurčení ženy, její vášnivé vitality a podřízení se příliš pokornému životu. To nakonec vede ke ztrátě jasného vnímání a vede k přehánění, jež má za následek ztrátu půdy pod nohama, platformy, na které stojíme, našeho nejhlubšího archetypálního základu, části naší instinktivní povahy, která podporuje naši volnost.

Rudé boty nám ukazují, jak rozklad začíná a do jakého stavu se dostaneme, nebudeme-li hájit naši vlastní nespoutanost. Nedopustíme se chyby, protože chce-li žena zasáhnout a bojovat s démonem, ať již je ten démon jakýkoliv, jedná se o nejvýznamnější boj, jak z hlediska pravzoru, tak i z hlediska existující reality. I když by při tom mohla být, stejně jako v příběhu, úplně na dně – v hladovění, zajetí, se zraněnými instinkty, s destruktivními volbami a vším ostatním – pamatuj, že dno je místem, kde se nacházejí veškeré žijící kořeny duše. Tam se nachází to, co divokou ženu podpírá. Na dně je nejlepší půda k setí a pěstování něčeho nového. V tomto smyslu je padnout až na dno sice extrémně bolestivé, ale najdeme tam zato úrodnou půdu.

Přestože bychom nepřáli jedovaté rudé boty a následný úpadek života sobě ani druhým, je v tomto ohnivém a destruktivním středu něco, co přemění hořlavinu v moudrost v té ženě, která ten prokletý tanec tančila a ztratila tak sebe samu a svůj tvůrčí život, která se dostala do pekla v laciném (nebo drahém) koši, a přesto se upnula na slovo, myšlenku, nápad, dokud nemohla svému démonu uprchnout puklinou v čase. A žije, aby o tom vyprávěla.

Žena, která tančila bez kontroly, která své kroky ztratila a pochopí tuto ztrátu na konci pohádky, ta má zvláštní a cennou moudrost. Je jako saguaro – jemný a krásný kaktus, rostoucí v poušti. Saguara mohou být prostřílena jako řešeto, rozřezána, ukopnuta, pošlapána, přesto však žijí, stále shromažďují životodárnou vodu, stále divoce rostou a časem se dávají dohromady.

Přestože pohádky končí po deseti stránkách, naše životy nikoliv. Tvoříme svazky, skládající se z mnoha dílů. I když jedna epizoda v našich životech vede k úpadku a spálení, vždy na nás opět čeká další a další epizoda. Stále jsou příležitosti udělat to správně, žít životy, jaké si zasloužíme. Neplýtvěj časem nenáviděním neúspěchu. Neúspěch je lepší učitel než úspěch. Naslouchej, uč se, pokračuj. To je to, co děláme u této pohádky. Nasloucháme její zprávě ze starých dob. Sledujeme její model rozkladu, abychom mohli pokračovat silou toho, kdo předem cítí pasti, klece a návnady a dokáže se jím vyhnout.

Přístupme k rozplétání tohoto velmi důležitého příběhu. Snažíme se porozumět, co se stane, když vitální život, kterého si nejvíce ceníme bez ohledu na to, jak

by se mohl jevit druhým, ten život, jenž nejvíce milujeme, je znehodnocen a obrácen v prach.

Ručně dělané rudé boty

V příběhu vidíme, že děvčátko přišlo o své rudé boty, které si samo ušilo a které je činily svým zvláštním způsobem bohatým. Dívka byla chudá, ale vynalézavá; hledala svoji cestu. Pokročila od toho, kdy neměla žádné boty, k tomu, kdy je měla a kdy ji povznášely navzdory těžkostem v jejím vnějším životě. Ručně dělané boty jsou známkou toho, že našla cestu z vlastního duševního světa do vášnivého života, takového, jaký si přála. Její boty představují obrovský a doslovný krok k integraci její vynalézavé ženské povahy do každodenního života. Nevadí, že její život není perfektní. Ona svou radost má. Bude se vyvíjet.

V pohádkách chápeme tento typický chudý, ale vynalézavý charakter jako psychologický námět pro toho, kdo je duchem bohatý a kdo se během času pomalu stává uvědomlejší a silnější. Dalo by se říci, že tento charakter přesně zobrazuje nás všechny, protože my všichni pomalu, ale jistě pokračujeme ve své cestě.

Společensky vysílají boty signál, způsob rozeznání jednoho typu osoby od druhé. Umělci nosí většinou boty, které jsou celkem odlišné od těch, které nosí, řekněme, inženýři. Boty mohou o nás napovědět, jací jsme, někdy i to, kým se pokoušíme být, jakou osobu si zkoušíme.

Archetypální symbolika bot jde zpět až do starověku, kdy boty byly známkou autority; vládci je nosili, otroci nikoliv. I dnes je většina světa vedena k tomu, činit přehnané soudy o inteligenci a schopnostech osoby. Tyto soudy jsou založené na tom, zda dotyčná osoba boty má nebo ne, a zda tí, co boty nosí, jsou zároveň dobře obuti.

Tato verze příběhu se netýká života ve studených severních zemích, kde jsou boty chápány jako nástroje přežití. Udržet nohy v teple a suchu je zapotřebí, aby člověk přežil ve velkých mrazech a vlhku. Pamatuji si, jak teta vyprávěla, že ukradnout někomu v zimě pár bot je zločin srovnatelný s vraždou. Ženská tvořivá a vášnivá povaha je ve stejném nebezpečí, nemůže-li se upnout na své zdroje růstu a radosti. Jsou jejím teplem, její ochranou.

Symbol bot může být chápán jako psychologická metafora; ochraňují a brání to, na čem stojíme – naše nohy. V archetypální symbolice nohy představují pohyblivost a volnost. V tomto smyslu mít boty na přikrytí nohou znamená mít přesvědčení o svých názorech a nástroje, kterými je uplatňovat. Bez psychických bot žena nemůže překonat vnitřní ani vnější danosti, což vyžaduje pronikavost, cit, pozornost a pevnost.

Život a oběť mají mnoho společného. Červená je barvou života i oběti.

Chceme-li žít pulsující život, musíme přinést oběti. Chceš-li jít na univerzitu, musíš obětovat čas a peníze a plně se na věc soustředit. Chceš-li tvořit, musíš obětovat povrchnost, určitou jistotu a většinou i svou touhu být oblíbeným k tomu, abys mohl malovat své nejintenzivnější náhledy, své pronikavé vize.

Problém nastává, jestliže je příliš mnoho obětí, ale žádný z nich vyplývající život. Potom červená znamená barvu ztracené krve, a nikoliv barvu života. Přesně to se stalo v tomto příběhu. Jeden druh rozechvívající a milované červené je ztracen, když jsou spáleny ručně dělané dívčiny boty. To vyvolává touhu, posedlost a nakonec závislost na nějakém jiném druhu červené; barvě krkolomnosti, laciných požitků, sexu bez duše; barvě, která vede k životu beze smyslu.

Pokud chápeme všechny aspekty pohádky jako část jedné duše ženy, vidíme, že dítě zhotovením rudých bot uskutečňuje hrdinský čin; jeho život vychází ze statusu bosého otroka – pouze jde svou cestou, hlavu skloněnou, nehledí napravo ani nalevo – k vědomí, které se pozastaví, aby tvořilo, které si všímá krásy a pociťuje radost, které má vášniví uspokojení... a veškeré další věci, patřící celistvé povaze, kterou nazýváme nespoutanou.

Skutečnost, že boty jsou rudé, naznačuje, že proces bude procesem pulsujícího života, zahrnujícího oběti. To je správné a tak to má být. Skutečnost, že tyto boty jsou ručně dělané ze zbytků, symbolizuje, že dítě má tvůrčího ducha, protože je bez matky a tedy nepoučené a toto všechno si dalo dohromady samo využitím vrozeného vnímání. Bravo! Jaký je to pěkný a oduševnělý výsledek.

Kdyby bylo dítě ponecháno na pokoji, tato situace by pro jeho tvůrčí Já postupovala dobře. V příběhu je dítě potěšeno svojí ruční prací: skutečností, že to dokázalo, že mělo trpělivost hledat a shromažďovat, navrhnout, dát dohromady a nosit, projevit své nápady. Nezáleží na tom, že první výrobek je hrubý; mnoho z toho, co Bůh stvořil během věků, nebylo napoprvé perfektně stvořené. První pokus snese vždy vylepšení, stejně tak druhý a často i třetí a čtvrtý. Nemá to nic společného se schopností a zručností. Je to pouze život, probouzející se a vyvíjející se.

Pokud by dítě bylo ponecháno v klidu, udělalo by další pár rudých bot, a další a další, až by nebyly tolik hrubé. Pokročilo by. Ale i vedle úžasné ukázky vynalézavosti a vzkvétání za těžkých okolností je pro dítě zářivou skutečností to, že boty, které vyrobilo, mu přinesly nesmírnou radost, a radost je krev jeho života, potrava duše a duševní život – vše v jednom.

Radost je ten druh pocitu, který má žena, když dá slova na papír jen tak, když udeří na správnou strunu *al punto*, rovnou z hlavy, napoprvé. Neuvěřitelné. Je to ten druh pocitu, který má žena, když zjistí, že je těhotná, a přeje si to. Je to druh pocitu, který žena cítí, když se dívá na lidi, které miluje a oni jsou spokojeni. Je to druh pocitu, který žena cítí, když dokončí něco, co ji obtěžovalo, co ji tísnilo, něco, co vyžadovalo riskovat, něco, kvůli čemu se musela namáhat, vydat za sebe

to nejlepší a dosáhnout úspěchu – možná uhlazeně, možná ne, ale dokázala to, vytvořila něco, to něco, to umění, tu bitvu, ten okamžik; svůj život. To je instinktivní a přirozený stav bytí ženy. Divoška vyzařuje tímto druhem radosti. Takový druh situace ji přivolává jménem.

Ale v příběhu – jako by si to osud žádal, v pravém opaku k jednoduchým rudým botám, sešitým ze zbytků, té jednoduché radosti života – přijíždí náhle zlacený kočár, vrzající a valící se do života dítěte.

Pasti

Past číslo 1: Zlacený kočár, znehodnocený život

V archetypální symbolice je kočár doslovným obrazem povozu, který převáží něco z jednoho místa na druhé. V moderních snech a v současném folkloru byl většinou zaměněn automobilem, který má stejný archetypální význam. Klasicky je tento druh povozu chápán jako centrální nálada duše, jež nás transportuje z jedné části duše do druhé, od jednoho nápadu ke druhému, od jedné myšlenky ke druhé a od jednoho úsilí ke druhému.

Vyšplhání do zlaceného kočáru staré ženy je zde velice podobné vstupu do zlacené klece; domněle nabízí něco pohodlnějšího, méně stresujícího, namísto toho však bere do zajetí. Polapí způsobem, který se nedá okamžitě postřehnout, neboť pozlátka zpočátku velice oslňuje. Představ si tedy, že jdeme cestou našimi vlastními životy, v našich ručně vyrobených botách a náhle se přežene myšlenka: Možná, že by bylo něco lepšího; něco, co není tak těžké, něco, k čemu je třeba méně času, energie a úsilí.

V ženských životech se tak děje často. Jsme uprostřed nějakého snažení a máme o tom různé pocity, od špatných po dobré. Utváříme si své životy a děláme to, jak nejlépe umíme. Ale tu nás něco zaskočí, něco, co říká: Tohle je pěkně těžké. Ale podívej se na to krásné támhle. Vypadá to snazší, lepší a více žádoucí. Najednou se přikodrcá zlacený kočár, dveře se otevřou, malé schůdky se rozvinou dolů a my vstoupíme. Byly jsme svedeny. Takové lákání se odehrává pravidelně, někdy denně. Někdy je těžké říci ne.

Tak se tedy provdáme za špatnou osobu, protože se tím usnadní náš materiální život. Vzdáme se toho nového, na čem pracujeme, a jdeme raději ušlapanou cestou, kterou známe nejméně deset let. A tak třeba báseň nedotáhneme do konce, ale necháme ji v třetí rukopise.

Vize zlaceného kočáru překoná jednoduchou radost z rudých bot. Přestože bychom to mohli vyložit jako ženskou honbu za materiálními věcmi a pohodlím,

častěji to vyjadřuje jednoduchou psychologickou touhu nemuset se zabývat základními věcmi tvůrčího života. Touha mít vše lehčí není past; je to něco, po čem ego přirozeně touží. Ale ta cena. Ta je tou pastí. Past sklapne, když dítě jde žít se starou bohatou ženou. Tam musí zůstat pořádné a tiché... žádné tajné touhy nejsou povoleny, nebo přesněji, žádné naplnění takové touhy. To je začátek duševního hladovění tvůrčího ducha.

Klasická Jungova psychologie zdůrazňuje, že ke ztrátě duše dochází zejména ve středním věku, někdy kolem nebo po třicátém pátém roku věku. Pro ženy současné společnosti hrozí nebezpečí ztráty duše každý den, bez ohledu na to, zda je ti osmnáct nebo osmdesát, zda jsi vdaná nebo ne, bez ohledu na tvůj původ, vzdělání nebo ekonomickou pozici. Mnoho vzdělaných lidí se shovívavě usmívá, když slyší, že primitivní lidé mají nekonečné seznamy zkušeností a událostí, o kterých cítí, že je mohou připravit o duši – od zahlédnutí medvěda ve špatný roční čas až po vstoupení do domu, který ještě nebyl vysvěcen po úmrtí.

Přestože mnohé je v současné společnosti úžasné a životadárné, je zároveň více medvědů a nevysvěcených míst po mrtvých. Ústředním faktem psychiky zůstává, že naše spojení s vášní, uvědoměním a divokou povahou je to, co si musíme hlídat. Je mnohé, co se pokouší ovládnout, smést nebo svést ty ručně dělané boty a co se zdá být jednoduché. Je to podobné jako říkat: Později si zatančím, zasaďím, vyhledám, naplánuji, naučím, urovnám, očistím... později. Nic než pasti.

Past číslo 2: Vyschlá stařena, stárnoucí síla

Ve výkladech snů a pohádek je ten, kdo vlastní běžící pás postojů, zlacený kočár, chápán jako hlavní hodnota tlačící na duši, nutící ji kupředu, hýbající s ní ve směru, jež se jí zamlouvá. V tomto případě začínají řídit duši hodnoty stařeny, jež kočár vlastní.

V klasické Jungově psychologii je archetypální postava staršího někdy nazývána silou senex. V latině senex znamená starý muž. Správněji a bez rodového atributu může být symbol staršího chápán jako stárnoucí síla; síla, která jedná způsobem, jenž je vlastní starým lidem.¹

V pohádkách je tato stará síla zosobněna nějakou starou osobou, která je často zobrazena jako svým způsobem jednostranná; to naznačuje, že psychický proces člověka se též vyvíjí jednostranným způsobem. Stará žena symbolizuje důstojnost, rádcovství, moudrost, znalost sebe sama, tradici, dobře ohraničené meze a zkušenost... samozřejmě s notnou dávkou mrzoutství, přímé mluvy a flirtující drzosti.

Když však pohádková stařena využívá tyto vlastnosti negativně jako v Rudých botách, jsme předem varováni, že aspekty duše, jež by měly zůstat vřelé, budou časem mrznout. Něco normálně pulsujícího v duši bude naškrobena do roviny

nebo narušeno k nepoznání. Když dítě vstoupí do zlaceného kočáru stařeny a následně do jejího domu, je docela jistě chyceno do zajetí; je to jako by past nad ním zaklapla.

Když se v příběhu stará žena ujme dítěte, tak namísto toho, aby uctila to nové, nechá svůj stárnoucí postoj, aby ničil vynalézavé. Místo aby své schovance radila, pokouší se ji zatvrdit. Stařena v tomto příběhu není moudrá, je spíše oddaná opakování jedné hodnoty bez experimentování nebo obnovování.

Podle všech výjevů v kostele je patrné, že jedinou hodnotou je kolektivní názor, který znamená víc než cokoli jiného a měl by zastínit potřeby individuální nespoutané duše. Kolektiv se často považuje za společnost,² která jednotlivce obklopuje. To je sice pravda, ale Jungova definice byla mnozí, rovnající se jednomu. Jsme ovlivňováni mnoha kolektivy, jak skupinami, ke kterým patříme, tak i těmi, jejichž členy nejsme. Ať již jsou nás obklopující kolektivy akademické, spirituální, finanční, všeobecné, rodinné či jiné, ustanovují pro své členy i nečleny silné odměny a tresty. Pracují, aby ovládly a řídily různé druhy věcí – od našich myšlenek a výběru partnera až po naši životní práci. Mohou také snižovat či srážet úsilí, které není v souladu s jejich preferencemi.

V naší pohádce je stařena symbolem strnulé správkyně kolektivní tradice, zastupkyně nepochybného statu quo, příkazem chovej se slušně; nedělej problémy; moc nepřemýšlej; nemysli na velké věci; drž si úzký profil; nevybočuj z průměru; buď hodný; řekni ano, i když se ti to nelíbí, i když to nesedí a bolí to. A tak dále.

Převzetí takového neživého systému hodnot způsobuje extrémní ztrátu duševního napojení. Bez ohledu na členství v kolektivu nebo jeho působení, je naším bojovým úkolem pro zachování své nespoutané duše a tvořivého ducha nesplynout s žádným kolektivem, ale oddělit se od těch, kteří nás obklopují, stavějíc k nim zpět mosty podle svého. My rozhodneme, které mosty budou silné a dobře průjezdné a které zůstanou jen obrysové a prázdné. A kolektivy, které svým vztahem obdaříme, budou ty, které nabízejí nejvíce podpory pro naši duši a tvůrčího ducha.

Pracuje-li žena na univerzitě, nachází se v akademickém kolektivu. Nesplyne s čímkoliv, co toto kolektivní prostředí obnáší, ale přidá k němu svoji vlastní zvláštní příchuť. Jako integrální stvoření, pokud v životě nemá vytvořeno něco silnějšího, co by toto vyvážilo, si nemůže dovolit zabřednout do jednostranného, nevrlého rčení: Dělán svoji práci, jdu domů, jdu zase do práce... Pokouší-li se žena stát se součástí organizace, spolku nebo rodiny, které se neobtěžují zabývat se tím, co je vlastně zač, které se nezeptají, proč tato osoba utíká, a které nevynaloží žádné úsilí ji jakýmkoliv pozitivním způsobem podpořit, potom mizí její schopnost vzkvétat a tvořit. Čím jsou okolnosti tvrdší, tím je více zaháněna na neúrodná místa, kde nic neroste.

Oddělení života a mysli ženy od okleštěného kolektivního myšlení a rozvoj je-

jích jedinečných talentů patří mezi nejdůležitější cíle, kterých může žena dosáhnout, protože zabraňují duchu i duši upadnout do otroctví. Společnost, která autenticky zdůrazňuje individuální rozvoj, nikdy nevytvoří vrstvu otroků z jakékoliv skupiny nebo rodu.

V příběhu však dítě odsouhlasí suché hodnoty staré ženy. A stává se pak zdivočelým, kdy se posune z přirozeného stavu do stavu zajetí. Brzy bude vrženo do divočiny dábelkých rudých bot, nemá ale vrozené tušení a je neschopné vnímat nebezpečí.

Vyjmeme-li se z našich skutečných a vášnivých životů a vstoupíme-li do zláceného kočáru suché stařeny, v podstatě adoptujeme osobnost a ambice té křehké, staré perfekcionistky. A potom, jako veškerá stvoření v zajetí, upadneme do lítosti, jež vede k posedlé touze, v mé praxi charakterizované jako bezejmenný nepokoj. Následně riskujeme a uchopíme první věc, která slibuje, že se budeme cítit opět naživu.

Je důležité mít oči otevřené a pozorně zvažovat nabídky snadnější existence, bezproblémové cesty, zejména když jsme na oplátku žádáni předat naši osobní tvůrčí radost spalovacímu ohni namísto toho, abychom tento oheň rozdmýčávali pro sebe samotné.

Past číslo 3: Pálení pokladu, Hambre del Alma, hlad duše

Existuje žár, který doprovází radost, a existuje též žár, který provází ničení. Jeden je ohněm transformace a druhý ohněm decimace. Je to oheň transformace, jehož si žádáme. Mnoho žen se však vzdá červených střevíčků a souhlasí s tím, aby se staly příliš čisté, příliš hodné, příliš se ztotožní s viděním světa očima někoho jiného. Dáváme své veselé rudé boty destruktivnímu ohni, pojmáme-li hodnoty, propagandy a filosofie ve velkém, včetně hodnot psychologických. Rudé boty jsou spáleny na popel, jestliže malujeme, jednáme, píšeme, konáme a jsme takovým způsobem, že se naše životy zmenšují, naše vize slábnou a že se naše duchovní kosti lámou.

Život ženy potom zesíná, jelikož je *hambre del alma*, hladovou duší. Vše, co chce, je mít svůj hluboký život zpátky. Vše, čeho si žádá, jsou ty rudé, ručně dělané boty. Divoká radost, kterou představují, by mohla shořet v ohni nevyužití, v ohni, který znehodnocuje vlastní činnost člověka. Mohla by shořet v plamenech tichého sebeklamu.

Příliš, příliš mnoho žen složilo strašnou přísahu dříve předtím, než poznaly více. Jako mladé ženy hladověly po základní podpoře a povzbuzení, byly naplněny lítostí a rezignací, odložily svá pera, uzavřely svá slova, vypnuly své písně, srolovaly plátna a přísahaly, že se jich již nikdy více nedotknou. Žena v takovém stavu

neúmyslně vstoupila do pece, společně se svým ručně dělaným životem. Její život se změnil na popel.

Život ženy může zemřít v ohni sebenávisti, protože komplexy umí tvrdě ublížit a alespoň na čas ji úspěšně odstrašit od přiblížení se k životní práci, na které jí záleží. Mnoho let je stráveno tím, že nedojde k žádnému pokroku, k žádnému pohybu, k žádnému učení, k žádnému nalézání a získávání, k žádnému přebírání a k žádné změně.

Vize, kterou žena má o svém vlastním životě, může také shořet v plamenech něčí žárlivosti nebo v obyčejném ničivém postoji někoho vůči ní. Rodina, rádcí, učitelé a přátelé by neměli být v případě závislosti destruktivními; ale někteří rozhodně jsou, viditelně i skrytě. Žádná žena si nemůže dovolit, aby její tvůrčí život visel na vlásku, zatímco posluhuje antagonistickému milostnému vztahu, rodiči, učiteli nebo příteli.

Když je osobní duševní život ženy spálen na popel, ztrácí žena životní poklad a začíná jednat suše jako Smrt. V nevědomí touha po rudých botách a divoké radosti nejen pokračuje, ale nabývá a přeréká a nakonec se malátně postaví na nohy a převezme velení, hladově a zdivoče.

Ocitnout se ve stavu *hambre del alma* – vyhladovělé duše znamená mít nesmírný hlad. Žena potom začne hořet hladem po všem, co ji dá pocítit, že je opět naživu. Žena, která byla v zajetí, nezná nic jiného, a vezme něco, cokoliv, co se zdá být podobné originálnímu pokladu, ať je to již dobré či špatné. Žena, která hladově po svém skutečném duševním životě, může navenek vypadat čistá a uhlazená, ale uvnitř je naplněna desítkami žebrajících rukou a prázdných úst.

V tomto stavu přijme jakékoliv jídlo, bez ohledu na jeho stav nebo jeho účinek, jelikož se snaží nahradit minulé ztráty. Přestože je tato situace hrozná, to nespoutané Já se snaží znovu a znovu, aby nás zachránilo. Šeptá, naříká, volá, vleče naše bezmasá mrtvá těla kolem nás v našich snech, dokud si nezačneme uvědomovat svůj stav a nepodnikneme kroky k získání pokladu nazpět.

Lépe pochopíme ženu, která se vnoří do užívání – nejběžnější jsou drogy, alkohol a špatná láska – a je poháněna duševním hladem, všimneme-li si chování vyhladovělého a hltajícího zvířete. Stejně jako hladovějící duše byl vlk zobrazen jako zlý, hladový, číhající na nevinné a nechráněné, zabíjející pouze pro potěchu v zabíjení, ten, který neví, kdy má dost. Jak víme, vlk má velice špatnou a nezaslouženou pohádkovou i skutečnou reputaci. Ve skutečnosti jsou vlci oddaní společenství tvorové. Celá smečka je instinktivně organizována, takže zdraví vlci zabíjí pouze tolik, kolik je třeba pro přežití. Pouze v případě traumatu u jednotlivého vlka nebo ve smečce se tento normální model ztrácí nebo mění.

Existují dva případy, kdy vlk nadměrně zabíjí. V obou z nich není vlk v pořádku. Může se stát, že bez rozmyslu zabíjí v případě vztekliny nebo psinky. Nadměrně zabíjí také v období hladu. Myšlenka, že hlad může měnit chování tvorů, je

celkem významná metafora pro duševně hladovějící ženu. Z deseti případů jich bude devět, kdy žena se spirituálně-psychologickým problémem vkročí do pastí a těžce si ublíží. Je to žena, která momentálně hladoví nebo která byla kriticky duševně vyhladovělá v minulosti.

U vlků nastává doba hladovění, když je hodně sněhu a zvěřina je nedosažitelná. Jeleni a sobi jsou jako sněhové pluh; vlci sledují jejich stezky vysokým sněhem. Když napadne příliš mnoho sněhu, jeleni nevědí kudy kam, jsou odříznuti a stezky mizí, čímž jsou vlci též odříznuti. Následuje hlad. Nejhorším časem hladovění pro vlky je zima. U ženy může dojít ke hladovění kdykoliv a může přijít odkudkoliv, včetně jejího vlastního společenství.

Pro vlky hladovění končí většinou na jaře, když začíná tát sníh. Po dlouhém hladovění se vlčí smečka může pustit do zabíjecího bláznění. Členové smečky nesežerou většinu zvěřiny, kterou zabijí, ani ji nezahrabou. Prostě ji nechají. Zabijí toho mnohem více, než by kdy mohli potřebovat.¹ K podobnému procesu dochází, byla-li žena v zajetí a hladověla. Náhle je volná, aby mohla jít, aby mohla konat, aby mohla být. Ocítá se v nebezpečí, že bude nezřízeně přehánět..., a cítí se oprávněna tak jednat. Dívka v pohádce také cítí, že má právo přístupu k rudým botám za jakoukoliv cenu. Něco při hladovění způsobuje, že je ztracena soudnost.

Je-li poklad nejnítěrnějšího života ženy spálen na popel, namísto toho, aby jej řídily předtuchy, žena začne být posedlá hltavostí. Například nebylo-li ženě dovoleno pokračovat v sochařství, může se stát, že najednou začne pracovat ve dne i v noci, trpí nedostatkem spánku, nedá svému tělu dostatek živin, dochází k narušení zdraví a kdo ví, co ještě. Možná, že již déle nemůže zůstat vzhůru; ach, sáhne po drogách..., protože kdo ví, jak dlouho ještě zůstane volná.

Hambre del alma se týká též hladovění vlastností duše; tvořivosti, vnímavosti a dalších instinktivních darů. Má-li žena být pouze paní, která sedí slušně s kolenný u sebe, byla-li vychována se odvrátit, když slyší hrubé výrazy, nebylo-li jí povoleno pít nic jiného než pasterizované mléko..., potom pozor na ni, když je osvo-bozena! Najednou nebude vědět, kdy přestat v pití všech těch gin-fizzů, může se začít potácet jako opilý námořník a při její mluvě se začne loupat malba ze stěn. Po hladovění se dostavuje obava, že člověk bude jednou opět lapen. Je tedy třeba získat všechno, dokud je to možné.⁴

Zbytečné zabíjení či výstřední chování přichází od žen, které hladoví po životě, jenž by měl pro ně význam a smysl. Žije-li žena dlouhou dobu bez svých cyklů tvůrčích potřeb, začíná divočením s čímkoliv – alkoholem, drogami, zlobou, spiritualitou, nesnášenlivostí vůči ostatním, promiskuitou, těhotenstvím, studiem, tvořivostí, vzděláním, puntičkářstvím, tělesnou zdatností, špatnou stravou –, budeme-li jmenovat některé oblasti běžných výstředností. Když se ženy takto chovají, kompenzují ztrátu pravidelných cyklů sebevyjádření, duševního vyjádření, duševního nasycení.

Hladovějící žena trpí stálým hladem. Snad plánuje útěk, je však přesvědčena, že jeho cena je příliš vysoká, že ji bude stát příliš mnoho libida, příliš mnoho energie. Může být i špatně připravena v jiných směrech, například po stránce ekonomické, spirituální, vzdělání. Bohužel nás ztráta pokladu a hluboká vzpomínka na hladovění mohou usvědčit, že výstřednost je žádoucí. A samozřejmě je to potom taková úleva a radost, když je možnost konečně se oddat pocitům... jakýmkoli pocitům.

Žena, která je vysvobozena od hladovění, se chce pro změnu pouze životem těšit. Její ochablé vnímání emocionálních, rozumných, fyzických, duševních a finančních hranic, jež jsou pro přežití třeba, ji naopak vystavuje nebezpečí. Pro ni někde září pár jedovatých rudých bot. Vezme si je, kdekoliv budou k mání. To je ten problém hladovění. Bude-li něco vypadat tak, že by to naplnilo touhu, žena po tom bezmyšlenkovitě skočí.

Past číslo 4: Zranění základního instinktu, následek zajetí

Instinkt se dá těžko definovat, protože jeho utváření je neviditelné a přestože cítíme, že tvořil součást lidské povahy od nepaměti, nikdo přesně neví, kde by se neurologicky měl nacházet nebo jaký přesně má na nás účinek. Psychologicky Jung zdůvodnil, že instinkty vznikly z psychoidního nevědomí, té vrstvy duše, kde by se biologie a duch mohly dotýkat. Jsem stejného mínění a šla bych kousek dál s tím, že zejména tvůrčí instinkt je stejné lyrické mluvy vlastního Já jako symbolika snů.

Etymologicky slovo instinkt vzniklo z latinského *instinguere*, což znamená podněcovat; také *instinctus* znamená podnět, podnítit k něčemu či pobídnout prostřednictvím vrozené náповědy. Myšlenka instinktu může být hodnocena pozitivně jako něco vnitřního, co ve spojení s předvídavostí a vědomím vede lidi k integrálnímu chování. Žena se rodí se všemi instinkty neporušenými.

Můžeme sice říci, že dítě v příběhu bylo zaváto do nového prostředí, v němž je jeho tvrdost zjemněna a obtížný život odstraněn, ve skutečnosti ale mizí jeho individualita a úsilí k vývoji se zastavuje. A když stařena, ničící přítomnost, hledí na práci tvořivého ducha jako na odpad, a nikoliv jako na bohatství, a rudé, ručně dělané boty spálí, dítě je úplně umlčeno. Stává se smutným, což je důsledkem oddělení tvůrčího ducha od přirozeného duševního živora. Horší je, že dětský instinkt vymanit se z tohoto stavu je zničen. Namísto usilování o nový život se psychicky posadí do louže s lepidlem. Neschopnost utíkat, když je to nezbytně nutné, přináší depresi. Další past.

Nazývej duši jak chceš – pro někoho znamená spojení s nespoutaným, pro někoho je to naděje do budoucna, pro někoho je to žhnoucí energie, tvůrčí vašeň,

můj způsob, jak věci dělám, milovaná, divoký ženich nebo peříčko na božím dechu.⁵ Jakákoliv slova nebo představy pro tento proces ve svém životě máš, je to tvůj život, který je v zajetí. Proto je tvůrčí odvaha duše tak ukřivděna.

Během studování různých druhů divokých zvířat držených v zajetí bylo zjištěno, že bez ohledu na příjemné prostředí v zoo, bez ohledu na lásku svých ošetřovatelů, jsou tyto tvorové často neschopni se množit, jejich chuť na potravu a odpočinek je narušena, jejich vitální chování se mění v letargii, netečnost nebo vnější agresivitu. Zoologové tomuto stavu u zajatých zvířat říkají zvířecí deprese. Kdykoliv je živý tvor dán do klece, mizí jeho přirozené cykly spánku, výběru partnera, péče o sebe, rodičovství a tak dále. Po ztrátě přirozených cyklů následuje prázdnota. Prázdnota není plná jako buddhistický koncept posvátné prázdnoty, ale spíše prázdná, jako když je člověk uvnitř zavřený krychle bez oken.

Stejně je tomu, když žena vstoupí do domácnosti suché stařeny. Trpí nedostatkem účelu, obranyschopnosti, nudou, přirozenými depresemi a náhlými stavy úzkosti, jež jsou podobné symptomům, které vidíme u zvířat omráčených zajetím a traumatem. Z přílišného zdomácnění se rodí silné a základní impulsy hrát si, mít vztah, zdolávat překážky, toulat se, komunikovat a tak dále. Souhlasí-li žena s tím, že bude příliš dobře vychovaná, její instinkty pro tyto impulsy se stáhnou do nejtemnějšího nevědomí, mimo její automatický dosah. Potom se říká, že má raněné instinkty. Co by se mělo přirozeně dostavit, to se neobjevuje vůbec, nebo objeví, ale po dlouhém protahování, námaze, rozumování a bojování sama se sebou.

Hovoří-li o přílišném zdomácnění jako o zajetí, netýká se to společenskosti – procesu, ve kterém jsou děti učeny chovat se víceméně civilizovanými způsoby. Společenský vývoj je rozhodně důležitý. Bez něj se žena nemůže ve světě prosadit.

Přílišné zdomácnění však znamená zakázat vitálnímu bytí tančit. Ve svém správném a zdravém stavu není nespoutané Já snadno ovladatelné nebo pomalé. Je bystré a vnímá jakýkoliv pohyb nebo moment. Není uzavřené do absolutního a opakujícího se vzoru za j všech okolností. Má tvořivou volbu. Žena s poraněnými instinkty nemá volbu žádnou. Trčí na místě.

Je mnoho způsobů uvíznutí. Žena se zraněným instinktem se obvykle vzdává, protože má problém žádat o pomoc či rozpoznat své vlastní potřeby. Její přirozené instinkty bránit se nebo utéci jsou drasticky zpomalené nebo neexistují. Rozpoznání pocitů přesycení, špatné chutě, podezření, pozornosti a hybná síla plně a svobodně milovat jsou buď omezeny, nebo přehnány.

Stejně jako v pohádce je jedním z nejzákeřnějších útoků na divoké Já směřování k řádnému jednání s tím, že odměna se dostaví (pokud vůbec). I když by tato metoda mohla (zdůrazňuji mohla) dočasně přesvědčit dvouleté děvčátko, aby si uklidilo svůj pokoj (nebude si hrát s hračkami, dokud neustele),⁶ nikdy, nikdy nebude fungovat ve vitálním životě ženy. Přestože důslednost, pečlivost a organiza-

ce jsou nezbytné pro praktikování tvůrčího života, důtklivé příkazy staré ženy ubíjejí veškeré příležitosti rozvoje.

Je to hra, ne řádnost, která je hlavní tepnou, jádrem, mozkovým centrem tvůrčího života. Impuls hrát si je instinktem. Kde není hra, není tvůrčí život. Být hodný znamená nemít tvůrčí život. Sedět v klidu znamená nemít tvůrčí život. Hovořit, myslet a jednat pouze vážně ukazuje na málo tvůrčí mízy. Jakákoliv skupina, společnost, instituce nebo organizace, podporující ženy, aby odmítaly výstřednosti, aby podezíraly vše nové a neobvyklé, aby se vyhýbaly vášni, vitalitě a vynalézavosti a aby z osobního činily neosobní, požaduje společnost mrtvých žen.

Dobrym příkladem zdivočelé ženy, jejíž instinkty byly raněné silami, drtícími ducha, byla Janis Joplinová, bluesová zpěvačka v šedesátých letech. Její tvořivý život, nevinná zvědavost, láska k životu a svým způsobem neuctivý přístup ke světu během let dospívání byly nemilosrdně pomlouvány jejími učiteli a mnohými z těch, kterými byla obklopena jako hodná dívka v bílé baptistické společnosti.

Přestože byla vynikající studentka a talentovaná malířka, byla ostatními dívkami vyobcována, protože se nelíbila⁷, a sousedi ji odsuzovali za slézání skal za městem, kde se scházela se svými přáteli, a za zpívání a poslouchání jazzu. Když nakonec uprchla do světa blues, byla tak vyhladovělá, že již nemohla určit, čeho je víc než dost. Její meze byly nestálé, to znamená, že neměla žádná omezení v sexu, alkoholu a drogách.⁸

Něco v Bessie Smithové, Anne Sextonové, Edith Piaf, Marilyn Monroe a Judy Garlandové sleduje stejný model raněného instinktu vyhladovělé duše: pokusy zapadnout někam, nestřídmost, neschopnost přestat.⁹ Mohli bychom sepsat dlouhý seznam talentovaných žen s poraněnými instinkty, které ve svém zranitelném stavu učinily velice ubohé volby. Jako to dítě v pohádce, i ony všechny ztratily své ručně dělané boty někde cestou a dopracovaly se k jedovatým rudým botám. Všechny byly naplněny lítostí, protože hladověly po potravě duše, duchovním příběhu, přirozeném toulání, po vlastním přístupu ke svým potřebám, Božím poznávání a po jednoduché a normální sexualitě. Nevědomky si však vybraly prokleté boty – víry, jednání, myšlenky, které rozkládají život čím dál více –, a ty z nich udělaly bláznivě tančící strašidla.

Poranění instinktu nemůže být podceňováno jako kořen problému, když ženy bláznivě jednají, když jsou něčím posedlé nebo když zapadnou do méně zhoubných, ale přesto destruktivních vzorů. Uzdravení raněného instinktu začíná uvědoměním si toho, že k zajetí došlo, že následoval duševní hlad, že byly narušeny obvyklé hranice náhledu a ochrany. Proces, jenž zapříčinil zajetí ženy a hladovění, musí být zrušen. Nejprve však ženy procházejí několika dalšími stadii, které jsou v příběhu popsány.

Past číslo 5: Snaha ukradnout tajný život, rozpolcenost

V této části pohádky má být dítě pokřtěno a je dovedeno k ševci pro nové boty. Tento námět křtin je poměrně moderní přídavek k příběhu. Je pravděpodobné, že prapůvodně jsou Rudé boty mnohokrát přetvořenou částí mnohem staršího příběhu nebo mýtu o počátcích menstruace a životě, který je již méně chráněn matkou; mladá žena je učena uvědomění a reakcím na vnější svět svými vlastními staršími ženami v předchozích letech.¹⁰

Říká se, že v matriarchální společnosti starobylé Indie, Egypta, částí Asie a Turecka – o nichž se věří, že měly ve všech směrech obrovský vliv na náš koncept ženské duše – se odkazovala hena a jiná červená barviva mladým dívkám, aby si s nimi mohly obarvit zuby, což tvořilo centrální prvek při zahajovacím rituálu.¹¹ Jeden z nejdůležitějších zahajovacích rituálů se týkal první menstruace. Tento rituál oslavoval přechod z dětství ke schopnosti dát život z vlastního břicha, oslavoval schopnost být nositelkou sexuální síly a všech ostatních ženských vlastností. Ceremonie se zabývala červenou krví ve všech jejích stavech: děložní krví při menstruaci, porodu, potratu, která vždy stéká směrem k chodidlům. Jak je vidět, původní rudé boty měly hodně významů.

Odkaz ke Dni nevinných je také přidáný později. Odkazuje na slavnostní křesťanský den, který v Evropě konečně zastínil oslavy zimního slunovratu ze starého pohanského světa. Během starších pohanských oslav ženy praktikovaly rituální očistu ženského těla a ženského ducha/duše v přípravě na obrazný i doslovný nový život v nadcházejícím jaru. Tyto rituály zahrnovaly skupinové lkaní nad ztrátami při porodech,¹² zahrnujícími smrt dítěte, potrat, nedonošení, porod mrtvého dítěte a další důležité události v ženském sexuálním a reprodukčním životě v minulém roce.¹³

Nyní v příběhu dochází k jedné z nejvíce odhalujících epizod psychického útlaku. Dětská hladovějící touha po duši rozbíjí ohrady svého vyprahlého chování. U ševce využije stařeniny krátkozrakosti a popadne podivné rudé boty. Bláznivý hlad po duševním životě pronikl na povrch a popadl, co mu přišlo do cesty; ví totiž, že brzy bude opět potlačován.

Toto explozivní psychologické popadnutí nastává, zatlačí-li žena velké části svého Já do stínů duše. Z pohledu analytické psychologie způsobuje vytěsnění z pozitivních i negativních instinktů, pohnutek a pocitů do nevědomí to, že se usídlí ve stínové realitě. Zatímco se ego a superego pokouší stále hlídat stínové impulzy, samotný tlak, který vytěsnění způsobuje, je jako bublina po straně pneumatiky. A nakonec, jak se pneumatika otáčí a zahřívá, tlak na bublinu se zesiluje a způsobí vnější explozi, při které se uvolní veškerý obsah vnitřku.

Stín se chová podobně. Tak může lakomá osoba každého ohromit a náhle věnovat miliony opuštěným dětem. Nebo naopak milá osoba je najednou schopna

způsobit výtržnost a dočasně se chovat jako vybuchující rachejtle. Poznáváme, že pokud pootevřeme trochu dveře do stínového království a necháme pokaždé uniknout několik různých věcí, seznámíme se s nimi a najdeme pro ně využití, můžeme zmenšit překvapení, způsobené stínovými útoky a neočekávanými explozemi.

Přestože se hodnoty mohou v různých společnostech měnit, čímž se liší postavení negativního a pozitivního ve stínu, typické impulzy, které se považují za negativní, a proto jsou odsunuty do stínu, jsou ty, které nabádají člověka, aby kradl, podváděl, vraždil, aby různými způsoby jednal výstředně, a tak dále. Negativní stinné aspekty mají tendenci být podivně vzrušující, a přesto mají degradační povahu, berou vyrovnanost a pohodu z nálady a ze života jednotlivců, z partnerského vztahu i ze vztahu větších skupin lidí.

Stín však může obsahovat i božské, líbivé, krásné a mocné aspekty lidstva. Zejména u žen obsahuje stín téměř vždy velice jemné aspekty bytí, jež jsou její společností zakázány nebo málo podporovány. Na dně duší příliš mnoha žen leží vizionářská stvořitelka, moudrá pravdomluvkyně, ta dalekozraká, ta, která může o sobě mluvit bez pomlouvání, která může na sebe pohledět beze strachu, ta, která pracuje tak, aby ve svém umění vynikla. Pozitivní stínové impulzy žen v naší společnosti se nejčastěji týkají svolení pro tvorbu ručně dělaného života.

Tyto odhozené, znehodnocené a nepříjemné aspekty duše a Já tam pouze neleží ve tmě, ale spíše plánují, jak a kdy se osvobodí. Bublají si tam dole v nevědomí, zuří, vaří se a jednoho dne, bez ohledu na to, jak těsné je víko nad nimi, explodují ven a nahoru nekontrolovatelným proudem a se svojí vlastní vůlí.

Potom je to stejné, jak říkají lidé v lesích, jako pokoušet se nacpat zpátky deset liber bahna do pětilibrového pytle. To, co jednou vybuchlo a vytrysklo ze stínu, je těžké zastavit. Přestože by bylo mnohem lepší nalézt integrální způsob jak vědomě prožívat svou radost tvůrčím duchem, než být nucena to vše pohřbít, někdy je žena přitlačena ke zdi, a to potom má tyto následky.

Ke stínovému životu dochází, když spisovatelky, malíčky, tanečnice, matky, hledající, mystičky, studentky nebo cestovatelky přestanou psát, malovat, tančit, starat se o děti, hledat, zírat, učit se a cestovat. Možná že přestaly, protože čímkoliv se dlouho zabývaly, nedalo jim to, co očekávaly, nebo se jim nedostalo zaslouženého uznání nebo existuje mnoho dalších důvodů. Když tvůrkyně něčeho přestane z jakéhokoliv důvodu tvořit, potom je energie, která do ní přirozeně proudí, nasměrována pod zem, odkud jde na povrch kdykoliv a kdekoliv může. Jelikož žena cítí, že během dne nemůže naplno dělat to, co chce, začne vést podivný dvojitý život, předstírajíc jednu věc během dne a konajíc něco jiného, dostane-li příležitost.

Předstírá-li žena, že má svůj život srovnaný v malém úhledném balíčku, potom vše, čeho dosáhne, je to, že veškerou svoji vitální energii vecpe dolů do stínu. Je

mi dobře, říká taková žena. Podíváme se na ni přes místnost nebo do zrcadla. Víme, že jí dobře není. Potom se jednoho dne dozvíme, že se dala dohromady s nějakým hráčem a utekla s ním do Tippicanoe, aby se stala královnou herny. A díváme se, co se stalo, protože víme, že hráče nenáviděla a vždy chtěla žít na ostrovech Orcas, a ne v Tippicanoe, a nikdy předtím se ani slůvkem nezminila o hernách.

Jako Hedda Gablerová ve hře Henrika Ibsena může žena předstírat, že žije obyčejným životem, zatímco skřípe zuby, ale je tady vždy cena, která se musí zaplatit. Hedda skrývá vášnivý a nebezpečný život, když hraje hru se svým bývalým milencem a se Smrtí. Navenek předstírá, že je spokojená nošením svých klobouků a posloucháním malicherných řečí svého suchého manžela o jeho zaprášeném životě. Žena může být navenek zdvořilá a dokonce cynická, ale uvnitř krvácí.

Nebo jako Janis Joplinová může žena zkoušet poslouchat, dokud to již nemůže vydržet, a potom její tvůrčí povaha, zrezavělá a nemocná nuceným pobytem ve stínu, divoce vybuchne a vzbouří se proti principům víry množení bezohlednými způsoby, které neuznávají dary člověka a jeho samotný život.

Můžeš tomu říkat, jak chceš, ale ukrývání jednoho života, protože tomu opravdovému nebylo dáno dosti prostoru vzkvétat, je pro ženskou vitalitu velmi těžké. Zajata a vyhladovělá žena skrývá různé druhy věcí; neschválené knihy a hudbu, přátelství, sexuální pocity, náboženskou příslušnost. Ukrývá tajné myšlení, sny o revoluci. Krade čas, kdy může být pryč od svého partnera, svojí rodiny. Potají přináší poklad do domu. Krade čas na psaní, na přemýšlení, svůj duševní čas. Přináší potají ducha do ložnice, potají píše báseň před prací, skrývá poskok nebo objetí, když se nikdo nedívá.

Aby se dostala z této polarizované cesty, musí se žena vzdát přetvářky. Skrývání zastíraného duševního života nikdy nefunguje. Když to nejméně očekáváš, protrhává stěny. Potom dochází k neštěstí všude kolem. Je lepší vstát, postavit se, ať je již ručně dělaná platforma jakákoliv, a žít co nejvíce můžeš, jak nejlépe umíš, a předejít ukrývání padělků. Drž se toho, co má pro tebe opravdový význam a zdraví.

V pohádce dítě popadne boty před stařenou, které již zrak neslouží. Zde je potvrzeno, že systém suchých a puntičkářských hodnot je sám zbaven schopnosti vidět zblízka, sledovat, co všechno se kolem děje. Je to typické pro zraněnou vnitřní duši a také pro společnost nevnímat osobní tíseň sebe sama. Mladá dívka tedy provede v dlouhé šňůře několika jednu další špatnou volbu.

Předpokládejme, že její první krok k zajetí, kterým bylo vstoupení do zlaceného kočáru, zavinila nevědomost. Řekněme, že když se vzdala své vlastní ruční práce, bylo to sice neuvážené, ale typické pro ty, kteří nemají životní zkušenost. Nyní však chce ty boty ze ševcovy skříně a paradoxně je tento impuls směrem k novému životu správný, ale strávila již příliš dlouhý čas u staré ženy a její instinkty se při výběru smrtelného potenciálu neburcují. Ve skutečnosti je švec s dív-

kou jakoby spolčený. Při jejím výběru mrká a usmívá se. Vlastně jí pomáhá ty boty potouchle získat.

Ženy takto obelhávají samy sebe. Odhodí poklad, ať již je to cokoliv, ale potom kradou útržky a kousky jakýmkoliv způsobem. Pokračují v psaní? Ano, ale tajně, takže nemají žádnou oporu, žádnou odezvu. Chce studentka vystudovat? Ano, ale tajně, takže nemá žádnou pomoc, žádného rádce. Riskuje umělkyně, když se ukáže s úplně originální prací, nebo jenom představuje vybledlé imitace, které z ní učiní šaška namísto zářného příkladu? A co ambiciózní žena, která předstírá, že taková není, má ale celé srdce směřované k dosažení něčeho pro sebe, své lidi, svůj svět? Je mocným snílkem, přesto se sama odsoudí, aby šla kupředu namáhavě a v tichosti. Velmi smutné je, když člověk nemá nikoho, komu by se svěřil, když nemá žádného rádce, když nemá nic, co by ho povzbudilo.

Je těžké krást život po tenkých vláčkách, ženy to však dělají každý den. Když je žena nucena život skrývat, dostává se do stavu minimálního přežívání. Krade život z doslechu těch, ať již oni jsou kýmkoliv v jejím životě. Navenek jedná bez zájmu a klidně, ale kdykoliv se objeví proužek světla, její hladové Já vyskočí a utíká za nejbližší podobou života, rozzáří se, brání, bláznivě útočí, tancuje, vyčerpá se a potom se snaží vplížit zpátky do černé cely, dříve než si kdokoliv všimne, že odešla.

Dělají to ženy, které mají ubohé manželství. Ženy s pocitem méněcennosti tak jednají. Ženy plné studu, ženy, obávající se trestu, zesměšnění nebo ponížení, se také tak chovají. Dělají to ženy, jež mají raněné instinkty. Ukrývání je dobré pro zajatou ženu pouze tehdy, jestliže skrývá správnou věc, věc, která vede k jejímu vysvobození. Skrývání dobrých, naplňujících a statečných částí života přesvědčuje duši ještě více o tom, že ukrývání přestane a že bude osvobozena žít svobodný život otevřeně a podle svého.

V divoké duši je totiž něco, co nepřipustí, abychom donekonečna pouze přežívaly. Ve skutečnosti je pro ženu usilující o uvědomění nemožné, aby se trochu nadýchala čerstvého vzduchu a nechtěla víc. Pamatuješ na to, když jsi byla malé dítě a pokoušela se překonat sama sebe a zadržovala dech? I když se budeš pokoušet, abys vystačila s trochou vzduchu nebo žádným, nějaká velká pěst dole převezme velení; je to něco divokého a dožadujícího se, co tě nakonec nutí lapat po vzduchu, jak nejvíce můžeš. Hltáš jej, rozkousáváš jej, dokud opět plně nedýcháš.

Naštěstí je také něco podobného v duši. Přemůže nás to a nutí nás dýchat čerstvý vzduch. Vlastně víme, že nemůžeme přežívat kradením malých doušek života. Nespoutaná síla v duši ženy vyžaduje, aby měla přístup k tomu všemu. Můžeme zůstat ostražitě a brát si věci, které jsou pro nás dobré.

Švec v pohádce předem nastiňuje starého vojáka, který později v příběhu dává botám život v intencích utanči-se-k-smrti. Je příliš mnoho podobenství mezi touto postavou a tím, co víme o archetypální symbolice, abychom si mysleli, že je

pouhým nevinným přihlížejícím. Přirozený dravec duše (a také ten, jež patří ke společnosti) mění tvar, je to síla, která má schopnost se maskovat, stejně jako pasti, klece a jedovaté návnady jsou zamaskovány tak, aby si jich nikdo nevšiml. Musíme brát též v úvahu, že švec se baví tím, že podvedl starou ženu.

Ne, je pravděpodobné, že hraje stejnou hru jako voják, který je samozřejmě obrazem ďábla v převlečení.¹⁴ Za starých dob byl ďábel, voják, švec, hrbáč a další podobné postavy používány k zobrazení negativních sil povahy země i lidské povahy.¹⁵

I když bychom mohli být hrdi na duši, která je natolik statečná, že se pokusí něco skrýt – cokoliv, za takových vyprahlých podmínek – skutečností zůstává, že to samo o sobě není hlavní věcí. Psychologie, která chce na svět pohlížet celistvým pohledem nemůže zahrnovat pouze tělo, mysl a duši, ale také společnost a prostředí. A v tomto světle se na každé úrovni musíme ptát, jak je možné, že jakákoliv jednotlivá žena má pocit, že se musí krčit, obávat, plazit se a prosit o život, jenž patří stejně pouze jí. Jaká je to společnost, která toto vyžaduje? Pátrání po příčinách tlaku každé vrstvy vnitřního i vnějšího světa zabrání ženě v domněnce, že kradení ďábelských bot je vůbec nějaká konstruktivní volba.

Past číslo 6: Podlézání kolektivu, vzpoura stínu

Dívka si potají obuje rudé boty, vejde do kostela, nehledí na nic, co se kolem ní děje, a komunita ji uráží. Vesničané na ni žalovali. Je potrestána. Rudé boty jsou jí odebrány. Je však příliš pozdě, již se na ně chytla. Ještě se nejedná o posedlost, ale o to, že kolektiv inspiruje a posiluje její vnitřní hladovění tím, že vyžaduje kapitulaci ve prospěch svých úzkých hodnot.

Můžeš se pokusit mít tajný život, ale dříve či později tvé superego, nějaký negativní komplex a/nebo sama společnost tě srazí dolů. Je těžké ukrývat něco zakázaného, po čem hladovíš. Je těžké skrývat kradené požitky, i když nejsou využívají.

Charakterem negativních komplexů a společností je vrhnout se na jakýkoliv rozdíl a nesouhlas mezi společenským názorem na to, co je přijatelné chování, a rozdílným impulsem jednotlivce. Stejně jako někteří lidé šílí, vidí-li jediný list na svém chodníčku, tak i negativní předsudek vytasí své meče, aby oddělil jakéhokoliv člena, který není konformní.

Někdy kolektiv nutí ženu, aby byla svatá, aby byla osvícená, politicky korektní, aby měla všech pět pohromadě, aby z každé její práce vzniklo veledílo. Začneme-li podlézat kolektivu a podrobíme se tlakům nesmyslné poslušnosti, jsme sice uchránění před vyhnanstvím, ale zároveň tím nebezpečně ohrožujeme své nespoutané životy.

Někteří si myslí, že jsou pryč ty doby, kdy žena, nazývaná divokou, byla prokletá. Byla-li divoká, což znamenalo, že jednala svým přirozeným Já, byla označena za špatnou a zlou. Není pravda, že ty doby jsou za námi. Došlo ke změně pouze v typech ženského chování, které se považují za vybočující. Například zaujme-li dnes v různých částech světa žena postoj týkající se politiky, společnosti, spirituality, rodiny nebo životního prostředí, poukáže-li na to, že určitý vládce nemá na sobě žádné šaty, mluví-li za ty, kterým je ublíženo nebo kteří nemají hlas, potom jsou její motivy příliš často zkoumány, aby se zjistilo, zda nezdivočela, což znamená, zda se nezbláznila.

Pro divoké dítě, zrozené do strnulé společnosti, je obvyklým následkem zkušenost ponížení, protože se cítí být odstrčené. Zacházejí s obětí, jako kdyby neexistovala. Od takové osoby odnímají duševní zájem, lásku a další psychické nepostradatelnosti. Účelem je přinutit ji, aby se podřídila, jinak bude duševně zničena a/nebo vyhnána z vesnice, aby strádala a zahynula.

Je-li žena odstrčena, je to téměř vždy proto, že udělala nebo hodlá udělat něco divokého, častokrát něco tak jednoduchého, jako je vyjádření trochu odlišného názoru nebo oblékání do barvy, která není schválena – jsou to jak malichernosti, tak důležité věci. Musí být pamatováno na to, že utiskovaná žena ani tolik neodmítá zapadnout, ale že prostě zapadnout nemůže bez toho, aby zároveň nezemřela. Její duševní integrita je v nebezpečí a ona bude usilovat o svobodu všemi možnými způsoby, i když by měla riskovat.

Uvádím příklad ze současné doby. Podle zpravodajství CNN, ženy ze Saúdské Arábie, které neměly podle náboženské víry muslimů povoleno řídit auta, skočily na počátku Golské války do aut a řídily. Po válce tyto ženy stanuly před tribunálem, který jejich jednání odsoudil, a nakonec, po dlouhém vyšetřování a zatracování, byly tyto ženy vydány pod správu svých otců, bratrů a manželů, kteří museli příslibit, že se postarají o to, aby v budoucnu nedošlo k porušení nařízení.

Toto je případ, kdy se žena, jež dává život a radost, podepsala na bláznivém světě, kdy její podpis je považován za skandální, nenormální a nezřízený. Na rozdíl od dítěte v pohádce, které se nechá od společnosti okolo sebe zatlačit ještě více do strnulého systému, je někdy jedinou alternativou podlézání vyprahlému kolektivu to, že je třeba vykonat něco, co je prosáklé odvahou. Tento čin nemusí nezbytně otřást zemskými základy. Odvaha znamená následovat hlas srdce. Jsou miliony žen, které každý den vykonají čin hodný velkého srdce. Není to pouze jednotlivý čin, který přetváří vyprahlý kolektiv, ale též návaznost na tyto činy. Jak mi jednou řekla jedna buddhistická jeptiška Voda kape z kamene.

Ve většině kolektivů, které podporují útisk ženských nespoutaných, oduševnělých a tvořivých životů, je navíc jeden velmi skrytý aspekt, a je jím podporování toho, aby ženy samy na sebe pověděly, aby obětovaly své sestry (nebo bratry) kritikám, které neodráží příbuznost, jež se nachází ve známých hodnotách ženského

charakteru. To zahrnuje nejenom podněcování jedné ženy, aby udávala druhou, a tím ji vystavila trestu za jednání jejím ženským a integrálním způsobem, za všímavost k určité zřůdnosti nebo nespravedlnosti, ale také podporují starší ženy, aby spolupracovaly na fyzickém, mentálním a spirituálním napadání žen, které jsou mladší, méně silné nebo bezmocné, a v neposlední řadě podněcují mladé ženy, aby si nevšímalý a zavrhovaly potřeby žen, které jsou mnohem starší než ony.

Když žena odmítá podporovat vyprahlý kolektiv, odmítá tím zastavit své nespoutané myšlení, což se odráží na jejím dalším jednání. Rudé boty nás v podstatě učí, že divoká duše musí být řádně chráněna – musíme si ji samy bezpochyby vážít, musíme mluvit v jejím zájmu a odmítat se podrobit psychickému onemocnění. Také se učíme, že to nespoutané, protože má svou energii a krásu, je vždy sledováno tím nebo oním, jednou nebo druhou skupinou za účelem získat kořist nebo proto, aby bylo oslabeno, změněno, ovládnuto, zavražděno, převráceno nebo kontrolováno. Nespoutané potřebuje vždy hlídače u vstupní brány, aby nebylo zneužito.

Je-li kolektiv nepřátelský vůči přirozenému životu ženy, nepřijme-li pomlouvácné a znevažující označení, které jí bylo dáno, potom ona může a musí, jako to ošklivé káčátko, vydržet a hledat, kam patří – a pokud možno přežít a překonat ty, kteří ji pomlouvají.

Problém s dívkou v rudých botách je ten, že namísto toho, aby získala sílu pro boj, je zajata romantikou těch bot. Je důležité, aby vzpoura byla efektivní. Dívka je natolik zaujata rudými botami, že její vzpoura vlastně nemá význam, neusiluje o změnu, nepřináší žádné uvědomění.

Přála bych si, abych mohla říci, že dnes pro ženy již žádné pasti neexistují nebo že ženy jsou dnes tak moudré, že by si již zdálky nějakých pastí všimly. Není to tak. Ve společnosti máme stále dravce, jenž usiluje o narušení a zničení veškerého uvědomění a veškerého úsilí po celistvosti. Je mnoho pravdy ve rčení, jež říká, že svoboda se musí každých dvacet let vybojovat znovu. Někdy se zdá, že by se o ni mělo bojovat každých pět minut.

Nespoutaná příroda nás však učí, že budeme přijímat výzvy tak, jak se dostaví. Když jsou vlci lovení, neříkají: Ach ne! Ne znovu! Předstírají útěk, skáčou, běží, ukrývají se, hrají si na mrtvé, brání se, chovají se tak, jak je třeba. Nesmíme být tedy šokováni tím, že dojde k degradaci systému, rozkladu a k těžkým časům. Musíme chápat, že to, co bere do zajetí ženskou radost, se bude stále přemísťovat a měnit tvar, ale my v našich vlastních charakterech najdeme neomezenou životní sílu, to nepostradatelné libido pro veškeré činy srdce.

Past číslo 7: Předstírání, normalizace abnormálního

Jak se příběh rozvíjí, je dívka kárána za to, že nosí rudé boty do kostela. Přestože se nyní dívá na polici, kde jsou boty odložené, nedotkne se jich. Do té doby se pokoušela obejít bez svého duševního života; to nefungovalo. Potom se pokoušela zakrývat dvojí život; to také nefungovalo. Nyní zkouší být hodná.

Problém s být hodnou je ten, že toto neřeší podkladovou vrstvu existence stínu, která opět vyvstane jako tsunami, obrovská přílivová vlna, a povalí se dolů, ničíc cestou všechno. Ve stavu být hodná zavírá žena oči před vší tvrdostí, pokřiveností a škodlivostí kolem sebe a pouze se pokouší se s tím vyrovnat. Její pokusy přijmout tento abnormální stav dále zraňují její nespoutané instinkty reagovat, měnit a klást důraz na to, co je správné a co není.

Anne Sextonová napsala o pohádce Rudé boty ve své básni, též nazvané „*Rudé boty*“, toto:

Stojím v aréně
mrtvého města
a zavazuji si rudé boty...
Nejsou moje.
Jsou mojí matky.
A předtím její matky.
Předávány jako dědictví,
ale ukryty jako ostudné dopisy.
Dům a ulice, do kterých patří,
jsou ukryty, a také všechny ženy
jsou schovány...

Pokoušet se být hodnou, pořádnou a poslušnou tváří v tvář vnitřnímu i vnějšímu nebezpečí nebo proto, aby se skryly psychické nebo skutečné životní situace, zbaňuje ženu duše. Odděluje ji to od poznání; dělí ji to od schopnosti jednat. Jako dítě v našem příběhu, které hlasitě neodmlouvá, které skrývá svůj hlad, které se pokouší navodit zdání, že uvnitř něj nic neplane, tak i žena v současnosti má stejnou vadu, když normalizuje abnormální. Tato porucha je velice rozšířená ve všech společnostech. Normalizace abnormálního způsobuje, že duch, jež by za normálních okolností jednal, aby napravil situaci, se namísto toho ponoří do nudy, sebeuspokojení a nakonec, jako ta stařena, do slepoty.

Existuje důležitá studie, která poskytuje náhled do situace, kdy žena ztratí sebeobrané instinkty. Na počátku 60. let vědci¹⁶ provedli pokusy na zvířatech, aby zjistili něco o instinktu útěku u lidí. Při jednom pokusu zavedli elektřinu do dna jedné poloviny klece, takže pes, umístěný uvnitř, dostal šok pokaždé, když vkročil na pravou stranu. Pes se rychle naučil zůstat v levé polovině klece.

Potom zavedli elektřinu do levé poloviny dna klece a pravá strana zůstala bez elektřiny. Pes se rychle přeorientoval a zůstal na pravé straně klece. Pak byla do celého dna klece zavedena elektřina, aby dávala nepravidelné šoky, takže bez ohledu na to, kde pes ležel nebo stál, stejně dostal šok. Pes byl nejprve zmaten a pak začal panikařit. Nakonec to vzdal a lehl si, přijímal šoky tak, jak přicházely, a již se před nimi déle nepokoušel uniknout ani je přelstít.

Experiment však tímto nekončil. Další krok byl, že se u klece otevřely dveře. Vědci očekávali, že pes rychle vyběhne ven, ale on neutekl. Přestože mohl klec opustit, kdyby chtěl, ležel tam a nechal si dávat nečekané šoky. Z toho vědci vyvodili, že když je nějaký tvor vystaven násilí, bude se pokoušet přizpůsobit, takže i když potom násilí pomine nebo tento tvor dostane volnost, zdravý instinkt utíkat je velmi zeslaben a on namísto útěku zůstává na místě.¹⁷

V termínech nespoutaného charakteru žen je to tato normalizace násilí, vědci tomu následně říkají naučená bezmocnost, která ovlivňuje ženy tak, že nejen zůstanou s opilými partnery, napadajícími zaměstnavateli a se skupinami, které je využívají a obtěžují, ale mají pocit, že nejsou schopné povstat na podporu toho, v co věří celými svými srdci: svému umění, svým láskám, svému životnímu stylu, své politice.

Normalizace abnormálního se; přes svědectví, které dokazuje, že to přináší pouze vlastní škodu,¹⁸ vztahuje na veškerá ublížení fyzických, emocionálních, tvůrčích, spirituálních a instinktivních charakterů. Ženy stojí před tímto problémem tehdy, když jsou překvapeny činností, která neochraňuje jejich duševní životy před společenskými, psychickými nebo jinými útoky.

Psychicky si zvykneme na šoky, mířené na naše nespoutané povahy. Pokoušíme se být hodné, a přitom normalizujeme abnormální. Výsledkem je to, že ztrácíme sílu utéci. Ztratíme sílu zastávat se pralátky duše a života, kterých si vážíme nejvíce. Jsme-li posedlé rudými botami, potom veškeré důležité osobní, společenské a jiné otázky jdou stranou.

Když se člověk vzdá vlastnoručně připraveného života, je to značná ztráta účelu a vlastně je tím dána příležitost k tomu, aby došlo k různým druhům zranění duše, povahy, společnosti, rodiny. Ublížení přírodě je stejné jako omráčení lidských duší. Nejsou a nemohou být viděny odděleně, jako by k sobě nepatřily. Hovoří-li jedna skupina o tom, jak je divočina špatná a druhá skupina argumentuje, jak jí bylo ublíženo, něco je drasticky špatně. V instinktivní duši Divoška vyhlíží do lesa a spatřuje tam domov pro sebe a všechny lidi. Jiní se naopak mohou dívat na stejný les a představovat si jej bez stromů a mít přitom plné kapsy peněz. Toto představuje vážné mezery ve schopnosti žít a nechat žít tak, aby mohlo žít vše.

Když jsem byla v 50. letech malé dítě, na počátcích průmyslového potupování země, potopila se nákladní loď s olejem na Michiganském jezeře. Po dnu stráveném na pláži drhly matky své děti se stejnou vervou, kterou si obvykle rezer-

vovaly na drhnutí dřevěných podlah; jejich děti byly celé pokryté olejovými skvrnami.

Z trosk lodi se šířil hustý olej, který cestoval ve velkých mapách jako plovoucí ostrůvky, jež byly dlouhé a široké jako městské bloky domů. Když se srazily s přístavními moly, skvrny se roztříštily na malé kousky, vsákly se do písku a pod vlnami se dostaly na břeh. Po léta tam nikdo nemohl plavat, aby následně nebyl pokryt černým nánosem. Děti, které si stavěly hrady, nabraly z ničeho nic do dlaní mazlavý olej. Milenci se již nemohli povalovat v písku. Psi, ptáci, vodní život a lidé – ti všichni trpěli. Vzpomínám si na ten pocit, jako kdyby bombardovali moji katedrálu.

Poranění instinktu a normalizace abnormálního vedlo matky, aby ty skvrny od oleje stíraly, ty další, stále další hříchy továren, rafinérií a oceláren, aby je co nejlépe stíraly ze svých malých dětí, svého prádla, z vnitřností svých milovaných, a přestože cítily zmatek a měly starosti, efektivně odhodily svůj právoplatný hněv. Ne všechny, ale většina si zvykla na to, že nejsou schopné zasahovat do šokujících událostí. Za porušení ticha, za útěk z klece, za označení špatného a za požadavky změn byly obávané tresty.

Z podobných událostí, jež se staly během našich životů, můžeme vidět, že nepromluví-li ženy, nezve-li se dostatečné množství lidí, potom je hlas Divošky umlčen, čímž je i svět zbaven přirozeného a nespoutaného. Nakonec je zbaven vlka, medvěda a dravců. Zbaven zpěvu, tance a tvoření. Zbaven lásky, obnovy a daru země. Okraden o čistý vzduch a vodu a hlasy svědomí.

Přestože byly ženy za tehdejších časů, a příliš často i dnes, naplněny touhou po divoké svobodě, stejně čistily SOS na porcelánu žíravinami a zůstávaly, jak tomu říkala Sylvia Plathová, připoutány ke svým pračkám Bendix. V nich praly a máchaly prádlo ve vodě, která byla příliš vařící pro dotek lidské ruky, a snily o jiném světě.¹⁹ Jsou-li instinkty zraněné, lidé budou normalizovat útok za útokem, činy ničení a bezpráví vůči sobě, svým dětem, svým milovaným, své zemi a dokonce i vůči svým bohům.

Tato normalizace šokujícího a potupujícího je odmítána obnovou raněného instinktu. S napraveným instinktem se vrací integrální divoká povaha. Namísto tančení po lese v rudých botách, dokud není všechn život umučen a neztrácí smysl, se můžeme vrátit do vlastnoručně připraveného života, znovu vyrobit své vlastní boty, jít svou chůzí, hovořit svojí mluvou.

I když je pravda, že se mnohému naučíme při opouštění svých projekcí (ty jsi namyšlený, ty jsi mi ublížil) a nahlédnutím na to, jak jsme zlí sami na sebe, jak si ubližujeme, přesto by toto nemělo být koncem hledání.

Na past uvnitř pasti narazíme, když se budeme domnívat, že vše je vyřešeno odnětím projekcí a nalezením uvědomění v sobě. Toto je někdy pravda, a někdy ne. Spíše než vzor tohoto bud/anebo – je to buď něco chybějícího tam venku,

nebo něco, co chybí nám – je užitečnější užívat modelu a/a. Máme vnitřní problém a vnější problém. Tento vzor povoluje celistvé pátrání a daleko rozsáhlejší hojení ve všech směrech. Podporuje ženy, aby se dotazovaly na status quo se sebevědomím, aby nehleděly pouze na sebe, ale také na svět, který na ně náhodou, nevědomě nebo záměrně vyvíjí tlak. Model a/a není míněn tak, aby se užíval jako něco obviňujícího, obviňování sebe nebo ostatních, ale je spíše způsobem pro zvážení a posuzování odpovědnosti, jak vnitřní, tak vnější, a toho, co je třeba změnit, žádat a přijímat. Zastavuje rozklad, když žena chce stmelit vše ve svém dosahu, neopomíjí její vlastní potřeby a neodvrací ji od světa.

Mnoho žen je nějakým způsobem schopno se udržet ve stavu zajetí, prožívají však poloviční, chudší život. Přežijí, ale na sklonku svých dní se stávají zatrpklými. Mají pocit beznaděje a často se stávají smrtelně zamklé a zoufalé, jako dítě, které plakalo a plakalo a lidská pomoc nepřicházela. Následuje únava a rezignace. Klec spadla.

Past číslo 8: Nezřízené tancování, posedlost a závislost

Ve svém soudu se stařena dopustila tří chyb. Přestože měla být, jak bylo zamýšleno, ochránkyní, rádkyní duše, je příliš slepá na to, aby viděla skutečnou povahu bot, které sama zaplatila. Není schopná vidět, jak je jimi dítě okouzleno, neprohlédne ani charakter muže s rusým vousem, který čeká u kostela.

Starý muž s rusým vousem zaklepal na podrážky dětských bot a tyto vibrace přivedly dětské nohy k tancování. Nyní dívka tancuje, ach, jak jen tancuje..., ale nemůže přestat. Jak stará žena, která měla jednat jako ochránkyně duše, tak i dívka, která měla vyjádřit radost duše, obě postrádají veškeré instinkty a zdravý rozum.

Dítě vyzkoušelo všechno: přízpůsobení se staré ženě, nepřizpůsobení se, skrývání, bylo hodné, přestalo se kontrolovat a odtancovalo, získalo zpět samo sebe a bylo opět hodné. Zde jej jeho hladovění po duši a smyslu nutí znovu sáhnout po rudých botách, připnout si je a začít svůj poslední tanec, tanec do mlhavého nevědomí.

Dívka se přizpůsobila suchému, krutému životu, čímž ve svém stínu vyvolala větší touhu po botách šílenství. Muž s rudým vousem přivedl něco k životu, ale dívka to nebyla; byly to ty mučící boty. Dívka se začíná točit a roztáčí svůj život pryč způsobem, který, stejně jako u závislosti, nepřináší vzpouru, naději nebo štěstí, ale naopak trauma, strach a vyčerpání. Nedostane se jí odpočinku.

A jak vtančí ke hřbitovu, duch mrtvých ji nepustí dovnitř. Pronáší nad ní tuto kletbu: Budeš tančit ve svých rudých botách, dokud nebudeš vypadat jako zjevení, jako duch, dokud ti nebude kůže viset z kostí, dokud z tebe nezbyde nic, pouze tvé vnitřnosti, které budou tančit. Budeš tančit od dveří ke dveřím všemi

vesnicemi a na každé dveře třikrát zaklepeš. Až lidé vyhlédnou, spatří tebe a budou se obávat, že je potká stejný osud. Tančete rudé boty, budete tančit. Duch mrtvých jí vtiskuje pečeť posedlosti, která se rovná závislosti.

Živory mnoha tvůrčích žen se ubíraly podle tohoto vzoru. Jako dospívající se Janis Joplinová snažila přizpůsobit morálce svého malého města. Potom trošku rebelovala, ležla v noci na kopce a zpívala z nich dolů, scházela se s uměleckými typy. Poté, když byli její rodiče zavoláni do školy, aby vysvětlili chování své dcery, začala žít dvojím životem, navenek byla netečná, ale v noci se kradla přes státní hranici, aby si poslechla jazz. Studovala na střední škole, onemocněla užíváním různých omamných látek, napravila se a pokoušela se chovat normálně. Postupně však začala opět holdovat alkoholu, dala dohromady malou kapelu, užívala drogy a opravdu si nasadila ty rudé boty. Tančila a tančila, dokud nezemřela na následky předávkování drogami ve věku dvaceti sedmi let.

Nebyla to její hudba, zpěv nebo její tvůrčí život, které ji nakonec zabily. Byl to nedostatek instinktu, který by rozpoznal pasti, který by věděl, kdy má dost, který by vytvořil hranice kolem jejího zdraví a vitality, který by pochopil, že přemíra láme malé psychické kosti, potom ty větší, až nakonec zkolabuje celá podstata duše a z osoby se stane kaluž namísto mocné síly.

Potřebovala pouze moudrý základ, kterého by se držela, jedno vlákno instinktu, které by vydrželo, dokud by nezačala s náročnou prací přestavby vnitřního citu a instinktu. Uvnitř nás všech je divoký hlas, který šeptá: Vydrž ještě déle... vydrž, dokud se neobnoví tvoje naděje, dokud neodpadne tvůj dočasný chlad, dokud se nevzdáš těch výmluvných polopravd, dokud se neproplíš, neprosekáš tou cestou, dokud nebudeš vidět, co je pro tebe správné, vydrž, dokud nezesílíš, dokud nezkusíš ten pokus, který bude fungovat, vydrž, dokud neuděláš tu konečnou čáru, a vůbec nevádí, jak dlouho to bude trvat, jakým stylem to uděláš...

Závislost

Není to radost ze života, která zabíjí duši dívky v Rudých botách, je to nedostatek té radosti. Neuvědomuje-li si žena své hladovění, neuvědomuje-li si následky užívání smrti rozdávajících prostředků a látek, potom tančí a tančí. Těmito prostředky a látkami mohou být například chronicky negativní přemýšlení, špatné vztahy, potupné situace, drogy nebo alkohol – jsou jako ty rudé boty; člověk se jich těžko zbavuje, jakmile ho jednou mají ve své moci.

V této náhradní závislosti na přehánění hraje stará, vyschlá žena duše hlavní roli. Na počátku byla slepá. Nyní onemocněla. Nemůže se hýbat, čímž v duši vytváří úplné vakuum. Není nikoho, kdo by rozumně promluvil k rozhárané duši. Nakonec stařena úplně umírá a nezanechává v duši vůbec žádné bezpečné území.

A dívka tancuje. Nejprve kroutí očima v extázi, ale později, když ji boty utancují k vyčerpání, se její oči kroutí hrůzou.

V divoké duši jsou ženiny nejsilnější instinkty k přežití. Jestliže však netrénuje svoji vnitřní i vnější volnost pravidelně, potom pokora, pasivita a čas strávený v zajetí oslabí její vnitřní dary vize, vnímání, sebevědomí a tak dále, ty, které potřebuje, aby mohla stát na svých vlastních nohou.

Instinktivní povaha nám říká, kdy dost znamená dost. Je bystrá a ochraňuje život. Žena si nemůže vynahradiť život, který byl plný zrady a bolesti, tím, že bude výstřední v požitcích, hněvu nebo lži. Stařena duše měla hlásit čas, měla nahlásit, kdy je dost. V této pohádce je stařena vyřízena; je udolána.

Někdy je pro nás velmi těžké uvědomit si, kdy své instinkty ztrácíme, neboť většinou je to pozvolný proces, jenž neproběhne v jednom dnu, ale je rozložen na delší dobu. Ztráta nebo umrtvení instinktu je také často podpořeno okolní společností, někdy i ostatními ženami, které berou ztrátu instinktu jako dosažení toho, že žena konečně patří do společnosti, kde není místo pro přirozenou ženu.²⁰

Závislost začíná, když žena ztrácí svůj vlastnoručně připravený život a jeho smysl a začne se jakýmkoliv způsobem upínat na něco, co ji takový život připomíná. V příběhu se dívka znovu a znovu pokouší o spojení s ďábelskými rudými botami, i když pro ni znamenají ztrátu kontroly. Ztratila svoji sílu rozlišování, svoji schopnost vycítit skutečnou podstatu věci. Protože ztratila svoji původní vitalitu, je ochotna přijmout smrtelnou náhradu. V analytické psychologii bychom řekli, že se vzdala svého Já.

Závislost a divokost si jsou podobné. Většina žen byla alespoň na nějaký čas v zajetí, některé tak strávily různě dlouhá období. Některé byly volné pouze *in utero*. V průběhu zajetí ztrácí všechny různá množství instinktu. U některých je raněn instinkt, který cítí, kdo je dobrou osobou a kdo není. Žena je potom často vedena špatně. Pro ostatní je silně oslabena schopnost reakce na bezpráví, často se stávají váhavými mučednicemi, neschopnými se bránit. U jiných je zase instinkt pro útek nebo boj zeslaben a stanou se oběťmi. A seznam by mohl pokračovat. V opačném případě odmítá žena, jež má všechny smysly v pořádku, jakékoliv odsouhlasení něčeho, co by nedávalo smysl nebo nebylo rozumné.

Zneužívání omamných látek je velkou a skutečnou pastí. Drogy a alkohol jsou v mnohém jako zneužívající milenec, který se k tobě nejprve chová dobře a potom tě mlátí, omlouvá se, opět se chvíli o tebe pěkně stará a pak tě zase bije. Past je v úsilí vydržet kvůli tomu dobrému a ve snaze přehlížet to špatné. To není správné. Nikdy to nemůže fungovat.

Joplinová se stala také vykonavatelkou nespoutaných přání ostatních lidí. Byla nositelkou určitého druhu archetypálního chování, které se ostatní báli sami vyjadřovat. Provolávali slávu jejímu rebelování, jako kdyby je mohla osvobodit tím, že se za ně stala divokou.

Janis učinila ještě jeden pokus o soulad s okolím, než začala padat dolů. Vstoupila do řad dalších mocných, ale raněných žen, které se pokládaly za létající šamanky. Také se však vyčerpaly a dopadly na zem. Frances Farmerová, Billie Holidayová, Anne Sextonová, Sylvia Plathová, Sara Teasdalová, Judy Garlandová, Bessie Smithová, Edith Piaf a Frida Kahlo – je to smutné, že životy některých našich oblíbených vzorů nespoutaných a nadaných žen skončily předčasně a tragicky.

Zdivočelá žena není natolik silná, aby představovala vytoužený archetyp pro každého, aniž by se zlomila. Zdivočelá žena by měla být ponořena do procesu hojení. Nežádáme rekonvalescenta, aby vynesl do patra piano. Vraccující se žena musí mít čas, aby zesílila.

Lidé, kteří jsou polapeni a uneseni rudými botami, si vždy zpočátku myslí, že ať je to cokoliv, na co mají vytvořenou závislost, je to prostě jejich spasitel. Někdy dává pocit fantastické moci nebo falešný pocit, že člověk má energii zůstat vzhůru celou noc, tvořit až do svítání, vydržet bez jídla. Nebo lidem pomáhá spát bez strachu z démonů, uklidňuje jim nervy, pomáhá jim nedbat tolik o věci, které pro ně hodně znamenají, nebo jim možná pomáhá již nadále nechtít milovat a ne být milován. Nakonec však, jak vidíme v pohádce, přináší pouze zamlžené pozadí, jež se otáčí tak rychle, že žádný skutečný život není opravdově prožíván. Závislost²¹ je bláznivá baba Jaga, která hltá ztracené děti a odhazuje je u dveří kata.

V domě kata

Příliš pozdní snaha zout boty

Byla-li nespoutaná povaha téměř zničena, je v nejextrémnějších případech možné, že může nad ženou převzít vládu schizoidní zhoršení anebo psychóza.²² Může prostě najednou zůstat v posteli, odmítat vstát, nebo bloumat kolem ve svém županu, nevědomky bude mít tři cigarety zapálené najednou v popelníku, nebo bude bez přestání plakat, může se začít toulat rozcuchaná městem a nechávat svoji rodinu v úžasu. Je také možné, že bude mít sebevražedné úmysly, a může buď nešťastnou náhodou přijít o život, nebo si jej vezme úmyslně sama. Daleko častěji však žena prostě přestává žít. Necítí se dobře ani špatně, prostě necítí nic.

Co se tedy děje se ženami, jejichž vibrační psychické barvy byly všechny zamíchány dohromady? Co se stane, když smícháš fialovou, modrou a zelenou barvu? Umělci vědí. Smícháš-li vibrační barvy, dostaneš barvu zvanou bahenní. Není to bahno nebo zem úrodná, ale sterilní, bezbarvá, podivně mrtvá, taková, která nevyzařuje světlo. Vznikne-li umělcům na plátnech takovéto bahno, musejí začít úplně znovu.

Toto je ta těžká část; zde musí být ty boty odříznuty. Odříznout se od něčeho, na čem jsme závislí, a co způsobuje vlastní záhubu, to bolí. Nikdo neví proč. Dalo by se říci, že zajatá osoba pocítí úlevu, dostane-li se až sem. Mysleli bychom si, že se během okamžiku bude cítit osvobozena. Mysleli bychom si, že se dotyčná osoba bude radovat. Ale je tomu úplně jinak, dochází ke stavu paralyzovaného strachu, kdy taková osoba slyší skřípání zubů a zjistí, že ten zvuk vlastně vydává sama. Má pocit, že nějakým způsobem krvácí, ale žádnou krev nevidí. Přesto je to tato bolest, toto odříznutí, toto „nemít nohu, aby se na ní člověk postavil“, bychom ten pocit nějak popsali, tato neexistence domova k návratu, a to je přesně zapotřebí k tomu, aby se začalo úplně znovu, aby se člověk vrátil k ručně vyrobenému životu, tomu, který každý den pracně, pozorně a uvědoměle vytváříme.

Ano, bolest způsobená odříznutím od rudých bot se dostaví. Ale celkové odříznutí od závislosti je naší jedinou nadějí. Je to odříznutí, naplněné absolutním požehnáním. Noha doroste, nalezneme svoji cestu, dostaneme se z toho, jednoho dne budeme opět utíkat, skákat a poskakovat. Do té doby bude náš ručně vypracovaný život připraven. Ponoříme se do něj a budeme šťastni, že máme další šanci.

Návrat k ručně vypracovanému životu, hojení zraněných instinktů

Končí-li pohádka takovýmto způsobem, smrtí nebo rozsekáním hlavní postavy, ptáme se, jak by to mohlo skončit jinak.

Z psychického hlediska je dobré mít na poloviční cestě stanici, místo, kde si odpočinout a zotavit se po útěku z hladovění. Rok nebo dva neznamenaají příliš, když člověk zjišťuje rozsah poranění, hledá pomoc, užívá léky, uvažuje o budoucnu. Rok nebo dva jsou přiměřená doba. Zdivočelá žena je žena, která prodělává cestu zpátky. Učí se probouzet, dávat pozor, nebýt naivní, neinformovaná. Bere svůj život do vlastních rukou. Aby se znovu naučila znát hluboké ženské instinkty, je velmi důležité, aby věděla, k čemu jsou vůbec určené.

Ať již se zranění týkalo tvého umění, slov, životního stylu, myšlenek nebo nápadů, zapletla-li jsi se do svetru s mnoha rukávy, vystříhej se ven a začni znovu. Za touhou a přáním, za pečlivě zdůvodněnými metodami, o kterých rádi hovoříme, za tím vším jsou pro nás ukryty jednoduché dveře, kterými můžeme projít. Na druhé straně jsou nové nohy. Vejdí tam. Když nebudeš moci jít, zkus se plazit. Přestaň mluvit a vrtat se v tom. Prostě to udělej.

Nemůžeme ovlivnit, kdo nás přivede na tento svět. Nemůžeme ovlivnit styl, ve kterém nás vychovávají; nemůžeme nutit společnost, aby se okamžitě stala přátel-

skou. Ale dobrá věc je to, že i po zranění, dokonce i ve zdivočelém stavu, dokonce i ve stavu zajetí, i tehdy můžeme své životy získat zpátky.

Psychologický plán duše pro návrat k sobě samé je následující. Obzvláště opatrně a pozorně se postupně uvolní do toho nespoutaného v tobě, nasad si etické a ochranné struktury, kterými získáš nástroje pro změření, když je něčeho příliš mnoho. (Obvykle jsi již velmi citlivá na to, když něčeho je příliš málo.)

Návrat k nespoutané a svobodné duši musí být učiněn rázně, ale uváženě. V psychoanalýze rádi říkáme, že na to, aby někdo byl dobře vyškoleným pomocníkem léčitele, je stejně tak důležité vědět, co nedělat, jako je nutné vědět, co dělat. Návrat ze zajetí k divokosti má pro nás stejnou radu. Podívejme se na to blíže.

Jámy, pasti a jedovaté návnady nastražené na nespoutanou ženu jsou specifické stejně jako společnost, ve které žije. Jmenuji zde ty, jež jsou běžné ve většině společností. Ženy z různého etnického a náboženského zázemí budou mít navíc specifické náhledy. V symbolickém smyslu vytváříme mapu lesů, ve kterých žijeme. Vyznačujeme na ní, kde žijí dravci, a popisujeme jejich zvyky. Říká se, že jediná vlčice zná každého tvora ve svém teritoriu na míle daleko. Tato znalost jí dává možnost žít co možná nejsvobodněji.

Získání ztracených instinktů a hojení raněných instinktů je skutečně v dosahu každého, neboť přichází, když žena dává dobrý pozor nasloucháním, sledováním a cítěním světa kolem sebe, a potom jedná tak, jak vidí jednat druhé; úsporně, účinně a duchaplně. Možnost sledovat ostatní, kteří mají instinkty neporušené, je pro obnovu nejdůležitější. Nakonec se naslouchání, sledování a jednání integrálním způsobem stává stylem s vlastním rytmem, takovým, který budeš trénovat, dokud se jej nenaučíš a nestane se pro tebe opět automatickým.

Byly-li naše vlastní nespoutané povahy raněny někým nebo něčím, odmítáme si lehnout a zemřít. Odmítáme toto zranění akceptovat. Povoláváme své instinkty a děláme to, co je třeba udělat. Divoká žena je povahou neúnavná a talentovaná. Protože však byla odříznuta od svých instinktů, je také naivní, zvyklá na násilí, přizpůsobivá k vyhnanství. Milenci, drogy, pití, peníze, sláva a moc neprospějí již způsobené škodě. Ale postupné znovu-vstoupení do instinktivního života prospěje. K tomuto žena potřebuje matku, dostatečně dobrou divokou matku. Hádej, kdo čeká, aby se stal tou matkou? Divoška se diví, proč ti to tak dlouho trvá, abys byla s ní, skutečně byla s ní, nejenom někdy, nebo když se to hodí, ale neustále.

Usiluješ-li dělat něco, čeho si ceníš, je důležité obklopit se lidmi, kteří nezištně tvé úsilí podporují. Mít kolem sebe takzvané přátele, kteří mají stejná zranění, ale žádnou skutečnou touhu jejich zhojení, je jak pastí, tak i jedem. Tento druh přátel tě bude podněcovat, abys jednala nezřízeně, mimo své přirozené cykly, v nesouladu se svými duševními potřebami.

Zdivočelá žena si nemůže dovolit být naivní. Vrací-li se ke svému přirozenému

životu, musí zvážit výstřednosti skeptickým okem a uvědomit si jejich vliv na svého ducha, duši a instinkt. Stejně jako vlčata, i my si pamatujeme pasti, jak jsou nalíčené a z čeho jsou vyrobené. Jenom tak zůstaneme volní.

Ztracené instinkty však neodcházejí bez toho, aby nezanechaly ozvěny a zbytky pocitů, které můžeme následovat a žádat zpět. Přestože je žena držena sametovou péstí vlastnictví a přísnosti, i když vzhledem k nezřízenému životu je pouze krůček od zkázy, nebo se možná jen začíná potápět, stejně ještě může zaslechnout šeptání divokého boha ve své krvi. Dokonce i za těch nejhorších okolností – jak jsou zobrazeny v Rudých botách – i tehdy mohou být velmi zraněné instinkty zhojeny.

Abychom toto všechno uspořádali, znovu a znovu ožívujeme divokou povahu, kdykoliv se váhy nahnou příliš k jedné nebo druhé straně. Budeme vědět, kdy nadešel čas se starat, protože vyrovnanost činí v podstatě naše životy většími a nevyrovnanost je zmenšuje.

Jednou z nejdůležitějších věcí, kterou musíme dělat, je chápat život, celý život, jako samostatně žijící tělo, takové, jež dýchá, obnovuje své buňky, loupe se a má odpadní látky. Bylo by hloupé si myslet, že se naše těla nezbavují odpadních látek častěji než jedenkrát za pět let. Bylo by hloupé uvažovat, že když jsme jedli včera, neměli bychom mít dnes hlad.

Stejně tak hloupé je myslet si, že když jsme jednou problém vyřešili, zůstane vyřešeným, že jakmile jsme se jednou poučili, budeme již nadále uvědomělými. Ne, život je obrovské tělo, které roste a ztrácí se na různých místech, různým tempem. Budeme-li jako to tělo, dáme-li si práci s novým růstem, budeme-li se plahočit skrz *la mierda*, výkaly, budeme-li dýchat nebo odpočívat, potom budeme opravdu naživu, budeme patřit do cyklů Divošky. Pokud si uvědomíme, že práce znamená vlastně pracovat, budeme mnohem divočejší a mnohem klidnější.

Abychom si radost udržely, budeme pro ni muset někdy bojovat, budeme se muset posílit a jít do toho naplno, bojovat takovým způsobem, ve kterém jsme nejohroženější. Během přípravy k útoku budeme muset obětovat nějaké pohodlí. Můžeme se dlouho obejít bez většiny věcí, téměř bez všeho, ne však bez naší radosti, ne bez těch ručně vyrobených rudých bot.

Skutečným zázrakem individualnosti a vzkříšení Divošky v nás je to, že my všechny ten proces začínáme a přitom nejsme ještě připraveny, nejsme ještě dost silné, nemáme dost znalostí; zahajujeme určitý dialog s myšlenkami a pocity, které jednak dráždí a jednak bouří uvnitř nás. Reagujeme, a přitom ještě neumíme tím jazykem hovořit, neznáme všechny odpovědi a ani ještě přesně nevíme, s kým mluvíme.

Ale stejně jako vlčice, která učí svá mláďata lovit a starat se o sebe, tak i tímto způsobem námi Divoška prorůstá. Začínáme mluvit jejím hlasem, přebíráme její vizi a její hodnoty. Učí nás vysílat zprávu o našem návratu těm, kteří jsou jako my.

Znám několik spisovatelů, kteří mají nad svým stolem následující citát. Znám jednu autorku, která jej nosí složený v botě. Citát je z básně, kterou napsal Charles Simic a znamená vlastně základní radu pro nás všechny. Zní: Ten, kdo neumí výt, nenajde svoji smečku.²³

Chceš-li povolat zpět divokou ženu, odmítej zajetí.²⁴ S instinkty, zaostřenými pro vyrovnanost – skoč kamkoliv chceš, vyj podle své vůle, vezmi si, co je k má-ní, všechno o tom zjisti, dovol, aby tvoje oči vyjadřovaly tvé pocity, nahlédni do všeho, spatři vše, co můžeš spatřit. Tancuj v rudých borách, ale trvej na tom, aby to byly ty, které jsou tebou ručně vyrobené. Mohu ti slíbit, že se staneš vitální ženou.

☘ KAPITOLA 9

Návrat domů: Návrat k sobě samému

Existuje čas lidský a čas přírody. Když jsem ještě byla malá, žila jsem nahotě v severních lesích, a než jsem se dozvěděla, že rok má čtyři roční období, myslela jsem si, že jsou jich tucty; čas nočních bouřek, čas pro zapalování hřejivého ohně uvnitř, čas pro oheň venku, čas krve na sněhu, čas ledových stromů, skloněných stromů, plačících stromů, chvějících se stromů, mechových stromů, čas kývajících se špiček stromů a čas, kdy stromy odhazují svá děťátka. Milovala jsem období diamantového sněhu, odpařujícího se sněhu, vrzajícího sněhu, dokonce i špinavého a kamenného sněhu, neboť ten znamenal, že čas květů na řece začíná.

Tato období byla jako důležití a svatí hosté, kteří měli každý svůj způsob ohlašování; otevřené borové šišky, zavřené borové šišky, vůně tlejícího listí, vůně přicházejícího deště, suché vlasy, ochablé vlasy, bujné vlasy, seschlé dveře, nabobtnané dveře, dveře, jež nelze vůbec zavřít, okenní tabule pokryté ledovými kresbami, okenní tabule pokryté mokřými lístky květů, okenní tabule pokryté žlutým pylem, okenní tabule postříkané mízou. Naše vlastní pokožka měla také svoje cykly; byla scvrklá, zpocaná, tvrdá, opálená sluncem, měkká.

Duše a duch ženy mají též své vlastní cykly a období práce a samoty, běhu a klidu, sounáležitosti a oddělení, píše a odpočinku, tvoření a inkubace, pobytu venku ve světě a návratu do duševna. Když jsme dětmi a mladými dívkami, veškeré tyto fáze a cykly jsou zaregistrovány instinktivní povahou. Visí nám nablízku, uvědomujeme si a jednáme v různých intervalech tak, jak umíme.

Děti jsou divokou přírodou, aniž by jim to bylo sděleno, připravují se na příchod těchto období, vítají je, žijí s nimi a z těchto období si ponechávají *recuerdos* – mementa, aby nezapomněly; karmínový list ve slovníku, náramky ze semen stříbrného javoru, sněhové koule v mrazicím boxu, zvláštní kámen, kost, klacík nebo lusk; podivnou lasturu, mašličku z ptačího pohřbu, deník vůni určitého období, klidné srdce, vzrušenou krev a veškeré obrazy svých myslí.

Kdysi jsme těmito cykly a obdobími žili rok za rokem a ony žily v nás. Uklidňovaly nás, roztancovaly nás, rozechvívaly, učily. Byly součástí naší duševní pokožky – té teplé kožešiny, která zahalila nás i nespoutaný a přirozený svět – alespoň do té doby, než nám bylo řečeno, že rok má ve skutečnosti pouze čtyři roční období a že ženy samy mají ve skutečnosti pouze tři období – dětství, dospělost a starobu. A tím to mělo vše končit.

Nemůžeme si však dovolit chodit jako ve spánku, ponořené do této průhledné a nepodložené lži; způsobuje totiž, že se ženy odkloní od svých přirozených a oduševnělých cyklů, a tím pak trpí vysycháním, únavou a steskem po domově. Daleko lepší pro nás je, abychom se pravidelně vracely do svých vlastních jedinečných a oduševnělých cyklů, do těch všech, do jakéhokoliv z nich. Následující příběh může být chápán jako komentář k nejdůležitějšímu ženskému cyklu, návratu domů, do divokého domova, do domova duše.

Příběhy o tvorech s tajemným příbuzenským vztahem k člověku se vyprávějí po celém světě, protože představují archetyp, úplné poznání otázky duše. Někdy tryskají pohádky a lidové zkazky z pocitu místa, zejména místa duševního. Tento příběh se vypráví ve studených zemích na severu, v kterékoliv zemi, kde je ledové moře nebo oceán. Různé verze tohoto příběhu kolují mezi Kelty, Skoty, mezi kmeny v severozápadní Americe, na Sibiři a Islandu. Příběh se běžně nazývá Tulení panna nebo Selkie-o, *Pamrauk*, Malý tuleň; *Eyalirtaq*, Tulení maso. Tuto zvláštní literární verzi, kterou jsem napsala pro své klienty a již používám pro zobrazování, jsem nazvala Tulení kůže, duševní kůže. Příběh vypráví o tom, odkud jsme opravdu přišli, z čeho jsme a jak všichni musíme pravidelně používat své instinkty a nalézt svoji cestu zpět domů.¹

Tulení kůže, duševní kůže

BĚHEM DOBY, která kdysi byla, nyní navždy odešla a opět brzy nastane, byla den za dnem bílá obloha, bílý sníh... a všechny ty malé tečky v dálce jsou lidé nebo psi nebo medvědi.

Ničemu se zde nedaří jen tak. Větry dují tak silně, že si lidé navykli nosit své

parky a *mamleks* – vysoké boty. Zde slova na čerstvém vzduchu mrznou a celé věty se musí rozlomit od rtů mluvícího a rozehřát u ohně, aby lidé věděli, co bylo řečeno. Zde žijí lidé v bílých a hustých vlasech staré Annuluk, staré babičky, staré čarodějnice, jež je samotnou Zemí. A bylo to v této zemi, kde žil jeden muž..., muž tak osamělý, že během let mu slzy vyryly hluboké vrásky do tváří.

Pokoušel se usmívat a být veselý. Lovil. Kladl pasti a spal dobře. Přál si však lidskou společnost. Někdy venku, na dně svého kajaku, když se k němu přiblížil tulen, vzpomínal na staré příběhy o tom, jak kdysi byli tuleni lidmi. A jedinou vzpomínkou na ty doby byly jejich oči, které byly schopné vyjádřit ty pohledy, ty moudré a divoké a milující pohledy. Občas potom pocítil takovou bolest samoty, že se mu slzy valily po tvářích, těmi vyrytými vráskami dolů.

Jednoho dne lovil až do setmění, ale neúspěšně. Když vyšel na obloze měsíc a ledové kry se leskly, připlul k velkému kameni v moři a jeho bystrému oku se zdálo, že na tom starém kameni se něco svádívě hýbe.

Pádloval pomalu, aby se dostal blíž, a tam, na vrcholku obrovského kamene tancovala malá skupinka žen. Byly úplně nahé jako v den, kdy prvně spočinuly na břiše matky. Ten muž byl osamělý, bez lidských přátel, kromě těch ve své paměti – zůstal tedy a pozoroval. Ženy byly jako bytosti z měsíčního mléka a jejich pokožka svítila malými stříbrnými tečkami, takovými, jaké má losos na jaře, a nohy a ruce žen byly dlouhé a půvabné.

Byly tak krásné, že ten muž seděl v úžasu ve své lodi, voda pleskala o její boky a nesla jej stále blíž ke kameni. Mohl slyšet smích těch úžasných žen... alespoň se zdálo, že se směly. Nebo to snad byla jen voda, smějící se na okraji kamenu? Muž byl celý zmatený, protože byl oslněn. Ale nějak se stalo, že ta samota, jež jej tížila na hrudi jako mokrá, nevydělaná kůže, se náhle pozvedla a on, téměř bezmyšlenkovitě, jako kdyby to tak mělo být, vyskočil na kámen a ukradl jednu z tuleních kůží, které tam ležely. Skryl se za výstupkem v kameni a zastrčil tulení kůži za svou *qutnguq*, parku.

Brzy nato jedna z žen zvolala hlasem, tak krásným, jaký ještě nikdy neslyšel... jako velryby, volající za úsvitu... ne, snad to spíše bylo, jako když se novorozená vlčata na jaře vykutálejí..., ale ne, bylo to něco lepšího, ale to už je jedno, protože... co ty ženy teď dělají?

Proč si teď navlékají tulení kůže a jedna po druhé ty tulení ženy klouzají do moře, vesele křičí a ňafají. Kromě jedné. Ta nejvyšší z nich pátrá všude po své tulení kůži, ale není nikde k nalezení. Muž si dodal odvahy, ani nevěděl jakým způsobem. Vystoupil ze svého úkrytu a zjevil se jí: Ženo... staň se... mojí... manželkou. Jsem... osamělý... muž.

Ach, já se nemohu stát manželkou, odvětila, já patřím jinam, k těm, kteří žijí *temeqvanek* – dole.

Buď... mojí... manželkou, trval na svém muž. Za sedm let ti vrátím tvoji tulení kůži a potom můžeš buď zůstat, nebo odejít, jak si budeš přát.

Mladá tulení žena se mu dlouze zadívala do tváře očima, které se zdály být lidské. Váhavě řekla: Půjdu s tebou. Po sedmi letech bude rozhodnuto.

Během času měli dítě, které pojmenovali Ooruk. Dítě bylo krásné a baculaté. V zimě matka vyprávěla Oorukovi příběhy o tvorech, kteří žili v moři, zatímco otec svým dlouhým nožem stahoval medvěda nebo vlka. Když odnášela matka Ooruka do postele, ukazovala na mraky a jejich tvar. Nepřirovnávala je k tvarům dravců, medvěda a vlka, ale připomínaly jí k příběhy o mrožích, velrybách, tuleních a lososech..., neboť to byli tvorové, které znala.

Ale jak čas běžel, její maso začalo vysychat. Nejprve se začalo odlupovat, potom praskalo. Kůže na jejích očních víčkách se začala loupát. Začaly jí vypadávat vlasy. Stala se *naluaq*- velice bledou. Její oblost se vytrácela. Pokoušela se zastírat své kulhání. Každým dnem se její oči stávaly vyhaslejšími. Začala se při chůzi orientovat rukama, protože ji zrak opouštěl.

A tak to šlo dál, dokud nebyl jedné noci Ooruk probuzen křikem. Posadil se ve své posteli. Slyšel řev, který se podobal medvědím, a byl to jeho otec, křičící na matku. Slyšel pláč, jako když zvoní stříbro na kameni, a to byla jeho matka.

Ukryl jsi mojí tulení kůži před sedmi dlouhými lety a nyní přichází osmá zima. Chci zpět to, z čeho pocházím, plakala tulení žena.

A ty, ženo, ty bys mě opustila, kdybych ti ji dal, vykřikl manžel.

Nevím, co bych udělala. Jenom vím, že musím mít, co mi patří.

Ty bys mě nechala bez manželky a chlapce bez matky. Jsi zlá.

S tím strhl manžel kůži visící na dveřích a zmizel do noci.

Chlapec svoji matku velice miloval. Měl strach, že ji ztratí, a tak plakal, až usnul..., aby byl opět probuzen větrem. Podivný vítr... zdálo se, že na něj volá: Ooruku, Oooruuuuku.

Vylezl z postele tak rychle, že si oblékl svoji parku naruby a natáhl svoje mukluku napůl. Slyšel volat své jméno znovu a znovu a vyběhl do hvězdné noci.

Oooooooruuuuku.

Dítě běželo až k útesu nad vodou a tam, daleko v rozbouřeném moři, byl veliký, stříbrný tuleň... měl obrovskou hlavu, jeho vousy padaly až na hrud, oči měl temně žluté.

Oooooooruuuuku.

Chlapec slezl dolů po útesu a dole zakopl o kámen – ne, o ranec –, který se skutálel z mezery ve skále.

Oooooooruuuuku.

Chlapec rozevřel ranec a zatřásl s ním – byla to tulení kůže jeho matky. Ach, cítil ji z ní. A jak držel tulení kůži na své tváři a vdechoval její vůni, její duše jím projela jako náhlý letní vánek.

Ach, plakal bolestí a radostí a pozvedl opět kůži ke své tváři a její duše opět prošla jeho duší. Ach, znovu plakal, neboť byl naplňován nekonečnou láskou své matky.

A ten stříbrný tuleň tam v dálce... se pomalu ponořil pod vodu.

Chlapec vylezl na útes a běžel k domovu a s vlající tulení kůží za sebou vpadl do domu. Jeho matka jej zachytila a objala i s kůží a zavřela oči vděčností, že jsou oba v bezpečí.

Natáhla si svoji tulení kůži. Ach, ne, maminko! křičelo dítě.

Popadla dítě do náruče a napůl běžela, napůl se potácěla směrem k bouřícímu moři.

Ach, maminko! Ne! Neopouštěj mne! plakal Ooruk.

Bylo jasně vidět, že chce zůstat s dítětem, chtěla to, ale něco ji volalo, něco staršího, než byla sama, něco staršího, než bylo dítě, staršího než sám čas.

Ach, maminko, ne, ne, ne, plakalo dítě. Otočila se k němu, měla hrůzyplný výraz lásky v očích. Vzala jeho obličej do dlaní a jednou, dvakrát, třikrát vdechla svůj sladký dech do jeho plic. Potom se s ním v náručí, jako s drahocenným raněčkem, ponořila do moře, dolů a dolů, a ještě hlouběji. Tulení žena se svým synem dýchali oba pod vodou snadno.

Plavali hluboko a usilovně, dokud se nedostali do úkrytu tuleňů hluboko pod vodou, kde různí tvorové jedli a zpívali, tančili a hovořili, a ten obrovský stříbrný tuleň objal dítě a nazýval jej svým vnukem.

Jak se máš tam nahoře, dcero? zeptal se velký stříbrný tuleň.

Tulení žena se odvrátila a řekla: Ublížila jsem člověku... muži, který se vzdal všeho, aby mne mohl mít. Nemohu se však k němu vrátit, protože kdybych tak učinila, stala bych se zajatcem.

A chlapec? otázal se starý tuleň. Můj vnuk? Řekl to tak hrdě, až se mu zachvěl hlas.

On musí jít nazpět, otče. Nemůže zůstat. Jeho čas ještě nenadešel, aby mohl být s námi. A začala plakat. Plakali všichni společně.

A tak uběhlo několik dní a nocí, přesně sedm, během kterých se navrátil lesk do vlasů a očí tulení ženy. Krásně ztmavla, její zrak se jí navrátil, tělo se zakulatilo a při plavání neměla již žádné potíže. Přišel však čas vrátit chlapce na zem. Té noci starý dědeček tuleň a chlapcova krásná matka plavali s dítětem mezi sebou. Plavali zpátky, nahoru a stále výš až k vrchnímu světu. Tam při svitu měsíce něžně posadili Ooruka na kamenité pobřeží.

Jeho matka jej ujistila: Jsem stále s tebou. Stačí, když se dotkneš toho, čeho jsem se já dotýkala, mých třísek, mého *ulu* – nože, mých kamenných rytin tuleňů a mrožů, a já ti do plic vdechnu vánek, abys mohl zpívat své písně.

Starý stříbrný tuleň a jeho dcera ještě mnohokrát dítě políbili. Nakonec se od něj odtrhli a odplavali do moře, posledním pohledem se s ním rozloučili a zmizeli pod vodou. A Ooruk, protože jeho čas ještě nenastal, zůstal.

Jak čas běžel, vyrostl z něho vynikající bubeník a zpěvák a vypravěč příběhů; říkalo se, že je takový proto, že přežil únos velkými tuleními duchy v moři.

Ještě nyní může být někdy spatřen za šedivých ranních mlh, kdy uváže svůj kajak a pokleká na určitý kámen v moři. Zdá se, že hovoří s tulení samicí, která se často objevuje u pobřeží. Přestože se mnoho lidí snažilo ji ulovit, neměli nikdy štěstí. Je známa pod jménem *Tangigcaq*, bystrá a svatá; říká se, že přestože je tulení samicí, jsou její oči schopné vysílat lidské pohledy, ty moudré a divoké, milující pohledy.

Ztráta duševního citu je počátkem

Tuleň je jedním z nejkrásnějších symbolů pro nespoutanou duši. Stejně jako instinktivní povaha žen jsou tuleni podivní tvorové, kteří se vyvíjeli a přizpůsobovali po dlouhé věky. Stejně jako tulení žena, tak i skuteční tuleni přicházejí na zem pouze za účelem rozmnožování a vychovávání mláďat. Tulení matka se intenzivně věnuje svému mláděti asi dva měsíce, kdy jej miluje, hlídá a vyživuje ze svých vlastních tělesných zdrojů. Během této doby původně asi patnáctikilové mládě přibere až čtyřnásobek své váhy. Potom matka odplouvá do moře a dospělé mládě začíná svůj samostatný život.

Po celém světě se mezi různými etnickými skupinami, včetně těch v polárních oblastech a v západní Africe, říká, že lidé nejsou skutečně oživeni, dokud duše nezrodí ducha, o kterého pečuje a naplňuje jej silou. Nakonec prý duše odchází do vzdálenějšího domova a duch začíná žít svůj nezávislý život ve světě.³

Symbol tuleně jako představitele duše se vnucuje tím více, že tuleni jsou poddajní a přístupní, což velmi dobře znají ti, kdo žijí v jejich blízkosti. Tuleni mají v sobě něco psího; jsou přirozeně milující. Vyzařuje z nich jakýsi druh ryzosti. Mohou však být také velmi rychlí v reagování, a pokud jsou ohroženi, buď rychle ustoupí, nebo zaútočí. Duše je také taková. Vznáší se nablízku. Vychovává ducha. Neuteče, když narazí na něco nového, neobvyklého nebo obtížného.

Někdy však, zejména jestliže tuleň není zvyklý na lidi a jen tak se povaluje v jednom ze svých požehnaných stavů, do kterých, jak se zdá, tuleni čas od času upadají, neodhadne lidské způsoby. Stejně jako tulení žena v příběhu a/nebo jako nezkušené ženy, neuvědomuje si záměry ostatních a možné ublížení. A to nastává tehdy, když je tulení kůže ukradena.

Během let své práce s námětem zjetí a krádeží pokladu a z analyzování mnoha mužů a žen jsem vycítila, že v individuálním procesu téměř každého dochází nejméně jednou k význačné krádeži. Někteří lidé ji charakterizují jako krádež jejich životní, obrovské příležitosti. Jiní ji definují jako krádež lásky nebo oloupení o ducha, zeslabení smyslu pro sebe samého. Někteří ji popisují jako vyrušení, pře-

stávku, přerušení, narušení něčeho pro ně velmi důležitého; jejich umění, lásky, snu, naděje, jejich víry v dobro, jejich rozvoje, jejich cti, jejich úsilí.

Většinou se tato veliká krádež připlíží k člověku z nestřežené strany. K ženám přichází za stejných okolností, jako se stalo v příběhu; z naivity, slabého náhledu na motivy ostatních, nezkušenosti v představě, co by se mohlo stát v budoucnu, nepozornosti ke všem náznakům z okolí, a jelikož osud vždy vetkává lekce poučení do své tkaniny.

Lidé, kteří byli takto okradeni, nejsou zlí. Nejsou špatní. Nejsou hloupi. Jsou ale v určitém smyslu nezkušení, nebo se nacházejí v nějakém druhu psychického spánku. Bylo by chybou přisuzovat vlastnosti takových stavů pouze mladým lidem. Mohou se objevit u kohokoliv, bez ohledu na věk, etnickou příslušnost, roky vzdělávání i dobré záměry. Je jasné, že když je člověk okraden, vede to zcela určitě k tajemné archetypální zasvěcovací¹ příležitosti pro ty, kteří jsou takto postiženi... a to je téměř každý.

Proces získávání pokladu zpět a dosažení nového naplnění rozvíjí čtyři důležité výtvořky v duši. Když člověka toto dilema potká a dojde k sestupu do *Río Abajo Río* řeky pod řekou, divoce to posílí naše rozhodnutí usilovat o vědomé napravení. Časem se zvyrazňuje to, co je pro nás nejdůležitější. Naplňuje nás to odhodláním k vlastnímu psychickému vysvobození a k uplatnění nově nalezené moudrosti. Konečně, a to je nejdůležitější, se vyvíjí naše zprostředkující povaha, ta nespoutaná a zkušená část duše, která umí spojit svět duše se světem lidí.

Jádro příběhu Tulení kůže, duševní kůže je nesmírně hodnotné, neboť dává jasný a významný směr pro přesné kroky, jež musíme učinit, abychom se rozvíjeli a našli svoji cestu různými problémy. Jeden z ústředních a často destruktivních problémů, kterému ženy čelí, je zahajování různých psychologických zasvěcovacích procesů s těmi, kteří sami ještě svůj proces zasvěcení neukončili. Nemají zkušenou osobu, která ví, jak postupovat. Nejsou-li tyto lidé ještě sami zasvěceni, nevědomky opomíjejí důležité aspekty tohoto procesu a někdy způsobí iniciovanému velké zklamání, protože se zabývají útržky zasvěcení, které jsou tak či onak překroucené.⁴

Na druhém konci spektra je žena, která krádež zažila, která usiluje o poznání a chce situaci zvládnout, ale ztratila směr a neví, že je zapotřebí více praxe, aby byla výuka ukončena, takže to první stadium, kdy byla okradena, opakuje znovu a znovu. Ať již vinou jakýchkoliv okolností, výsledkem je to, že se zamotala do sítí. A co je podstatné, nemá žádné instrukce. Namísto objevování zdravé divoké duše se stává obětí nedokončeného zasvěcení.

Protože byla zasvěcovací linie, kdy starší ženy učily mladší, o určitých psychických danostech nespoutaného ženství porušována a rozbíjena tolika ženami po mnoho let, je potom skutečným požehnáním mít studnici pohádek, ze kterých se můžeme učit. To, co může být převzato z těch hlubokých pravzorů má ozvěnu

v ženských psychologických procesech. V tomto smyslu jsou pohádky a mýty iniciátory; jsou moudrostí, jež učí ty, kteří přišli potom.

Jsou to tedy ty neúplně zasvěcené nebo zcela zasvěcené ženy, pro něž je dynamika v Tulení kůži, duševní kůži nejhodnotnější. Poznáním všech kroků k ukončení cyklického návratu domů může být i nepodařené zasvěcení rozmotáno, znovu nasměrováno a řádně ukončeno. Podívejme se, jaké instrukce nám tento příběh nabízí.

Ztráta vlastního kožichu

Vývoj poznání, stejně jako v příběhu o Modrovousovi a v dalších, začíná utrpením. Jde o postup, kdy si člověk nejprve nic neuvědomí, potom je tím či oním způsobem podveden a následně nalézá opět svoji cestu k síle a navíc k hloubce. Téma osudného polapení, které testuje uvědomění a končí hlubokým poznáním, nemá v pohádkách se ženskou hlavní postavou konce. Takové příběhy přináší nám všem podrobný návod k tomu, co máme dělat, jestliže jsme v zajetí, a jak se z něj navrátit se schopností *pasar atravez del basque como una loba* – proklouznout lesem jako vlčice, *con un ojo agudo* – s bystrým okem.

Tulení kůže, duševní kůže má zpětný motiv. Někdy takové příběhy nazýváme příběhy pozpátku. V mnoha pohádkách je člověk kouzly proměněn ve zvíře. Zde však máme opak; tvor je přiveden do lidského života. Příběh přináší náhled do struktury ženské duše. Tulení panna, stejně jako nespoutaná povaha ženských duší, je mystická kombinace, jež je zvířecí a zároveň je schopna žít plnohodnotným způsobem mezi lidmi.

Kožich v tomto příběhu není ani tak nějakým předmětem jako spíše představitelem citového stavu a stavu bytí – takového, jež je soudržný, oduševnělý a patří k nespoutané ženské povaze. Ocitne-li se žena v takovémto stavu, cítí se být zcela v sobě a sama sebou, namísto toho, aby poodstoupila mimo sebe a uvažovala, zda činí správně, jedná správně a myslí správně. Přestože tento stav bytí sama sebou je tím, se kterým občas ztrácí spojení, zůstává čas, strávený v tomto stavu, pro ni důležitý, když se věnuje světským činnostem. Periodické návraty do nespoutaného stavu znamenají obnovu jejich psychických zásob pro její plány, rodinu, vztah a tvůrčí život ve světě na povrchu.

Každá žena, která zůstane příliš dlouho vzdálena svému psychickému domovu, se nakonec unaví. Je to tak, jak to má být. Potom opět hledá svoji kůži, aby oživila smysl sebe a duše, aby obnovila své hluboké a nesmírné poznání. Tento obří cyklus vykročení a návratu, a dalšího vykročení a návratu, se zrcadlí v instinktivní povaze žen a je všem přirozený pro všechny ženy po celý jejich život, od dětství, puberty a mladé dospělosti přes období, kdy je milenkou, matkou, ženou

Například u talentovaných žen ze své praxe vidím, že ke krádeži duševní kůže může dojít ve vztazích, které nemají své správné kůže, a některé vztahy jsou skrz naskrz jedovaté. Chce to pevnou vůli a sílu, aby se člověk od těchto vztahů odpoutal, a je to také možné, zejména uvědomí-li si člověk, podobně jako v příběhu, ten hlas volající z domova, volající člověka do nitra sebe sama, kde je jeho bezprostřední moudrost celistvá a dosažitelná. Odtud je možné se rozhodnout, co člověk musí mít a co chce dělat.

Ke krádeži tulení kůže dochází mnohem lstivěji krádeží času ženy a jejich zdrojů. Svět nenabízí pohodlí pro boky a řádra žen. Vykřikuje miliony rukama, miliony hlasy, mává na nás, štípe a tahá nás, žádá naši pozornost. Někdy se zdá, že kamkoliv se otočíme, tam je někdo nebo něco, co potřebuje, chce, přeje si. Někteří lidé, náměty a věci ve světě jsou líbivé a okouzlující; jiné mohou být uzurpující a zlé; některé další se zdají být tak srdcervoucně bezmocné, že i proti naší vůli nás přemohou emoce. Dokud se však nejedná o otázku života a smrti, dej si načas, udělej si chvilku, aby ses obrnil.⁶ Začni pracovat na návratu domů.

Kůže může být ztracena kvůli ničivé a špatné lásce, ale může být ztracena i kvůli správné a nejhlubší lásce. Není to správnost osoby nebo věci nebo jejich nesprávnost, které zapříčiňují krádež našich duševních kůží, je to hodnota těchto věcí pro nás. Je to hodnota v čase, energii, pozorování, pozornosti, sledování, nutkání, vyučování, praxi. Tyto pohyby duše jsou jako vybírání hotovosti z duševního spořicího účtu. Otázkou nejsou tyto hotovostní výběry energie samy, protože ty jsou důležitou částí životního dávání a braní. Ale je to stav přebrání, který způsobuje ztrátu kůže a blednutí a vytrácení nejdůležitějších instinktů člověka. Je to nedostatek dalších vkladů energie, poznání, uvědomění, nápadů a vzrušení, které přináší ženě pocit, že psychicky umírá.

Když mladá tulení žena ztrácí v příběhu svůj kožich, zrovna se zabývá krásnou věcí, otázkou svobody. Tancuje a tancuje a nedává pozor, co se děje kolem ní. Když jsme ve stavu autentické nespoutané přirozenosti, všichni pocítujeme tento zářivý život. Je to jedna ze známek, že jsme dívošce nablízku. My všichni vstupujeme do života ve stavu tance. Vždy začínáme se svými kožichy neporušenými.

Přesto, alespoň dokud nejsme víc uvědoměli, všichni procházíme tímto stadiem individuace. Všichni plaveme ke kameni, tancujeme a nedáváme pozor. Je to tehdy, kdy ten těžko pochopitelný aspekt duše mizí, a my potom někde na cestě hledáme a nemůžeme najít, co nám patří a k čemu patříme my. Smysl naší duši potom tajemně chybí, někde se ukrývá. Tak se potulujeme kolem, a jsme částečně omámeni. V takovém stavu není dobré činit volby, ale vybíráme.

Víme, že ke špatnému výběru dochází různými způsoby. Nějaká žena se vdá příliš brzy. Jiná otěhotní příliš mladá. Další nenašla vhodného partnera. Ještě jiná se vzdá svého umění, aby měla věci. Některá je svedena iluzemi, sliby, jiná se rozhodne být příliš hodná na úkor duše, jiná nestojí na zemi a staví vzdušné zámky.

A i v případech, kdy žena má na sobě jenom polovinu své duševní kůže, nemusí být pravdou, že její volby byly špatné, ale prostě zůstala příliš dlouho vzdálena svému duševnímu domovu; druhá polovina kůže vysychá a není k užítku nikomu, ani jí. Existují stovky možností, jak přijít o svou duševní kůži.

Zahloubáme-li se nad symbolem zvířecí kůže, shledáme, že u všech zvířat, včetně nás, dochází k piloerecti – zvedání konečků chlupů – na základě shlédnutého i pocitovaného. Zvedající se chlupy na kůži vysílají mrazení po celém těle tvora a přivolávají podezíravost, opatrnost a další ochranné schopnosti. Mezi Inuity se říká, že jak kožich, tak peří mají schopnost vidět, co se děje ve velké vzdálenosti, proto *angakok*-šaman nosí na sobě mnoho kůží a spoustu peří, aby mu sloužily pro lepší nahlédnutí do tajemství stovky očí. Tulení kůže je symbolem duše, která nejen poskytuje teplo, ale také nabízí včasný varovný systém.

Ve společnostech lovců je kůže stejně hodnotná jako potrava, je nejdůležitější věcí k přežití. Používá se na výrobu bot, k olemování parky, pro vodotěsnost a ochranu před ledovým mrazem. V kůži jsou děti bezpečné a suché; kůže chrání a ohřívá zranitelné břicho, záda, nohy, ruce a hlavu. Ztratit kůži znamená přijít o ochranu, teplo, včasný varující systém a instinktivní zrak člověka. Být bez kůže psychologicky znamená, že žena bude činit to, co by měla, a nebude dělat to, co by si vlastně přála. Nutí ji to následovat kohokoliv a cokoliv, co se jí zdá nejsilnější – bez ohledu na to, zda je to pro ni správné či ne. Potom je hodně poskakování a málo rozhlížení. Místo aby byla pozorná, je veselá, nebere nic vážně, záležitosti odkládá na jindy. Před dalším krokem raději couvne, neudělá ten nevyhnutelný sestup, raději se drží tam, kde je, dokud se něco nestane.

Ve světě, který si cení žen, které setrvačně jdou a jdou, dochází ke krádežím duševních kůží velmi snadno, tak snadno, že první krádež se stane někdy mezi sedmi a osmnácti lety věku. Do té doby již většina žen začala tančit na kameni v moři. Do té doby již většina hledala svoji duševní kůži a nenašla ji tam, kde ji nechala. A i když původně mělo jít o rozvoj zprostředkující roviny duši – schopnosti naučit se žít ve světě ducha a zároveň ve vnější realitě, příliš často není tohoto cíle dosaženo, nedojde ani k dalším zasvěcovacím zkušenostem a žena bloudí životem bez kůže.

I kdybychom se pokoušely zabránit opakované krádeži a prakticky se zašily do našich duševních kůží, velmi málo žen dosáhne dospělosti, aby jim zbylo alespoň pár chomáčů z původní kůže neporušených. Při tanci odkládáme naše kůže stranou. Učíme se znát svět a ztrácíme kůži. Poznáváme, že bez svých kůží začínáme pomalu schnout. Protože většina žen byla vychována přijímat tyto věci klidně, stejně jako jejich matky před nimi, nikdo si nepovšimne, že probíhá odumírání, až potom jednoho dne...

Když jsme mladí a naše duševní životy jsou v rozporu s požadavky a touhami ve společnosti a ve světě, pochopitelně se cítíme uvězněni daleko od domova. Jako

dospěli se však ženeme stále dál od domova následkem svých vlastních voleb o tom kdo, co, kde a na jak dlouho. Jestliže nás v dětství nikdy neučili vracet se do duševního domova, opakujeme ten vzor krádeže a bloumání kolem donekonečna. I když to byly naše vlastní nešťastné volby, které nás odvály ze směru – příliš daleko od toho, co potřebujeme – neztraťme víru, protože v duši jsou zdroje návratu. My všichni můžeme najít svou cestu zpátky.

Osamělý muž

V jednom příběhu, který má podobnou pointu jako tento, je to lidská žena, jež láká velrybího samce k páření tím, že mu ukradne jeho ploutev. V jiných verzích příběhu Tulení kůže, duševní kůže je potomkem někdy dívka, někdy chlapec ryba. Někdy je tím starým v moři úctyhodná stará žena. Protože se rody tak často mění, není skutečně důležité, zda příběh pojednává o muži či ženě, ale daleko důležitější je popisovaný proces.

Uvažujeme-li v tomto duchu, představme si, že ten osamělý muž, který ukradne tulení kůži, představuje ego ženské duše. Zdraví ega je často podmíněno tím, jak dobře si člověk uvědomuje hranice ve vnějším světě, jak silně je formována identita, jak dobře rozlišuje člověk minulost, přítomnost a budoucnost a jak se shoduje vnímavost člověka se všeobecnou realitou. Je to věčný námět v lidské duši, že ego a duše zápasí o řízení životní síly. V mládí je to často ego, které se svými chutěmi určuje směr; vždycky navrhne něco moc voňavého. Ego je v této době velice svalnaté. Odsunuje duši k podřadným kuchyňským pracím.

V určitém bodě však, někdy když je nám kolem dvaceti let, někdy třicet, nejčastěji ve čtyřiceti letech, přestože některé ženy nejsou ve skutečnosti připraveny, dokud jim není padesát, šedesát a někdy i sedmdesát či osmdesát, předáváme konečně vedení duši. Moc se stěhuje od povrchnosti k oduševnělosti. Duše nepřebírá vedení zabitím ega, ale dalo by se říci, že ego je degradováno a je mu svěřen jiný úkol v duši, který nezbytně podléhá jejím zájmům.

Od narození máme v sobě divoké nutkání touhy, aby duše vládla našim životům, protože ego může chápat pouze určité věci. Představ si ego na trvalém a relativně krátkém vodítku; může zajít pouze kousek do tajemství života a ducha. Obvykle se zalekne. Má špatný zvyk redukovat všechno duchovní. Vyžaduje pozorovatelné skutečnosti. Důkazy, které mají charakter pocitu nebo mystiky, ego často nevyhovují. To je důvod, proč je ego tak osamělé. Ve svém působení je proto velice limitované; nemůže se plně účastnit tajemnějších procesů ducha a duše. Přesto ten opuštěný muž touží po duši, matně rozeznává vše oduševnělé a nespoutané, když se to nachází nablízku.

Někteří lidé užívají slova duše a duch jako vzájemně zaměnitelně. V pohád-

kách je však duše vždy přímou předchůdkyní ducha. V tajné hermetice se duch rodí z duše. Duch dědí nebo se znovu rodí do těla, aby získal nové zkušenosti světa a tyto pak přináší zpět duši. Pokud není vztah mezi duší a duchem porušen, jedná se o úplně symetrický vztah; obohacují se navzájem. Společně vytvářejí ekologii, podobně jako třeba v rybníce, kde stvoření na dně vyživují tvory nahoře a tvorové nahoře vyživují ty dole.

V jungiánské psychologii je ego často popisováno jako malý ostrůvek vědomí, který pluje v moři nevědomí. Ve folkloru je však ego zobrazeno jako požitkářské stvoření a často symbolizováno ne příliš velmi chytrým člověkem nebo zvířetem, obklopeným silami, jež jsou pro něj velmi tajemné a nad kterými se pokouší získat moc. Někdy je ego schopno tuto moc získat brutálním a destruktivním způsobem, nakonec však, díky osobnímu vývoji hrdiny nebo hrdinky, vládu ztrácí.

Na počátku života člověka je ego zvědavé na duševní svět, ale častěji se zabývá nasycením svého vlastního hladu. Zprvu se v nás ego rodí jako potenciál, je tvarováno, rozvíjeno a naplňováno nápady, hodnotami a povinnostmi, danými světem kolem nás; našimi rodiči, učiteli, společnostmi. A tak to má být, neboť se z něj stává náš průvodce, ochránce a průzkumník ve vnějším světě. Jestliže však nemá divoká přirozenost příležitost egem vyzařovat, dávat mu barvu, šťávu a instinktivní reakce, potom i přesto, že společnost kvalitu ega schvaluje, duše nebude schvalovat, nemůže a neschválí takovou nedokonalost své práce.

Osamělý muž v příběhu se pokouší zaujmout místo v životě duše. Ale stejně jako ego není ani on pro to nijak zvláště vybaven a zkouší duši popadnout, namísto toho, aby s ní rozvíjel vztah. Proč krade ego tulení kůži? Jako všechno osamělé a hladové, tak i ono miluje světlo. Spatří světlo a možnost být blízko duše, připlíží se a ukradne jednu z jejích hlavních kamufláží. Ego si nemůže pomoci. Je tím, čím je; je přitahováno světlem. I když nemůže žít pod vodou, má své vlastní touhy po vztahu s duší. Jeho způsob jednání není obvykle podněcující nebo citlivý. Má však malou a jen matně reflektovanou touhu po krásném světle. A to nějakým způsobem a po nějaký čas ego zklidňuje.

Při hladovění po duši ego našeho vlastního Já tedy krade kožich. Zůstaň se mnou, šeptá ego. Udělám tě šťastnou – oddělím tě od tvého duševního Já a od tvých cyklů návratů do tvého duševního domova. Učiním tě velmi, velmi šťastnou. Prosím, prosím, zůstaň. A jak se stává v počátcích ženské individuace, duše je tlačena do vztahu s egem. Světská funkce otrocké úslužnosti duše egu je plněna proto, abychom se poučili světem, poznali způsoby nabývání věcí, poznali jak pracovat, jak rozlišovat dobré od ne tak dobrého, poznali, kdy se máme pohnout a kdy zůstat na místě, jak žít s ostatními lidmi, abychom se naučili způsobům a machinacím společnosti, věděli, jak si udržet zaměstnání, jak pochovat dítě, jak pečovat o tělo, jak se starat o své věci... prostě, abychom poznali vše z vnějšího života.

Původním účelem rozvoje tak důležité vazby v ženské duši – sňatek tulení ženy s osamělým mužem, sňatek, ve kterém má ona definitivně otrockou funkci – je vytvořit dočasné uspořádání, ze kterého nakonec vznikne duchovní dítě, jež může žít jak ve světském, tak i v nespoutaném světě a tyto dva světy přibližovat. Jakmile se symbolické dítě narodí, vyvine a zasvětil, pronikne do vnějšího světa a vztah s duší je zhojen. I když ten osamělý muž, to ego, nemůže dominovat navždy – neboť jednoho dne se musí podrobit požadavkům duše až po zbytek dnů v životě ženy – v soužití s tulení ženou/duševní ženou, je požehnán velikostí, a tím je odměněn, obohacen a zároveň pokořen.

Duchovní dítě

Vidíme, že spojením protikladů mezi egem a duší vzniká něco nesmírně hodnotného, duchovní dítě. A je pravda, že i když ego hrubě narušuje jemnější aspekty duše, stejně dochází k oplodnění. Je paradoxní, že krádeží duševní ochrany a její schopnosti zmizet podle své vůle do vody, se ego účastní stvoření dítěte, které bude mít nárok na dvojí dědictví, svět a duši, a které bude schopno přenášet vzázy a dary mezi těmi dvěma.

V některých krásných příbězích, například v Krásce a netvorovi, mexické Bruja Milagra, a japonské Tsukino Waguma – Medvěd, začíná hledání cesty zpátky k vlastnímu psychickému řádu nakrmením nebo pečováním o osamělou a/nebo zraněnou ženu, muže nebo netvora. Že dítě, které bude mít schopnost překlenout dva velmi odlišné světy, vznikne ze ženy, jež je v takovém ubohém stavu bez kůže a je provdána za něco v sobě nebo z vnějšího světa, jež je tak opuštěné a nevyvinuté, to je jeden z neutuchajících zázraků duše. Jsme-li v takovém stavu, začíná se v nás něco dít, něco, z čeho vyvěrá stav procítění, malinký nový život, plamínek, který sálá i při nedokonalých, obtížných a někdy i nelidských podmínkách.

Toto duchovní dítě je *la nina milagrosa* – zázračné dítě, jež má schopnost slyšet volání, slyšet ten hlas z dálky, který říká, že nadešel čas jít zpět, zpátky k sobě. To dítě je částí naší oboustranně citlivé povahy, která nás žene, protože slyší přicházející volání. Je to to dítě, které se budí ze spánku, vylézá z postele, jde ven z domu a běží do větrné noci, dolů k divokému moři, je tím, jež způsobuje, že prohlásíme: Jak je Bůh nade mnou, budu postupovat tímto způsobem nebo Vytřvám nebo Nenechám se odradit anebo Najdu cestu, jak pokračovat.

Je to to dítě, které přináší tulení, duševní kůži zpět své matce. Je tím, které jí pomáhá v návratu domů. Toto dítě je spirituální síla, která nás pohání pokračovat v naší důležité práci, abychom se mírnili, změnili své životy, vylepšili společnost, přispěli svým dílem k urovnání světa..., to všechno svým návratem domů. Chce-li se někdo tohoto účastnit, musí se vypracovat k takto obtížnému sňatku mezi

duší a egem, musí dojít ke zrodu duchovního dítěte. Obnova a návrat jsou vysoké cíle.

Nehledě na okolnosti obklopující ženu, je duchovní dítě a starý tuleň, který přichází z moře a volá svoji dceru domů, i otevřené moře, stále nablízku. Vždy. I na místech a v období, kde by člověk jejich přítomnost vůbec neočekával.

Od roku 1971 jsem vyučovala psaní jako rozvoj schopností ve vězeních na území Spojených států. Při jedné ze svých cest do federálního ženského vězení se skupinou umělkyní/léčitelek⁷ za účelem výuky asi stovky žen, které se účastnily programu duchovního růstu, jsem tam, jako obvykle, spatřila pouze několik drsných žen. Viděla jsem tucty žen v různých fázích tuleního ženství. Mnoho z nich bylo obrazně i doslovně polapeno díky svým silně naivním volbám. Ať již byl jejich důvod k uvěznění jakýkoliv, a navzdory těm nejtísňivějším podmínkám ve vězení, každá z žen byla svým vlastním způsobem uprostřed procesu tvoření duchovního dítěte, opatrně a bolestně se tvarujícího z jejího vlastního masa, z jejích vlastních kostí. Každá žena také pátrala po tulení kůži; každá byla v procesu vzpomínání na cestu zpět do duševního domova.

Jedna umělkyně z naší výpravy, mladá černá houslistka jménem India Cooková, pro ženy hrála. Byly jsme venku na otevřeném dvoře; bylo velmi chladno a vítr hučel kolem otevřeného jeviště. Houslistka tahala smyčec po strunách svých elektrických houslí a hrála srdcervoucí melodii v moll. Její housle skutečně lkaly. Statná žena mi zaklepala na rameno a drsně zašeptala: Ten zvuk... ty housle ve mně odemykají místo. Myslela jsem, že jsem uzamčená dobře, pevně a navždy. Její široký obličej byl jednak udivený a jednak božský. Mé srdce se samo lámalo, ale v dobrém, neboť jsem viděla, že ať se jí již stalo cokoli – hodně se jí přihodilo –, ještě stále mohla slyšet ten pláč z moře, to volání z domova.

V příběhu Tulení kůže, duševní kůže vypráví tulení panna svému dítěti příběhy o tom, co žije a vzkvétá pod mořem. Svými příběhy mu radí, tvaruje toto dítě, které se narodilo z jejího spojení s egem. Formuje dítě, poučuje jej o terénu a způsobech toho jiného. Duše připravuje nespoutané duchovní dítě na něco velmi důležitého.

Vysychání a mrzačení

Většina ženských depresí, nudy a bludného, zmateného stavu je zapříčiněna velmi omezeným duševním životem, ve kterém je obnova, impulz a tvoření omezeno nebo zakázáno. Ženám se dostává obrovského impulzu k činnosti z jejich tvůrčí síly. Nemůžeme přehlédnout skutečnost, že stále ještě dochází k mnoha krádežím a mrzačení ženských talentů společenským omezováním a trestáním jejich přirozených a nespoutaných instinktů.

Od tohoto stavu se můžeme oprostít, existuje-li nějaká podzemní řeka nebo jenom potůček, tryskající z něčeho oduševnělého do našich životů. Vzdá-li se však žena daleko od domova veškeré moci, stane se z ní nejprve mlha, potom pára a nakonec zbyde jen chomáček z jejího původního divokého Já.

Všechno toto ubývání ženského přirozeného kožichu a její následné vysychání a mrzačení mi připomíná starý příběh, který koloval v naší rodině. Můj již zemřelý strýc Vilmos jej kdysi vyprávěl, aby uklidnil a poučil rozzlobeného dospělého v naší rozvětvené rodině, jenž byl příliš tvrdý na dítě. Strýc Vilmos měl nekonečnou trpělivost a něžnost vůči lidem a všem živým tvorům. Byl přirozeným vyprávěčem příběhů v tradici *mesemondók* a uměl příběhy aplikovat jako jemný lék.

MUŽ PŘIŠEL K SZABÓ – KE KREJČÍMU a zkoušel si oblek. Jak tak stál před zrcadlem, všiml si, že vesta byla dole trochu nerovná.

Ach, řekl krejčí, nedělej si s tím starosti. Když budeš levou rukou držet ten kratší konec, nikdo si ničeho nevšimne.

Když to chtěl zákazník tak udělat, všiml si, že se klopa saka kroutí nahoru, namísto toho, aby pěkně ležela.

Ach, tohle? řekl krejčí. To nic není. Jenom trochu pootoč hlavu a přidrž klopou bradou.

Zákazník uposlechl a jak to udělal, všiml si, že vnitřní šev u kalhot byl trochu kratší a také měl pocit, že rozkrok byl příliš těsný.

Ach, nedělej si s tím starosti, řekl krejčí. Stáhni ten šev dolů pravou rukou a všechno bude perfektní. Zákazník souhlasil a oblek koupil.

Druhý den měl svůj nový oblek na sobě se všemi těmi doprovodnými úpravami rukama a bradou. Jak tak kulhal parkem s bradou, držící klopou, jednou rukou popotahoval vestu, druhou rukou si držel rozkrok, přestali dva muži hrát dámu, aby jej mohli pozorovat.

M'Isten, ach, můj bože! řekl první muž. Podívej se na toho ubohého, zmrzačeného muže!

Druhý muž chvíli přemítal a potom zamumlal: *Igen*, ano, zmrzačení je velmi zlé, ale viš, přemyslím... kde asi sehnal takový pěkný oblek?

Reakce druhého muže vyjadřuje běžnou reakci společnosti vůči ženě, která si vyvinula osobnost bez vady, ale která je celá zmrzačená snahou si ji udržet. Nuže ano, je zmrzačená, ale podívej, jak pěkně vypadá, podívej, jak je hodná, podívej,

jak se jí dobře vede. Když vysycháme, snažíme se chodit celí zmrzačení, abychom navodili zdání, že máme všechno pod kontrolou, že je vše v pořádku a podobně. Ať již je to duševní kůže, která chybí, nebo kůže, vyrobená společností, jež nepadne, jsme zmrzačení předstíráním, že je tomu jinak. Děláme-li to však takto, život je ponížěn a stojí nás to mnoho.

Začíná-li žena vysychat, stává se pro ni stále obtížnější projevat svou srdečnou nespoutanou povahou. Nápad, tvořivost a život sám potřebují vláhu. V takovém stavu mají ženy sny o temném muži; ohrožují je zloději a násilníci, jsou drženy jako rukojmí, jsou okradeny a ještě něco mnohem horšího. Někdy jsou tyto sny traumaty, vznikajícími ze skutečného napadení. Většinou jsou to však sny žen, které vysychají, které nepečují o instinktivní stránku svého života, které okrádají samy sebe, odepírají si svůj tvořivý potenciál a někdy se nesnaží si pomoci nebo se usilovně snaží ignorovat to volání zpátky do vody.

Během let své praxe jsem viděla mnoho žen v tomto vyschlém stavu, některé byly postižené málo, jiné více. Současně jsem vyslechla od stejných žen vyprávět sny o raněných zvířatech, jejichž množství se během posledních deseti let dramaticky zvyšuje (u mužů i žen). Není těžké si povšimnout, že zvýšený počet snů o raněných zvířatech souvisí s devastacemi divočiny jak uvnitř lidí, tak mimo ně.

V těchto snech je tvor – srna, ještěrka, kůň, medvěd, býk, velryba – zmrzačen, podobně jako muž v příběhu o krejčím nebo podobně jako tulení žena. I když sny o raněných zvířatech vypovídají o stavu ženské instinktivní duše a jejím vztahu k divoké povaze, zároveň také odrážejí hluboké trhliny v kolektivním nevědomí které se týkají ztráty instinktivního života. Zakazuje-li společnost ženám z jakéhokoliv důvodu integrální a normální život, budou ženy snít sny o raněných zvířatech. I když duše ze všech sil usiluje o vlastní pravidelnou očistu a posílení, každá rána tam venku je zaznamenána na nevědomém tady uvnitř, takže žena vnáší do snů důsledky ztráty svých osobních pout s Divoškou.

Není to tedy někdy pouze žena, kdo vysychá. Někdy se hlavní aspekty lidského mikroprostředí – rodiny nebo místa zaměstnání či širší společnosti člověka – začnou drobit a rozpadat na prach. To přináší zranění a postižení. Aby žena přispěla na pomoc k nápravě těchto věcí, je nezbytné, aby se vrátila do své vlastní kůže, ke svému vlastnímu instinktivnímu rozumu a do svého vlastního domova.

Jak jsme viděli, náš stav se velmi těžko pozná, dokud nejsme v tísní jako tulení žena; dokud se neloupeme, neztrácíme jiskru a zrak. Je to tedy dar nezměrné vitality duše, že tam někde hluboko je něco volajícího, něco starého, co vyvstane na povrch našeho vědomí a začne nás naléhavě povolávat zpět k našim pravým povahám.

Naslouchání starému hlasu

Co je to za hlas, jež se nese přes moře? Tento hlas, přinesený větrem, který zavolá dítě z postele ven do noci, je podobný nějakému druhu nočního snu, jež si snící uvědomuje pouze jako hlas a nic více. Toto je jeden z nejsilnějších snů, který se může zdát. Cokoliv je tímto hlasem ve snu proneseno, to se považuje za přímý přenos z duše.

Říká se, že sny s hlasy bez těl se mohou zdát kdykoliv, zejména však tehdy, když duše prožívá úzkost; potom se hluboké Já takříkajíc vloží do situace. Bum! Duše ženy hovoří. A sděluje jí, co přijde dál.

V příběhu starý tuleň povstane ze svého vlastního přírodního živlu a začne volat. Je to významná vlastnost duše, že když nepřijdeme sami, když nevěnujeme pozornost svým vlastním obdobím a času k návratu, ten Starý si pro nás přijde, volá a volá, dokud něco v nás nezačne reagovat.

Díky bohu za tento přirozený signál k návratu, který nabývá na hlasitosti, čím větší máme potřebu návratu. Signál se zapíná, když všeho začíná být příliš – jak v negativním, tak v pozitivním smyslu. Může být načase jít domů, když je příliš mnoho pozitivní stimulace, stejně jako když vládne neustálý nesouzvuk. Třeba jsme vůči něčemu příliš napjatí. Nebo jsme něčím příliš unaveni. Můžeme být příliš milováni, nedostatečně milováni, přepracováni, nevytíženi... všechno z toho stojí moc. Čelíme-li něčemu, co je příliš, postupně vysycháme, naše srdce se unaví, nedostává se nám dostatečné energie, a začíná v nás stále více narůstat tajemná touha po něčem – téměř nikdy pro to nemáme název, kromě toho, že je to prostě to něco. A následuje volání toho Starého.

V tomto příběhu je zajímavé, že tím, které slyší a reaguje na volání z moře, je malé duchovní dítě. Je tím, jež se vydá přes kry a kameny, tím, jež mlčky následuje volání, a je tím, jež náhodou zakopne o srolovanou tuleni kůži své matky.

Neklidný spánek dítěte je akutním a přesným zobrazením neklidu, pocítovaného ženou, která se touží vrátit do svého psychického místa původu. A protože duše je celistvý systém, veškeré její elementy voláním rezonují. Ženský neklid během této doby je často doprovázen podrážděností a myšlenkou, že všechno je příliš blízko k pohodě nebo příliš daleko ke klidu. Cítí se ztracena buď málo, nebo hodně (nebo něco mezi tím), protože se dlouho zdržovala pryč z domova. Tyto pocity jsou ty pravé. Jsou zprávou, která říká: Teď již přijď. Pocit rozpolcenosti přichází z naslouchání něčemu, ať je to vědomé či nevědomé, co nás volá, volá nás nazpět, je to něco, čemu nemůžeme říci ne, aniž bychom ublížili sami sobě.

Nepůjdeme-li, když čas nastane, duše přijde pro nás, jak vidíme z následujících řádků básně *Žena, která žije pod jezerem*.

... jedné noci
buší srdce na dveře.
Venku, žena v mlze,
s vlasy z haluzí a šaty z plevele,
zelená voda z jezera z nich stéká.
Říká Já jsem ty,
a cestovala jsem velkou dálku.
Pojď se mnou, musím ti něco ukázat...
Otráčí se k odchodu, její kabát se rozevívá,
Náhle, zlaté světlo... všude, zlatá zář...⁸

Starý tuleň povstane za noci a dítě za noci klopýtá kolem. V této a mnoha dalších pohádkách vidíme, jak hlavní postava objevuje úžasnou pravdu nebo odhaluje nesmírný poklad tápáním ve tmě. Tento námět je v pohádkách vždy přítomný a dochází k němu za jakýchkoliv okolností. Nic nenechává světlou, zázraku nebo pokladu tak dobře vyniknout jako temnota. Ta temná noc duše se téměř stala v určitých skupinách společnosti frází. K objevení božského dochází ve tmě podsvětí nebo hádu či prostě tam. Návrat Krista přichází jako záře ze ztemnělého pekla. Asijská bohyně slunce Amaterasu vyráží z temnoty pod horou. Sumerská bohyně Inanna se ve své vodní formě rozžhavuje do bílého zlata, když leží v čerstvě zoraném korytě černé země.⁹ Na horách v Chiapas se říká, že každý den musí slunce propálit díru v nejčernější huipil – haleně, aby mohlo vyjít na oblohu.¹⁰

Tyto obrazy procházení, vcházení a chození temnotou nesou starodávné poselství, které říká: Nestrachuj se nevědomí. V různých fázích a obdobích našeho života je toto tím, jak by to mělo být. Tento jev v příběhu a mýtech nám dodává odvahy, abychom šli za voláním, i když ani nemáme zdání kam jít, jakým směrem nebo jak dlouho. Všechno, co víme, jako dítě v pohádce, je to, že se musíme posadit, vstát a jít se podívat. Možná tedy budeme chvíli ve tmě tápat kolem, budeme se snažit zjistit, co nás volá, ale protože se nám podařilo uposlechnout nespoutané, bezesporu klopýtneme o duševní kůži. Vdechneme-li ten duševní stav, automaticky vstoupíme do stadia, kdy cítíme: Tohle je správné. Vím, co potřebuji.

Pro dnešní ženy není nejobávanější věcí hledání duševní kůže ve tmě. Spíše je jí to ponoření se pod vodu, ten vlastní návrat domů, opouštění všeho ostatního. I když se ženy vrátí samy k sobě, navléknou si tu tulení kůži, těsně ji obepnou kolem těla a jsou připraveny jít, to vykročení je velmi těžké; je skutečně těžké se vzdát a nechat za sebou cokoli, co nás tolik zaneprázdnňovalo, a prostě odejít.

Zůstat příliš dlouho

V příběhu tulení žena vysychá, protože zůstala příliš dlouho. Její muka jsou stejná, jaká prožíváme my, zůstaneme-li příliš dlouho. Její kůže vysychá. Kůže je naším nejcitlivějším orgánem; řekne nám, kdy je nám zima, kdy je nám horko, kdy jsme vzrušeni nebo vystrašení. Je-li žena vzdálena z domova příliš dlouho, začíná vysychat a prskat její schopnost vnímat, přemýšlet o sobě, cítit a další a další věci. Protože také nevnímá, čeho je příliš a čeho je nedostatek, překračuje své vlastní hranice.

V příběhu sledujeme, že jí začínají řídnout vlasy, hubne, stává se anemickou, je stínem té, jíž kdysi byla. Zůstaneme-li příliš dlouho, také přijdeme o své nápady, náš vztah s duší je oslaben, krev je řídká a pomalá. Tulení žena začne kulhat, její oči ztrácí vláhu, slepne. Jsme-li dlouho z domova, naše oči nemají pro co zářit, kosti slábnou, naše nervy se poddávají, nemůžeme se již soustředit na to, kdo jsme a co chceme.

V lesnatých kopcích Indiany a Michiganu žije pozoruhodná skupina zemědělců, jejichž předci přišli před dávnou dobou z kopců v Kentucky a Tennessee. Přestože je jejich řeč plná gramatických odchylek, jsou vášnivými čtenáři bible, a používají tudíž i její krásné výrazy.¹¹ Mají také spoustu výrazů pro ženy, které jsou upracované a nevědomé. Lidé z lesů svá slova nekrášlí. Hovoří stručně, věty vyslovují přímo a tvrdě. Příliš dlouho byla zapřažená; udřela si zadní nohy, tak unavená, že nemůže najít cestu zpátky do jasně červené stodoly, a jeden obzvláště drsný výraz kojí mrtvý vrh, což znamená, že jí život utíká ve špatném a neuspokojivém manželství, zaměstnání nebo činnosti.

Je-li žena z domova příliš dlouho, je v životě čím dál méně schopná pohnout se kupředu. Visí z popruhů, namísto aby táhla ty, které si sama zvolila. Je tak unavená, že klopýtá přímo kolem místa pomoci a pohodlí a nevidí. Mrtvý vrh jsou nápady, úkoly a požadavky, které nejsou funkční, nemají v sobě život a ani jí život nepřináší. Taková žena se stává bledou, svárlivou, víc a víc nekompromisní a roztékanou. Začíná mít na kahánku. Populární společnost tomuto stavu říká vyčerpanost, ale je to více než to; je to *hambre del alma* – hladovějící duše. Potom je již pouze jeden směr a žena konečně ví, že se musí – ne, že by mohla, možná, tak nějak, ale musí se – vrátit domů.

V příběhu se učiněný slib stává slibem nesplněným. Muž, který je sám docela vyschlý, se všemi těmi dlouhými rýhami v obličeji z toho, jak byl po tak dlouhou dobu osamělý, přemluvil tulení ženu, aby vstoupila do jeho domova a do jeho srdce se slibem, že po určité době jí vrátí její kožich a ona bude mít na vybranou, zda s ním zůstane, či zda odejde.

Jako kdyby žena neznala tyto neuskutečněné sliby nazpaměť. Jakmile to dokončím, mohu jít. Jakmile budu moci odejít... Až přijde jaro, odejdu. Až skončí

léto, odejdu. Až půjdou děti zpět do školy... Až bude končit podzim a stromy budou tak krásné, odejdu. No, nikdo nemůže nikam jít v zimě. Prostě počkám do jara... Tentokrát to myslím vážně.

Vrátit se domů je obzvláště důležité, byl-li člověk vázán světskými záležitostmi a překročil svůj čas. Jaká je vlastně délka toho času? Různí se pro každou ženu, ale stačí říci, že ženy ví, zcela přesně ví, kdy ve světě zůstaly příliš dlouho. Vědí, kdy je načase jít domů. Jejich těla jsou rady a nyní, ale jejich mysl je daleko, daleko odsud.

Umírají touhou po novém životě. Touží po moři. Žijí pouze pro ten příští měsíc, pouze dokud toto období neskončí, nemohou se dočkat toho, až zima skončí, aby měly opět pocit života, čekají na to mystické datum někdy v budoucnu, kdy budou volné, aby mohly dělat úžasné věci. Myslí si, že by zemřely, kdyby nemohly... doplně si sama za sebe. K tomu všemu patří hodně smutku. A úzkost. A oprošťování se. A zahloubanost. Toužení. Patří k tomu vytahování nití ze sukne a dlouhé pohledy z oken. Není to jenom dočasný neklid. Zůstává a časem narůstá více a více.

Přesto ženy pokračují ve svých každodenních pracích, tváří se přihloupě, jednají provinile a culí se. Ano, ano, já vím, říkají. Měla bych, ale, ale... Jsou to ta ale v jejich větách, která je prozrazují, že zůstaly příliš dlouho.

Neúplně zasvěcená žena v tomto vyčerpaném stavu se mylně domnívá, že získává více duševního kreditu tím, že zůstává, než by měla, kdyby odešla. Jiné ženy se zaplétají do stavu, který v Mexiku nazývají *dar a algo un tirón fuerte* – neustálé přidržování se rukávu Panny, což znamená, že pracují čím dál více, aby dokázaly, že jsou přijatelné, že patří mezi hodné lidi.

Jsou však i jiné důvody pro rozpolcenost u ženy. Není zvyklá, aby se jiní chopili vesel. Může neustále opakovat litanie jako: Ale moje děti potřebují tohle, moje děti potřebují tamto a tak dále.¹² Neuvědomuje si, že obětováním své potřeby návratu vlastně děti učí, aby v dospělosti přinášely stejné obětování svých vlastních potřeb.

Některé ženy se obávají toho, že lidé kolem nich nebudou chápat jejich potřebu návratu. A ne všichni by jí rozuměli. Ale žena sama musí rozumět tomuto: vrací-li se žena domů podle svých vlastních cyklů, je lidem kolem ní uložena jejich vlastní individuální práce, jejich vlastní životní záležitosti k řešení. Její návrat domů dává také těm druhým možnost růstu a rozvoje.

Mezi vlky k takovým rozpolceným pocitům odcházení a zůstávání nedochází, protože pracují, množí se, odpočívají a toulají se v cyklech. Jsou součástí skupiny, podílející se na práci a péči, zatímco druzí mají volno. Je to dobrý způsob života. Je to způsob života, který má veškerou integritu nespoutaného ženství.

Musíme si ujasnit, že návrat domů znamená různé věci pro mnoho různých žen. Můj přítel, rumunský malíř, poznal, že jeho babička se nachází ve svém sta-

diu návratu, když vzala dřevěnou židli dozadu na zahradu, tam seděla a zírala s široce rozevřenýma očima na slunce. Je to lék na mé oči, je to dobré, říkala. Lidé věděli, že nechce být rušena, a pokud to nevěděli, brzy na to přišli. Je důležité chápat, že návrat domů nemusí nezbytně stát peníze. Stojí to čas. Stojí to silný akt vůle říci: Jdu, a skutečně to tak mínit. Můžeš zakřičet přes rameno, jak to doporučuje moje milá přítelkyně Jean: Teď odcházím, ale vrátím se, ale i tak musíš směřovat k domovu.

Je mnoho způsobů, jak jít domů; některé jsou světské, jiné božské. Moji klienti mi vyprávějí ty světské činnosti, které pro ně představují návrat domů... přesné umístění vchodu do domova se ale čas od času mění, a tak jeho poloha může být tento měsíc jiná, než byla minulý měsíc... Opakovaně číst pasáže z knih a básní, jež se jich dotkly. Strávit i pouhých několik minut u řeky, pramene nebo potůčku. Ležet na zemi za tlumeného světla. Strávit nějaký čas s milovanou osobou bez přítomnosti dětí. Sedět na verandě, něco přebírat, plést, loupat. Asi hodinová chůze nebo jízda jakýmkoliv směrem, potom návrat. Nastoupit do kteréhokoli autobusu s neznámým cílem. Bubnovat při poslechu hudby. Zdravit východ slunce. Jet někam, kde světla města nenarušují noční oblohu. Modlit se. Mít zvláštního přítele. Sedět na mostě a kývat nohama. Chovat miminko. Sedět v kavárně u okna a psát. Sedět uprostřed stromů. Sušit si vlasy na slunci. Vložit ruce do sudu s dešťovou vodou. Sázet květiny a mít ruce celé od hlíny. Vidět krásu, vznešenost a dojemnou křehkost lidských bytostí.

Není to tedy nezbytně dlouhá cesta, která vede domů, nechci ji však příliš zlehčovat, protože vyžaduje velkou odolnost, bez ohledu na to, zda je snadná, nebo obtížná.

Je zde ještě jeden způsob, jak u ženy pochopit odkládání návratu, je mnohem tajemnější a je jím přehnaná identifikace ženy s archetypem léčitelky. Archetyp je obrovská síla, která je pro nás jak tajemná, tak poučná. V její blízkosti získáváme velké poklady, do určité míry se jí snažíme vyrovnat tím, že jsme k ní ve vyváženém vztahu. Každý archetyp si nese svou vlastní charakteristiku, jež podporuje název, který pro něj máme; velká matka, božské dítě, sluneční hrdina a další.

Archetyp velkého léčitele přináší moudrost, dobrotu, poznání, pečování a všechny další věci s léčitelem spojené. Je tedy dobré být šlechetný, laskavý a nápomocný podobně jako archetyp velkého léčitele. Pouze však do určité míry. Když je překročena, má brzdící vliv na naše životy. Donucení žen k tomu, aby všechno vyléčily, všechno zařídily, je hlavní pastí, která je vykonstruována požadavky, uloženými nám společností. Nutí k důkazům, že jenom nepostáváme kolem, nezabíráme místo a neradujeme se, ale že máme vykupitelnou hodnotu – v některých částech světa se to tak říká –, abychom dokázaly, že máme cenu, a proto by nás měli nechat žít. Tyto nátlaky se vkrádají do naší psychiky, když jsme ještě velmi mladé a neschopné je odsuzovat nebo jim odolávat. Stávají se pro nás zákonem... pokud nebo dokud se jim nepostavíme.

Ale veškeré nářky trpícího světa nemohou být pokaždé vyřešeny jedinou osobou. Ve skutečnosti můžeme pouze zvolit reakci na ty, které nás nechají pravidelně chodit domů, jinak se světlo našich srdcí úplně utlumí. Čemu by si srdce přálo pomoci, je někdy odlišné od toho, jaké jsou vlastně zásoby duše. Cení-li si žena své duševní kůže, vyřeší tyto záležitosti s ohledem na to, jak blízko má k domovu nebo jak často byla doma.

I když z nás mohou archetypy po určitou dobu vyzařovat, a nazýváme to božským zážitkem, ze žádné ženy nemůže archetyp vyzařovat neustále. Pouze archetyp sám může být neomezeně schopný, vše dávající a plný energie. Můžeme se s ním pokoušet soupeřit, je ale ideální a lidskou cestou prostě nedosažitelný. A ani nemá být. Přesto ta past vyžaduje, aby se ženy vyčerpaly úsilím o dosažení těchto nereálných úrovní. Abychom se pasti vyhnuly, musíme se naučit říkat Stop! a Zastavte tu hudbu, a samozřejmě to tak mínit.

Žena musí nejprve odejít, být sama sebou a zamyslet se nad tím, jak došlo k tomu, že byla polapena do archetypu.¹⁵ Základní divoký instinkt, který určuje naše meze, musí být znovu objeven a rozvíjen. Tak se žena udrží nad vodou. Je přijatelnější jít na chvíli domů, i když to ostatní podráždí, než zůstat a rozpadat se a nakonec se odplížit v cárech.

Nuže tedy, ženy, které jste unavené, dočasně vás nebaví svět, bojíte se vzít si volno, bojíte se zastavit, probudte se! Přehodte deku přes ten gong, který od vás požaduje, abyste donekonečna pomáhaly tomuto, tamtomu a dalšímu. Můžete jej opět odkrýt, budete-li si to přát, až se vrátíte zpět. Nepůjdeme-li domů, když nastane čas, ztratíme schopnost soustředění své mysli. Nalezneme-li opět svoji kůži, oblečeme-li si ji, a jdeme zase domů, to vše nám pomůže začít znovu a lépe po návratu. Existuje rčení: Nemůžeš jít zase domů. Není pravdivé. I když se nemůžeš vplížit zpět do dělohy, můžeš se vrátit do svého duševního domova. Není to pouze možné, je to přímo nutné.

Uvolnění a ponoření

Co znamená návrat domů? Je to instinkt k návratu, jít na místo, které si pamatujeme. Je to schopnost najít domov potmě i za denního světla. My všichni víme, jak se vrátit domů. Nezáleží na tom, jak dlouho jsme doma nebyli, svoji cestu najdeme. Jdeme nocí, přes cizí zem, kolem kmenů cizinců, bez map a bez dotazování lidí na cestu.

Přesná odpověď na otázku Kde je domov? je komplexnější... ale určitě je to vnitřní místo, místo někde v čase, spíše než v místě, místo, kde se žena cítí celistvá. Domov je tam, kde myšlenka nebo pocit mohou být udrženy, a ne přerušeny či odtrženy od nás kvůli něčemu, co vyžaduje náš čas a pozornost. A během věků

si ženy našly nespočetné množství způsobů, aby toto měly, aby si to vytvořily, i když jejich práce a povinnosti neměly konce.

Poučila jsem se o tom nejprve v komunitě svého dětství, kdy mnoho obětavých žen vstávalo před pátou hodinou ráno a ve svých dlouhých, tmavých šatech směřovaly šedým úsvitem pokleknout před oltářem v kostele; jejich úhel vidění byl omezen šátkou na hlavách, staženými hluboko dopředu. Zabořily obličej do svých rudých rukou a modlily se, vyprávěly příběhy Bohu, nasály klid, sílu a náhled. Častokrát mě teta Katerin vzala s sebou. Když jsem jednou řekla: Je tu tak ticho a hezky, mrkla a umlčela mě. Neříkej to nikomu; je to velmi důležité tajemství. A také bylo, protože chodník do kostela za svítání a temný vnitřek samotného kostela byla v té době jediná dvě místa, kde bylo zakázáno ženu vyrušit.

Je správné, že si ženy vybojovávají, tvoří a uplatňují svoje právo jít domů. Domov je taková nálada nebo vjem, jež nám dovoluje prožít pocity nenavoditelné v materiálním světě: div, vizi, klid, osvobození od starostí, oproštění od požadavků, osvobození od neustálého ruchu. Všechny tyto poklady mají být uloženy v duši k pozdějšímu použití ve vnějším světě.

I když je mnoho fyzických míst, kam může člověk jít, aby ucítil cestu zpátky domů, není toto fyzické místo samo o sobě domovem; je to pouze dopravní prostředek, který ukolébá ego do spánku, abychom zbytek cesty mohli vykonat sami. Dopravních prostředků, jejichž pomocí se ženy dostanou domů, je mnoho; hudba, umění, les, oceán se svou pěnou, východ slunce, samota. Vezmou nás domů, do obohacujícího vnitřního světa, který má svoje vlastní myšlenky a řád.

Domov je ten čistý, instinktivní život, který pracuje tak snadno, jako kloub, klouzající po svém naolejovaném ložisku, kde je všechno tak, jak má být, kde vůně nás uklidňují a neznepokojují. Jak kdo stráví svůj čas při návratu není důležité. Podstatné je to, co ožívuje a navrácí vyrovnanost. To je domov.

Není to pouze čas na přemítání, ale také k učení a objevování zapomenutého, nepoužívaného a pohřbeného. Tam si můžeme představit budoucnost a také číst v mapách jizev duše, poučit se, co vedlo k čemu a jakým směrem se vydáme dále. Adrienne Richová popisuje návrat svého Já v básni Ponoření do vraku.¹⁴

Je tam žebřík.
 Žebřík je vždycky tam
 nevinně visící
 těsně u boku škuneru...
 Scházím dolů...
 Přišla jsem prozkoumat vrak...
 Přišla jsem shlédnout tu napáchanou škodu
 a poklady, jež se zachovaly...

Nejdůležitější věc, kterou mohu říci o časování tohoto cyklu návratu domů je to, že když je čas, je čas. I když nejsi připravená, i když máš rozdělané věci, i když dnes připlouvá tvoje loď. Když je čas, je čas. Tulení žena se vrací do moře ne proto, že má prostě chuť, ne proto, že dnes je pro to vhodný den, ne proto, že její život je celý pěkný a uspořádaný – pro nikoho neexistuje žádný pěkný a uspořádaný čas. Ona jde, protože je čas, a proto musí.

My všichni máme své oblíbené metody na výmluvu, když přijde čas jít domů; když však obnovíme své instinktivní a nespoutané cykly, je to pro nás závazné, abychom své životy žili v souladu s nimi. Argumenty o správnosti nebo nesprávnosti, týkající se odchodu domů, jsou bezvýznamné. Jednoduchá pravda je, že když je čas, je čas.¹⁵

Některé ženy nejdou domů nikdy a namísto toho své životy prožívají v zóně zombi, *a la zona zombie*. Nejkrutější na tomto stavu bez života je to, že žena funguje, chodí, hovoří, jedná, dokonce dosáhne mnoha věcí, ale nepocituje nadále účinky toho, co se vlastně stalo špatně – kdyby byla schopna to cítit, bolest by ji okamžitě přinutila k zjednání nápravy.

Žena v takovémto stavu se však vleče a kulhá dál, ruce napřážené, je chráněna vůči bolestivé ztrátě domova, je slepá, a jak říkají na Bahamách, je „*spara*“, což znamená, že její duše odešla bez ní a nechala ji v jakémsi stavu beztlíže, ať dělá cokoli. V takovémto stavu se ženy podivně cítí, protože ať dosáhnou čehokoli, nepřináší jim to uspokojení. Dělají to, o čem si myslely, že chtěly dělat, ale ten poklad v dlaních se jim nějakým způsobem změnil v prach. Je velmi dobré, když si žena tento stav uvědomí. Nespokojenost znamená tajné dveře k významné a životadárné změně.

Ženy, se kterými jsem pracovala a které dvacet nebo více let nepodnikly návrat domů, vždycky pláčou, když opět poprvé, po tak dlouhé době, vkročí na tu psychickou půdu. Z různých důvodů, jež se v té době zdály být dobré, strávily roky v dobrovolném, trvalém exilu, pryč od domova; zapomněly, jak nesmírně dobře působí déšť, padající na suchou zem.

Pro některé znamená domov zahájení nějakého druhu činnosti. Ženy začnou po letech znovu zpívat, když předtím neměly pro to žádný důvod. Začnou se učit něco, po čem dlouhou dobu toužily. Vyhledávají ve svých životech ztracené lidi a věci. Vyslyší svůj vnitřní hlas a píší. Odpočívají. Provedou důležitá rozhodnutí. Vykonají něco, co za sebou nechává stopy.

Pro některé je domov les, poušť nebo moře. Domov je vlastně holografický. Přenáší svou plnou sílu třeba i v jediném stromě, v opuštěném kaktusu za výlohou květinářství, v louži stojaté vody. V plné potenci může být i ve žlutém listu, ležícím na asfaltě, v květináči, čekajícím na raneček kořínků, v kapce vody na pokožce. Zaostříš-li své duševní oči, spatříš domov na mnoha, mnoha místech.

Na jak dlouho člověk domů odchází? Na jak dlouho může, nebo dokud není

opět sám sebou. Jak často je to zapotřebí? Mnohem častěji, pokud jsi citlivý a velmi aktivní ve vnějším světě. Řidčeji, pokud máš tvrdou kůži a navenek se tak moc neprojevuješ. Každá žena ve svém srdci ví, jak často a na jak dlouho je třeba odejít. Je to záležitost zhodnocení stavu lesku v očích člověka, pulzu nálady a vitality smyslů.

Jak sladíme potřebu jít domů s naším každodenním životem? Vplánujeme si domov do našich životů. Je vždy úžasné, jak snadno si ženy udělají čas, vyskytnou-li se nemoc, potřebuje-li je dítě, porouchá-li se auto nebo začne-li bolet zub. Odchod domů musí být hodnocen stejně, a pokud je to nutné, musí mít krizové proporce. Nade vší pochybnost je pravdou, že nejde-li žena, když přijde její čas, malá prasklina v její duši se změní ve strž a ze strže se stane hřmící propast.

Respektuje-li žena své cykly odcházení domů, budou je respektovat i ti, kteří žijí kolem ní. Je pravda, že významný domov je nalezen, odpoutáme-li se od ubíjející každodenní rutiny, je to čas, který patří nerušeně a jediné nám. Jedině pro nás opět znamená pro každého něco jiného. Někomu stačí, je-li někde v místnosti za zavřenými dveřmi, ale přesto stále k dosažení pro druhé. Zatímco pro někoho musí být místo, ze kterého se dostává domů, prosto sebemenšího vyrušení. Žádné: Mami, mami, kde jsou moje boty? Ani: Miláčku, potřebujeme něco ze samoobsluhy?

Pro takovýto typ ženy je vchod do jejího hlubokého domova vyvolán tichem. Žádné rušení. Absolutní Ticho s velkým A a velkým T. Pro ni je tichem zvuk větru ve stromech, lomoz horského pramene, hřmění hromu při bouři. Pro ni je přirozený řád přírody, ten, jež nežádá nic na oplátku, tím životadárným tichem. Každá žena tak volí, protože může, protože musí.

Bez ohledu na čas, hodiny nebo dny, které strávíš doma, nezapomeň, že druzí se mohou postarat o tvé kočky, i když je jasné, že tvé kočky říkají, že jen ty to děláš správně. Tvůj pes se bude pokoušet, aby sis myslela, že se k němu chováš, jako kdybys opouštěla dítě na silnici, ale odpustí ti. Tráva trochu zežloutne, ale opět ožije. Ty a tvoje dítě budete jeden druhému chybět, ale budete oba rádi, až se vrátíš. Tvůj partner bude třeba vrčēt. Všichni to překonají. Tvůj vedoucí bude možná vyhrožovat. Také to překoná. Zůstat přesčas je šílenství. Jít domů znamená moudrost.

Nepodporuje-li společnost, rodina nebo vlastní psychika tento cyklus návratu domů, mnoho žen se stejně naučí přeskočit vrata nebo podhrabat plot. Chronicky onemocní a kradou čas na čtení v posteli. Usmívají se tím jedovatým úsměvem, jako že je vše v pořádku, a dovedně si v době trvání cyklu přejdou na nižší výkonnost.

Je-li u žen cyklus návratu domů narušen, mnoho z nich cítí, že aby mohly volně odejít, musí vyvolat hádku se svým vedoucím, se svými dětmi, rodiči nebo partnerem na obhájení svých psychických potřeb. Dochází tedy k tomu, že upro-

střed takové nebo onaké hádky žena prohlašuje: Odcházím tedy. Protože jsi takový... (doplň si) a zřejmě ti nezáleží na... (doplň si), tak já prostě odejdu, moc ti děkuji. A hřmot, bouře, odlétající štěrka – a je pryč.

Musí-li žena bojovat o to, co jí právoplatně náleží, cítí se v právu, cítí se ospravedlněna ve své touze jít domů. Stojí za povšimnutí, že pokud je to nutné, vlci bojují o získání toho, co chtějí, ať již se jedná o potravu, spánek, sex nebo klid. Zdálo by se, že bojovat o něco, co člověk chce, je správnou instinktivní reakcí proti zabraňování zvenčí. U mnoha žen však tento boj musí být také bojován uvnitř proti celému vnitřnímu komplexu, jenž od počátku tuto její potřebu neguje. Agresivní společnosti budeš odolávat mnohem lépe, byla-li jsi doma a vrátila se zpět.

Musíš-li bojovat pokaždé, když odcházíš, měly by být důkladně zváženy tvoje vztahy s těmi, kteří jsou ti blízcí. Pokud můžeš, je lepší své blízké lidi poučit, že je vlastně neopouštíš, ale že se učíš znát sama sebe, že tě bude víc a budeš po návratu jiná, že se vrátíš zpět do skutečného života. Zejména jsi-li umělkyně, obklop se lidmi, kteří chápou tvoji potřebu domova, protože se může stát, že budeš potřebovat, častěji než většina jiných, podkopat psychický terén domova, abys poznala ty cykly tvoření. Buď tedy stručná, ale efektivní. Moje přítelkyně Normandi, nadaná spisovatelka, říká, že během života to zúžila na pouhé: Jdu. To je vůbec nejlepší slovo. Vyslov jej. Potom jdi.

Ženy mají různá kritéria pro užitečnou a/nebo nezbytnou délku času, stráveného doma. Mnoho z nás nemůže vždy jít na tak dlouho, jak bychom chtěly, odcházíme tedy na tak dlouho, jak můžeme. Jednou za čas jdeme na tak dlouho, jak musíme. Jindy odejdeme na takovou dobu, dokud nám nezačne chybět to, co jsme opustily. Někdy se jen ponoříme, vynoříme a znovu ponoříme a vynoříme, v krátkých intervalech. Většina žen vracejících se znovu do svých přirozených cyklů prostě střídá výše jmenované, s ohledem na okolnosti a potřebu. Jedna věc je však jistá; je dobré mít cestovní tašku s osobními potřebami připravenou u dveří. Pro všechny případy.

Žena jako médium: Dýchání pod vodou

V příběhu dochází k podivnému kompromisu. Namísto toho, aby tulení žena dítě opustila, nebo jej vzala navždy sebou, bere vlastně své dítě na návštěvu k těm, kteří žijí vespu. Dítěti je přiznáno členství v tulením klanu přes krevní linii své matky. A tam, v domově pod vodou, je vzděláváno způsoby divoké duše.

Dítě představuje v duši nový řád. Jeho tulení matka vdechla něco ze svého vlastního dechu, nějaký druh oživení, do dětských plic, a tím jej, v psychologické terminologii, transformovala v bytost podobnou médium,¹⁶ takovou, jež je schopná

přemostit oba světy. Přestože je však dítě zasvěceno pod vodou, nemůže tam zůstat, musí se vrátit zpět na zem. Od té doby hraje zvláštní roli. Dítě, které bylo dole a opět se vynořilo na povrch, není celým egem ani celou duší, ale je něčím mezi tím.

V jádru všech žen je ta, kterou Toni Wolffová, jungiánská analytička, která žila v první polovině dvacátého století, nazvala archetypem ženy Média. Taková žena stojí mezi světem existující reality a světem mystického nevědomí a mezi oběma urovnává spory. Mediální žena je vysílačem i přijímačem mezi dvěma nebo více hodnotami nebo myšlenkami. Je tou, která vnáší nové nápady do života, vyměňuje staré za nové, vylepšené, tlumočí mezi světem racionálního a světem představ. Ona slyší věci, zná věci a cítí, co by mělo přijít dál.

Tento středový bod mezi světem rozumu a představ, mezi citem a myšlením, mezi hmotou a duchem – mezi všemi protiklady a mezi všemi významovými odstíny, jež mohou být – tam je domov ženy-Média. Tulení žena v příběhu znamená vyzarování duše. Je schopna žít ve všech světech, ve vrchním světě hmoty i v dalekém světě nebo v podzemí, jež je jejím duchovním domovem, nemůže však zůstat příliš dlouho na zemi. Ona a rybář, ego a duše, stvoří dítě, které může také žít v obou světech, nemůže však zůstat příliš dlouho v domově duše.

Tulení žena a dítě spolu utvářejí systém v duši ženy, co je dost podobné úklidové brigádě. Tulení žena, duševní Já, přenáší myšlenky, pocity, nápady a impulzy z vody nahoru, do zprostředkujícího Já, jež je zase předává na zem do vědomí ve vnějším světě. Systém pracuje i opačně. Události z našich každodenních životů, našich minulých traumat a radostí, našich strachů a nadějí do budoucna, ty všechny předávány jsou dolů, do duše, která je během našich nočních snů komentuje, vyzaruje pocity z nich nahoru našimi těly, nebo se nás silně dotkne nenadálou inspirací, na jejímž konci je myšlenka či nápad.

Divoká žena je kombinací zdravého rozumu a rozumu duševního. Žena-Médium je její dvojnice a je také schopná obojího. Stejně jako dítě v pohádce je i ona z tohoto světa, může však snadno cestovat do hlubších duševních obzorů. Některé ženy mají tento dar vrozený. Jiné jej nabývají jako schopnost. Nezáleží na tom, jak k němu přijdeme. Jedním z efektů pravidelných návratů domů je však to, že archetyp ženy-Média je v duši posílen pokaždé, když žena jde a vrací se.

Vynořování

Úžas a bolest z návratu do divokého domova spočívá ve skutečnosti, že jej můžeme navštívit, ale nemůžeme zůstat. Bez ohledu na to, jak je to v tom nejhlubším domově nevyslovitelně krásné, nemůžeme navždy zůstat pod vodou, musíme se vrátit na povrch. Jako Ooruk, který je něžně posazen na kamenitý břeh, přichází-

me i my zpět do světského života naplnění novým oživením. I tak je to smutný okamžik, když jsme zpět na pobřeží a opět na svých vlastních nohou. Při starověkých mystických rituálech se zasvěcovaní, kteří se vraceli zpět do vnějšího světa, pociťovali také sladkou hořkost. Byli radostní a osvěžení, ale také trochu zahloubaní a roztoužení.

Lék na tento malý smutek je dán, když tulení žena říká svému dítěti: „Jsem vždy s tebou. Stačí se dotknout toho, čeho jsem se dotýkala já, mých třísek, mého *ulu* – nože, mých kamenných rytin mrožů a tuleňů, a já ti do plic vdechnu váněk, abys mohl zpívat své písně.“¹⁷ Její slova jsou zvláštním druhem divokého slibu. Nepřímo vyjadřují, že bychom neměli marnit příliš mnoho času okamžitou touhou po návratu. Místo toho bychom měli tyto nástroje chápat a používat je. Budeme tak cítit její přítomnost, jako kdybychom byli kůži na bubnu, kterého se dotýká divoká ruka.

Inuité charakterizují tyto nástroje tak, že patří opravdové ženě. Jsou to nástroje, které žena potřebuje, aby si vyřezala pro sebe život. Její nůž řeže, obléká, osvobozuje, navrhuje, upravuje materiály. Její dovednost používat třísky jí dává možnost založit oheň i při nejkruťějších podmínkách. Její kamenné rytiny vyjadřují její mystické znalosti, její spektrum léčení a její osobní spojení se spirituálním světem.

V psychologických termínech jsou tyto metafory typické pro sílu, patřící divoké povaze. V klasické jungiánské psychologii by to někteří nazývali tandemovým spojením osy ega-duše. V pohádkové mluvě znamená nůž mimo jiné vizionářský nástroj, který prořezává nejasnosti a nahlíží do skrytých věcí. Nástroje k přípravě ohně představují schopnost připravit pro sebe jídlo, přetavit starý život v nový, odpudit neužitečnou negativitu. Může se na ně pohlížet jako na vnitřní sílu, která žárem kuje a posiluje různé materiály. Vyrábění fetišů a talismanů pomáhá hrdinům a hrdinkám v pohádkách zapamatovat si, že síly duchovního světa jsou nablízku.

Pro současnou ženu znamená *ulu* nůž – vnitřní náhled, její ochotu a schopnost odříznout vše nadbytečné, jasně označit všechna ukončení a vyřezat nové začátky. Její schopnost založit oheň vyjadřuje schopnost povstat při neúspěchu, vytvořit si svoji vlastní vášeň, a když to bude nutné, spálit všechno na popel. Její kamenné rytiny ztělesňují její paměť na své vlastní divoké vědomí, na její spojení s přirozeným instinktivním životem.

Stejně jako dítě tulení ženy, i my poznáváme, že přijít blízko k tvoření duševní matky znamená být jí naplněni. I když odešla k svým vlastním lidem, její plná síla může být pociťována pomocí ženských schopností náhledu, vášně a napojení na divokou přírodu. Její slib zní, že když se spojíme s nástroji psychické síly, pociťíme její dech; její dech vstoupí do našeho dechu a budeme naplněni svatým vánkem pro zpěv. Staří Inuité říkají, že když se spojí dech boží s dechem lidským, výsledkem je, že dotyčná osoba tvoří krásnou a svatou poezii.¹⁸

Je to ta svatá poezie a zpěv, které chceme. Chceme mocná slova a písně, které mohou být vyslyšeny pod vodou a přes celou zem. Je to ten nespoutaný zpěv, který chceme, naše možnost použít divoký jazyk, který se nazpaměť učíme pod vodou. Hovoří-li žena svoji pravdu, vzplane svým záměrem a cítem, zůstane pevně přimknutá k instinktivní povaze, potom zpívá, potom žije v divokém toku duševního dechu. Žít tímto způsobem je cyklus sám o sobě, který pokračuje a pokračuje.

To je důvod, proč se Ooruk nepokouší potápět zpátky pod vodu nebo neprosí, aby mohl následovat matku, která vplouvá do moře a mizí z dohledu. To je důvod, proč Ooruk zůstává na pevnině. Má slib. Když se vracíme do rušného světa a byli jsme nějakým způsobem izolováni během naší cesty domů, mají lidé, stroje a jiné předměty trochu neznámý nádech kolem sebe, a dokonce i zvuky kolem nás zní poněkud podivně našim ušima. Tato fáze návratu se nazývá znovu-vstoupení a je přirozená. Pocit, že přicházíme z cizího světa, se po několika hodinách či dnech ztrácí. Poté budeme trávit nějaký čas v našem materiálním životě, poháněni energií načerpanou cestou domů, a v mezidobí obnovíme spojení s duší tím, že se uchýlíme do samoty.

V příběhu začíná dítě tulení ženy projevovat svou zprostředkující povahu mezi dvěma světy. Stává se bubeníkem, zpěvákem a vypravěčem. V pohádkové interpretaci se bubeník svým bubnováním stává srdcem jakéhokoliv nového života a nového cítění, které je zapotřebí pozvednout a odrazit. Bubeník je schopen různé věci zastrašit, stejně jako je může vyvolat. Zpěvák přenáší poselství tam a zpět mezi velkou duší a světským Já. Charakterem a tónem hlasu může zpěvák rozebrat, zničit, vybudovat a stvořit. O vypravěči se říká, že se připlížil a naslouchal, když bozi hovořili ve spánku.¹⁹

Všemi těmito tvořivými činy dítě žije to, co do něj vdechla tulení žena. Dítě žije, co se naučilo pod vodou, život příbuzný divoké duši. I my sami pak shledáváme, že jsme naplněni zvuky bubnu, zpěvem, nasloucháním a říkáním svých vlastních slov; novými básněmi, novými způsoby vidění, novými způsoby jednání a myšlení. Namísto pokusů, aby nám kouzlo vydrželo, prostě žijeme. Namísto odmítání nebo obav z námi zvolené práce do ní plynule vstupujeme; plní života, naplnění novými nápady a zvědaví spatřit, co se dále stane. Koneckonců, osoba, která se vrátila domů, přežila odnesení do moře velkými duchy tuleňů.

Praktikování záměrné samoty

V šedi mrholícího rána pokleká nyní již odrostlé dítě na kámen v moři a hovoří s nikým jiným než s tulení ženou. Toto záměrné a každodenní praktikování samoty a intimního hovoru mu dává možnost být blízko domova rozhodujícím způso-

bem. Nejen se na delší dobu potopit dolů na duševní místo, ale neméně důležité je to, že je schopno na krátkou dobu povolát duši zpět do vrchního světa.

Aby mohla vést rozhovor s divokým ženstvím, musí žena dočasně opustit svět a vstoupit do stavu osamělosti v tom nejpůvodnějším slova smyslu. Před dávnem se slovo *alone* – sám skládalo ze dvou slov, *all one* – všechen jeden.²⁰ Být *all one* – všechen sám znamenalo být jeden celistvý, být sám se sebou v jednotě, buď podstatně, nebo dočasně. To je přesně cílem samoty, být celým jedním. Je to lék na unavený stav, tolik rozšířený u žen v současné době, lék, po kterém bude následovat, jak říká staré rčení, že se žena vyhoupne na svého koně a odjede všemi směry.

Samota není absence energie nebo činnosti, jak se někteří lidé domnívají. Je to spíše dar divoké potavy, předávané nám duši. V dávných dobách byla záměrná samota jak uklidňující a léčivá, tak i preventivní. Využívala se k léčení slabosti a k prevenci proti přepracování. Také byla používána jako orakulum, jako cesta k naslouchání vnitřnímu Já za účelem získání rady a vodítka, které nebylo možno vnímat při hlasitém ruchu každodenního života.

Ženy si v dávnověku (stejně jako i dnešní ženy v přežívajících původních kmelech) často určovaly pro toto sdílení a dotazování nějaké posvátné místo někde stranou. Říká se, že takové místo se tradičně určovalo během menstruace ženy, protože v tomto období žena žije mnohem blíže k poznání sama sebe než obvykle; blána mezi nevědomou a vědomou myslí se v tomto období podstatně zeslabuje. Pocity, vzpomínky a vjemy, které jsou běžně od vědomí blokovány, jsou v této době vnímány bez odporu. Uchýlí-li se žena během této doby do samoty, má více materiálu k přebírání.

Ze svých zkušeností se ženami z kmenů Severní, Střední a Jižní Ameriky a s ženskými potomky některých slovanských kmenů jsem však zjistila, že ženská místa se používala kdykoliv, nejenom během menstruace, a navíc že často každá žena měla své vlastní ženské místo, jímž byl například určitý strom, nějaké místo na břehu vody, les, kousek pouště nebo jeskyně.

Moje zkušenost s analýzou žen mě nutí věřit, že předmenstruační nálady u žen v dnešní době nejsou pouhým fyzickým syndromem, ale stejnou měrou by se daly přiřknout omezování potřeby mít čas na vlastní oživení a obnovu.²¹ Musím se smát, kdykoliv někdo začne citovat staré antropology, kteří prohlašovali, že menstrující ženy z různých kmenů byly považovány za nečisté, a byly nuceny opouštět vesnici, dokud nebylo po všem. Všechny ženy vědí, že i kdyby takový nucený rituál exilu existoval, každá z nich by opouštěla v tomto období vesnici se smutkem svěřenou hlavou, alespoň dokud by zůstávala na dohled, ale potom by se náhle rozeběhla po pěšině pryč, chechtaje se celou cestu.

Když si podobně, jako je uvedeno v příběhu, zvolíme pravidelné praktikování záměrné samoty, může začít rozhovor mezi námi a divokou duší, která přichází k našim břehům. Neděláme to jenom proto, abychom byli nablízku divoké přiro-

zenosti, ale proto, abychom se v tomto spojení mohli dotazovat a aby duše mohla dávat rady, jak se dělo již odnepaměti v mystických tradicích.

Jak člověk duši povolává? Je mnoho způsobů: meditací, rytmem běhu, bubnováním, zpěvem, psaním, malováním, hudbou, vizemi něčeho krásného, modlitbou, rozjímáním, rituálem, nehybností, navozením nálady nebo myšlenek. Jsou to všechno psychické výzvy, vyvolávající duši z jejího obydlí.

Doporučuji však používání takových metod, které nevyžadují žádné pomocné pomůcky a žádná zvláštní místa, takové, které se mohou provádět stejně snadno během minuty, jako během celého dne. Znamená to použít svou mysl k vyvolání duševního Já. Každý z nás má nejméně jeden známý stav mysli, ve kterém může navodit tento druh samoty. Pro mne je samota jakýmsi složeným lesem, který si nosím všude sebou a mohu jej v případě potřeby kolem sebe rozložit. Posadím se u obrovských stromů ze svého dětství. Z tohoto bodu perspektivy kladu otázky a dostávám odpovědi; potom svůj les zmenším na velikost milostného dopisu pro příští použití. Zázitek je okamžitý, stručný a informativní.

K navození záměrné samoty je ve skutečnosti zapotřebí pouze schopnost odpoutat se od rušivých vlivů. Žena se může naučit odpoutávat od ostatních lidí, zvuků a tlachání, bez ohledu na to, jestli se zrovna nachází na podnikové schůzi, jestli ji straší dům, na jehož úklid je potřeba buldozer, nebo jestli je obklopena osmdesáti štěbetajícími příbuznými, hádajícími se, zpívajícími a tancujícími během třídních oslav. Pokud jsi kdy byla v pubertě, určitě víš, jak se odpoutat. Byla-li jsi kdy matkou dvouletého nespavého dítěte, víš, jak navodit záměrnou samotu. Není těžké to provést, je těžké si vzpomenout to provést.

I když bychom všichni preferovali určitý druh dočasného pobytu doma, z něhož bychom odešli a nikdo by nevěděl, kde jsme, a vrátili bychom se později, je také velice dobré procvičovat samotu v místnosti plné lidí. Na první pohled se to může zdát podivné, ale lidé ve skutečnosti konverzují s duší neustále. Spíše než vědomě upadá mnoho lidí do takového stavu náhle, denním sněním nebo prostě do něj náhle přestoupí a pak se v něm nalézají.

Protože je ale takový stav považován za trapný, naučili jsme se jej maskovat a nazýváme jej velice světskými termíny. Říká se mu například: mluvit sám se sebou, být ztracen v myšlení, hledět do prázdna nebo denní snění. Tento eufemistický jazyk nám byl společností vštěpován a bohužel jsme od dětství učeni stydět se, pokud jsme přistiženi při komunikaci s duší, zejména na veřejnosti, například v zaměstnání nebo ve škole.

Svět vzdělání a obchodu jaksi vycítil, že takový čas, strávený ve stavu celého jednoho, je neproduktivní, i když je to ve skutečnosti čas nejproduktivnější. Je to divoká duše, která vysílá myšlenky do naší představivosti, kde je přebíráme, abychom vybrali ty, které použijeme, takové, jež jsou nejpříjemnější a nejproduktivnější. Je to spolupráce s duší, která způsobuje, že z nás vyzáruje duch, že jsme

ochotni uplatnit naše talenty, ať jsou jakéhokoliv druhu. Je to to krátké, někdy jako mžitek se mihnoucí, ale záměrné spojení, které nám pomáhá, abychom žili své vnitřní životy i navenek, takže namísto jejich pohřbívání ve studu, strachu před represáliemi nebo útokem, v letargii, sebeuspokojování nebo jiných výmluvách necháváme naše vnitřní životy planout a žhnout i na povrchu, aby to všichni viděli.

Jako přídavek k získávání informací o čemkoliv, co si přejeme prozkoumat, může být samota využita k tomu, abychom zhodnotili, jak si sami vedeme v jakémkoliv sféře. Mohli jsme si všimnout, že dítě zůstalo pod mořem sedm dní a nocí, což je další poučení o jednom z nejstarších cyklů přírody. Sedmička se často pokládá za číslo ženy, mystické číslo, odpovídající dělení měsíčního cyklu na čtyři díly a rovnající se menstruaci; dorůstání, polovina, úplňk a ubývání. Ve starých ženských tradicích bylo obvyklé se v cyklu měsíčního úplňku dotazovat na situaci člověka; na jeho přátelství, rodinný život, partnera a děti.

Ve stavu samoty to můžeme udělat, protože během té doby vynášíme veškeré aspekty sebe, jeden po druhém, vybíráme je, dotazujeme se na ně, nalézáme to, co si tyto nebo my nebo duše zrovna teď přejí, a pokud je to možné, snažíme se to získat. Tímto způsobem získáme přehled o našich současných stavech. V našem životě je mnoho aspektů, které je třeba neustále zhodnocovat; domov, práce, tvůrčí život, rodina, partner, děti, matka/otec, sexualita, duševní život a tak dále.

Vyhodnocovací měřítko je jednoduché. Čeho je třeba méně? Čeho je třeba více? Ptáme se z hlediska instinktivního Já, nikoliv samolibé logiky, nikoliv moudrého ega, ale moudra Divošky, ptáme se, co funguje, jakých je zapotřebí úprav, uvolnění nebo zvýraznění. Je nasměrování naší duše a našeho ducha stále správné? Ukazuje se náš vnitřní život i navenek? Co potřebuje upevnit, ochránit, využít nebo zvážit? Čeho se potřebujeme zbavit, co je třeba přemístit nebo změnit?

Po období praktikování záměrné samoty se její účinky začnou zdát být jako dýchací systém, přirozený rytmus poznání, které znovu a znovu odstraňuje nepoužitelné. Samota není jenom silná, ale i účelná; nepotřebuje totiž mnoho stravy. A přestože nás něco stojí, třeba záměr a výdrž, může být prováděna kdykoliv a kdekoliv. Během zůstávání v samotě poznáte, že své duši kladete své vlastní otázky. Někdy můžete mít pouze otázku jednu. Jindy nemusíte mít ani jednu a prostě si jenom přejete odpočívat na kameni poblíž duše a dýchat spolu.

Vnitřní ekologie ženy

V příběhu se říká, že mnoho lovců se snaží duši lovit, polapit ji a zabít, ale žádnému z nich se to dosud nepodařilo. Je to další pohádkový odkaz na nezníčitelnost nespoutané duše. I když budeme pracovat, odpočívat, milovat nebo si hrát mimo

tento cyklus, Divošku to nezabije, pouze to unaví nás. Dobrým poselstvím je to, že to můžeme napravit a vrátit se k našim vlastním přirozeným cyklům. Láskou a péčí o ně ochraňujeme své životy, aby nebyly zavlčeny do rytmu někoho jiného, do tance někoho jiného, do hladovění někoho jiného. Budeme-li uplatňovat rozlišování našich cyklů pro sex, tvoření, odpočinek, hru a práci, znovu se naučíme definovat a rozlišit veškeré naše divoké smysly a období.

Víme, že nemůžeme žít konfiskovaným životem. Víme, že existuje období, kdy záležitosti mužů a lidí a záležitosti světa musí být na chvíli opuštěny. Poučily jsme se, že jsme jako obojživelníci; můžeme žít na souši, avšak nikoliv navždy, nikoliv bez podnikání cest do vody a domů. Přecivilizované a nebo represivní společnosti se snaží bránit ženám v návratech domů. Příliš často jsou od vody odrazovány, hubnou a pozbývají svého jasu.

Když však přijde volání z domova, část ženy jej vždy zaslechne, ta, která čekala, že uslyší. Když to volání přijde, žena jej bude následovat, tajně nebo neutajovaně se na to připravovala. Ona a všichni pomocníci její vnitřní duše obnoví její schopnost k návratu. Tento zplnomocňující proces se netýká pouze některé ženy, platí pro nás všechny. Na každého platí závazky k zemi. Ten starý v moři povolává každého. Každý se musí vrátit.

Žádný ze způsobů návratu domů není závislý na hospodářské situaci, společenském postavení, vzdělání či fyzické zdatnosti. I když můžeme vidět pouze jeden trs trávy, jenom kousek nebe, i když vidíme pouze trochu plevelu, rostoucího v prasklině našeho chodníčku, můžeme své přírodní cykly poznat. My všichni můžeme plavat do tohoto moře. Všichni můžeme na kameni rozmlouvat s tuleněm. Všechny ženy musí toto spojení mít: matky s dětmi, ženy s milenci, samotné ženy, ženy se svým zaměstnáním, ženy vysoko na společenském žebříčku, stydlivé ženy, vyzývavé ženy, ženy s velkou zodpovědností.

Jung řekl: Bylo by daleko lepší jednoduše přiznat naši duchovní chudobu... Když se duch stane těžkým, promění se ve vodu... Z toho důvodu cesta duše... vede k vodě.²² Návrat domů a rozhovory s tuleněm na moři jsou činy naší vnitřní a integrální ekologie, protože všechny znamenají návrat k vodě, schůzku s divokým přítelem, tím, který nás nade vše nezištně miluje. Potřebujeme se pouze zahledět a poučit z těch oduševnělých očí, které jsou tak divoké, moudré a milující.

☛ KAPITOLA 10

Čistá voda: Vyživující tvůrčí život

Tvořivost mění charakter. Každou chvílí je jiná. Je jako oslňující duch, který se nám všem zjevil, a přesto je těžké jej popsat, protože se nikdo neshodne na tom, co vlastně v té nádherné záři viděl. Je ovládání barev na plátně nebo tapeta důkazem jeho existence? A co pero a papír, květinové záhonky, stavba university? Ano, ano. Dobře vyžehlený límec, příprava revoluce? Ano. Láskyplné dotýkání se listu rostliny, nalezení svého hlasu, milování někoho? Ano. Chování teplého tělípka novorozence, vychování dítěte do dospělosti, pomáhání pozvednout národ, který je na kolenou? Ano. Péče o manželství jako o sad, hledání duševního pokladu, nalezení správného slova, ušití modré záclony? To vše patří k tvůrčímu životu. Všechny tyto záležitosti pocházejí od Divoké ženy, Río Abajo Río – od řeky pod řekou, jež neustále vtéká do našich životů.

Někdo říká, že tvůrčí život je v nápadech, další tvrdí, že je v jejich uskutečňování. Ve většině případů se zdá, že se nachází jednoduše v bytí. Není to láska k uměleckým věcem, i když je sama o sobě pěkná. Je to láska k něčemu, tolik lásky, až jí doslova přetékáme – ať již se jedná o osobu, slovo, představu, myšlenku, zemi nebo lidstvo, to je tvoření. Není to věc chtění, není to jediný čin vůle; člověk tu lásku prostě musí mít.

Tvůrčí síla se nese územím našich duší a hledá přirozené štěrbinčky, *arroyos*-kánálky, které v nás jsou. Stáváme se jejími přítoky, jejím povodím; jsme jejími tůňkami, rybníky, potoky a útočišti. Divoká tvůrčí síla se vlévá do jakýchkoliv řečišť,

jež pro ni máme, do těch, se kterými jsme se narodili, i do těch, které vlastnoručně vyhloubíme. Nemusíme je naplňovat, stačí, když je zbudujeme.

V archetypální tradici existuje myšlenka, že pokud člověk připraví nějaké zvláštní psychické místo, potom se ta bytost, ta tvůrčí síla, ten zdroj duše o tom dozví, najde si tam cestu a místo začne obývat. Příprava vhodného místa přiměje tvořivou sílu k vykročení, ať již ta příprava znamená ono biblické jdi kupředu a připrav místo pro duši, nebo je to jako ve filmu *Pole snů*,¹ kde farmář zaslechne hlas, pobízející ho ke zřízení baseballového hřiště pro duchy odešlých hráčů slovy: Postavíš-li jej, přijdou.

Jakmile ta velká podzemní řeka nalezne svá ústí a přítoky v naší duši, naše tvůrčí životy se naplňují a vyprazdňují, zvedají se a klesají v různých obdobích, stejně jako divoká řeka. Tyto cykly způsobují, že věci vznikají, jsou živeny, upadají a odumírají, ve vlastním správném čase a stále znovu.

Stvoření jedné věci v určitém bodě toku řeky živí ty, kteří k ní přijdou, živí stvoření daleko dole po proudu i ta, co žijí v hloubce. Tvoření není pohnutka samoty. Je to její síla. Cokoliv je jí dotčeno, kdokoliv ji zaslechne, spatří, vycítí a zná, ten je nakrmen. Proto objevení tvůrčího slova, představy a nápadu někoho jiného nás naplňuje a inspiruje v naší vlastní tvůrčí práci. Jeden tvůrčí čin má sílu obohatit celý kontinent. Jeden tvůrčí čin může způsobit, že z kamene vyrazí pramen.

Z tohoto důvodu je tvůrčí schopnost ženy její nejhodnotnější vlastností, protože se projevuje navenek i vnitřně na každém stupni: psychickém, spirituálním, mentálním, emocionálním a ekonomickém. Divoká povaha do nás nalévá nekonečné množství možností, je jako životodárné ústí řeky: dává energii, hasí žízeň, nasycuje náš hlad po hlubokém a nespoutaném životě. Tato tvůrčí řeka nemá na sobě žádné přehrady, žádný odklon a nelze ji zneužít.²

Řeka Divošky o nás pečuje a vychovává z nás bytosti, jež jsou jako ona – životodárné. Stejně jako tvoříme my, tak tato divoká a tajemná bytost na oplátku tvoří nás, naplňuje nás láskou. Jsme probuzeni takovým způsobem, jakým tvory probouzí slunce a voda. Jsme tak oživeni, že na oplátku život vydáváme; překypujeme, kveteme, dělíme se a nabýváme, otěhotníme, inkubujeme, předáváme, vydáváme.

Tvořivost jasně vzniká z něčeho, co stoupá, převaluje se, vzdouvá a přetéká do nás, nikoliv z toho, co tam prostě stojí a doufá, že bychom mohli eventuálně k tomu najít cestu. V tomto smyslu nemůžeme nikdy naši tvořivost ztratit. Je tam vždy, naplňuje nás, anebo se potýká se všemi překážkami, jež jí stojí v cestě. Pokud k nám nenajde průplav, couvne, nashromáždí energii a vyrazí kupředu, pokud si cestu neprovalí. Jediný způsob, jak se ubráníme její vytrvalé energii, je ten, že jí budeme neustále budovat překážky, nebo že dopustíme, aby byla otrávena ničivou negativitou a zanedbáním.

Nedostává-li se nám tvůrčí energie, máme-li problémy přitáhnout to plodné, představivé, nápadité, máme-li potíže zaměřit se na naši osobní vizi a jednat podle ní, pak se přihodilo něco špatného u stavidel mezi hlavním tokem a přítokem. Tvůrčí vody člověka možná protékají zamořeným prostředím, kde jsou životní formy představivosti zabity předtím, než mohou dospět. Nemá-li žena svůj tvůrčí život, je velice pravděpodobné, že jádrem věci jsou takovéto okolnosti.

Existuje však ještě více zrádných možností. Někdo možná natolik obdivuje dary druhého a/nebo něčí zasloužené či získané zdánlivé výhody, že se z něj stane odborník napodobování, spokojující se s tím, že je horší než oni, namísto aby vyvíjel své vlastní jedinečné dary do absolutních a úžasných hloubek. Někdo je možná lapen přemrštěnou fascinací nebo zbožňuje nějakého hrdinu, a nemá ani zdání, jak dobývat své vlastní nenapodobitelné dary. Někdo jiný se zase bojí, protože vody jsou hluboké, noc je tmavá a cesta je velice dlouhá, ale to jsou právě ty správné podmínky, potřebné pro rozvíjení originálních a vzácných darů člověka.

Protože Divoška je *Río Abajo Río* řeka pod řekou, když vtéká do nás, my proudíme. Je-li ústí od ní k nám zablokováno, jsme i my zablokováni. Jsou-li její proudy otráveny našimi vnitřními negativními komplexy nebo vlivem osob kolem nás, jsou otráveny i jemné procesy, jež vytvářejí naše myšlenky. Potom jsme jako umírající řeka. To mějme na paměti. Ztráta čistého tvůrčího proudu znamená psychologickou a duchovní krizi.

Je-li řeka zamořena, všechno začíná odumírat, protože jak víme z biologie životního prostředí, každá životní forma je závislá na jiné životní formě. Jestliže v případě skutečné řeky začne na jejím břehu hnědnout rákos, jemuž se nedostává kyslíku, potom pyly nemohou najít nic vhodného k oplodnění, vodní jitrocel uvadá a nenechává mezi svými kořeny místo pro blatouchy, vrby nemají jehnědy, mloci nenaleznou partnery a nevylíhnou se jepice. Následkem toho nebudou ryby skákat, ptáci se nebudou potápět a vlci a ostatní tvorové, přicházející se občerstvit, se přesunou jinam, protože by zahynuli pitím špatné vody nebo žráním kořisti, která sama sežrala umírající rostliny kolem vody.

Jakmile z jakéhokoli důvodu tvořivost stagnuje, následky jsou stejné: hlad po čerstvém, ochromená plodnost, není místo pro menší životní formy, aby mohly žít mezi většími, jedna myšlenka neplodí druhou, není žádné líhnutí, žádný nový život. Potom onemocníme a chceme se přesunout. Bloumáme bez cíle, předstíráme, že si bez svěžího tvůrčího života vystačíme, nebo takový život začneme imitovat; to však dělat nemůžeme, to nesmíme. Abychom tvůrčí život vnesli nazpět, vody musí být opět vyčištěny. Musíme vstoupit do nánosu, zbavit se znečišťujících látek, znovu obnovit ústí a chránit tok před další škodou.

Mezi španělsky hovořícími lidmi koluje velmi starý příběh, zvaný *La Llorona* – Plačící žena. Někdo říká, že vznikl na počátku šestnáctého století, kdy španělští dobyvatelé napadli národ Aztéků v Mexiku, ale tento příběh je mnohem starší. Je

to příběh o řece života, která se stala řekou smrti. Protagonistkou je říční žena, která straší. Je plodná a štedrá, tvořící ze svého vlastního těla. Je chudá, nesmírně krásná, ale bohatá duší a duchem.

La Llorona je podivný příběh, protože se během věků stále vyvíjí, jako kdyby měl svůj vlastní vnitřní život. Jako obrovská pohyblivá písečná duna, která se tlačí přes území a pohlcuje vše před sebou, dokud se zem nestane součástí jejího vlastního těla, tak i tento příběh staví na psychických problémech každé generace. Někdy se příběh *La Llorona* vypráví jako příběh o *Ce. Malinalli nebo Malinche*, domorodé ženě, která prý byla překladatelkou a milenkou španělského dobyvatele Hernána Cortése.

První verze příběhu, kterou jsem kdy slyšela, popisuje ženu jako ženskou hrdinku ve válce v lesích na severu, kde jsem vyrůstala. Když jsem potom příběh slyšela znovu, *La Llorona* byla spojována s antagonistou, zapojeným do nucené repatriace Mexičanů ze Spojených států v padesátých letech. Na Jihozápadě jsem vyslechla četné množství verzí, jedna z nich byla od španělských farmářů, kteří vyprávěli, že příběh té ženy je spojován s válkou při dělení pozemků v Novém Mexiku; bohatý vlastník pozemků zneužil chudou a krásnou španělskou dceru.

Nedávno jsem získala tři verze tohoto příběhu. Jedna je strašidelná verze: *La Llorona* bloudí v noci parkem a nařiká. Je tu i příběh prostitutky s AIDS; *La Llorona* provádí své řemeslo dole na řece v Austinu. Nejúžasnější je ta, kterou jsem slyšela od malého dítěte. Nejprve budu vyprávět základní námět příběhů o velké *La Lloroně*, a potom teprve ten úžasný zvrat v příběhu.

La Llorona

BOHATÝ ŠPANĚLSKÝ MUŽ, vznešený pán, se dvoří krásné, ale chudé ženě, a získá si její city. Žena mu porodí dva syny, ale on se s ní nehodlá oženit. Jednoho dne oznamuje, že se vrací do Španělska, kde se bude ženit s bohatou ženou, kterou mu vybrala jeho rodina, a že si bere své dva syny sebou.

Mladá žena začne bláznit a jedná jako kterákoliv naříkající šílená žena všech dob. Poškrábe obličej jemu i sobě, trhá věci na něm i na sobě. Popadne oba malé syny a běží s nimi k řece, kde je hodí do proudu. Děti se utopí a *La Llorona* na břehu žalem padá a umírá.

Onen *Hidalgo* se vrací do Španělska a žení se s bohatou ženou. Duše *La Llorony* stoupá do nebes. Tam jí pán brány říká, že do nebe může vstoupit, protože trpěla, ale může se tak stát až poté, když v řece vyhledá duše svých dětí.

Proto se prý dnes říká, že *La Llorona*, plačící žena, pročesává břehy řeky svými dlouhými vlasy, svými dlouhými prsty prohledává dno a své děti hledá doposud.

Proto také nesmí živé děti chodit po sermění k řece, protože by se mohlo stát, že si je *La Llorona* splete se svými vlastními dětmi a navždy je odnese pryč.⁴

Nyní něco k současné *La Lloroně*. Stejně jako je společnost ovlivňována různými vlivy, tak se mění i naše myšlení, naše postoje a naše problémy. Příběh o *La Lloroně* se také mění. Když jsem byla minulý rok v Coloradu, kde jsem shromažďovala příběhy týkající se duchů, vyprávěl mi Danny Salazar, desetiletý chlapec, který neměl přední zuby a jeho chodidla byla až surrealisticky velká v poměru k jeho hubenému tělu, tuto verzi příběhu. Řekl mi, že *La Llorona* nezabila svoje děti z důvodu, jenž je uvedený ve starém příběhu.

Ne, ne, ujišťoval mě Danny. *La Llorona* žila s bohatým španělským mužem, který měl u řeky továrny. Přihodilo se však něco zlého. *La Llorona* pila vodu z řeky během svého těhotenství. Její děti, dvojčata, se narodily slepé a měly srostlé prsty na rukou, protože španělský muž-hidalgo otrávil řeku odpadními látkami ze svých továren.

Hidalgo řekl *La Lloroně*, že nechce ji ani její děti. Oženil se s bohatou ženou, která chtěla věci, vyráběné v továrně. *La Llorona* hodila děti do řeky, protože by je čekal velmi těžký život. Potom padla mrtvá žalem. Odešla do nebe, ale svatý Petr jí řekl, že nemůže vstoupit, dokud nenajde duše svých synů. Nyní *La Llorona* hledá a hledá v zamořené řece své děti, nemůže však dobře vidět, protože voda je moc špinavá a temná. Její duch pročesává říční dno dlouhými prsty.⁴ *La Llorona* bloudí po březích řeky a stále volá své děti.

Znesvěcení divoké duše

La Llorona patří do kategorie příběhů, jež *cantadoras y cuentistas* nazývají *temblón* – mrazivé příběhy. Tyto příběhy pobaví, jsou však míněny k tomu, aby posluchač při nich měl pocit mrazení, který vede k zamyšlení, rozjímání a činnosti. Bez ohledu na dobou se měnící detaily příběhu zůstává pointa stále stejná: jedná se o zničení plodnosti žen. Ať již k zamoření divoké krásy dochází ve vnitřním nebo vnějším světě, vždy je bolestivé stát se toho svědkem. V současné společnosti přičítáme horší následky vždy jednomu nebo druhému, ale oba jsou stejně vážné.

Vyprávím někdy tuto dvojí verzi příběhu v jiném kontextu,⁵ kdy je chápána jako metafora pro ničení tvůrčího proudu a způsobuje, že každý – ženy stejně jako muži – má mrazení z tohoto poznání. Pohlížíme-li na tento příběh jako na příběh o stavu jediné duše ženy, můžeme pochopit mnohé o slábnutí a marnění ženské-

to příběh o řece života, která se stala řekou smrti. Protagonistkou je říční žena, která straší. Je plodná a štedrá, tvořící ze svého vlastního těla. Je chudá, nesmírně krásná, ale bohatá duší a duchem.

La Llorona je podivný příběh, protože se během věků stále vyvíjí, jako kdyby měl svůj vlastní vnitřní život. Jako obrovská pohyblivá písečná duna, která se tlačí přes území a pohlcuje vše před sebou, dokud se zem nestane součástí jejího vlastního těla, tak i tento příběh staví na psychických problémech každé generace. Někdy se příběh *La Llorona* vypráví jako příběh o *Ce. Malinalli nebo Malinche*, domorodé ženě, která prý byla překladatelkou a milenkou španělského dobyvatele Hernána Cortése.

První verze příběhu, kterou jsem kdy slyšela, popisuje ženu jako ženskou hrdinku ve válce v lesích na severu, kde jsem vyrůstala. Když jsem potom příběh slyšela znovu, *La Llorona* byla spojována s antagonistou, zapojeným do nucené repatriace Mexičanů ze Spojených států v padesátých letech. Na Jihozápadě jsem vyslechla četné množství verzí, jedna z nich byla od španělských farmářů, kteří vyprávěli, že příběh té ženy je spojován s válkou při dělení pozemků v Novém Mexiku; bohatý vlastník pozemků zneužil chudou a krásnou španělskou dceru.

Nedávno jsem získala tři verze tohoto příběhu. Jedna je strašidelná verze: *La Llorona* bloudí v noci parkem a nařiká. Je tu i příběh prostitutky s AIDS; *La Llorona* provádí své řemeslo dole na řece v Austinu. Nejúžasnější je ta, kterou jsem slyšela od malého dítěte. Nejprve budu vyprávět základní námět příběhů o velké *La Lloroně*, a potom teprve ten úžasný zvrat v příběhu.

La Llorona

BOHATÝ ŠPANĚLSKÝ MUŽ, vznešený pán, se dvoří krásné, ale chudé ženě, a získá si její city. Žena mu porodí dva syny, ale on se s ní nehodlá oženit. Jednoho dne oznamuje, že se vrací do Španělska, kde se bude ženit s bohatou ženou, kterou mu vybrala jeho rodina, a že si bere své dva syny sebou.

Mladá žena začne bláznit a jedná jako kterákoliv nařikající šílená žena všech dob. Poškrábe obličej jemu i sobě, trhá věci na něm i na sobě. Popadne oba malé syny a běží s nimi k řece, kde je hodí do proudu. Děti se utopí a *La Llorona* na břehu žalem padá a umírá.

Onen *Hidalgo* se vrací do Španělska a žení se s bohatou ženou. Duše *La Llorony* stoupá do nebes. Tam jí pán brány říká, že do nebe může vstoupit, protože trpěla, ale může se tak stát až poté, když v řece vyhledá duše svých dětí.

Proto se prý dnes říká, že *La Llorona*, plačící žena, pročesává břehy řeky svými dlouhými vlasy, svými dlouhými prsty prohledává dno a své děti hledá doposud.

ho tvůrčího procesu. Příběh je podobně jako ostatní příběhy s tvrdým koncem pro ženy nástrojem poučení co nedělat a jak vycouvat ze špatné volby, aby se zmenšily její negativní následky. Když se na to podíváme z opačného psychologického směru, než jaký si vybrala protagonistka ve zkazce, můžeme se naučit vzdouvající vlny sjet, nikoliv se v nich utopit.

Příběh používá metafory krásné ženy a čisté řeky života k tomu, aby popsal tvůrčí proces ženy v jeho normálním stavu. Když se však střetnou s destruktivním Animem, jak žena, tak řeka se blíží ke svému konci. Potom má žena, jejíž tvůrčímu životu není dán prostor, jako v případě *La Llorona*, pocity otravy, deformace a touhy vše zabít. Je pak vtažena do zdánlivě nekonečného pátrání v sutinách, aby našla svůj dřívější tvůrčí potenciál.

Aby mohla být její psychická ekologie upravena, musí být řeka znovu vyčištěna. Není to kvalita produktů naší tvořivosti, kterou se v příběhu zabýváme, ale je to uznání hodnoty jedinečných darů člověka a poznávání metod péče o náš tvůrčí život. Za každým činem psaní, malování, myšlení, léčení, konání, vaření, hovoření, usmívání, tvoření, se skrývá řeka *Río Abajo Río*, ta řeka pod řekou živí vše, co vytváříme.

V symbolice vyjadřuje velké množství vody místo, kde vznikl život sám. Na španělském jihozápadě Spojených států symbolizuje řeka schopnost žít, skutečně žít. Pohlíží se na ni jako na matku, *La Madre Grande*, *La Mujer Grande*, Velká Žena, jejíž vody plynou nejen v říčních korytech, ale vylévají se ze samotných těl žen, když se rodí jejich děti. Řeka je pokládána za *Gran Dama*, která kráčí zemí s dlouhou, vlající sukní, modře, stříbrně, a někdy i zlatavě zbarvenou, a která uléhá do půdy, aby vytvořila dobré podmínky pro růst.

Některé mé staré přítelkyně v jižním Texasu říkají, že *El Río Grande* by nikdy nemohla být řekou-mužem, je to řeka-žena. Smějí se a říkají, jak by mohla být řeka něco jiného, než *La Dulce Acequia*, sladká štěrbinu mezi stehny země. V severním Novém Mexiku se hovoří o řece při bouři, za větrů, při záplavách jako o nějaké ženě, která je vzrušena, která se ve svém rozrušení spěchá dotknout všeho, čeho může, aby všechno mohlo růst.

Vidíme tedy, že řeka zde je symbolizována postavou ženské velikosti, která burcuje, vzrušuje, rozvášňuje. Při tvoření ženské oči září, jejich slova poskakují v melodii, jejich tváře hoří životem a i vlasy se lesknou čím dál více. Jsou vzrušeny nápadem, vyburcovány možnostmi, rozvášněny samotnou myšlenkou, a v tomto bodě, jako ta velká řeka, musí téci kupředu a pokračovat ve své vlastní nerovné tvůrčí cestě. Tak se cítí ženy uspokojeny. A takový je stav řeky, u které *La Llorona* kdysi žila, než došlo ke zkáze.

Ale někdy je tvůrčí život ženy – jako v tom příběhu – přemožen něčím, co chce tvořit věci pouze egem a pro ego, věci, jež nemají žádnou trvalou duševní hodnotu. Někdy dochází ze strany společnosti, ve které žena žije, k nátlakům toho dru-

hu, že její tvůrčí myšlenky jsou k ničemu, že je nikdo nechce, že je zbytečné, aby v nich pokračovala. To je znesvěcování. Je to jako vlévání olova do řeky. To je to, co otravuje duši.

Spokojenost ega je důležitá s ohledem na něj samotné. Problém je, že zbavování se negativních komplexů napadá veškerou svěžest, novotu, tvůrčí potenciál, znovuzrození, všechno, co je ve stavu vývoje, vše, co již napůl vyrostlo, a i to staré a uctívané. Produkuje-li se příliš mnoho věcí bez duše a příliš mnoho falše, potom jedovaté zplodiny vtékají do řeky a zabíjí jak tvůrčí impulsy, tak i tvůrčí energii.

Jed v řece

Existuje mnoho mýtů o zamoření a uzavření toho tvůrčího a divokého, ať se již jedná o znečištění, které způsobila škodlivá mlha, zahalující ostrov Lecia, kde byla uschována přadena života, z nichž předly sudičky,⁶ nebo příběhy o zlomyslných lidech, kteří ucpávali studně ve vesnici, čímž způsobili utrpení a smrt. Dva procítěné příběhy se nazývají *Jean de Florette* a *Manon Jara*.⁷ V těchto příbězích doufají dva muži, že se jim podaří, aby připravili hrbatého muže, jeho ženu a malou dceru o pozemek, který tato rodina chce přivést k životu osázením stromů a květin. Zlí muži zacpou pramen, který zavlažuje pozemek, a tak dochází ke zničení celé těžce pracující rodiny.

Nejběžnějším následkem znečištění tvůrčího života žen je ztráta vitality. Schopnost ženy tvořit nebo jednat tam venku ve světě je oslabena. V ženském cyklu zdravého tvůrčího života někdy také dochází k tomu, že řeka tvořivosti mizí na čas pod zemí, ale zároveň se během tohoto období něco vyvíjí. V této době jsme v inkubaci. Je to pocit velmi odlišný od pocitu duševní krize.

V přirozeném cyklu se možná objeví nepokoj a netrpělivost, ale nikdy to není pocit, že umírá nespoutaná duše. Rozdíl posoudíme, když zhodnotíme svá očekávání: i když se naše tvůrčí energie dostane do dlouhodobé inkubace, přesto se těšíme na výsledek, přesto cítíme pohyby a pohnutky toho nového života v nás. Nemáme pocit zoufalství. Nepocítujeme, že nám dochází dech.

Umírá-li tvůrčí život, protože o zdraví řeky nepečujeme, jedná se o úplně jinou záležitost. Potom se cítíme přesně jako ta umírající řeka; pocítujeme ztrátu energie, jsme unaveni; nedochází k žádnému hemžení, víření, listy se nehýbou, nic nestydně, nic se neohřívá. Jsme kalní a v negativním smyslu pomalí, jsme otráveni nečistotou nebo stagnací veškerého našeho bohatství. Všechno se zdá být nahnilé, nečisté a jedovaté.

Jak může být tvůrčí život ženy znečištěn? Toto zamoření tvůrčího života napadá všech pět fází tvoření: inspiraci, soustředění, organizaci, provedení záměru

a jeho výživu. Ženy, které ztratily jednu nebo více těchto fází, říkají, že nemohou přemýšlet nad ničím novým, užitečným nebo výrazným. Jsou snadno vyvedeny z míry milostnými aférami, nadměrnou pracovní zátěží, únavou nebo strachem z neúspěchu.

Někdy se nemohou sžít se způsobem organizování a jejich projekty se povalují rozházené kolem. Problémy někdy vyvstávají z ženské naivity, týkající se jejího vlastního života ve světě. Myslí si, že když ve vnějším světě udělá několik gest, že to skutečně něco znamená. Je to jako kdyby se vyrobily u něčeho pouze ruce, ale chyběly by nohy nebo hlava, a prohlašovalo by se to za dokončené. Žena se musí nezbytně cítit neúplná.⁸

Někdy žena zakopne o svou vlastní neschopnost a chce, aby se něco stalo tehdy, když si to prostě bude přát; může si myslet, že pouhé vymyšlení něčeho stačí a že není zapotřebí žádné vnější zviditelnění. Cítí se však stejně ošizená a nenaaplňená. To všechno jsou projevy znečištění v řece. Výsledkem není život, ale něco, co životu brání.

Jindy na ni útočí ti kolem ní, nebo slyší hlasy, které říkají: Tvoje práce není dost dobrá, není to správné, není toho dost. Je to příliš velkomyslné, příliš neurčité, příliš bezvýznamné, trvá to příliš dlouho, je to příliš snadné, příliš těžké. Je to přilévání kadmia do řeky.

Existuje jiný příběh, který popisuje stejný proces, ale užívá jinou symboliku. V řeckých mýtech je epizoda, kdy bozi nařídí, aby hejno ptáků Harpyjí⁹ potrestalo duši jménem Phineus. Pokaždé, když se pro Phinea kouzelně prostře jídlo, přilétne hejno a nějaké jídlo ukradne, nějaké rozhází a některé pokálí a ubohý muž zůstává zoufale hladový.¹⁰

Toto doslovné znečištění může být obrazně chápáno jako řetěz komplexů v duši, jejichž jediným záměrem je všechno pošpinit. Tento příběh je nesporně temblónem – příběhem, z kterého nás mrazí; máme mrazení z rozpoznání, neboť jsme všichni něco takového prožili. Syndrom Harpyje ničí svým pomlouváním a ponižováním a úsilí člověka při vnitřním dialogu. Žena přináší nápad a Harpyje jej pokálí. Žena říká: No, myslela jsem, že bych udělala tohle a tohle. Harpyje říká: To je ale hloupý nápad, to nikoho nezajímá, je to ubohé. Dej na moje slova, tvoje nápady jsou všechny ubohé, lidé se budou smát, ty opravdu nemáš, co bys řekla. Takto promlouvají Harpyje.

Výmluvy jsou další formou zamoření. Od spisovatelek, malířek, tanečnic a ostatních umělekyní jsem vyslechla všechny možné výmluvy, které vznikly od té doby, co země vychladla. Ach, jednoho dne se k tomu dostanu. A mezitím má těžkou depresi. Mám stále co na práci, ano, sem tam mi vyzbyde trochu času na mé psaní, ale loňského roku jsem napsala tři básně, ano, a během posledních osmnácti měsíců jsem dokončila jeden obraz a mám kousek dalšího, ano, dům, děti, manžel, přítel, kočka, batole, ti všichni chtějí, abych se jim plně věnovala. Dosta-

nu se k tomu, nemám peníze, nemám čas, nemohu pro to najít čas, nemohu si na to udělat čas, nemohu začít, dokud nebudu mít ty nejlepší a nejdražší pomůcky nebo zkušenosti, nemám na to teď náladu, ještě se na to tak necítím, potřebuji na to nejméně celý den času, potřebuji jenom několik dní, abych to udělala. Potřebuji několik týdnů času pro sebe, abych to dokončila, já jenom, právě, jenom...

Oheň na řece

V sedmdesátých letech byla řeka Cuyahoga v Clevelandu tak zamořena, že začala hořet. Zamořený tvůrčí proud se může najednou vznítit v toxický oheň, kterým hoří nejen odpadky v řece, ale spálí i veškeré formy života. Příliš mnoho psychologických komplexů, pracujících najednou, může řece způsobit nesmírnou škodu. Negativní psychologické komplexy se vzpínají a pochybují o tvé ceně, tvých záměrech, tvé upřímnosti a tvých talentech. Vysílají též silné pohnutky, které zdůrazňují, že musíš pracovat a vydělat si na živobytí prací, jež tě vyčerpává, jež ti nenechává žádný čas na tvoření, jež ničí veškerou tvoji vůli přemýšlet.

Některé z oblíbených trestů zlomyslných komplexů jsou ty, že slibují duševnímu Já čas k tvoření někdy v mlhavé budoucnosti. Nebo slibují, že jakmile bude několik dní volna, všechno se konečně uskuteční. Je to samozřejmě nesmysl. Komplex takový záměr vůbec nemá. Je to pouze další způsob ničení tvůrčího impulsu.

Případně mohou hlasy i našeptávat: Tvoje práce bude k něčemu, jenom když budeš mít doktorát, když tě vychválí sama královna, jenom když obdržíš takové a takové ocenění, budou-li tvé věci publikovány v takovém a takovém časopise, jenom když, když, když.

Tato když znamenají pouze nekvalitní potravu pro duši. Jedna věc je být vyživována čímkoliv; jiná věc je být skutečně vyživována. Velice často je logika komplexu chybná, i když se tě bude snažit přesvědčit o opaku.

Jedním z největších problémů tvůrčího komplexu je našeptávání, že cokoli děláš, bude špatně, protože nepřemýšlíš logicky, protože nejsi logická, protože to, co jsi doposud udělala, nemá logiku, a proto je to odsouzeno k neúspěchu. V první řadě platí, že první fáze tvoření logiku nemají – ani by mít neměly. Je-li komplex úspěšný a zabrzdí tě, pak tě dostal. Řekni mu, aby se posadil a byl zticha, nebo aby odešel, dokud neskončíš. Pamatuj si, že kdyby ve světě bylo všechno logické, potom by jistě všichni nejezdili na koních obkročmo.

Viděla jsem ženy pracovat dlouhé hodiny v zaměstnáních, které nenáviděly, jenom proto, aby mohly koupit velmi drahé předměty do svých domů, pro své partnery nebo děti. Svě důležité talenty odkládají stranou. Viděla jsem ženy, které trvají na úklidu celého domu předtím, než sednou a začnou psát... a víc,

je to taková zvláštní věc, ten úklid... nikdy nekončí. Perfektní způsob, jak ženu zastavit.

Žena musí být opatrná, aby jí přehnaná zodpovědnost (nebo přehnaná touha po uznání) neokrádala o nezbytný tvůrčí odpočinek, hledání a nadšení. Musí jednoduše trvat na svém a říci ne na polovinu věcí, o kterých si myslí, že by měla dělat. Umění se netvoří jenom při kradených chvilkách.

K snadnému rozprýlení plánů a projektů dochází, pokouší-li se žena zorganizovat tvůrčí nápad a ten se jí nějak neustále vymyká z rukou, žena začne být zmatená a ztrácí přehled. Nemá žádný konkrétní způsob, jak přehledu nabýt nebo nemá čas si vše napsat a zorganizovat, nebo ji volá tolik povinností, že ztrácí půdu pod nohama, své místo a nemůže se vzpamatovat.

Může se také stát, že tvůrčí proces ženy není chápán nebo respektován těmi, kteří žijí kolem ní. Záleží na ní, aby je informovala, že když má ten výraz v očích, neznamená to, že je prázdná a čeká na naplnění. Znamená to, že se snaží balancovat velký domeček z karet plný nápadů na jediném konečku prstu a opatrně spojuje všechny karty pomocí křišťálových kůstek a slin. Podaří-li se jí dostat to všechno ke stolu, aby se to nezhroutilo či nerozsypalo, mohla by přenést představu z neviditelného světa do skutečnosti. Hovořit k ní v této době znamená vytvořit vítr Harpyje, který rozfouká celou stavbu na cáry. Mluvit na ní v takové chvíli znamená zlomit jí srdce.

Žena si takový stav může způsobit sama sobě tím, že si nápad rozmlouvá tak dlouho, dokud z něj nevyprchá všechno vzrušení, nebo že netrvá na tom, aby jí lidi kolem ní tvůrčí nástroje a materiály nerozkrádali, nebo že nedbá na pořízení řádného vybavení, aby mohla důkladně provést svoji tvůrčí činnost nebo tehdy, bude-li svou práci mnohokrát zahajovat, ustávat v ní a nechá každého, aby ji kdykoliv vyrušoval. V takových situacích se jakýkoliv její projekt rozpadne na kousky.

Napadá-li společnost, ve které žena žije, tvořivou funkci svých členů, rozbíjí-li nějaký archetyp nebo naruší-li jeho podobu a význam, bude to v takovém stavu přeneseno do duší členů společnosti. A bude to síla s polámanými křídly, a nikoliv síla zdravá, naplněná vitalitou a možnostmi.

Jsou-li v ženské duši aktivovány tyto poraněné elementy, týkající se možnosti tvůrčího života a péče o něj, je těžké získat náhled do toho, co je vlastně špatně. Mít komplex je jako být uvnitř černého pytle. Je tma, nemůžeš vidět, co tě drží, víš pouze, že jsi něčím polapena. Potom nejsme dočasně schopni uspořádat své myšlenky nebo priority a stejně jako jiní tvorové v pytli začneme jednat bez rozmyšlení. Přestože jednat bez přemýšlení může být někdy užitečné, jako ve rčení první myšlenka, správná myšlenka, v tomto případě tomu tak není.

Během doby otráveného nebo zastaveného tvoření podává žena tomu nádhernému duševnímu Já jen předstíranou stravu. Snaží se nevnímat si stavu anima.

Předhodí mu tedy trochu něčeho tady a trochu něčeho tam. Nemá to však žádný základ. Žena vlastně nelže nikomu jinému, než sama sobě.

Když řeka umírá, nemá svůj proud, nemá svoji životní sílu. Hinduisté říkají, že bez Shakti, zosobněné ženské životní síly, se Shiva, jenž ovládá schopnost jednat, stává mrtvolou. Ona je tou životní energií, která oživuje mužský princip a mužský princip zase oživuje dění ve světě.¹¹

Vidíme tedy, že řeka musí mít rozumné vyvážení mezi svým znečišťováním a svým očišťováním, jinak všechno přijde vniveč. Aby se však tímto způsobem mohlo postupovat, musí být okolní prostředí výživné a přístupné. O přežití platí, že čím méně toho nezbytného máme k dispozici – ať je to potrava a voda nebo bezpečí a útulek –, tím méně je možností. A čím méně je možností, tím méně je tvůrčího života, protože tvořivost se daří v hojnosti, v nekonečných kombinacích všeho možného.

Destruktivní *hidalgo* v příběhu je hlubokou, avšak okamžitě rozpoznatelnou součástí zraněné ženy. On je jejím Animem, jenž ji nutí zápasit nikoliv při tvoření – často se do takové fáze ani nemůže dostat –, ale spíše bojuje o to, aby získala jasný souhlas, pevnou vnitřní oporu k tvoření podle své vůle. Zdravý Animus se má zapojit do práce řeky; tak by to mělo být. Je pomocníkem, který sleduje, zda je zapotřebí něco učinit. V příběhu *La Llorona* je však Animus jednostranný; přebírá velení, brání novému vitálnímu životu a chce ovládat celý duševní život. Získá-li zlomyslný Animus takovou moc, žena sama svou práci pomlouvá nebo se v jiném extrému pokouší pouze napodobovat skutečnou práci. Pokud se něco takového stane, žena má čím dál méně tvůrčích možností. Animus získává moc pohrávat si se ženou, její práci zlehčuje, čímž ji tím či oním způsobem činí nevěrohodnou. Dosahuje toho ničením řeky.

Podívejme se nejprve všeobecně na charakteristiku Anima a objasnění toho, proč tvůrčí život ženy chátrá, dojde-li k jeho negativnímu vlivu, a co proti tomu žena může a musí učinit. Tvořivost by měla být činností jasného vědomí. Její činy odrážejí čistotu řeky. Animus, který podporuje vnější činnost, je tím mužem na řece. On je tím správcem. Stará se a ochraňuje vodu.

Muž na řece

Než pochopíme, co muž v příběhu *La Llorona* způsobil, když řeku znečistil, musíme porozumět tomu, proč představuje pozitivní výtvar v ženské duši. Podle klasické Jungovy definice je Animus duševní síla žen a je rodu mužského. Nicméně mnoho žen psychoanalytiček, včetně mne, dospělo pomocí osobních pozorování k tomu, že odmítají klasický názor a namísto toho prohlašují, že oživovací zdroj u žen není mužského rodu a jí cizí, ale je rodu ženského a jí velmi příbuzný.¹²

Nicméně věřím, že mužský koncept Anima má velký význam. Existuje úžasná souvislost mezi ženami, které se bojí tvořit, mají strach ve světě vyjádřit své nápady a jejichž sny představují mnoho obrazů raněných nebo zraňujících mužů. Naopak sny žen, které mají silnou schopnost vnějšího vyjádření, často obsahují silnou mužskou postavu, jež se neustále zjevuje v různých převlecích.

Animus může být nejlépe pochopen jako síla, která ženám pomáhá jednat ve vnějším světě samostatně, za sebe. Animus pomáhá ženě vyjádřit její specifické a ženské vnitřní myšlenky a pocity konkrétními způsoby – emocionálně, sexuálně, finančně, tvořivě a jinak –, nikoliv podle nějakého vzoru, společenského standardu mužského vývoje v dané společnosti.

Mužské postavy v ženských snech se zdají naznačovat, že Animus není duše ženy, ale z ní a pro ni.¹³ Ve své vyvážené a nezkažené formě je Animus nezbytným překlenovacím mužem. Tato postava má často nesmírné schopnosti, díky jimž může přenášet a překlenovat. Je jako obchodník duše. Dováží a vyváží poznání a produkty. Vybírá to nejlepší z nabídky, připravuje nejlepší cenu, dohlíží na integritu a vše sleduje.

Jiný způsob, jak toto pochopit, je přemýšlet o Divošce, duševním Já, jako o umělci a o Animu jako o ruce toho umělce.¹⁴ Divoška je řidič, Animus vozidlo tlačí. Ona složí píseň, on ji napíše v partituře. Ona vymýšlí, on nabízí radu. Bez něj je hra podle něčí představy stvořena, ale není nikdy napsána a nikdy hrána. Bez něj může být jeviště nacpané k prasknutí, ale opona se nikdy nerozhrne a divadlo zůstane temné.

Kdybychom měli vyjádřit zdravý Animus španělskou metaforou, byl by to *el agrimensor*, zeměměřič, který zná polohu území a se svým kompasem a pásmem měří vzdálenost mezi dvěma body. Označí kraje a vytýčí hranice. Můžeme jej též nazývat *el jugador*, hráč, ten, který studuje a ví, jak a kde umístit označení pro zisk nebo výhru. Toto jsou některé z nejdůležitějších aspektů Anima.

Animus tedy cestuje po cestě mezi dvěma územími, někdy i třemi: podsvětím, vnitřním světem a vnějším světem. Veškeré pocity a myšlenky ženy jsou zabaleny a přenášeny na tato místa – všemi směry – Animem, jenž má cit pro všechny světy. Z nich přináší myšlenky zpět k ní a myšlenky z jejího duševního Já nese přes most k využití a na prodej. Bez stavitele a údržbáře tohoto mostu nemůže být vnitřní život ženy manifestován ve vnějším světě.

Nemusíš jej nazývat Animus, říkej mu slovy nebo obrazy, jaké se ti zlíbí. Rozuměj ale tomu, že v současné době existuje mezi ženami podezíravost pro mužský rod, protože některé ženy mají strach z potřeby mužského rodu a jiným to připomíná bolestivé uzdravení z toho, že jím kdy byly nějakým způsobem drceny. Tato ostražitost pochází obecně z těžko se hojících předešlých traumat v rodině nebo ve společnosti, z období, kdy ženy byly považovány za otrokyně. V paměti Divošky je to stále čerstvé, ta doba, kdy nadané ženy byly odhazovány jako od-

pad, kdy žena nemohla mít vlastní nápad, pokud jej tajně neumístila a nepodporovala v muži, který jej potom přinesl na svět pod vlastním jménem.

Ale nakonec si myslím, že nemůžeme odhodit žádnou metaforu, která nám pomáhá vidět a být. Neměla bych důvěru v paletu, ve které by chyběla červená, modrá, žlutá, černá nebo bílá barva. I ty bys neměla. Animus je základní barva v paletě ženské duše.

Animus je spíše než duševní nebo kontra-sexuální povahou ženy hlubokou psychickou inteligencí se schopností jednat. Cestuje tam a zpět mezi světy, mezi různými průsečíky duše. Tato síla má schopnost vnějšího vyjádření a činů podle požadavků ega, schopnost vynést impulzy a myšlenky duše a přivodit tvořivost ženy zřejmými a konkrétními způsoby.

Klíčovým aspektem k pozitivnímu rozvoji Anima je vlastní manifestace soudržných vnitřních myšlenek, impulzů a nápadů. I když hovoříme o pozitivním rozvoji Anima, je zde i varování. Integrální Animus se rozvíjí za plného vědomí a při náročném sebezkoumání. Nesleduje-li člověk pozorně své motivy krok za krokem, výsledkem je špatně vyvinutý Animus. Takto škodlivý Animus může a bude bezúčelně provádět neprozkoumané impulzy ega, bude vyzdvihoval různé slepé ambice a bude nasycovat nespočetné množství podivných chutí.

Navíc je Animus činitelem v ženské duši, který musí být pravidelně procvičován, aby za ni a za sebe byl schopen jednat celistvým způsobem. Je-li užitečný Animus v psychickém životě ženy zanedbán, potom zakrní, jako sval, který byl příliš dlouho bez pohybu.

Některé ženy podporují teorii, že charakter ženy-bojovnice, povaha amazonky a lovkyně mohou nahradit tohoto činitele rodu mužského v ženství. Podle mého názoru však tento mužský charakter obsahuje mnoho odstínů a vrstev, například určitý druh intelektuálního vytváření pravidel, určování mezí a podobně, které mají nesmírnou hodnotu pro ženy žijící v současném světě. Tyto mužské vlastnosti nevznikají z ženského instinktivního duševního temperamentu stejnou formou nebo ve stejném duševním ovzduší jako ty, jež jsou ženské povahy.¹⁵

Při našem stylu života ve světě, který vyžaduje jak meditativní, tak zviditelněný přístup, shledávám velmi užitečným využívat koncept mužské povahy Anima u žen. Správně vyvážený Animus má funkci pomocníka, kamaráda, milence, bratra, otce a krále. To neznamena, že je Animus králem duše ženy, jak by si to poraněný patriarchální náhled mohl vysvětlovat. Znamená to, že v ženské duši se nachází královský aspekt, královský činitel, který, pokud je vyvinut harmonicky, je prostředníkem pro nespoutanou povahu a láskyplně jí slouží. V archetypální symbolice znamená král sílu, jež by měla pracovat pro ženu a její prospěch, jež vládne nad územím, které mu ona přidělí, je to síla, která spravuje psychická území, jež jí byla svěřena.

Tak by to tedy mělo být, ovšem v našem příběhu vyhledával Animus jiné cíle

na úkor nespoutané povahy. A tím, že se řeka začne plnit odpady, samotný proud otravuje další aspekty tvůrčí duše, zejména ty nenarozené děti ženy.

Co znamená, když duše dá Animu moc a sílu řeky a tato moc je zneužita? Když jsem byla malá, někdo mi řekl, že není rozdíl mezi dobrým tvořením a špatným tvořením. Poznala jsem, že to není pravda. Je daleko náročnější udržovat řeku čistou. Mnohem snadnější je nechat ji znečistit. Můžeme tedy říci, že udržovat tok čistým je přirozený úkol, který stojí před námi všemi. Rádi bychom odstranili zkalení co možná nejrychleji a v co největším rozsahu.

Co však nastane, převezme-li něco vládu nad proudem a začne jej čím dál více znečišťovat? Co když nás to polapí, co když nějakým zvráceným způsobem začneme z toho čerpat a nejenže se nám to zalíbí, ale začneme na tom být i závislí, budeme tím žít, budeme se tím cítit oživeni? Co když to začneme používat ráno při vstávání, abychom se někam dostali, abychom se stali v naší vlastní mysli někým? Takové jsou pastě, které číhají na nás na všechny.

Hidalgo v tomto příběhu zastupuje určitý aspekt ženské duše, který se, lidově řečeno, zkazil. Je znehodnocen, čerpá výhody ze své produkce jedu, nějakým způsobem je připourán k nezdravému životu. Je jako král, který je při panování ovládnán nesmírným hladem. Není ani moudrý a ani nemůže být nikdy milován ženou, které měl sloužit.

Pro ženu je velmi dobré, má-li ve své duši oddanou postavu Anima, silnou, schopnou vidět daleko, schopnou naslouchat ve vnějším světě i v podsvětí, schopnou předvídat to, co bude dál, schopnou vydat zákony a spravedlivě rozhodnout podle toho, co vnímá a vidí ve všech světech. Animus v příběhu je však nevěřícím. Role Anima, zobrazená materialistickým *hidalgem*, králem či opatrovníkem v duši ženy, má být schopna pomoci ženě v uskutečňování jejích možností a cílů, má ztvárnit myšlenky a ideály, které jsou jí drahé, má zvažovat právo a integritu, má pečovat o obranné nástroje, vyvíjet strategii při ohrožení, má pomáhat při slučování všech psychických teritorií ženy.

Stane-li se Animus škůdcem jako v tomto příběhu, žena ztrácí sebedůvěru při svých rozhodováních. Animus se svojí jednostranností stále více oslabuje a voda v řece se proměňuje z něčeho, co je pro život nezbytné, v něco, k čemu se musí přistupovat se stejnou opatrností jako k najatému vrahu. Následuje hladovění na zemi a znečištění řeky.

Slovo tvořit (*create*) pochází z latinského slova *creare*,¹⁶ jež znamená produkovat, vytvářet (život), tvořit něco tam, kde dříve nebylo nic. Pítí ze zamořené řeky způsobuje zánik vnitřního, a tím i vnějšího života. V příběhu způsobuje toto deformaci dětí, které zastupují mladé myšlenky a ideály. Děti představují naši schopnost vytvářet něco, kde předtím nebylo nic. Zjišťujeme, že tato deformace nového potenciálu nastává, začínáme-li pochybovat o své schopnosti a zejména právu k myšlení, jednání a bytí.

Obdařené ženy, i když znovu získají své tvůrčí životy, i když jim vycházejí nádherné věci z rukou, z pera a z těla, přesto stále pochybují o tom, zda jsou opravdu skutečnými spisovatelkami, malířkami, umělkyněmi nebo lidmi. Samozřejmě jsou těmi skutečnými, i když jim stále vrtá hlavou obsah toho skutečného. Farmářka je skutečnou farmářkou, podívá-li se na svá pole a plánuje-li jarní úrodu. Běžkyně je skutečně běžkyní, učiní-li první krok, skutečný je i květ, i když je ještě ve stonku, i ten strom, který je ještě semínkem v borové šišce. Starý strom je skutečná, živá bytost. Skutečné je to, co má život.

Vývoj Anima je u každé ženy jiný. Není to dokonale formované stvoření, které vyraší ze stehů bohů. Zdá se, že má svou vnitřní či vrozenou kvalitu, musí se však ještě učit a školit, musí dospět. Má se z něj stát silná a přímá síla. Je-li však Animus poškozen všemi těmi silami, přicházejícími ze společnosti, potom se cosí únavného, neoduševnělého nebo strnulého, čemu někteří říkají být neutrální, postaví mezi vnitřní svět duše a vnější svět prázdné stránky, čistého plátna, čekajícího tanečního parketu, konferenční místnosti a podobně. Toto něco – obvykle jaksi zachmuřené, nepochopené nebo neuspořádané – se sráží v řece, omezuje myšlení, blokuje pera a štětce, zamyká hybné páky na dobu neurčitou, kalí čerstvé nápady, a tím vším potom trpíme.

V duši se nalézá podivný fenomén. Když je žena postižena negativním Animem, jakékoliv úsilí o tvůrčí čin je odstrčeno. Vezme do ruky pero a továrna na řece plive svůj jed. Přemýšlí o studiu nebo začne studovat, přestává však uprostřed, dusíc se nedostatkem vnitřní výživy a podpory. Žena chce jít kupředu, ale neustále padá nazpět. Přibývá stále více nedokončených projektů ručních prací, nikdy neuskutečněných záhonů květin, nikdy nepodniknutých výletů, je stále více poznámek, jež nebyly nikdy napsány, stále více cizích jazyků, na něž nikdy nedošlo, stále více opuštěných hodin hudby, stále více nití na tkalcovském stavu, které čeká a čeká...

To jsou deformované životní formy. To jsou otrávené děti *La Llorony*. Jsou všechny vhozeny do řeky, vrženy zpět do znečištěných vod, které je zpočátku tolik poznamenaly. Za nejlepších okolností by se mělo stát, že víří dokola a poté vstanou jako fénix z popela v nové formě. Zde však není něco s Animem v pořádku, proto je narušena schopnost rozlišovat jeden impuls od druhého, nemluvě o prosazení vlastních myšlenek ve světě. A řeka je tolik naplněna výkaly z komplexů, že z ní již nemůže nic povstat do nového života.

Zde je tedy ten těžký úkol. Musíme vkročit do té špíny a hledat drahocenné dary, které pod tím vším nánosem leží. Stejně jako *La Llorona* musíme pročesávat řeku při hledání našeho duševního života, našich tvůrčích životů. A ještě jedna další důležitá věc. Musíme vyčistit řeku, aby *La Llorona* mohla vidět, abychom my i ona byli schopni najít duše dětí a abychom měli klid na obnovené tvoření.

Společnost činí továrny a znečištění horším díky své obrovské moci znehodno-

covat ženský rod – a svým nesprávným pochopením pro překlenovací povahy rodu mužského.¹⁷ Společnost drží příliš často ženský Animus ve vyhnanství vyzdvihováním těch neřešitelných a nesmyslných otázek, jež komplexy považují za přesvědčivé a které odstrašují mnoho žen. Jsi skutečně opravdová spisovatelka /umělkyně, matka, dcera, sestra, manželka, milenka, dělnice, tanečnice, osoba/? Jsi skutečně talentovaná /obdařená, máš cenu/? Máš skutečně co říci, co by stálo za to poslouchat?

Když se ženský Animus začne zabývat psychickou produkcí negativního druhu, není překvapující, že to, co vychází ze ženy coby její sebedůvěra a tvořivost, začne ztrácet svoji sílu. Jsou-li ženy v takové situaci, říkají mi, že nevidí cestu ven z toho začarovaného kruhu, neumí řešit příčiny takového stavu. Jejich Animus nasává veškerý kyslík z řeky a ženy se cítí nesmírně unavené a trpí obrovskou ztrátou energie, zdá se jim, že se nemohou hnout z místa, mají pocit, že je něco drží na místě.

Získávání řeky zpět

Povaha života-smrti-života způsobuje, že osud, vztahy, láska, tvořivost a vše ostatní se pohybuje ve velkých a nespoutaných okruzích nebo tocích v následujícím pořadí: tvorba, přibývání, síla, rozpouštění, smrt, inkubace, tvorba atd. Krádež nebo nepřítomnost nápadů, myšlenek a pocitů způsobuje porušení toku. Zde je návod, jak získat řeku zpět.

Posílit se k zahájení čištění řeky. Je zřejmé, že řeka je znečištěna, odmítá-li žena upřímnou chválu a ocenění svého tvůrčího života. Škodlivých látek nemusí být mnoho, například při odpovědi: Ach, jak je od tebe pěkné, že mne chválíš, nebo je na řece obrovský problém: Ale, tahle stará věc nebo Ty jsi se asi zbláznil. Pak je také i to obranné: Samozřejmě, že jsem úžasná, jak by sis nemohl všimnout? To jsou všechno známky zraněného Anima. Do ženy proudí dobré věci, okamžitě jsou však otráveny.

Na odvrácení takového fenoménu musí žena nacvičovat přijímat chválu (i když to zpočátku vypadá, že si o chválu říká, aby si ji tentokrát mohla nechat pro sebe), vychutnávat ji, musí odrážet zhoubný Animus, který chce tomu, kdo chválí, říci: To si jenom myslíš, ve skutečnosti vůbec nevíš o všech chybách, které učinila, vůbec vlastně nevíš, že je k ničemu... atd.

Negativní komplexy jsou obzvláště přitahovány nejlepšími myšlenkami, nejdůležitějšími a úžasnými nápady a nekontrolovatelnými formami tvoření. Není tedy jiná cesta než povolat lépe jednající Animus a ten starší musí být odložen k odpočinku, což znamená, že musí být poslán dolů do té vrstvy duše, kam zakládáme znehodnocené impulzy a katalyzátory. Tam se stanou spíše artefakty, než aby mohly něco dál hrát či předstírat.

Reagovat; tím se čistí řeka. Vlci vedou nesmírně tvůrčí život. Provádějí denně tucty voleb, rozhodují tak nebo onak, odhadují vzdálenost, soustřeďují se na svoji kořist, zvažují svoje možnosti, chopí se příležitosti, reagují s celým svým nasazením, aby dosáhli svých cílů. Jejich schopnost vyhledat ukryté, sjednotit záměr, zaměřit se na žádaný výsledek a jednat za sebe k jeho získání, to jsou hlavní charakteristiky, které jsou zapotřebí i při lidské tvořivosti.

Při tvořivosti nesmí chybět schopnost reagovat. Tvořivost je schopnost reagovat na vše, co se děje kolem nás, vybrat si ze stovek možných myšlenek, pocitů, jednání a reakcí, které v nás vyvstanou, dát všechno toto dohromady do jedinečné reakce, výrazu nebo poselství, které zachycuje tu chvíli, vášeň a význam. V tomto smyslu znamená ztráta naší tvůrčí pohody to, že jsme limitováni pouze v jedné volbě, jsou v nás potlačeny, nebo kontrolovány pocity a myšlenky, nejednáme, nehovoříme, nekonáme, nejsme.

Být nespoutaný; tím se čistí řeka. Ve své původní formě řeka neprotéká znečištěním, to způsobujeme my. Řeka nevysychá, my ji blokujeme. Chceme-li jí dát její svobodu, musíme dát volnost svým životům, aby mohly proudit, aby mohlo cokoli přijít, nic zpočátku neprohlížet. To je tvůrčí život. Tvoří jej božský paradox. Je to pouze vnitřní proces. Aby člověk mohl tvořit, musí být stát se bláznem, unést to, že mne lidé za něj považují. Potom bude řeka téci, teprve potom můžeme stát v tom proudu, padajícím dolů. Můžeme nastavit své sukne a košile, abychom zachytili tolik, kolik jsme schopni unést.

Začít, tak se čistí zamořená řeka. Máš-li strach, strach z neúspěchu, říkám začni, musíš-li, tedy selži, znovu se dej dohromady a znovu začni. Nepodaří-li se ti to opět, tak se nepodaří. No a co? Začni znovu. Není to neúspěch, který nás brzdí, ale neochota začínat znovu a znovu, která způsobuje, že stagnujeme. Jestliže máš strach, tak co je na tom? Bojíš-li se, že něco vyskočí a kousne tě, tak to, proboha, už neodkládej. Ať ten strach tedy vyskočí a kousne tě, ať to máš už za sebou a můžeš jít dál. Dostaneš se přes to. Strach pomine. V tomto případě je lepší, když se s ním utkáš a budeš to mít za sebou, než když se na něj budeš vymlouvat, aby se předešlo čištění řeky.

Chraň svůj čas; tím se odpudí škodlivé látky. Známe jednu malířku zde v Rockies, která vždy, když se pustí do malování nebo přemýšlení, pověsí na řetěz ceduli, čímž uzavře cestu ke svému domu. Na ceduli stojí: Dnes maluji a nepřijímám návštěvy. Víme, že si myslíš, že se to netýká tebe, protože jsi můj bankéř, agent nebo nejlepší přítel. Ale týká.

Sochařka, kterou znám, věší na svá vrata tuto cedulku: Nerušit, pokud jsem nevyhrála v loterii nebo pokud nebyl na staré taoské silnici spatřen Ježíš. Jak vidíš, pozitivní Animus si umí ohlídat svou hraniční čáru.

Zůstaň při tom. Jak se zbavit znečištění? Budeme-li trvat na tom, že nás nic nezastaví v používání Anima, budeme-li pokračovat v činnostech, které udržují du-

ši v pohybu, které dodávají křídla nám, našemu umění, našemu duševnímu zdokonalování, ať se cítíme silnými, nebo nikoliv, ať jsme připraveni, nebo ne.

Negativní komplexy budou odrazeny nebo transformovány – tvé sny tě povedou na posledním úseku tvé cesty – budeš-li trvat na svém jednou provždy a budeš-li říkat: Miluji svůj tvůrčí život víc než svou vlastní sklíčenost. Budeme-li trápit své děti, objeví se u našich dveří někdo ze sociálního úřadu. Budeme-li ubližovat zvířatům, budeme potrestáni. Neexistuje však duševní policie, která by zasáhla, necháme-li hladovět naše vlastní duše. Jsme na to sami. Jsme jediní, kdo hlídá duševní Já a hrdinský Animus. Je nezodpovědné zalévat je jednou za týden nebo za měsíc, nebo dokonce jednou za rok. Každý z nich má své vlastní rytmy. Potřebují nás a potřebují vodu našeho tvoření každý den.

Ochraňuj svůj tvůrčí život. Chceš-li se vyhnout *hambre del alma* – hladovějící duši, pojmenuj problém jeho jménem a vyřeš jej. Trénuj svůj úkol každý den. Potom nepřipusť, aby tě nějaký muž, žena, partner, přítel, víra, zaměstnání nebo vnitřní rozmrzelý hlas nutili k hladovění. Bude-li to nutné, ukaž svoje špičáky.

Zvládni svou skutečnou práci. Vybuduj ten příbytek tepla a poznání. Přetahuj svoji energii z místa na místo. Trvej na rovnováze mezi suchopárnou zodpovědností a osobním nadšením. Ochraňuj duši. Trvej na kvalitním tvůrčím životě. Nepřipusť, aby tě o něj okrádaly tvé vlastní komplexy, tví blízcí, intelektuální předsudky ani povýšené, aristokratické, pedagogické či politické výmysly

Rozvrhni si vyživování svého tvůrčího života. Přestože je mnoho věcí dobrých a výživných pro duši, pro Divošku jsou to tyto čtyři: čas, přináležitost, vášeň a suverenita. Ty udržují řeku čistou. Zásob se.

Je-li řeka opět čistá, její tok je volný; tvořivost ženy se zvyšuje a ona pokračuje ve svých přirozených cyklech nabývání a ubývání. Nic nebude nadlouho odneseno nebo zaneseno. Dojde-li k přirozenému znečištění, bude neutralizováno. Řeka se opět stane naší výživou, bude tou, do které můžeme beze strachu vstoupit, ze které můžeme bez obav pít, u které můžeme zklidnit mučenou duši *La Llorony*, uzdravit její děti a navrátit je k ní. Můžeme se zbavit znečišťujícího vlivu továrny, můžeme získat místo pro nový Animus. Svě životy můžeme žít tak, jak si přejeme a na jaké se cítíme, tam, u řeky, můžeme chovat v náručí mnoho svých dětí a ukazovat jim jejich odraz v čisté, jasné vodě.

Soustředění mysli a mlýn fantazie

V Severní Americe je příběh Zápalková holčička nejvíce rozšířen ve verzi Hanse Christiana Andersena. Ve svém jádru popisuje, co znamená nedostatek péče a soustředění mysli a k čemu to vede. Je to velice stará pohádka, vyprávěná světu mnoha způsoby; někdy je to uhlíř, který bere své poslední kousky uhlí, aby se za-

hřál, a sní o zašlých časech. V některých verzích je symbol zápalek zaměněn za něco jiného, jako třeba v příběhu o Prodáváči květin, kdy má muž zlomené srdce, hledí do středů svých posledních květin a duševně mizí z tohoto života.

Někteří se sice mohou dívat na zobrazení povrchního příběhu jako na hloupě sentimentální, jako na něco, co má příliš emocionální sladkosti, bylo by však chybou mávnout nad ním rukou. Ve své podstatě jsou vlastně tyto příběhy zhmotněným vyjádřením duše, která je negativně hypnotizována do takového bodu, v kterém začíná skutečný duchovní život umírat.¹⁸

Poprvé jsem slyšela příběh Zápalková holčička od tety Kateriny, která přišla do Ameriky po II. světové válce. Během války byla její malá zemědělská vesnice převálcována a okupována třemi různými nepřátelskými armádami. Pohádku vždycky zahajovala slovy, že lehké sny v těžkých podmínkách nejsou dobré, že v tvrdých podmínkách musíme mít tvrdé sny, skutečné sny, takové, které se vyplní, budeme-li pilně pracovat a pít mléko na zdraví Panny.

Zápalková holčička

BYLA JEDNOU JEDNA HOLČIČKA, která neměla maminku ani tatínka, a žila v temném lese. Na kraji lesa byla vesnice a holčička se naučila, že tam může kupovat zápalky za půl pence a pak je na ulici prodávat za celou penci. Prodala-li dost zápalek, mohla si koupit kus chleba; pak se vracela do svého útulku v lese, a tam spala oblečená v jediných věcech, které jí patřily.

Přišla zima a bylo velmi chladno. Holčička neměla boty a její kabát byl tak tenký, že bylo skrz něj vidět. Její nohy již nebyly ani modré, prsty měla bílé a nos také. Bloudila po ulicích a prosila kolemjdoucí, zda by si od ní nekoupili zápalky. Nikdo se však nezastavil a nevěnoval jí pozornost.

Jednoho večera se posadila a řekla si: Mám zápalky. Mohu si zapálit oheň a ohřát se. Neměla však žádné třísky a žádné dřevo. Rozhodla se zápalky zapálit. Jak tam ale i tak seděla s nataženýma nohama před sebou, škrtnla první zápalkou. Když to udělala, zdálo se, že zima a sníh úplně zmizely. Namísto sněhu viděla místnost, krásnou místnost, ve které byla tmavozelená kamna s tepanými dvířky. Kamna vydávala tolik tepla, že se vzduch chvěl. Schoulila se blízko nich a měla nebeský pocit.

Náhle však kamna vyhasla a holčička opět seděla na sněhu a tolik se třásla, až jí zuby drkotaly. Zapálila tedy druhou zápalku a světlo z ní dopadlo na stěnu vedle ní a ona skrz ní najednou mohla vidět. V místnosti za stěnou byl stůl pokrytý sněhobílým ubrusem, na kterém byly nejbělejší porcelánové talíře. Na tácu byla právě upečená husa, ale když se holčička chtěla té dobroty dotknout, vidění zmizelo.

Byla opět ve sněhu. Nyní jí již kolena a boky nebolely. Mráz však štípal a pálil nahore po těle a pažích, proto zapálila třetí zápalku.

Ve světle zápalky se objevil nádherný vánoční strom, krásně ozdobený bílými svíčkami a řetězy a skleněnými ozdobami a tisíci a tisíci světélky, jejichž existenci si neuměla vysvětlit.

Hleděla nahoru po kmeni tohoto obrovského stromu, který se táhl výš a výše ke stropu, až se z něj staly hvězdy na obloze. Najednou přes oblohu zazářila hvězda a holčička si vzpomněla, jak jí matka vyprávěla, že když umírá duše, padá hvězda.

Najednou se jí zjevila babička, tak vroucí a laskavá, a dítě bylo velice šťastné, že ji vidí. Babička si sundala zástěru, zabalila do ní holčičku a držela ji v náručí. Holčička byla velmi spokojená.

Babička se však začala ztrácet. Dítě zažehlo více a více zápalek, aby si babičku udrželo u sebe... více a více zápalek, aby s ní babička zůstala... a více a více... a dítě spolu s babičkou začalo stoupat nahoru do nebes, kde nebyla zima, kde nebyl žádný hlad a žádná bolest. A ráno bylo dítě nalezeno na ulici, nehybné, mrtvé.

Zmaření tvůrčí fantazie

Dítě žije v prostředí, kde o ně lidé nedbají. Nacházíš-li se v takovém prostředí, musíš se z něj dostat pryč. Dítě je v prostředí, kde to, co má, není ceněno – jeho možnosti tvoření, malé ohýnky na třískách. Ocitneš-li se v takové situaci, udělej čelem vzad a odejdi. Toto dítě je v psychické situaci, ve které má jen málo možností. Smířilo se se svým místem v životě. Stane-li se ti něco takového, nesmiřuj se s tím, vyjdi ven a bojuj. Když je Divoška v koncích, nevzdává se, vykročí vpřed, vystrčí drápy a bojuje.

Co by měla Zápalková holčička dělat? Kdyby měla nedotčené instinkty, měla by mnoho voleb. Mohla by odejít do jiného města, ukrýt se na žebřiňáku, ve sklepech na uhlí. Divoška by pak věděla, co dál. Ale holčička Divošku již nezná. To malé divoké dítě je zmrzlé a vše, co z něj zbývá, je osoba, chodící kolem v transu.

Být s opravdovými lidmi, kteří nás zahřejí, kteří budou schvalovat a vychvalovat naši tvořivost, to je pro tok našeho tvůrčího života nezbytné. Jinak zamrzneme. Péče je sbor hlasů uvnitř i venku, které si všimají toho, v jakém je člověk stavu, starají se o něj a pokud je třeba, také konejší. Nejsem si jista, kolik přátel člověk potřebuje, ale zcela určitě jednoho nebo dva, kteří si myslí, že tvůj dar, ať je jakýkoliv, je *pan de cielo*, nebeský chléb. Každá žena má právo na Alleluja Chorus oslavný sbor.

Jsou-li ženy venku v chladu, inklinují k tomu, aby žily fantaziemi, a ne činností. Fantazie tohoto druhu je velké anestetikum pro ženy. Zním ženy, které byly

obdařeny nádhernými hlasy. Zním ženy, které jsou přirozenými vypravěčkami; téměř vše z jejich úst je čerstvě formované a jemně zbrošené. Jsou však izolovány, nebo se cítí nějakým způsobem vyřazené. Jsou stydlivé, což je často známkou hladovějícího Anima. Obtížně hledají smysl svého života, aby v něm byly podporovány vnitřně, přáteli, rodinou nebo společností.

Aby se člověk nestal Zápalkovou holčičkou, musí podniknout velký krok. Ten, kdo nepodporuje tvé umění a tvůj život, nezaslouží si tvůj čas. Je to drsné, ale je to tak. Jinak se člověk ocitne přímo v tom, obléká se do hadrů jako Zápalková holčička a je nucen žít tříčtvrteční život, ve kterém zamrznou veškeré myšlenky, naděje, dary, psaní, hraní, nápady a tanec.

Teplo by se mělo stát hlavním cílem Zápalkové holčičky. V příběhu tomu tak však není. Namísto toho se holčička pokouší prodávat zápalky, svůj zdroj tepla. Tím ponechává ženskost bez tepla, bez bohatství a moudrosti, bez dalšího rozvoje.

Teplo je záhada. Někým způsobem nás léčí a vyvolává v nás pocity. Uvolňuje příliš těsné věci, zdokonaluje tok, ten tajemný vnitřní pud po bytí, ten přívál nových myšlenek. Ať je teplo čímkoliv, přitahuje nás k sobě blíž a ještě blíž.

Zápalková holčička není v prostředí, kde by se jí dařilo. Není tam teplo, nejsou tam žádné třísky a žádné dřevo. Kdybychom byli na jejím místě, co bychom udělali? Zaprvé bychom se nezabývali fantaziemi, které holčička vyvolává zažehováním zápalek. Existují tři druhy fantazií. Mezi první patří fantazie pro potěchu; je to takový druh zmrzliny, bonbonu pro naši mysl, například snění ve dne. Do druhého druhu fantazie spadají záměrné představy. Tento druh fantazie je jako sezení s kalendářem v ruce. Používá se jako dopravní prostředek, jež nás uvede v činnost. Veškeré úspěchy psychologické, duchovní, finanční a tvůrčí, začínají tímto druhem fantazie. Potom je třetí druh fantazie, ten, který vše zastavuje, který v kritickou dobu zabrzdí správné jednání.

Bohužel, to je ten druh, kterým žije Zápalková holčička. Je to fantazie, která nemá nic společného s realitou. Je spojená s pocitem, že se nedá nic dělat, nebo že je příliš těžké něco udělat, takže je lepší nechat věci tak, jak jsou. Někdy je fantazie v mysli ženy. Někdy k ní přichází v lahvi alkoholu, injekční stříkačkou nebo jejich nedostatkem. Někdy je prostředkem kouření marihuany nebo mnoho zapomenutých a zaměnitelných pokojů, kde je postel a neznámý člověk. Ženy hrají v těchto situacích Zápalkovou holčičku každou noc, přidávají fantazii a ještě více fantazie za každého úsvitu se probouzejí mrtvé a zmrzlé. Je mnoho způsobů, jak ztratit účel, jak přijít o soustředění mysli.

Co tedy změni situaci a navrátí duševní rozvahu a úctu pro své Já? Musíme najít něco velice odlišného od toho, co našla Zápalková holčička. Musíme přenést své myšlenky na místo, kde budou podporovány. Je to obrovský krok provázející soustředění mysli: nalézt péči. Velmi málo z nás může tvořit vlastními silami. Potřebujeme všechna pohlazení andělských křídel, která najdeme.

Lidé mají většinou úžasné nápady: Namalují tu stěnu takovou barvou, která se mi líbí; Vytvořím takový projekt, kterým se bude zabývat celé město; Vyrobím si nějaký obklad do své koupelny, a když se mi budou opravdu líbit, nějaké prodám; Půjdu zase do školy, prodám dům a budu cestovat, budu mít dítě, nechám tohle a začnu tamto, půjdu svojí cestou, vše vyřeším, pomohu v tom zjednat nápravu, budu ochraňovat nechráněné.

Takové druhy plánů potřebují péči. Potřebují vitální podporu od vřelých lidí. Zápalková holčička je roztrhána na kusy. Jako ta stará lidová písnička, tak i ona byla dole tak dlouho, že je to na ní vidět. Nikdo by na jejím místě neprosplával. Všichni chceme být v situaci, kdy jako rostliny a stromy máme možnost otáčet se za sluncem. Musí však existovat to slunce. Abychom něco mohli udělat, musíme se hýbat, nesmíme jen tak sedět. Musíme udělat něco, co naši situaci změní. Bez pohybu budeme opět v ulicích prodávat zápalky.

Přátelé, kteří tě milují a mají pochopení pro tvůj tvůrčí život, jsou těmi nejlepšími slunci na světě. Nemá-li žena, stejně jako Zápalková holčička, žádné přátele, zamrzne úzkostí a někdy také zlobou. I když má někdo přátele, neznamená to ještě, že jsou sluncem. Mohou poskytnout útěchu, ale to má k péči velmi daleko. Péče tě posunuje z místa na místo.

Rozdíl mezi útěchou a péčí je následující: Máš-li doma květinu, která je nemocná, protože ji přechovááš v temné místnosti, a přitom ji říkáš uklidňující slova, to je útěcha. Vezmeš-li květinu a dáš ji na sluneční světlo, přidáš něco na žízeň a potom pohovoříš, to je péče.

Zmrzlá žena bez péče inklinuje k neustálým denním snům co kdyby. I když se však nachází v těchto zmrzlých podmínkách, musí odmítat utěšující fantazie. Utěšující fantazie nás zcela určitě zabije. Víš, jaké jsou ty nebezpečné fantazie: Jednoho dne... a Kdybych jenom měla... a On se změní... a Kdybych se jen naučila se hlídat..., až budu připravená, až budu mít dost xyz, až děti dorostou, až budu více zajištěná, až najdu někoho jiného, a jakmile ... atd.

Zápalková holčička má vnitřní babičku, která místo aby vykřikla : *Probud se! Vstávej! Ať to stojí, co to stojí, vyhledej teplo!*, ji vede pryč do života fantazie, do nebes. Nebesa však v této situaci nepomohou Divošce, lapenému divokému dítěti nebo Zápalkové holčičce. Tyto utěšující fantazie nesmí být zažehnuty. Jsou to svůdná a nebezpečná rozptylování od skutečné práce.

Vidíme, že zápalková holčička v příběhu provádí jakousi výměnu, nějaký druh špatně zamýšleného obchodu, prodává-li svoje zápalky – jedinou věc, jež by ji mohla zahřívát. Nejsou-li ženy ve spojení s výchovnou láskou divoké matky, ve vnějším světě se to odráží jako pouhé přežívání. Ego se jen stěžuje probíjí životem, holčička přijímá jenom tu nezákladnější výživu zvenčí a každou noc se vrací na počátek, znovu a znovu. Tam spí, vyčerpána.

Nemůže se probudit k životu, který má budoucnost, protože její zoufalý život

Když se holčička rozhodla zapalovat zápalky, využívá vlastně své zdroje k fantaziím namísto k činům. Využívá svoji energii podle chvilkové nálady. Toto se zřetelně projevuje v životě ženy. Je rozhodnuta jít studovat, ale trvá jí tři roky, než se rozhodne, co bude studovat. Chce vytvořit sérii obrazů, ale protože nemá místo, kam by takové dílo pověsila, neučiní z malování svoji prioritu. Chce dělat to nebo ono, ale nevěnuje čas na učení, na rozvoj citu nebo schopnosti, aby to udělala dobře. Má deset poznámkových bloků plných snů, je však lapena fascinací, jejich interpretacemi a není schopna vložit jejich význam do činů. Ví, že musí odejít, začít, přestat, jít, ale neudělá to.

A my tady vidíme proč. Má-li žena zamrzlé pocity, necítí-li nadále sama sebe, nedojde-li její krev a její vášně do krajních mezí její duše v období zoufalství, potom je život ve fantazii mnohem příjemnější než cokoli jiného, na co by se mohla upnout. Protože její malé zápalky nemají dřevo, které by zažehly, spalují namísto toho její duši, jako by to byla veliká, suchá kláda. Duše začne klamat sama sebe; žije nyní v ohni fantazie, kde jsou veškeré touhy vyplněny. Tento druh fantazírování je jako lež; budeš-li ji dostatečně dlouho opakovat, začneš jí věřit.

Přijímání úzkosti touto cestou, kdy problémy a situace jsou zlehčovány usilovným představováním neuskutečnitelných řešení či lepších časů, nepostihuje pouze ženy, ale je hlavním kamenem úrazu pro celé lidstvo. Kamna ve fantazii zápalkové holčičky představují vřelé myšlenky. Jsou také symbolem středu, srdce, krbu domova. Sdělují nám, že její fantazie se týká jejího skutečného Já, toho srdce duše, té vřelosti domova uvnitř.

Náhle však kamna vyhasínají. Zápalková holčička, stejně jako všechny ženy v takovéto psychické situaci, zjišťuje, že sedí opět v chladu, ve sněhu. Tento druh fantazie je sice stručný, ale nesmírně destruktivní. Kromě naší energie nemá nic k pálení. I když by žena žila ve světě představ, aby jí bylo teplo, stejně skončí v hlubokém mrazu.

Holčička zažihá více zápalek. Každá fantazie shoří a dítě opět mrzne ve sněhu. Zamrzne-li duše, žena se obrací k sobě a k nikomu jinému. Zapaluje třetí zápalku. Toto je pohádka číslo tři, kouzelné číslo, bod, kdy by se mělo stát něco nového. V tomto případě však k ničemu novému nedochází, protože fantazie zvítězila nad jednáním.

Je ironické, že se v příběhu objevuje vánoční stromek. Vánoční stromek se vyvinul s předkřesťanského symbolu věčného života, symbolu věčné zeleně. Mohlo by se říci, že toto by jí mohlo spasit, ta myšlenka věčně zelené, věčně rostoucí a věčně se pohybující duše – psyché. Místnost však nemá strop. Myšlenka života nemůže být v duši udržena. Převládlo očarování.

Babička je tak vřelá, tolik laskavá, a přesto je tou poslední drogou, odebírající bolest, tou poslední kapkou jedu. Vtahuje dítě do smrtelného spánku. V negativním smyslu je tento spánek spánkem spokojeného odevzdání, znečitlivění Všechny

no je v pořádku, vydržím to; spánkem popírání Budu se dívat jinam. Je to spánek zhoubné fantazie, ve kterém doufáme, že veškeré útrapy kouzelně zmizí.

Když se libido či energie vytratí natolik, že se jejich dech již nerolí na zrcadle, objeví se nějaké zastoupení přirozenosti života-smrti-života, jež v tomto případě představuje babička. Jejím úkolem je stát u smrti něčeho, inkubovat duši, která odhodila svoji slupku, a o tuto duši pečovat, dokud nemůže být znovu zrozena.

A toto je požehnáním duše každého z nás. Paprsek světla se objeví i za situace tak bolestného konce, jaký měla zápalková holčička. Není-li doba, neštěstí a nátlak již k unesení, Divoška duše vnese do mysli ženy nový život, dávajíc jí tak příležitost ještě jednou za sebe jednat. Z uvedeného utrpení můžeme vidět, že je daleko lepší vyléčit si svůj návyk žít ve světě představ, než čekat, přát si a doufat, že budeme vzkříšeni z mrtvých.

Obnova tvůrčího ohně

Představme si nyní, že máme všechno pohromadě, že jsou nám naše záměry jasné, že se neutápíme v únikové fantazii, že jsme integrováni a že se našemu tvůrčímu životu daří. Potřebujeme ještě jednu věc: potřebujeme vědět, co dělat ne v případě kdyby, ale když přestaneme soustředovat mysl; to znamená, budeme-li načas unaveni. Cože? Po veškeré této práci bychom mohli přijít o soustředění? Ano, ztratí se pouze dočasně, ale je to přirozený řád. Budu vám o tom vyprávět pěkný příběh, který je nazýván Tři zlaté vlasy.

V naší rodině je rčení, že příběh má křídla. Díky mojí maďarské pěstounské rodině se velký počet mých příběhů váže ke Karpatským horám, odkud během války lidé utíkali ze svých vesnic. Chvilí přebývali na Uralu a potom se plavili přes oceán do Severní Ameriky. Malá otrhaná skupina a její příběhy, vytvarované zkušenostmi, se potom ubíraly dolů, hlubokými lesy až k Velkým jezerům.

Jádro příběhu o Třech zlatých vlasech mi předala má Tante Kata, obdařená léčitelka, která vyrostla ve střední Evropě. Já jsem to jádro použila zde. Při svém výzkumu jsem si všimla zcela odlišných keltských a germánských příběhů, které se zabývají námětem zlatých vlasů. Námět či jádro příběhu představuje jeho archetypální spojení v duši. Taková je povaha archetypů... uloží nějaký svůj otisk v místě dotyku s duší. Coby symbolická představa za sebou někdy zanechávají důkaz – probíjejí si svoji cestu do životních příběhů, snů a myšlenek každého smrtelníka. Přebývajíce neznámo kde, archetypy obsahují, dalo by se říci, sadu duševních instrukcí, které překlenují čas a prostor a dávají moudrost každé nové generaci.

Tento příběh je o tom, jak opět nabýt soustředění mysli, když již bylo jednou ztraceno. Soustředění mysli se skládá z vnímání, naslouchání a sledování směru

duševního hlasu. Mnoho žen má v soustředění myslí úspěch, ale ztratí-li s ním kontakt, rozletí se všemi směry jako peří z příkrývky.

Je důležité mít nějakou nádobu na vše, co vnímáme a vyslechneme od divoké povahy. Některé ženy si vedou deník, kde zaznamenají vše, s čím se setkají, pro někoho je to zase tvůrčí umění, tančí tím, malují tím, vkládají to do scénáře. Vzpomínáš na babu Jagu? Ta má zase velký hrnec; oblohou se pohybuje v kotli, což je vlastně palička a hmoždíř. Jinými slovy má na věci nádobu. Má svůj způsob myšlení, způsob uzavřeného pohybu z místa na místo. Ano, uzavřenost je řešením problému ztráty energie, ta a ještě jedna věc. Podívejme se na...

Tři zlaté vlasy

JEDNOU, KDYŽ BYLA NEJHLUBŠÍ, nejtemnější noc, taková noc, kdy zem je černá a stromy se zdají být jako napřážené ruce proti tmavě modré obloze, bylo to právě takovéto noci, když osamělý starý muž klopýtal lesem. Ačkoliv jej větve škrábaly do obličeje a napůl jej oslepovaly, stále před sebou držel malou lucernu. Ale svíčka v ní pomalu dohořovala.

Na stařce byla podívaná, s jeho dlouhými žlutými vlasy, popraskanými žlutými zuby a zahnutými nahnědlými nehty. Záda měl kulatá jako pytel s moukou a byl tak starý, že mu kůže pod bradou, na pažích a bocích visela.

Stařec procházel lesem tak, že se zachytil nějakého výhonku a přitáhl své tělo kupředu, potom hmátl po dalším mladém stromku a opět se o něco posunul vpřed. Těmito pohyby a se svým krátkým dechem, který v něm ještě zbýval, došel na konec lesa.

Každá kost v nohách jej páčila jako oheň. Sovy na stromech křičely společně s jeho údy, když se pohyboval tmou. V dálce blíkalo malé světélko, chaloupka, oheň, domov, místo pro odpočinek, a stařec se usilovně snažil jej dojít. Když se konečně dostal ke dveřím, byl tak znavený, tolik vyčerpaný... malé světlo v jeho lucerně vyhaslo a stařec vpadl dovnitř a zhroutil se.

Uvnitř seděla stařena před krásně hořícím ohněm a nyní spěchala k němu, vzala jej do náručí a odnesla k ohni. Držela jej v náručí tak, jak matka drží svoje dítě. Seděla a kolébala jej ve svém houpacím křesle. Tak tam spolu byli, ubohý a křehký starý muž, raneček kostí, a silná stará žena, houpající jej dopředu a dozadu a přitom říkající: No, no. No, no. No, no.

Houpala ho tak celou noc, a když již téměř svítalo, muž byl mnohem mladší, byl z něj nyní krásný mladík se zlatými vlasy a dlouhými silnými údy. Stařena jej stále kolébala. No, no. No, no. No, no.

A jak se stále více blížilo ráno, mladík se proměnil v malé a velmi krásné dítě se zlatými vlásky, spletenými jako pšeničné klásky.

Právě v době svítání vytrhla stařena velice rychle tři vlásky z krásné hlavičky dítěte a hodila je na podlahu.

Malé dítě slezlo z jejího klína a běželo ke dveřím. Na chvíli se ohlédlo na stařenu a kouzelně se na ni usmálo, potom se otočilo a vzlétlo na oblohu, kde se z něj stalo nádherné ranní slunce.¹⁹

V noci vypadá všechno jinak, a tak se pro pochopení tohoto příběhu musíme dostat do nočního vědomí, do stavu, kdy vnímáme veškeré zvuky mnohem rychleji. Noc je doba, kdy jsme blíže sami sobě, blíže k podstatným myšlenkám a pocitům, které během dne tolik nevnímáme.

V mýtech je noc světem Matky Nyx, ženy, která stvořila svět. Ona je tou Starou Matkou Dnů, jednou ze stařen Života a Smrti. V pohádkové interpretaci víme, že hovoří-li se o noci, nacházíme se v nevědomí. *San Juan de la Cruz*, Svatý Jan z Kříže ji nazýval temnou nocí duše. V tomto příběhu představuje noc dobu, kdy energie ve formě starce stále více slábne. Je to čas, kdy nám zbývá pouze krůček na nějaké důležité cestě.

Ztratit soustředění mysli znamená ztratit energii. Pokoušet se urychleně a usilovně dávat opět vše dohromady je absolutně nesprávné. Spěch není správný. V příběhu vidíme, že správné je sedět a kolébat se. Trpělivost, klid a kolébání obnovuje myšlenky. Pouhé přidržení myšlenky a trpělivost k jejímu konejšíení je něco, čemu některé ženy říkají luxus. Divoška ví, že je to nezbytnost.

A to je to, co dokonale znají vlci. Objeví-li se vetřelec, vlci budou možná vrčet, štěkat a někdy i kousat, ale jindy se v uctivé vzdálenosti stáhnou do své smečky a sedí pohromadě jako rodina. Prostě tam jen tak sedí a dýchají společně. Hýbají se pouze hrudní koše, dovnitř a ven, nahoru a dolů. Vlci se soustřeďují, posilují, vracejí se do svého nitra a rozhodují, jak je situace vážná a co dělat dál. Rozhodují, že právě teď nebudou dělat vůbec nic, budou jenom tak sedět a dýchat, budou se jenom tak společně ukolébávat.

Mnohokrát se stane, když se myšlenky lehce nerozvíjejí nebo nefungují, nebo když s nimi nenakládáme dobře, že ztratíme soustředění mysli. Je to součást přirozeného cyklu a stává se to tehdy, když myšlenka zestárla nebo když jsme ztratili schopnost ji pojmout novým způsobem. Sami jsme zestárli jako ten stařec ve Třech zlatých vlasech. Přestože existuje mnoho teorií o tvůrčích formách, pravdou je, že ty nevýrazné přicházejí a odcházejí jako počasí, jako roční období – s výjimkou těch psychologických, o kterých jsme hovořili dříve, a kterými je například nedopracování se k pravdě, strach z odmítnutí, obava říci to, co si člověk myslí

a co zná, starosti o svoji vlastní hodnotu, znečištění základního toku, smíření se s průměrností nebo vybledlými imitacemi a tak dále.

Tento příběh je jedinečný v tom, že vyznačuje celkový cyklus myšlenky; nastolilo ji to malé světélko, jež je samozřejmě samotná myšlenka, světélko, které slábne a téměř mizí, vše je součástí tohoto přirozeného cyklu. Stane-li se něco špatného v pohádkách, znamená to, že musí dojít k pokusu o něco nového, musí být dodána nová energie, musí být konzultován pomocník, léčitel, magická síla.

Zde opět spatřujeme starou *La Que Sabé*, tu dva miliony let starou ženu. Ona je ta, která ví. Nacházet se v jejím náručí u ohně je obnovující, oživující.²⁰ Je to právě tento oheň a toto náručí, kam se snaží starý muž dostat, neboť jinak by zahynul.

Stařec je znaven prací, jež mu neustále ukládáme. Viděli jste již někdy ženu, která pracovala jako ďas a najednou již nemohla dál a zhroutila se? Nebo ženu, která udělala vše, co mohla, pro vyřešení nějaké společenské otázky, jeden den se však otočila zády a pronesla: K čertu s tím? Její Animus byl vyčerpán a potřebuje kolébat od *La Que Sabe*. Žena, jejíž myšlenka nebo energie slábne, ztrácí se nebo úplně zmizela, potřebuje znát cestu k této staré ženě, zvané *curandera*, léčitelka, kam musí svůj znavený Animus donést k obnovení.

Pracuji s mnoha ženami, které jsou hluboce zainteresovány ve společenských aktivitách. Není pochyb o tom, že na konci tohoto cyklu jsou vyčerpány, vlečou lesem své bolavé údy, jejich lampa bliká, téměř vyhasíná. To je čas, kdy řeknou: Mám toho dost. Vracím svůj průkaz, svoji vizitku, svoji uniformu, svoje... cokoliv. Budou se stěhovat do Auklandu. Budou se dívat na televizi, pojídat sušenky a nikdy se již znovu nepodívají z okna na svět. Koupí si špatné boty, přestěhují se do čtvrtě, kde se nikdy nic neděje, do konce života budou v televizi sledovat pouze reklamy na zboží. Od této chvíle si budou hledět jenom svého, nebudou si ničeho všímat... a tak dále.

Ať je jejich představa uvolnění jakákoliv, i když hovoří z pouhé únavy a frustrace, říkám, že odpočinek je dobrý nápad, nadešel čas k odpočinku. Obvykle však vyskočí s námitkou: Odpočívát! Jak mohu odpočívát, když celý svět se hroutí před mýma očima?

Nakonec však žena musí odpočívát, ukolébat se, znovu nabýt soustředění myslí. Musí omládnout, obnovit svou energii. Myslí si, že nemůže, ale může, protože kruh žen, ať již jsou to matky, studentky, umělkyně nebo aktivistky, se vždy semkne, aby zaplnil mezeru po té, která si odešla odpočinout. Tvůrčí žena musí nyní odpočívát a ke své intenzivní práci se vrátí později. Musí jít navštívit tu starou ženu v lese, tu obnovitelku, tu Divošku v jedné z jejích mnoha podob. Divoška *očekává*, že Animus se v pravidelných cyklech unaví. Nešokuje ji, když se objeví na jejím prahu. Je připravena. Nepoběží k nám celá rozrušená. Pouze nás zvedne a podrží v náručí, dokud nezískáme svoji sílu zpět.

A jak se stále více blížilo ráno, mladík se proměnil v malé a velmi krásné dítě se zlatými vlásky, splecenými jako pšeničné klásky.
Právě v době svítání vytrhla stařena velice rychle z krásné hlavičky dítěte a hodila je na podlahu.
Malé dítě slezlo z jejího klína a běželo ke dveřím. Na chvíličku se ohlédl na stařenu a kouzelně se na ni usmál, potom se otočilo a vzlétlo na oblohu, kde se z něj stalo nádherné ranní slunce.”

V noci vypadá všechno jinak, a tak se pro pochopení tohoto příběhu musíme dostat do nočního vědomí, do stavu, kdy vnímáme všckere zvuky mnohem rychleji. Noc je doba, kdy jsme blíže sami sobě, blíže k podstatným myšlenkám a pocitům, které během dne tolik nevnímáme.
V myttech je noc světem Matky Nyx, ženy, která stvořila svět. Ona je tou Starou Matkou Dnu, jednou ze státn Zivota a Smrti. V pohádkově interpretaci víme, že hovořili se o noci, nacházíme se v nevědomí. *San Juan de la Cruz*, *Svatý Jan z Krize* ji nazýval temnou nocí duše. V tomto příběhu představuje noc dobu, kdy energie ve formě starce stále více slabne. Je to čas, kdy nám zbývá pouze krůček na nějaké důležitě cestě.
Ztratit soustředění myslí znamená ztratit energii. Pokoušet se urychleně a usilovně dávat opět vše dohromady je absolutně nesprávné. Spěch není správný. V příběhu vidíme, že správně je sedět a kolébat se. Trpělivost, klid a kolébání obnovuje myšlenky. Pouhé přidržení myšlenky a trpělivost k jejímu konejšení je něco, čemu některé ženy říkají luxus. Divoška ví, že je to nezbytnost.

A to je to, co dokonale znají vlci. Objeví-li se vetřelec, vlci budou možná vrčet, štekat a někdy i kousat, ale jindy se v uctivé vzdalenosti stáhnou do své smečky a sedí pohromadě jako rodina. Prostě tam jen tak sedí a dýchají společně. Hýbají se pouze hrudní koše, dovnitř a ven, nahoru a dolů. Vlci se soustředují, posilují, vracejí se do svého nitra a rozhodují, jak je situace vážná a co dělat dál. Rozhodují, že právě teď nebudou dělat vůbec nic, budou jenom tak sedět a dýchat, budou se jenom tak společně ukolébávat.

Mnohokrát se stane, když se myšlenky lehce nerozvíjejí nebo nefungují, nebo když s nimi nenakládáme dobře, že ztratíme soustředění myslí. Je to součást příběhu rozceného cyklu a stává se to tehdy, když myšlenka zeslábla nebo když jsme ztratili schopnost ji pojmut novým způsobem. Sami jsme zestárlí jako ten stařec ve Třech zlatých vlasech. Přestože existuje mnoho teorií o tvůrčích formách, pravdou je, že ty nevyrazně přicházejí a odcházejí jako počasí, jako roční období – s výjimkou těch psychologických, o kterých jsme hovořili dříve, a kterými je například nedopracováni se k pravdě, strach z odmítnutí, obava říci to, co si člověk myslí

Ani my bychom se neměli vzrušovat, ztratíme-li soustředění mysli. Stejně jako ona musíme klidně myšlenku podržet a chvíli s ní pobýt. Nezáleží na tom, zda se soustředíme na vlastní vývoj, světové otázky nebo vztah, Animus se prostě opotřebuje. Není otázkou *zda*, ale *kdy*. Ukončení dlouhodobých úsilí, například skončení studia, dokončení rukopisu, díla, péče o nemocnou osobu, to všechno má svůj čas, kdy dříve mladá energie zestárne, upadne a nemůže již dál.

Pro ženy by bylo nejlepší, kdyby tomuto porozuměly hned na počátku nějakého úsilí, protože mají tendenci být překvapené slabostí. Potom naříkají, reptají, šeptají o neúspěchu, neschopnosti a tak dále. Ne, ne. Tato ztráta energie je taková, jaká je. Je to Příroda.

Považovat věčnou sílu za mužskou je chybné. Tato společenská definice musí být vymýcena z duše. Toto špatné pojetí způsobuje, že jak mužské energie ve vnitřním prostředí, tak i muži ve společnosti mají neodůvodněný pocit neúspěchu, jsou-li unaveni nebo potřebují-li si odpočinout. Každý přirozeně potřebuje odpočinek na obnovení sil. Modus operandi života-smrti-života je cyklický a ryká se všech a všeho.

V příběhu jsou hozeny tři vlasy na podlahu. Existuje rčení: Hod' nějaké zlato na podlahu, které vzniklo vzniklo z *deseprender las palabras*, jež v tradici *cuentistas*, vypravěčů a léčitelů, znamená zahodit některá slova příběhu, aby byl silnější.

Vlas je symbolikou myšlenky, která vzniká v hlavě. Někaký zahodit nebo shodit činí chlapce jaksi lehčím, způsobuje, že září ještě jasněji. Stejně jako tvá zastaralá myšlenka nebo úsilí mohou více zazářit, ubereš-li z nich něco a odhodíš pryč. Je to stejné, jako když sochař odstraňuje více mramoru, aby odhalil více z ukrytého tvaru uvnitř. Účinným způsobem obnovy nebo posílení záměru nebo činu, které slábnou, je některé myšlenky odhodit a soustředit se.

Odeberte tři vlasy ze svého úsilí a hodte je na zem. Tam se promění v jakousi připomínku. Odhozením dochází k psychickému zvuku, souzvuku, ozvučení ducha ženy, které způsobí, že aktivita je obnovena. Zvuk některých odpadajících myšlenek se stane oznámením nové éry či nové příležitosti.

Ve skutečnosti dává *La Que Sabé* mužskému principu. Víme, že odřezáním suchých větví pomůžeme stromu, aby rostl silnější. Víme také, že když uštípeme květy některých rostlin, budou růst hustší a bujnější. U Anima nespoutané ženy je cyklus přibírání a úbytku přirozený. Je to archaický, starobylý proces. Ženy odnepaměti přistupovaly ke světu myšlenek a jejich vnější manifestaci tímto způsobem. Tak to ženy dělají. Stařena v pohádce Tři zlaté vlasy nás učí, skutečně nás znovu poučuje, jak se to dělá.

Jaký tedy má smysl tato náprava a soustředění mysli, toto přivolávání ztraceného nazpět, toto lovení s vlky? Znamená to jít po krku, dostat se k samému jádru a kostem všeho a čehokoliv v tvém životě, neboť v tom je tvá radost, tam je tvé potěšení, tam se nachází ženský ráj, místo, kde je čas a volnost být, bloudit, zas-

nout, psát, zpívat, tvořit a nebát se. Ženou-li se vlci za potěšením nebo nebezpečím, nejprve úplně znehybní. Jsou jako sochy, soustředí se proto, aby viděli, aby slyšeli, aby cítili, co je *tam*, aby to vnímali v té nejzákladnější formě.

Toto nám nabízí Divoška: schopnost vidět to, co je před námi pomocí soustředění mysli, zastavením, sledováním, vnímáním, nasloucháním, pomocí pocitů a chutí. Soustředění mysli znamená využít všechny naše smysly, včetně intuice. Právě do tohoto světa přišly ženy proto, aby požadovaly nazpět své hlasy, svoje vlastní hodnoty, svoje představy, svoji jasnozřivost, své příběhy a dávné vzpomínky žen. To je úkol soustředění a tvořivosti. Ztratilo-li se soustředění mysli, pouze se posad' a buď klidná. Uchop myšlenku a kolébej ji tam a zpět. Něco si z ní ponechej a něco odhod', sama se obnoví. Nemusíš dělat nic víc.

☛ KAPITOLA 11

Žár: Znovunalezení posvátné sexuality

Nemravné bohyně

Existuje bytost, která žije v divokém podsvětí povah žen. Touto bytostí je naše vnímavost a stejně jako jakékoliv jiné integrální stvoření má své vlastní přirozené a vyživovací cykly. Tato bytost je zvědavá, vztahovačná, někdy je plná energie, jindy je zase zamlklá. Reaguje na podněty, kde jsou zainteresovány smysly: hudbu, pohyb, jídlo, pití, klid, ticho, krásu, temnotu.¹

Je to tento aspekt ženy, který má žár. Je to jako oheň v podzemí, který v cyklech plane vysoko a nízko. S takto uvolněnou energií nakládá žena podle svého. Žár ženy není stav sexuálního vzrušení, ale stav intenzivního vnímání, jež zahrnuje její sexualitu, ale není jí omezován.

Dalo by se napsat mnoho o využití a zneužití ženské smyslové povahy, o tom, jak žena sama a ostatní jednak přikládají do ohně v rozporu s jeho přirozenými rytmy, nebo se jej naopak pokoušejí v celé jeho velikosti uhasit. Pojďme se však zaměřit na aspekt, který je zhoubný, naprosto divoký a vydává žár, jež nás ohřívá příjemným pocitem. U současných žen přišlo toto vyjádření pomocí smyslů zkrátka a na mnoha místech nebo v různých dobách bylo mnohokrát úplně zakázáno.

Existuje aspekt ženské sexuality, který byl v dávných dobách nazýván posvátně nemravným, ne ve smyslu, v jakém používáme slovo nemravný dnes, ale v tako-

vém, jež znamenalo sexuální moudrost v jakémisi duchaplném slova smyslu. Kdyby existovaly kulty Bohyně, které byly zasvěceny neuctivé ženské sexualitě. Rituály nebyly zlehčující, ale zabývaly se zobrazením částí nevědomí, které dodnes zůstávají tajemné a většinou nezaznamenané.

Vlastní myšlenka sexuality jako posvátné a specifitěji nemravnost coby aspekt posvátné sexuality je pro nespoutanou povahu zásadní. Ve dávných ženských společnostech existovaly Bohyně nemravnosti – zvané tak pro jejich nevinnou, ale lstivou necudnost. Jazyk však, alespoň angličtina, velice ztěžuje porozumění slov nemravné Bohyně jiným způsobem, než vulgárním. Uvádím zde, co slovo *nemravný* a ostatní příbuzná slova znamenají. Myslím si, že z těchto významů můžete vidět, proč byl tento aspekt uctívání staré bohyně potlačován.

Byla bych ráda, kdybyste zvážili tyto tři slovníkové definice a udělali si své vlastní závěry.

- *Dirt* – špína, výkal, lejno; angličtina v období let 1150 – 1500, *drit*, snad z islandštiny – výkal. Význam byl rozšířen a zahrnuje špínu; všeobecně ušpinění, prach a *nemravnost* jakéhokoliv druhu, zejména mluvy.

- *Dirty word* – špinavé slovo, nemravné slovo, v současné době se též používá pro něco, co se stalo společensky nebo politicky nepopulární či podezřelé, často neopodstatněnou kritikou a haněním nebo pro něco, co se neslučuje se současnými trendy.

- *Obscene* – nemravný; ze staré hebrejštiny, *Ob* znamená čaroděj, čarodějnice.

Všechno jsou to hanlivé výrazy, přestože po celém světě existují zbytky příběhů, které přežily různé čistky. Informují nás o tom, že nemravné není vůbec vulgární. Spíše jde o jakési fantastické stvoření, které byste si moc přáli, aby vás navštívilo a bylo jedním za vašich nejlepších přátel.

Když jsem před lety začala vyprávět nemravné příběhy o bohyni, ženy se usmívaly a potom smály, když slyšely o hrdinských činech žen, jak skutečných, tak mytologických, které využily sexualitu a sensualitu pro zdůraznění věci, k zahnání smutku, k navození smíchu, a tím napravily něco, co se v duši pokazilo. Byla jsem též unesena tím, jak ženy překročily při těchto věcech své meze týkající se smíchu. Nejprve musely odložit veškeré naučené zábrany, jež jim vytýkaly, že se k dámě nehodí, aby se smála takovýmto způsobem.

Viděla jsem, že chovat se jako dáma v neadekvátní situaci vlastně ženu dusí, místo aby ji nechalo dýchat. Abyste se mohli smát, musíte být schopni vydechnout a nadechnout se v rychlém sledu. Z kineziologie a různých dalších tělesných terapií, například Hakomi, víme, že při nádechu procítujeme vlastní emoce a že když si nepřejeme, abychom cítili, dech naopak zadržujeme.

Při smíchu žena plně dýchá, a tím může začít procítovat nepovolené pocity. A jaké by tyto pocity mohly být? Nuže, ukáže se, že to ani nejsou pocity jako ta-

kové, ale spíše je to uvolnění a lék na pocity, což často způsobuje uvolnění potlačovaného pláče nebo opětné přijetí zapomenutých vzpomínek nebo řetězový výbuch sensuální osobnosti.

Ujasnila jsem si, že důležitost těchto starých bohyní nemravnosti je demonstrována jejich schopností uvolnit to, co je příliš těsné, pozvednout smutek, přivést tělo do nálady, jež nepatří intelektu, ale samotnému tělu, schopnost uvolnit průchodové cesty. Je to tělo, které se směje příběhům o kojotech, zkazkám strýčka Trungpy,² výroků Mae Westové a dalším. Rozpustilost a humor nemravných bohyní může způsobit, že se vitální forma léku rozšíří endokrinním a neurologickým systémem těla.

Následující tři příběhy ztělesňují nemravné ve smyslu, v jakém to slovo užíváme zde, ve smyslu sexuálního a sensuálního okouzlení, které přináší dobrý emocionální pocit. Dva z nich jsou ze starých dob a jeden je ze současnosti. Pojednávají o nemravných bohyních a po dlouhou dobu byly ukryvané pod povrchem. Patří ale na úrodnou půdu, na kompost duše – tu tvůrčí látku, ze které vzniká veškeré umění. Ve skutečnosti představují nemravné bohyně ten aspekt Divošky, jež je jak sexuální, tak posvátný.

Baubo: Bohyně břicha

Existuje silné rčení: *Dice entre las piernas* Ona mluví z místa mezi svými nohama. Příběhy o rozkroku jsou rozšířené po celém světě. Jedním z nich je příběh o Baubo, bohyni ze starověkého Řecka, nazývané „Bohyně nemravnosti“. Má i starší jména, například *Iambe*, a zdá se, že si ji Řekové vypůjčili z mnohem starších kultur. Již odnepaměti existovaly archetypy bohyně posvátné sexuality a plodnosti života-smrti-života.

V písemnostech ze starověku je pouze jeden oblíbený odkaz na Baubo, který působí dojmem, že její kult byl zničen a pohřben v důsledku různých dobovacích válek. Mám silný pocit, že někde, možná pod všemi těmi lesnatými kopci a lesními jezery v Evropě a na Východě, že jsou tam někde její chrámy plné ručních prací a kostěných ikon.³

Není tedy náhodou, že jen málo lidí slyšelo o Baubo, ale nezapomínejme, že i jeden úlolek může nést obraz celku. A my máme ten úlolek, protože máme příběh, ve kterém se Baubo objevuje. Je jednou z nejmilejších a nejrošťáčtějších ze všech bytostí, jež žily na Olympu. Toto je moje *cantadora*, moje verze příběhu, postavená na prastarém zbytku příběhu o Baubo, stále zářící v postmatriarchálních řeckých mýtech a v Homérových oslavných chvalozpěvech.⁴

---

² Trungpy, tibetský mýtický kojot, který se vtipně chová a dělá si legraci z lidí.

DÉMETER, MATKA ZEMĚ, měla krásnou dceru jménem Persefona, která si jednoho dne hrála na louce. Persephone objevila jeden obzvláště hezký květ a natáhla pro něj ruku. Náhle se země začala třást a rozevřela se. Z hlubiny země se vynořil Hádés, bůh podsvětí. Majestátně stál ve svém černém kočáře se čtyřmi koňmi, kteří měli barvu duchů.

Hádés vtáhl Persephone do svého kočáru, nedbaje jejího závoje a sandálů, které jí spadly z nohou. Řídil své koně dolů a dolů, až do nitra země. Persephoniny výkřiky stále více slábly a zem nad nimi se uzavřela, jako kdyby se vůbec nic nestalo.

Její hlas zněl ozvěnou v kamenech v horách, vybublával vlhkým pláčem zpod moře. Demeter slyšela kameny vykřiknout. Slyšela ten vlhký pláč. Potom se po celé zemi rozprostřelo ticho a vůně rozmačkaných květů.

Demeter si vytrhla věnec ze svých nesmrtelných vlasů, z ramen si spustila své tmavé závoje a letěla přes zemi jako velký pták, hledajíc a volajíc svoji dceru.

Té noci stará babizna, žijící v jeskyni, řekla svým sestrám, že slyšela toho dne tři výkřiky: jeden mladistvý hlas, který křičel hrůzou, další, který naříkal, a třetí hlas patřil plačící matce.

Persephone nebyla nikde k nalezení, a tak začalo Demeterino bláznivé a dlouhé hledání jejího milovaného dítěte. Demeter šlela, plakala, křičela, doptávala se, prohledala každý kousek země zespodu, zevnitř, shora, prosila o slitování, prosila o smrt, ale ať dělala co dělala, nemohla své dítě nalézt.

Ta, která učinila, aby vše rostlo věčně, proklela všechna úrodná pole světa a smutkem křičela: Zemři! Zemři! Zemři! Její kletba způsobila, že se nerodily žádné děti, nevyrostlo žádné obilí, aby z něj byl chléb, nebyly žádné květiny na oslavy, žádné větvičky pro mrtvé. Vše leželo zvadlé a seschlé na vyprahlé zemi a u suchého prsu.

Demeter se již nekoupala. Její šaty byly zablácené a vlasy měla celé zamotané. Nevzdávala se však, i když její bolest byla nezměrná. Po nespočetném dotazování, prosbách a hledání, které k ničemu nevedlo, nakonec padla u studně ve vesnici, kde ji nikdo neznal. Jak tak opírala své bolavé tělo o studený kámen studně, objevila se u ní jakási žena. Tato žena začala kolem Demeter tančit způsobem, který připomínal pohlavní styk, kroutila boky a natřásala ňadra. Když ji Demeter spatřila, nemohla si pomoci a musela se trochu pousmát.

Tančící žena vypadala magicky, protože neměla vůbec hlavu, bradavky na prsou byly její oči a její vulva byla její ústa. Těmito ústy začala Demeter častovat pěkně šťavnatými vtipy. Demeter se smála, chichotala a nakonec se smála plným břišním smíchem. Ty dvě se smály spolu, malá břišní bohyně Baubo a mocná bohyně, Matka Země Demeter.

Byl to právě tento smích, který Demeter vytrhl z deprese a dal jí energii pokračovat v hledání své dcery, které bylo s pomocí Baubo, stařeny Hekate a slunce He-

lia nakonec úspěšné. Persefona byla navrácena své matce. Svět, země a břicha žen začaly opět prospívat.

Měla jsem vždy raději tuto malou Baubo než jakoukoliv jinou bohyni v řecké mytologii, snad i více než jakoukoliv jinou postavu nebo období. Pochází nepochybně z doby neolitických bohyň, které měly tajemné postavy bez hlav, někdy i bez končetin. Je bezpředmětné říkat, že jsou to plodné postavy, protože jsou mnohem víc než to. Jsou talismany ženských řečí – takových, které by ženy nikdy, nikdy nevyslovily před muži, pokud by se nejednalo o nějakou neobvyklou situaci. Takových řečí.

Představují vnímavost a schopnost vyjádření jedinečné v celém světě; prsa a co je v nich cítit, okraje vulvy, kde má žena takové pocity, které si druzí mohou pouze domýšlet, ale ona je zná. A břišní smích, který je jedním z nejlepších léků, které žena může mít.

Vždy jsem byla přesvědčena, že ženské dýchánky jsou pozůstatkem starodávného ženského rituálu, kdy ženy trávily společný čas, rituálu břichomluvy, jako je tento, kdy ženy hovoří ze svého nitra, mluví pravdu, bláznivě se smějí, cítí se oživeny a jdou pak domů a vše je lepší.

Někdy je těžké dostat muže pryč, aby ženy mohly spolu zůstat samy. Vím, že ve starých dobách ženy pobízely muže, aby jeli na lov ryb. Tento trik je ženami užíván odnepaměti k tomu, aby muži na chvíli odešli, aby žena buď mohla být sama, nebo s ostatními ženami. Žena touží být čas od času pouze ve společnosti žen, ať již sama se sebou nebo s jinými ženami. Je to přirozený ženský cyklus.

Mužská energie je příjemná. Je více než to; je to přepych, nádhera. Někdy je to však podobné přílišnému množství čokolády. Začneme toužit po troše studené samotné rýže na několik dní a po čirém horkém vývaru na spravení chutě. Jednou za čas to tak potřebujeme.

Navíc nás malá břišní bohyně Baubo přivádí na myšlenku, že trochu nemravnosti může zahnat depresi. A je pravda, že určitý druh smíchu, jež se dostavuje ze všech těchto příběhů, které si ženy navzájem vyprávějí, příběhů, které jsou nemravné až k bodu, kdy jsou úplně nechutné..., takový smích podněcuje libido. Znovu v ženě zapaluje oheň zájmu o život. Břišní bohyně a břišní smích je to, co chceme.

Do své sbírky pomůcek k léčení sama sebe přidejte tedy nějaké špinavé příběhy. Jsou silným lékem. Směšný, špinavý příběh nejen zahání depresi, ale může i úplně vyříznout to černé srdce bolesti a ponechává ženu šťastnější než dříve. Zkuste to a uvidíte.

Nemohu zde říci mnoho o dalších dvou aspektech příběhu o Baubo, protože

se o nich nedá mluvit v malé skupině a pouze se ženami, mohu však říci toto: Baubo vidí svými bradavkami. Pro muže je to záhada, když o tom však hovořím se ženami, nadšeně pokyvují hlavami a říkají: Vím přesně, co myslíš!

Vidět bradavkami je zajisté vlastnost vnímání. Bradavky jsou psychické orgány, reagující na teplotu, strach, zlobu, zvuk. Jsou smyslovými orgány stejně jako oči v hlavě.

Co se týká mluvení z vulvy, symbolicky to znamená hovořit z *primae materia*, z nejzákladnější, nejupřímnější úrovně pravdy – z vitálního *os*. Co víc k tomu říci, než že Baubo mluví z mateřské žíly, z hlubokého dolu, doslovně z hloubek. V příběhu, kdy Demeter hledá svoji dceru, nikdo vlastně neví, co Baubo Demeter říkala. Máme o tom však určité představy.

Kojot Dick

Domnívám se, že vtipy, které Baubo pověděla Demeter, byly ženské vtipy o těch krásně tvarovaných vysílačích a přijímačích: genitáliích. Pokud tomu bylo tak, možná že Baubo řekla Demeter následující příběh, který jsem před lety vyslechla od vedoucího autocampu v Nogales. Jmenoval se Old Red a byl to domorodec.

Neměl v ústech svůj umělý chrup a několik dní nebyl oholen. Jeho příjemná, stará manželka Willowdean měla hezký, ale vyžilý obličej. O svém nose mi řekla, že byl kdysi zlomen při bitce v baru. Vlastnili tři cadillacy, žádný z nich však nebyl pojízdný. Měla psa Chihuahua, kterého chovala v kuchyni v ohradce. On byl takový druh muže, který má klobouk na hlavě i na záchodě.

Byla jsem na lovu za svými příběhy a se svým přívěsem jsem vjela až na jejich pozemek. Znáte nějaké příběhy z těchto končin? začala jsem a měla jsem na mysli území a prostředí.

Old Red se podíval na svoji ženu s úlisným úsměvem a provokoval ji slovy: Řeknu jí o kojotu Dickovi.⁹

Red, neříkej jí ten příběh. Red, to jí neříkej.

Stejně jí povím o kojotu Dickovi, prohlásil Old Red.

Willowdean si zakryla tvář rukama a mluvila do stolu: Neříkej jí ten příběh, Red, myslím to vážně.

Řeknu jí ten příběh hned teď, Willowdean.

Willowdean seděla stranou na židli, oči zakryté, jako kdyby právě oslepla.

Následuje to, co mi Old Red vyprávěl. Říkal, že tento příběh slyšel od Nava-ha, který jej slyšel od nějakého Mexičana, který jej slyšel od jakéhosi Hopi.

ŽIL JEDNOU JEDEN KOJOT DICK, který byl nejchytřejší, ale i nejhoupější stvoření, jaké jste kdy mohli potkat. Pořád po něčem hladověl a vždycky lidi přelstil, aby získal, co chtěl, a když to zrovna nedělal, všechny ostatní čas prospal.

Jednoho dne, když kojot Dick spal, jeho penis se začal velice nudit a rozhodl se, že kojota opustí a prožije si nějaké vlastní dobrodružství. Penis se tedy oddělil od kojota Dicka a běžel dolů po cestě. Vlastně po cestě poskakoval, protože měl všeho všudy pouze jednu nohu.

Tak si tak poskakoval a poskakoval a líbilo se mu to. Z cesty se dostal do lesa, kde skočil rovnou do trsu kopřiv. Au! křičel. Au, au! Pomoc! Pomoc! nařikal.

Zvuk toho křiku probudil kojota Dicka a ten, když sáhl dolů, aby přivedl srdce k činnosti svým navyklým nahazovacím pohybem, klika byla pryč! Kojot Dick uháněl dolů po cestě, drže se mezi nohama, až konečně doběhl ke svému penisu, který měl takový problém, jaký si jen stěží můžeme představit. Kojot Dick jemně zvedl z kopřiv svůj dobrodružný penis, hladil jej a konejšil a uložil jej tam, kam patřil.

Old Red se chechtal jako maniak, až se zakuckával a oči mu vylézaly z důlků. A to je ten příběh o chudáku kojotu Dickovi.

Willowdean mu připomněla: Zapomněl jsi jí říct konec.

Jaký konec? Už jsem jí řekl konec, zamručel Old Red.

Zapomněl jsi jí říct ten opravdový konec příběhu, ty stará nádobo.

Když si to tak dobře pamatuješ, řekni jí to sama. Někdo zvonil u dveří a Old Red se zvedl ze své rozskřípané židle.

Willowdean se na mne podívala zpřímá a oči jí zářily. Konec toho příběhu je mravní ponaučení. V tu chvíli ji Baubo již měla ve své moci a Willowdean se začala uchichtávat, až smích přešel v ten břišní, dlouhý, dokonce i slzela a trvalo jí celé dvě minuty, aby mi řekla tyto dvě poslední věty, jejichž slova musela ve smíchu opakovat dvakrát i třikrát.

Morální ponaučení je, že ty kopřivy, i když se z nich kojot Dick dostal, způsobily, že jej ten jeho penis svědil jako blázen už navždycky. A proto se muži vždy k ženám tisknou a chtějí se o ně penisem třít s tím pohledem v očích, který říká: Tolik mně svědí! Víš, ten univerzální penis svědí od té doby, co vůbec poprvé utekl pryč.

Nevím, co to bylo, ale seděly jsme tam u ní v kuchyni, ječely a chechtaly se, bušily do stolu smíchy, dokud jsme prakticky neztratily veškerou moc nad svými svaly. Potom mi ten pocit připomínal něco podobného, jako kdybych právě snědla lžici ostrého křenu.

Domnívám se, že podobný byl i příběh, který vyprávěla Baubo. Její repertoár

obsahuje cokoliv, co rozesměje ženy takovýmto způsobem, nespoutaně, bez ohledu na otevřená ústa a mandle v nich, nehledě na uvolněné, visící břicho, třesoucí se prsa. Na sexuálním smíchu je něco, co je odlišné od smíchu nad jinými věcmi. Sexuální smích dosahuje daleko a hluboko do duše, otřásá všemi možnými uvolněnými věcmi, hraje na naše kosti a přináší příjemnou vlnu pocitů, procházející celým tělem. Je to forma nespoutané radosti, která patří do repertoáru každé ženy.

To posvátné a to senzuální nebo sexuální přebývají v duši blízko sebe, protože se k nim obrací pozornost s pocitem úžasu, nikoliv intelektualizací, ale prožitkem něčeho, co probíhá fyzikálními cestami těla, něčeho, co nás na chvíli nebo navždy změní, otřese s námi, vynese nás na vrchol, vyhladí nám vrásky, dá nám taneční krok, píšťalku, skutečný příval života. Něčeho, čímž může být polibek, vize, břišní smích nebo cokoliv jiného.

V posvátném, nemravném a v sexuálním se vždy ukrývá a čeká nespoutaný smích, krátký, tichý smích, ošklivý skřehot babizny, nebo po dechu lapající smích, nebo smích, který je divoký a zvířecí, nebo jemný trylek smíchu. Smích je skrytou stránkou ženské sexuality: je fyzický, vášnivý, oživující, a proto vzrušující. Je to druh sexuality, který nemá cíl, na rozdíl od genitálního vzrušení. Je to sexualita radosti toho okamžiku, skutečná smyslná láska, která letí volně, žije a umírá a opět žije svojí vlastní energií. Smích je posvátný tím, že je tolik léčivý. Smyslný je tím, že probouzí tělo a emoce. Sexuální je proto, že je vzrušující a přináší vlny potěšení. Nemá jednu dimenzi, neboť smích je něčím, co člověk sdílí jak sám se sebou, tak s mnoha ostatními. Je nejširší sexualitou ženy.

Následuje další pohled na ženské příběhy a na nemravné bohyně. Je to příběh, se kterým jsem se setkala jako malé dítě. Je úžasné, co děti vyslechnou a o čem si dospělí myslí, že neslyší.

Výlet do Rwandy

Bylo mi něco kolem dvanácti let a byli jsme u Big Bass Lake nahoře v Michiganu. Po přípravě snídaně a oběda pro čtyřicet lidí si všechny moje milé a oblé ženské příbuzné, moje matka a moje tety lehly na slunce do lehátek a opalovaly se, hovořily a vtipkovaly. Muži byli na rybách – což znamenalo, že byli pryč a též si užívali vyprávěním svých vlastních druhů vtipů a příběhů. Já jsem si hrála poblíž žen.

Náhle jsem zaslechla pronikavé výkřiky. Vyděšeně jsem běžela k místu, kde byly ženy. Nekřičely však bolestí. Ženy se smály a jedna z mých tet, když se jí podařilo popadnout dech, opakovala znovu a znovu mezi výkřiky: ...zakryly si tváře ...zakryly si tváře! A tato tajemná věta je všechny vrhala zpět do záchvatu smíchu.

Pištěly, křičely, vzlykaly a opět dlouho křičely, znovu a znovu. Na klíně jedné z mých tet ležel časopis. Mnohem později, když ženy na slunci začaly dřímat, jsem vytáhla ten časopis pod rukama mé spící tety, lehla jsem si pod lehátko a četla jsem se široce rozevřenýma očima. Na jedné stránce byla anekdota z druhé světové války. Povím vám její přibližné znění.

GENERÁL EISENHOWER měl navštívit své vojenské oddíly ve Rwandě. (Mohlo se jednat o Borneo. Mohl to být generál Mac Arthur. Tehdy pro mne jména moc neznamenala.) Guvernér požadoval, aby všechny domorodé ženy stály po okrajích prašné cesty a jásaly a mávaly na uvítanou Eisenhowera, až tudy bude se svým džípem projíždět. Jediným problémem bylo to, že domorodé ženy nenosily nikdy žádné šaty kromě náhrdelníků z korálek a někdy pásku kolem sandálů.

Ne, ne, to by nešlo. Guvernér si tedy zavolal vůdce kmene a vysvětlil mu tu nepříjemnou situaci. Nemějte starosti, řekl náčelník. Pokud guvernér dodá několik tuctů sukní a halenek, vůdce se postará o to, aby si je ženy pro tu zvláštní příležitost oblékly. Guvernér a místní misionáři sukně a halenky obstarali.

V den přehlídky a pouze pár minut předtím, než měl Eisenhower projet po cestě ve svém džípu, se zjistilo, že ženy sice poslechly a měly oblečené sukně, halenky se jim však nelíbily a nechaly je doma. Nyní byly tedy všechny ženy nastoupené po okrajích cesty v sukních, ale měly odhalená ňadra, neměly jinak vůbec nic, ani žádné spodní prádlo.

Guvernér šlel, když se to dozvěděl, a zlostně zavolal náčelníka, který ho ujistil, že to projednal s vedoucí žen a ta jej ujistila, že ženy odsouhlasily plán na zakrytí ňader během průjezdu generála. Jste si tím jistý? vykřikl guvernér.

Jsem si jistý. Naprosto, naprosto jistý, řekl náčelník.

Nebyl čas na další dohadování a můžeme se pouze domnívat, jaká byla reakce generála Eisenhowera, když jeho džíp projížděl, a když si jedna žena po druhé zvedala přední stranu sukně a zakrývala si s ní tvář.

Ležela jsem pod lehátkem a stěží potlačovala smích. Byl to ten nejhlupejší příběh, jaký jsem kdy slyšela. Byl to úžasný, úchvatný příběh. Intuitivně jsem ale také cítila, že se jedná o kontraband, takže jsem si jej léta ponechala pouze pro sebe. A někdy si v těžkých chvílích, během napjatých okamžiků, dokonce i před zkouškami na střední škole, pomyslím na ženy ze Rwandy, zakrývající si obličej sukněmi a nepochybně se do nich smějící. Začnu se smát, cítím se soustředěná, silná a dole na zemi.

Nepochybně je to další dar ženského vtipkování a sdíleného smíchu. To vše se stává lékem pro těžké časy, zdrojem síly pro pozdější dobu. Je to dobrá, jasná, necudná legrace. Umíme si představit to sexuální a to neuctivé jako posvátné? Ano, zejména jsou-li léčivé, vedou-li k celistvosti a uzdravení srdce. Jung poznamenal, že přišel-li si k němu někdo postěžovat na sexuální problém, pak skutečný problém se častěji týkal ducha a duše. Hovořila-li osoba o duševním problému, často měl problém sexuální povahu.

V tom smyslu může sexualita být lékem pro duši, a proto je posvátná. Je-li sexuální smích lékem, *un remedio*, jedná se o posvátný smích. A cokoliv způsobuje léčivý smích, je též posvátné. Pomáhá-li smích, aniž by škodil, rozjasňuje-li, srovnává a obnovuje moc a sílu, je to smích, který přináší zdraví. Činí-li smích lidi šťastnými, že jsou naživu, že jsou tady, vědomi si více lásky, povznesení Erótem, zahání-li jejich smutek a potlačuje-li zlobu, potom je posvátný. Způsobuje-li, že lidé se stanou většími, lepšími, štedřejšími a citlivějšími, potom je posvátný.

V archetypu Divošky je mnoho místa pro přirozenost necudných bohyň. V divoké povaze není odděleno jedno od druhého, to posvátné a neuctivé, posvátné a sexuální, ale žijí pospolu stejně jako například skupina starých žen, čekajících dole u cesty, až se u nich zastavíme. Jsou tam, ve tvé duši, čekají, až se ukážeš, zkoušejí své příběhy jedna na druhé a chechtají se jako psi.

☪ KAPITOLA 12

Označování území: Hranice vzteku a odpuštění

Půlměsíční medvěd

Když necháme divošku, aby nám vládla a chránila nás, získáme nazpět to starobylé, intuitivní a vášnivé. Bude se v našich životech odrážet její život, pak budeme jednat společně. Překonáme překážky a naučíme se jak, pokud to ještě nevíme. Učiníme kroky k tomu, abychom své myšlenky vyjádřily světu. Ztratíme-li soustředění myslí, znovu je získáme, budeme pečovat o osobní cykly, více se přimkneme k přátelům a partnerům, kteří jsou v souladu s našimi nespoutanými a integrálními rytmy. Zvolíme si takové vztahy, jež budou dbát na naše tvůrčí a instinktivní životy. Budeme pečovat o druhé. Pokud bude třeba, poučíme své vnímavé partnery o nespoutaných rytmech.

Ještě je tu však jeden aspekt k zvládnutí, a ten se nedá nazvat jinak než ženský vztek. Uvolnění takové zloby je žádoucí. Jakmile si ženy pamatují původ svého vzteku, mají pocit, že nikdy nepřestanou skřípat zuby. Ironicky také pocítujeme znepokojení, abychom náš vztek rozehnaly, protože je nešťastný a škodlivý. Chceme se ho rychle zbavit.

Potlačování vzteku není nic platné. Je to jako zavřít oheň do plátěného pytle. Není ani dobré jím popálit někoho jiného, ani sami sebe. Držíme zde tedy silnou emoci, o které se domníváme, že k nám přišla nepozvána. Trochu připomíná jedovatý odpad; je zde, nikdo jej nechce, je však pouze málo míst, kam by se nechal

uložit. Člověk musí daleko cestovat, aby našel pohřebiště. Zde je literární verze krátkého japonského příběhu, který nazývám *Tsukina Waguma*, Půlměsíční medvěd. Doufám, že nám ukáže způsob ovládnutí tohoto problému. Jádrem příběhu mi vyprávěl před mnoha lety pod názvem Medvěd seržant I. Sagara, veterán z druhé světové války a pacient Hinesovy nemocnice pro válečné veterány v Illinois.

Byla jednou jedna mladá žena, která žila ve voňavém borovém lese. Její manžel bojoval již mnoho let někde ve válce. Když byl konečně zbaven své povinnosti bojovat, vrátil se domů ve velice špatné náladě. Odmítl vstoupit do domu, protože si přivykl spát na kamenech. Byl uzavřený sám do sebe a trávil v lese dny a noci.

Jeho mladá manželka byla velice šťastná, když se dozvěděla, že muž již konečně přijde domů. Vařila a nakupovala, nakupovala a vařila, připravila mnoho jídla, byly toho plné mísy a talíře. Když nesla jídlo do lesa, stydlivě se usmívala, poklekla vedle svého válkou zmoženého muže a nabídla mu dobré jídlo, které pro něj připravila. On však vyskočil, kopnul do táců, až jídlo létalo vzduchem na zem a kutálelo se po cestě.

Nech mně na pokoji! řval a otočil se k ní zády. Byl tak rozzuřený, že se ho bála. To se stále opakovalo, až nakonec mladá manželka našla v zoufalství cestu k jeskyni, kde žila baba kořenářka.

Můj manžel byl těžce raněn ve válce, řekla žena. Neustále zuří a nic nejí. Chce zůstat venku, nechce se mnou žít jako dříve. Nedala byste mi něco, co by jej učinilo zase milujícím a něžným?

Kořenářka ji ujistila: To pro tebe mohu udělat, potřebuji však jednu speciální ingredienci. Bohužel, nemám již na hlavě žádné vlasy kvůli půlměsíčnímu medvědovi. Musíš tedy vylézt na horu, najít černého medvěda a přinést mi nazpět jeden chlup z půlměsíce na jeho krku. Potom ti mohu dát, co potřebuješ, a život bude opět dobrý.

Některé ženy by tento úkol odradil. Některé ženy by si myslely, že veškeré úsilí bude marné. Ona však ne, protože byla ženou, která milovala. Ach! Jsem vám tak vděčná, řekla. Je dobře vědět, že se něco dá dělat.

Rychle se připravila na cestu a příštího rána vykročila k hoře. Přitom zpívala: *Arigato zaishō*, což je způsob pozdravení hory a vyřčení díků: Děkuji, že mne necháš vylézt po svém těle.

Dostala se k úpatí, kde byly kameny veliké jako bochníky chleba. Vyšplhala na plošinu, porostlou lesem. Stromy měly dlouhé větve a listy, které vypadaly jako hvězdy.

Arigato zaishö, zazpívala. Byl to způsob, jak poděkovat stromům, že pozvedly své vlasy, aby pod nimi mohla projít. Prošla lesem a začala znovu vystupovat nahoru.

Nyní byla cesta již obtížnější. Hora měla trnité květiny, které se zachytávaly za lem jejího kimona, a kameny, které jí rozdíraly malé ruce. Věděla, že jsou to *muen-botoke*, duchové mrtvých, kteří neměly žádné příbuzné a zazpívala pro ně modlitbu: Budu vaší příbuznou. Uložím vás k odpočinku.

Šplhala dále, neboť byla ženou, která milovala. Šplhala, dokud na vrcholku hory nespátřila sníh. Brzy měla nohy mokré a studené, přesto šplhala stále výše, protože byla ženou, která milovala. Rozpoutala se bouře a sníh jí vál přímo do očí a hluboko do uší. Oslepená šplhala stále výš. Když sníh přestal padat, zazpívala žena *Arigato zaishö*, aby poděkovala větrům, že ji přestaly oslepovat.

Našla si úkryt v mělké jeskyni, do které se jen stěží celá vešla. Přestože měla s sebou jídlo, nejedla nic, přikryla se listím a spala. Ráno bylo klidné a někde dokonce ze sněhu vykukovaly malé zelené rostlinky. Ach, pomyslela si, a nyní za tím půlměsíčním medvědem.

Hledala celý den, a když byl již téměř soumrak, nemusela dál hledat, protože obrovský černý medvěd se valil sněhem, nechávaje za sebou hluboké stopy. Půlměsíční medvěd zlověstně vrčel a zalezl do svého brlohu. Žena sáhla do svého rance a dala na misku nějaké jídlo, které s sebou nesla. Položila misku před doupe a běžela zpět do svého úkrytu. Medvěd ucítil jídlo a vylezl ze svého brlohu a řval tak hlasitě, že se z hory uvolňovaly kaménky. S odstupem kroužil kolem jídla, větřil na všechny strany a potom jídlo jedním htem spolkl. Pak se napřímil, znovu zavětřil a zmizel ve svém doupěti.

Příští večer učinila žena to samé, připravila jídlo a tentokrát se již nevrátila do svého úkrytu, ale zůstala v půlce cesty. Medvěd ucítil jídlo, vylezl z doupěte, řval, že by setřásl hvězdy z oblohy, kroužil, opatrně větřil, ale nakonec jídlo zhltl a zalezl zpět do doupěte. Toto se opakovalo mnoho večerů, až jedné tmavé noci se žena odhodlala natolik, že počkala poblíž medvědova brlohu.

Jídlo v misce položila před brloh a stoupla si blízko otvoru. Když medvěd ucítil jídlo a vylezl ven, neviděl pouze obvyklou misku, ale také pár malých lidských nohou. Dal hlavu na stranu a zařval tak hlasitě, že se ženě třásla každá kost v těle.

Žena se třásla, ale nevzdala se. Medvěd se postavil na zadní nohy, klapal čelistmi a hřměl tak, že žena viděla červenohnědé patro v jeho tlamě. Neutekla však. Medvěd řval ještě víc a natáhl přední tlapy, jako kdyby ji chtěl uchvátit, deset drápu vyčnívalo z jeho tlap jako deset dlouhých nožů nad její hlavou. Žena se třásla jako list ve větru, ale zůstala tam, kde byla.

Prosím, milý medvěde, prosila, prosím tě, přišla jsem takovou dálku, protože potřebuji vyléčit svého manžela. Medvěd se postavil na všechny čtyři a zíral do vystrašeného obličje ženy. Na okamžik měla pocit, že v jeho starých, starých očích

vidí veškerá horská pohoří, údolí, řeky a vesnice. Usadil se v ní hluboký klid a přestala se třást.

Prosím tě, milý medvěde, krmila jsem tě tyto poslední noci. Mohla bych mít jeden z tvých chlupů z půlměsíce na tvém krku? Medvěd přemýšlel o tom, že tato malá žena by pro něj byla snadnou potravou. Potom se však náhle pro ni naplnil lítostí. To je pravda, řekl půlměsíční medvěd, byla jsi na mne hodná. Můžeš si vzít jeden z mých chlupů. Hodně rychle si jej vyškubni a potom odsud odejdi zpět ke svým.

Medvěd pozvedl svou velkou hlavu, aby byl vidět jeho bílý půlměsíc na krku a žena si všimla silného srdečního tepu. Položila jednu ruku na medvědův krk a druhou rukou uchopila jeden lesklý bílý chlup. Rychle jej vyškubla. Medvěd ustoupil a zanaříkal, jako kdyby byl raněný. Bolest pak ustoupila v podrážděné mručení.

Ach, děkuji ti, půlměsíční medvěde, mockrát ti děkuji, žena se ukláněla a ukláněla. Medvěd však zavřel a pohnul se o krok kupředu. Hřměl na ženu slovy, kterým nerozuměla, přesto to byla slova, která nějakým způsobem znala celý život. Otočila se a uháněla dolů, jak nejrychleji uměla. Běžela pod stromy, které měly listy ve tvaru hvězd. Celou cestu vykřikovala *Arigato zaishō*, aby poděkovala stromům za zvednuté větve, aby mohla projít. Klopýtala přes kameny, které vypadaly jako velké bochníky chleba, a křičela: *Arigato zaishō*, aby poděkovala hoře, že ji nechala vylézt nahoru po svém těle.

I když byly její šaty úplně potrhane, vlasy rozčuchané a obličej celý špinavý, utíkala po kamenných schodech, vedoucích k vesnici, po prašné cestě a přes celé městečko na druhou stranu až k jeskyni, kde se stará kořenářka starala o svůj oheň.

Podívej, podívej! Mám to, našla jsem to, vzala jsem si to, mám ten chlup z půlměsíčního medvěda! křičela mladá žena.

To je dobře, řekla s úsměvem kořenářka. Zblízka pohlédla na ženu, uchopila bílý chlup a držela jej proti světlu. Položila chlup na svou starou dlaň, změřila jej prstem a prohlásila: Ano! Je to pravý chlup z půlměsíčního medvěda. Potom se prudce otočila a vhodila chlup hluboko do ohně, kde poskočil a zapraskal a zmizel v jasném oranžovém plameni.

Ne! naříkala mladá žena. Co jsi to udělala!?

Buď klidná. Je to dobré. Všechno je v pořádku, řekla kořenářka. Pamatuješ si každý krok, jenž si podstoupila, abys vylezla na horu? Pamatuješ si každý krok, jenž jsi učinila, abys získala důvěru půlměsíčního medvěda? Pamatuješ si, co jsi viděla, co jsi slyšela a co jsi cítila?

Ano, odvětila žena, pamatuji si vše velmi dobře.

Stará kořenářka se na ni něžně usmála a řekla: Nyní jdi domů, moje dceru, se svým novým poznáním a postupuj stejným způsobem u svého manžela.

Vztek jako učitel

Ústřední námět tohoto příběhu, úsilí získat nějakou kouzelnou věc, se nalézá v celém světě. V některých případech je to žena, kdo podniká cestu, jindy je to muž. Kouzelná věc, která se hledá, je oční řasa, chloupek z nosu, zub, prsten, peří či jiný fyzický element. Obměny námětu nalezení zvířete nebo kožichu coby pokladu se nalézají v Koreji, Německu a na Uralu. V Číně je obvyklým dárcem tygr. V Japonsku je někdy zvířetem v příběhu medvěd, někdy liška. V Rusku je předmětem hledání bradka medvěda. V jednom příběhu je dokonce hledán chlup z brady samotné baby Jagy.

Příběh Půlměsíční medvěd patří do kategorie příběhů, kterým říkám otevřené. Otevřené příběhy nám umožňují letmo zhlédnout jejich skryté léčivé struktury a hlubší význam, nejen pouze jejich jasný obsah. Obsah tohoto příběhu nám ukazuje, že při zlosti pomáhá trpělivost, ale větší poselství je v tom, co musí žena udělat, aby obnovila v duši pořádek, a tím vyléčila zlostné Já.

V otevřených příbězích jsou věci spíš vyjádřeny nepřímou než konstatovány. V našem příběhu odhaluje návod k jednání a k vyléčení zloby tato spodní nit: vyhledání moudré a klidné léčivé síly (nalezení kořenářky), přijetí úkolu vstoupit na psychické území, kam člověk nikdy předtím nevstoupil (šplhání na horu), rozeznání iluzí (klopýtání přes kameny, běh pod stromy), odložení svých starých a posedlých myšlenek a pocitů (setkání s *muen-botoke*, neklidnými duchy bez příbuzenstva, které by je pohřbilo), odprošení svého velkého, soucitného Já (trpělivé krmení medvěda a medvěd, vracející její laskavost), porozumění pro řvoucí stránku soucitné duše (zjištění, že medvěd, to soucitné Já, není ochočeno).

Příběh demonstruje důležitost přinesení tohoto psychologického poznání dolů na zem do našich skutečných životů (návrat dolů z hory do vesnice), poučení, že léčení je v procesu hledání a praxe, nikoliv v jedné myšlence (zničení chlupu). Srdcem příběhu je: Použij všechno toto na svůj vztek a vše bude dobré (rada kořenářky, aby odešla domů a tyto principy aplikovala).

Tento příběh je jedním ze skupiny příběhů, který začíná tím, že hlavní postava prosí nebo odprošuje raněné, osamělé stvoření toho či onoho druhu. Podíváme-li se na příběh, jako kdyby všechny jeho složky byly součástí jedné ženské duše, uvidíme, že v duši je velmi zlostná a mučená část, jež představuje obraz manžela, vracejícího se z války. Milující duch duše, manželka, si bere za své, že vyhledá lék na jeho zlobu a vztek, aby ona a její láska mohly opět žít v klidu. Takové úsilí se vyplatí všem ženám, protože léčí vztek a často nám pomáhá najít cestu k odpuštění.

Příběh nám ukazuje, že trpělivost je dobrá pro aplikaci na novou nebo starou zlobu, pomáhá v uzdravujícím procesu. Přestože léčení a náhled se u každého liší, příběh přináší některé zajímavé myšlenky, jak se v procesu chovat.

Půlměsíční medvěd pochází z Japonska, kde na sklonku šestého století žil velký filosof, princ jménem Shotoku Taishi. Mezi jiným učil, že člověk musí vykonávat psychickou práci jak ve vnějších, tak i ve vnitřních světech. Ale nejen to, učil i o toleranci vůči každé lidské bytosti, každému tvorů a vůči každé emoci. Vyrovnané zhodnocení emoce je zajisté činem respektu vůči sobě samému.

I surové a nečisté emoce mohou být chápány jako forma světla, praskající a vybuchující energií. Světlo vzteku můžeme využít pozitivním způsobem k tomu, abychom nahlédli do míst, kam nemůžeme obvykle vidět. Negativní využití vzteku se soustřeďuje destruktivně na jedno malé místo, dokud, stejně jako kyselina, nevypálí černou díru skrz všechny jemné vrstvy duše.

Ještě je však jiná cesta. Veškeré emoce, dokonce i vztek, s sebou nesou poznání, náhled, jež někteří nazývají osvícením. Náš vztek se na čas může stát naším učitelem..., něčím, čeho se jen tak rychle nezbavujeme, ale naopak pro co budeme šplhat na horu, čeho se budeme učit, vnitřně hodnotit a potom tomu dáme tvar, jehož výsledkem bude buď užitek, nebo jej necháme proměnit v prach. Ve společenském životě vztek není tím, jež by stál o samotě. Je to materiál, čekající na naše transformační úsilí. Cyklus vzteku je stejný jako kterýkoliv jiný cyklus; stoupá, klesá, mizí a je uvolňován jako nová energie. Zabývání se vztekem zahajuje proces přeměny.

Nechat se svým vztekem poučit, to znamená jej transformovat, způsobí jeho roztříštění. Energie se vrací k využití v jiných oblastech, zejména v tvůrčí činnosti. I když někteří lidé prohlašují, že ve svém chronickém vzteku mohou tvořit, problémem je, že vztek brání k přístupu ke kolektivnímu nevědomí – tomu nekonečnému rezervoáru obrazů a myšlenek –, takže osoba, která tvoří ze vzteku, má tendenci tvořit stejnou věc znovu a znovu a nepřináší nic nového. Netransformovaný vztek se může stát stálou mantrou o tom, jak jsme byli utlačováni, mučení a jak nám bylo ublíženo.

Jedna z mých přítelkyň, umělkyně, která tvrdí, že má v sobě vztek už navždy, odmítá jakoukoliv pomoc se s tím vyrovnat. Píše-li nějaký rukopis o válce, píše o tom, jací jsou lidé zlí; píše-li rukopis o společnosti, vyvstanou podobně špatné charaktery. Píše-li rukopis o lásce, pojednává o stejně špatných lidech a stejně špatných pohnutkách. Zloba nahlodává naši důvěru v něco dobrého. Naši naději. A za ztrátou naděje je obvykle zlost; za zlostí bolest; za bolestí se obvykle skrývají muka toho či onoho druhu, pocházející někdy ze současné doby, častěji ze vzdálené minulosti.

Z posttraumatických stavů víme, že čím dříve se zranění ošetří, tím méně se jeho následky rozšíří či zhorší. Také víme, že čím rychleji je trauma zažehnáno, tím rychleji dochází k uzdravení. To platí i pro traumata psychologická. V jakém bychom byli stavu, kdybychom si jako děti zlomili nohu a za třicet let by ještě nedošlo k řádnému zahojení?

Prvotní trauma způsobuje obrovské narušení ostatních systémů a rytmů těla, například systému imunitního a kosterního, pohybového a tak dále. Je to přesně stejná situace jako u starých psychologických traumat. Pro mnohé lidi nedošlo k jejich ošetření včas, ať již z důvodu přehlížení či nedbalosti. Řekněme, že nyní je člověk z války doma, ale přetrvává u něj pocit, že je stále ještě ve válce tělem i duší. Poskytneme-li však vzteku útočiště – což je důsledkem traumatu – namísto toho, abychom hledali odpověď na to, co jej přivedilo a co s tím můžeme dělat, uzavřeme se na zbytek našeho života do místnosti, jež je jím plná. Nedá se tak žít přechodně ani stále. Za bezmyšlenkovitým vztekem se skrývá život. Jak vidíme v příběhu, chce to uvědomělé úsilí takový vztek zkrotit a vyléčit. Můžeme to však dokázat. Chce to skutečně jenom tím projít, krok za krokem.

Rada kořenářky: Šplhání na horu

Nebudeme se tedy pokoušet chovat slušně a vztek nepocítovat, nepoužijeme jej ani k tomu, abychom spálili vše živé v okruhu sta mil. Mnohem lepší je, když ten vztek vyzveme, aby si s námi sedl, pohovořil a dal si šálek čaje, abychom mohli zjistit, co k nám takového návštěvníka vlastně přivedlo. Vztek se nejprve chová jako rozzlobený manžel v příběhu. Nechce mluvit, nechce jíst, chce tam jenom sedět a zírat, nebo chce útočit, nebo chce být dokonce ponechán na pokoji. Právě v tomto kritickém bodě povoláme kořenářku, to naše nejmoudřejší Já, naše nejlepší zdroje k vidění za oblast rozčileného a popuzeného ega. Kořenářka je vždy dalekozraká. Ona je tou, jež nám může sdělit, co dobrého nám přinese prozkoumání této emocionální pohnutky.

Kořenářky a léčitelé představují v pohádkách klidný a vyrovnaný aspekt duše. I když se svět venku rozpadá na kousky, vnitřní léčitel zůstává tím vším nepohnutý, zachovává klid, aby mohl vymyslet cestu nejlepšího postupu. V každé duši ženy je tento léčitel. Je součástí nespoutané a přirozené duše a je nám vrozený. Nevíme-li, kde se nalézá, můžeme jej opět zavolat tím, že se v klidu podíváme na situaci, která náš vztek vyvolala, promítneme sami sebe do budoucna a z tohoto bodu rozhodneme, na jaké jednání bychom byli hrdí při pohledu na minulost, a podle toho se zachováme.

Rozčilení nebo podráždění, které přirozeně pociťujeme kolem různých stránek života a společnosti, se stupňuje, dochází-li k opakování situací znevažování, mučení, zanedbávání nebo silná dvojznačnost¹ z dětství. Osoba, která je takto poraněná, je citlivá na další zranění a zapojí veškeré obranné schopnosti, aby se jim vyhnula.² Velké ztráty síly, které znamenají ztrátu jistoty, že stojíme za to, aby se o nás pečovalo a abychom byli respektováni, způsobují lítostivé a zlostné dětské přísahy, že jakmile vyrosteme, již nikdy nedovolíme, aby nám bylo opět takto ubližováno.

Byla-li navíc žena vychována tak, aby neměla tak pozitivní očekávání jako ostatní rodinní příslušníci, byla-li silně omezována její svobodná vůle, způsoby, mluva a tak dále, pravděpodobně se její normální zloba vystupňuje u problémů, při tónu hlasu, nad posuňky, slovy a jinými smyslovými provokacemi, které jí připomínají původní události.³ Někdy mohou být odvozeny poučné domněnky o ublížení v dětství z toho, že se přesně posoudí situace, při kterých dospělí ztrácejí nervy.⁴

Chceme využít zlost jako tvůrčí sílu. Chceme ji využít k tomu, abychom měnili, rozvíjeli a ochraňovali. Ať se tedy žena potýká s popudlivým momentem při péči o své dítě nebo nějakým dlouhodobým problémem, perspektiva léčitele je stejná. Bude-li klid, může dojít k poučení, mohou přijít ke slovu tvůrčí řešení; ale pokud je uvnitř nebo venku ohnivá bouře, bude spalovat a zanechávat za sebou jenom popel. Chceme, aby se za tím pocitem zloby ukázalo něco užitečného.

Je sice pravda, že někdy potřebujeme svůj vztek ventilovat, abychom mohli přistoupit k poučnému klidu, musí se však tak dít s určitým druhem zdrženlivosti. Jinak je to stejné, jako když se vhodí zapálená sirka do benzínu. Kořenářka praví ano, tento vztek se nechá změnit, ale potřebuji k tomu něco z jiného světa, něco z instinktivního světa, ze světa, kde zvířata mluví a duchové žijí – něco z lidské představivosti.

V buddhismu je úkol zvaný *nyübu*, znamená to vydat se do hor, aby člověk porozuměl sám sobě a aby obnovil spojení s Bohem. Je to velice starý rituál, vztahující se k cyklům přípravy půdy, setbě a sklizni. I když by bylo dobré jít do skutečných hor, pokud je to možné, existují i hory v podsvětí, v nevědomí člověka. Naštěstí všichni nosíme vchod do tohoto podsvětí přímo v našich vlastních duších, takže do hor za obnovou můžeme jít kdykoliv.

V mýtech je hora někdy chápána jako symbol, popisující úrovně schopností, jichž musí člověk nabýt za účelem toho, aby mohl postoupit na další úroveň. Nejnižší část hory, úpatí, představuje často vnitřní pohnutku směrem k vědomí. Cokoliv se děje na úpatí, na to se pohlíží jako na dozrávající vědomí. Střední část hory je považována za namáhavou část procesu, část, která testuje znalosti nabyté na nižších úrovních. Vyšší část hory představuje intenzivní učení; zde je vzduch řídký a k setrvání v úkolu je zapotřebí úsilí a pevná vůle. Vrcholek hory znamená konfrontaci s konečnou moudrostí, jako k tomu dochází v mýtech, kdy stará žena žije na vrcholku hory, nebo jako v tomto příběhu, kdy na vrcholku žije starý, moudrý medvěd.

Je tedy dobré jít do hor, když si nevíme rady. Přitahují-li nás úkoly, o kterých víme pouze málo, podobný odchod dává život a rozvíjí duši. Při šplhání na neznámou horu získáme skutečnou znalost instinktivní duše a tvůrčích činů, jichž je schopná – to je náš cíl. K poučení dochází u každé osoby jinak. Ale instinktivní náhled, který vzniká z nespoutaného nevědomí a je cyklický, začne být tím, co

dává našemu životu smysl a má pro něj význam. Neomylně nás informuje, co máme dělat dál. Jak dojít k tomuto procesu, který nás osvobozuje? Na horu.

Navíc nalezneme na hoře náповědu k tomu, jak transformovat ublížení, negativní a uražené aspekty vzteku, které jsou obvykle pocítovány a v počátcích jsou téměř zaručeny. Jednou náповědou je fráze *Arigato zaishō*, kterou žena zpívá jako poděkování stromům a hoře za to, že mohla projít. Když si tuto větu přeložíme, znamená: Děkuji ti, Iluze. V japonštině znamená *zaishō* jasný způsob nahlížení na záležitosti, které jsou v rozporu s hlubším pochopením sebe sama a se světem.

K iluzi dochází, vytvoří-li něco představu, jež není skutečná, například vlny horka na silnici, kdy se zdá, že silnice je zvlněná. V této situaci jsou horké vlny skutečné, ale silnice není ve skutečnosti zvlněná. To je iluze. První kus informace je přesný, ale druhý, ten závěr, nikoliv.

V příběhu hora umožní ženě dát se na cestu a stromy zvedají své údy, aby mohla projít. To symbolizuje pozvednutí iluzí, které ženě dovolí pokračovat v hledání. V buddhismu se hovoří o sedmi závojech iluze. Zvedáním jednoho po druhém prý osoba porozumí dalšímu aspektu skutečné povahy života a sebe samé. Zvednout závoje činí člověka natolik silným, aby toleroval samotný život; aby chápal sledy událostí, lidí a věci; a nakonec aby se naučil nebrat první dojem tak smrtelně vážně, ale aby nahlédl za i mimo něj.

Zvedání závoje je v buddhismu k osvícení nezbytné. Žena v tomto vyprávění je na cestě, aby přinesla světlo do temnoty zloby. Musí proto pochopit mnoho vrstev reality tam na hoře. Máme o životě tolik iluzí. Ona je krásná, proto je žádoucí – je jednou z nich. Jsem hodný, proto mne přijmou mezi sebe – to může být také iluze. Hledáme-li svoji pravdu, chceme se též zbavit svých iluzí. Jsme-li schopni skrz tyto iluze vidět (v buddhismu se nazývají překážky k osvícení), jsme také schopni objevit skrytou stránku vzteku.

Toto jsou některé běžné iluze o vzteku. Nebudu-li vzteklý, změním se; stanu se slabším. (První část je správná, ale závěr je špatný.) Jsem vzteklý po svém otci (matce, babičce, atd.) a je mi souzeno tak být celý život. (První tvrzení správné, druhá část nesprávná.) Proti těmto iluzím se bojuje hledáním, doptáváním, studováním, nakukováním pod stromy a šplháním na horu. Svých iluzí se zbavíme, nebojíme-li se poznat ten aspekt své povahy, který je skutečně divoký; moudrého rádce života, vztek, trpělivost, podezřívání, opatrnost, tajnůstkářství, samotářství, vynalézavost... půlměsíčního medvěda.

Když je žena na hoře, nalétávají na ni ptáci. Jsou to *muen-botoke*, duchové mrtvých lidí, kteří nemají rodinu, jež by je krmila, utěšovala, uložila k odpočinku. Žena se za ně modlí, stává se jejich rodinou, pečuje o ně a utěšuje je. To je dobrý způsob porozumění pro ty opuštěné, mrtvé v duši. Jsou jimi tvůrčí myšlenky, slova a nápady v životě ženy, které předčasně zemřely a jež silně přispívají k její zlobě. Svým způsobem by se dalo říci, že vztek je následkem toho, že duchové neby-

li řádně uložení k odpočinku. Na konci této kapitoly pod *Descansos* jsou uvedeny způsoby, jak jednat s *muen-botoke* ženské duše.

Stejně jako v příběhu, tak i v životě má smysl usmířit se s moudrým medvědem, instinktivní duší, a předkládat duševní potravu, ať již se jedná o kostel, modlitbu, archetypální psychologii, sny, umění, slézání skal, kanoistiku, cestování či cokoliv jiného. Aby člověk mohl přistoupit blíže k tajemství medvěda, musí mu dát potravu. Toto ovládnutí vzteku je podobné cestě: odstranit iluze, považovat vztek za svého učitele, žádat o pomoc instinktivní duši, uložit mrtvé minulosti k odpočinku.

Duch medvěda

Co nás symbol medvěda, na rozdíl od lišky nebo jezevce, učí o zacházení s rozzlobeným Já? Ve starověku symbolizoval medvěd znovuzrození. Tento tvor na dlouhou dobu usíná, tlukot jeho srdce se téměř úplně vytrácí. Medvědí samec často samici oplodní před zimním spánkem, vajíčko a sperma se však záhadně hned nespojují. Ještě dlouho plavou odděleně v její děloze. Před koncem zimního spánku se vajíčko a spermie spojí a začíná dělení buněk, takže mláďata se narodí na jaře, když se matka ze zimního spánku probouzí, právě včas, aby pečovala o svého nového potomka. Nejen z důvodu probuzení se ze zimního spánku jakoby ze smrti, ale i proto, že medvědí samice se probouzí se svým mláďetem, je tento tvor významnou metaforou pro naše životy, pro návrat a obohacení, jež přichází z něčeho, co se zdálo být mrtvé.

Medvěd je spojován s mnoha bohyněmi lovu: Artemis a Dianou v Řecku a Římě, *Muerte* a *Hecoteptl*, bahenními ženskými vílami, pocházející z latinské kultury. Tyto bohyně daly ženám moc stopování, poznávání a vykopávání psychických aspektů všech věcí. Pro Japonce je medvěd symbolem věrnosti, moudrosti a síly. V severním Japonsku, kde žije kmen Ainu, je medvěd tím, který může přímo hovořit s Bohem a přinášet zpět lidem poselství. Půlměsíční medvěd se považuje za posvátného, říká se, že bílé znamení na jeho krku mu bylo dáno buddhistickou bohyní Kwan-Yin, jejímž symbolem je půlměsíc. Kwan-Yin je bohyně hlubokého soucitu a medvěd je jejím vyslancem.¹

Medvěd může být chápán jako ta schopnost duše, která reguluje život člověka, zejména jeho pocity. Medvědí síla je schopnost pohybovat se v cyklech, být v plné ostražitosti, nebo se zklidnit do zimního spánku, který energii člověka obnovuje pro další cyklus. Představa medvěda nás učí, že je možné udržovat si určitý druh tlakoměru pro svůj emocionální život a že tento přístroj může být zároveň divoký i štedrý. Může být rezervovaný a hodnotný. Může chránit své území, vymezit své meze a v případě potřeby může otrást nebesy, a přesto být zároveň k dispozici, k dosažení a k obohacení.

Chlup z hrudi medvěda je talisman, připomínka toho, co se člověk naučil. Jak vidíme, jeho cena se nedá určit.

Proměňující oheň a správný čin

Medvěd projevuje velký soucit vůči ženě tím, že ji nechá, aby mu vytrhla jeden z jeho chlupů. Žena spěchá dolů a po cestě opakuje veškerá gesta, písňe a děkování, které samovolně vznikaly při její cestě na horu. Plna očekávání běží zpět ke kořenářce a říká jí: Podívej, udělala jsem to, udělala jsem, cos mi řekla. Dokázala jsem to. Zvítězila jsem. Stará kořenářka, která je laskavá, chvilku vyčkává, nechává ženu vychutnat její úspěch a potom háže ten těžce získaný chlup do ohně.

Mladá žena je šokována. Co to ta bláznivá kořenářka udělala? Jdi domů, říká jí kořenářka. Dělej to, co jsi se naučila. V Zenu je ten okamžik, kdy je chlup vhozen do ohně a kořenářka vyřkne svoje jednoduchá slova, tím okamžikem skutečného osvícení. Všimni si, že k osvícení nedochází na hoře. Dochází k němu tím, že při spálení chlupu z půlměsíčního medvěda se rozplývá kouzelná představa a vyléčení. Před tímto problémem stojíme všichni, neboť my všichni doufáme, že budeme-li pilně pracovat a bude-li náš úkol svatý, dostane se nám něčeho podstatného, co dá všechno navěky do pořádku.

Tak to však nefunguje. Funguje to přesně tak, jak je uvedeno v příběhu. Můžeme mít veškeré znalosti světa, ale zakládá se to pouze na jedné věci – na praxi. Je třeba přijít domů a krok za krokem prosazovat své poznání. Tak často a tak dlouho, jak to bude zapotřebí. Velice povzbuzující je vědět, že když člověkem cloumá vztek, dotyčný přesně ví, jak s ním naložit: vyčkat, zbavit se iluzí, vzít jej na výšlap do hor, mluvit s ním, respektovat jej jako učitele.

V tomto příběhu najdeme mnoho rad k tomu, jak dospět k vyrovnanosti: učit se trpělivosti, rozzlobeného zahrnout laskavostí a dát mu čas k tomu, aby se se zlobou vyrovnal pomocí hledání a sebezkoumání. Existuje jedno staré rčení:

Před tím, než byl Zen, hory byly horami a stromy byly stromy.
Když byl Zen, hory byly trůny duchů
a stromy byly hlasy moudrosti.
Po Zenu hory byly horami a stromy byly stromy.

Když se žena učila na hoře, vše bylo kouzelné. Nyní je již dole a ten kouzelný chlup shořel v ohni, který ničí iluze. Nyní je ten čas po Zenu. Život se má stát opět světským. Žena má však dar své zkušenosti z hory. Má poznání. Energie, kterou svazoval vztek, může být využita k něčemu jinému.

Žena, která se vyrovnala se vztekem, se vrací do světského života s novým

smyslem, novým poznáním, že může svůj život prožívat dokonaleji. Přesto jednoho dne v budoucnu opět přijde něco, pohled, slovo, tón hlasu, pocit, že je člověk manipulován, nedoceněn či cokoliv jiného. Potom ten pozůstatek bolesti opět vzplane.⁶

Vztek, který zůstává po starých zraněních, může být přirovnán k traumatu po zranění šrapnelem. Člověk může vybrat téměř všechny kousky roztržitého kovu ze střely, ale malinké úlomky přesto zůstávají. Někdo by si řekl, že stačí, když je většina kousků vybrána. Není to pravda. Někdy se ty nejmenší úlomky uvnitř kroutí a otáčí, čímž způsobují bolest, která stále znovu připomíná původní zranění (hromadící se zloba).

Není to ten původní a velký vztek, který toto hromadění způsobuje, ale jsou to jeho malé částičky, ty dráždivé elementy, které jsou ještě stále v duši a nemohou být nikdy úplně odstraněny. Způsobují bolest, která je téměř tak intenzivní jako to původní poranění. Člověk se potom celý sevře, obává se plného návalu bolesti, čímž si vlastně bolest přivodí. Jsou to drastické manévry na třech frontách: na jedné je snaha zvládnout vnější událost, na druhé se jedná o pokus zvládnout bolest, která se připomíná ze starého zranění uvnitř, a na třetí se pak jedná o úsilí zajistit bezpečnou pozici útekem, hlavou dolů v psychologickém kotrmelci.

Po člověku se žádá příliš, když se od něj chce, aby se najednou potýkal na třech frontách a aby byl na všech úspěšný. Proto je velmi důležité uprostřed toho všeho přestat a stáhnout se do ústraní. Snažit se bojovat a zároveň mít průstřel břicha se nedá. Žena, která vyšplhala na horu, se stáhne do ústraní, nejprve vyřeší ten starší případ, potom ten současnější, rozhodne o své pozici, načechrá si ofinu, nastráží uši a znovu vykročí, aby důstojně pokračovala v činech.

Nikdo z nás nemůže úplně uniknout své minulosti. Můžeme ji zasunout do pozadí, ale přesto je stále s námi. Budeš-li však tímto způsobem za sebe jednat, překleneš zlobu a nakonec se vše zklidní a bude zase dobře. Ne perfektně, ale dobře. Budeš schopen se pohnout vpřed. Období šrapnelového vzteku bude zažehnáno. Budeš se s tím stále lépe vyrovnávat, neboť již budeš vědět, kdy nadešel čas opět přivolat kořenářku, vylézt na horu a oprostít se od iluzí, že přítomnost je přesné a kalkulované opakování minulosti. Žena si pamatuje, že může být zároveň jak divoce nepřátelská, tak i štedrá. Vztek není jako ledvinový kámen, který se ztratí, když vyčkáš dostatečně dlouho. Ne, ne. Musíš udělat ten správný čin. Potom zmizí a do tvého života vstoupí více tvořivosti.

Oprávněný vztek

Nastavit druhou tvář, což znamená mlčet při bezpráví či špatném jednání, musí být velmi opatrně zváženo. Jedna věc je používat pasivní odpor jako politický ná-

stroj, jak učil Gándhí masy lidí, ale úplně jinou věcí je, jsou-li ženy nabádány k tomu, aby za účelem přežití mlčely v nemožných situacích nespravedlnosti v rodině, společnosti nebo ve světě. Tím by byly odříznuty od divoké povahy a jejich mlčenlivost by neznamenal klid, ale obrovskou obranu před ublížením. Ostatní se chybně domnívají, že když žena mlčí, vždy souhlasí s takovým životem, jaký je.

Jsou chvíle, kdy je nutné uvolnit vztek, jenž otřese nebesy. Jsou chvíle – určitě takové jsou, i když velmi zřídka, kdy je třeba vypustit veškerý oheň, jaký člověk má. Ten oheň bývá odpovědí na vážný útok; takový útok musí být velký a musí být proti duchu nebo duši. Nejprve se však musí vyzkoušet veškeré možné rozumné cesty k nápravě. Nebudou-li úspěšné, musíme zvolit správný čas. Pro plné vzplanutí vzteku musí definitivně být ten správný čas. Budou-li ženy věnovat pozornost instinktivnímu Já, stejně jako muž v následujícím příběhu, budou vědět, kdy takový čas nadejde. Intuitivně budou vědět a budou jednat. A tak je to správné. Správné jako déšť.

Následující příběh je ze středního Východu. V Asii se jeho verze vyprávějí mezi buddhisty, hinduisty a sufijci.⁷ Patří do kategorie příběhů, které se zabývají vykonáním něčeho zakázaného či nepovoleného za účelem osvobození života.

Ušchlé stromy

BYL JEDNOU JEDEN MUŽ, jehož velice zlá povaha mu přivodila v životě více promarněného času a ztrátu dobrých přátel než cokoli jiného. Přistoupil ke starému, moudrému muži v hadrech a otázal se: Jak bych mohl zvládnout tohoto démona vzteku? Stařec poradil, aby se muž usadil ve vyschlé oáze hluboko v poušti, aby seděl mezi všemi těmi seschlými stromy a aby čerpal poloslanou vodu pro všechny pocestné, kteří se tam objeví.

Muž, který se snažil překonat svůj vztek, tedy odjel do pouště, na to místo mezi seschlými stromy. Dlouhé měsíce, oděn do dlouhého hábitu, s obličejem zakrytým před létajícím pískem, čerpal vodu a dával ji každému, kdo šel kolem. Přešla léta a on již netrpěl žádnými záchvaty vzteku.

Jednoho dne přijel k mrtvé oáze tmavý jezdec a opovržlivě shlédl dolů na muže, který mu v misce nabízel vodu. Poškleboval se nad zakalenou vodou, odmítl ji a chtěl odjet pryč.

Muž nabízející vodu se okamžitě rozčlil tak, že byl vztekem úplně zaslepený, srazil muže z velblouda dolů a na místě jej zabil. Ach ne! Okamžitě zesmutněl, že se nechal vztekem tak ovládnout. A sleduj, co se dělo dál.

Náhle se velkou rychlostí přihnul další jezdec. Pohlédl dolů do obličeje mrtvého muže a prohlásil: Díky Alláhu, zabil jsi muže, který byl na cestě zabít krále!

V ten okamžik se zkalená voda v oáze vyčistila a zesládla a seschlé stromy se zelenaly a začaly krásně kvést.

Tento příběh chápeme symbolicky. Není to příběh o zabíjení lidí. Je to poučení k tomu, aby člověk nevzplanul vztekem bez rozmyslu, ale ve správný čas. Příběh začíná tím, že se muž učí poskytovat vodu, život, a to i ve vyschlých podmínkách. Dávat život je vrozený impuls většiny žen. A většinou jsou v tom velmi dobré. Přesto však dochází k výbuchu vzteku, nadejdou chvíle, kdy vztek je oprávněný.⁸

Mnoho žen je citlivých, stejně jako je písek citlivý na vlny, stejně jako jsou stromy citlivé na kvalitu vzduchu, stejně jako vlk slyší na míli daleko jiného tvora, když vstoupí na jeho území. Takové ženy mají úžasný dar vidět, slyšet, vnímat, přijímat a vysílat představy, myšlenky a pocity rychlostí blesku. Většina žen může u lidí vycítit i tu nejmenší změnu v chování, dokáže číst z výrazu obličeje a z držení těla – tomu se říká intuice. Ženy jsou schopny číst z množství malých náznaků, které splynou, aby jí daly informaci, jsou schopny poznat, co má kdo na mysli. Aby ženy mohly tyto divoké dary využívat, zůstávají otevřené mnoha věcem. Je to však právě tato otevřenost, jež nechává jejich hranice zranitelné, a tak jsou tyto vystaveny duševnímu poranění.

Žena může čelit víceméně stejnému problému jako muž v příběhu Seschlé stromy. Může v sobě nosit jakousi roztržštěnou zlobu, která ji nutí vyhledávat záminky pro hádky, nebo používat svůj chlad jako anestetikum či hovořit sladkými slovy a přitom mít v úmyslu trestat nebo ponižovat. Svoji vlastní vůli může vnucovat těm, kteří jsou na ní závislí, nebo jim může vyhrožovat skončením vztahu či náklonnosti. Nepochválí to, co si chválu zaslouží, nedá svou důvěru tomu, komu by měla, a vůbec jedná svými raněnými instinkty. Platí však, že osoba, která jedná tímto způsobem s ostatními, je pod neustálým útokem démona ve své vlastní duši, který jí provádí přesně to samé.

Mnohokrát se takto postižená žena rozhodne, že prostě již taková nebude, že již nebude puntičkářská, že bude hodnější a vstřícnější. To má cenu a je to často úleva pro ostatní kolem ní, pokud se z ní ovšem nestane osoba dávající příliš mnoho, jako ten muž v příběhu. Ten je v oáze a posluhováním jiným lidem se začíná cítit čím dál tím lépe. Začíná se ztotožňovat s vyrovnaností a prázdnotou svého života.

Žena, jež se vyhýbá veškerým konfrontacím, se také začne cítit lépe. Je to však pouze dočasné. Není to to učení, o které nám jde. Chceme se poučit, abychom poznali, kdy vzteku nechat volný průchod a kdy ne. Příběh nepojednává o tom, jak se stát něžným svatým. Zabývá se poznáním, kdy jednat jednoznačným a divokým způsobem. Vlci se většinou vyhýbají konfrontacím, ale když si musí hájit

území, když je něco nebo někdo neustále pronásleduje nebo šikanuje, potom vybuchnou svým vlastním mocným způsobem. Dochází k tomu velmi zřídka, ale ta schopnost vyjádření vzteku v jejich repertoáru je a měla by být i v našem.

Docházelo k mnoha spekulacím, že rozzlobená žena je ve své síle strašná, že všichni kolem ní mají strach a třesou se. Je to však věcí názoru. Když je žena vyprovokována, má ve své instinktivní duši takovou moc, aby se hněvala promyšleným způsobem, a to má sílu. Hněv je jeden z jejích vrozených způsobů jak začít tvořit a jak si udržet vyváženost a všechno to, co skutečně miluje a je jí drahé. Je to jednak její právo, a v určitých dobách a za určitých okolností je to i její morální povinnost.

Pro ženy to znamená, že existuje čas, kdy je třeba ukázat své tesáky, projevit svoji silnou schopnost bránit území, kdy je třeba říci: Již ani o krok dál a drž si klobouk, něco chci říci a takhle to již dál nebude.

Stejně jako muž na začátku příběhu *Seschlé stromy* a stejně jako manžel v *Půlměsíčním medvědovi*, i mnoho žen má v sobě často znaveného, bitvou oslabeného vojáka, který o tom prostě již nechce slyšet, nechce o tom mluvit a nechce se tím zabývat. Z toho v duši vzniká vyschlá oáza. Uvnitř či venku se vždy jedná o místo nesmírného ticha, které pouze čeká a žadoní o to, aby nastal nějaký hřmot, třesení a otřásání, aby prostě došlo k něčemu, co by opět stvořilo život.

Muž v příběhu je původně otřesen tím, že zabil jezdce. Když však pochopí, že v tomto případě platí rčení první myšlenka, správná myšlenka, je osvobozen od příliš jednoduchého pravidla nikdy se nehněvat. Stejně jako v příběhu *Půlměsíční medvěd* ani tady nedochází k osvětlení přímo během činu, ale až poté, kdy je zničena iluze a člověk pochopí skrytý význam.

Descansos

Viděli jsme tedy, že si raději přejeme proměnit vztek v oheň, ve kterém se věci uvaří, než pouze v oheň velkého vzplanutí vzteku. Poznali jsme, že práce na hněvu nemůže být dokončena bez rituálu odpuštění. Hovořili jsme o ženském hněvu, který často vzniká ze situace v její původní rodině, ze situace společnosti, která ji obklopuje, a někdy i z traumatu v dospělosti. Bez ohledu na zdroj hněvu se však musí stát něco, co tento zdroj hněvu rozpozná, požehná mu, zvládne jej a pak uvolní.

U týraných žen se často vyvine úžasný druh vnímání, které má tajuplnou hloubku a šířku. Nikomu sice nepřeji špatné zacházení jenom proto, aby poznal tajemství nevědomí, ale pravdou je, že pokud někdo prožije velký útlak, objeví se u něj dary, které jej kompenzují a tohoto člověka ochraňují.

V tomto smyslu má žena, která prožila týraný život a neustále hledala, určitě

nesmírnou hloubku. Uchovala-li si při tom své vědomí, i když ji to stálo bolest, bude mít hluboký a bohatý duševní život a intenzivní sebedůvěru, a to bez ohledu na občasné výkyvy ega.

V našem životě je období, obvykle ve středním věku, kdy žena musí učinit rozhodnutí – snad nejdůležitější duševní rozhodnutí o svém budoucím životě – zda bude zatrpklá, nebo ne. U žen k tomu dochází často na konci třicítky či na počátku čtyřicítky života. Dostanou se k bodu, kdy mají všeho po krk, nebo jak se říká poslední stéblo slámy zlomilo velbloudovi páteř a ony jsou na všechno našťavané. Jejich sny z doby, kdy jim bylo dvacet, leží někde na hromadě, roztříštěné. Mají možná zlomená srdce, rozbitá manželství, nenaplněné sliby.

Tělo, které žije dlouhou dobu, nashromáždí trosky všeho druhu. Tomu se nedá uniknout. Vráť-li se však žena ke své instinktivní povaze namísto toho, aby se topila v hořkosti, bude oživena a znovuzrozena. Vlčí mláďata se rodí každý rok. Obvykle jsou to malinká, ospalá, tmavá stvoření, obalená špínou a slámou, ale jsou ihned bdělá, hravá a milující, chtějí být poblíž matky, chtějí být konejšena. Chtějí si hrát, chtějí růst. Žena, která se vrátí k instinktivní a tvůrčí povaze, vejde zpět do života. Bude si chtít hrát. Bude chtít ještě růst, jak do šířky, tak do hloubky. Nejprve však musí dojít k očistění.

Ráda bych vás seznámila s představou *Descansos*. Pokud jste někdy cestovali po Starém Mexiku, Novém Mexiku, jižním Coloradu, Arizoně nebo vůbec na Jihu, viděli jste u cest bílé kříže. Jsou to *descansos*, místa odpočinku.⁹ Najdete je též na okrajích útesů podél obzvláště krásných, ale nebezpečných silnic v Řecku, Itálii a v jiných zemích kolem Středoziemního moře. Někdy jsou kříže po dvou, po třech nebo po pěti. Jsou do nich vepsána jména lidí – Jesús Mendéz, Arturo Buenofuentes, Jeannie Abeyta. Jména jsou někdy sestavena ze zatlučených hřebíků, někdy jsou na dřevo namalována nebo vyřezána.

Kříže jsou často ozdobeny umělými nebo skutečnými květinami nebo se lesknou čerstvou slámou, která je na kříže přilepená a na slunci se třpytí jako zlato. Někdy *descanso* tvoří pouze dvě trubky nebo dva klacky, svázané přes sebe provázkem a zatlučené do země. Ve skalnatých místech je kříž prostě namalován na kus skály u silnice.

Descansos jsou symboly značící smrt. Právě tam, právě v tom místě náhle nečekaně skončila něčí cesta životem. Došlo tam k dopravní nehodě nebo někdo kráčel podél cesty a zemřel vyčerpáním z horka nebo tam došlo k nějakému boji. Tam se stalo něco, co navždy změnilo život té osoby a životy dalších lidí.

Než se ženy dožijí dvaceti let, tisíckrát zemřou. Šly tím či oním směrem a byly odríznuty. Měly naděje a sny, a ty byly též zničeny. Kdokoliv říká něco jiného, stále ještě spí. To vše je zrno pro mlýn *descansos*.

I když toto všechno prohlubuje individuaci, rozlišování, dorůstání a odrůstání, kvetení, probouzení a uvědomování si, jsou to také velké tragédie a musí se na ně hledět s lítostí.

Udělat *descansos* znamená pohlédnout na svůj život a označit, kde došlo k malým úmrtím, *las muertes chiquitas*, a kde došlo k velkým úmrtím, *las muertes grandotas*. Ráda dělám časovou čáru života ženy na velkém a dlouhém archu bílého baličního papíru a křížem označuji podél čáry místa, počínaje dětstvím až do současné doby, kdy části a kousky z ní a z jejího života zemřely.

Označujeme cesty, kterých nebylo využito, odříznuté stezky, přepadení, zrady a smrti. Kreslím malý kříž podél časové čáry u míst, která měla být oplakána nebo by ještě měla být. Na pozadí potom napíši zapomenuto u těch věcí, které žena vnímá, ale které se ještě nevyonořily. Píši také odpuštěno nad tím, co žena již z velké většiny uvolnila.

Doporučuji ti, aby sis udělala *descansos*, aby sis sedla nad čarou času svého života a řekla: Kde jsou kříže? Kde jsou ta místa, která nesmí být zapomenuta, která musí být požehnána? Všechna mají význam v tom, že jsi je ve svém životě dnes vynesla na světlo. Musí být na ně pamatováno, ale zároveň musí být zapomenuta. Chce to čas. A trpělivost.

Pamatuješ, jak v Půlměsíčním medvědovi řekla žena modlitbu a uložila bloudící a osiřelé mrtvé k odpočinku? To je to, co člověk dělá v *descansos*. *Descansos* je vědomá činnost, která polituje a vzdá čest osiřelým mrtvým tvé duše a konečně je ukládá k odpočinku.

Buď na sebe laskavá a dělej *descansos*, místa odpočinku, pro ty stránky sebe sama, které byly na cestě někam, ale nikdy cestu nedokončily. *Descansos* značí jejich místa úmrtí, to temné období. Jsou ale zároveň i mementem lásky tvého utrpení. Jsou transformační. Určité věci je třeba připevnit k zemi, aby za námi nechodily. Dalo by se dlouho mluvit o jejich uložení k odpočinku.

Zraněný instinkt a hněv

Ženy (a muži) mají tendenci podtrhnout a ukončit starou epizodu rčením: Já/on/ona/oni udělali, jak nejlépe mohli. Říkat však, že udělali, jak nejlépe mohli, není odpouštění. I kdyby to tak bylo, toto kategorické prohlášení zamezuje možnost hojení. Je to stejné jako aplikovat tlakový obvaz na místo hlubokého zranění. Ponecháme-li jej příliš dlouho, způsobí pro nedostatek cirkulace krve gangrénu. Popírání hněvu a bolesti nefunguje.

Má-li žena poraněné instinkty, stojí před několika problémy, týkajícími se vzteku. Nejprve je to problém s rozpoznáním vetřelce; nevíme si narušeného území a nezaznamená vlastní hněv, dokud na ni nezaútočí. Její nálada ji jakoby přepadne ze zálohy, stejně jako muže v příběhu Ušchlé stromy.

Tato zpomalená reakce je výsledkem poranění instinktu, jež nastalo napomínáním děvčátek, aby si nevíšimaly neshod, aby byly za každou cenu klidné, aby ne-

vyrušovaly a aby vydržely bolest, dokud se vše neuklidní nebo dočasně nezmizí. Takové ženy příznačně nereagují na svůj pocit hněvu, vzdávají se nebo mají opožděné reakce o týdny, měsíce či dokonce roky, kdy si potom vlastně uvědomí, co měly nebo mohly udělat či říci.

Toto není obvykle způsobeno stydlivostí nebo zamlklostí, ale tím, že se takové ženy ke své vlastní škodě pokouší být příliš hodné a nejednají ze své duše. Nespoutaná duše ví, kdy a jak jednat, pokud jí bude žena ochotna naslouchat. Správná reakce s sebou nese vnitřní náhled a správné množství soucitu a síly spojené dohromady. Zraněný instinkt musí být dán do pořádku uplatňováním a posilováním pevných hranic reakcí.

Žena může mít potíže s uvolněním hněvu, i když to bude narušovat její vlastní život, i když to zapříčiní, že se bude posedle zabývat léta starými událostmi, jako kdyby se odehrály včera. Zabývat se traumatem intenzivně po určitou dobu je k léčení velice důležité. Nakonec se však rána musí sešít a nechat zahojit do jizvy.

Kolektivní vztek

Kolektivní hněv nebo vztek je také přirozený jev. Existuje takový fenomén, jako je bolest skupiny nebo její smutek. Ženy, které mají společenské, politické nebo kulturní uvědomění, často poznávají, že se musí potýkat s kolektivním vztekem, který jimi znovu a znovu prosakuje.

Psychicky je v pořádku, aby ženy takovýto hněv pociťovaly. Je pro ně psychicky v pořádku, aby tento hněv nespravedlnosti použily pro nastolení užitečných změn. Není pro ně psychologicky dobré, aby svůj hněv neutralizovaly takovým způsobem, že by se staly netečné a necitily, čímž by nevyvíjely tlak pro vývoj a změny. Kolektivní hněv je také učitel, stejně jako osobní zloba. Ženy o něm mohou hovořit, mohou jej zpytovat o samotě i s ostatními a mohou pak jednat podle svých závěrů. Existuje rozdíl mezi chozením kolem starého zarostlého vzteku a mezi jeho čeřením novou hůlkou, aby se vidělo, jaké konstruktivní využití by z něj mohlo být.

Kolektivní vztek je nejlépe využít jako motivace k vyhledání nebo nabídnutí pomoci, k vyvolání dialogu ve skupinách nebo mezi jednotlivci nebo k vyžadování zodpovědnosti a vylepšení. Jsou to správné procesy u žen, které přicházejí k uvědomění. Poznají tak, co je pro ně nezbytné a důležité. Projevem zdravé instinktivní duše je zvolit odpovídající reakce na ponižování, vyhrožování a zranění. Je přirozenou a očekávanou součástí výuky o kolektivních světech ducha a duše.

Uvěznění ve starém hněvu

Stane-li se vztek opět přehradou tvůrčí myšlenky a činnosti, musí být zmírněn nebo změněn. Pro ty, kteří věnovali hodně času zvládnutí traumatu, ať již bylo způsobeno něčí krutostí, nedbalostí, ponižováním, bezohledností, arogancí, ignorancí nebo dokonce osudem, nadejde čas odpustit, aby se duše mohla vrátit do svého normálního stavu klidu a míru.¹⁰

Má-li žena potíže vymanit se ze svého hněvu nebo vzteku, je to často proto, že vztek používá k tomu, aby byla silná. I když to možná zpočátku mohlo být moudré, musí být nyní opatrná, protože přetrvávající vztek je oheň, který spaluje její původní energii. Tento stav se můžeme přirovnat k jízdě životem s pedálem na podlaze, kdy se přitom pokoušíme žít vyrovnaným životem.

Ohnivost vzteku také nesmí být považována za náhradu za vášnivý život. Nebyl by to nejlepší život. Je to ochrana, jejíž udržování vyjde na hodně, jakmile čas potřeby ochrany pomine. Po určité době se nesnesitelně rozhoří, zamoří naše nápady svým černým kouřem a zacloní ostatní způsoby vnímání.

Nechci tady říkat tu velkou lež, že se dnes nebo příští týden můžeš navždy zbavit veškerého svého vzteku. Úzkost a utrpení z minulosti vyvstávají v duši v cyklickém opakování. Přestože se hlubokým očištěním zbavíme většiny staré bolesti a vzteku, jejich zbytky nemohou být nikdy úplně vymety. Mělo by však zůstat pouze trochu popela, a ne hladový oheň. Očista zbytků hněvu se tedy musí stát periodickým hygienickým rituálem, tím, jenž nás osvobozuje; nošení starého vzteku za hranice jeho využití by se totiž stalo nošením stálé, byť i neuvědomělé, úzkosti.

Někdy jsou lidé zmateni a myslí si, že být uvězněn ve starém vzteku znamená zlobit se, bouřit, vyvádět a házet věcmi. Ve většině případů tomu tak není. Znamená to být stále unavený, nosit v sobě silnou vrstvu cynismu ke zničení toho nadějného, něžného, slibného. Znamená to obávat se neúspěchu ještě předtím, než otevřeš ústa. Znamená to boj uvnitř, zda to projevíš navenek či nikoliv. Znamená to nucené mlčení v obklíčení. Znamená to cítit se bezmocný. Z toho je však možná cesta úniku, a tím je odpuštění.

Ach, odpuštění? řekneš. Cokoliv jiného, ale tohle? Ve svém srdci však víš, že k tomu jednou dojde. Může k tomu dojít, až když budeš na smrtelné posteli, ale dojde na to. Uvaž, co ti teď řeknu. Mnoho lidí má s odpouštěním potíže, protože jsou naučeni si myslet, že se jedná o jeden úkon, který by měl být vykonán při jednom sezení. Není to tak. Odpouštění má mnoho vrstev, mnoho období. V naší společnosti je nepsaným zákonem, že odpouštění je stoprocentní nabídka. Všechno nebo nic. Také se učí, že odpouštět znamená přehlížet, chovat se tak, jako kdyby se nic nestalo. To také není pravda.

Žena, která se může dopracovat k 95% odpuštění něčeho nebo někoho tragic-

kého a poškozujícího, může být považována za blahoslavenou, ne-li za svatou. Odpouští-li na 75 % a zbylými 25 % říká: Nevím, zda mohu někdy úplně odpustit, ani nevím, zda bych to chtěla, je již více v normě. Ale odpouštění na 60 %, doprovázené 40 % Nevím, nejsem si jistá, stále na tom pracuji, je definitivně v pořádku. Úroveň 50 % nebo méně při odpouštění vyjadřuje status, že práce pokračuje. A méně než 10 %? Právě jsi začala nebo se ještě o to ani nepokoušíš.

V každém případě, jakmile jsi dosáhla trochu více než polovinu, zbytek se včas dostaví, obvykle v malých dávkách. Důležitou částí odpouštění je začít a pokračovat. Ukončení toho všeho je celoživotní práce. Máš celý zbytek života pokračovat po malých částech. Skutečně, kdybychom všechno pochopili, všechno by mohlo být odpuštěno. Mnoho lidí však musí být hodně dlouho v alchymické koupeli, aby k tomuto dospěli. To je v pořádku. Máme léčitele, tudíž máme trpělivost to dotáhnout do konce.

Někteří lidé svojí vrozenou povahou odpouštějí snáze než druzí. Pro některé je to dar, někteří se to musí naučit jako další schopnost. Zdá se, že vitalita a citlivost ovlivňují schopnost nechat věci být. Silná vitalita a citlivost ne vždy dopustí, aby se na špatnosti lehce zapomnělo. Neznamená to, že jste špatní, neodpouštíte-li snadno. Nejste ani svatí, jde-li vám to snadno. Každý k svému a vše ve správný čas.

Při skutečném léčení musíme však říci svoji pravdu, nejen hovořit o lítosti a bolesti, ale musíme říci, k jakému ublížení došlo, jaký hněv, jaký odpor a také jakou touhu po sebepotrestání či pomstě to v nás vyvolalo. Starý léčitel duše rozumí lidské povaze se všemi jejími chybami a odpouští na základě holé pravdy. Nedává pouze druhou šanci, ale častěji jich dává mnoho.

Podívejme se na čtyři stupně odpouštění. Po léta jsem je používala při své práci s traumatizovanými lidmi. Každý stupeň má několik vrstev. Může se s nimi nakládat v jakémkoliv pořadí a tak dlouho, jak si člověk přeje; uvedla jsem je však v pořadí, v jakém doporučuji svým klientům začít.

Čtyři stupně odpouštění

1. vzdát se – nechat to být
2. mít strpení – zdržet se trestání
3. zapomenout – vypustit to z paměti, odmítat se tím zabývat
4. odpustit – vzdát se dluhu

VZDÁT SE¹¹

V začátcích odpouštění je dobré nechat to na chvíli být. To znamená dát si na chvíli pauzu v přemýšlení o té osobě nebo události. Neznamená to ponechat něco

nedokončené, ale spíše si na čas vzít od toho dovolenou. To nás ochrání před vyčerpáním, dovolí nám to posílit se jinak, přinese jinou radost do našich životů.

Je to dobré cvičení i pro konečné vzdání se dluhu, které přichází později s odpuštěním. Opustit situaci, vzpomínku a problém tolikrát, kolikrát budeš potřebovat. Neznamená to přehlížení, ale stav, kdy je člověk volný a silný při odpoutání se od problému. Vzdát se znamená začít nějaké to pletení, psaní, procházky k moři, něco se učit a milovat, dělat to, co tě posiluje a na čas odpoutá od problému. To je správné, dobré a léčivé. Problém minulého zranění bude ženu obtěžovat mnohem méně, ujistí-li poraněnou duši, že jí nyní dá hojivý balzám a vypořádá se s tím, kdo zranění zavinil to později.

MÍT STRPENÍ¹²

Druhá fáze je mít strpení, zejména ve smyslu zdržení se potrestání; v malém ani ve velkém na něj ani nemyslet, ani v tom směru nic nedělat. Je extrémně důležité provést tento druh zdržení, protože soustřeďuje problém na jedno místo a nenechá jej všude rozptýlit. Buduje to soustředění mysli směrem k období, kdy člověk přikročí k dalšímu kroku. Neznamená to oslepnout nebo zemřít a ztratit sebeobrannou ostrážitost. Znamená to dát té záležitosti odklad a sledovat, co to udělá.

Mít strpení znamená mít trpělivost, obrnit se proti tomu poslechnout emoce. To jsou mocné léky. Dělej, jak můžeš. Je to režim očisty. Nemusíš dělat všechno; můžeš si vybrat jedno, například trpělivost, a pracovat na ní. Můžeš se zdržet trestajících výroků, reptání, zdrženlivého a nepřátelského chování. Upuštění od zbytečného trestání posiluje integritu jednání a ducha. Mít strpení znamená praktikovat velkomyslnost, čímž se na věcech, které předtím přivodily emoce – od slabého podráždění až po vztek – podílí z velké části i soucit.

ZAPOMENOUT¹³

Zapomenout znamená vypustit z paměti, odmítat se něčím zabývat – jinými slovy to znamená nechat věci být a uvolnit své sevření, zejména co se týče paměti. Zapomenout neznamená udělat ze sebe někoho s odumřelým mozkiem. Vědomé zapomenutí znamená upustit od událostí, netrvat na tom, aby zůstávala v popředí, ale spíše ji vystěhovat ze scény, nechat ji ustoupit do pozadí.

Vědomé zapomínání praktikujeme, že odmítáme vyvolávat to, co nás pálí, odmítáme se na to rozpomínat. Zapomínat je aktivní, a ne pasivní snaha. Znamená to nechat určité věci v klidu, neobracet je tam a zase zpět, neburcovat se opakovanými myšlenkami, obrazy nebo emocemi. Vědomé zapomínání znamená úmyslně upustit od posedlosti, záměrně se distancovat a nechat problém vytrátit z dohledu, neotáčet se zpět, a tím začít žít v novém prostředí, vytvářet nový život a nové

zkušenosti, nad kterými je třeba přemýšlet, a ne nad těmi starými. Tento druh zapomínání nevymazává paměť, ale ukládá emoce, obklopující paměť, k odpočinku.

ODPUSTIT¹⁴

Je mnoho cest a cestiček k odpuštění člověku, společnosti nebo národu za nějaký přestupek. Je třeba si pamatovat, že konečné odpuštění není kapitulace. Je to vědomé rozhodnutí ustát v přechovávání odporu v sobě, což zahrnuje jak odpuštění dluhu, tak upuštění od pomsty, kterou jsme si předsevzali. Ty jsi tím, kdo rozhodne, kdy odpustit a jaký rituál k označení události použít. Ty rozhodneš, o jakém dluhu nyní prohlásíš, že již nadále nemusí být splácen.

Někdo zvolí celkové prominutí: osvobodí osobu navždy od jakýchkoliv odškodnění. Jiní si zvolí proces zastavení: odpouští dluh a řeknou, že co se stalo, stalo se, a splatilo se již dost. Další druh prominutí je osvobodit osobu, aniž by provedla jakýkoliv emocionální či jiný druh odškodnění.

Pro někoho znamená ukončit proces odpouštění posoudit toho druhého shovívavě, což je nejjednodušší, pokud se jedná o malé prohřešky. Jednou z nejlepších forem odpuštění je poskytnout jakýmkoliv způsobem dotyčné osobě soucitnou pomoc.¹⁵ Neznamená to, že byste měli strčit hlavu do košíku s hadem, ale jedná se o reakci z pozice milosrdenství, jistoty a připravenosti.¹⁶

Odpuštění je vrcholem vzdání se, strpení a zapomenutí. Neznamená to vzdát se své ochrany, ale svého chladu. Hlubokou formou odpuštění je přestat toho druhého pomíjet, což zahrnuje přestat ignorovat nebo se chovat vůči té osobě chladně, povýšeně nebo s přetvářkou. Pro ducha a duši je lepší časově určit limit a s lidmi, kteří mi způsobují potíže, se rozejít, než se chovat jako necitelný manekýn.

Odpuštění je tvůrčí čin. Můžeš si vybrat z mnoha časově omezených způsobů. Můžeš odpustit pro nynější dobu, do určité doby, odpustit do příště, odpustit, ale nedat již více šancí – je to úplně nová hra, pokud dojde k dalšímu případu. Můžeš dát ještě jednu šanci, několik šancí, mnoho šancí, můžeš dát šanci, jenom když... Můžeš odpustit část, celý nebo polovinu přestupku. Můžeš zahladit všechno. Ty se rozhodni.¹⁷

Jak člověk pozná, zda odpustil? Máš tendenci cítit nad okolnostmi lítost, a ne vztek, máš tendenci osobu litovat, a ne se na ni zlobit. Zdá se, že již k tomu nemáš co říci. Chápeš utrpení, které přestupek zpočátku provázelo. Dáváš přednost zůstat již mimo to. Na nic nečekáš. Nic nechceš. Nemáš kolem kotníků přivázáno z té doby nic, co by tě stále přitahovalo. Jsi volný, můžeš odejít. Možná, že si ce nebudeš od té doby navždy štěstím bez sebe, ale zcela určitě od tohoto dne pro tebe začíná nová pohádka. Byl jednou jeden...

☛ KAPITOLA 13

Bitevní jizvy: Členství v klanu zjizvených

Slzy jsou řekou, která tě někam vezme. Pláč vytváří řeku kolem lodě, jež nese tvůj duševní život. Slzy přenesou tvoji loď přes útesy, vynesou ji z mělčiny a ponесou ji dolů po řece na nějaké nové místo, na nějaké lepší místo.

Jsou moře slzí, které ženy nikdy nevyplakaly, protože byly naučeny nést tajemství matky, otce, mužů, společnosti a svoje vlastní až do hrobu. Plačící žena byla považována za docela nebezpečnou, protože uvolňovala zámky na tajemstvích, které měla v sobě. Ale ve skutečnosti je pro divokou duši ženy lepší plakat. Pro ženy slzy znamenají začátek zasvěcení do klanu zjizvených, toto ničím neomezené společenství žen všech barev, všech národů, všech jazyků, které během věků prožívaly něco velikého, a přesto zůstaly hrdě stát.

Všechny ženy mají své osobní příběhy takového rozsahu a o takové síle, jak to může být snad jenom v pohádkách. Existuje však určitý druh příběhů, zabývající se ženskými tajemstvími, obzvláště těmi, které jsou spojeny se studem; jsou to jedny z nejdůležitějších příběhů, které žena jenom tak neodhaluje. Pro mnoho žen jsou tyto tajné příběhy usazeny ne jako drahokam v koruně, ale zadřeny pod kůží jako černý šterk.

Tajemství, které ubíjí

Během své dvacetileté praxe jsem vyslechla tisíce tajných příběhů, příběhů, které byly z velké většiny drženy v tajnosti po mnoho let, někdy i celý život. Ať již je tajemství ženy zahaleno vlastní mlčenlivostí nebo ať se obává někoho mocnějšího než je ona sama, vždy má hluboký strach, že bude nějakým způsobem vyřazena z celku, že bude považována za nežádoucí osobu, že se přeruší určité vztahy, jež jsou pro ni důležité, a někdy se i obává újmy na zdraví, pokud své tajemství odhalí.

Některé tajné příběhy žen se týkají toho, že lhaly nebo že úmyslně udělaly něco, co druhému přivodilo problém či bolest. Z mé zkušenosti však mohu říci, že takovýchto příběhů nebylo mnoho. Častěji se tajemství týká toho, že ženy porušily nějaký společenský nebo morální zákon své společnosti, víry nebo se zpronevěřily svým vlastním hodnotám. Některé z těchto činů, událostí a voleb, zejména těch, které se týkají ženské svobody, a to ve všech oblastech života, byly společnostmi kritizovány jako ostudně špatné u žen, nikoliv však u mužů.

Problém tajemství spojených s možnou ostudou, je ten, že odděluje ženu od její instinktivní povahy, která je ve své podstatě veselá a svobodná. Je-li v duši nějaké černé tajemství, žena se k němu nemůže přiblížit a ve skutečnosti se chrání přijít do styku s něčím, co by jí to připomínalo nebo způsobilo, aby se již chronická bolest stala ještě intenzivnější.

Takovýto obranný manévř je běžný a jako následek traumatu tajně ovlivňuje ženské volby, týkající se toho, čemu se vlastně bude žena ve vnějším světě věnovat; jakými knihami, filmy nebo událostmi se bude či nebude zabývat; čemu se bude či nebude smát; o co se bude zajímat. V tomto smyslu se jedná o uvěznění nespoutané povahy, která by měla být svobodná, aby mohla dělat, být a hledat, cokoliv si přeje.

Všeobecně mají tajemství stejné náměty, které lze najít ve velkých dramatech. Některými náměty může být zrada, zakázaná láska, nepovolená zvědavost, zoufalé činy, nucené činy, necopětovaná láska, žárlivost a odmítnutí, rány osudu a vztek, krutost k sobě samé nebo k ostatním, nedovolené touhy, přání a sny, nedovolené sexuální zájmy a životní styly, neplánované těhotenství, nenávisť a agresivita, náhlá smrt či zranění, nesplněné sliby, ztráta odvahy, selhání nervů, nedokončení něčeho, neschopnost něco udělat, rušení a manipulace v pozadí, zanedbávání, napadení a tak dále, seznam by mohl pokračovat a většina námětů spadá do kategorie politováníhodné chyby.¹

Tajemství, stejně jako pohádky a sny, mají podobné modely a struktury síly jako ty, které známe z dramatu. Tajemství však mají tragickou strukturu, nikoliv heroickou. Heroické drama začíná s nějakou hrdinkou na cestě. Někdy není psychologicky uvědomělá. Někdy je příliš hodná a nevycítí nebezpečí. Někdy s ní již

bylo v minulosti špatně zacházeno a ona dělá zoufalé tahy polapeného tvora. Ať je již začátek jakýkoliv, hrdinka nakonec upadá do spárů čehokoliv či kohokoliv a je bolestivě zkoušena. Potom se pomocí své chytrosti a lidí, kterým na ní záleží, osvobozuje a nakonec je svobodná a někde dál na své cestě.²

V tragédii je hrdinka unesena, přinucena k něčemu nebo se ocitá přímo v pekle a je následně přemožena. Nikdo ji neslyší plakat, anebo jsou její prosby ignorovány. Ona ztrácí naději, ztrácí kontakt s vzácností svého života a zhroutí se. Místo toho, aby vychutnávala svůj triumf nad zlem nebo oslavovala svoji moudrost, volbu a úsilí, je ponížena a umřvena. Tajemství, která ženy chovají, jsou téměř vždy heroická dramata, která se zvrhla do tragédií, jež nikam nevedou.

Mám však dobrou zprávu. Existuje způsob, jak změnit tragické drama zpět v heroické, a to je odhalení tajemství; mohu o něm s někým pohovořit, napsat jiné zakončení a prozkoumat v něm svoji roli a své měnící se vlastnosti. Toto poučení s sebou nese stejný díl bolesti i moudrosti. A vlastní přežití toho dramatu je triumfem hlubokého a nespoutaného ducha.

Ostudou naplněná tajemství, která ženy nosí v sobě, jsou staré, prastaré příběhy. Každá osoba, která přechovává tajemství, byla ke své vlastní škodě ostudou pohřbena. V tomto univerzálním stavu je vzorový model sám o sobě archetypální: hrdinka byla buď přinucena něco udělat, nebo byla kvůli ztrátě instinktu nějak polapena. Většinou nemá sílu a moc k tomu, aby smutný stav napravila. Nějakým způsobem je vázána tajemství udržovat. Neodmítá to, protože se obává ztráty lásky, respektu nebo jiné své životní potřeby. Aby se tajemství ještě více zpečetilo, na osobu nebo osoby, které by je mohly odhalit, je uvalena kletba. Hrozí něco strašného, bude-li tajemství vyzrazeno.

Ženám se tvrdí, že určité události, volby a okolnosti v jejich životech, týkající se obvykle sexu, peněz, násilí a/nebo dalších potíží, jsou té nejostudnější povahy, a proto jsou vůbec neodpuštělné. To není pravda.

Každý se dopustí omylu ve slovech nebo v činech, než se poučí a než si uvědomí, jaké jsou následky. Na této planetě nebo v tomto světě není nic, co by bylo mimo hranice odpuštění. Nic. Ale ne! říkáš, tohle, co jsem udělala, se nedá prominout. Řekla jsem, že není nic, co člověk udělal, dělá nebo udělá, co je mimo hranice odpuštění. Nic.

Já není trestající síla, která se žene potrestat ženy, muže a děti. To Já je nespoutaný Bůh, který rozumí povaze tvorů. Často je pro nás těžké jednat správně, zejména jsou-li základní instinkty, včetně intuice, od nás odříznuty. Potom je těžké předem odhadnout následky. Nespoutaná duše má hluboce soucitnou stránku, která s tímto ale počítá.

V archetypu tajemství jsou použita různá očarování jako černá síť na část ženské duše a od ženy se vyžaduje, aby nikdy neodhalila tajemství; a navíc musí věřit tomu, že pokud by je odhalila, potom všechny slušné osoby, se kterými přijde do

stýku, ji zavrhnou. Tato dodatečná hrozba, spolu s ostudou spojenou s tajemstvím, zapříčiní, že žena nenese pouze jedno břemeno, ale dvě.

Tento druh výhrůžek je oblíbený pouze u lidí, kteří obývají malý a černý prostor ve svých srdcích. Pravý opak je pravda u lidí, kteří mají lásku a vřelost pro vše lidské. Tito lidé pomohou tajemství odhalit, protože ví, že je to vlastně zranění, které se nezahojí, dokud se mu nedostane slov a vyslyšení.

Mrtvá zóna

Přechovávání tajemství odděluje ženu od těch, kteří by jí dali lásku, pomoc a ochranu. Může se stát, že břemeno smutku a strachu nese úplně sama, někdy i za celou skupinu lidí, ať již je to rodina nebo společnost. Jung mezi jiným řekl, že přechovávání tajemství nás odděluje od nevědomí. Kde se nachází ostudné tajemství, tam se v ženské duši vždy nachází i mrtvá zóna, místo, které necítí nebo správně nereaguje na vlastní emocionální životní události, ani na emocionální životní události ostatních.

Mrtvá zóna je přísně chráněna. Je to místo nekonečně mnoha dveří a stěn, které jsou zamčeny na dvacet západů a kde *homunculi*, malá stvoření v ženských snech, budují stále více dveří, více přehrad, více zabezpečení, aby nic tajně neuniklo.

Přesto není žádný způsob, jak Divošku oklamat. Je si vědoma tmavých raneček v ženské mysli, které jsou svázané a převázané provazy a pásky. Tato místa v ženské mysli jsou tak zakrytá, že nereagují na světlo ani na milost. A protože je v duši potřeba kompenzace, tajemství si najde stejně cestu ven, a pokud se tak nestane vlastními slovy, potom k tomu dojde formou náhlé melancholie, občasnými a tajemnými záchvaty zloby, všemožnými fyzickými tiky, ošíváním a bolestmi, hovorem, jež se náhle a bez vysvětlení ukončuje, a náhlými podivnými reakcemi na filmy, a dokonce i na televizní reklamy.

Tajemství si vždy najde cestu ven a pokud se tak nestane přímými slovy, dochází k tomu somaticky a nejčastěji způsobem, se kterým se nedá nic dělat a nelze přímou cestou pomoci. Co tedy udělá žena, zjistí-li, že tajemství uniká? Běží za ním a ztrácí hodně energie. Strká jej, svazuje a pohřbívá nazpět do mrtvé zóny a staví kolem vyšší valy. Povolává své *homunculi* – vnitřní hlídače a obránce ega –, aby vyrobili více dveří, více zdí. Žena se opře o svou nejnovější psychickou hrobku, potí krev a dýchá jako lokomotiva. Žena, která přechovává tajemství je vyčerpaná žena.

Mé nagynénik – tety vyprávěly o těchto tajemstvích příběh. Nazývaly jej Žena s vlasy ze zlata nebo *Arányos Haj*, Zlaté vlasy.

Žena s vlasy ze zlata

ŽILA JEDNOU VELMI PODIVNÁ, ale krásná žena s dlouhými zlatými vlasy. Byla chudá, neměla matku ani otce a žila sama v lesích a tkala na stávkou, vyrobeném z ořechových větviček. Jeden hrubián, který byl synem uhlíře, se pokoušel přinutit ji, aby si jej vzala za muže. Ve snaze se jej zbavit mu žena dala pár svých zlatých vlasů.

Nevěděl a ani nedbal, že to zlato mělo hodnotu duchovní a ne peněžní, takže se divil, když chtěl vlasy vyměnit za zboží, že se mu lidé smáli a mysleli si, že je blázen.

Rozzuřený se v noci vrátil k chalupě té ženy a vlastníma rukama ji zavraždil a její tělo pohřbil u řeky. Dlouho si nikdo nepovšiml, že se žena ztratila. Nikdo se nezajímal o její domov nebo zdraví. V hrobě však ženiny zlaté vlasy rostly a rostly. Krásné vlasy se vlnily nahoru skrz černou zem, rostly a kroutily se čím dál více, až byl její hrob pokryt záhonem bujného zlatého rákosu.

Ovčáci si uřízli zakroucený rákos a udělali si z něj píšťalky. Když na ně začali hrát, malé píšťalky bez přestání zpívaly:

Zde leží žena se zlatými vlasy
zavražděna a ve svém hrobě,
zabita synem uhlíře,
protože si přála žít.

A takto se přišlo na muže, který vzal život ženě se zlatými vlasy, byl postaven před spravedlnost, aby lidé jako jsme my, kteří žijeme v divokých lesích světa, mohli být opět bezpeční.

I když tento příběh dává navenek obvyklou radu, aby byl člověk opatrný na osamělých místech v lesích, vnitřní poselství je nejdůležitější. Říká nám, že životní síla krásné ženy v divočině, zosobněná jejími vlasy, stále žije a roste a vyznačuje vědomé poznání, přestože je tato umlčena a pohřbena. Náměty této zkazky tvoří zřejmě fragmenty mnohem většího a staršího příběhu o smrti a zmrtnýchvstání, soustřeďujícího se kolem ženské boží hlavy.

Tato část je krásná a cenná a navíc nám říká něco o povaze tajemství, a snad dokonce i to, co je vlastně zabito v ženské duši, není-li její život správně oceněn. V tomto vyprávění je tajemstvím vražda ženy, která žila v lesích. Představuje *kore*, ženu, která se nechce vdát. Tento aspekt ženské duše představuje to, co si žena chce uchovat sama pro sebe. Toto je mystické a osamělé v dobrém slova smyslu, protože *kore* je zaujata tříděním a tkaním nápadů, myšlenek a snah.

Je to tato do sebe uzavřená divoká žena, která je nejvíce raněna traumatem nebo přechováváním tajemství... tento integrální pocit Já, který kolem sebe nepotřebuje mnoho k tomu, aby byl šťasten; toto srdce ženské duše, které si tká na svém stávku v lese a má tam klid.

Nikdo v pohádce tuto vitální ženu nepostrádá. V pohádkách ani ve skutečném životě to není nic neobvyklého. Rodiny mrtvých žen v Modrovousovi také nepřijdou hledat své dcery. Společensky to nepotřebuje žádné vysvětlení. Bohužel, všichni víme, co to znamená, a mnoho žen, příliš mnoho, rozumí tomu nedostatku okamžitého dotazování. Žena, která přechovává tajemství, se často setkává se stejnou odezvou. Přestože lidé vycítí, že její srdce je zraněné, neššímají si nebo schválně nevidí důkazy jejího poranění.

Součástí zázraku divoké duše je však to, že bez ohledu na způsob zabití ženy a bez ohledu na hloubku jejího zranění její psychický život pokračuje a vystupuje na povrch, odkud si najde cestu ven. Potom je zlo vědomě zastaveno a duše se začíná obnovovat.

Je to zajímavá myšlenka, že ženská životní síla pokračuje v růstu, i když je na první pohled bez života. Je to naděje, že i za velice nepříznivých podmínek nespoutaná životní síla udrží naše myšlenky naživu, umožní jim rozvíjet se v podzemí, i když pouze na chvíli. Život si včas najde opět cestu nahoru. Tato životní síla nenechá věc na pokoji, dokud nejsou odhaleny okolnosti kolem pohřbené ženy.

Děje se tak nadechnutím a vložením duchovního dechu neboli pneuma do rákosu, stejně jako to provedli ovčáci v příběhu, aby se poznal skutečný stav věci v duši a vědělo se, co dělat dál. Je to čin vykřiknutí. Následují výkopové práce.

I když některá tajemství mohou být posilující, například ta, používaná jako součást strategie k dosažení konkurenčního cíle nebo ta veselá, přechovávaná pouze pro radost z jejich vychutnání, tajemství hanby jsou úplně odlišná; je mezi nimi takový rozdíl jako mezi ocenění medailí a krvavým nožem. Ten musí být přinesen a spatřen soucitnými lidmi za vhodných podmínek. Přechovávali-li žena ostudné tajemství, je strašné sledovat obrovskou míru sebeobviňování a sebetýrání, které podstupuje. Veškerá vina a mučení, příslibené postihnout ženu v případě, že tajemství vyzradí, ji postihuje stejně, i když nikomu nic neřekla; útočí na ni zevnitř.

Nespoutaná žena takto nemůže žít. Ostudná tajemství způsobují, že se člověk stává štvancem. Nemůže spát, protože takové tajemství je jako ostnatý drát, který zachycuje střeva, když se člověk pokouší utíkat. Tajemství hanby jsou destruktivní nejen pro mentální zdraví ženy, ale také pro její instinktivní povahu. Divoška vykopává věci na světlo boží, vyhazuje je do vzduchu, prohání je kolem. Nepohřbívá a nezapomíná. Pokud vůbec něco pohřbí, pamatuje si, co to bylo a kde se to nalézá, a nebude dlouho trvat, kdy to z hrobu zase vyjme.

Uchovávat hanbu jako tajemství je pro duši velmi rušivé. Tajemství vytrysknou

jako materiál ve snech. Analytik musí často zajít za určitý úkaz, a někdy dokonce i za archetypální obsah snu, aby zjistil, že ve skutečnosti se jedná o vysílání právě toho tajemství, které snící osoba nemůže nebo si nedovolí říci nahlas.

Existuje mnoho snů, které jsou při analýze vysvětleny, ale snící osoba je neschopna vyřknout je ve skutečném životě. Některé z těchto snů mají spojitost s tajemstvím. Nejběžnějšími představami ve snech, se kterými jsem se při své práci setkala, jsou světla, elektrická nebo jiná, která blikají nebo zhasínají, dále sny, při kterých snící osoba onemocní po něčem, co snědla, sny, ve kterých se osoba vzhledem k nějakému nebezpečí nemůže pohnout, a takové, ve kterých chce snící osoba volat, ale žádný hlas z ní nevychází.

Vzpomínáš si na *canto bondo*, hlubokou píseň, a *hambre del alma*, hladovou duši? Tyto dvě síly časem vystanou pomocí snů a vlastní ženské divoké síly na povrch duše a vyvolají ten nezbytný pláč, pláč, který osvobozuje. Potom žena nachází svůj hlas. Vyzpívá, vykřikne to tajemství a je vyslyšeno. Její psychická pozice je obnovena.

Tato pohádka a pohádky jí podobné slouží jako lék na rány udržované v tajnosti. Tímto lékem je povzbuzení, rada a cílevědomost. Za pohádkovou moudrostí se skrývá skutečnost, že ubližování sobě, duši a duchu tajnostmi, je jak u mužů, tak u žen většinou součástí jejich životů. Nemůže být ani zabráněno následnému zjizvení. Při těchto zraněních však existuje pomoc a zcela určitě mohou být zahojena.

Jsou zranění všeobecná, zranění, jež jsou specifická pouze pro muže a rány, vztahující se pouze na ženy. Potrat zanechává jizvu. Ztráta dítěte jakéhokoliv věku vytváří jizvu. Být po určitý čas v blízkém vztahu k nějaké osobě může zanechat jizvy. Velké jizvy mohou být výsledkem naivních voleb, vlákání do pastí nebo správných, ale těžkých voleb. Existuje tolik tvarů jizev, kolik je typů psychických ran.

Vytěšňování tajných okolností, týkajících se hanby, strachu, zloby, viny nebo ponížení, účinně umlčují ostatní části nevědomí, které se nacházejí poblíž tajemství.³ Je to stejné jako dávat anestetikum do, řekněme, kotníku pacienta proto, aby se mohla provést operace. Velká část nohy nad a pod kotníkem bude také anestetikem umrtvena a nebude nic pociťovat. Stejně tak působí i přechovávání tajemství v duši. Je to neustálý přísun anestetika, který znečitlivuje mnohem větší plochu než tu, která je dotčena.

Duše je postižena stejným způsobem, bez ohledu na druh tajemství nebo na výši bolesti. Uvádím jeden příklad. Jedna žena, jejíž manžel tři měsíce po svatbě před čtyřiceti lety spáchal sebevraždu, byla jeho rodinou přesvědčována nejen k tomu, aby ukrývala důkazy o jeho depresivní nemoci, ale aby také skrývala svůj hluboký emocionální smutek a hněv z toho období. Výsledkem toho bylo, že si vyvinula mrtvou zónu ohledně jeho duševní úzkosti, své duševní úzkosti a také ohledně svého vzteku na společenské stigma, spojené s celou událostí.

Připustila, aby jí jeho rodina zradila tím, že souhlasila s požadavkem nikdy neodhalit skutečnosti jejich letitého krutého zacházení s jejím manželem. A každý rok při výročí jeho sebevraždy přicházelo od jeho rodiny pouze mrtvé ticho. Nikdo nepřišel a nezeptal se: Jak ti je? Chtěla bys nějakou společnost? Chybí ti? Víím, že ti chybí. Nepůjdeme někam a nebudeme něco dělat společně? Každý rok ta žena vykopávala manželův hrob a znovu a znovu pochovávala osamocena svůj smutek.

Nakonec se začala vyhýbat všem ostatním významným dnům: výročím a narozeninám, včetně svých. Mrtvá zóna se rozšířila od středu tajemství směrem ven, zahalujíc nejen památné události, ale rozšiřujíc se i na oslavy, a dokonce i na další věci. Veškeré tyto rodinné a přátelské události byly ženou zavrženy, považovala je za ztrátu času.

Pro její nevědomí se staly prázdnyými gesty, neboť v období svého zoufalství u ní nikdo nebyl. Její chronický smutek, to ostudné přechovávání tajemství, nahlodalo i tu oblast duši, kde vládla sounáležitost. Zraňujeme ostatní většinou tam, kde jsme sami byli zraněni.

Pokud si však žena přeje, aby se všechny její instinkty a schopnosti v duši pohybovaly svobodně, může své tajemství odhalit jedné důvěryhodné lidské bytosti a vracet se k němu tolikrát, kolikrát to bude zapotřebí. Rána se obvykle nevyčistí najednou a pak se na ní zapomene, ale člověk se o ni stará během hojení několikrát.

Dojde-li k tomu, že tajemství je vyřčeno, duše potřebuje větší odezvu než pouhé: Hmmmmm, to je opravdu velmi zlé, nebo Jo, jo, život je těžký, a to od obou, od toho, kdo tajemství sděluje, i od toho, kdo jej vyslechne. Ten, kdo tajemství vyřkne, se musí snažit, aby věc neznevažoval. A je požehnání, pokud posluchačem je osoba, která může naslouchat celým srdcem, může se svíjet, třást a cítit paprsek bolesti ve svém vlastním srdci a nezhroutit se. Osvobození se od tajemství spočívá v jeho vyličení tak, aby jím byli ostatní pohnuti. Tímto způsobem se žena začíná léčit od hanby, dostává se jí pomoci a péče, které jí chyběly během prožívání původního traumatu.

V malých a důvěrných skupinách žen navozují tuto výměnu otázek žádostí, aby daly dohromady a přinesly fotografie svých matek, tet, sester, kamarádek, babiček a dalších žen, které mají pro ně nějaký význam. Všechny obrázky rozložíme. Některé jsou popraskané, některé se odlupují, jiné jsou poškozené kolečky od vody či kávy; některé byly roztrženy na dvě půlky a opět slepované; některé jsou zabalené v hedvábném papíře. Mnoho z nich má na zadní straně starým písmem napsáno: Ty jsi pěkná! nebo Láska navždy nebo To jsem já a Joe v Atlantic City nebo Já a moje úžasná spolubydlící nebo To jsou holky z továrny.

Ženám radím, aby začaly říkat: Tyto ženy patří k mé krevní linii nebo Toto jsou ženy, s kterými jsem spojena. Ženy hledí na tyto fotografie své ženské rodiny a přátel a s hlubokou účastí začnou vyprávět příběhy a tajemství o každé, tak jak

je znají: velká radost, velká bolest, velké úsilí, velký triumf v každém životě ženy. Během času, který spolu strávíme, je mnoho chvil, kdy již nemůžeme pokračovat, protože mnoho slz vynese mnoho lodí z vyschlého přístavu a všechny na chvíli odplouváme pryč.⁴

Zde je důležité skutečně vyprání ženského prádla jednou provždy. Znamé úsloví proti praní rodinného prádla na veřejnosti je ironické, protože špinavé prádlo se obvykle nepere ani v rodině. Dole, v nejtemnějším koutě sklepa, to rodinné špinavé prádlo jen tak leží, celé zatvrdlé a udržuje navždy svá tajemství. Vyžadovat, aby se věci udržovaly v soukromí, je jako nákaza. Ve skutečnosti to znamená, že žena kolem sebe nemá žádnou oporu, která by jí pomohla potýkat se s problémy, jež jí přináší bolest.

Mnoho osobních tajných příběhů je toho druhu, že se o nich nedá diskutovat s rodinou či přáteli; nevěří jim nebo se je pokoušejí zlehčovat nebo přecházet, a mají k tomu pochopitelný důvod. Budou-li o nich diskutovat, zabývat se jimi, budou muset sdílet se ženou smutek. Žádné postávání kolem. Žádné: Nuže, dobrá..., a potom ticho. Žádné: Musíme se usilovně zabývat něčím jiným, abychom se v tom nepřebírali. Ne, kdyby místo toho měl ženin partner, rodina a společnost sdílet smutek nad smrtí té zlatovlasé ženy, museli by ti všichni zaujmout své místo ve smutečním průvodu. Museli by všichni plakat u hrobu. Nikdo by se z toho nemohl vykroutit a bylo by to pro ně velmi těžké.

Přemýšlejí-li ženy víc o své vlastní tajné ostudě než ostatní členové jejich rodiny nebo společnosti, ony samy vědomě trpí.⁵ Psychologický účel rodiny držet pospolu se neplní. Nicméně nespoutaná povaha chce, aby její vlastní prostředí bylo očištěno od škodlivin a hrozeb, aby přitěžující záležitosti byly co nejvíce zredukovány. Je to tedy obvykle pouze otázka času, než žena posbírá odvalu z kostí duše, uřízne si zlatý proutek a vyzpívá tajemství svým vlastním silným hlasem.

Uvádím zde, co dělat s tajemstvím naplněným hanbou. Je to založené na studiu archetypů, které najdeme v pohádkách jako je Modrovous, Pan Liška, Ženich-lupič, Mary Culhanová⁶ a dalších, kdy hrdinka odmítá tím či oním způsobem tajemství přechovávat, a tak je nakonec osvobozena, aby žila plným životem.

Dívej se dobře. Někomu to řekni. Nikdy není pozdě. Cítíš-li, že to nemůžeš říci nahlas, tomu člověku to napiš. Vyber si osobu, o které si instinktivně myslíš, že je důvěryhodná. Ta plechovka naplněná červy, kterou se obáváš otevřít, bude mít lepší místo tam venku, nikoliv uvnitř tebe. Budeš-li si přát, vyhledej terapeuta, který ví, jak s tajemstvím nakládat. Bude to osoba plná soucitu, která ti nebude otloukat o hlavu, co je dobré a co špatné, osoba, která zná rozdíl mezi vinou a výčitkou svědomí a také povahu smutku a znovuzrození ducha.

Ať je tajemství jakékoliv, chápeme, že je nyní součástí naší životní cesty. Osvobození hojí otevřenou ránu. Přesto nám zůstane jizva. Taková je povaha skutečného žalu.

Po léta se klasická psychologie chybně domnívala, že smutek je proces, kterým projdeš jednou, nejspíše během období jednoho roku, a potom by mělo být po všem, a kdokoliv by nebyl schopen nebo nechtěl toto ukončit během předepsaného období, s tím asi není něco v pořádku. Nyní však již víme, co lidé instinktivně znali po staletí: že určité bolesti, ublížení a hanba se nikdy smutkem nezaženu; ztráta dítěte jeho úmrtím nebo opuštěním je jednou z nejhorších, pokud to není ta nejhorší bolest.

Díky studiu deníků, psaných po mnoho let, zjistil Paul C. Rosenblatt, že by se lidé měli ze svého duševního smutku dostat během prvního roku nebo do dvou let po tragédii; je to ovšem závislé na vnitřních zdrojích dotyčné osoby a podobně. Potom ale ten člověk pokračuje v prožívání období aktivního smutku. Přestože se tyto epizody vyskytují čím dál méně často a mají stále kratší trvání, každá má téměř stejnou intenzitu svíravého žalu jako původní událost.

Tyto údaje nám pomohou pochopit, že dlouhodobý žal je normální. Není-li tajemství odhaleno, žal trvá stejně stále, třeba po celý život. Přechovávání tajemství není v souladu s přirozenou sebehojící hygienou ducha a duše. To je další důvod zbavit se našich tajemství. Jejich vyřčením a smutkem nad nimi se navracíme z mrtvé zóny. Necháváme mrtvý kult tajemství za sebou. Můžeme mít žal a velký smutek a vyjít z toho skropení slzami, ale ne poskrvnění hanbou. Můžeme se z toho dostat s hlubším porozuměním a poznáním, naplnění novým životem.

Divoška bude při smutku s námi. Ona je to instinktivní Já. Snese naše výkřiky, naše nářky, naše přání zemřít bez umírání. Přiloží nejlepší lék na nejhorší místa. Bude šeptat a šumět do našich uší. Bude cítit bolest naší bolesti. Vydrží to. Neuteče. I když budou jizvy, a bude jich hodně, je dobré si pamatovat, že při napětí a schopnosti absorbovat tlak je jizva silnější než kůže.

Obětní plášť

Při své práci se ženami jim někdy předvádím, jak si vyrobit dlouhý obětní plášť z látky nebo jiného materiálu. Obětní plášť je kabát, který má spoustu kreseb, psaní a je na něm našité nebo připíchnuté všechno možné, veškeré urážky, které ženu v životě potkaly, veškeré ponižování, všechny pomluvy, hanba, všechna traumata, rány a všechny jizvy. Je to takové doznání obětního beránka. Někdy je takovýto kabát vyrobený během jednoho nebo dvou dní, jindy to trvá měsíce. Je to vynikající pomůcka při podrobném popisování všech ublížení a ran v životě ženy.

Nejprve jsem si vyrobila obětní plášť pro sebe. Brzy byl tak těžký, že by jej musel nést sbor řeckých Múz. Myslela jsem, že si ten kabát vyrobím a pak, až shromáždím všechnen psychický odpad na jedno místo, zbavím se jej tím, že kabát

spálím. Kabát mi však visel v předsíni od stropu a pokaždé, když jsem šla kolem, věř či nevěř, měla jsem dobrý pocit. Zjistila jsem, že obdivuji *ovarios* ženy, která i když vlastní takový kabát, dokáže chodit zpříma, tvoří, zpívá a je nad věcí.

To samé jsem poznala u žen, se kterými jsem pracovala. Jakmile takový kabát vyrobily, nechtěly se jej zbavit. Chtějí si jej ponechat navždy, a čím je hnusnější a propíchanější, tím lépe. Někdy jim říkáme také bitevní kabáty, protože jsou důkazem úsilí, neúspěchu a vítězství jednotlivých žen a jejich žen v příbuzenstvu.

Také je dobré, když si žena počítá svůj věk nikoliv na roky, ale podle jizev. Kolik je ti let? ptají se mě někdy lidé. Mám sedmnáct bitevních jizev, odpovídám. Lidé se obvykle ani nezarazí a celkem radostně začnou podle toho počítat svůj věk.

Stejně jako měli Lakotové malované rytiny zvířecích kůží, aby zaznamenali události zimy, stejně jako měli Nahuatlové, Mayové a Egypťané své šifry, které popisovaly velké události, týkající se kmene, válek, triumfů, stejně tak mají ženy své obětní pláště, svoje bitevní kabáty. Zajímalo by mne, co si budou potom o našich životech myslet naše vnučky a pravnučky. Myslím, že se jim to vše bude muset vysvětlit.

Nesmí dojít k žádnému omylu, protože sis to zasloužila těžkými volbami ve svém životě. Zeptají-li se tě na tvoji národnost, etnický původ nebo pokrevní linii, záhadně se usměj a řekni: Klan jizev.

☪ KAPITOLA 14

La Selva Subterranea: Zasvěcení v podzemním lese

Bezruká panna

Je-li příběh semínkem, potom jsme pro něj půdou. Pouhé vyslyšení příběhu nás nechá jej prožívat, jako kdybychom my sami byli tím hrdinou nebo hrdinkou, kteří buď klopýtají, nebo nakonec vítězí. Slyšíme-li příběh o vlku, chvíli potom se touláme kolem a vnímáme jako vlk. Slyšíme-li příběh o holubici, která konečně našla své mládě, potom se na chvíli něco pohne za naší vlastní opeřenou hrudí. Je-li to příběh o dobývání posvátné perly ze spárů devítihlavého draka, jsme potom chvíli vyčerpáni a nakonec uspokojeni. Pouhým nasloucháním příběhu je nám skutečně vtisknuto poznání.

Mezi stoupenci Jungovy teorie se tomu říká mystické sdílení – termín je převzat od antropologa Levy-Bruhla – a používá se k vyjádření vztahu, kdy se osoba neliší od objektu či věci, kterou se zabývá. Freudovi stoupenci tomu říkají projektní identifikace. Mezi antropology se to někdy nazývá sympatetické kouzlo. Všechny tyto výrazy vyjadřují schopnost mysli odpoutat se na chvíli od ega a splynout s jinou realitou. Znamená to jiný způsob vnímání a odlišný způsob chápání. Znamená to prožívat a uvědomovat si myšlenky v jiné formě vědomí a vnést náhled a poznání zpět do existující skutečnosti.¹

Bezruká panna je pozoruhodný příběh; pod jednotlivými vrstvami děje můžeme rozpoznat zbytky starého náboženství. Příběh je vyprávěn v takové šíři a jeho

vyprávění trvá tak dlouho – a ještě déle se absorbuje –, že i posluchači se účastní zkoušky vytrvalosti, kterou podstupuje hrdinka. Tento příběh obvykle vykládám sedm večerů a někdy, podle posluchačů, sedm týdnů, ale příležitostně i sedm měsíců, kdy každému úkolu v příběhu věnuji jeden večer, jeden týden nebo jeden měsíc – a je pro to důvod.

Příběh nás vnáší do světa, který leží hluboko pod kořeny stromů. Z této perspektivy vidíme, že Bezruká panna nabízí látku pro celkový životní proces ženy. Zabývá se většinou klíčových poutí ženské duše. Na rozdíl od ostatních příběhů, kterými jsme se v této práci zabývali a které hovoří o specifickém úkolu nebo specifickém poučení, odehrávajícím se během několika dnů nebo týdnů, Bezruká panna obsahuje mnohaletou pouť, celoživotní cestu ženy. Tento příběh je tedy něco zvláštního, a abychom jej vstřebali, je dobré přečíst jej, sedět se svou Múzou a po částech nad ním hloubat; věnovat mu zkrátka dostatek času.

Bezruká panna je o ženském zasvěcení do podzemního lesa rituálem vytrvalosti. Slovo vytrvalost zní, jako kdyby znamenalo pokračovat bez přestání. A přestože se jedná o předepsanou součást úkolů v příběhu, slovo vytrvalost také znamená zatvrdit, udělat pevným, robustním, posílit, a to je základní kámen příběhu a tvůrčí stránka dlouhého psychického života ženy. Nejdeme dál jenom proto, abychom šli dál. Vytrvalost znamená, že vytváříme něco podstatného.

Vytrvalost prostupuje veškerou přírodou. Polštářky na tlapkách vlčích mláďat jsou po jejich narození měkká jako jíl. Běháním, slíděním a namáhavými túrami, na které je jejich rodiče berou, jim polštářky ztvrdnou. Mohou potom šplhat a skákat po ostrých kamenech, přes pálivé kopřivy, dokonce i přes rozbité sklo, aniž by si ublížila.

Viděla jsem vlčice namáčet svá mláďata do ledových potůčků, uhánět s nimi, dokud mláďata již nemohou a málem nevypustí duši, a znovu uhánět dál. Zatvrzují toho sladkého malého ducha, vkládají do něj sílu a odolnost. V mýtech je výuka vytrvalosti jedním z rituálů Velké Divoké Matky, archetypální Divošky. Udělat svá mláďata silnými je jejím nekonečným rituálem. Je tou, která nás zatvrzuje, činí nás silnými a vytrvalými.

Kde k tomuto učení dochází, kde se nabývají takové vlastnosti? V *la selva subterránea*, v podzemním lese, v podsvětí ženského poznání. Je to divoký svět, který žije pod tímto, pod světem vnímajícím ego. Když jsme v něm, jsme naplňování instinktivním jazykem a poznáním. Z tohoto perspektivního bodu chápeme to, co nemůže být tak snadno pochopeno z pohledu vrchního světa.

Panna v tomto příběhu ovládá několik hloubek. Po ukončení jednoho kola sestupu a transformace se vždy ponoří do dalšího. Tato alchymická kola jsou úplná, každé se ztrátou – *nigredo*, obětí – *rubedo* a osvícením – *albedo*, jež po sobě následují. Král a králova matka mají každý své kolo. Všechny tyto poklesy, ztráty, nalézání a posílení vyjadřují celoživotní zasvěcování ženy do obnovy toho divokého.

Bezruká panna se v různých částech světa nazývá jinak, například Stříbrné ruce, Bezruká nevěsta nebo Sad. Folkloristé napočítali více než sto verzí tohoto příběhu. Jádro literární verze, kterou zde předkládám, mi bylo předáno tetou Magdalenou, která byla farmářkou. Ostatní variace jsou k nalezení ve východní a střední Evropě. Hluboká zkušenost, která je podstatou příběhu a jež se nalézá ve všech verzích, je skutečná touha po Divoké Marce.

Moje teta Magdalena měla při vyprávění příběhů lstivý zvyk. Vždy nachytala posluchače při zahájení vyprávění, kdy řekla: Toto se stalo před deseti lety, a pak pokračovala vyprávěním ze starověku, kde nechyběli rytíři, vodní příkopy kolem hradů a všechno ostatní. Nebo řekla: Kdysi, zrovna minulý týden... a pak řekla příběh někdy z doby, kdy se ještě lidé ani neoblékali.

Zde je tedy příběh Bezruká panna.

KDYSI, PŘED NĚKOLIKA DNY, jeden muž dole u cesty ještě stále vlastnil veliký kámen, kterým mlel zrní vesničanů na mouku. Na mlynáře ale přišly těžké doby a nezbylo mu nic jiného než obrovský hrubý mlýnský kámen ve stodole a za stodolou velká kvetoucí jabloň.

Když se jednoho dne vydal se sekerou do lesa, aby porazil nějaké soušky, vynořil se za stromem podivný muž. Není třeba, aby ses týral kácením dřeva, pochleboval mu starý muž. Když mi dáš jenom to, co stojí za tvým mlýnem, udělám z tebe boháče.

Za mým mlýnem je pouze kvetoucí jabloň! pomyslel si mlynář a souhlasil s nabídkou starého muže.

Za tři roky přijdu a vezmu si to, co je mé, chechtal se stařec a kulhal pryč, mizeje mezi stromy.

Mlynář potkal na cestě svoji ženu. Vyběhla z jejich domu, zástěra jí poletovala, vlasy měla celé rozčuchané. Muži, muži, s úderem hodiny se všechno u nás změnilo! Naše staré židle jsou vyměněné za nové, potažené sametem, na zdi visí krásné hodiny, naše prázdná spíž je teď plná zvěřiny, naše truhly a bedny jsou dočista plné. Bože můj, jak se tohle mohlo stát? A v tom samém okamžiku se jí zablyskly zlaté prsteny na ruku a vlasy se stáhly do zlaté čelenky.

Ach, řekl mlynář, hledě v úžasu na své šaty, které byly celé ze sametu. Před vlastníma očima se jeho sešlapané dřeváky proměnily v krásné boty. Nuže, to je od toho cizince, zalapal po dechu. Narazil jsem v lese na podivného muže v tmavém kabátě a ten mi slíbil velké bohatství, dám-li mu to, co je za naším mlýnem. Ženo drahá, určitě si můžeme zasadit novou jabloň.

Ach, muži můj! zabědovala žena a vypadala, jako kdyby na ni sahala smrt. Ten

muž v tmavém kabátě byl ďábel a za mlýnem je sice jabloň, ale naše dcera je tam také. Zametá vrbovým koštětem dvůr.

Tak se rodiče dopotáčeli domů, nařikaje nad vším tím bohatstvím. Za tři roky jejich dcera nebyla ještě vdaná a měla temperament jako první sladká jablka na jaře. V den, kdy si pro ni ďábel přišel, se vykoupala, oblékla si bílé šaty a stála v kruhu, který si kolem sebe nakreslila křídou. Když se ji ďábel pokoušel uchvátit, neviditelná síla s ním mrštila přes celý dvůr.

Ďábel křičel: Už se nesmí koupat, abych se k ní mohl přiblížit. Rodiče i dívka byli vyděšeni. A tak uběhlo několik týdnů, dívka se nekoupala, až měla vlasy úplně zčuchané a nehty byly jako černé pŕlměšice, pokožku měla šedivou a oblečení ztmavlo a ztvrdlo špinou.

Potom, když panna stále více vypadala jako nervor, přišel ďábel znovu. Dívka však plakala a plakala. Slzy jí tekly mezi prsty a dolů po pažích v takovém množství, že ty její špinavé ruce byly opět ta nejčistší bělost. Ďábel byl úplně nepřítelný. Usekněte jí ruce, ať se k ní mohu přiblížit. Otec byl hrůzou celý bez sebe. Ty chceš, abych uřal ruce svému vlastnímu dítěti? Ďábel zařval: Všechno zde zahyne včetně tebe, tvojí ženy a všech polí, kam až dohlédneš.

Otec byl tak vystrašen, že poslechl a prose svou dceru o odpuštění začal si brousit sekeru. Dívka odevzdaně řekla: Jsem tvoje dítě, dělej, co musíš.

A otec tak učinil. Nakonec nemohl nikdo říci, kdo vykřikl úzkostí hlasitěji, zda to byl otec či dcera. Tím skončil takový život dívky, jaký dosud znala.

Když přišel ďábel znovu, děvče tolik nařikalo, že pahýly, které jí z údů zůstaly, byly opět čisté. Ďábel byl zase odmrštěn přes celý dvůr, když se ji pokusil uchvátit. Zaklel tak strašlivými slovy, až začaly v lese hořet malé ohýnky. Pak navždy zmizel, protože na dívku ztratil veškerý nárok.

Otec i jeho žena zestárli o sto let. Jako lidé z lesa žili dále, jak nejlépe uměli. Starý otec nabídl, že nechá dívku žít v krásném zámku a doživotně ji zabezpečí. Dívka ale řekla, že jí bude více vyhovovat, stane-li se žebračkou a bude-li závislá na laskavosti ostatních. Nechala si pahýly ovázat čistým obvazem a za úsvitu odešla ze života, jaký dosud znala.

Šla a šla. V poledním vedru jí pot brázdil špinavý obličej. Vítr jí rozčuchal vlasy, že vypadaly jako čapí hnízdo, ve kterém trčí větvičky na všechny strany. Kolem půlnoci přišla do královského sadu, kde se všechno ovoce třpytilo v měsíčním světle.

Nemohla však vstoupit, protože sad byl obehnán vodním příkopem. Byla vyhladovělá, padla tedy na kolena a začala se modlit. Objevil se duch v bílém a uzavřel jedno ze stavidel, čímž se příkop vyprázdnil.

Panna se procházela mezi hrušněmi a podvědomě cítila, že každá z těch krásných, dokonalých hrušek byla spočítána a že jsou všechny také hlídány. Přesto se jedna z větví s praskáním ohnula, aby dívka mohla na ovoce dosáhnout. Přiložila

rry ke zlaté slupce hrušky a při svitu měsíce jedla vestoje, paže ovázané, vlasy roz-
cuchané... vypadala jako bahenní žena, bezruká panna.

Zahradník to všechno viděl, ale uvědomoval si kouzlo ducha, který pannu
chránil, a tak nevyrušoval. Když dívka tu jedinou hrušku snědla, přešla přes pří-
kop a uložila se ke spánku v úkrytu ze dřeva.

Zrána přišel král počítat své hrušky. Zjistil, že jedna chybí, hledal nahoře a hle-
dal dole, chybějící ovoce však nemohl najít. Zahradník vysvětloval: Včera v noci
dva duchové vypustili příkop, za plného měsíce vstoupili do zahrady a jeden bez
rukou snědl hrušku, která se mu sama nabídla.

Král prohlásil, že bude v noci hlídat. Přišel za tmy se svým zahradníkem a svým
kouzelníkem, který uměl s duchy hovořit. Všichni tři se posadili pod stromem
a hlídali. V noci se z lesa vynořila panna, na sobě měla špinavé hadry, vlasy celé
rozcuchané, paže bez rukou, a vedle ní byl duch v bílém.

Vstoupili do sadu stejným způsobem jako předtím. Strom opět půvabně ohnul
jednu ze svých větví, aby bylo ovoce na dosah, a dívka je začala pojídat.

Kouzelník k nim přistoupil blíž a otázal se: Jste z tohoto světa, nebo nejste z to-
hoto světa? A dívka odpověděla: Já jsem jednou byla z toho světa, a přesto nejsem
z tohoto světa.

Král se ptal kouzelníka: Je to lidská bytost, nebo duch? Kouzelník odpověděl,
že dívka je obojí. Královo srdce poskočilo, spěchal k ní a plakal: Nevzdám se tě.
Od tohoto dne o tebe budu pečovat. Na zámku pro ni nechal vyrobit pár stříbr-
ných rukou, které byly připevněny k jejím pažím. A tak se stalo, že se král oženil
s bezrukou pannou.

Za nějaký čas musel král do války v dalekém království a požádal matku, aby
se starala o jeho mladou královnu, protože ji miloval celým svým srdcem. Porodí-
li dítě, pošli mi okamžitě zprávu.

Mladá královna porodila pěkné děťátko a králova matka vyslala posla, aby krá-
li vyřídil dobrou zprávu. Cestou ke králi se však posel unavil, byl čím dál více
ospalý, až se nakonec na břehu řeky převálil a usnul. Zpoza stromu se vynořil ďá-
bel a poselství zaměnil za jiné, které říkalo, že královna porodila dítě, jež bylo na-
půl psem.

Král se nad zprávou zhrozil, přesto vyslal nazpět posla se zprávou, že královnu
miluje, a nařídil, aby o ni v této strašné době pečovali. Mladík, nesoucí poselství,
se cestou opět unavil, bylo mu těžko, jako kdyby se zúčastnil velkého hodování,
lehl si na břehu řeky a brzy usnul. Tam se opět objevil ďábel a zprávu zaměnil za
slova, která říkala: Zabijte královnu i dítě.

Stará matka byla synovým příkazem otřesena a vyslala posla, aby král příkaz
potvrdil. Poslové běhali tam a zpátky, pokaždé usnuli na břehu řeky, kde ďábel
zprávy zaměňoval, a ty byly čím dále tím hrůznější. Poslední říkala: Na důkaz to-
ho, že královna byla zabita, uschovejte její jazyk a oči.

Stará matka nemohla nechat mladou hodnou královnu zabít. Namísto ní obětovala srnu, nechala vyjmout její jazyk a oči a uschovala je. Potom pomohla uvázat dítě mladé královně k prsu, zahalila ji závojem a řekla, že musí uprchnout, aby se zachránila. Ženy spolu plakaly a navzájem se políbily na rozloučenou.

Mladá královna bloudila a bloudila, až došla do nejdivočejšího a největšího lesa, jaký kdy spatřila. Chodila sem a tam a snažila se najít cestu. Před soumrakem se před ní objevil duch v bílém, byl to stejný duch jako předtím, a doprovodil ji do chudého hostince, který patřil hodným lesním lidem. Nějaká jiná panna v bílých šatech vedla královnu dovnitř a znala ji jménem. Dítě bylo uloženo.

Jak víš, že jsem královna? ptala se panna.

My z lesa tyto věci sledujeme, moje královno. Nyní si odpočiň.

Královna u nich zůstala sedm let a byla šťastná se svým dítětem i se svým životem. Její ruce postupně narostly zpátky, nejprve to byly malé, růžové, dětské ruce, potom malé dívčí ruce a konečně se z nich staly ženské ruce.

Během této doby se král vrátil z války a jeho stará matka mu s pláčem povídá: Proč jsi chtěl, abych zabila dva nevinné? Odevzdala mu oči a jazyk.

Po vyslechnutí strašlivého příběhu se král zapotácel a plakal, že nebyl k utišení. Matka viděla jeho žal a řekla mu, že oči a jazyk jsou ze srny a že poslala královnu i dítě do lesa.

Král přísahal, že nebude jíst a pít, že bude putovat, dokud je nenajde. Hledal sedm let. Jeho ruce zčernaly, vousy zplesnivěly jako starý mech, oči měl krvavé a vyhaslé. Během putování nejedl ani nepil, ale síla, jež byla silnější než on sám, mu pomáhala přežít.

Konečně došel k hostinci lesních lidí. Žena v bílém jej pozvala dovnitř a on ulehl, tolik znaven. Žena zakryla jeho tvář závojem a král usnul. Jak tak dýchal dechem nejhlubšího spánku, závoj se mu sesul z tváře. Probudil se a uviděl hezkou ženu a krásné dítě, jak si jej prohlížejí.

Jsem tvoje žena a toto je tvé dítě. Král byl ochoten uvěřit, ale viděl, že žena má ruce. Během mého utrpení mi ruce opět narostly, řekla žena. A panna v bílém přinesla stříbrné ruce z truhly, kde byly pečlivě uschovány. Král vyskočil, objal svoji královnu a své dítě a v lese toho dne panovala obrovská radost.

Všechny duše a obyvatelé hostince měli velikou hostinu. Potom se král s královnou a dítětem vrátili ke staré matce, uspořádali druhou svatbu a měli ještě mnoho dětí, které všechny vyprávěly tento příběh mnoha dalším, kteří zase vypořádali příběh stovkám jiných, stejně jako ty jsi jedním z dalších, kterým vyprávím ten příběh já.

První fáze – špatný obchod

V první fázi příběhu udělá přístupný a chamtivý mlynář špatný obchod s ďáblem. Domníval se, že se obohatí, a příliš pozdě si uvědomuje, že cena bude velmi, velmi vysoká. Myslel si, že mění svoji jabloň za bohatství, a namísto toho dal ďáblu svou dceru.

V archetypální psychologii považujeme všechny popsané kroky v pohádce za popisování aspektů jediné duše ženy. Jako ženy se ve smyslu tohoto příběhu musíme hned na začátku zeptat samy sebe: Jaký špatný obchod činí každá žena?

Přestože můžeme mít v různé dny různé odpovědi, existuje jedna odpověď, jež je v ženských životech stálá. Přestože to nerady připouštíme, nejhorší obchod v našem životě je znovu a znovu ten, který uděláme, vyměníme-li svůj hluboký uvědomělý život za takový, který je mnohem více křehký; vzdáme-li se svých zubů, svých drápů, svého smyslu, své stopy; dáme-li své nespoutané povahy za slib něčeho, co se zdá být bohaté, ale namísto toho je to bezcenné. Stejně jako otec v pohádce uděláme takový špatný obchod, aniž bychom si uvědomily lítost, bolest a zmatek, který nám to přivodí.

Můžeme být chytré a znalé světa, přesto si téměř každá dcera matky, dostane-li alespoň poloviční příležitost, vybere nejprve takový špatný obchod. Uzavření tohoto obchodu je vlastně obrovský a významný paradox. I když se na špatnou volbu lze dívat jako na patologicky sebeničící čin, mnohem častěji se obrátí v předělovou událost, která s sebou nese možnost růstu síly instinktivní povahy. V tomto smyslu, i když dojde ke ztrátě a smutku, je špatný obchod krokem z útesu; podobně jako smrt a narození přivádějí ženy k její divokosti.

Zasvěcení ženy začíná tím špatným obchodem, který učinila tehdy, když ještě nebyla v plně bdělém stavu. Volbou čehokoliv, co se jí zdálo být bohatým, se na oplátku vzdala vlády nad některou nebo nad všemi částmi svého vášnivého, tvůrčího a instinktivního života. Tento ženský psychický spánek je stav podobající se somnambulismu: chodíme, hovoříme, a přesto spíme. Milujeme, pracujeme, ale naše volby hovoří pravdu o našem stavu; ty smyslné, zvědavé, klidné i vzrušující stránky našich povah nejsou plně vědomé.

Takový je stav dcery v pohádce. Na pohled je příjemná, nevinná. Přesto by mohla navěky zametat dvůr za mlýnem – tam a zpátky a znovu a znovu – a nedojít poznání. Její proměna nemá metabolismus.

Příběh tedy začíná neúmyslnou, ale náhlou zradou mladého ženství, zradou nevinnosti.² Dalo by se říci, že otec, který symbolizuje funkci duše, jež nás má ve vnějším světě provázet, je ve skutečnosti nevěšmavý k tomu, jak vnější a vnitřní svět společně fungují. Nemá-li otcovská funkce duše vědomosti o duševních věcech, jsme snadno podvedeni. Otec si neuvědomuje jednu z nejzákladnějších věcí, která vyrovnává duševní svět se světem materialistickým, a tou je to, že mnoho věcí, se kterými se setkáme, není takových, jak se zdají být na první pohled.

Zasvěcení do tohoto druhu poznání je zasvěcením, jež nikdo z nás nechce, i když se nám jej všem dříve či později dostane. Mnoho příběhů – například Kráska a zvíře nebo Modrovous – začíná tím, že otec přivádí dceru v nebezpečí.³ Ale i když otec udělá smrtelnou dohodu, protože neví nic o temné stránce světa či nevědomí, v ženské duši tento strašný moment znamená dramatický začátek; nastupující uvědomění a bystrost.

Žádný citlivý tvor na tomto světě nezůstane navždy nevinným. Aby se nám dařilo, naše vlastní instinktivní povaha nás vede k tomu, abychom čelili věcem, jež jsou jiné, než se zdá na první pohled; vede nás k tomu, abychom se poučili o mnoha stavech bytí, vnímání a poznání. Divoška k nám hovoří různými kanály. Ztráta a zrada jsou první kluzké kroky v dlouhém zasvěcovacím procesu, který nás vede do *la selva subterránea*, podzemního lesa. Tam máme někdy poprvé v životě možnost narážet hlavou do zdí svých vlastních činů a můžeme se naučit jimi projít.

Zatímco se v moderní společnosti ztráta ženské nevinnosti často ignoruje, v podzemním lese je na ženu, která ztrátu nevinnosti prožila, pohlíženo jako na někoho zvláštního; částečně proto, že jí bylo ublíženo, ale hlavně proto, že šla dál, že se snaží porozumět, odhalit vrstvy svého vnímání a opevnění, aby viděla, co se za nimi ukrývá. V tom světě se její ztráta nevinnosti považuje za vstupní rituál.⁴ Je vítáno, že nyní vidí jasněji. Čest je jí vzdávána proto, že se snažila a pokračuje v učení.

Uzavření špatného obchodu nepopisuje pouze psychologii mladých žen, ale žen jakéhokoliv věku, které nejsou zasvěceny nebo jsou zasvěceny do těchto záležitostí pouze částečně. Jak se žena do takového obchodu zaplete? Příběh se otevírá symbolem mlýna a mlynáře. Duše je, stejně jako oni, mlýnem myšlenek; rozkousává myšlenky a rozlamuje je na použitelnou výživu. Čerpá do sebe surový materiál ve formě nápadů, pocitů, myšlenek a vjemů a láme jej způsobem, který je použitelným pro naši výživu.

Tato psychická schopnost se často nazývá jednání. Při jednání procházíme vším surovým materiálem v duši, vším tím, co jsme se naučili, slyšeli, po čem jsme toužili a co jsme během času cítili. Toto vše rozkládáme na části a ptáme se: Jak bych tohle nejlépe využil? Nápady a energie využíváme při plnění svých nejobšednělejších úkolů a k podpoře svého tvůrčího úsilí. Tímto způsobem zůstává žena jak silná, tak živá.

V příběhu však mlýn nemele. Mlynář duše je nezaměstnaný. Znamená to, že se neděje nic se surovým materiálem, který vstupuje do našeho života, a že všechna ta zrnka poznání, která nám jsou vmetena do tváře ze světa a z podsvětí, nedávají smysl. Nemá-li mlynář práci,⁵ duše přestává být vyživována.

Mletí zrna je podobné tvůrčím pohnutkám. Z nějakého důvodu je tvůrčí život ženy v mrtvém bodě. Žena, která cítí, také vnímá, že již neoplývá nápady, že nehoří vynalézavostí, že jemně nemele, aby objevila jádro věcí. Její mlýn mlčí.

Zdá se, že na lidi přichází v určitém období jejich života přirozený spánek. Při vychovávání svých vlastních dětí a při práci se stejnou skupinou nadaných dětí během let jsem sledovala, že tento spánek přichází na děti ve věku asi jedenácti let. Tehdy začínají přesně sledovat, jak jsou na tom v porovnání s ostatními. Během této doby se jim oči zakrývají, a přestože jsou stále v pohybu jako mexické skákající fazole, často umírají terminálním chladem. Ať jsou příliš chladní nebo se chovají příliš dobře, ani v jednom ze stavů nereagují na to, co se děje uvnitř, a spánek postupně zakryje jejich otevřené, reagující povahy.

Představme si také, že během této doby je nám nabízeno něco za nic. Že jsme se nějakým způsobem obrátili k víře, že zůstaneme-li spát, něco z toho pro nás vznikne. Ženy vědí, co tohle znamená.

Vzdá-li se žena svých instinktů, které ji upozorní na správný čas říci ano či ne, vzdá-li se svého náhledu, intuice a dalších divokých rysů, potom se nachází v situacích, které slibovaly zlato, ale místo toho přinášejí žal. Některé ženy opustí své umění kvůli grotesknímu sňatku pro peníze, nebo se vzdají svého životního snu, aby se staly příliš hodnými manželkami, dcerami, dívkami; nebo se vzdají svých opravdových volání proto, aby vedly to, o čem si myslí, že bude přijatelnější, naplněný a zejména zdravější život.

Těmito a dalšími způsoby ztrácíme své instinkty. Namísto toho, aby naše životy byly naplněny možností osvětlení, jsme naopak pokryti jakýmsi zatměním. Naše vnitřní schopnost vidět do povahy věcí a naše vnitřní vidění spí, takže když ďábel zaklepe na dveře, jdeme v polospánku otevřít a pustíme jej dovnitř.

Ďábel symbolizuje temnou stránku duše, dravce, který v této pohádce není rozpoznán. Archetypálně je ďábel zloděj, který potřebuje, chce, vysává světlo. Kdyby mu bylo dáno světlo, to znamená život s možností lásky a tvůrčí činnosti, potom by již ďábel nebyl ďáblem.

V této pohádce je ďábel přítomen, protože jej přitahuje sladké světlo mladé dívky. Její světlo není jakýmkoliv světlem, je to světlo panenské duše, lapené v náměsíčním stavu. Jaké sladké sousto! Její světlo září srdcelomnou krásou, není si však vědoma své ceny. Takové světlo, ať se již jedná o září ženského tvůrčího života, její divoké duše, fyzické krásy, inteligence nebo její šlechetnosti, vždy přitahuje dravce. Takové světlo, o kterém se neví a zůstává nechráněno, je vždy terčem.

Pracovala jsem s jednou ženou, kterou ostatní docela dobře využívali. Dělal to její manžel, děti, matka, otec i cizí lidé. Bylo jí čtyřicet let a ještě se nacházela v tomto stadiu vnitřního vývoje obchod/zrada. Svoji dobrotou, vřelým a radostným hlasem, svými příjemnými způsoby nejen přitahovala ty, kteří ji odebírali žhavé uhlíky, ale před jejím duševním ohněm byl takový dav, že pro ni již nezbylo z jeho tepla nic.

Její špatným obchodem bylo to, že nikdy neřekla ne, aby byla neustále milována. Dravec její vlastní duše jí nabídl zlato ve formě být milována za to, že se

vzdá svých instinktů, říkajících všeho moc škodí. Plně si uvědomila, co sama sobě dělá, když měla sen, ve kterém lezla po kolenou davem lidí a pokoušela se v lese nohou dosáhnout na vzácnou korunu, kterou někdo odhodil do kouta.

Instinktivní vrstva její duše zdůrazňovala, že ztratila suverenitu nad svým vlastním životem a že to bude těžká práce získat ji zpět. Aby získala zpět svoji korunu, musela tato žena přehodnotit svůj čas, své ústupky a svou pozornost, kterou věnovala druhým.

Kvetoucí jabloň symbolizuje v příběhu aspekt krásy žen, stránku naší povahy, která má své kořeny ve světě Divoké Matky, odkud je živena. Strom je archetypálním symbolem individuace; považuje se za nesmrtelný, protože jeho semena žijí dále, kořenový systém poskytuje přístřeší a oživuje, je domovem pro celý stravovací řetěz života. Stejně jako žena má i strom svá období a svoje stadia růstu; má svoji zimu, má své jaro.

V jabloňových sadech na severu nazývají zemědělci své kobyly a fenky psů děvčata a své kvetoucí ovocné stromy paní. Stromy v sadu jsou mladé, nahé ženy jara – říkali jsme jim první vůně. Ze všeho, co nejvíce připomínalo jaro, předčila vůně ovocných květů poblázněné čermáky, skákající kolem, i novou úrodu, která vylézala z půdy jako malé plaménky zeleného ohně.

O jabloních se říkalo: Mladé na jaře mají hořké ovoce; druhá strana, sladká jako led. Znamenalo to, že i jablko má dvojí povahu. V pozdním jaře vypadají pěkně, jsou kulatá a jakoby zamlžená slunečním svitem. K jídlu jsou však ještě příliš kyselá; vstaly by ti i vlasy na hlavě jejich trpkostí! Ale později v sezoně je kousnout do jablka jako rozbít sladký bonbón, plný ovocné šťávy.

Jabloňový strom a panna jsou nezaměnitelné symboly ženského Já a ovoce je symbol výživy a dozrávání našeho poznání tohoto Já. Je-li naše znalost cest naší vlastní duše nedozrálá, nemůžeme z ní být vyživováni, protože poznání ještě nedozrálo. Stejně jako u jablka je i zde zapotřebí času k dozrání; kořeny musí nalézt svoji půdu a musí proběhnout jedna, někdy i několik plodných sezon. Pokud zůstane vnímání panenské duše nezkoušeno, nemůže v našich životech nastat nic víc. Získáme-li však podzemní kořeny, můžeme dozrát, stát se výživnými pro duši, své Já a pro svého ducha.

Ano, kvetoucí jabloňový strom je metaforou úrodnosti. Větší význam však má silně smyslná tvůrčí pohnutka a dozrávání myšlenek a nápadů. Toto všechno je prací *las curanderas* kořenových žen, které žijí hluboko ve strmých útesech a *montañas*, horách nevědomí. Dolují tam v hlubokém nevědomí a svoji práci nám předávají. My opracováváme to, co nám předaly, a výsledkem je plodný oheň, bystré instinkty a hluboké poznání života. Rozvíjíme se a rosteme do hloubky jak ve vnitřním, tak i ve vnějším světě.

Máme zde strom, který symbolizuje nesmírnou divokou a svobodnou povahu v duši ženy, přesto však tato hodnota není duší chápána. Dalo by se říci, že duše

spí a nevnímá široké možnosti v ženské povaze. Mluvíme-li o ženském životě ve vztahu k symbolu stromu, míníme tím kvetoucí ženskou energii, jež nám patří a přichází k nám v cyklech, jež pravidelně odplyne a opět se k nám vrací, jakoby psychické jaro následovalo psychickou zimu. Bez obnovy tohoto kvetoucího impulsu v našich životech naděje není vidět a půda naší mysli a srdce zůstává nehybná. Kvetoucí jabloň je náš hluboký život.

Vidíme zničující devastující podcenění hodnoty duše u mladého, živelného ženství, když otec prohlásí o jabloni: Jistě můžeme vysadit novou. Duše nevidí svou vlastní tvůrčí bohyni, ztělesněnou v kvetoucím stromu. Mladé Já je prodáno, aniž by došlo k uvědomění své ceny nebo své role – posla ke kořenům Divočké Matky. Přesto je to právě tato nedostatečná znalost, která je začátkem zasvěcení k vytrvalosti.

Nezaměstnaný mlynář, kterého nepotkalo mnoho štěstí, začíná porážet stromy. Je to těžká práce, je to dřina. Přesto tato práce symbolizuje široké psychické zdroje, schopnost poskytnout energii pro své úkoly, k rozvíjení svých nápadů, k přinesení jakéhokoliv snu na dosah. Když tedy začíná mlynář kácet, mohli bychom říci, že duše začala svou těžkou práci, aby si dodala světlo a teplo.

Ubohé ego si však stále hledá snadnou cestu. Když ďábel navrhuje, že mlynáře oprostí od těžké práce výměnou za světlo hlubokého ženství, ignorantní mlynář souhlasí. Tímto způsobem si zpečetíme svůj osud. Hluboko, ve studených místech naší mysli jsme odolní a víme, že neexistuje něco takového, jako transformace bez práce. Víme, že budeme muset tím či oním způsobem spálit podklad a potom sedět přímo v popelu toho, o čem jsme si dříve mysleli, že jsme, a odtud pokračovat.

Jiná stránka našich povah, ta část, která touží po otupělosti, doufá, že to tak nebude, že k těžké práci nebude muset dojít, že se stane něco, co přinese opětný spánek. Když se pak dostaví dravec, jsme pro něj již připraveni; při představě, že by něco mohlo jít snadněji, si oddychneme.

Zatratíme-li kácení dřeva, budou namísto toho uřaty ruce duše..., protože bez psychické práce odumírají psychické ruce. Touha po dobrém obchodu místo těžké práce je však tak lidská a běžná, že je spíše úžasné najít živou osobu, která by obchod neuzavřela. Výběr je tak obvyklý, že pokud bychom měli udat příklad za příkladem, kdy ženy nebo muži chtějí přestat kácet a touží po snadnějším životě, čímž své ruce ztrácejí a svůj život již nemají ve své moci, – mohli bychom u toho zůstat velice dlouho.

Žena se například vdá ze špatných důvodů a odděluje se od svého tvůrčího života. Žena má jednu sexuální zálibu, a nutí se do jiné. Žena chce být, jít, dělat něco velkého, a místo toho zůstává doma a počítá špendlíky. Žena chce žít život, ale přitom sbírá pouze jeho malé nitky. Žena patří sama sobě, a přesto dává paži, nohu nebo oko každému milenci, který projde závorou. Žena oplývá vyzařující

tvůrčí silou, a zve své upíří přátele ke skupinovému sání. Žena potřebuje pokračovat ve svém životě a něco uvnitř jí říká: Ne, být chycena znamená být v bezpečí. To je ten dáblův obchod, jenž si neuvědomujeme a který říká: Dám ti tohle, dáš-li mi tamto.

Co tedy mělo být výživným a kvetoucím stromem duše, ztrácí moc, přichází o své květy, ztrácí energii, je prodáno, je nuceno zaprodat svůj potenciál, nechápe obchod, který uzavřelo. Toto celé drama téměř vždy začíná a rozvíjí se mimo vědomí ženy.

Musí být však zdůrazněno, že tímto způsobem začíná každý. V tomto příběhu otec zastupuje vnější světový názor, kolektivní ideál, který nutí ženy k tomu, aby byly spíše uvadlé než bujné. Přesto to není žádná hanba či provinění, jestliže jste se vzdali svých květů. Bezesporu jste za to trpěli. A možná, že jste je prodali na léta, možná desetiletí. Je tu však naděje.

V příběhu matka oznamuje celé duši, co se přihodilo. Říká: Probud' se! Podívej se, co jsi udělal! A každý se probudí tak rychle, až to zabolí.⁶ Přesto je to dobrá zpráva, protože ta slabá matka duše, ta, která kdysi napomohla tomu, aby se rozmělnila a utlumila funkce citění, tak ta si právě uvědomila strašný dosah obchodu. Nyní se bolest ženy stává vědomou. A je-li bolest vědomá, může s ní něco dělat. Může ji použít k poučení, může jí být posílena, může se stát znalou ženou.

Během doby přijdou i lepší zprávy. To, co jsme zaprodali, můžeme požadovat zpět. Může to být vráceno na své správné místo v duši. Uvidíš.

Druhá fáze – Odřezání

Ve druhé fázi klopýtají rodiče domů a pláčí nad vším svým bohatstvím. Za tři roky poté přichází ďábel, aby si odnesl jejich dceru. Vykoupala se a oblékla si bílé šaty. Stojí uvnitř kruhu, který kolem sebe namalovala křídou. Když se ďábel natahuje, aby ji uchvátil, neviditelná síla jím mrští přes dvůr. Nařizuje jí, aby se již nekoupala. Dívka se brzy začíná podobat zvířeti. Slzami však skrání své ruce a ďábel se jí stále nemůže dotknout. Nařizuje otcí utnout dívce ruce, aby na ně nemohla plakat. To je provedeno a končí život, který dívka doposud poznala. Pláče však dál na pahýly paží a ďábel nad ní opět nemá moc a vzdává se.

Dcera si vzhledem k okolnostem vedla velice dobře. Jakmile však projdeme touto fází, jsme otupělí a uvědomujeme si, co se nám stalo, jak jsme podlehli vůli dravce a vystrašeného otce, jak vůbec došlo k tomu, že jsme přišli o ruce.

Duch poté reaguje tak, že se pohne, když se hneme my, že se chce dostat tam, kam se chceme dostat my, že vykročí stejným směrem jako my, ale nepocituje nic. Jsme otupělí, když si uvědomíme, co se přihodilo. Jsme vyděšení splnit svoji část obchodu. Domníváme se, že naše vnitřní rodičovské struktury by měly vždy sle-

dovat, reagovat a chránit kvetoucí duši. Nyní vidíme, co se stane, když tomu tak není.

Minuly tři roky mezi uzavřením obchodu a ďáblovým návratem. Tyto tři roky představují období, kdy si žena plně neuvědomuje skutečnost, že ona sama je tou obětí. Ona je ta oběť za špatný obchod. V mytologii je tříleté období důležitým milníkem, jako tři roky zimy, které předcházely Ragnarok, Soumrak bohů ve skandinávské mytologii. V takovýchto mýtech nastávají tři roky něčeho, pak přichází zkáza a potom se z ruin rodí nový svět míru.⁷

Tento počet let je symbolický pro dobu, kdy žena neví, co se jí přihodí, neví, zda to, čeho se nejvíce obává – úplné zničení –, opravdu nastane. Pohádkový symbol tří se řídí tímto modelem. První pokus není dobrý. Druhý pokus neznamena také ještě nic. A napotřetí, ano, nyní se něco stane.

Brzy bude energie konečně rozvířena, konečně se zvedl dostatečně silný duševní vítr, aby psychickou loď odnesl daleko odtud. Lao-c⁸ říká: Z jednoho jsou dva a ze dvou tři. A ze tří je deset tisíc. Ve chvíli, když se dostaneme k moci tří, to znamená k transformačnímu momentu, atomy poskočí, a kde byla dříve malátnost, tam je nyní pohyb.

Zůstat tři roky bez manžela může být chápáno jako nechat duši v inkubaci, duše, protože by bylo příliš obtížné a rušivé, aby měla nový vztah. Úkolem během těchto tří let je co nejvíce se posílit, využít veškeré psychické rezervy pro sebe, stát se co nejvíce uvědomělým. Znamená to postavit se mimo své utrpení a zjistit, co znamená, jak to s ním je, podle jakých vzorů se řídí, studovat stejným způsobem ostatní, kteří tím vším prošli, a napodobit to, co má pro nás nějaký význam.

Je to tento druh pozorování nepříjemné situace a řešení, které nutí ženu, aby zůstala sama sebou, což je správné, protože jak uvidíme v příběhu dále, úkolem panny je najít ženicha v podsvětí, nikoliv ve vrchním světě. Při zpětném pohledu mohou ženy vidět přípravu na své zasvěcovací klesání, jež trvá dlouhou dobu, někdy i roky, až se potom nakonec a náhle vrhají přes útes do proudu; někdy jsou i postrčeny, ale pouze zřídka vstupují do proudu z útesu půvabně... velice zřídka.

Toto období je někdy charakterizováno nudou. Ženy často o své náladě řeknou, že vlastně ani nevědí, co chtějí, zdali je to práce, milenec, čas, tvořivost. Je těžké se soustředit. Je těžké být produktivní. Neposednost nervů je v tomto duševním vývojovém stadiu typická. Čas pro sebe sama ne příliš daleko od cesty dolů, která nás dovede k okraji, ze kterého potřebujeme spadnout, nebo seskočit.

U tohoto bodu příběhu můžeme zahlédnout fragment staré temné víry. Mladá dívka se koupe, obléká se do bílého, kreslí kolem sebe křídou kruh. Je to rituál staré bohyně: koupat se – očistit se – obléci si bílé šaty při sestupu do země mrtvých – nakreslit kolem sebe kruh kouzelné ochrany – posvátné myšlenky. Toto všechno provádí panna v příběhu v jakémsi stavu transu, jako kdyby přebírala instrukce odněkud mimo čas.

Očekáváme-li něco, o čem si myslíme, že bude znamenat naše zničení, náš konec, nacházíme se v krizovém bodě. To má za následek, že nastražíme uši, abychom slyšeli hlas, přicházející zdaleka, z času předků, hlas, který nám říká, jak zůstat silní, jak si udržet jasného ducha. Jednou jsem v zoufalé situaci snila o hlasu, který říkal: Dotkni se slunce. Po tomto snu jsem každý den, ať jsem šla kamkoliv, přikládala svá záda, chodidla nebo dlaně na místa, kam svítilo slunce – zdi, podlahy, dveře atd. Opřela jsem se a odpočívala na těchto zlatých tvarech. Pro mého ducha byly jako turbíny. Nemohu to vysvětlit, pouze vím, že to tak bylo.

Nasloucháme-li hlasům ve snech, obrazům, příběhům svému umění, těm, co odešli před námi, a jeden druhému, něco nám bude dáno, něco, co je rituální, jakési osobní psychologické rituály, jež poslouží ke zklidnění této fáze procesu.⁹

Jádro příběhu je z doby, kdy se říkalo, že bohyně česala vlasy smrtelným ženám a milovala je. V tomto smyslu potom chápeme, že klesání v tomto příběhu jsou taková, přitahují ženu do dávné minulosti, do linie starověkých matek v podsvětí. To je ten úkol vrátit se mlhou času do míst *La Que Sabé*, která nás očekává. Má nás v podsvětí mnoho naučit, co bude mít obrovskou hodnotu pro naše duše i pro nás ve vnějším světě.

Ve starých náboženstvích znamenalo oblékání do čistého a příprava na smrt imunitu člověka, stával se tak nedosažitelným pro zlo. Umístění ochrany Divoké matky kolem sebe – křídový kruh modliteb – umožňuje, aby náš psychologický sestup pokračoval bez vybočování ze směru, bez toho, aby byla naše vitalita zničena tou dábelskou oponující silou duše.

Jsme zde, oblečení a co nejvíce chráněni, očekávající svůj osud. Panna však pláče, prolévá slzy na své ruce. Když duše poprvé nevědomě pláče, nejsme to schopni vyslyšet, ale zachvátí nás pocit bezmoci. Panna v pláči pokračuje. Její slzy jsou klíčky toho, co ji chrání, toho, co čistí její ránu.

C. S. Lewis napsal o nádobě dětských slz, jejichž jediná kapka hojí jakoukoliv ránu. V mýtech rozpouští slzy ledová srdce. V Kamenném dítěti,¹⁰ příběhu, který jsem převzala z básně od své milované inuitské *madriny*, Mary Uukalat, horké slzy chlapce způsobí, že se rozpůlí studený kámen a vypustí ochraňujícího ducha. V příběhu Mary Culhanová nemůže démon, který uchvátil Mary, vstoupit do žádného domu, kde slzy byly vyplakány opravdovým srdcem; démon je považuje za svěcenou vodu. V historii plnily slzy tři funkce – přivolávaly ducha na pomoc, odpuzovaly ty, kteří by chtěli zasahovat a svazovat upřímnou duši a hojily zranění, která vznikla špatným obchodováním lidí.

V životě ženy je období, kdy pláče a pláče a pláče, a přestože má oporu a pomoc svých milovaných, přesto stále pláče. Něco v tomto pláči udržuje dravce z dosahu, nepřipouští nezdravou touhu či zisk, jež by ji mohly zničit.

Slzy jsou součástí zažívání trhlin v duši, kudy unikala energie. Věc je vážná, ale k nejhoršímu nedojde – naše světlo není ukradeno, protože slzy nás probudí.

Není již možnost usnout, když člověk pláče. Jakýkoliv spánek potom přichází je pouhým odpočinkem pro fyzické tělo.

Někdy žena říká: Nechci již plakat, unavuje mne to, chci přestat. Je to však její duše, která roní slzy, a tyto slzy jsou její ochrana. Musí tedy plakat dále, dokud potřeba ochrany nezmizí. Některé ženy se díví veškeré té vodě, kterou jejich těla při pláči vyprodukují. Nebude to ale trvat věčně; pouze do té doby, než duše ukončí svou moudrou výpověď.

Ďábel se snaží přiblížit k dívce, ale nemůže, protože se vykoukala a plakala. Ďábel přiznává, že je takovou svčenu vodou oslaben a nařizuje, aby se již nekoukala. Má to však spíše opačný účinek.¹¹ Dívka začíná mít zvířecí sílu, vlévá se do ní její divoká přirozenost, která též znamená ochranu. V tomto stadiu, se může stát, že žena má menší nebo žádný zájem o svůj vzhled. Může vypadat jako strašák, a ne jako člověk. Při hloubání nad svojí situací se její dřívější zájmy omezují.

Nuže, říká ďábel, odloupnu-li tvou civilizovanou vrstvu, možná se navždy zmocním tvého života. Dravec má v úmyslu ji ponížít, oslabit ji svými zákazy. Ďábel si myslí, že když se nebude dívka mýt a bude špinavá, snáze se jí zmocní. Dochází však k pravému opaku: protože je špinavá, protože se z ní stala bahenní žena, je milována Divoškou a je jí nezištně chráněna.¹² Zdálo by se, že dravec nechápe, že jeho zákazy ji naopak přibližují k její mocné divoké povaze.

Ďábel se nemůže přiblížit k nespoutanému Já. Je totiž čisté a nakonec zapudí bezohlednou a destruktivní energii. Kombinace čistého Já a čistých slz zabrání přístupu nebezpečí, které si přeje její zkázu, aby mohlo plněji žít.

Dále ďábel nařizuje otcí, aby svojí dceru znetvořil tak, že usekne její ruce. Pokud by otec neuposlechl, ďábel vyhrožuje zabitím celé duše: Všechno zde uhynie, včetně tebe, tvé ženy a všech polí, kam až dohlédneš. Ďáblovým cílem je, aby dcera přišla o ruce, což znamená, aby ztratila psychickou schopnost zachytit se, držet, pomoci sobě nebo ostatním.

Otcovský element duše je nevyzrálý, nemůže si udržet vládu nad tímto intenzivním dravcem, a tak utíná své dceři ruce. Pokouší se prosit o milost pro svou dceru, ale cena je příliš vysoká – zničení celkové tvůrčí síly duše. Dcera je s tímto ponížením svolná, krvavá oběť je podstoupena, což ve starověku znamenalo úplný sestup do podsvětí.

Ztrátou rukou si žena vytváří cestu do *la selva subterranea*, podsvětního zasvěcovacího území. Kdyby se jednalo o řeckou hru, tragický sbor by nyní plakal a nařikal; i když tento čin způsobí, že dívka získává nezměrnou moc, její nevinost byla zavražděna a ve stejné podobě se již nikdy nevrátí zpět.

Stříbrná sekera pochází z jiné archeologické vrstvy starého divokého ženství, ve které stříbro znamená zvláštní barvu duchovního světa a měsíce. Stříbrné sekeře se tak říká proto, že za starých dob bývala vyráběna ze začernalé kované oceli a její

ostří bylo broušeno brouskem, až mělo nakonec jasně stříbrnou barvu. Ve starém minojském náboženství byla sekera bohyně užívána k vyznačení rituální cesty zasvěceného a k označení míst, považovaných za svatá. Od dvou chorvatských vypravěček jsem slyšela, že stará ženská náboženství měla rituál, kdy se malou sekerkou oddělovala pupeční šňůra novorozence, čímž jej osvobozovala z podsvětí, aby mohlo žít na tomto světě.¹³

Stříbro na sekeře je podobné stříbrným rukám, které budou nakonec panně patřit. Jde o poněkud lstivou pasáž, protože se nabízí myšlenka, že odnětí psychických rukou by mohl být rituál. U starých ženských léčících rituálů ve východní a severní Evropě existovala myšlenka ořezání mladého stromku sekerou, aby vyrostl silnější.¹⁴ Kdysi dávno panovala velká úcta k žijícím stromům. Byly ceněny proto, že symbolizovaly schopnost zemřít a vrátit se zpět do života. Lidé si jich vážili, neboť jim poskytovaly životadárné věci, například dřevo pro teplo a vaření, větve na kolébky, hole k chůzi, stěny na příbytky, léky na horečky a mohlo se také na ně lézt a vidět daleko, nebo se v nich skrýt před nepřítelem. Strom byl skutečně velkou divokou matkou.

Ve starověkých ženských náboženstvích tento druh sekery patří bohyni, a ne otci. Posloupnost vyprávění nám napovídá, že otcovo vlastnictví sekery je výsledkem smíchání staré a novější víry, kdy starší byla postupně zmrzačována. Ale bez ohledu na vyblednutí časem a/nebo na nánosy, pokrývající tyto staré myšlenky o ženském zasvěcení, budeme-li se zabývat příběhem jako je tento, lze v něm najít to, co potřebujeme; můžeme dát dohromady mapu, která ukazuje cestu sestupu i cestu zpět nahoru.

Odnětí psychických rukou můžeme chápat téměř stejným způsobem, jako bylo symbolicky chápáno již v dávných dobách. V Asii byla nebeská sekera užívána k odpoutání člověka od nečistého Já. Námět utnutí coby zasvěcení je v našem příběhu centrální. Pokud se v našich současných společnostech musíme vzdát rukou ega, abychom získaly zpět to nespoutané, naše ženské smysly, potom se tak musí stát, abychom se vyhnuly všem bezvýznamným věcem, které máme na dosah, ať již je jimi cokoliv, co nám brání v růstu. Pokud je tomu tak, že ruce musí na chvíli pryč, nuže, ať se tak stane. Nechme je jít.

Otec třímá ten stříbrný nástroj, a přestože má pocit strašné lítosti, je mu dražší jeho vlastní život a život duše všude kolem, i když někteří vypravěči jasně zdůrazňují, že se nejvíce bojí ztráty vlastního života. Chápeme-li otce jako princip uspořádání, jakéhosi vládce vnější či světové duše, potom vidíme, že zjevné Já ženy, její světské, vládnoucí ego, nechce zemřít.

To je naprosto pochopitelné. Při sestupu je to tak vždy. Něco z toho, čím jsme, je přitahováno dolů, jako kdyby to bylo něco pěkného, temného, něco sladce hořkého. Zároveň jsme tím i odpuzováni, kličkujeme psychickými uličkami, silnicemi a dokonce kontinenty, abychom se tomu vyhnuli. Přesto je nám zde ukázáno,

že kvetoucí strom musí podstoupit amputaci. Jediný způsob jak přestat pomýšlení na tuto záležitost je poselství, že někdo, někde na druhé straně duše, na nás čeká, čeká, aby nám pomohl, aby nás vyléčil. A tak to je. Nějaký velký Někdo čeká, aby nás obnovil, aby transformoval to odumřelé a aby ovázal údy, které bolí.

V zemědělské oblasti, kde jsem vyrůstala, se bouřkám a krupobití říkalo řezavé bouře, někdy i žací bouře, protože stínají vše živé kolem: dobytek a někdy i lidi, většinou však plodící rostliny a stromy. Po veliké bouři vylezly celé rodiny ze svých sklepů, skláněly se nad zemí a staraly se, jak by bylo třeba pomoci úrodě, květinám a stromům. Nejmenší děti sbíraly ulámané větvičky plné listů a ovoce. Starší děti podpíraly rostliny, které ještě žily, ale byly ubité k zemi. Přivazovaly je k dřevěným klacíkům a třískám bílými obvazy z hadrů. Dospělí sbírali a pohřbívali to, co bylo neodvratně zničeno.

Jak jsme viděli v příběhu, podobná milující rodina čekala v podsvětí i na bezrukou pannu. V metafoře utnutí rukou vidíme, že z toho něco vzejde. V podsvětí, kdykoliv něco již není schopno žít, vezme se dolů a rozřeže se, aby se využilo nějak jinak. Žena v příběhu není stará ani nemocná, přesto však musí být rozebrána, protože nemůže zůstat ve stavu, v jakém byla předtím. Čekají na ni síly, které pomohou hojit.

Utnutím rukou prohlubuje otec klesání, urychluje *disolutio*, těžkou ztrátu nejdražších hodnot, které znamenají všechno, ztrátu perspektivy, ztrátu obzoru, ztrátu toho, v co člověk věřil a proč tomu věřil. V prvotních rituálech po celém světě za tím určitě tkvěla myšlenka zmatení obyčejné mysli, aby se zasvěcovaným mohlo snáze předložit to mystické.¹⁵

S utnutím rukou se zdůrazňuje důležitost zbytku psychického těla a my víme, že hloupý, vládnoucí otec duše nebude dlouho žít, protože hluboká a zmrzačená žena bude konat svou práci s jeho i bez jeho pomoci či ochrany. A i když se to může na první pohled zdát příšerné, nová podoba jejího těla jí pomůže.

Je to tedy při tomto klesání, kdy přicházíme o své psychické ruce, části těla, jež jsou jako dvě malé lidské bytosti samy o sobě. Za starých časů se prsty přirovnávaly k nohám a pažím a kloub v zápěstí byl srovnáván s hlavou. Tyto bytosti mohou tančit, mohou zpívat. Jednou jsem tleskala do taktu s Renéem Herediou, velkým kytaristou flamenca. Při flamencu hovoří dlaně, vydávají zvuky, jež znamenají slova. Ruce jsou prostě bytosti samy o sobě.

Při studiu jesliček ze středomoří řecké oblasti, si často všimnete, že ruce pastýřů, moudrých mužů nebo i Marie a Josefa jsou všechny vztaženy dlaněmi vzhůru k božskému dítěti, jako kdyby dítě bylo světlem, jež může být obdrženo pokožkou na dlaních. V Mexiku si tohoto lze povšimnout u sochy velké bohyně Guadalupe, která na nás dolů sesílá hojící světlo dlaněmi rukou. Všude v historii se hovoří o moci rukou. V rezervaci Kayenta na Diné (Navahové) je chatrč se starým rudým otiskem ruky vedle dveří, znamená to: Jsme zde v bezpečí.

Jako ženy se dotýkáme mnoha lidí. Víme, že naše dlaň je jakési čidlo. Při objímání, poplácání nebo při pouhém dotyku ramene čteme osobu, které se dotýkáme. Jsme-li jakýmkoliv způsobem spojeni s *La Que Sabé*, víme, co jiná osoba cítí, dotkneme-li se jí dlaněmi. K některým lidem takto přichází informace ve formě obrazů a někdy i slov, které vypovídají o stavu druhých. Člověk by mohl říci, že v rukou se nachází jakýsi radar.

Ruce nejsou jenom přijímače, ale také vysílače. Potřese-me-li něčí rukou, můžeme vyslat zprávu, a často tak i nevědomky činíme tlakem, intenzitou, délkou a teplotou při stisku. Osoby, které vědomě nebo nevědomě zamýšlejí zlo, mají stisky, které jako by chtěly udělat díru do psychického těla toho druhého. Na druhém konci psychologického žebříčku jsou ruce, jež mohou při přiložení na osobu konejšit, uklidnit, odstranit bolest a léčit. Toto jsou stovky let staré znalosti žen, které se předávají z matky na dceru.¹⁶

Dravec duše ví o všech hlubokých tajemstvích, která jsou spojena s rukama. V příliš mnoha částech světa bují dodnes neskutečně patologický způsob nehumánosti spočívající v únosu nevinné osoby a useknutí jejích rukou; oddělení lidského citu, vidění a funkce hojení. Vrah necítí, tudíž si ani nepřeje, aby jeho oběť cítila. To má přesně v úmyslu ďábel, protože neosvobozený aspekt duše necítí a ve své šílené žárlivosti vůči těm, kteří cítí, je hnán až k nenávisti. Tématem mnoha pohádek je zavraždění ženy podříznutím. Ďábel je však více než vrah, mrzačí. Vyžaduje mrzačení, nikoliv dekorační nebo jednoduché zasvěcovací zjizvení, ale takové, jež má navždy ženu učinit neschopnou.

Řekneme-li, že ruce ženy byly utáty, míníme tím, že je jí odňata možnost vlastního pohodlí, okamžitého sebeléčení, že je tak bezmocná něco udělat. Je tedy správné, že během této doby neustále pláčeme. Je to naše jednoduchá a mocná ochrana vůči démonu, který je tak zlý, že nikdo z nás vlastně nemůže pochopit jeho motivy.

V pohádkách se vyskytuje také námět odhozeného předmětu. Hrdinka, která je pronásledována, bere ze svých vlasů hřeben a odhazuje jej za sebe, kde z něj vyroste les stromů tak hustý, že skrz něj není nic vidět. Nebo má hrdinka u sebe malou lahvičku s vodou, odnímá zátku a obsah vylijí při běhu za sebe. Kapky se mění na potopu, která zpomalí pronásledovatele.

V našem příběhu žena roní slzy na své pahýly a ďábel je odháněn jakýmsi silovým polem kolem ní. Nemůže se jí zmocnit, jak měl v úmyslu. Zde jsou slzy tím odhozeným předmětem, tou vodní zdí, která ďábla zadržuje ne proto, že ďábel by byl pohnut či obměkčen slzami – tak to není –, ale protože pravé slzy mají čistotu, která tříští ďáblůvu moc. Toto zjistíme, když pláčeme pro lásku boží, kdy na obzoru již není nic kromě nejčernějších a neuskutečnitelných možností, a přesto nás slzy ochrání před úplným spálením.¹⁷

Dcera musí lkát. Jsem překvapena, jak v dnešní době ženy málo pláčou, a když

se již tak stane, mají pro to spoustu omluv. Trápí mě, když nás hanba nebo nevyužití připravují o tuto přirozenou funkci. Být kvetoucím stromem a být vlhká je nezbytné, jinak se zlomíš. Pláč je dobrý, je to správné. Nevyřeší to sice dilema, ale umožní, aby proces pokračoval, a ne se zhroutil. A nyní ten život panny, jak jej doposud poznala, je pryč a ona jde dolů na další úroveň podsvětí. A my pokračujeme v jejích stopách. Jdeme dále, i když jsme zranitelní a ochrana našeho ega je sloupnuta jako kůra ze stromu. Přesto jsme však silní, protože jsme se naučili mrštit ďáblem přes dvůr.

V tomto období našich životů vidíme, že cokoliv děláme, plány našeho ega se nám vymykají. V našich životech dojde ke změně, k veliké změně, bez ohledu na to, jaké pěkné plány pro nás připravil ten malý temperamentní vůdce-ego. Náš vlastní mocný osud začíná řídit naše životy – nikoliv ten mlýn, nikoliv zametání a nikoliv spaní. Naše životy, jak jsme je doposud poznali, jsou pryč. Toužíme být sami, snad chceme, aby nás nechali o samotě. Nemůžeme již déle spoléhat na otcovskou dominantní společnost; jsme uprostřed učení se o našich skutečných životech. Pokračujeme.

Je to čas, kdy vše, čeho jsme si dříve cenili, ztrácí svůj půvab. Jung nám připomíná výraz, který používal Hérakleitos – *enantiodromia*, což znamená plynout pozadu. Toto plynutí pozadu může být více než regrese do osobního nevědomí, může to být procitěný návrat k platným starým hodnotám, hlubším myšlenkám.¹⁸ Pochopíme-li toto stádium zasvěcení k vytrvalosti jako krok nazpátek, musí to být považováno zároveň za hluboký krok dolů a zpět do království Divošky.

Toto všechno způsobí, že ďábel vezme nohy na ramena a zmizí. I když žena cítí, že ztrácí kontakt, že ztratila svůj obvyklý přístup ke světu, je přesto stále ještě silná ve své čistotě duše, ve své vytrvalé lítosti, a proto to, co ji chtělo původně zničit, odchází.

Je pravda, že psychické tělo ztratilo své vzácné ruce. Zbytek duše bude však tento nedostatek kompenzovat. Ještě stále máme nohy, které znají cestu, duševní mysl, se kterou daleko vidíme, prsa a břicho, kterými cítíme, stejně jako ta exotická a tajemná břišní bohyně Baubo, jež představuje hlubokou instinktivní povahu žen..., a jež také nemá ruce.

S tímto nehmotným a tajuplným tělem jdeme dál. Přicházíme k dalšímu sestupu.

Třetí fáze – Bloudění

Ve třetí fázi otec dceři nabízí, že jí do smrti zajistí blahobyť, ale dcera říká, že půjde vpřed a vydá se osudu. Za ranního rozbřesku, s pažemi ovinutými čistým obvazem, odchází ze života, který dosud znala.

Opět je celá zanedbaná a podobá se zvířeti. Pozdě v noci, vyhladovělá, přichá-

zí k hrušňovému sadu, kde jsou všechny hrušky spočítané.¹⁹ Duch ale vypouští vodní příkop kolem sadu, a zatímco zmatený zahradník přihlíží, mladá žena jí hrušku, která se jí sama nabídla.

Zasvěcení je proces, ve kterém se obracíme ze své přirozené inklinace zůstat nevědomými a rozhodujeme, že ať to stojí cokoli – utrpení, úsilí, vytrvalost –, budeme trvat na vědomém spojení s hlubší myslí, s nespoutaným Já. V pohádce se otec a matka snaží přivést dívku zpět do nevědomého stavu. Zůstaň zde s námi, jsi zraněná, ale můžeme ti pomoci zapomenout. Usne nyní na růžích, když zvítězila nad ďáblem? Půjde do ústraní, bez rukou, zraněná, zaleze do koutku duše, kde o ní bude postaráno do konce života, kde bude dělat pouze to, co se jí řekne?

Ne, ona se nevzdá a nestáhne jako kyselinou zjizvená kráska navždy do tmavé místnosti. Oblékne se, psychicky se co nejvíce obrní a sestoupí o další rameno schodiště dolů, do ještě hlubšího království duše. Stará dominantní část duše nabízí, že ji navždy ochrání a ukryje, ale její instinktivní povaha na to říká ne, protože cítí, že ať se děje cokoli, musí strádat, aby mohla žít plný život.

Rány dívky jsou obvázané do bílého obvazu. Bílá je barva mrtvého území a také barva alchymického *albedo*, zmrtvýchvstání duše z podsvětí. Tato barva je milníkem cyklu sestupu a návratu. Zde na začátku se dívka stává zbloudilcem, což je samo o sobě vzkříšení do nového života a znamená smrt toho starého. Bloudit vyjadřuje velice dobrou volbu.

Ženy se v tomto stadiu začnou cítit jak zoufale, tak zatvrzele a chtějí za každou cenu pokračovat v cestě. A tak opouštějí jeden život pro druhý nebo jednu fázi života pro jinou nebo dokonce jednoho milence pro žádného dalšího, pouze kvůli sobě. Postoupení z dospívajícího věku do mladého ženství, z manželského života do osamělosti, ze středního věku do věku pokročilého, překročení hranice oškli-vosti, vykročení se zraněním, ale s úplně novým systémem hodnot – to je smrt a vzkříšení. Opuštění partnera nebo rodinného hnízda, odhození zastaralých hodnot, být sama sebou a někdy zajet hluboko do divočiny jenom proto, že člověk musí – to všechno jsou poklady sestupu.

Jdeme tedy dolů, do jiného světa, pod jinou oblohu, s neznámou půdou pod nohama. Přesto jdeme a jsme zranitelní, protože se nemáme čeho zachytit, chybí nám poznání – nemáme ruce.

Matka a otec – egoistické a kolektivní aspekty duše, nemají již takovou moc, jakou kdysi měli. Byli potrestáni krví, která byla prolita jejich nedbalou bezohledností. Přestože nabízejí, že dají panně veškeré pohodlí, nemají již nyní moc, aby její život řídili, neboť její osud jí vede, aby žila jako tulačka. Ve smyslu této skutečnosti umírá otec i matka. Jejími novými rodiči jsou vítr a cesta.

Archetyp tuláka konsteluje, to znamená, že z něj vzniká další archetyp: osamělý vlk či vyřazený člověk. Dívka je mimo na pohled šťastných rodin ve vesnicích,

není v teplé místnosti, ale venku v chladu; takový je nyní její život.²⁰ Toto se stává živou metaforou žen na cestě. Nějakým způsobem začneme cítit, že nepatříme k tomu životu kolem nás. Celý ten úžasný cirkus vnějšího světa se kymácí a rozpadá se na prach během našeho dalšího klesání do podsvětí.

Zde se opět setkáváme se starou vírou. I když je dávný příběh o tom, jak Há-dés uchvátil Persefonu a zavlkl ji do podsvětí, dobrým dramatem, daleko starší příběhy, například ten o Ishtarovi a Inanně, zdůrazňují naprostou touhu milovat, jakési zvláštní pouto mezi pannou a králem podsvětí.

V těchto prastarých příbězích nemusí být panna násilím odvečena do podsvětí nějakým temným bohem. Panna ví, že musí jít, ví, že je to součástí božského rituálu. I když je vystrašená, chce se hned od počátku setkat se svým králem, se svým ženichem v podsvětí. Sestoupí tam svou vlastní cestou a je transformována, učí se tam hlubokému poznání a opět vystupuje na vnější svět.

Jak klasický mýtus o Persefoně, tak i jádro příběhu o Bezruké panně jsou zlomky dramatu, které vznikly z celistvějších útvarů, zobrazených ve starých náboženstvích. Co jednou byla touha najít milovaného v podsvětí, se někde v čase proměnilo ve chtíč a uchvácení popsané v pozdějších mýtech.

V období matriarchátů bylo chápáno, že žena je přirozeně vedena do podsvětí, kdy cestou tam i uvnitř jsou jejími průvodci síly hlubokého ženství. Bylo to považováno za součást jejího učení a za úspěch nejvyššího řádu, získala-li znalost vlastní zkušeností. Povaha takového sestupu je archetypálním jádrem jak v pohádce o Bezruké panně, tak i v mýtu o Deméter a Persefoně.

V našem příběhu panna bloudí kolem již podruhé, není umyta a vypadá jako zvíře. Je to ten správný stav při klesání, stav moc se nestarám o světské věci. A jak vidíme, její krása stejně září. Myšlenka být nemytý pochází také ze starodávných rituálů, jejichž vyvrcholením bylo koupání a oblékání nových šatů na důkaz nového nebo obnoveného vztahu s vlastním Já.

Sledujeme, že bezruká panna prošla celým jedním sestupem a transformací – probuzením. V určitých alchymistických příručkách jsou popisována tři stadia, která jsou pro transformaci nezbytná; *nigredo* – černá nebo temná rozměňovací fáze, *rubedo* – rudá nebo obětní fáze a *albedo* – bílá nebo oživující fáze. Obchod s ďáblem byl *nigredo* – tmavnutí; utnutí dívčiny rukou bylo *rubedo* – obětí; opuštění domova v zahalení do bílého bylo *albedo* – nový život. Nyní je jako tulačka vržena opět do stavu *nigredo*. Teď je však to staré Já již pryč a hluboké Já, obnažené Já je tím mocným tulákem.²¹

Panna je teď nejen zanedbaná, ale také hladová. Pokleká před sadem, jako kdyby to byl oltář – a on jím vlastně je, oltář divokých podzemních bohů. Při sestupu k Divošce jsou staré, automatické způsoby naší výživy odstraněny. Věci světa, jež bývaly potravou, ztrácejí svoji chuť. Naše cíle nás již nevzrušují. Naše úspěchy nejsou již zajímavé. Kamkoliv se podíváme ve vrchním světě, není tam pro nás

žádná potrava. Je to tedy jeden z nejčistších zázraků duše, že zůstaneme-li bezmocní, přijde pomoc, a přijde včas.

Zranitelná panna je navštívena poslem duše, duchem v bílém. Duch v bílém odstraňuje překážky, které jí brání ve výživě. Vyprazdňuje vodní příkop upravením stavidla. Vodní příkop má skrytý význam. Podle starých Řeků je v podsvětí řeka jménem Styx, která odděluje území živých od území mrtvých. Její vody jsou naplněny vzpomínkami všech minulých činů mrtvých od počátku času. Mrtví mohou tyto vzpomínky rozluštit a udržovat v pořádku, protože bez materiálního těla mají citlivější vnímání.

Pro živé je však řeka jedem. Pokud nejsou živí doprovázeni přes řeku duchovním průvodcem, utopí se a potopí do jiné úrovně podsvětí, té, jež je jako mlha, a tam budou navěky bloudit. Dante měl svého Vergíliu, Coatlique měla živého hada, který ji doprovodil do ohnivého světa a bezruká panna měla ducha v bílém. Jak vidíš, nejprve žena utíká od nevědomé matky a lakotného otce a potom se nechá vést divokou duší.

V pohádce doprovází duchovní průvodce bezrukou pannu do podzemního království stromů, do královského sadu. To je také pozůstatek starého náboženství. Ve starých náboženstvích jsou nově zasvěcovaným osobám vždy přiděleni duchovní průvodci. Řecké mýty jsou plné odkazů, kdy mladé ženy jsou doprovázeny vlčími ženami nebo lvími ženami či jinými postavami, které slouží jako průvodci. Dokonce i v současných přírodních náboženských rituálech, například Diné (Navahové), jsou tajemné *yeibecheis* zvířecí živly, které doprovázejí zasvěcení i léčící rituály.

A tak se zde dozvídáme, že podsvětí se, stejně jako lidské nevědomí, hemží mnoha neobvyklými jevy, obrazy, archetypy, svody, výhrůžkami, poklady, mučením a zkouškami. Pro zasvěcovací cestu ženy je důležité, aby měla dobrý spirituální cit nebo aby se jí dostalo pomoci průvodce, který tento cit má, aby neupadla do fantasmagorie nevědomí, aby se prostě neztratila v tomto trápení. Jak v příběhu vidíme, je důležitější zůstat při svém hladu a vzít to odtud.

Stejně jako našla Persefona před ní a bohyně života-smrti-životu před Persefonou, najde i tato panna svoji cestu do země, kde jsou kouzelné sady a kde na ni čeká král. Nyní začíná v tomto příběhu staré náboženství zářit se stále větší intenzitou. V řeckých mýtech²² se pnuly dva stromy kolem dveří do podsvětí a Elysium, místo, kam byli posíláni mrtví, kteří byli ctnostní, se skládalo z čeho? – ano, ze sadů.

Elysium je popisováno jako místo věčného dne, odkud se duše mohou zrodit zpět na zem, kdykoliv si přejí. Je to dvojnásr vrchního světa. Může zde dojít k těžkostem, ale jejich význam a poučení, které z nich vyplývá, jsou odlišné od těch ve vrchním světě. Ve vrchním světě se všechno vysvětluje ve světle jednoduchých zisků a ztrát. V podsvětí nebo v jiném světě je vše vysvětlováno ve světle tajemství

skutečného náhledu, správného činu a vývoje k tomu, aby osoba získala intenzivní vnitřní sílu a poznání.

V příběhu se dění nyní soustředí na ovocný strom, který byl za dávných časů nazýván Stromem Života, Stromem Poznání, Stromem Života a Smrti nebo Stromem Vědění. Na rozdíl od stromů, které mají jehličí nebo listí, je ovocný strom stromem štědré potravy, a nejenom pouhé potravy, protože strom má ve svém ovoci i vodu. Voda, základní tekutina růstu a pokračování, je nasávána kořeny, které živí strom kapilárním děním – sítí bilionů buněčných spletek tkání, příliš malých, aby byly vidět – a voda se dostává do ovoce a zaobluje je do krásných tvarů.

Vzhledem k tomu se ovoce považuje za něco, co má duši, z níž vzniká životní síla, a navíc obsahuje určité množství vody, vzduch, půdu, potravu a semeno, které také chutnají božsky. Ženy, které se živí ovocem, vodou a semenem, pocházejících z podzemních lesů, jsou pak psychologicky zaoblené; jejich duše se stávají gravidní a předávají neustálé dozrávání.

Jako nabízí žena dítěti svůj prs, ohýbá i strom v sadu svoji větev, aby dal panně své ovoce. Mateřská šťáva je regenerační. Snědením hrušky se panna vyživuje, ale důležitější je toto: nevědomí, jeho ovoce, se sklání, aby ji nakrmilo. V tomto smyslu dává nevědomí polibek na její rty. Dává jí ochutnat vlastní Já, dech a podstatou jejího vlastního nespoutaného boha, divoké spojení.

Přijetí Marie její příbuznou Alžbětou²³ v Novém zákonu je zřejmě zbytkem tohoto starodávného porozumění mezi ženami. Požehnáno budiž ovoce tvého lůna, říká. V předchozích starých náboženstvích by byla žena, která byla právě zasvěcena a je těhotná poznáním, uvítána zpět do světa živých milým požehláním od svých příbuzných žen.

Pozoruhodným idiomem příběhu je, že během nejtemnějšího období živí duši ženy ženské nevědomí, děložní nevědomí a Příroda. Ženy popisují, že uprostřed svého sestupu jsou v nejtemnější temnotě, dotkne se jich koneček křídla a uleví se jim. Cítí, že vnitřní vyživování začalo, pramen požehnané vody, ženoucí se přes vyschlou zem... odkud vychází, to nevědí. Pramen nevyřeší utrpení, ale spíše dává výživu, když nepřichází nic jiného. Je to mana v poušti. Je to voda z kamenů. Je to potrava z pouhého vzduchu. Zažehná hlad, abychom mohli jít dál. A v tom je jádro věci... jít dál. Pokračovat směrem k našemu osudovému poznání.

Příběh oživuje vzpomínku na velice staré poselství; poselství, že sestup bude žít, i když je temný, i když si člověk myslí, že zabloudil. I uprostřed všeho toho, kdy člověk neví, nevidí a slepě bloudí, existuje Něco, všudypřítomný Někdo, který udržuje krok. Jdeme vlevo, jde vlevo. Jdeme napravo, je hned za námi, podpírá nás, připravuje nám cestu.

Nyní jsme v jiném *nigredo* bloudění, kdy nevíme, co se s námi stane; přesto i v tomto otrhaném stavu jsme přivedeni, abychom pojedli ze Stromu Života. Jíst ze Stromu Života v zemi mrtvých je starodávná metafora oplodnění. Věřilo se, že

duše se v zemi mrtvých může vložit do ovoce nebo jakékoliv jiné jedlé věci, aby jí její budoucí matka mohla pozřít, a duše, ukrytá v ovoci, v ní začíná svoji regeneraci. Zde tedy, téměř uprostřed cesty, dostáváme v hrušce tělo Divoké Matky, jíme to, co se z nás samotných stane.²⁴

Čtvrtá fáze – Nalezení lásky v podsvětí

Nazítří přichází král spočítat své hrušky. Jedna chybí a zahradník objasňuje, co viděl. Včera večer vypustili dva duchové vodní příkop, vstoupili do zahrady za úplňku a jeden bez rukou snědl hrušku, která se mu sama nabídla.

Té noci hlídá král se svým zahradníkem a se svým kouzelníkem, který zná řeč duchů. O půlnoci vychází panna z lesa, místo šatů má špinavé hadry, vlasy rozčuchané, obličej ušmudlaný, má paže bez rukou a vedle ní jde duch.

Jiný strom opět půvabně skloní svoji větev, aby na ni panna dosáhla. Ta se zakusuje do hrušky na konci větve. Kouzelník přistupuje blíž, ne však docela blízko, a ptá se: Jsi z tohoto světa, nebo nejsi z tohoto světa? Panna odvětlí: Byla jsem kdysi ze světa, a přesto nejsem z tohoto světa.

Král se táže kouzelníka: Je to lidská bytost, nebo duch? Kouzelník odpovídá, že panna je obojí. Král k ní pospíchá a vyznává jí svoji oddanost a lásku: Nevzdám se tě. Od tohoto dne budu o tebe pečovat. Vezmou se a on jí nechává vyrobit pár stříbrných rukou.

V podsvětí duše je král zmoudřelým stvořením. Není to pouze jakýkoliv starý král, ale jeden z hlavních hlídačů nevědomí ženy. Dohlíží nad botanikou rostoucí duše – jeho (a jeho matky) sad je bohatý na stromy života a smrti. On patří k rodině nespoutaných bohů. Je schopen podstoupit mnoho, stejně jako panna. A stejně jako ona, má i on před sebou další sestup. O tom však později.

V určitém smyslu by se dalo říci, že sleduje stopy panny. Duše vždy sleduje svůj vlastní proces. To je velice posvátné prohlášení. Znamená to, že pokud bloudíš, existuje ještě druhý – přinejmenším jeden –, kdo je znalý a zkušený a čeká, kdy zaklepeš na dveře, hodiš kamenem, sníš hrušku nebo se prostě objevíš, abys oznámila svůj příchod do podsvětí. Tato milující přítomnost čeká a vyhlíží zbloudilce, který hledá. Ženy o tom velice dobře vědí. Nazývají to malým zábleskem světla nebo viděním, předtuchou či přítomností.

Zahradník, král a kouzelník jsou tři zralá zosobnění archetypálního mužství. Shodují se s ženskou posvátnou trojicí, zosobněnou pannou, matkou a stařenou. V tomto příběhu jsou starodávné tři bohyně, nebo trojjediná bohyně, zastoupeny takto: pannu představuje bezruká žena, matka a stařena jsou obě zastoupeny královou matkou, která vstupuje do příběhu později. Modernizace příběhu se udála tak, že obraz ďábla zosobňuje postava, která ve starověkých zsvěcovacích rituá-

lech žen byla běžně představována stařenou v její dvojí povaze, život dávající i život beroucí. V této pohádce ďábel život pouze bere.

Je pravděpodobné, že tento druh příběhu původně představoval stařenu, která hraje roli iniciátora/původce problémů a dělá věci pro mladou hrdinku obtížnými, aby mohlo dojít k přechodu ze země živých do země mrtvých. A slučuje se i s Jungovou psychologií, teologií a starými náboženstvími, že to Já, v našem případě ta Divoška, zasévá do duše nebezpečí a úskalí proto, aby vehnalo zoufalou ženu zpět ke své přirozenosti, kde by hledala odpovědi a sílu, čímž se vlastně znovu spojuje s velkým divokým Já, a od toho okamžiku s ním co možná nejvíce splyne.

Toto překroucení příběhu svým způsobem překrucuje i naši informaci o starodávných procesech návratu ženy do podsvětí. Vlastně se nás ta záměna stařeny za ďábla v současné situaci až pozoruhodně týká, protože k tomu, abychom objevili starověké způsoby nevědomí, musíme často odrážet ďábla ve formě společenských, rodinných nebo svých vlastních psychických příkazů, které duševní život nespoutaného ženství znehodnocují. V tomto směru pracuje příběh oběma způsoby. Ponechává dostatek kostí ze starého rituálu, takže jej můžeme rekonstruovat, a zároveň nám ukazuje, jak se nás přirozený dravec snaží odříznout od našich vlastních sil, jak se nám snaží odebrat naši duševní práci.

Hlavní zástupci transformace, kteří jsou nyní přítomni v sadu a kteří se objevili na scéně v následujícím pořadí, jsou: panna, duch v bílém, zahradník, král, kouzelník, matka/stařena a ďábel. Tradičně zastupují následující vnitřní psychické síly.

PANNA

Jak jsme poznali, panna zastupuje upřímnou a původně spící duši. Pod jejím jemným zevnějškem však spí bojovnice-hrdinka. Má vytrvalost osamělého vlka. Je schopna vydržet špínu, zradu, bolest, samotu a exil zasvěcovaného. Je schopna bloudit v podsvětí a vrátit se zpět na vrchní svět obohacená. Poslouchá instrukce a následuje směr staré divoké Matky, Divošky, přestože je při prvním sestupu nedokázala zřetelně rozeznat.

DUCH V BÍLÉM

Ve všech v legendách a pohádkách je duch v bílém průvodcem, tím, jenž má vrozené a vznešené znalosti a jenž je na cestě ženy jakýmsi průkopníkem. Mezi některými z mesemondóксе o duchu uvažovalo jako o části starého a drahocenného rozpadlého boha, který je uložen v každé lidské bytosti. Styl oblečení ducha do bílého se těsně vztahuje k nesčetnému množství bohů života-smrti-života z různých kul-

tur, které se všechny oblékaly do zářivě bílého oblečení – La Llorona, Berchta, Hel a tak dále. Nepřímo to vyjadřuje, že duch v bílém je pomocníkem matky/stařeny, která je v archetypální psychologii také bohyní života-smrti-života.

ZAHRADNÍK

Zahradník je kultivátorem duše, tím kdo regeneruje semeno, půdu a kořeny. Je podobný *Kokopelli* u kmenu Hopi, hrbatému duchu, jenž každé jaro přichází do vesnic a oplodňuje jak úrodu, tak ženy. Zahradníkova funkce spočívá v regeneraci. Duše ženy musí neustále vysévat, pěstovat a sklízet novou energii, která nahrazuje to staré a opotřebované. Existuje přirozený úbytek, opotřebení a vyčerpání psychických částí. Je to správné, duše by měla takto fungovat, ale člověk musí mít vypěstovanou energii, která je připravena na doplnění. A to je role zahradníka v psychické práci. Vede v patrnosti potřeby výměny a oživení. Intrapsychicky se jedná o neustálé žití, neustálé rozdávání smrti, o neustálou výměnu myšlenek, představ a energií.

KRÁL

Král²⁵ představuje v podsvětí cennou sbírku vědomostí. Má schopnost vynést vnitřní poznání ven na svět a uvést jej do praxe bez afektovanosti, šeptání či omluv. Král je synem královny/stařeny matky, Stejně jako ona, a zřejmě pod jejím vedením, se zabývá mechanismy vitálních procesů duše: neúspěchem, umíráním a návratem k vědomí. Později v příběhu, kdy bloudí a hledá svoji ztracenou královnu, podstupuje jakýsi druh smrti, která jej z civilizovaného krále transformuje v krále divokého. Svoji královnu nalezne, a tak se zrodí znovu. V psychických termínech to znamená, že staré postoje duše umírají s tím, jak se duše více učí. Staré postoje budou nahrazeny buď novými, nebo obnovenými názory, jež se týkají téměř všeho v životě ženy. V tomto smyslu král představuje obnovu vládnoucích postojů a zákonů v ženské duši.

KOUZELNÍK

Kouzelník,²⁶ kterého král přivádí, aby mu objasnil to, co vidí, představuje přímé kouzlo ženské moci. Takové věci, jako je například upamatování ve zlomku vteřiny, vize, slyšení na velkou vzdálenost, empatická schopnost vidět očima někoho jiného – člověka či zvířete – toto vše patří do instinktivního žensství. Kouzelník se na nich také podílí a tradičně je pomáhá udržovat a projevovat ve vnějším světě. I když kouzelník může být obojího rodu, zde představuje mocnou mužskou postavu, podobnou statečnému pohádkovému bratrovi, který miluje svoji sestru na-

tolik, že udělá vše, aby jí pomohl. Kouzelník vždy překračuje hranice možného. Ve snech a pohádkách se objevuje stejně často jako muž nebo žena. Může být ženou, mužem, zvířetem nebo minerálem – stejně jako stařena, jeho ženský protějšek, která také snadno mění podoby. Ve vědomém životě napomáhá kouzelník schopnostem ženy stát se tím, čím si přeje, a kdykoliv se vidět tak, jak si přeje.

KRÁLOVNA MATKA/STAŘENA

Královna matka/stařena je v tomto příběhu matkou krále. Tato postava ztělesňuje takové věci, jako je plodnost, obrovská moc prohlédnout lsti dravce a schopnost zmírnit kletby. Slovo *fecundity*, plodnost, které zní jako rány bubnu, vysloví-li se nahlas, znamená více než *fertile*, úrodná; znamená rodící ve smyslu rodící půdy. Ona je tou černou půdou, ve které se blýská slída, černé, chlupaté kořeny a veškerý život, který již odešel a proměnil se ve vonící kousky humusu. Slovo *fertility*-úrodnost nese význam semen, vajíček, tvorů, myšlenek. *Fecundity*-plodnost je bazální látka, do které se ukládají semena, kde se připravují, zahřívají, inkubují a ošetřují. To je důvod, proč se stará matka často nazývá svými starými jmény – Matka Prachu, Matka Země, Mam a Ma, protože ona je tím kompostem, kde vznikají myšlenky.

DÁBEL

V této pohádce je dvojí povaha ženské duše, jež ji jednak sužuje a jednak hojí, vyměněna za jedinou postavu, za ďábla. Jak jsme si již všimli dříve, tato postava ďábla představuje přirozeného dravce ženské duše, *contra naturam* – aspekt proti přírodě, který oponuje rozvíjení duše a snaží se ji zahubit. Je to síla, která se oddělila od svého životadárného aspektu. Je to síla, která musí být přemožena a zkrocena. Postava ďábla není stejná jako jiný přirozený zdroj sužování a mučení, který se také odehrává v ženské duši, síla, kterou nazývám změněnou duší. Změněná duše je pozitivní a v ženských snech, pohádkách a mýtech se často objevuje jako stařecká postava, která může měnit svou podobu a která magnetizuje a podněcuje ženu k sestupu, jenž ideálně končí shledáním s jejími nejhlubšími zdroji.

V tomto podzemním sadu tedy vyčkává shromáždění mocných částí duše, jak ženských, tak mužských. Společně tvoří jakési *conjunctio*. Toto slovo pochází z alchymie a znamená vyšší transformační spojení nestejných substancí. Když se tyto protiklady smíchají, výsledkem je aktivování určitých intrapsychických procesů. Chovají se totiž jako pazourek a kámen při křesání ohně. Spojením a tlakem odlišných elementů, obývajících stejný psychický prostor, vzniká duševní energie, náhled a poznání.

Přítomnost tohoto *conjunctia* v našem příběhu signalizuje aktivaci nového cyklu života-smrti-života. Víme tedy, že dojde ke spirituálnímu úmrtí, spirituálnímu sňatku a zrodí se nový život. Tyto faktory předpovídají, co se stane. *Conjunctio* není něco, pro co si člověk dojde a dostane. Získá to pouze těžkou, přetěžkou prací.

Zde tedy jsme ve svých špinavých šatech, kráčíme dolů po cestě, kterou jsme nikdy neviděli, a známky divoké povahy z nás vyzařují víc a víc. Je správné říci, že toto *conjunctio* trvá na úplné revizi toho starého. Ocitneš-li se zde v sadu s těmito rozpoznatelnými psychickými aspekty, neexistuje cesta zpátky – jenom kupředu.

Co ještě více říci k těmto hruškám? Jsou tam pro ty, kteří na své dlouhé podzemní pouti mají hlad. Některé druhy ovoce se tradičně užívají k zobrazení ženského lůna, nejčastěji jsou to hrušky, jablka, fíky a broskve, i když všeobecně jakýkoliv předmět, jenž má vnitřní a vnější formu a ve svém středu semeno, jež může vyrůst v něco živého, například vejce, může zastupovat tuto ženskou vlastnost života v životě. Hrušky zde představují výbuch nového života, semeno nového života.

Ve většině mýtů a pohádek jsou ovocné stromy v moci Velké Matky, staré Divoké Matky, a král a jeho muži jsou jejími pomocníky. Hrušky v sadu jsou spočítané, protože v tomto transformačním procesu je věnována péče všemu. Nic se neděje narychlo. Všechno je zaznamenáno a spočítáno. Stará Divoká Matka ví, kolik má těchto transformačních substancí. Král přichází spočítat hrušky nikoliv ze žárlivého vlastnictví, ale proto, aby zjistil, zda nepřišel do podsvětí za účelem zasněžení někdo nový. Duchovní svět vždy očekává novice a tuláka.

Hruška, která se sklání, aby nakrmila pannu, je jako zvon, vyzvánějící podzemním sadem; přivolává zdroje a síly – krále, kouzelníka, zahradníka a zanedlouho i starou matku; všichni pospíchají nově přichozího uvítat, podepřít jej a pomoci mu.

Svaté postavy nás po celé věky ujišťují a utvrzují v tom, že na otevřené transformační cestě je již pro nás připraveno místo. K tomuto místu jsme osudem naváděni vůní a intuicí. Všichni nakonec dorazíme do králova sadu. Je to jenom správné.

V této epizodě jsou tři mužské vlastnosti ženské duše – zahradník, král a kouzelník – v roli hlídačů, tazatelů a pomocníků na pouti v podsvětí, kde nic není takové, jak se na první pohled zdá. Když se královský aspekt ženské podzemní duše dozví, že došlo ke změně v pořádku sadu, přichází s kouzelníkem duše, který rozumí záležitostem lidského a duchovního světa a který hloubá nad rozdíly mezi psychickým děním ve vědomí a v nevědomí.

Duch tedy opět vypouští vodní příkop. Jak jsme se již dříve zmínili, tento vodní příkop má symbolický význam, podobný Styx, což byla jedovatá řeka, po které byly duše mrtvých převáženy ze země živých do země mrtvých. Nebyla jedova-

tá pro mrtvé, pouze pro živé. Vyvarujme se proto pocitu odpočinku a ukončení, které může lidi svést k domněnce, že spirituální čin nebo dokončení spirituálního cyklu je okamžikem, kdy člověk může přestat a navždy usnout na různých. Vodní příkop je místo odpočinku pro mrtvé, ukončení na konci života, živá žena však nemůže příliš dlouho zůstat nablízku, jinak se stává v duševních cyklech letargickou.²⁷

Kulatým symbolem řeky, vodním příkopem, nás pohádka varuje, že tato voda není ledajaká, ale je určitého druhu. Je to mezní voda, podobná kruhu, který kolem sebe panna nakreslila, aby se k ní nedostal ďábel. Vkročí-li někdo do kruhu, vstupuje nebo překračuje do jiného stavu bytí, jiného stavu uvědomění nebo jeho nedostatku.

Panna zde překračuje stav nevědomí, určený mrtvým. Nesmí se té vody napít, nesmí do ní vkročit, ale musí projít jejím suchým korytem. Protože žena musí při sestupu projít územím mrtvých, je někdy zmatená a domnívá se, že musí navždy zemřít. Ale není tomu tak. Úkolem je projít územím mrtvých jako živý tvor, protože tak se vytváří vědomí.

Tento vodní příkop je tedy velice důležitým symbolem, a skutečnost, že v pohádce duch tento příkop vypouští, nám pomáhá porozumět, co musíme učinit na své vlastní pouti. Nesmíme si lehnout a blaženě usnout nad tím, čeho již bylo dosaženo. Nesmíme ani skočit do řeky a pokoušet se proces urychlit. Existuje smrt s malým s a těž Smrt s velkým S. Ta, kterou duše v tomto procesu cyklů života-smrti-života hledá, je *la muerte por un instante* – prozatímní smrt, nikoliv *La Muerte Eterna* – smrt na dlouhou dobu.

Kouzelník přichází blíž, ale zase ne příliš blízko k duchovi a mladé ženě. Ptá se: Jsi z tohoto světa, nebo nejsi z tohoto světa? A panna, oblečena do špinavého a roztrhaného oblečení *criatury*, bez ega a doprovázena zářícím bílým tělem ducha, říká kouzelníkovi, že je v zemi mrtvých, i když stále patří mezi živé. Byla jsem z toho světa a přesto nejsem z tohoto světa. Když se král táže kouzelníka, zda dívka je lidská bytost nebo duch, kouzelník odpovídá, že dívka je vlastně obojí.

Skrytá odpověď dívky připouští, že patří do země živých, a přesto vstupuje do rytmu života-smrti-života; je tedy lidská bytost při sestupu a zároveň stín svého předchozího já. Může žít dny vrchního světa, ale transformační práce se děje v podsvětí a ona je schopna žít na obou místech, stejně jako *La Que Sabé*, ta, která zná. Vše se tak děje proto, aby si našla svoji cestu, aby pročistila svoji cestu ke skutečnému a nespoutanému já.

Při hloubání nad významem příběhu o bezruké panně se vyskytne několik otázek, které pomohou ženám objasnit jejich pouť v podsvětí. Otázky mohou být zodpovězeny jak individuálně, tak kolektivně. Dotazováním se vytváří světelná síť, která je utkávána při rozmluvách žen mezi sebou; tuto síť vhodí do svého kolektivního vědomí a vyzvednou ji plnou třpytivých, proudících, nehybných, po-

tlačených a dýchajících forem vnitřních životů žen, aby je všechny mohly shlédnout a pracovat s nimi.

Při odpovídání na jednu otázku vyvstane druhá, a abychom se naučili více, zodpovídáme všechny. Uvádím zde některé z otázek. Jak může člověk žít zároveň ve vrchním světě i v podsvětí? Co musí člověk udělat, aby se mohl sám vypravit do podsvětí? Jaké životní okolnosti pomáhají ženám v sestupu? Můžeme si vybrat, zda půjdeme, či zda zůstaneme? Jaká spontánní pomoc přišla během takového období od instinktivní povahy?

Když jsou ženy nebo muži v tomto stavu jakéhosi dvojího občanství, dopouštějí se někdy chyby a domnívají se, že nejlepší by bylo odejít ze světa, opustit světský život s jeho požadavky a nároky, které nejenom volají, ale i neodůvodněně obtěžují. Není to však nejlepší řešení, protože v tomto období je vnější svět pouhým provazem kolem kotníku osoby, která bloudí, pracuje a visí hlavou dolů v podsvětí. Je to rozhodně důležité období, kdy to světské musí hrát svou řádnou roli, aby ovlivnilo napětí jiného světa a snažilo se o rovnováhu, která pomáhá k dobrému konci.

Touláme se tedy svojí cestou a ptáme se sami sebe – ve skutečnosti si mumláme pro sebe: Jsem z tohoto světa, nebo z toho druhého? a odpovídáme si: Patřím do obou. A toto si v průběhu cesty připomínáme. Žena v takovém procesu musí patřit do obou světů. Bloudění takovýmto způsobem pomáhá vyždímat poslední zbytky odporu, poslední záchvěvy pýchy a srovná jakoukoliv námitku, se kterou přijdeme; bloudění takovýmto způsobem je únavné. Tento zvláštní druh únavy však způsobí, že se nakonec zbavíme egoistických obav a ambicí a budeme prostě sledovat, co přijde. Výsledkem je, že pochopení našeho času, stráveného v podzemních lesích, bude hluboké a kompletní.

V příběhu se nabízí druhá hruška, aby pannu nakrmila, a protože král je synem staré Divoké Matky a protože tento sad náleží jí, mladá panna ve skutečnosti ochutnává ovoce tajemství života a smrti. Protože ovoce je základním obrazem cyklů květu, růstu, dozrávání a ubývání, při jeho konzumaci se v zasvěcovaném ztělesňují psychické hodiny, které znají vzory života-smrti-životu a od té doby začnou bít vždy tehdy, když nastane čas, aby se nechala jedna věc zemřít a jiná zrodit.

Jakým způsobem najdeme tuto hrušku? Ponoříme se do tajemna ženství, do cyklů země, hmyzu, zvířat, ptáků, stromů, květin, ročních období, toků řek a jejich vodních hladin, línání a obrůstání novou srstí u zvířat podle ročního období, do cyklů nejasnosti a jasnosti v našich vlastních individuálních procesech, do našich cyklů potřeby a nezájmu v sexualitě, náboženství, vzestupu a klesání.

Jíst hrušku znamená krmit náš hluboký tvůrčí hlad po psaní, malování, sochařství, tkaní, pro to, abychom mohli říci své slovo, abychom mohli povstat, uplatnit naděje a myšlenky a tvůrčí činy, které ještě svět nikdy předtím nespátřil. Je ne-

smírně výživné znovu zaintegrovat do našich životů dávné ženské vzory a principy vrozené citlivostí a cyklů, jež nyní obohacují naše životy.

Toto je skutečná povaha psychického stromu: roste, dává, je využit, ponechává své semeno k obnově; miluje nás. Takové je tajemství života-smrti-životu. Je to vzor, velice starodávný vzor, starší než voda a světlo, neměnný vzor. Jakmile se naučíme znát tyto cykly a jejich symbolická zastoupení, ať již se jedná o hrušku, strom, sad, fáze a věk ženského života, můžeme se spolchnout, že se budou znovu a znovu opakovat, ve stejném cyklu a stejným způsobem: vzor je následující. Ve veškerém umírání je marnost, která se mění na užitek, nalezneme-li tím vším cestu. K jakému dojdeme poznání se ukáže po cestě. U všeho živého přináší ztráta plný zisk. Naším úkolem je tento cyklus života-smrti-životu pochopit, žít tak dobře, jak jen umíme, výt jako šílený pes, když nám to nepůjde – a pokračovat v cestě, protože tam vepředu je ta milující podzemní rodina duše, která nás obejmě a podá nám pomocnou ruku.

Král pomáhá panně lépe žít v podsvětí její práce. A to je dobře, neboť při sestupu se žena někdy necítí jako novic, ale spíše jako ubohá zrůda, která se nešťastnou náhodou ztratila z laboratoře šíleného doktora. Postavy z podsvětí nás však ze své perspektivy vidí jako požehnaný, bojující život. Podle náhledu podsvětí jsme silným plamenem, který bije o tmavé sklo, aby jej rozbil a osvobodil se. A veškeré pomocné síly tam ve spodním domově nás spěchají podpořit.

Ve starých dobách příběhy o ženském sestupu do podsvětí odhalovaly, že se tak dělo za účelem sňatku s králem (v některých rituálech se zdá, že žádný král nebyl, novicka se zřejmě vdala za jakoukoliv existující představu Divošky z podsvětí); zbytky toho vidíme i v tomto příběhu, kdy se král jednou podívá na pannu a okamžitě ji miluje jako svoji vlastní, celým srdcem a bez jakýchkoli pochyb. Považuje ji za svoji vlastní ne navzdory jejímu bezrukému, nespoutanému a bloudícímu stavu, ale právě proto. Příběh o bytosti, která je tak bezmocná, a přesto tolik podporována, pokračuje. I když bloudíme kolem ve špinavém, opuštěném, napůl slepém a bezrukém stavu, veliká síla toho Já nás miluje a má nás v srdci.

Ženy v tomto stavu často pociťují velké vzrušení; vzrušení takového druhu, jaké cítí, potkají-li partnera, který je přesně takový, jakého si vždy přály. Je to podivné období, paradoxní, neboť jsme nad zemí, a přesto pod zemí. Bloudíme, a přesto jsme milovány. Nejsme bohaté, přesto jsme nakrmené. V jungiánské terminologii se tento stav nazývá napětím protikladů, kdy něco z každého konce duše je současně rozvíjeno tak, že to vytváří nové území. Ve Freudově psychologii se to nazývá vidlicové rozvětvení, kdy základní dispozice nebo postoj duše je rozdělen na dvě polarity: černou a bílou, dobrou a špatnou. Mezi vypravěči se tomuto stavu říká *nacio dos vesas*, což znamená dvakrát zrozen. Je to období, kdy díky kouzelnému zdroji dochází k druhému zrození a kde potom duše patří dvěma pokrevním liniím, jedné z fyzického světa a jedné ze světa neviditelného.

Král říká, že ji bude ochraňovat a milovat. Duše je nyní více uvědomělá; dojde ke sňatku, velice zajímavému sňatku mezi živým králem ze země mrtvých a bezrukou ženou ze země živých. Sňatek mezi tak rozdílnými stranami by byl zkouškou i pro nejúžasnější lásku mezi dvěma lidmi. Nicméně tento sňatek je podobný všem těm pikareskním sňatkům v pohádkách, kde se spojují dva svérázné, ale tak odlišné životy. Popelka a princ, žena a medvěd, mladá dívka a měsíc, tulení žena a rybář, pouštní panna a kojot. Duše na sebe bere poznání každé entity. To je význam termínu dvakrát se narodit.

V pohádkových sňatcích, stejně jako v těch ve vrchním světě, může velká láska a spojení mezi odlišnými entitami trvat navěky, nebo pouze do ukončení lekce. V alchymii znamená sňatek dvou protikladů to, že brzy dojde ke smrti a zrození; a my toho budeme v naší pohádce svědky.

Král objednává pro pannu pár duchovních rukou, jež za ní budou v podsvětí jednat. Je to v této fázi, kdy žena získává na své pouti více pohotovosti a šikovnosti; odevzdala se tomu úplně. Vyznat se v podsvětí znamená, že se člověk naučil vyvolat, řídit, utěšit a požádat o pomoc síly toho světa a také ví, jak zahnat jeho nevíтанé aspekty, například ospalost a podobně. Znamená-li symbol ruky ve vrchním světě vnímající radar ve vztahu k ostatním, symbolická ruka podsvětí vidí ve tmě prostorem i časem.

Myšlenka nahrazování chybějících částí těla údy ze stříbra, zlata nebo ze dřeva má dlouhou historii. V pohádkách z Evropy a polárních oblastí je práce se stříbrem umění *homunculi* – trpaslíků, *dverg* – skřítků a díblů, které, když je převedeme do psychologických termínů, jsou těmi základními aspekty ducha, jež žijí hluboko v duši a tam kutají vzácné myšlenky. Tato stvoření jsou malými poslíčky, kteří cestují mezi duševní silou a lidskou bytostí. Věci vyrobené z drahých kovů jsou odnepaměti spojovány s těmito pracovitými, často ale dosti nevrlymi kutálky. Je to další příklad, kdy duše za nás pracuje, i když nejsme vždy na všech pracovištích přítomni.

Jako všechny duchovní věci i stříbrné ruce mají jak svou historii, tak i tajemství. Existuje mnoho mýtů a příběhů o tom, kde kouzelné protézy vznikly, kdo je vytvořil, kdo je nosil, kdo je odlil, vychladil, naleštil a upevnil. Mezi klasickými Řeky je stříbro jedním ze vzácných kovů Hefaistovy kovárny. Jako panna byl i bůh Hefaistos vážně poraněn při dramatu, které se týkalo jeho rodičů. Je pravděpodobné, že Hefaistos a král v pohádce jsou zaměnitelné postavy.

Hefaistos a panna se stříbrnými rukama jsou archetypálně bratr a sestra; oba mají rodiče, kteří si neuvědomují jejich cenu. Když se Hefaistos narodil, jeho otec Zeus požadoval, aby byl dán pryč, a jeho matka, Héra, uposlechla – alespoň do doby, než chlapec vyrostl. Potom jej vrátila na Olymp. Stal se z něj kovář nevídaných schopností. Došlo k hádce mezi Diem a Hérrou, protože Zeus byl žárlivý bůh. Hefaistos se při hádce postavil na stranu matky a Zeus jej svrhl dolů k úpatí hory, kde jej našli z roztříštěnými nohama.

Hefaistos, nyní zmrzačený, se odmítal vzdát a zemřít. Ve své kovárně si vyrobil pár nohou od kolen dolů ze zlata a stříbra. Pokračoval ve vyrábění různých kouzelných věcí a stal se bohem lásky a mystické obrody. Lze o něm říci, že je patronem všech věcí a lidí, kteří jsou jakýmkoliv způsobem zmrzačeni. Chová zvláštní lásku pro ty, kteří se mrzáky již narodí, a pro ty, jejichž srdce a sny jsou zlomeny.

Všem těm podává léky, které vyrábí ve své úžasné kovárně; dává srdce znovu po kouskách dohromady, tou z nejjemnější zlatnickou prací, zmrzačený úd potahuje stříbrným a zlatým povlakem a vkládá do něj kouzelnou funkci, kterou jej odškodňuje za zranění.

Není náhodou, že jednoocí, chromí, tí se zakrnělými údy nebo jinými tělesnými vadami byli vždy vyhledáváni s tím, že mají zvláštní vědomosti. Jejich zranění nebo odlišnost je nutí jít do těch částí duše, které jsou běžně rezervovány pro ty velmi, velmi staré. A dohlíží na ně tento milující umělec duše, Hefaistos. Kdysi vyrobil dvanáct panen, jejichž údy byly ze stříbra a zlata a které chodily a hovořily. Legenda praví, že se do jedné zamiloval a uctivě žádal bohy, aby z ní udělali lidskou bytost, ale to je sám o sobě jiný příběh.

Dostat stříbrné ruce znamená obdržet dovednost rukou ducha – hojivý dotek, schopnost vidět ve tmě, schopnost silného vědění fyzickým vnímáním. Mají v sobě psychickou *médica*, se kterou opatrují, léčí a drží při životě. V tomto stadiu se dívce dostalo dotyku raněného léčitele. Tyto psychické ruce jí pomohou lépe zachytit tajemství podsvětí, budou však také uschovány jako dárek, jakmile svou práci ukončí a opět vystoupí nahoru.

V této části sestupu je typické, že dochází k dosud neznámým léčivým aktům, které přicházejí bez vůle ega a jsou výsledkem získání duchovních rukou, – jde tedy o mystické léčivé síly. Za starých časů tyto mystické schopnosti náležely starým ženám ve vesnicích. Nedostaly je však s prvním šedivým vlasem; byly nashromážděny během těžkých a dlouhých let této práce, práce vytrvalosti. A to je to, co chceme i my.

Můžeme říci, že stříbrné ruce představují obsazení panny do další role. Je tedy korunována, nikoli korunou na hlavě, ale stříbrnými rukama na konci svých paží. Je to její korunovace na královnu podsvětí. Vezměme v úvahu, že v řecké mytologii nebyla Persephone pouze dcerou matky, ale také královnou v zemi mrtvých.

V méně známých příbězích podstupuje Persephone různá utrpení – například tři dny visí na Stromu Světa, aby vykoupila duše, jež nepoznaly dost svého utrpení k prohloubení ducha. Tato ženská *Cristo/Crista* se ozývá v Bezruké panně. Podobnost je dále potvrzena skutečností, že Elysium, kde v podsvětí Persephone žila, znamená jablečná zem – sier je pregalské slovo pro sorb – jablko. Bezruká panna je přímo spojena s kveroucím jabloňovým stromem.

Toto je starověká kryptologie. Když se takto zašifrovaná sdělení naučíme číst,

poznáme, že Persephone z jablečné země, bezruká panna a kvetoucí strom jsou stejnými návštěvníky divočiny. Ve všech vidíme, že pohádky a mýty nám zanechaly mapu k poznání minulosti a cestu, jak postupovat v současné době.

Nyní, na konci čtvrtého úkolu bezruké panny bychom mohli říci, že její práce v podsvětí je dokončena, protože se z ní stala královna života a smrti. Je tou měsíční ženou, která ví, co se děje v noci, a dokonce i slunce se musí převalit kolem ní v podsvětí, aby se obnovilo na další den. Toto však ještě není *lysis*, vyřešení. Jsme teprve v polovině transformace, v místě, kde jsme drženi sice v lásce, ale přesto uvažujeme o pomalém ponoření do další propasti. A tak tedy pokračujeme.

Pátá fáze – Mučení duše

Král odchází do války v dalekém království a žádá svou matku, aby se starala o jeho mladou královnu a aby mu bylo okamžitě zasláno poselství, narodí-li se jeho ženě dítě. Mladá královna porodí krásné děťátko a radostná zpráva je odeslána. Posel však usíná u řeky a objevuje se ďábel, který mění zprávu tak, aby říkala: Královna porodila dítě, které je napůl psem.

Král je vyděšen, přesto posílá zpět poselství, aby v tomto strašném čase královnu milovali a pečovali o ni. Posel opět usíná u řeky, ďábel se objeví znovu a změnil zprávu na slova: Zabijte královnu a její dítě. Stará matka, otřesena tímto požadavkem, posílá posla zpět, aby král zprávu potvrdil. Poslové běhají tam a zpět a pokaždé usínají řeky. Ďáblem změněné zprávy jsou čím dál víc zlé a v poslední stojí: Uschovejte jazyk a oči královny na důkaz, že byla zabita.

Králova matka odmítá zabít krásnou mladou královnu. Namísto ní obětuje svou a uschovává její jazyk a oči. Pomáhá mladé královně uvázat dítě k prsu a zahalující jí říká, že musí utéci, aby si zachránila život. Obě ženy pláčou a líbají se na rozloučenou.

Jako Modrovous, Jason, *hidalgo* v La Lloroně a jiní pohádkoví a mytologičtí manželé/milenci se král ožení a je povolán pryč. Proč tito muži vždy odcházejí tak brzy po svatební noci? Důvodem je v každé pohádce něco jiného, ale ten základní psychický fakt zůstává stejný. Královská energie duše se stahuje a ubývá, aby mohlo dojít k dalšímu kroku v zasvěcovacím procesu ženy; ke zkoušce jejího nově nalezeného psychického postoje. V této pohádce král ženu neopouští, protože jeho matka na ni v jeho nepřítomnosti dohlíží.

Dalším krokem je vytvoření vztahu ženy ke staré Divoké Matce a porod. Dochází ke zkoušce pouta lásky mezi ženou a králem a mezi ženou a starou matkou. Jedna zkouška se týká lásky mezi protiklady, ta druhá má co do činění s láskou k hlubokému ženskému Já.

Odjezd krále je v pohádkách univerzálním námětem. Pociťujeme-li, že podpo-

ra nezmizela, ale je jí méně a není tak blízko, můžeme si být jisti, že se jedná o začátek zkouškového období; bude od nás vyžadováno, abychom se živili pouze duševní pamětí, dokud se milovaná osoba nevrátí. Naše noční sny, zejména ty nejvíce pronikavé, budou na čas naší jedinou láskou.

Uvádím zde některé sny, o kterých ženy vypověděly, že je během této další fáze nejvíce podpořily.

Jedna něžná a oduševnělá žena ve středních letech snila, že spatřila na zemi v hlíně rty, ulehla na zem a ty rty jí něco šeptaly a potom ji nečekaně políbily na tvář.

Jiná upracovaná žena měla zdánlivě jednoduchý sen, že celou noc spala dokonalým spánkem. Když se ze snu probudila, pravila, že se cítila úplně odpočatá, že celé její tělo bylo jako znovuzrozené.

Další žena měla sen, že podstoupila operaci srdce a že operační sál neměl strop, takže světlem při operaci se stalo samo slunce. Cítila, jak se sluneční paprsky dotýkají jejího obnaženého srdce. Slyšela chirurga, který prohlásil, že žádná operace není zapotřebí.

Takovéto sny jsou zkušenosti nespoutané ženské povahy a Divošky, která vše objasňuje. Tyto emocionálně a často i fyzicky hluboké stavy slouží jako zásobárna potravin. Můžeme z nich čerpat, pokud nemáme dostatek jiných duševních živin.

Když král odjíždí za nějakým dobrodružstvím, jeho psychický přínos pro sestup je udržován láskou a pamětí. Panna rozumí, že královský princip podsvětí je jí odevzdán a král se jí nevzdá, jak slíbil před svatbou. V tomto období je často žena naplněna sama sebou, svým Já. Je těhotná, což znamená, že je naplněna zárodkem myšlenky, jaký by její život mohl být, vytrvá-li ve své práci. Je to kouzelné a zmatené období, a protože se jedná o cyklus sestupů, bude ještě následovat další kolo.

V důsledku výbuchu nového života se opět zdá, že se život ženy potácí příliš blízko okraje a znovu skáče přímo do propasti. Tentokrát ji však jako nikdy předtím podporuje láska vnitřního mužství a starého nespoutaného Já.

Spojením krále a královny podsvětí vzniká dítě. Dítě počaté v podsvětí je kouzelné dítě, které má veškerý potenciál spojovaný s podsvětím, například ostrý sluch a vnitřní vnímání, zde se však nachází ve svém *anlage* neboli stavu toho, co bude. V této době mají ženy na pouti úžasné nápady, jež jsou výsledkem nového a mladistvého pohledu a očekávání. Mezi velmi mladými lidmi může být toto tak běžné jako nalezení nových zájmů a nových přátel. Pro starší ženy to může znamenat dočista tragikomické zjevení rozvodu, přestavby celého života a na míru ušitého štěstí až navěky.

Duchovní dítě nutí usedlé ženy šplhat do Alp ve věku čtyřiceti pěti let. Duchovní dítě přiměje ženu zapomenout na svůj život plný leštění podlah, a namísto toho se přihlásit na univerzitu. Je to právě to spirituální dítě, které způsobí, že

ženy, jež dosud žily v bezpečí, vyrazí na otevřené cesty, prohýbajíce se pod tíhou ruksaku.

Dát život, porodit, je psychickým ekvivalentem pro stát se sám sebou, celistvým Já, což znamená nerozdělenou duší. Před tímto zrodem nového života v podsvětí si žena pravděpodobně myslí, že všechny části a osobnosti v ní jsou nějakí tuláci, kteří vstupují a vystupují z jejího života. Po porodu v podsvětí žena poznává, že cokoliv se jí dotkne, je její součástí. Někdy je velice obtížné provádět toto rozlišování všech aspektů duše, zejména jedná-li se o tendence a pohnutky, které nás odpuzují. Výzva milovat své nehezke aspekty je stejně velkým úsilím, jaké kdy nějaká hrdinka podstoupila.

Někdy se obáváme toho, že budeme-li identifikovat více než jedno Já v duši, bude to znamenat, že jsme psychotičtí. I když je pravda, že lidé s psychotickou vadou prožívají také mnoho Já a identifikují se zcela zřetelně s nimi nebo proti nim, osoba, která nemá psychotickou vadu, udržuje všechna svá své vnitřní Já rozumným způsobem. Když je dobře využíváme, rosteme a prospíváme. Pro většinu žen je mateřství a výchova vnitřních Já tvůrčí prací, cestou poznání, a nikoliv důvodem ke ztrátě odvahy.

Bezruká žena tedy očekává, že bude mít dítě, nějaké nové, divoké Já. Tělo se v těhotenství chová podle svého. Nový život se zachycuje, dělí, nabývá. Žena v tomto stadiu psychického procesu může vstoupit do dalšího *enantiodromia*, psychického stavu, ve kterém vše to, co mělo dříve hodnotu, není již tolik cenné, a navíc, může být zaměněno za novou, extrémní touhu po podivných a neobvyklých jevech, zkušenostech a snahách.

Pro některé ženy například sňatek znamenal všechno a konec všemu. V *enantiodromii* však chtějí být osvobozené; manželství je špatné, je to nesmysl, manželství je nudné scheisse – hovno. Zaměň slovo manželství za slova milenec, práce, tělo, umění, život a volba a můžeš přitom sledovat rozpoložení své mysli.

A potom jsou tu ty touhy. Ó já! Žena může toužit, aby byla blízko vody nebo ležela na břiše, rváří v trávě, a dýchala tu divokou vůni. Může se vydat vstříc větru. Nebo bude chtít něco zasadit, vyplít, vytrhnout ze země. Nebo bude muset hníst těsto a péci, těsto až po lokty.

Nebo bude muset vyrazit do hor, skákat po kamenech, zkoušet ozvěnu. Může též potřebovat hodiny hvězdných nocí, kdy hvězdy jsou jako pudr, rozsypaný na černé mramorové podlaze. Může mít pocit, že zemře, nebude-li tančit nahá v bouřce, sedět v naprostém tichu, vrátit se domů celá od inkoustu, od barev, od slzí, od měsíce.

Nové Já je na cestě. Naše vnitřní životy, takové, jaké jsme znali, stojí před změnou. Neznamená to, že bychom měli odhodit ty dobré a zejména ty podpůrné aspekty našich životů při jakémsi bláznivém úklidu; nicméně to znamená, že při sestupu vrchní svět a ideály vyblednou a na nějaký čas budeme neklidní a nespo-

kojení, protože spokojenost a naplnění ve vnitřní realitě jsou teprve v procesu zrodu.

To, po čem hladovíme, nemůže být nikdy uspokojeno partnerem, zaměstnáním, penězi, novým tím či oním. To, po čem hladovíme, je z jiného světa, ze světa, který udržuje naše životy. A toto dítě-Já, které očekáváme, přichází právě tímto způsobem – čekáním. Jak plyne čas našich životů a práce v podsvětí, dítě se vyvíjí a bude zrozeno. Ve většině případů ženské sny tento zrod předpovědí; ženy doslova sní o novém dítěti, novém domově a novém životě.

Nyní zůstávají králova matka a mladá královna spolu. Králova matka je – hádej kdo? – stará *La Que Sabé*. Zná cesty toho všeho. Matka královna zastupuje v nevědomí žen jak mateřství Deméter, tak starobu Hekate²⁸ v nevědomí žen.²⁹

Tato ženská alchymie panny, matky a *la curandera* – léčitelky se ozývá ve vztahu mezi bezrukou ženou a matkou krále. Jsou podobnými psychickými rovnicemi. Přestože je králova matka v tomto příběhu trochu neúplná, jako panna na počátku příběhu se svým rituálem bílých šatů a křídovým kruhem, jak uvidíme, stará matka také zná své starodávne rituály.

Jakmile se dítě-Já narodí, stará matka královna posílá králi zprávu o dítěti mladé královny. Posel se zdá být docela normální, jakmile se však přiblíží k řece, začíná být stále více ospalý, usíná a ďábel zase vyskakuje ven. Je to náповěda, která oznamuje, že při dalším úkolu v podsvětí dojde opět k nějaké duševní výzvě.

V řeckých mýtech se v podsvětí nalézá řeka jménem Léthé, a pít z ní znamená zapomenout vše, co bylo řečeno a vykonáno. Psychologicky to znamená usnout ve svém vlastním životě. Běžec, který má umožnit komunikaci mezi těmito dvěma hlavními komponenty nové duše, se ještě nedokáže postavit proti destruktivním a svádíivým silám v duši. Komunikační funkce duše se stává ospalou, uléhá, usíná a zapomíná.

A hádej, kdo je vždy nablízku a číhá na svoji příležitost? Přece ten starý stopař žen, hladový ďábel. Podle slova ďábel vidíme, jak byl příběh obalen současnějším náboženským materiálem. Posel, proud a spánek přinášející zapomnění poukazuje na to, že staré náboženství je vespod, pouze o jednu vrstvu níže.

Toto byl archetyp sestupu od počátku věků a my tento nekonečný systém následujeme. Máme za sebou historii hrůzyplných úkolů. Shlédlí jsme horký dech Smrti. Byli jsme stateční v děsivých lesích, nebáli jsme se krácejících stromů, kořenů, o které jsme zakopávali, mlhy, která nás oslepovala. Jsme psychičtí hrdinové s kufrem plným medailí. A kdo nás teď může obviňovat? Chceme odpočívat. Odpočinek si zasloužíme, prožili jsme toho moc. A tak ulehne. U hezkého potůčku. Posvátný proces není zapomenut, jenom... jenom... no, chtěli bychom si pouze odpočinout, jenom na chvíli, víš, zavřeme oči jenom na minutku...

A než si to vůbec uvědomíme, vyskočí ďábel a změní poselství, které hovoří o lásce a oslavě, na jiné, odporné. Ďábel představuje psychické podráždění, které

nás týrá a ironicky se pošklebuje: Vrátila ses ke svým starým způsobům nevinnosti a naivity, když jsi teď milována? Nyní, když jsi porodila? Ty si myslíš, že zkouška je již za tebou, ty hloupá ženo?

A protože jsme blízko Léthé, spíme dál. Je to chyba, kterou dělají všechny ženy – ne jednou, ale mnohokrát. Zapomínáme pamatovat na ďábla. Poselství je změněno z triumfálního: Královna porodila krásné dítě, na pomluvu: Královna porodila napůl psa. V podobné verzi příběhu je zaměněná zpráva ještě více zřetelná: Královna porodila napůl psa, protože se pářila v lese s netvorem.

Obraz netvora není náhodný; ve skutečnosti se jedná o úžasný pozůstatek starého náboženství Evropy a Asie, kult soustřeďující se kolem uctívané tříhlavé bohyně. Tříhlavé bohyně jsou zastoupeny postavami Hekate, baby Jagy, Matky Holle, Berchty, Artemis a dalšími. Každá z nich se objevila nebo měla úzký vztah s těmito zvířaty.

Ve starších náboženstvích zachovávaly tyto postavy a jiná ženská božstva ženské zasvěcovací tradice a učily ženy všem etapám života, počínaje pannou přes matku až ke stařeně. Porodit napůl psa je degradace starodávných divokých bohyně, jejichž instinktivní povahy se považovaly za svaté. Novější víra se pokoušela pospinit posvátné významy trojitých bohyně nařčením, že ačkoliv svaté, pářily se se zvířaty a podněcovaly své následníky, aby činili totéž.

A právě tehdy byl archetyp Divošky potlačen a zahrabán hluboko pod zem; to nespoutané v ženách se nezačalo pouze ztrácet, ale muselo se o něm hovořit jen šeptem a na tajných místech. V mnoha případech musely ženy, které starou Divošku Matku milovaly, dávat pozor na své životy. Nakonec poznání vycházelo na povrch pouze pohádkami, folklorem, stavy transu a nočními sny. A díky bože za to.

Zatímco v Modrovousovi jsme se dozvěděli o přirozeném dravci to, že odnímá ženě myšlenky, pocity a činy, zde v Bezruké panně studujeme mnohem jemnější, ale nesmírně mocný aspekt dravce, takový, kterému musíme čelit v našich duších, ale čelíme mu denně stále více i v našich vnějších životech.

Bezruká panna odhaluje, jakou má dravec schopnost překroutit lidské vnímání a vitální chápání, které potřebujeme k vývoji morální důstojnosti, vizionářského rozhledu a reakcí v našich životech a ve světě. V Modrovousovi nenechá dravec nikoho žít. V Bezruké panně ďábel život ponechává, ale snaží se zabránit tomu, aby se žena znovu spojila s hlubokým poznáním instinktivní povahy, umožňující bezděčnou přesnost vnímání a jednání.

Když tedy ďábel zamění ve zkazce poselství, může to být v jistém smyslu považováno za skutečné zaznamenání vlastní historické události, takové, která je obzvláště důležitá pro ženy v jejich psychické práci sestupu a uvědomění. Pozoruhodné je, že mnoho aspektů společnosti (čímž je míněn kolektivní a dominantní systém víry skupiny nebo osob, žijících natolik blízko, aby ovlivňovaly jedna druhou) stále jedná jako ďábel ve vztahu k ženské vnitřní práci, osobnímu životu

a jejím psychickým procesům. Odříznutím jednoho, zablokováním druhého, odseknutím kořene zde a uzavřením otvoru tam, ten ďábel ve společnosti a dravec uvnitř zapříčiní, že generace žen jsou vystrašené, přesto však bloudí kolem bez nejmenší nápovědy o příčinách své vlastní ztrátě divoké povahy, která by jim vše odhalila.

I když je pravda, že dravec má chuť na oběť, která je nějakým způsobem duševně hladová, duševně osamělá nebo nějakým jiným způsobem zbavená síly, pohádky nám ukazují, že dravec je také přitahován k vědomí, reformě, osvobození a čerstvě nabyté svobodě. Jakmile se o něčem takovém dozví, je na místě.

Nespočetné množství příběhů poukazuje na dravce; jedná se jak o pohádky, tak o mýty, například o řecké Andromedě a aztécké Malinche. Používané pomůcky jsou očerňování protagonisty, zneuctující jazyk, slepá odsuzování, zákazy a neodpovídající tresty. To jsou způsoby, kterými dravec mění životadárná poselství mezi duší a duchem na smrt rozdávající zprávy, které rozbíjejí naše srdce, způsobují hanbu, a co je ještě podstatnější, brání nám ve správném jednání.

Můžeme uvést mnoho příkladů ze společenského života o tom, jak dravec formuje myšlenky a pocity, aby mohl ukradnout ženské světlo. Nejzářivějším příkladem ztráty přirozeného vnímání je generace žen,³⁰ jejichž matky porušily tradici učení, přípravy a uvítání svých dcer do nejzákladnějšího fyzického aspektu být ženou, do menstruace. V naší společnosti a v mnoha dalších změnil ďábel poselství tak, že první krev a veškeré následující cykly krve začaly být obklopeny ponížením, a nikoli divem. Způsobilo to, že miliony mladých žen ztratily představu úžasného těla, které dostaly, a namísto toho se obávaly, že umírají, že jsou nemocné nebo že je trestá Bůh. Společnost a jednotlivci ve společnosti převzali ďáblu překroucenou zprávu, aniž by ji prošetřili, a předali ji s velkým afektem, čímž proměnili období zvýšeného vnímání ženy, jak sexuálního, tak emocionálního, na období hanby a trestu.

Jak můžeme v příběhu sledovat, napadne-li dravec společnost, jednotlivci v této společnosti musí použít lstivý náhled, musí číst mezi řádky a musí si držet své vlastní místo, aby nebyli smeteni drzími, přesto však vzrušujícími nároky dravce.

Když dravec vystrčí drápy a divoká duše na to není připravena, ekonomické, sociální, emocionální a náboženské struktury společnosti začínají postupně narušovat ty nejdůležitější zdroje jak v duši, tak ve vnějším světě. Přirozené cykly vyhladoví do nepřirozených tvarů, jsou rozervány nemoudrým užíváním, nebo jsou usmrceny. Hodnota toho, co je nespoutané a vizionářské, je degradována a dochází k temným spekulacím o tom, jak nebezpečná je ve skutečnosti ta instinktivní povaha. Nepřirozené a bolestivé metody pak nahrazují ten přístup, který by mohl být považován za ohleduplný a moudrý.

Ale nezáleží na tom, jak moc ďábel lže a snaží se změnit krásná poselství o opravdovém životě ženy, na poselství o životě duchovně otevřeném, žárlivém

unavujícím králova matka vidí, co se skutečně děje, a odmítá svou dceru obětovat. V současné terminologii nebude dceru umlčovat, nebude ji varovat před tím, aby vyslovila svoji pravdu, nebude ji podporovat v tom, aby předstírala, že je méně proto, aby mohla manipulovat více. Tato divoká postava matky z podsvětí riskuje dravcovu pomstu, když sleduje směr, o kterém ví, že je nejmoudřejší. S dravcem se neutká, ale přelstí jej. Nevzdává se. Zná to, co je integrální, ví, co pomůže ženě vzkvétat, na první pohled pozná dravce a ví, jak na něj. I když jsme v nesnázích kvůli těm nejvíce překrouceným společenským nebo psychickým zprávám, i když je dravec na svobodě ve společnosti nebo v naší duši, přesto i tak můžeme stále slyšet její nezaměnitelné rady a postupovat podle nich.

To je to, co se ženy naučí, když se dostanou dolů, do nespoutané a instinktivní povahy, když projdou cestou hlubokého zsvěcení a rozvoje vědomí. Dostává se jim uschopnění, protože jejich vidění, slyšení, bytí je nespoutané. Ženy se naučí dravce hledat namísto toho, aby se mu vyhýbaly, ignorovaly jej, nebo se k němu chovaly hezky. Naučí se trikům, převlekům a způsobům, které dravec používá. Naučí se číst mezi řádky ve zprávách, příkazech, očekáváních nebo zvycích, které byly z pravdivých překroucené na manipulativní. Ať již pak dravec útočí z naší vlastní duše nebo ze společnosti kolem nás, jsme bystří a schopni se s ním utkat tvář v tvář a vykonat to, co je zapotřebí.

Ďábel v příběhu symbolizuje cokoliv, co znehodnocuje porozumění hlubokým ženským procesům. Víš, nemusí to být zrovna Torquemada,³¹ kdo pronásleduje duše žen. Mohou být také štvány dobrou vůlí nových, ale nepřírozených zvyků, které, pokud zajdou příliš daleko, okrádají ženu o její nespoutanou povahu a schopnost urvášet duši. Žena nemusí žít tak, jako kdyby se narodila v roce 1000 před naším letopočtem. Přesto je to staré poznání poznáním univerzálním, je nekonečným a nesmrtelným poučením, které bude stejně tak důležité za pět tisíc let, jako je důležité dnes a jak bylo důležité před pěti tisíci lety. Je to prapůvodní poznání a takovýto druh poznání je časově neomezený. Je dobré si zapamatovat, že dravec je také časově neomezený.

V úplně jiném smyslu je ten zaměňovatel zpráv ta přirozená a zároveň protikladná síla existující v duši přirozeným oponentem nového dítěte Já. Protože musíme reagovat tím, že s ním budeme buď bojovat, nebo jej uvedeme do rovnováhy, paradoxně nás ta samotná bitva neuvěřitelně posílí. Při naší osobní psychické práci dostáváme překroucené zprávy od ďábla neustále. Jsem dobrý; nejsem tak dobrý. Moje práce je práce hluboká; moje práce je hloupá. Mám výsledky; nehýbám se z místa. Jsem statečný; jsem zbabělec. Leccos už vím; měl bych se za sebe stydět. Přinejmenším je to matoucí.

Králova matka tedy obětuje srnu místo mladé královny. V duši, stejně jako ve společnosti jako takové, existuje podivný psychický žert. Ďábel se objevuje nejen tehdy, jsou-li lidé hladoví a strádající, ale někdy i tehdy, došlo-li ke krásné událos-

ti, v tomto případě se jednalo o narození krásného nového dítěte. Dravec je zde opět přitahován světlem. A jaké je větší světlo nežli nový život?

V duši se nalézají i jiné tendence k přetvářce a překroucení, které také usilují o ponížení či poskvrnění toho nového. V ženském procesu poznání podsvětí je nezvratnou skutečností, že zrodí-li se něco krásného, povstane i něco mizerného, i když třeba jen na krátkou chvíli, a to mizerné bude žárlivé, nebude mít pochopení nebo dá najevo své opovržení. Nové dítě bude ponižováno, nazváno ošklivým nebo zatraceno. Zrod nového způsobuje komplexy, z psychického území povstanou jak negativní matka a negativní otec, tak i další záporná stvoření, jež se přinejmenším pokusí ostře kritizovat nový řád, ale mohou se třeba i snažit připravit o život a ducha ženu a jejího nového potomka, myšlenku, život nebo sen.

Je to stejný scénář jako u starověkých bohů Krona a Urana a také Dia, kteří se vždy pokoušeli sníst či zapudit svého potomka z jakéhosi temného strachu, že děti získají jejich následnictví. V Jungově terminologii by se tato destruktivní síla nazývala komplexem, organizovaným souborem pocitů a myšlenek v duši, který si ego neuvědomuje, a komplex proto může s námi manipulovat více méně podle svého. V psychoanalytickém prostředí je lékem proti bujení komplexu uvědomění si svých vlastních nedostatků a darů.

Ve Freudově terminologii by se o této destruktivní síle dalo říci, že vzniká z temného, nejasného a nekonečného psychického území, kde jako na vrakovišti a slepé od nedostatku světla žijí všechny zapomenuté, potlačené a nepěkné myšlenky, pohnutky a jednání. V tomto psychoanalytickém prostředí se rozřešení dostavuje při vzpomínce na původní myšlenky a pohnutky, jejich přivedení do vědomí, popsání, pojmenování a zapamatování, a tímto způsobem je jim odejmuta jejich síla.

Podle některých příběhů z Islandu je touto magickou destruktivní silou v duši Brak ledový muž. Existuje pradávňý příběh, ve kterém je spáchána dokonalá vražda. Ledový muž Brak zavraždí lidskou ženu, která nechce opěťovat jeho náklonnost. Zabíjí ji rampouchem, který má tvar bodáku. Rampouch, stejně jako muž, taje na slunci příštího dne a není tedy žádná zbraň, jež by vraha usvědčila. A z vraha nezbylo také nic.

Postava temného ledového muže ze světa mýtů nese stejné tajemství objevení se a zmizení jako komplexy v lidské duši a připomíná podobný způsob jednání jako ďábel v této pohádce o bezruké ženě. Proto je zjevení ďábla pro toho, kdo je zasvěcován, tolik zavádějící. Podobně jako ledový muž i ďábel přichází odnikud, provede svou vraždu a potom zmizí, rozplyne se v nic, nenechav po sobě žádnou stopu.

Tento příběh nám však nechává vynikající nápovědu: cítíš-li, že jsi ztratil svoje poslání, svoji energii, jsi-li zmaten, trochu mimo, potom hledej ďábla, útočníka duše, ve svojí vlastní duši. Nemůžeš-li jej zahlédnout, uslyšet nebo chytit při činu,

měj na paměti, že pracuje, a hlavně zůstaň vzhůru – bez ohledu na to, jak budeš unavený, ospalý, bez ohledu na to, jak moc bys chtěl zavřít oči ke své skutečné práci.

Má-li žena skutečně ďábelský komplex, vypadá to následovně. Klidně si vykračuje, jde jí to, stará se o své záležitosti a z ničeho nic – bum! vyskakují ďábel a veškerá její dobrá práce ztrácí energii, začne pokulhávat, kašlat, kašle stále více, až nakonec upadne. To, co bychom mohli nazývat ďábelským komplexem, používá hlas ega, napadá vlastní tvůrčí schopnost, myšlenky a sny. V pohádce vystupuje jako výsměch či zlehčování ženské zkušenosti ze světa a podsvětí, pokouší se oddělit to přirozené *conjunctio* racionálního a tajemného. Ďábel lže a říká, že čas ženy v podsvětí vyprodukoval zvíře, když ve skutečnosti bylo jeho produktem krásné dítě.

Když různí svatí psali o tom, jak vedli boj pro uchování víry ke svému Bohu, že celou noc na ně útočil ďábel, který jim pátil uši slovy, jež měla oslabit jejich rozhodnutí, oči jim vylézaly z důlků nad vidinami strašných duchů, a vůbec, vlekl jejich duši přes rozbité sklo, potom tito svatí hovořili o stejném fenoménu vyskakujícím ďáblu. Toto psychické napadení má oslabit tvoji víru nejen v sebe, ale i ve velmi pečlivou a jemnou práci, kterou v nevědomí vykonáváš.

Chce to silnou víru v tomto období pokračovat, my však musíme, a tak pokračujeme. Král, královna a matka krále, veškeré elementy duše táhnou jedním směrem, naším směrem, musíme tedy s nimi vytrvat. V tomto bodě se jedná o práci, která vede k cestě k domovu. Byla by velká škoda a bylo by to dokonce ještě bolestivější ji nyní opustit.

Král našich duší oplývá statností. Při první ráně se neohne. Neschoulí se před nenávistí a trestajícím osudem, jak ďábel doufá. Král, který tolik miluje svoji manželku, je šokován překroucenou zprávou, ale posílá zpět poselství, ve kterém říká, aby v jeho nepřítomnosti pečovali o královnu a jejich dítě. Je to zkouška naší vnitřní jistoty... mohou dvě síly zůstat spojené, i když jedna nebo druhá se ukazuje jako ohavná a opovržená? Může jeden stát při druhém za jakýchkoliv okolností? Může spojení pokračovat, i když bylo s úspěchem zasazeno semeno pochyb? Doposud je odpověď ano. Zkouška, zda může dojít ke sňatku trvalé lásky mezi nespoutaným podsvětím a pozemskou duší, probíhá a probíhá účinně.

Při cestě zpět na zámek posel opět usíná u řeky a ďábel zaměňuje královo poselství na slova: Zabijte královnu. Zde dravec doufá, že se duše zpolarizuje a zabije sama sebe, protože odmítne jeden svůj celý aspekt, ten podstatný, ten nově probuzený, tu znalou ženu.

Králova matka je touto zprávou vyděšena a dochází k mnoha poselstvím mezi ní a králem, kdy každé z nich se snaží ujasnit zprávu toho druhého, dokud ďábel nakonec nezmění poselství natolik, že říká: Zabijte královnu a na důkaz toho uschovte její oči a jazyk.

Máme zde již ženu, která se nemá ve světě čeho zachytit, nemá ruce, protože ďábel je nařídil utnout. Nyní požaduje další amputace. Nyní chce, aby nemohla vidět pravdu a říci pravdu. Je to silný ďábel a to, co požaduje, námi řádně otřese. A to tížilo ženy odnepaměti. Chce po ženě, aby uposlechla těchto příkazů: Nehleď na život takový, jaký je. Nechápej cykly života a smrti. Neusiluj o naplnění svých tužeb. Nemluv o všech těchto divokých věcech.

Stará Divoká Matka, zosobněná královou matkou, se při ďábových příkazech rozhněvá a říká: Požaduješ příliš. Ona jednoduše odmítne. Ženě se ozývá hlas duše: To je příliš. To nemohu, nebudu tolerovat. Výsledkem duchovní zkušenosti v tomto zasvěcení vytrvalosti bude to, že duše začne jednat chytřeji.

Stará Divoká Matka by si mohla vyhrnout sukně, osedlat koně a vyrazit na cestu, aby našla svého syna a zjistila, jaká posedlost jej ovládla, že si přeje zavraždit svou milou královnu a její prvorozené dítě, ale neučiní tak. Místo toho posílá mladou zasvěcovanou dívku podle starého obyčeje pryč, na ještě další iniciační místo do lesů. V některých rituálech bylo zasvěcovací místo v jeskyni nebo v horách, ale v podsvětí, kde převažuje symbolika stromů, je tímto místem nejčastěji les.

Snaž se porozumět tomu, co to znamená. Vyslání ženy na další iniciační místo by bylo stejně přirozeným sledem událostí, i kdyby ďábel nevskočil a nezaměnil poselství. V sestupu se nachází několik zasvěcovacích míst; jedno po druhém a všechna dohromady mají své vlastní lekce a pomoc. Dalo by se říci, že ďábel ve skutečnosti zajišťuje, že pocítíme nutnost vstát a spěchat na další místo.

Pamatuj, že po porodu nastává přirozené období, kdy se na ženu pohlíží jako by byla z podsvětí. Je zaprášena jeho prachem, postříkaná jeho vodou, při porodních bolestech¹² shlédla tajemství života a smrti, bolesti a radosti. Na nějaký čas tedy není zde, ale spíše je tam. Znovu se vynořit trvá nějaký čas.

Panna je jako žena po porodu. Povstává z podsvětní porodní židle, kde dala život novým myšlenkám, novému náhledu na život. Nyní je zahalena, dítě má u prsu a pokračuje dál. Ve verzi Bezruké panny od bratří Grimmů je novorozencem chlapec se jménem Lítostivý. Ve vírách bohyně je však toto dítě, narozené z dobrodružství ženy s králem podsvětí, nazýváno Radost.

Zde je vidět další stopa starého náboženství. Když se narodí nové Já ženy, králova matka ji posílá na dlouhé zasvěcování, které ji, jak uvidíme, poučí o cyklech života ženy s konečnou platností.

Stará Divoká Matka dává ženě dvojí požehnání; přivazuje kojence k plnému prsu matky, aby to dítě Já mohlo být živeno za každých okolností. Potom v tradici starých kultů bohyně zahaluje ženu do závojů, které jsou hlavním oděvem bohyně na posvátné pouti, kdy se nepřeje být poznána nebo zrazována od svého záměru. V Řecku ukazuje nespočetné množství soch a reliéfů, jak je zasvěcovaná osoba halena do závojů a očekává další krok v zasvěcení.

Co znamená tento symbol závoje? Značí rozdíl mezi skrýváním a maskováním. Tento symbol znamená také zachovávat soukromí, nechat si pro sebe, neodhalovat svoji tajemnou povahu. Týká se zachování sexuální přitažlivosti a mysteria nespoutané povahy.

Někdy máme problémy udržet svoji novou životní energii v transformačním hrnci do té doby, než nám z toho něco vyplyne. Musíme si ji nechat pro sebe a nesmíme ji všechnu dát pryč komukoliv, kdo se zamane o ni žádat, nebo ji věnovat jakékoliv nahodilé inspiraci, jež nás posedne a jež bude říkat, že by bylo dobré hrnec převrhnout a vyprázdnit naši nejjemnější oduševnělost do úst jiných nebo na zem.

Přehození závoje přes něco zmocňuje jeho jednání nebo cítění. Mezi ženami je to všeobecně známá skutečnost. Moje babička používala frázi: závojování mísy. Znamenalo to přehodit bílou látku přes vypracované těsto v míse, aby chléb vykynul. Závoj na chleba a závoj na duši slouží stejnému účelu. Při sestupu dochází v duších žen k silnému kynutí. Probíhá mocná fermentace. Být pod závojem zvyšuje pronikavý mystický náhled. Za závojem vypadají všichni lidé jako mlhavé bytosti, veškeré události a všechny předměty mají barvy jako při soumraku nebo ve snu.

V šedesátých letech se ženy zahalovaly svými vlasy. Nechávaly si je růst velmi dlouhé a nosily je jako záclonu, jako způsob zahalit si svoji tvář, jako kdyby byl svět příliš otevřený, příliš obnažený, jako kdyby je jejich vlasy dokázaly oddělit a chránit jejich jemná Já. Existuje středoevropský tanec se závoji a také muslimské ženy v současné době nosí závoje. Východoindické ženy nosí závoje jako samozřejmost a totéž platí i o afrických ženách.

Když jsem se tak porozhlédla po světě, pocítila jsem trochu lítosti pro moderní ženy, které nepoužívají závoje. Protože být volnou ženou a používat závoj podle své libosti znamená mít moc Tajemné Ženy. Uzřít takovou ženu se závojem je mocný zážitek.

Spatřila jsem jednou výjev, při kterém mi vzrušení pro závoj zůstalo na celý život. Byla to moje sestřenice Eva, připravující se na svatbu. Já, bylo mi asi osm let, jsem seděla na jejím cestovním kufru, můj věneček družičky byl již celý na stranu, jeden z kroužků na noze byl nahoře a druhý se utápěl v botě. Eva si oblékla dlouhé bílé, saténové šaty se čtyřiceti malými, saténem potaženými knoflíčky na zádech, potom si vzala dlouhé, bílé, saténové rukavice, každou s deseti saténem potaženými knoflíčky. Přehodila si dlouhý závoj přes obličej a ramena. Moje teta Tereza celý závoj načechrala, šeptajíc k Bohu, aby vše učinil dokonalým. Můj strýc Sebestyen se zastavil ve dveřích v úžasu, neboť Eva již nebyla smrtelnicí. Byla bohyně. Za závojem se její oči zdály být stříbrné, její vlasy jaksi světélkovaly; její ústa vypadala jako rudý květ. Byla pouze za sebe sama, uzavřená a mocná a z nějakého důvodu byla prostě mimo dosah.

Někdo říká, že panenská blána je závojem. Druzí praví, že závoj je iluze. A všichni mají pravdu. Je však více. A přestože se závoj používal ke skrytí krásy před chtíčem ostatních, je to ironicky také nástroj *femme fatale*. Mít na sobě určitý druh závoje, v určitou dobu, s určitým milencem a s určitým pohledem znamená vypouštět intenzivní a kouřový erotimin, který způsobuje skutečnou zástavu dechu. V ženské psychologii je závoj symbolem pro ženskou schopnost vzít na sebe jakoukoliv přítomnost nebo bytí, které si přejí.

Žena se závojem má ohromující duchovnost. Vyvolává takový úžas, že všichni, které potká, se pozastaví, tak zaskočení božstvím jejího zjevení, že ji musejí nechat být. Žena v pohádce se na pouť vybaví závojem, čímž je nedotknutelná. Nikdo by si bez jejího souhlasu nedovolil závoj pozvednout. Po veškerých útocích ďábla je opět chráněna. Ženy také procházejí touto transformací. Když jsou v tomto závojovém stavu, rozumní lidé vědí, že nesmí rušit jejich psychický prostor.

Po všech těch falešných zprávách v duši jsme i my chráněny jakýmsi nadřazeným zmoudřením, jakousi přepychovou a vyživující samotou, která vznikla v našem vztahu se starou Divokou Matkou. Jsme opět na cestě, ale chráněny. Závojem jsme předurčeny být těmi, kdo patří Divošce. Jsme její, a přestože nejsme nedosažitelné, jistým způsobem jsme chráněny před úplným ponořením do světského života.

Zábavy vrchního světa nás neoslňují. Bloudíme, abychom našly místo, domov v nevědomí. Jako se o stromech v květu říká, že mají krásné závoje, jsme nyní my i panna kvetoucími jabloňovými stromy v pohybu a hledáme les, do kterého patříme.

Zabití vysoké zvěře bylo kdysi oživovacím rituálem, který byl řízen starou ženou, jako je králova matka, protože ta byla tou určenou znalkyní cyklů života a smrti. V obětování srny spatřujeme více stop starého náboženství. Obětování vysoké zvěře byl starobylý rituál, který znamenal uvolnění jeho něžné, ale poutající energie.

Jako ženy v sestupu bylo i toto posvátné zvíře známo jako otužilé a přežívající studené a nejzoufalejší zimy. Vysoká zvěř se považovala za plně schopnou shánět si krmení, množit se a žít přirozenými cykly přírody. Je pravděpodobné, že účastníci takového rituálu patřili do klanu a že myšlenka oběti měla poučit zasvěcované o smrti a zároveň do nich měla vložit vlastnosti divokého tvora samotného.

Opět je zde oběť – dvojité *rubedo*, ve skutečnosti krvavá oběť. Nejprve dochází k obětování srny, posvátného zvířete zasvěceného pokrevní linii Divošky. Ve starodávném rituálu zabít vysokou zvěř mimo cyklus znamenalo znesvěcení staré Divoké Matky. Zabíjení tvorů je nebezpečná práce, protože různé druhy entit cestují ve zvířecí podobě. Zabít zvíře mimo cyklus se považovalo za ohrožení jemné rovnováhy přírody a za takový čin, jehož potrestání bude dosahovat mýtických parametrů.

Důležitější však je, že obětí byla jedna z matek – srna, která představovala ženské tělo poznání. Konzumací masa takového tvora a nošením jeho kůže pro zahřátí a na důkaz členství v klanu se člověk stal tím tvorem. Toto byl odnepaměti posvátným rituálem. Uschovávat oči, uši, paroží a různé vnitřnosti znamenalo obdržet sílu, symbolizovanou jejich různými funkcemi: dalekozrakost, vnímání na dálku, rychlý pohyb, otužilé tělo, hlas ke svolávání vlastního druhu a podobně.

Ke druhému *rubedo* dochází, když je žena oddělena od staré hodné matky a krále. Toto je období, kdy si máme zapamatovat, že musíme vytrvat ve spirituální výživě, i když jsme odděleny od těch sil, jež nás v minulosti držely při životě. Nemůžeme setrvat navždy v extázi dokonalého spojení. Pro většinu z nás to není cesta. Naším úkolem je spíše v určitém bodě odvyknout těmto silám, a přesto s nimi zůstat ve vědomém spojení a přistoupit k dalšímu úkolu.

Je pravda, že se můžeme fixovat na obzvláště příjemný aspekt psychického spojení a usilovat o to, abychom v něm zůstali navždy, abychom navždy sáli to posvátné prso. To neznamena, že výživa je destruktivní. Právě naopak, výživa je na pouti absolutně nezbytná a musíme ji mít dostatečné množství. Pokud jí nemáme dostatečné množství, potom ten, kdo hledá, ztratí energii, upadne do deprese a pomalu se vytrácí. Zůstaneme-li na oblíbeném místě v duši, například pouze u krásy, pouze u nadšení, individuace se zpomaluje. Pravdou je, že ty posvátné síly, které nalezneme ve své vlastní duši, musí být jednou opuštěny, alespoň dočasně, aby mohlo dojít k další fázi procesu.

Jako v příběhu, kdy se dvě ženy se slzami v očích políbí na rozloučenou, musíme se i my rozloučit se vzácnými vnitřními silami, které nám nezměrně pomohly. Potom s naším novým dítětem, Já, u srdce a prsu vykročíme na cestu. Panna je opět na cestě, putuje směrem k hlubokým lesům ve víře, že něco vzejde z té velké dvorany stromů, něco, co dává duši nasměrování.

Šestá fáze – Království Divošky

Mladá královna přichází do největšího, nejdivočejšího lesa, jaký kdy spatřila. Žádná cesta není viditelná. Bloudí a hledá, jak se z lesa dostat. Téměř za tmy ji ten samý duch, který jí pomohl u vodního příkopu, zavede do chudého hostince k hodným lidem. Žena v bílém ji pozve dál a zná její jméno. Když se jí mladá královna zeptá, jak je možné, že zná její jméno, žena v bílém odvětlí: My, jež jsme z lesa, sledujeme tyto záležitosti, má královno.

Královna tedy zůstává sedm let v lesním hostinci a je šťastná se svým dítětem a se svým životem. Ruce jí postupně dorůstají zpátky, nejprve jako malé dětské ruce, potom jako malé dívčí ruce a nakonec jako ruce ženy.

Přestože je tato epizoda v příběhu zastoupena pouze stručně, je ve skutečnosti

časově nejdelší a úkol je v ní doveden k úspěšnému konci. Žena opět bloudila a přichází domů na sedm let – sice odloučena od svého manžela, ale jinak prožívající obohacení a obnovu.

Její stav vyvolal znovu soucit ducha v bílém – nyní jejího ducha, který ji provází, – a ten ji odvádí do jejího domova v lese. Taková je ta nekonečně milosrdná povaha hluboké duše během poutě ženy. Vždy se nachází další a další pomocník. Tento duch, který ji vede a chrání, pochází ze staré Divoké Matky a jako takový je instinktivní duší, jež vždy ví, co přijde dál a co bude potom.

Tento veliký, divoký les, který žena nalézá, je archetypálním a posvátným zasvěcovacím územím. Je jako *Leuce*, divoký les starověkých Řeků, o kterém se říkalo, že roste v podsvětí a že je plný posvátných a prastarých stromů, plný divokých i ochočených netvorů. A právě zde žena nachází na sedm let klid. Protože se jedná o zemi stromů a protože ona sama je symbolizována kvetoucím jabloňovým stromem, jde konečně o její domovinu, místo, kde její vášnivá a kvetoucí duše znovu nabývá svých kořenů.

A kdo je ta žena v hlubokém lese, která vede hostinec? Stejně jako duch, oděný do zářivě bílého šatu, je i ona jedním aspektem staré tříhlavé bohyně, a pokud by zde byly uvedeny všechny fáze původního příběhu, v hostinci by se také v té či oné podobě nacházela laskavě-nepřátelská stařena. Tato pasáž příběhu však byla ztracena, podobně jako rukopis, ze kterého bylo vytrženo několik stránek. Chybějící pasáž byla možná původně potlačena během jedné z těch bouří, které zuřily mezi zastánci víry staré a novějšího náboženské víry. Avšak i to, co zůstalo, je silné. Voda v příběhu není jenom hluboká, ale je i průzračná.

Vidíme dvě ženy, které se během sedmiletého období navzájem poznají. Duch v bílém je jako telepatická baba Jaga ve Vasilise, která je představitelkou staré Divoké Matky. I když Jaga Vasilisu nikdy předtím neviděla, říká jí: Ach ano, znám tvoje lidi. Stejně tak i tento ženský duch, jež se stará o hostinec v lesích, mladou královnu již zná, protože také pochází z té posvátné Jedné, která ví všechno.

Příběh se opět významně lomí. Přesné úkoly a poučení z těch sedmi let nejsou uvedeny, kromě zmínky, že byla poklidná a oživující. Mohli bychom sice říci, že příběh se zlomil kvůli tomu, že učení starého náboženství, jež je podtextem tohoto příběhu, se tradičně udržovalo v tajnosti, tudíž se v příběhu neuvádí, ale je mnohem pravděpodobnější, že existuje dalších sedm aspektů, úkolů nebo epizod patřící k této pohádce a každý se vztahuje k jednomu z roků, které žena v lese poučení strávila. Drž se však pevně, nezapomeň, že v duši se nic neztratí.

Můžeme si připomenout a oživit všechno, co se během těch sedmi let událo, z malých úlomků, které nám poskytují další zdroje, týkající se ženského zasvěcení. Zasvěcení ženy je archetypem a přestože archetyp má mnoho variací, jeho jádro zůstává neměnné. Zde je tedy to, co o zasvěcení známe z jiných pohádek a mýtů.

Žena zůstává sedm let, protože se jedná o určité období v životě ženy. Sedmička je číslo shodné s cykly měsíce, a je také číslem posvátného času: sedm dní stvoření světa, sedm dní v týdnu a podobně. Za těchto mystických moudrostí je jedna daleko významnější.

Život ženy je rozdělen do fází, kdy každá z nich trvá sedm let. Sedmileté období představuje určitou sadu zkušeností a poučení. Tyto fáze lze chápat jako období dospělého vývoje, mohou však být lépe pochopeny jako spirituální stadia vývoje, jež nemusí nezbytně odpovídat chronologickému věku ženy, i když někdy tomu tak je.

Od počátku věků byly životy žen rozděleny do fází, jež měly co do činění s měsíčními silami jejich těl. Následnost fyzického, spirituálního, emocionálního a tvůrčího života ženy je užitečná z toho důvodu, že žena má možnost spolupracovat a připravit se na to, co přijde. A to, co přijde, je v rukou instinktivní Divošky. Ona vždy ví. Průběhem času, jak odpadaly staré zasvěcovací rituály, bylo také ukrýváno poučení pro mladé ženy od žen starších, které se týkalo těchto vrozených ženských stadií.

Pozorování ženského neklidu, toužení, změn a růstu, založené na zkušenostech, přináší tyto staré modely fází hlubokého ženského života zpět na světlo. I když můžeme fázím dát specifické názvy, jsou to všechno cykly dokončení, stárnutí, umírání a nového života. Sedm let, které tráví žena v lese, jí učí detaily a dramata, které se k těmto fázím váží. Máme zde sedmileté cykly, kterými žena prochází celý život. Každý z nich má své rituály a své úkoly. Je na nás, abychom je naplnily.

Věk a stadia ženského života nám ukazují jak cestu k cíli, tak možnosti svého vlastního zakořenění. Když například podle následujícího schématu budeme žít tak dlouho, abychom vstoupili na psychické místo mlhavých bytostí, místo, kde veškeré myšlenky jsou nové jako zítřek a staré jako počátek věků, získáme ještě jiný způsob vidění a budeme objevovat a uskutečňovat úkoly vědomí ještě z této perspektivy.

Následující metafory jsou jen fragmenty. Budou-li nám však dány dostatečně sdílné metafory, můžeme potom z toho, co je známé, a z toho, co vnímáme z dávného poznání, najít pro sebe nové náhledy, které jsou jak božské, tak logické právě nyní a právě dnes. Tyto metafory jsou založené na podložených zkušenostech a pozorováních, na vývojové psychologii a také na určitých zkušenostech, nalezených v mýtech, které všechny obsahují mnoho starých stop lidské psychologie.

Tyto fáze neznamenaají, že se automaticky dosadí k chronologickému věku, protože některé ženy v osmdesáti jsou stále ve vývojovém stádiu mladého panenství, některé ženy ve čtyřiceti se nacházejí v psychickém světě mlhavých bytostí a některé dvacetileté jsou bitvami tak zjizvené, jako letité stařeny. Věk zde není míněn jako hierarchický; jednoduše patří k ženskému vědomí a k obohacení je-

jich duševních životů. Každá věková skupina představuje změnu přístupu, změnu v úkolech a změnu v hodnotách.

- 0 – 7 věk těla a snění, socializace, přesto má v sobě obrazotvornost;
- 7 – 14 věk oddělování i splétání dohromady;
- 14 – 21 věk nového těla (mladé panenství), smyslnost se odhaluje, přesto je chráněna;
- 21 – 28 věk nového světa (nového života), zkoumání světů;
- 28 – 35 věk matky, vědomost o mateřské péči o druhé i o sebe;
- 35 – 42 věk hledání, mateřská péče o sebe, hledání sebe;
- 42 – 49 raný věk stařeny, nalezení toho dalekého tábořiště, dodávání odvahy ostatním;
- 49 – 56 věk podsvětí, poznání světů a rituálů;
- 56 – 63 věk volby, výběr svého světa a práce, jež má být ještě vykonána;
- 63 – 70 věk hlídačky, poskytování všeho, co se člověk naučil;
- 70 – 77 věk omlazování, více babství;
- 77 – 84 věk mlhavých bytostí, hledání většího v malém;
- 84 – 91 věk tkaní rudou nití, porozumění tkanině života;
- 91 – 98 nadzemský-éterický věk, méně k mluvení, více k bytí;
- 98 – 105 věk pneuma, dechu;
- 105 + věk nekonečnosti.

U mnoha žen první polovina těchto fází ženského poznání, řekneme asi do čtyřicítky, jasně inklinuje od realizace bytí těla instinktivního dítěte k tělesnému poznání hluboké matky. Ve druhém kole fází se však tělo téměř výhradně stává vnitřně vnímavým a žena se stává stále více subtilní.

Jak žena těmito cykly prochází, její vrstvy obrany, ochrany a hustoty se stávají stále více průsvitné, až samotná její duše začne prosvítat.

Čím jsme starší, tím více s úžasem vnímáme a sledujeme pohyb duše uvnitř toho těla-duše..

Sedmička je tedy číslo zasvěcení. V psychologii archetypů jsou doslova tucty odkazů k symbolu sedmičky. Jeden z nich, který považují za velice cenný jako pomoc ženám při rozlišování úkolů, které mají před sebou, a k označení místa, kde se právě v podzemním lese nalézají, pochází z dávných vlastností, přiřčených sedmi smyslům. O těchto symbolických vlastnostech se věřilo, že patří všem lidem, a zdá se, že zavedly zasvěcení do duše metaforami a vlastním tělesným systémem.

Podle starověké nauky léčení u Nahuů smysly zastupují aspekty duše nebo vnitřního svatého těla a musí se na nich pracovat a rozvíjet je. Celá věc je příliš obsáhlá, abych ji zde rozvíjela, ale říká se, že existuje sedm smyslů, čili sedm úkolových oblastí; oduševnění – oživení, citění, řeč, chuť, zrak, sluch a čich.

O každém smyslu se říkalo, že je pod vlivem nebeské energie. Abychom to nyní převedli na zem, mohou ženy, které pracují ve skupině, o těchto věcech mluvit, mohou je popisovat, zkoumat a probírat je s použitím následujících metafor ze stejného rituálu, což jim pomůže nahlédnout do tajemství smyslů: oheň oživuje a oduševňuje, zem poskytuje cítění, voda dává řeč, vzduch dává chuť, mlha dává zrak, květiny sluch a jižní vítr poskytuje čich.

Můj pocit je silný z malého útržku, který zbyl ze starého zsvěcovacího rituálu v této části pohádky; jedná se hlavně o fázi sedm let, což pro mě znamená, že na stadia celého života ženy a na takové věci, jako je například sedm smyslů a další cykly a události, jež jsou tradičně číslovány sedmičkou, byla přivedena pozornost a že byly vmíchány do rituálu zsvěcovaného ze starých dob. Jeden starý vypravěčský fragment, který mě velice inspiruje, pochází od Cratynany, staré a milované švábské vypravěčky z naší rozšířené rodiny. Říkala, že před dávnými lety ženy odcházely na několik let na nějaké místo v horách, zrovna jako odcházeli muži na dlouho do válek ve službách krále.

V tomto období, kdy se žena učí v hlubokých lesích, dochází tedy k dalšímu zázraku. Její ruce začínají dorůstat ve fázích, a první fáze je dětská. Můžeme si to vysvětlit tak, že její chápání toho všeho, co se událo, je nejprve napodobující, stejně jako chování dítěte. Jak její ruce dorůstají na dětské, urváří si konkrétní, ne však absolutní pochopení pro to všechno. Když se ruce konečně mění v ženské, má již procvičený a hlubší stisk pro tu nekonkrétní, metaforickou, posvátnou cestu, po které šla.

Když praktikujeme hluboké instinktivní poznání všeho, co jsme se během života naučily, ruce se nám navrací, ty ruce ženství. Je někdy úžasné se pozorovat, jak poprvé vstupujeme do psychického stadia naší vlastní individuace, jak těžkopádně imitujeme chování, které bychom chtěli ovládat. Později dorůstáme do svého vlastního spirituálního vyjadřování, do svého vlastního, oprávněného a jedinečného tvaru.

Při předvádění a k analýze někdy používám svoji jinou literární verzi tohoto příběhu. Mladá královna jde ke studni. Jak se ohýbá, aby nabrala vodu, její dítě padá do studně. Mladá královna začne křičet, objevuje se duch a ptá se jí, proč své dítě nezachrání. Protože nemám ruce! nařiká mladá žena. Zkus to, volá duch, a když žena vkládá paže do vody a natahuje se pro své dítě, její ruce okamžitě dorůstají a dítě je zachráněno.

Je to silná metafora k myšlence zachránění dítěte-Já, té duše-Já, aby se opět nepropadly do nevědomí, zachránění před zapomenutím toho, kdo jsme a co je naším úkolem. Je to v tomto bodě našich živorů, kdy i velmi okouzující lidé, kouzelné myšlenky a velmi lákavá hudba musí být s lehkostí odmítnuty; zejména tehdy, nepodporují-li spojení ženy s tím nespoutaným.

Pro mnoho žen je transformace ze stavu, kdy má pocit, že je přemožena kaž-

dou myšlenkou nebo osobou, která jí zaklepe na dveře, na ženu, ze které září *La Destina*, která hluboce vnímá svůj vlastní osud, úplným zázrakem. Hledíce zpříma, s dlaněmi nahoru a nedotčeným sluchem instinktivního Já vstupuje žena do života tímto novým a mocným způsobem.

V této verzi žena úkol splnila, takže potřebuje-li pomoc svých rukou, aby vnímaly a hlídaly její postup, jsou k dispozici. Obnovily se ze strachu před ztrátou toho dítěte-Já. Regenerace pevného ovládnutí života a práce ženy způsobuje někdy v práci chvilkovou mezeru, protože žena se nemusí cítit plně jista svými nově nalezenými silami. Možná si je bude muset nějaký čas vyzkoušet, aby si uvědomila, jak velký je jejich dosah.

Často musíme přeformulovat své myšlenky, které říkaly, že jednou bez moci /rukou/, vždy bez moci. Po všech našich ztrátách a utrpeních shledáváme, že napřáhneme-li se, budeme odměněni uchopením dítěte, jež je pro nás velice vzácné. Žena má takový pocit, že konečně má život opět ve své moci. Má dlaně, kterými vidí a kterými si znovu vytvoří život. Celou dobu jí pomáhaly intrapsychické síly a velmi dozrála. Nyní je skutečně sama v sobě.

Jsmo tedy téměř u konce s procházením širokého území tohoto dlouhého příběhu. Před námi je však ještě jeden úsek crescenda a dokončení. Jelikož se jedná o uvedení do tajemství a zvládnutí vytrvalosti, pospěšme na tuto poslední část poutě v podsvětí.

Sedmá fáze – Divoká nevěsta a ženich

Nyní se král vrací a on i jeho matka pochopili, že ďábel sabotoval jejich zprávy. Král se zavazuje k očistě – vydrží bez jídla a pití a bude putovat tak daleko, kam až sahá modrá obloha, dokud nenajde svoji ženu a dítě. Hledá sedm let. Jeho ruce černají, jeho vous je prašivě hnědý jako starý mech, oči má zarudlé a vyhaslé. Během této doby nejí ani nepije, ale síla, silnější než on sám, mu pomáhá žít.

Nakonec přichází do hostince, který vedou lesní lidé. Tam je přikryt závojem, usíná a probouzí se, aby uviděl hezkou ženu a dítě, kteří na něj hledí. Jsem tvoje manželka a toto je tvoje dítě, říká mladá královna. Král chce uvěřit, ale vidí, že žena má ruce. Mým úsilím a mojí dobrou péčí mi ruce dorostly, říká ona. A duch-žena v bílém přináší stříbrné ruce z truhly, kde byly uschovány. Nastává spirituální hostina. Král, královna a dítě se vracejí ke králově matce a uspořádají druhou svatbu.

Zde na konci spojila žena, která vykonala tento vytrvalý sestup, houževnatou čtveřicí spirituálních sil; královský Animus, dítě-Já, starou Divokou Matku a zasvěcenou ženu. Mnohokrát byla umyta a očištěna. Touhy jejího ega po zabezpečeném životě nejsou již nadále vůdčím psem smečky. Nyní vede duši tato čtveřice.

Královo utrpení a bloudění přineslo konečně opětné spojení a druhý sňatek. Proč ten, jenž je králem podsvětí, musí bloudit? Není snad králem? Nuže, pravdou je, že i králové musí vykonat psychickou práci, dokonce i archetypální králové. V příběhu se nachází stará a skrytá myšlenka, že změní-li se jedna síle duše, ostatní se musí též pohnout. Zde žena není již nadále ženou, se kterou se oženil, není již tou křehkou, bludnou duší. Nyní je zasvěcená, nyní zná své ženské způsoby ve všech záležitostech. Zmoudřela příběhy a radami staré Divoké Matky. Má ruce.

Král tedy musí trpět, aby se vyvinul. Zůstává sice v podsvětí, ale jako postava Anima představuje adaptaci ženy do kolektivního života – nese s sebou na povrch nebo do vnější společnosti dominantní myšlenky, které se naučila na své pouti. Ještě však nekráčel v jejích botách, což tedy musí učinit, aby mohl vynést na svět to, co ona je a co zná.

Když jej matka informuje, že byl dáblem obelstěn, on sám se noří do své vlastní transformace blouděním a nalézáním, zrovna jako to činila před ním žena. Neztratil své ruce, ale přišel o svou královnu a svého potomka. Animus tedy následuje cestu, která je velmi podobná té, kterou podstoupila žena.

Tato důrazná přehrávka změní stav bytí ženy ve světě. Přeorientovat Animus tímto způsobem znamená jej zasvětit a integrovat do osobní práce ženy. Tak možná došlo k tomu, proč se tolik zasvěcovaných osob mužského pohlaví účastnilo pouze ženského zasvěcení v Eleusis; tito muži na sebe vzali úkoly a pachtění ženského učení, aby našli své psychické královny a své potomky. Animus vstupuje do svého vlastního sedmiletého zasvěcování. V tomto smyslu se nebude to, co se žena naučila, odrážet pouze v její vnitřní duši, ale bude na ní i napsáno a bude se podle toho jednat také navenek.

Král také bloudí v lese zasvěcení a my zde máme opět pocit, že chybí sedm dalších epizod – sedm stadií zasvěcování Anima. Máme však opět fragmenty, ze kterých můžeme předpokládat, máme své cesty a způsoby. Jednou z nich je to, že král sedm let nejí a nepije, a přesto je udržován při životě. Nebýt vyživován má co do činění s překonáním našich pohnutek a chutí a dostat se do nějakého hlubšího významu, který se nachází mimo. Královo zasvěcení se týká poučení, jakéhosi prohloubení s odkazem na pochopení chutí, sexuálních³³ a jiných. Týká se poznání hodnot a rovnováhy cyklů, které udržují lidskou naději a štěstí.

A protože on je tím Animem, jeho hledání se navíc týká nalezení plně zasvěcené ženskosti v duši a drží si to za svůj hlavní cíl, bez ohledu na to, co mu zkříží cestu. Za třetí je to jeho zasvěcení do divokého Já, když na sebe bere po sedm let povahu zvířete a sedm let se nekoupe, aby ze sebe sloupl všechny vrstvy přecivilizovaného chitinu, které poznal. Tento Animus vykonává skutečnou práci v přípravě na to, aby mohl předvést a konat pravdu pro duševní Já nově iniciované ženy.

Zmínka v příběhu, která říká, že přes králův obličej byl přehozen ve spánku závoj, je s největší pravděpodobností dalším fragmentem ze starých tajemných rituálů. V Řecku se nachází krásná socha, která zobrazuje právě to: zasvěcovaný muž se závojem, s hlavou skloněnou jakoby odpočíval, čekal nebo spal.³⁴ Nyní tedy víme, že Animus nemůže jednat pod její úrovní poznání, jinak by se opět stala rozpolcenou mezi tím, co cítí a ví vnitřně, a jak se pomocí Anima chová navenek. Animus musí proto také bloudit lesem, bloudit v povaze, ve své vlastní mužské povaze.

Není divu, že jak žena, tak král musí procházet psychická území, kde k těmto procesům dochází. Mohou být poznány pouze v divoké povaze, pouze vedle těla Divošky. Je obvyklé, že takto zasvěcená žena by měla poznat, že její podsvětí láska k nespoutané povaze proniká do jejího života ve vrchním světě. Psychicky voní ohněm. Je obvyklé, že začíná jednat zde tak, jak poznala tam.

Jednou z nejúžasnějších věcí, týkající se tohoto dlouhého zasvěcení, je to, že žena, podstupující tento proces, pokračuje v normálním životě ve vrchním životě: miluje milence, rodí děti, honí se s dětmi, prohání umění a slova, nosí potraviny, maluje, bojuje pro to či ono, pohřbívá mrtvé, vykonává prostě veškeré každodenní úkoly a zároveň tuto hlubokou, dalekou pouť.

V tomto období je žena zmítána dvěma směry, dostavuje se vnitřní pohnutka brodit se lesem, jako kdyby to byla řeka, plavat v zeleni, šplhat na vrchol skály a obličejem čelit větru. Je to čas, kdy vnitřní hodiny odbijí hodinu, která nutí ženu, aby měla náhlou potřebu nazývat oblohu svou vlastní, objímat strom nebo přitisknout tvář na kámen. Přesto však musí žít zároveň svůj vrchní život.

Je to její naprostá víra, že i když by mnohokrát chtěla skočit do auta a řídit se k západu slunce, neudělá to. Alespoň ne trvale. Neboť je to tento vnější život, který se přičiňuje o správné množství tlaku k převzetí úkolů v podsvětí. Je lepší během tohoto období ve světě zůstat, a ne jej opustit, protože napětí je lepší a vytváří vzácný a do hloubky obrácený život, který by jiným způsobem nebyl vytvořen.

Vidíme tedy Animus při své vlastní transformaci, připravující se na rovnocenné partnerství se ženou a dítětem-Já. Konečně jsou znovu spojeni a následuje návrat ke staré matce, moudré matce, matce, která vydrží všechno, která pomáhá svým důvtipem a moudrostí... A všichni jsou sloučení a milují se navzájem.

Démonický pokus o přemožení duše nenapravitelně selhal. Vyrvalost duše byla vyzkoušena a uspěla. Žena tímto cyklem prochází jedenkrát za sedm let, poprvé pouze mlhavě, a obvykle nejméně jedenkrát velice těžce, poté již pouze jakýmsi upomínkovým či obnovovacím způsobem. Zde si konečně pojdme odpočinout a zhlédněme toto bujné panorama ženského zasvěcení a jeho úkoly. Jakmile jsme cyklem prošly, můžeme si vybrat jakýkoliv nebo všechny úkoly k obnově svých životů, kdykoliv a z jakéhokoliv důvodu. Uvádím zde některé z nich:

- opustit staré rodiče duše, sestoupit na neznámé psychické území a přitom spoléhat na dobrou vůli kohokoliv, koho cestou potkáme;
- zacelit rány, vzniklé špatným obchodem, jenž jsme uzavřeli někde během života;
- bloudit psychicky hladoví a důvěřovat nespoutané povaze, že nás nakrmí;
- nalézt Divokou Matku a její pomoc;
- navázat kontakt se skrytým Animem podsvětí;
- pohovořit s kouzelníkem;
- spatřit starodávne sady (energické formy);
- inkubovat a dát život spirituálnímu dítěti – Já;
- přestat nepochopení, přestat další a další oddělování od lásky;
- nechat se pokrýt sazemi, bahnem, špínou;
- zůstat v království lesních lidí po sedm let, dokud dítě nedospěje do věku rozumu;
- čekat;
- regenerovat vnitřní náhled, vnitřní poznání, vnitřní hojení rukou;
- pokračovat kupředu, i když člověk vše ztratil, zachránit duchovní dítě;
- vystopovat a zachytit dětství, dívčí věk a ženství;
- přeformovat Anima na divokou a ryzí sílu; milovat jej;
- přijímat divoký sňatek za přítomnosti staré Divoké Matky a nového dítěte/Já.

To, že jak bezruká žena, tak i král trpí během stejného sedmiletého zasvěcení, je běžnou skutečností mezi ženským a mužským rodem. Dává nám to silnou myšlenku, že namísto antagonismu mezi těmito dvěma silami může naopak být hluboká láska, zejména jsou-li její kořeny v hledání svého vlastního Já.

Bezruká panna je skutečný životní příběh o nás, skutečných ženách. Nepojednává o jedné části našich životů, ale o celoživotních fázích. V podstatě učí, že úkolem žen je znovu a znovu bloudit lesem. Naše duše a duch jsou pro to stvořeni, takže můžeme chodit křížem krážem v psychickém podzemí, zastavit se tady a tam, naslouchat hlasu staré Divoké Matky, nechat se žít ovocem ducha a znovu se spojit se vším a s každým, které milujeme.

Čas s Divoškou je nejprve těžký. Dát do pořádku raněný instinkt, zbavit se naivity a učit se nejhlubší aspekty duše a ducha, držet se toho, co jsme poznali, neodvracet se, říci to, za čím si stojíme... to všechno vyžaduje neomezenou a mystickou vytrvalost. Když se po jedné ze svých poutí podsvětím vrátíme nahoru, můžeme navenek vypadat beze změn, vnitřně jsme však získali obrovskou nespoutanost. Na povrchu jsme stále přátelští, ale pod kůží již definitivně nejsme krotcí.

☛ KAPITOLA 15

Stopování: *Canto Hondo* Hluboká píseň

Stopování znamená mít tak lehký dotek a tak lehkou chůzi, že se člověk může volně pohybovat lesem a pozorovat, aniž by byl zpozorován. Vlčice stopuje kohokoliv nebo cokoliv, co prochází jejím teritoriem. Je to její způsob shromažďování informací. Je to stejné jako se objevit a pak zmizet jako kouř, a opět se objevit.

Vlci se vždy pohybují velmi lehce. Zvuk, který vydávají, je jako zvuk *los ángeles tímidos* – nejplašších andělů. Zprvu se drží zpátky a stopují tvora, na kterého jsou zvědaví. Potom, z ničeho nic, se zjeví před tímto tvorem a půlkou obličejů a jedním zlatým okem vykukují za stromem. Náhle se vlk otáčí a mizí ve skvrně bílého chmýří a huňatého ocasu, aby se zase vrátil na stopu a vynořil se za tím, koho stopuje. To je stopování.

Divoška stopuje lidské ženy po léta. Hned ji letmo zahlédneme a hned je zase neviditelná. Přesto se tolikrát v našich životech zjevuje, v tolika různých formách, že se cítíme obklopeny jejími obrazy a pobídkami. Přichází k nám ve snech nebo v přibězích – zejména v přibězích z našich osobních životů – protože chce spatřit, kdo jsme, a zdali jsme již připraveny se k ní připojit. Když se jenom podíváme na stín, který vrháme, vidíme, že to není stín dvounohého člověka, ale tvar něčeho volného a divokého.

Máme být na jejím území trvalými obyvateli, ne pouze turisty, protože z té země pocházíme; je to naše mateřská zem a zároveň naše dědictví. Divoká síla našich duší má důvod nás stopovat. Ze středověkých dob máme rčení, že jsi-li na se-

stupu a poháněn velkou silou, a je-li tato síla schopna odejmout tvůj stín, potom se i ty stáváš sám o sobě silou.

Obrovská a dobrá divoká síla v našich vlastních duších má v úmyslu položit svou tlapu na náš stín, a tím způsobem nás pak pokládá za svoje vlastní. Jakmile Divoška odejme náš stín, patříme opět sobě, jsme ve svém vlastním prostředí a ve svém oprávněném domově.

Většina žen se tohoto neobává, ve skutečnosti po tom opětném spojení touží. Pokud by zrovna v tomto okamžiku mohly najít doupě Divošky, vlezly by přímo do něj a šťastně jí skočily do klína. Potřebují být pouze navedeny správným směrem, který vždy směřuje dolů, dolů ke své vlastní práci, dolů do svého vlastního vnitřního života, dolů tím tunelem k doupěti.

Jako dívky nebo jako dospělé ženy jsme své pátrání po divokosti začaly z toho důvodu, že jsme uprostřed nějaké horlivé snahy cítily jakousi nespoutanou a nás podporující přítomnost; byla nablízku. Snad jsme našly její stopy v čerstvém sněhu ve spánku. Nebo jsme si psychicky všimly, že tu a tam je ohnutá větvička, že jsou oblázky otočené vlhkou stranou nahoru... věděly jsme, že cosi požehnané prošlo naší cestou. V našich vlastních duších jsme vnímaly zvuk toho známého dechu z daleka, cítily jsme chvění v zemi a automaticky jsme věděly, že něco mocného, někdo důležitý, jakási divoká volnost v nás se začíná pohybovat.

Nemohly jsme se od toho odvrátit, naopak jsme ji následovaly a stále více poznávaly, jak skákat, jak utíkat, jak stopovat všechno, co procházelo naším psychickým územím. Začaly jsme stopovat Divošku a ona nás na oplátku s láskou též stopovala. Vyla a my jsme se pokoušely jí odpovědět ještě předtím, než jsme si vzpomněly na její jazyk, dokonce i předtím, než jsme vůbec přesně věděly, s kým hovoříme. A ona na nás čekala, dodávala nám odvalu. Toto je zázrak nespoutané a instinktivní povahy. Bez úplného poznání jsme prostě věděly. Bez toho, abychom se zrakem přesvědčily, rozuměly jsme, že za hranicemi samotného ega existuje zázračná a milující síla.

Ještě jako dítě napsala Opal Whitelyová tato slova o smíru se silou toho divokého:

Dnes k večeru jsem vedla
dívku, která nic neviděla,
na malou procházku do lesa,
kde byla pouze temnota a stíny.
Vedla jsem ji směrem ke stínu,
jež přicházel proti nám.
Dotkl se jejích tváří
svými sametovými prsty.

A nyní má i ona
zálibu pro stíny.
A strach, který měla, zmizel.

Věci, které byly pro ženy po staletí ztraceny, mohou být opět nalezeny, budeme-li sledovat stíny, které vrhají. A zapálíme svíčku pro Guadalupe, protože tyto ztracené a ukradené poklady vrhají stále stíny přes naše sny, přes naše denní fantazie, jsou ve starých příbězích, básních a objeví se při jakémkoliv momentě inspirace. Ženy v celém světě – tvoje matka, moje matka, ty a já, tvoje sestra, tvoje přítelkyně, naše dcery, všechny kmeny žen, které ještě neznáme – my všechny sníme o tom, co je ztracené, co ještě musí povstat z nevědomí. Všichni na celém světě máme tyto stejné sny. Nejsme nikdy bez mapy. Nikdy nejsme jeden bez druhého. Svými sny se spojujeme.

Sny kompenzují, nastavují zrcadlo do hlubokého nevědomí, jež nejčastěji odráží to, co je ztraceno a co je ještě zapotřebí upravit a vyrovnat. Pomocí snů nevědomí neustále produkuje naučné obrazy. Stejně jako bájný ztracený kontinent vystupuje tedy divoká vysněná zem z našich těl, vynořuje se z páry a rozlévá se, aby kolem nás vytvořila ochrannou mateřskou zemi. Toto je ten kontinent našeho poznání. Je to země našeho Já.

A my sníme o archetypu Divošky, sníme o opětném spojení. A každý den se znovu a znovu rodíme z tohoto snu a z jeho energie tvoříme během dne všechno. Jsme zrozeny a znovuzrozeny noc za nocí ze stejného divokého snu a na denní světlo se vracíme a pevně držíme hrubý chlup, chodidla máme černá od vlhké půdy, naše vlasy voní jako oceán nebo les či oheň.

Z této země vstupujeme do svých denních šatů, našich denních životů. Cestujeme z tohoto divokého místa, abychom zasedly k počítačům, abychom se postavily k plotně, k oknu, před učitele, nad knihu, před zákazníka. Dýcháme to nespoutané a divácké do naší společné práce, naší podnikatelské tvorby, do našich rozhodnutí, našeho umění, do svých ručních prací a srdcí, do politiky, spirituality, plánů, domácího života, vzdělání, průmyslu, zahraničních záležitostí, svobod, práv a povinností. Divoká ženskost se neudrzuje pouze ve všech světech; udržuje všechny světy.

Příznejme si to. My ženy budujeme mateřskou zem; každá se svým vlastním záhonkem půdy, získaného z noci snů, dnu práce. Rozšiřujeme tuto půdu do větších a větších kruhů, pomalu, pomalu. Jednoho dne to bude nepřerušené území, oživená zem vstane z mrtvých. *Munda de la Madre*, psychický mateřský svět, existující společně a rovnocenně s ostatními světy. Tento svět se vytváří z našich životů, z našich nářků, z našeho smíchu a z našich kostí. Je to svět, který stojí za to vytvořit, svět, ve kterém stojí za to žít, svět, ve kterém převažuje a je přiměřená divoká moudrost.

Pomyslíme-li na nápravu, může v mysli vyvstat obraz buldozerů nebo tesařů, zrestaurování staré budovy, což je význam tohoto slova v současné době. Starší význam je však jiný. Slovo *reclamation*, náprava pochází ze starého francouzského slova *reclaimer*, které znamená zavolat zpět jestřába, kterému bylo dovoleno létat. Ano, znamená to přivodit, aby se něco divokého na zavolání vrátilo. Proto je to svým významem pro nás důležité slovo. Používáme hlasy svých myslí, svých životů a svých duší, abychom přivolaly zpět intuici a představivost; abychom zavolaly zpět Divošku. A ona přichází.

Ženy se tohoto nemohou zbavit. Pokud se má něco změnit, jsme to my. My máme v sobě *La Que Sabé*, tu, která zná. Má-li dojít k vnitřní změně, každá jednotlivá žena ji musí provést. Má-li nastat světová změna, my ženy máme svůj vlastní způsob, jak napomoci k jejímu dosažení. Divoška nám našeptává slova a způsoby a my je následujeme. Utíkala, zastavovala se a čekala, aby viděla, zda jí stačíme. Ona má něco, mnoho věcí, které nám chce ukázat.

Pokud jsi tedy jenom kousek od toho, aby ses osamostatnila, abys riskovala – odvážila se jednat zapovězenými způsoby, potom vykopej ty kosti z největší možné hloubky, které oplodňují divoké a přirozené aspekty žen, života, mužů, dětí, země. Užij své lásky a zdravých instinktů, abys věděla, kdy zavrčet, kdy vyskočit, kdy prudce udeřit, kdy zabít, kdy se stáhnout do ústraní a kdy se bránit do rozbřesku. Aby mohla žena žít co nejbližší božské nespoutanosti, musí více pohazovat hlavou, musí být víc naplněna, musí mít větší čichovou intuici, tvořivější život, musí se do všeho víc namočit, potřebuje větší samotu, více ženské společnosti, více přirozeného života, více ohně, více ducha, musí vařit ve větším množství slova a myšlenky. Musí více uznávat sesterství, hojněji dbát o semena, musí mít větší přehled o kořenech, musí mít více laskavosti k mužům, více revolucí v okolí, více básní, musí více malovat skutečnosti a báje, musí mít blíže k divokému ženství. Žádné společnosti, kde se vyžívá, ale více vytí. A zejména musí mít mnohem více *canto hondo*, mnohem více hluboké písně.

Musí si oprášit svůj kožich, projít staré stezky, uplatnit své instinktivní poznání. My všechny můžeme uplatňovat nárok na členství ve starověkém klanu zjizvených, můžeme hrdě nosit bitevní jizvy své doby, psát svá tajemství po zdech, odmítat se hanbit, projít skrz a ven. Neutrácíme příliš za hněv. Nechme se jím posilovat. Ze všeho nejvíce budme mazané a používejme svůj ženský důvtip.

Mějme na paměti, že to nejlepší se nemůže a nesmí skrývat. Meditace, vzdělání, analýzy snů, veškerá znalost božích plánů nemají žádnou hodnotu, ponechávali si je člověk všechny pouze pro sebe nebo pro svých pár vyvolených. Vyjdi tedy ven, vyjdi ven, ať jsi kdekoliv. Zanech za sebou hluboké stopy, protože můžeš. Buď tou starou ženou v houpacím křesle, která konejší myšlenku, dokud opět neomládne. Buď odvážná a trpělivá žena z Půlměsíčního medvěda, která se učí, jak

vidět skrz iluze. Nenech si odvrátit svou pozornost hořícími zápalkami a fantazie-
mi, jako ta malá zápalková holčička.

Vydrž, dokud nenajdeš ty, ke kterým patříš, jako to ošklivé káčátko. Vyčisti
tvůrčí řeku, aby *La Llorona* mohla najít to, co jí patří. Jako bezruká panna při-
pusť, aby tě tvé vytrvalé srdce vedlo lesem. Jako *La Loba* shromažďuj kosti ztrace-
ných cenností a vyzpívej je zpět k životu. Odpusť tolik, kolik můžeš, zapomeň
málo a vytvářej hodně. Co vykonáš dnes, to ovlivní tvé pokrevní vazby v budouc-
nu. Dcery tvých dcer si tě budou pravděpodobně pamatovat a půjdou ve tvých
šlápějích.

Způsobů a významů žití s instinktivní povahou je mnoho a odpovědí na tvé
nejhlubší otázky se mění s tím, jak se měníš ty a jak se mění celý svět, a proto se
tedy nedá říci: Udělej tohle a tamto v tomto daném pořadí a všechno bude v po-
řádku. Jak jsem se tak během svého života setkávala s vlky, pokoušela jsem se při-
jít na to, jak to dělají, že většinou žijí v takové harmonii. Pro klid svědomí bych
tedy navrhovala, abyste začaly u jakéhokoliv bodu na seznamu. Těm, které trpí,
velice pomůže, začnou-li číslem deset.

VŠEOBECNÁ PRAVIDLA VLKA PRO ŽIVOT

1. Jíst
2. Odpočívat
3. Toulat se
4. Oplácet věrnost
5. Milovat děti
6. Hašteřit se za měsíčního svitu
7. Nastražit uši
8. Starat se o kosti
9. Milovat se
10. Často výt

☛ KAPITOLA 16

Vlčí řasa

Nevykročíš-li do lesů, nikdy se nic nestane a tvůj život nikdy nezačne.

Nechod do lesů, nechod ven, říkali.

Proč ne? Proč bych dnes večer neměla jít do lesů? otázala se.

Žije tam veliký vlk, který požívá lidi, jako jsi ty. Nechod ven do lesů, nechod ven. Myslíme to vážně.

Přírozeně, že šla ven. Stejně šla do lesů a samozřejmě potkala toho vlka, přesně tak, jak ji varovali.

Vidíš, říkali jsme ti to, krákorali.

Tohle je můj život, a ne pohádka, vy hňupové, řekla. Musím jít do lesů a musím se setkat s vlkem, jinak by můj život nikdy nezačal.

Ale vlk, kterého potkala, byl v pasti, byla v ní chycena jeho noha.

Pomoz mi, ach, pomoz mi! Aiiiiiííí, aiiiiiíííí, aiiiiiííí! nařikal vlk.

Pomoz mi, ach, pomoz! plakal, já se ti spravedlivě odměním. Řekl to proto, že takto se v podobných pohádkách vlci chovají.

Jak vím, že mi neublížíš? zeptala se. Byl to její úkol klást otázky. Jak vím, že mne nezabiješ a nenecháš tady ležet moje kosti?

Špatná otázka, řekl na to vlk. Bude ti prostě muset stačit moje slovo. A vlk začal znovu ještě více plakat a naříkat.

nahlédla svojí vlčí řasou
a viděla, že zvažil také svůj palec.
A podívala se na svého nápadníka,
který řekl Jsem pro tebe tak dobrý,
a ona viděla, že ten nápadník
byl tak dobrý přesně pro nic.
A tímto způsobem – a bylo toho více –
byla zachráněna,
ne ode všech,
ale od mnohých
neštěstí.

Ale navíc tímto novým náhledem nejen viděla to lstivé a kruté, ale její srdce začalo růst, protože se dívala na každou osobu a uvažovala o ní pomocí tohoto daru od vlka, kterého zachránila.

A viděla ty, co byli skutečně hodní,
a šla k nim blíž,
nalezla svého partnera
a zůstala po všechny dny svého života,
rozeznala ty statečné
a přišla k nim blíž,
vnímala ty věrné
a připojila se k nim,
viděla zmatek pod hněvem
a spěchala jej utiřit,
viděla lásku v očích stydlivých
a šla jim vstříc,
viděla utrpení v sevřených rtech
a vylákala z nich smích,
viděla potřebu u člověka, který neměl slova,
a hovořila za něj,
viděla víru hluboko v ženě,
jež říkala, že nemá žádnou,
a vznítla tu její ze své vlastní.
Viděla všechny věci
svojí řasou z vlka,
všechny věci pravdivé,
a všechny věci falešné,
všechny věci stavící se proti životu

DOSLOV PŘÍBĚH LÉKEM

Vyložím vám étos, charakteristického ducha příběhu podle etnických tradic mojí rodiny, ve kterých má kořeny mé vytváření příběhů a poezie, a také trochu o svém používání *las palabras*, slov a *los cuentos*, příběhů na pomoc životu ducha.

Podle mého názoru platí, že *Historias que son medicina*. Příběhy jsou lék.

...Kdykoliv se vypráví příběh, nastává noc. Bez ohledu na to, kde obydlí stojí, jaký je čas, jaké je roční období, vyprávění příběhů apod. způsobí, že hvězdnatá obloha a bílý měsíc se vykradou z mraků a vznášejí se nad hlavami posluchačů. Někdy se u konce příběhu místnost naplní svítáním, někdy zůstane kousek hvězdy, někdy otrhaný kousek bouřlivé oblohy. A cokoliv zůstane, je dar, aby se s ním mohlo pracovat, aby se mohl použít k utváření duše...!

Moje práce v prsti příběhů nevzešla pouze z mého studia psychoanalýzy, ale rovným dílem i z mé dětské zkušenosti života v nevzdělaném rodinném prostředí. Přestože moji lidé neuměli číst ani psát, nebo tak činili velice váhavě, byli moudří ve způsobech, které jsou často pro současnou společnost ztracené.

V letech mého dorůstání byly časy, kdy příběhy, vtipy, písně a tance se předváděly u stolu při jídle nebo na svatbách či posvíceních. Většinu toho, co v sobě nosím, vyprávím surově nebo přepracovávám do literárních příběhů, nebylo ale získáno při sezení u stolu, ale během těžké práce, během úkolů, které vyžadovaly intenzitu a soustředění.

Podle mého vzkvétá příběh pouze těžkou prací – intelektuální, spirituální, rodnou, fyzickou a integrální. Nikdy nepřichází snadno. Nikdy není pouze sebrán nebo studován ve volném čase. Jeho podstata se nemůže zrodit ani udržovat v pohodlí klimatizace, nemůže dorůstat do žádné hloubky v nadšené, ale neoddané mysli, nemůže žít ani v družném, ale mělkém prostředí. Příběh nemůže být studován. Je poznáván pomocí asimilace, žitím v blízkosti těch, jež jej znají, jež jej žijí a vyučují – většinou každodenními světskými úkoly života, častěji než při oslavách.

Hojivý lék příběhu neexistuje ve vakuu.² Nemůže existovat odděleně od svého spirituálního zdroje. Nemůže být brán jako náhodný prvek. Příběh má integritu, která pochází ze skutečného života, prožívaného v něm. Příběh je jasně ozářen bytostí, která je v něm vyzdvížena.

V nejstarší tradici mé rodiny, která se táhne tak daleko, jak mé *abuelitas* říkají tolik generací zpátky, kolik vůbec generací existuje, je nejčastěji ten čas pro příběh, výběr příběhu, přesná slova k jeho vyjádření, tón hlasu pro každý příběh, konce a začátky, rozvinutí textu a zejména záměr za každým z nich diktován přesnou vnitřní vnímavostí, více než jakousi jinou nahodilou příležitostí.

U některých tradic je pro vyprávění příběhů určena specifická roční doba. Mezi mými přáteli z několika kmenů puebla jsou příběhy o kojotech rezervovány pro zimní vyprávění. Moji *comadres* a příbuzní na jihu Mexika vyprávějí o velkém větru z východu pouze na jaře. V mojí pěstounské rodině jsou určité příběhy, ovlivnění duchem jejich východoevropského dědictví, vyprávěny pouze na podzim po sklizni obilí. V mé pokrevní rodině mé *El día de los muertos* příběhy tradičně začaly na počátku zimního období a nesly se temnotami zimy až do návratu jara.

Ve starých a integrálních léčivých rituálech, vztahujících se k *curanderisima* a *mesemondók*, je každý detail zvažován velmi opatrně vůči tradici; kdy příběh říci, jaký příběh a komu, jak dlouho jej vyprávět a jakou formou, jaká použít slova a za jakých podmínek. Pozorně uvážíme dobu, místo, zdraví nebo jeho nedostatek u osoby a také několik dalších kritických faktorů k tomu, aby se mohl určit potřebný lék. Za našimi starodávnými rituály je v té nejzákladnější podstatě duch, který je posvátný a celistvý; a my vyprávíme příběhy, když se cítíme k tomu být povoláni, a ne naopak.³

V používání příběhu jako léku, stejně jako v přísném psychoanalytickém studiu a jiných léčivých uměních, jsme pozorně školeni, abychom věděli, co a kdy udělat, zejména jsme však poučováni, abychom věděli, co nedělat. Toto, možná víc než cokoliv jiného, odděluje příběhy, které slouží k pobavení, od příběhů, které jsou lékem.

Ve společnosti, ze které pocházím, existuje kořen, jakýsi vypravěčský odkaz, kdy jeden vypravěč předává své příběhy a znalost léku v nich jedné nebo více *las semillas* semenovým osobám. Semena jsou osoby, které mají dar od narození. Jsou

to budoucí držitelé příběhů, do kterých starší vypravěči vkládají své naděje. Ti, kteří mají talent, lze rozpoznat. Několik starších je odsouhlasí, věnují jim pozornost a během učení jim pomáhají a ochraňují je.

Ti šťastní s velkými těžkostmi a nepohodlím postoupí do tvrdého, dlouholetého kursu práce, která je naučí nést tradici tak, jak ji poznali, se všemi řádnými přípravami, požehnáními, proklepáváním, mravoukami a postoji, které tvoří kostru znalosti léčení podle jejích – ne jejich – požadavků, podle jejího zasvěcování a s ohledem na její zakázané formy.

Tyto formy a délka času školení nemohou být zanedbávány či modernizovány. Nelze se jim naučit za několik víkendů nebo let. Vyžadují dlouhá období času, aby se práce nestala banální, aby se nepozměňovala či nezneužívala, jak se často stává, pokud se dostane do špatných rukou nebo se používá za nesprávným účelem, nebo když je vybavena dobrým záměrem, ale spojena s ignorancí. Z toho nemůže vzejít nic dobrého.⁴

Vybírání semen je tajuplný proces, pro který není přesná definice, a oč se jedná, vědí pouze ti, kteří jej dobře znají, protože tento proces není založen na souboru pravidel ani na fantazii, ale spíše na pradávném vztahu jedné osoby ke druhé, tváří v tvář. Starší vybírá mladšího, jeden vybírá druhého, někdy naleznou svoji cestu k nám, častěji však zakopneme jeden o druhého a poznáme se, jako kdybychom se znali již po staletí. Touha stát se vypravěčem není stejná jako jím být.

Většinou jsou ti z rodiny, jež v sobě takový talent nosí, povolávání již v dětství. Starší, kteří tento dar mají, jsou na stráži s očima otevřenýma, hledají toho, jenž je *sin piel* – bez kůže, toho, kdo cítí tolik a tak hluboko a kdo sleduje větší vzory života a zároveň i malé detaily. Hledají stejně jako já, nyní ve svém pátém desetiletí, ty, kteří dosáhli určité pronikavosti tím, že po desetiletí a celý život prožili pozorným nasloucháním.

Výuka *curanderas, cantadoras y cuentistas* je velice podobná. V tradici, v níž jsem vyrůstala, se příběhy považují za takové, které jsou psány jako *un tatuaje del destino*, jemné tetování na pokožce toho, kdo je prožil.

Má se za to, že talent pro léčení vzniká čtením jemného písma na duši a rozvíjením toho, co je tam nalezeno. Příběh, jako jedna z pěti léčivých disciplín, je považován za osud toho, jenž má v sobě takovéto vepsání. Ne všichni jej s sebou nesou, pouze ti, jež na něm mají napsánu i svoji vlastní budoucnost. Říká se jim *Las unicas*, ti, jež jsou výjimeční.⁵

Nuže, jedna z prvních otázek, kterou položíme, potkáme-li vypravěče/léčitele, bude: *Quienes son tus familiares? Quienes son tus padres?* Kdo jste, lidé? Jinými slovy to znamená, z jaké rodinné linie léčitelů pocházíte. Neznamená to, do jaké školy chodil. Neznamená to, jaké předměty jsi ve škole studoval, jaká školení jsi na-

vštěvoval. Doslovně to vyjadřuje, z jakých spirituálních linií jsi sestoupil. Hledáme autenticitu s vědomím toho, že spíše než intelektuální chytrost je to oddaná víra, která je neotřesitelná a je vsazena do denního života jemné laskavosti a přístupy, které jsou jasnou samozřejmostí u osoby, jež má znalost o zdroji, ze kterého vzniká veškeré léčení.⁶

V tradici *cantadoral/ cuentista* jsou rodiče a prarodiče a někdy *madrinas y padrinos* kmotrové příběhu. Jsou tou osobou, která tě učila příběh, poučila tě o jeho významu a síle, obdarovala tě jím (matka a otec příběhu), a jsou též osobou, jež učila osobu učící tebe (*abuelo o abuela*, dědeček a babička příběhu). Tak by to mělo být.

Získat výhradní svolení pro vyprávění příběhu někoho jiného a opravdová důvěryhodnost takového příběhu, pokud je k ní svolení, jsou absolutně nezbytné, protože zachovávají střed rodu; my jsme na jednom konci, životadárná placenta na druhém. Je to známka respektu a dalo by se říci, že i vhodného jednání žádat a obdržet svolení,⁷ nebrat práci, která nebyla darována o svobodné vůli, respektovat práci druhých, neboť jejich práce a jejich život tvoří dohromady to, co rozdávají. Příběh není pouze příběhem. Ve svém nejpřirozenějším a nejsprávnějším smyslu je to něčí život. Je to ta božskost jejich života a jejich dokonalé obeznámení s příběhy, které v sobě nosí, která z příběhu činí lék.

Kmotrové příběhu jsou ti, kteří spolu s darováním příběhu dali i požehnání. Někdy trvá velmi dlouho, než povíme původ příběhu a než můžeme vůbec začít s vlastním příběhem. Uvedení matky příběhu a babičky příběhu; není dlouhý a nudný úvod; je sám o sobě okořeněn vlastními příběhy. Delší příběh, který potom následuje, je jako druhý chod, stejně jako při hostině.

V každém autentickém příběhu a v tradici léčení, které znám, začíná vyprávění příběhu vyzdvižením psychického obsahu, jak kolektivního, tak osobního. Celý proces je dlouhým napětím času i energie, jak intelektuální, tak spirituální; v žádném směru se nejedná o zahálčivou činnost. Stojí moc a trvá dlouho. Existují však také *intercambiamos cuentos*, obchody s příběhy, kdy si dva lidé, kteří se velmi dobře poznali, vyměňují příběhy jako dárky jeden druhému, a děje se tak proto, že si vybudovali, pokud se v něm již nenarodili, příbuzenský vztah. A tak by to mělo být.

I když někteří lidé používají příběhy pouze pro zábavu, a přestože zejména televize používá příliš často věty z příběhů, které líčí odumírání života, jsou vyprávění ve svém nejstarším smyslu léčivým uměním. Někteří jsou k tomuto umění povoláni a nejlepší podle mého jsou ti, kdo s příběhem skutečně žili a našli veškeré jeho shodné části uvnitř sebe a v hloubce... věnovali dlouhý čas zdokonalování svých disciplín. Takovéto osoby jsou okamžitě identifikovatelné pouhou svou přítomností.

Zabýváme-li se příběhy, dotýkáme se prapůvodní energie, kterou bychom mohli metaforicky popsat, že se chová jako elektrina. Tato elektrická síla může oživit

a osvítit, ale na špatném místě, ve špatnou dobu, ve špatném množství, špatným vypravěčem, špatným příběhem, nepřipraveným vypravěčem, osobou, která snad ví, co by měla dělat, ale neví, co by dělat neměla,⁸ nebude mít, jako kterýkoliv jiný lék, žádoucí efekt, nebo může být i zhoubná. Někdy si lidé, kteří jsou sběrateli příběhů, neuvědomí, co žádají, žádají-li o příběh této dimenze nebo se jej pokoušejí použít bez požehnání.

Archetyp nás mění. Archetyp dodává znatelnou integritu a znatelnou vytrvalost – nedochází-li ke změně u vypravěče, nejednalo se o žádnou věrnost, nedošlo k žádnému skutečnému kontaktu s archetypem, k žádnému převodu – jednalo se o pouhý řečnický výklad nebo zveličení ve vlastním zájmu. Předávání příběhu je velká a dalekosáhlá zodpovědnost. Uvedení všech parametrů by zaplnilo několik svazků, kde bych se pokusila popsat hojivé procesy v jejich úplnosti, za použití příběhu jako jediného komponentu mezi mnoha dalšími. Ale na omezeném prostoru zde uvedme pouze nejdůležitější část: povinnost ujistit se, že lidé jsou kompletně a plně svázáni s příběhy, které v sobě nosí a vypráví.

Mezi nejlepšími vypravěči – léčiteli, které znám, a byla jsem požehnána jich poznat mnoho, rostou jejich příběhy z jejich životů tak, jako kořeny nechávají růst stromu. Příběhy nechaly vyrůst je, nechali je narůst do takových, jakými jsou. Umíme poznat rozdíl. Víme, kdy někdo nechal vyrůst příběh žertem a kdy příběh nechal opravdově vyrůst jeho. To druhé je základem integrální tradice.

Občas mne někdo cizí požádá o jeden z mých příběhů, které jsem vykopala, vytvarovala a nosila po léta v sobě. Jako držitelka těchto příběhů, které mi byly předány na základě slibů daných a slibů splněných, neodděluji je od dalších slov a rituálů, které je obklopují, zejména těch vyrostlých a pěstovaných v kořenech *familia* – rodiny. Tato volba není závislá na žádném pětiletém plánu, ale na poznání o duši. Vztah a náležitost jsou vším.

Model mistr-učeň poskytuje ten druh soustředěné atmosféry, ve které jsem byla schopna pomoci svým žákům hledat a rozvíjet příběhy, které je přijmou, které jimi budou zářit, nikoliv aby pouze ležely na povrchu jejich bytí jako laciná bižuterie. Jsou způsoby takové i jiné. Existuje několik snadných způsobů, ale neexistuje žádný snadný způsob, jež by měl zároveň integritu. Je mnohem více způsobů, které jsou daleko obtížnější a mučivější, ale integritu mají a stojí za to.

Člověk je uschopněn k umění léčit, má absolutní přístup k léku-příběhu množstvím sebe, jež je schopen obětovat a dát do věci, a slovo obětovat míním v plném jeho smyslu. Obětování není utrpení, jež si člověk sám vyvolí, ani to není pohodlné utrpení, kde je termín dán utrpením. Obětování neznamená obrovské úsilí, nebo dokonce hmotné nepohodlí. Je to svým způsobem vstoupení do pekla bez vlastního přičinění a návrat z něj, úplné polepšení, s plným soustředěním myslí, plné oddání. Nic víc, nic méně.

V mé rodině existuje rčení: hlídač brány příběhů upřesní poplatek, který od tebe chce, což znamená, že tě nutí žít určitým způsobem života, denní disciplínou, uváže tě k mnoha letům studia – nejedná se o žádné zahálčivé studium, jak by se egu líbilo, ale o takové, které staví na upřesňování vzorů a požadavků. Nevím, jak bych toto dostatečně zdůraznila.

V rodinné tradici nakládání s příběhem, v tradici *mesemondók* i *cuentista* jsem poznala a od dětství používala to, čemu se říká *La invitada*, host, a což znamená prázdnou židli, která je přítomna při jakémkoliv vyprávění. Někdy během vyprávění duše jednoho či více posluchačů přijde a usedne na ni, protože mají takovou potřebu. I když bych měla třeba pečlivě uvážený materiál na celý večer, je možné, že změním průběh, abych se postarala o duši, která přichází k prázdné židli, abych ji napravila nebo si s ní pohrála. Host hovoří za potřeby všech.

Říkám lidem, aby prováděli své vlastní kutání příběhů ze svých vlastních životů, a trvám na tom u těch, které vyučuji. Zejména se jedná o příběhy z jejich vlastních dědicství, protože pokud vůbec, člověk se vždy obrací například k pohádkám v překladech bratří Grimmů a k těm příběhům, které jsou jeho osobním dědicstvím. Jakmile staří lidé vymřou – budou pro nás navždy ztraceni. Proto podporuji ty, kteří přinášejí zpět příběhy svých dědicství, uchovávají je a zachraňují před smrtí z nedbalosti. Samozřejmě jsou to staří lidé, kteří jsou kostmi veškerých léčivých a spirituálních struktur všude na tváři země.

Spolehej se na své lidi, svůj život. Není náhoda, že tato rada je stejná mezi velkými léčiteli a také mezi velkými spisovateli. Spolehej se na to skutečné, co ty sám žiješ. Takové příběhy, které tam naleznáš, nemohou nikdy vzejít z knih. Přicházejí očitým svědectvím.

Z autentického kutání příběhů ze svého vlastního života a ze životů svých vlastních lidí, a z toho, v jakém vztahu je současný svět k našemu životu, vyplývá, že dojde k poklesu na mysli a strastem. Budeš však vědět, že jsi na správné cestě, budeš-li mít odřené klouby, budeš-li spát na studené zemi – ne jednou, ale znovu a znovu – budeš-li tápat ve tmě, chodit v kruzích v noci, dospěješ-li k mrazivým odhalením a zažiješ-li po cestě dobrodružství, při kterém vstávají vlasy na hlavě – to všechno stojí za to. Na každém příběhu, na každém aspektu tvého vlastního života musí být trochu, a v mnoha případech i docela hodně, prolité krve, má-li to v sobě mít to božské, má-li člověk v sobě mít skutečný lék.

Doufám, že vyjdeš ven a dovolíš, aby se ti příběhy, to znamená život, přihodily, a že budeš s těmito příběhy ze svého života pracovat – s příběhy z tvého života, nikoliv ze života někoho jiného, že je budeš skrápět svou krví, svými slzami a svým smíchem, dokud nepokvetou, dokud ty sám nebudeš v květu. To je ta práce. Ta jediná práce."

DODATEK

Odpověď...

Odpovědí čtenářům, tázajícím se na různé aspekty mé práce a života, je to, že jsme trochu rozšířili některé části této práce přidáním několika anekdot, upřesněním a různými doplňkovými poznámkami, rozšířili jsme doslov a otiskli zde poprvé báseň v próze, která byla součástí původního rukopisu.

Po třech letech...

Napsalo mi mnoho čtenářů, aby vyjádřili svůj dík a sdělili novinky ze svých čtenářských skupin, které studovaly *Ženy, které běhaly s vlky*, aby poslali požehnaní a dotazy na budoucí práce. Četli tuto knihu pozorně, a často více než jednou.¹

Vůbec jsem byla mile překvapena, když jsem shledala, že duchovní kořeny mé práce, i když byly pouze nevtíravě uvedeny v podtextu knihy, byly mnoha čtenářům tak zřejmé. Posílám své nejvřelejší díky za požehnaní čtenářů, zaslaná naším směrem, za jejich laskavá slova, uvědomělé názory, za obrovskou štědrost srdce, krásné dárky, ručně vyrobené, a za jejich prosby o posílení a ochranu, jež se, mimo jiné, týkaly mé práce, zdraví mé rodiny, mých milovaných a mne, a které zahrnuli do svých každodenních modliteb. Veškeré tyto projevy sympatií uchovávám ve svém srdci.

Dávno, avšak ne tak daleko...

Pokusím se komentovat některé z myšlenek, které nám čtenáři světili.

Mnoho čtenářů se dotazovalo, jak došlo k napsání knihy *Ženy, které běhaly s vlky*. Psaní začalo dlouho předtím, než psaní začalo.² Začalo tím, že jsem se narodila do neobvyklé a donquijotské rodinné struktury, kterou mi *El destino* připravil. Začalo lety, naplněnými srdcervoucí krásou a sledováním mnoha ztracených nadějí v kulturních, společenských a ostatních změnách a bouřích. Začalo to jako reflexe lásek a životů, které byly jak nemilosrdné, tak i drahé. Psaní začalo dlouho předtím, než psaní začalo. Toto mohu říci s určitostí.

Vlastní fyzické psaní rukou začalo v roce 1971, po pouti z pouště do mé domoviny, kde jsem požádala a získala požehnání od svých starších k napsání zvláštní kostry práce, která měla kořeny v jazyku písní našich duchovních kořenů. Sliby přicházely tenkrát ode všech z mnoha směrů a všechny byly dodrženy do posledního písmene... nejdůležitější bylo: Nezapomeň na nás a za co jsme trpěli.³

Ženy, které běhaly s vlky je první část pětidílné série, která zahrnuje sto příběhů o vnitřním životě. Všechny těchto dvacet dva stovek stránek práce jsem psala něco málo přes dvacet let. Ve své podstatě se práce snaží zbavit celistvou instinktivní povahu všech nezdravých nánosů a demonstrovat její oduševnělé a podstatné vazby k přirozenému světu. Základní odkaz, který prochází celou mou prací, dává na vědomí, že všichni lidé se rodí obdarováni.

K hlasu...

Práce byla záměrně psána směsí vědeckého jazyka, který je mi vlastní díky studiu psychoanalýzy, a stejným dílem hlasem tradic léčení a těžké práce, jež odráží můj etnický původ, mí příbuzní byli přistěhovalci, nižší pracující vrstva a všichni *Católicos*. Mé dospívání bylo poznamenáno rytmem těžké práce, což mne především tvaruje jako *una poeta*, básnířku.

Protože se jedná jak o psychologické, tak i duchovní dílo, různá knihkupectví umístila knihu *Ženy, které běhaly s vlky* zároveň do různých oddělení: do psychologie, poezie, ženských studií a náboženských studií. Někteří lidé říkali, že kniha se nedá zařadit do určité kategorie nebo že otevřela sama o sobě kategorii novou. Nevím, zda je tomu tak, ale v jádru jsem doufala, že to bude stejným dílem umělecké dílo a duchovní a psychologická práce.

Čtenářská poznámka...

Knihy *Ženy, které běhaly s vlky* chce přispět vědomé práci individuace. Nejlépe je ke knize přistoupit jako k promyšlené práci, která je rozdělena do více než dvaceti částí. Každá část stojí sama o sobě.

Devadesát devět procent dopisů, které dostáváme, se vztahuje k tomu, jak čtenář práci čte nejen pro sebe, ale také pro a s někým, koho miluje; matka dceři,

vnučka babičce, milenec milence ve čtenářských skupinách. Protože práce nemůže být přečtena během týdne nebo měsíce, vybízí k tomu, aby byla studována. Práce sama zve osobní životy každého čtenáře, aby byly zváženy oproti tomu, o čem se zde hovoří, aby bylo rozhodnuto pro a proti, aby to bylo přiblíženo, prohloubeno, aby se k tomu člověk vrátil a aby se jejím prostřednictvím prohlédla událost dozrávajícího procesu.

Se čtením si dejte načas. Práce byla psána pomalu a v průběhu dlouhého období. Psala jsem, odešla jsem pryč, přemýšlela o tom,⁴ přišla jsem nazpět a napsala trochu více, opět jsem odešla, trochu více přemýšlela, přišla nazpět a napsala opět o něco víc. Většina lidí čte tuto práci tak, jak byla napsána. Čtou po troškách, potom odejdou, přemýšlejí o tom, potom se opět vracejí.⁵

Pamatuj...

Psychologie ve svém nejstarším slova smyslu znamená studium duše. I když vznikly v posledním století podstatné a cenné náhledy, a ještě více jich průběhem doby vznikne, je mapování lidské povahy ve všech jejích vzácných různorodostech ještě příliš vzdáleno od svého cíle. Psychologie není pouze nějakých sto let stará. Psychologie je stará tisíce let. Jména mnoha vznešených mužů a žen, kteří přispěli k psychologickému poznání, jsou proto také uctívána. Psychologie však nezačala u nich. Začala u kohokoliv a u každého, kdo zaslechl hlas, který byl silnější než jejich vlastní, a kdo se cítil povinen hledat jeho zdroj.

Někteří řekli, že moje práce obsahuje nově vznikající oblast. Musím však říci s veškerým respektem, že základ práce, která mi byla dána vykonat, pochází z velice staré tradice. Tento druh práce proto nezapadá do kategorie čehokoliv vznikajícího. Tisíce lidí v každé generaci celého světa, většinou ti staří, kteří jsou často nevzdělaní, ale mnoha způsoby moudří, sledovali a ochraňovali její přesné a složité parametry. Byla vždy živá a vzkvétající, protože oni byli živí a vzkvétající a vedli práci v rámci určitého tvaru a významu.⁶

Varování...

Záležitost individuálního zrání je věc osobního úsilí. Nefunguje žádný systém udělej tohle, potom tamto. Proces zrání každého jednotlivce je *unique* a nemůže být zakódován do udělej deset snadných kroků a všechno bude v pořádku. Tento druh práce není snadný a není pro každého. Hledáš-li léčitele, analytika, terapeuta nebo poradce, ujisti se, že vzešli z oboru, který má solidní předchůdce, že skutečně vědí, jak dělat to, k čemu se cítí být schopní. Zeptej se přátel, příbuzných a spolupracovníků, kterým důvěřuješ, na jejich doporučení. Ujisti se, že učitel, kterého si vybereš, je zkušený jak ve svých metodách, tak v etice.⁷

Život nyní...

Většinu času jsem zalezlá v podzemí a píši a pracuji, ale... občas něco vidím. Pokračuji v životě tak, jak jsem již žila mnoho let... horlivě introvertní, přesto divoce oddaná úsilí být na světě. Pokračuji v práci analytičky, básnířky a spisovatelky a zároveň pečuji o svou velkou, rozvětvenou rodinu. Pokračuji v diskusi o společenských věcech, maluji, skládám, překládám, vyučuji a pomáhám školit nové psychoanalyticky. Vyučuji literaturu, psaní, psychologii, poetiku, rozjímání nad životem a další předměty na různých univerzitách jako hostující učitelka.⁸

Někdy se lidé ptají, jaká byla moje nejpamátnější událost v několika minulých letech. Určitě jich bylo mnoho, ale jedna, která procházela celým mým srdcem, se týkala štěstí starších v naší rodině, když byla tato práce vydána, pro ně to byla první kniha jednoho z nich, která byla kdy vytištěna. Obraz: když můj osmdesátitýletý otec viděl poprvé tuto knihu, vykřikl svojí lámanou angličtinou: Kniha, kniha, opravdová kniha! A přesně tam ve své zahradě začal tancovat starý *Csíbraki*, tanec ze své staré země.

Práce...

Jako *cantadora* (držitelka starých příběhů) a jako žena pocházející ze dvou kultur musím říci, že by bylo těžké nevidět, že lidé jsou kulturně, psychologicky i jinak velice rozmanití. A protože tomu tak je, zdá se mi, že by byla chyba si myslet, že jakákoliv cesta je ta cesta. Tato práce je nabízena jako příspěvek k tomu, co je známo a čeho je zapotřebí ve skutečné psychologii žen, zahrnuje to všechny druhy žen, které existují, a všechny druhy životů, jež žijí.

Moje pozorování a zkušenosti během těchto více než dvaceti let praxe s ženami i muži mne dovedly k myšlence, že bez ohledu na stav, úroveň nebo erapu v životě musí člověk mít psychickou a duchovní sílu, aby mohl jít kupředu po klidných cestách i proti značným větrům, které jsou čas od času v činnosti v životě každého člověka.

Síla nepřijde poté, kdy člověk vyleze na žebřík nebo na horu, ani poté, kdy se to podaří, ať již to znamená cokoli. Posilování sama sebe je nezbytné v procesu snažení zejména předtím a v průběhu a stejně tak i potom. Věřím tomu, že pozornost a oddanost pro přirozenost duše představuje základní sílu.

V kterýkoli čas se odehrává něco, co může nadělat paseku na duchu i v duši pokusem zničit záměr. Je to nátlak, aby člověk zapomněl na důležité otázky. Člověk postupuje životem, získává půdu pod nohama, napravuje bezpráví a stojí proti větrům silou ducha.

Toto posilování, ať se již děje slovy, modlitbou, rozjímáním různého druhu či jinými způsoby, přichází z toho božského, z té velikosti, jež odpočívá ve středu duše a jež je přesto větší než celá duše. Toto božské je plně přístupné, musí být o něj dbáno a musí být živeno. Jeho existence, bez ohledu na jeho mnoho pojmenování, je nevyvratitelnou psychickou skutečností.

Někdy říkám poznámkám na konci knihy *los cuentitos*, malé příběhy. Jsou to potomci většího textu a samy o sobě by měly být odděleným dílem. Měly by se číst přímo, bez toho, aby se člověk vracel k dalšímu textu. Jste však vítáni je pročítat oběma způsoby.

ÚVOD Zpěv nad kostmi

1. Jazyk vyprávění a poezie je silným bratrem jazyka snů. Z rozboru mnohých snů (jak současných, tak i starodávných, převzatých z písemných pramenů), posvátných textů a prací mystiků, například Kateřiny ze Sieny, Františka z Assisi, Rumiho a Eckharta, a z děl mnohých básníků, například Dickinsonové, Whitmana a dalších, vyplývá, že v psyché je poezii-tvořící a umění-tvořící funkce, která se projeví, přiblíží-li se osoba spontánně či úmyslně k instinktivnímu jádru duše.

Toto místo v duši, kde se setkávají sny, příběhy, poezie a umění, je tajemným domovem instinktivní či divoké povahy. U současných snů, poezie, u starších lidových zkazek a spisů mystiků je celé prostředí jádra chápáno jako živoucí stvoření. V poezii, malířství, tanci a snech je nejčastěji symbolizováno buď jako jeden ze širokých elementů, například oceán, nebeská klenba, země, nebo jako moc s lidskými kvalitami, například *Queen of Heaven (Královna nebes)*, *The White Doe (Bílá srna)*, *The Friend (Přítel)*, *The Beloved (Milovaný)*, *The Lover (Milenec)* nebo *The Mate (Partner)*.

Z jádra prostupují osobou, která prožívá naplnění něčím, co není Já, božské podněty a myšlenky. Mnoho umělců též přenáší své vlastní nápady a podněty, zrozené z ega, až k okraji jádra a upus-

tí je do něj, když oprávněně tuší, že budou navráceny s novou příměsí obsahu či omyty úžasným psychickým smyslem života. Ať tak či onak, způsobuje to náhlé a hluboké probuzení, změnu nebo informaci o smyslech, náladě nebo srdci člověka. Je-li člověk nově informován, mění se jeho nálada. Změní-li se nálada člověka, mění se jeho srdce. Proto jsou obrazy a jazyk, vznikající v tomto jádru, tolik důležité. Ve spojení mají moc proměnit jedno ve druhé způsobem, jakého lze pouhou vůlí velice těžko dosáhnout. V tomto smyslu je jádro, ono instinktivní Já, jak léčitелеm, tak i nositelem života.

2. *Ego/Self axis* – osa ego/Já je fráze, používaná Edwardem Ferdinandem Edingerem k popsaní Jungova názoru na ego a Já jako na vzájemně se doplňující vztah, kdy ten, co se hýbe, i ten, se kterým je hýbáno, se navzájem potřebují, aby fungovali.

3. Článek *Para La Mujer Grande, the Great Woman*, od C. P. Estés, z publikace *Rowing Songs for the Night Sea Journey: Contemporary Chants* z roku 1971.

4. Viz Doslov: *Příběh lékem* týká se etnických tradic, které příběh vymezují.

5. *El duende* je doslovně vánek skřítky (goblin wind) nebo síla, skrytá za jednáním a tvůrčím životem člověka, včetně jeho chůze, zvuku hlasu a dokonce i za způsobem, jakým pozvedá svůj malíček. Je to termín, který se používá u *flamenco* a také k popisu schopnosti myslet v básnických obrazech. Mezi latinskými *curanderas* (vypravěčkami), které příběhy sbírají, je tento výraz chápán jako schopnost být naplněn duchem, jež je něco více než vlastní duch člověka. Zda je člověk umělec nebo pozorovatel, posluchač či čtenář, je-li *el duende* přítomen, člověk jej vidí, slyší, čte jej, cítí jej v tanci, v hudbě, ve slovech, v umění; člověk o něm prostě ví. A není-li *el duende* přítomen, člověk si to uvědomuje též.

6. *Vasalisa* je poangličtěná verze ruského jména *Vasilisa*. V Evropě se w vyslovuje jako v.

7. Jedním z rozhodujících základních kamenů při budování kostry studia ženské psychologie je to, že ženy samy pozorují a popisují, co se v jejich vlastních životech děje. Součástí tvoří též etnický původ ženy, její rasa, víra a její hodnoty, což musí být všechno bráno v úvahu, protože to všechno dohromady tvoří její duševní smysl.

KAPITOLA I

Zavytí: Vzkříšení divoké ženy

1. *E. coli*. Částečná zkratka pro *Escherichia coli*, bacil, který způsobuje gastroenteritidu, zánět žaludku a tenkého střeva. Původ je v pití nakažené vody.

2. Romulus a Remus nebo dvojčata z mýtů kmene Navahů – jsou pouze jedni z mnoha známých dvojčat v mýtech.

3. Staré Mexiko.

4. Báseň *Luminous Animal* (Božské zvíře) od básníka Tony Moffeita z jeho knihy *Luminous Animal* (Cherry Valley, New York; edice Cherry Valley, 1989).

5. Tento příběh mi předala má teta Tirezianany. V talmudické verzi tohoto příběhu, nazvaného Čtyři, jež vstoupili do ráje, vstupují čtyři rabíni do *Pardes*, do ráje, aby studovali nebeská tajemství, a tři z těch čtyř se tím či oním způsobem zblázní, když zírají na *Shekhinah* – starověkou ženskou Bohyni.

6. *The Transcendent Function*, transcendentní funkce, z knihy C. G. Junga *Collected Works*, Sebrané práce.

7. Toto starodávné stvoření někteří též nazývají žena v bezčasi.

KAPITOLA 2

Plížení za vetřelcem: Počátek zasvěcení

1. Přirozený dravec se v pohádkách objevuje jako lupič, zvířecí ženich, násilník, rváč a někdy jako zlá žena hrubého zrna. Představy v ženských snech kopírují rozšířený vzor přirozeného dravce v ženských představitelkách pohádek. Nezdravé vztahy, hrubé, autoritativní postavy a negativní společenské zákazy ovlivňují obrazy snů a lidových zvyků stejně, možná i více, než vlastní, vrozený archetypální vzor, o kterém Jung hovořil jako o archetypálním uzlu, přítomném v duši každé osoby. Obraz správně náleží spíše námětu poznání síly Života a Smrti než kategorii setkání s čarodějnici.

2. Existují celkem odlišné verze Modrovouse v kolekci Jakoba a Wilhelma Grimmů, Charlese Perraulta, Henriho Pourrata a dalších. V Asii a Střední Americe jsou i další ústní verze. V mém literární zpracování Modrovouse je klíč, který nepřestává krváčet. Tento element je charakteristická zvláštnost našeho rodinného příběhu o Modrovousovi, jenž mi předala moje teta. Tento příběh formuje doba, kdy teta a ostatní maďarské, francouzské a belgické ženy byly nuceny žít v pracovních táborech během druhé světové války.

3. Ve folkloru, mýtech a snech měl přirozený dravec téměř vždy také sám o sobě dravce nebo špeha. Je to bítva mezi těmito dvěma, jež nakonec přináší změnu nebo vyrovnání. Pokud se tak nestane, nebo pokud nepovstane žádný další dobrý antagonista, potom se z příběhu podle všeho stává horor. Nedostatek pozitivní síly, která by byla úspěšným protikladem negativnímu dravci, zažehne ten nejhlubší strach v lidských srdcích.

V každodenním životě je také mnoho těch, kteří čile kradou světlo a ubíjejí vědomí. Dravecká osoba hlavně zneužívá tvůrčí mízu ženy, zabírá ji pro své vlastní potěšení nebo využití, ponechává ženu oslabenou a udivenou z toho, co se vlastně stalo, a zatím sama sílí a vzkvétá. Dravecká osoba touží po tom, aby žena nebrala zřetel na své instinkty, aby nevnímala, že je odsávána její mysl, její představivost, její srdce, sexualita či cokoliv jiného.

Model odevzdání svého životního jádra mohl být zahájen již v dětství, podporován vychovávajícími osobami, které chtěly, aby dary a krása dítěte zaplnily jejich vlastní prázdnotu a hlad. Být vychováván takovým způsobem dává nesmírnou moc vrozenému dravci a vystavuje člověka, aby se stal obětí pro ostatní. Dokud nejsou instinkty člověka dány do správného pořádku, je takto vychovávaná žena nadměrně zranitelná a může být snadno přemožena nevyslovenými a ničícími psychickými potřebami ostatních. Žena s dobrými instinkty v podstatě ví, že dravec je někde poblíž, ocitne-li se ve vztahu nebo situaci, jež má za následek, že se její život spíše zmenšuje než zvětšuje.

4. Bruno Bettelheim: *Využití kouzla: Význam a důležitost pohádek (Uses of Enchantment: Meaning and Importance of Fairytales*. New York: Knopf, 1976).

5. Von Franc například říká, že Modrovous je vrah a nic více ... M. L. von Franc, *Výklad pohádek (Interpretation of Fairytales*. Dallas: Spring Publications, 1970).

6. Podle mého názoru Jung spekuloval, že stvořitel i stvořený se oba vyvíjeli a jedno vědomí ovlivňovalo druhé. Je to pozoruhodná myšlenka, že člověk by mohl ovlivnit sílu, jež se skrývala za archetypem.

7. Nezdařený telefonický hovor je jedním z dvaceti nejběžnějších scénářů v lidských snech. V typickém snu telefon nefunguje, linka je obsazena, tísňové číslo zapomenuto nebo nefunguje správně. Tyto druhy telefonických situací ve snech jsou svým rázem velmi blízké podivně změněným vzkazům v dopisech, jako například v lidové zkazce *Bezruká panna*, kdy ďábel mění oslavná poselství na zlomyslná.

8. Název a adresa skupiny byly změněny na ochranu zainteresovaných osob.

9. Název a adresa skupiny byly změněny na ochranu zainteresovaných osob.

10. Název a adresa skupiny byly změněny na ochranu zainteresovaných osob.

11. Název a adresa skupiny byly změněny na ochranu zainteresovaných osob.

KAPITOLA 3

Vysledování skutečností: Obnovení intuice jako zasvěcení

1. Příběhy o Vasilise a Persephoně jsou hodně podobné.

2. Začátky a konce různých příběhů znamenají celoživotní studium. Vynikající židovský vypravěč Steve Sanfield, autor, básník a první oficiálně sídlící vypravěč příběhů v sedmdesátých letech ve Spojených státech, mi laskavě předal ono umělecké řemeslo, které spočívá ve shromažďování konců a počátků příběhů, což tvoří umělecký styl sám o sobě.

3. Termínu předobrá marka jsem si poprvé všimla v práci Donalda Winnicotta. Je to elegantní metafora, jedna z těch frázi, jež ve třech jednoduchých slovech nahradí celé strany textu.

4. V Jungově psychologii by se o mateřské struktuře duše řeklo, že se skládá ze třech vrstev – prapůvodní, osobní a společenské. Je to souhrn, který vytváří buď dostatek, nebo nedostatek v pojetí matky. V evoluční psychologii je poznamenáno, že vytvoření příslušné vnitřní matky se dosahuje po stadiích, kdy každé následné stadium je postaveno na úspěšném zvládnutí stadia předchozího. Ponižování dítěte může narušit nebo vyvrátit představu matky v duši, rozštěpit následné vrstvy do polarit, jež jsou spíše protikladné než ve vzájemném souladu. Nejen že to poruší předchozí stadia vývoje, ale destabilizuje to i stadia následná tak, že jsou konstruována útržkovitě nebo idiosynkraticky.

Tato vývojová zpoždění, která destabilizují utváření důvěry, síly a sebevědomí, je možné vyléčit, není to zeď z cihel, která by se při odstranění více cihel zespodu zhroutila, ale spíše tkaná síť. Proto tolik žen i mužů přežívá poměrně dobře i s mnoha dírami nebo nedostatky ve výchově. Zdá se, že se upínají na ty aspekty mateřského komplexu, které jsou v psychické síti nejméně poškozeny. Vyhledání moudrého a vyživujícího vodítka může tuto síť vyspravit bez ohledu na to, kolik let osoba žila se zraněními.

5. V pohádkách se jak pozitivně, tak i negativně používají symboly: *nevlastní rodina, macecha, nevlastní otec a nevlastní sourozenci*. Jelikož je ve Spojených státech vysoké procento rozvodovosti a nových sňatků, vyskytuje se k těmto symbolům určitá citlivost ve svém negativním světle. Existuje však stejné množství příběhů o pozitivních a laskavých nevlastních rodinách, o hodných starých manželích, kteří v lese narazili na opuštěné dítě, o nevlastních rodičích, kteří do své rodiny přijmou nějakým způsobem zmrzačené dítě a svojí péčí jej vyléčí, nebo mu pomohou nalézt mimořádnou moc.

6. To neznamená, že by člověk neměl být nadále laskavý, má-li k tomu důvod a jedná-li o své vlastní vůli. Druh dobroty, o které zde hovoříme, je otrocký a hraničí s patolizalstvem. Rodí se ze zoufalého toužení po něčem a následném pocitu bezmoci. Je to jako když se dítě bojí psů a říká: hodný pejsánek, hodný pejsánek, a doufá, že to psa ukonejší.

Existuje ještě zhoubnější druh dobroty, kdy žena k usmíření druhých používá své lsti. Má pocit, že se musí příjemně nucovat druhým, aby získala něco, o čem se domnívá, že by jinak nebylo. Je to zhoubný styl laskavosti. Nutí ženu šklebit se a uklánět se, usiluje-li o to, aby ostatním bylo dobře a byli na ni hodní, aby ji podporovali, nezradili, aby byla oblíbená a tak dále. Ona tím odsouhlasí, že nebude sama sebou. Ztrácí svůj tvar a bere na sebe masku, kterou druzí nejvíce požadují. Toto by mohla být výhodná kamufláž v situaci, kdy může žena málo nebo vůbec něco ovlivnit, pokud se k tomu však odhodlá dobrovolně, a nachází-li se v takové pozici většinu času, vlastně si něco nahává a vzdává se svého vlastního zdroje síly otevřeně za sebe hovořit.

7. *Mana* je melanéské slovo, které Jung získal z antropologických studií z počátku dvacátého století. Chápal *manu* jako magickou vlastnost, která vyzařuje z určitých lidí, talismanů a přírodních činitelů, jakými jsou například moře a hory, stromy, rostliny, kameny, místa a události. Antropologická charakterizace nebere však v té době v úvahu osobní výpovědi kmenových lidí, kteří vydávají zážitek s *manou* za zároveň pragmatický i mystický; mana nejen informuje, ale i podněcuje. Navíc je nám známo z odkazů mystiků, kteří své kladné i záporné zkušenosti s takzvanou *manou* zaznamenali, že spojení s jádrem povahy, jehož výsledkem je takovýto efekt, je velice podobné stavu zamilování; člověk se bez něj cítí o něco ošizen. I když zpočátku zabere spoustu času a inkubace, člověk s ním později vstupuje do bohatého a hlubokého vztahu.

8. *Homonuculi* jsou malí tvorové jako například skřítky, trpaslíci a jiní malí lidé. I když někteří říkají, že to jsou nadpřirozené bytosti, ti, kteří je znají, mají pocit, že to jsou super-lidi; moudře lstiví a množící se podle svého.

9. Někdo koncept zvířecí duše odsuzuje nebo se strání myšlenky, že lidé jsou jak oduševnělí, tak zvířecí. Problém tkví v domněnce, že zvířata nejsou oduševnělá či naplněná duší. Slovo *animal* – *zvíře* je však samo o sobě z latiny a znamená živého tvora, lépe dokonce cokoliž žijícího, zejména slovo *animalis*, mající dech života, od slova *anima*, které znamená vzduch, dech a život. V jisté době, snad ne tak dávno, bychom se divili, že tento antropocentrismus vůbec mohl zakořenit, stejně jako se mnoho lidí podívuje nyní nad tím, že lidská diskriminace, založená na barvě pleti, byla kdysi pro většinu lidí přijatelnou hodnotou.

10. Bez upozornění to bude v těch, jež přijdou po ní, různými způsoby zavrženo. Pokud věnuje čas nápravě nyní, může tomu zabránit. Nehovoříme o dokonalosti, ale o vybudování určité houževnatosti.

11. Při práci se ženami ve vězení někdy společně vyrábíme panenky z proutí. Používáme též fazole, jablka, obilí, kukuřici, hadry a rýžový papír. Některé ženy na tyto materiály kreslí, některé něco našívají, některé je slepují dohromady. Nakonec máme tucty panenek, srovnaných v řadách, většinou jsou ze stejných materiálů, ale všechny jsou tak různé a unikátní jako ty ženy, které je vyrobily.

12. Jedním z nejhlavnějších problémů starších teorií o ženské psychologii je to, že pohledy na životy žen byly celkem limitované. Nepřipouštělo se, že by žena mohla být vším, čím je. Klasická psychologie byla více studium o uzavřených ženách, nikoliv o takových, které usilují o volnost či o takových, které se natahují a snaží něčeho dosáhnout. Instinktivní povaha vyžaduje psychologii, která pozoruje usilující ženy i ženy, které se po letech ohýbání napřímují.

13. Intuice, o které hovoříme, není totožná s typologickými funkcemi, které ličí Jung; citění, myšlení, intuice a vnímání. V ženské (a mužské) psyché je intuice více než typologie. Týká se instinktivní psyché, duše, a jeví se být vrozenou, má proces dozrávání, vnímající, pojímající a symbolizující schopnosti. Je to funkce, jež náleží všem ženám (a mužům), bez ohledu na typologii.

14. Ve většině případů se zdá být nejlepší jít, když jsi volán (či cítíš-li nutnost), máš-li jakési zdání toho, že jsi schopen být aktivní a odolný, nikoliv se držet zpátky, odolávat a oddalovat věci do té doby, než psychické okolnosti vybuchnou a stejně tě tím protáhnou, zakrváceného a s modřinami. Někdy není čas na velké rozvažování. A pokud je, méně energie spotřebujeme tím, že pokračujeme, nikoliv tím, že budeme vyčkávat.

15. Matka Noc, jedna z bohyní života-smrti-života, ze slovanských kmenů.

16. V oblasti Střední Ameriky označuje *la máscara* – maska to, že osoba zvládla spojení s duchem, zobrazeným jak maskou, tak duševním oděvem, který člověk nosí. V západní společnosti tato identifikace s duchem pomocí oblečení a dekorace obličeje téměř úplně vybledla. Přesto je tkání vlákna a nošení oblečení samo o sobě způsobem, jak přizvat ducha nebo od něj přijímat informace. Existují vážné důkazy, že tkání vlákna a výroba látky byly kdysi náboženskými praktikami, které učily o cyklech života, smrti a života po smrti.

17. Je dobré udržovat si osobnost, dělat si osobní sbírky, sbírat v průběhu života. Čím více stárne a máme-li k dispozici takovou sbírku, shledáme, že jsme schopni vybavit si jakýkoliv aspekt sebe sama, kdykoliv si to budeme přát. V určitém bodě však, zejména když člověk dosáhne středního věku a stárí, charaktery se stěhují a tajemnými způsoby splývají dohromady. Nakonec dochází k jakémusi roztavení, k úplné ztrátě personae-osobnosti, čímž se odhaluje to, co by se dalo nejjasněji vyjádřit slovy skutečné Já.

18. Prožívá-li člověk vše organicky, vše je pro něj jednodušší, je vstřícnější ke všem vjemům a pocitům, spíše než k přehnané intelektualizaci. Jak říkávala má bývalá kolegyně J. Vanderburgh, někdy pomáhá, přemýšlí-li člověk na takové úrovni, jež by pochopilo chytré desetileté dítě.

19. Jsou to současně stejné vlastnosti úspěšného duševního života, také však života podnikatelského a ekonomického.

20. Jung se domníval, že člověk by měl být schopen kontaktovat nejstarší zdroj pomocí nočních snů.

21. Vlastně je to fenomén hypnogogického a hypnopompického stavu, který se nachází někde mezi spánkem a probuzením. V laboratořích je dobře dokumentováno, že otázka, položená na počátku polovědomého stadia spánku, je v pozdějších fázích spaní konkretizována a zvyšuje schopnost přinést na mysl přímou odpověď při probuzení.

22. V lesích, poblíž místa, kde jsem vyrůstala, žila ve staré chatrči stařenka. Jedla kávovou lžičku zeminy denně. Říkala, že tím zahání smutek.

23. V ústní i písemné pohádkové tradici je ohledně tohoto mnoho kontradikcí. Některé zkazky říkají, že být v mládí moudrým znamená žít dlouhý život. Jiné varují, že být v mládí starým není dobré. Některá z nich jsou přísloví, jež mohou být chápána různými způsoby, závislými na kultuře a období, ze kterého pocházejí. Podle mého názoru jsou však některá spíše lišáctví než rady. Jinými slovy, člověk by se měl nad těmito frázemi zahloubat a ne je brát doslovně, ale rozjímat, což by nakonec mohlo vést k náhlému uvědomění či k *satori* – náhlému osvícení.

24. Tato alchymie mohla být převzata z pozorování, která jsou mnohem starší než metafyzická písma. Několik starších žen, vypravěček z východní Evropy i z Mexika, mi řeklo, že symbolika černé, červené a bílé barvy pochází z menstruačního a plodného cyklu u žen. Všechny ženy, které menstruaci poznaly, vědí, že černá barva je představitelkou odděleného povlaku dělohy, která není těhotná. Červená barva symbolizuje jak zadržování krve v děloze během těhotenství, tak i krvavou show, tu skvrnu krve, která ohlašuje začátek porodních bolestí, tudíž příchod nového života. Bílé je mateřské mléko, jež proudí, aby nového svěřence nakrmilo. Toto je považováno za úplný cyklus intenzivní transformace. Nutí mne to uvažovat nad tím, zda alchymie nebyla pozdějším úsilím k vytvoření nádoby podobné děloze a k úplné soustavě symbolů a jednání, jež by nějak přiblížily cykly menstruace, těhotenství, porodu a péče o novorozence. Zdá se být pravděpodobné, že existuje archetyp těhotenství, jež se nemá brát doslovně, a že ovlivňuje či burcuje jak ženský, tak mužský rod, které si potom musí najít pro sebe způsob, jak toto významové symbolizovat.

25. Po mnoho let jsem studovala červenou barvu v mýtech a pohádkách; červenou nit, červené boty, červenou kápi a podobně. Domnívám se, že mnoho fragmentů z mýtů a pohádek pochází od starých červených bohyň, které jsou božstvem, vládnoucím celému spektru ženské transformace – všem červeným událostem – sexualitě, zrození a tomu erotickému, jsou to původní součásti prapůvodu tří sester: zrodu, smrti a znovuzrození, stejně jako součásti světových mýtů o vycházejícím a zapadajícím slunci.

26. Antropologie devatenáctého století chybně charakterizovala, že kmenová úcta ke starším, zemřelým a prarodičům a rituální zachovávání životních příběhů starších byly formy uctívání. Tato nešťastná projekce ještě stále přežívá v různé moderní literatuře. Po desetiletích rodinných rituálů, týkajících se *Día de los muertos*, uctívání předků, tento termín, podle mého názoru, vznikl velmi

dávno a v klasické antropologii by měl být přesněji nazýván zpříbuzněním předků, což znamená přetrvávající vztah s uctívanými staršími. Příbuzenský rituál respektuje rodinu, požehává myšlenku, že nejsme oddělení jeden od druhého, že jediný lidský život není bez významu a zejména, že kladné a význačné odkazy těch, jež odešli před námi, mají pro nás nesmírnou hodnotu při učení a vedou nás životem.

27. Mnoho ženských kostí bylo nalezeno v Çatal Hüyük, neolitickém městečku v Anadolii.

28. Tento příběh má další varianty a epizody a v některých případech doslovy či antiklimaxy volně navazují na konec ústředního příběhu.

29. Na miskách a ikonách z několika míst ve východním Balkánu a Jugoslávii sledujeme symboly ženské pánve, které Gimbutas datuje do doby 5–6000 let před Kristem (Marija Gimbutas: *The Goddesses and Gods of old Europe: Myths and Cult Images*, University of California Press, 1974, 1982).

30. Obrazy výše zmíněného se objevují též ve snech, často jako něco, co je transformováno na užitečnou věc. Někteří z mých kolegů, kteří jsou lékaři, spekulují, že by to mohlo symbolizovat embryo či vajíčko v nejranějším stadiu. Vyprávěcí příběhů v naší rodině zmíněný symbol nazývají *ovum* – vajíčko.

31. Je možné, že duch a vědomí jednotlivce mají jakýsi rodový cit, a že tento ženský nebo mužský rod, bez ohledu na rod fyzický, je vrozený.

KAPITOLA 4

Přítel: Spojení s druhým

1. Verš na konci příběhu je tradiční v západní Africe. Naučila mne jej Opalanga, *griot*.
2. Na Jamajce existuje dětská píseň, jež by mohla být pozůstatkem této zkažky: *Jen si být jist, že ano / znamená ano až do konce / znovu se jí ptám / a znovu a znovu a znovu*. Tuto píseň mi předala žena jménem V. B. Washington, která je součástí mého bytí, je mi matkou.
3. Psi se projevují jinak ve společnosti psů než v lidské rodině.
4. Robert Bly, osobní rozhovory, 1990.

KAPITOLA 5

Lov: Když je srdce osamělým lovcem

1. Toto neznamená, že vztah končí, ale že určité aspekty vztahu svléknou kůži, ztratí své ulity, zmizí beze stopy, nezanechají adresu, a pak se najednou objeví znovu, v jiné formě, barvě a složení.
2. Během jedné z mých návštěv na zelených plání Mexika mne začal bolet zub a *boticario* mě poslal k ženě, jež byla vyhlášena tím, že člověku dokázala ulevit od bolesti.
Když mi dávala lék, vyprávěla mi o *Txati*, velkém duchu-ženě. Z jejího podání bylo zřejmé, že se jedná o bohyni života-smrti-života, ale dodnes jsem o ní nenašla v odborné literatuře žádnou zmínku. Mezi jiným mi *mi abuelita, la curandera* řekla, že *Txati* je velká léčitelka, která je jak prsem, tak hrobem. *Txati* s sebou nosí měděnou mísu; jednak obsahuje a rozsévá výživu, a je-li obrácena, stává se z ní nádoba na duše právě zemřelých. *Txati* dohlíží nad porodností, milováním a smrtí.
3. Příběh o Sedně má mnoho verzí. Je to mocná bohyně, která žije pod vodou a kterou vzývají léčitelé k navrácení zdraví a života pro ty, kteří jsou nemocní nebo umírají.
4. Mít prostor je zajisté podložený důvod pro samotu, ale je to snad ta nejpoulnější bílá lež

ve vztazích v naší době. Místo toho, aby se o problému pohovořilo, člověk chce prostor. Je to dospělá verze opakujících se frází: Pes mi sežral domácí úkol, nebo moje babička zemřela ...

5. A také to, co dosud není krásné.

6. Z lovecké básně *Integrity (Integrity)* od Adrienne Richové. (*The Fact of a Doorframe, Poems Selected and New, 1950–1984*, New York; W. W. Norton, 1984.)

7. Mladší ovazuje ránu staršímu pochází z našeho rodinného příběhu *Rána*, která zapáchala (*The Wound That Stank*).

8. Je to kratší verze dlouhého příběhu, který obvykle trvá tři zimní večery, aby byl řádně vyprávěn.

KAPITOLA 6

Nalezení vlastní smečky: Sounáležitost jako požehnání

1. I když si někteří kritikové myslí, že Andersen byl neurotik, čímž se jeho práce ani nehodí ke studiu, já osobně shledávám jeho práci, zejména *náměty a styl zpracování příběhů*, které si vybral, velice důležité, neboť zobrazují utrpení malých dětí, utrpení samotné duše. Toto řezání, krájení a drčení mladistvé duše *není pouhým* problémem, jež byl běžný v období a místě, kde Andersen žil. Je to současný celosvětový palčivý problém duše. Přestože je problém zneužívání ducha a duše dětí, dospělých nebo starších lidí zlehčován romantickými intelektualizacemi, vidím, že Andersen se jej přímo dotýká. Klasická všeobecná psychologie ochuzuje společenské chápání šířky a hloubky, zneužívání dětí ve všech třídách a společnostech. A pohádky předstihují psychologii v odhalování skutečností o záměrném vzájemném lidském ubližování.

2. Venkovský prostý vypravěč je takový, jenž není příliš nakažen cynismem, jenž si zachovává zdravý selský rozum, a má i cit pro svět noci. Podle této definice by mohl být nezkaženým venkovánem i vzdělaný člověk, vychovaný v asfaltovém velkoměstě. Název se více vztahuje ke stavu mysli než k fyzickému domovu osoby. Jako dítě jsem slyšela o *Ošklivém káčátku*, ze kterého jsem čerpana, od třech Katek, mých starších tet z otcovy strany, které byly všechny z venkova.

3. Toto je jeden z hlavních důvodů, proč dospělý člověk přistoupí k analýze či sebeanalýze; vytrdit a uspořádat rodičovské, společenské, historické a archetypální faktory a komplexy, aby stejně jako v příbězích o *Ia Lloroné* byla řeka udržována co možno nejčistší.

4. Sisyfos, Kykloповé a Kaliban; tyto mužské postavy z řeckých bájí jsou známy svojí vytrvalostí, divokostí a houževnatostí. Ve společnostech, kde se ženy nesmí vyvíjet všemi směry, je ženám nejčastěji upírán vývoj právě těchto takzvaných mužských sil. Ve společnostech, kde je vývoj těchto sil u žen potlačován, není ženám povoleno, aby držely mešní pohár, pracovaly se stetoskopem, malířským štětcem, aby rozhodovaly o hospodaření či politice a podobně.

5. Viz práce Alice Millerové: *Drama nadaného dítěte (Drama of the Gifted Child)*, *Pro tvé vlastní dobro (For Your Own Good)*, *Neuvědomíš si (Thou Shall Not Be Aware)* /bibliografie/.

6. Příklady odříznutí ženy od jejího vlastního způsobu práce a žití nemusí být dramatické, aby na něco upozornily. Mezi těmi nejsoučasnějšími jsou zákony, které ztěžují nebo znemožňují ženě (nebo muži), aby mohla vydělávat doma, a tím zároveň zůstat v blízkosti obchodního světa, rodinného krbu a svých dětí. Zákony, které člověku brání, aby zachovával jednotu práce, rodiny a osobního života, již dlouho volají po změně.

7. Ve světě existuje ještě hodně otroctví. Někdy se tomu tak neříká, ale není-li osoba svobodná natolik, aby mohla odejít, a bude-li potrestána, pokud uprchne, je to otroctví. Jsou-li lidé vyhnaní kdykoliv se někomu jinému zachce je vyhnat, představuje to též stav otroctví. Je-li osoba nucena vykonávat těžkou práci, dělat špatná rozhodnutí proti svým zájmům pouze pro základní přežití či

ochranu, zahrnuje to též otroctví. Všechny druhy otroctví rozbíjí rodiny a ducha, jež jsou pak léta, pokud ne navždy, ztraceny.

Doslovné otroctví také ještě stále existuje. Jedna osoba se nedávno vrátila z ostrova v Karibském moři a sdělila mi, že v jednom z luxusních hotelů byl ubytován jakýsi princ ze Středního Východu se svým doprovodem, ve kterém bylo i několik ženských otrokyň. Veškerý hotelový personál se snažil, aby nepřišly do cesty známému černošskému úředníku z hnutí za občanská práva ve Spojených státech, který byl též hotelovým hostem.

8. Patřily sem mladé i dvanáctileté matky, dospívající ženy i ženy starší, ty, které otěhotněly z noci lásky či noci potěšení, nebo z noci lásky a potěšení a také ty, které se staly oběťmi znásilnění. Všechny zůstaly bez péče a byly divoce napadány, protože společnost schvaluje ublížení jak dítěti, tak matce, očerněním a ostrakismem.

9. Je mnoho spisovatelů, kteří publikovali v rámci této věci. Viz Robert Bly, Guy Corneau, Douglas Gillette, Sam Keen, John Lee, Robert L. Moore a další.

10. Je to jeden z nehloupějších mýtů o stárnutí, jež říká, že žena se stává tak dokonalou, že již nic nepotřebuje a je fontánou všeho pro kohokoliv. Není to pravda, pokračuje v růstu jako strom, který potřebuje vodu a vzduch bez ohledu na to, jak je starý. Stará žena je stejná jako strom; neexistuje žádné ukončení, žádná náhlá kompletace, spíše se jedná o velké množství kofenů a větví a při řádné péči i o mnoho květů.

11. Předáno mojí přítelkyní Faldiz, iberskou ženou a sblíženým duchem.

12. Jung používal toto slovo k označení nevinného hlupáka v pohádkách, který na konec téměř vždy ustoupí.

13. Osobní komunikace – Jan Vanderburgh.

14. V Jungově psychologii byl předsudek, který mohl utajovat diagnózu vážného narušení, a tím bylo to, že introverze je normální stav, bez ohledu na smrtelnou zamlklost osoby. Ve skutečnosti tato smrtelná zamlklost, která se za introverzi zaměňuje, častěji ukryvá hluboké trauma. Je-li žena stydlivá, hluboce introvertní nebo bolestně skromná, potom je důležité nahlédnout do nitra a zjistit, zda je to vrozený stav nebo se jedná o úraz.

15. Carolina Delgado, jungiánská sociální pracovníce a umělkyně z Houstonu, používá *ofrendas* jako ochranu, jako vciřovací pomůcku k zobrazení psychického stavu jednotlivce.

16. Seznam odlišných žen je velice dlouhý. Zamyslete se nad jakoukoliv vzorovou ženou v posledních několika stoletích a zjistíte, že s největší pravděpodobností začala svoji dráhu úplně na okraji, vzešla z nějaké nižší společenské třídy nebo se vymykala hlavnímu proudu.

KAPITOLA 7

Radostné tělo: Divoká smyslůst

1. Tehuánské ženy neustále poplácávají a dotýkají se nejen svých dětí a mužů, nejen svých babiček a dědečků, nejen svého jídla, oblečení a domácích zvířat, ale také i jedna druhé. Je to společnost, ve které, jak se zdá, lidé vzkvétají.

Pozorujeme-li vlky při hře, můžeme sledovat, jak naráží jeden do druhého v jakémsi druhu tance. Je to právě to spojení dotekem, které prohlašuje něco jako my patříme k sobě.

2. Z běžných pozorování různých izolovaných skupin lidí v přírodě se zdá, že i ti, kteří patří mezi samotáře kmene – někteří žijí s kmenem pouze někdy a nedodrží nezbytně vždy základní hodnoty kmene – se v hlavní kmenové skupině chovají s respektem k mužům i ženám bez ohledu na jejich tvar, velikost a věk. Někdy si jeden druhého z různých příčin dobírá, ale nejedná se o přehlí-

žení či povyšování. Tento přístup k tělu, pohlaví a věku je součástí širšího významu a lásky rozmanité povahy.

3. Někteří namítají, že úcta k živému, projevovaná některými starými způsoby či určitými aboriginálními, starými nebo starověkými hodnotami je sentimentální; uplakané přání vrátit minulost, nelogická pohádková fantasie. Zdůvodňují to tím, že v minulosti ženy měly tvrdý život, existovalo mnoho chorob atd. Je pravda, že v minulosti i v současnosti musely a musí ženy těžce pracovat, často za nepříjemných podmínek, bylo i je s nimi špatně zacházeno, choroby bujely a bují i dnes. Je to skutečně tak a platí to stejně tak i pro muže.

Přesto jsem však u domorodých skupin a u vlastních lidí, jak latinských, tak maďarských, kteří mají zcela určité kmenové citění, shledala, že bez ohledu na problémy, které život přináší, tak ty staré hodnoty, i když se člověk musí někdy po nich pít, aby je opět poznal, skrz naskrz podporují ducha i duši. Mnoho našich takzvaných starých způsobů jsou formou výživy jídlem, které se nikdy nezkaží.

I když ke všemu existuje posvátný i zprofanovaný přístup, domnívám se, že nejde o sentimentální, ale spíše o čistě rozumný postoj, obdivujeme-li či napodobujeme-li určité starobylé hodnoty. V mnoha případech se při útoku na odkaz starých a oduševnělých hodnot jedná opět o pokus oddělit ženu od odkazu jejích přímých ženských linií. Čerpat najednou z vědomostí doby minulé, ze síly přítomnosti a z myšlenek budoucna je pro duši blahodárné.

4. Kdyby se v ženských tělech nacházel zlý duch, byl by většinou vyvolán společností, jež má mylné názory na přirozené tělo. I když je pravda, že žena může být sama sobě největším nepřítelem, nerodí se, aby své tělo nenáviděla naopak, budeme-li dítě pozorovat, uvidíme, že má nezměrnou radost z poznávání a používání svého těla.

5. Nebo i jejího otce.

6. Během let se napsalo a dalo do oběhu neskutečně mnoho materiálu, který se týká velikosti a stavby lidského těla, zejména toho ženského. Většina těchto prací pochází od autorů, kteří se zdají být znechuceni či odpuzováni různými tělesnými konstrukcemi. Je důležité vyslechnout názory žen, které jsou mentálně zdravé, bez ohledu na jejich konfiguraci. Nejlépe je vyslechnout ty, které jsou zdravé a nějakou tu velikost mají. Přestože ta křičící žena uvnitř není námětem této knihy, zdá se být odrazem společnosti a vyvstává z ní. Bylo by třeba toto zblízka prozkoumat a pochopit na základě hlubších společenských předpokladů a patologií, které obsahují mnoho jiných náhledů kromě velikosti, například hypertrofickou sexualitu ve společnosti, duševní hlad, hierarchickou strukturu a kastu v konfiguraci těla a podobně. Dalo by se říci, že by nebylo špatné provést rozbor společnosti.

7. Z archetypální perspektivy je možné, že jakási posedlost fyzickým tělem propukne, když člověk ztratí kontrolu nad světem lidí se pak pokouší ovládat tu malou nemovitost – svá vlastní těla.

8. Přijato ve smyslu parity ukončení odvozování.

9. Martin Freud: *Zrcadlíci se pycha: Sigmund Freud, Muž a otec (Glory Reflected: Sigmund Freud, Man and Father*. New York: Vanguard Press, 1958).

10. V příbězích o kouzelných koberecích je popsáno mnoho různých kobereců; existoval červený, modrý, starý, nový, perský, východoindický, pocházející z Istanbulu, patřící malé stařence, jež jej používala pouze na... a podobně.

11. Kouzelný koberec tvoří ústřední archetypální námět pohádek na Středním Východě. Jedna z nich se jmenuje Koberec prince Husaina, je podobná Příběhu o princí Ahmedovi a nalezneme ji ve sbírce Arabské noci.

12. V těle jsou přírodní látky a o některých, například o serotoninu, je známo, že vyvolávají pocit pohody, někteří říkají, že způsobují i radostný pocit. Tradičně je těchto stavů dosahováno pomocí modlitby, meditace, rozjímání, využívání intuice, transu, tance, určité psychické aktivity, zpěvu a jiných hlubokých stavů soustředění ducha.

13. Při pozorování různých společností jsem byla zaujata skupinami lidí, které byly z hlavního proudu vytlačeny a které si přesto dokázaly udržet a posílit svoji integritu. Je fascinující sledovat, že pokaždé je takto oddělená skupina, která si svoji důstojnost dokázala zachovat, nakonec obdivována a vyhledávána právě tím hlavním proudem, jenž ji původně vypudil.

14. Spojení se ztrácí, nevíme-li, kde jsou pohřbeni přátelé a příbuzní.

15. Pseudonym na ochranu jejího soukromí.

16. Ntozake Shange: *Pro barevné dívky, které po spatření duhy pomyslely na sebevraždu* (*for colored girls, who have considered suicide when the rainbow is enuff*).

KAPITOLA 8

Sebezáchova: Identifikace pastí, klecí a jedovatých návnad

1. Z latinského kořene slova *sen*, které znamená *starý*, vznikla tato příbuzná slova: Señora, Señor, senát a senilní.

2. Existují vnitřní i vnější kultury. Jsou si pozoruhodně podobné.

3. Barry Holston Lopez toto definuje ve své práci O vlčích a mužích (*Of Wolves and Men*) jako opilost masem.

4. Člověk může snadno přehánět, ať již vyrostl v ulicích či nosil hedvábné punčochy. Falešní přátelé, přetvářka, umrtvování bolesti, ochranné bariéry, netečnost ke svému vlastnímu světlu – to všechno může nastat bez ohledu na podhoubí člověka.

5. Od abatyše Hildegardy z Binghamu, též známé jako svatá Hildegarda. Viz: MS2 Weisbaden, Hessische Landesbibliothek.

6. Ve školském úvodu do psychologie je znám slogan žádné dobrůtky, dokud neuděláš svoji práci, Primackův princip babiččina pravidla. Zdá se, že dokonce i klasická psychologie uznává, že takovéto pravidlo patří do působnosti starších.

7. Joplinová nedělala žádné politické gesto tím, že se nelíčila. Jako mnoho dospívajících dětí měla akné a zdá se, že když byla na střední škole, považovala chlapce spíše za kamarády než za potenciální milence.

V 60. letech se v USA mnoho agresivnějších žen vyhýbalo líčení za účelem politického gesta, které vyjadřovalo, že si nepřejí být považovány za jakousi lahůdku pro muže. Pro srovnání se může uvést, že oba rody v mnoha domorodých společenstvích natírají své tváře a těla za účelem buď odpuzovat, nebo přitahovat ty druhé. V podstatě je kráslení tvůrčí doménou ženství a způsob, jakým si žena zvolí se kráslit, se stává osobním jazykem, který vyjadřuje to, co si přeje.

8. Velice pěknou biografii Janis Joplinové, která prožila moderní verzi *Rudých bor*, naleznete v knize od Myry Friedmanové, Pohřbena zaživa; Biografie Janis Joplinové (*Buried Alive: The Biography of Janis Joplin*).

9. Aby se nepřehlédla organická etiologie a v některých případech iatrogenické deteriorace.

10. Naše nejmodernější verze příběhu *Rudých bor*, nám v malém rozsahu ukáže, jak byl původní obsah těchto věcí překroucen. Původní verze, i když pouze útržkovitě, jsou neocenitelné, neboť v některých případech nám současný brutálnější nádech pohádky přesně řekne to, co potřebujeme vědět k tomu, abychom přežili a prosperovali ve společnosti a/nebo v prostředí, které kopíruje destruktivní proces, uvedený v samotném příběhu. V tom smyslu máme vlastně i podivný styl štěstí, neboť známe útržkovitý příběh, jež jasně označuje psychické pasti, které na nás v současné době číhají.

11. Rituály starobyklých a současných aboriginálních žen se často nazývají rituály ženství a plodnosti. Tyto fráze však většinou pochází z mužského názoru, objevujícího se v antropologii, archeo-

logii a etnologii nejdříve v polovině 19. století. Jsou to fráze, které bohužel spíše překrucují a ničí proces života ženy, než by představovaly vlastní skutečnost.

Metaforicky prochází žena pánevní kostí nahoru i dolů mnohokrát a pokaždé jiným způsobem a pokaždé zde existuje potenciál dojít novému poznání. Tento proces pokračuje v průběhu celého života ženy. Takzvaná plodná fáze nezačíná u prvopočátku menstruace a nekončí s menopauzou.

Správněji by se veškeré plodné rituály měly nazývat zahajovacími rituály; každý by měl nést název vzhledem ke své specifické transformační síle nejen podle toho, čeho by se mělo dosáhnout navenek, ale i podle toho, čeho se dosáhne vnitřně. Žehnací rituál Diné (Navahové), zvaný Cesta krásy, je dobrý příklad jazyka a názvu, který definuje přímo jádro věci.

12. *Truchlení nad neprožitými životy: Psychologická studie o ztrátě dítěte* od jungiánské analytičky Judith A. Savage je vynikající knihou a je jednou z mála právě na toto, pro ženy tolik významné téma (*Mourning Unlived Lives – A Psychological Study of Childbearing Loss*).

13. Rituály, například hatha a tantra jóga, tanec a jiná dění, která nabízejí vztah člověka k vlastnímu tělu, jsou nezměrně posilující.

14. V některých folklórech se říká, že se ďábel necítí dobře v lidské podobě, že mu to moc neseďí, což způsobuje, že při chůzi pokulhává. Ve smyslu pohádky o Rudých botách jsou děvčeti uříznuty nohy, a proto musí též kulhat, protože vlastně tančila s ďáblem, dalo by se tedy říci, že na sebe vzala jeho kulhání, to znamená jeho nelidský a mrtvolný život.

15. V křesťanských dobách se starobylé ševcovské nástroje staly synonymem pro ďáblový mučící nástroj. V pohanských dobách sdíleli ševci spirituální zodpovědnost za smír se zvířaty, ze kterých jejich výrobky pocházely.

16. Studie o normalizaci násilí a prožití bezmoci byly provedeny experimentálním psychologem Martinem Seligmanem a jinými.

17. Lenore E. Walker aplikovala tento princip na tajemství, proč ženy zůstávají s partnery, kteří se k nim špatně chovají, ve své významné knize *Zbitá žena* (*The Battered Woman*. New York: Harper + Row, vydání 1980).

18. Nebo těm kolcům nás, jež jsou mladí a bezmocní.

19. Organizace ženského hnutí a další organizace, některé ekologicky zaměřené, některé výchovné či zaměřené na práva, byly/Jsou řízeny, rozvíjeny a rozšiřovány mnoha a mnoha ženami, které na sebe vzaly velké riziko, když předstoupily, aby vyjádřily svá stanoviska. Snad ještě důležitější je, že v tom i nadále pokračují, a to silným hlasem.

20. Toto udržení ženy na cestě jejími vrstevnicemi i staršími ženami zmenšuje kontraverzi a posiluje bezpečnost pro ženy, které jsou nuceny žít v nepřátelských podmínkách.

V jiných kulturách, kde je každý, ať muž či žena, chápán coby sestra nebo bratr, jsou hierarchické parametry dané věkem a mocí změkčeny přátelským vztahem a zodpovědností za každého a vůči každému.

Ženy, které byly jako děti podvedeny, žijí v neustálém očekávání, že budou i nadále podváděny partnery, zaměstnavatelem a společností. Ženiny první zkušenosti s podvodem často pochází z příhody, jedné či několika, v okruhu jejich vlastních ženských nebo rodinných vztahů. Je to jenom další zázrak, že taková žena ještě dokáže tolik věřit, přestože byla tolik podvedena.

K podvedení dochází, když ti, kteří mají moc, problém vidí a odvrátí se. Podvod je také to, když lidé nedodrží daný slib, váhají podat pomocnou ruku, poskytnout ochranu, nezastanou se druhého, odvrátí se, namísto toho, aby projevili určitý druh odvahy.

21. Závislost je cokoliv, co činí život prázdným, ale navenek to vypadá, že život naplňuje.

22. Hladovění, divokost či závislost jako takové nejsou příčinou psychózy, ale jsou spíše prvotním a trvajícím útokem na sílu duše. Oslabenou duši by teoreticky mohl zaplavit oportunistický

komplex. Proto je tolik důležité spravit poraněný instinkt, aby osoba, pokud možno, nezůstávala v rozkladném či zranitelném stavu.

23. Charles Simic, *Vybrané básně (Selected Poems)*. New York, Braziller, 1985).

24. C. P. Estés: *Elementy zajetí (The Elements of Capture)*, 1982).

Vezmi originál.

Ochoť ji brzy, přednostně ještě před tím, než se začne pohybovat a mluvit.

Extrémně ji zapoj do společenského života.

Přivod' hlad na její divokou povahu.

Izoluj ji od utrpení a volnosti druhých, aby nemohla svůj život k něčemu přirovnávat.

Uč ji pouze jeden druh názoru.

Ať žije bídně (ať je vyschlá či chladná) a ať to všichni vidí, přesto nepřipustí, aby jí to někdo řekl.

Odděl ji od jejího přirozeného těla, čímž jí zamezíš ve vztahu k té bytosti.

Dej jí volnost v prostředí, kde může hodovat na věcech, které jí byly dříve odepřeny, na věcech jak vzrušujících, tak nebezpečných.

Poskytni jí přátele, kteří jsou též zchřadlí, kteří ji budou podporovat ve výstřednostech.

Její poraněné instinkty pro opatrnost a ochranu nech být.

Následkem jejího přehnaného chování (nedostatek jídla, nadbytek jídla, drogy, nedostatek spánku, příliš mnoho spánku atd.) dovol Smrti zakotvit u ní nablízku.

Ať se potýká s osobnostmi hodné holčičky a snaží se ji obnovit, nech ji uspět, ale pouze občas.

Potom konečně ji nech spadnout do psychologicky závislého nadbytku, který je sám o sobě usmrcující (alkohol, sex, zuřivost, moc, netečnost atd.).

Nyní je zajata. Zvrať proces a ona se naučí být volná. Sprav její instinkty a bude opět silná.

KAPITOLA 9

Návrat domů: Návrat k sobě samému

1. Ústřední námět tohoto příběhu, nalezení lásky a domova a čelení povaze Smrti, je jedním z mnoha, které nalezneme po celém světě. (V chladných zemích světa též nalezneme rčení, že se zmrzlá slova musí drhnout od úst mluvčího a musí se nechat roztát, aby se zjistilo, co bylo vyřešeno.)

2. Mezi různými etnickými skupinami se také říká, že duše se neinkarnuje do těla a nezrodí ducha, dokud si není jistá, že tělo, které má obývat, prosperuje. Podle naší nejstarší tradice se proto dítě nedává jméno dříve než sedm dní po narození, někdy až po dvou cyklech měsíce nebo dokonce i po ještě delší době, čímž se zajišťuje, že tělo je natolik silné, aby do něj duše mohla vstoupit a dát zrod duchu. Mnoho lidí se dále domnívá, že dítě by se také proto nemělo nikdy bít, protože by to mohlo duši z těla vyhnat, znovu ji nalézt a vrátit do právoplatného domova je potom velice dlouhý a těžký proces.

3. Zsvěcovací proces – slovo *initiation* – *zsvěcení* pochází z latinského slova *initiare*, které znamená začít, zahájit, poučit. Zsvěcovaný je ten, kdo začíná novou cestu, kdo předstoupil, aby něco zahájil a byl poučen. Zsvěcovatel je ten, kdo je oddán hluboké práci předat to, co zná o cestě, kdo poradí jak na to a kdo se stane zsvěcovanému průvodcem, aby tento zvládl vše potřebné, a tím se stal silnějším.

4. Při nesprávném zsvěcování se zsvěcovatel někdy zaměří pouze na nepatrné vady charakteru u zsvěcovaného a zapomene či přehlédne dalších sedmdesát procent zsvěcení; posílení talentu a darů u ženy. Zsvěcovatel často přivodí potíže, aniž by nadále podpořil, navodí nebezpečí a potom se stáhne. Je to pozůstatek mužského stylu zsvěcování, který zdůrazňuje, že ostuda a ponížení oso-

bu posiluje. Problém je dán, ale podpora chybí. Případně se věnuje velká pozornost postupu, ale důležitá potřeba citu a duševního života je zanedbávána. Ve smyslu ducha a duše kruté či nelidské zasvěcování nikdy neposílí spojitost či sounáležitost.

5. Existuje perfekcionismus negativní a pozitivní. Negativní se často týká strachu, že člověk neobstojí. Pozitivní nabízí největší úsilí, za účelem zvládnutí zůstává u něčeho produktivního. Pozitivní perfekcionismus nutí duši, aby se učila dělat věci *lépe*, jak psát lépe, mluvit, malovat, jíst, odpočívat, uctívat lépe a podobně. Pozitivní perfekcionismus se vyznačuje jednáním, které je neustále v souladu s uznávaným snem.

6. Navléci si bronzový korzet je fráze od Yancey Ellis Stockwell, vynikající terapeutky a vyprávěčky.

7. Sponzorováno Spolkem žen a mnoha nadanými léčitelkami.

8. Z básně Žena, která žije pod hladinou jezera (*Woman Who Lives Under the Lake*, C. P. Estés: *Rowing Songs For the Night Sea Journey; Contemporary Chants*).

9. Z básně Pojď, ať se schovám za tvou nespoutanost (*Come Cover Me With Your Wildness*).

10. Přeloženo do angličtiny z básně *La bolsita negra*.

11. Jejich obrázky slov a jasných frází si našly svoji cestu jak do latinsko-amerických, tak do východoevropských etnických skupin v té části země.

12. Může to být cokoli. Moje květiny. Můj pes. Moje úkoly. Můj přítel. Moje perúnie. Je to všechno jenom trik. V ženě se chvěje srdce, aby mohla jít. Chvěje se i proto, aby mohla zůstat.

13. Komplex být vším pro všechny útočí na schopnosti ženy, nutí ji, aby jednala, jako kdyby byla *ona* tou velkou léčitelkou. Pokouší-li se však lidská bytost napodobit prapůvod, jedná se spíše o pokus být Bohem. Toho nelze ve skutečnosti dosáhnout a vynaložené úsilí je pro duši úplně vyčerpávající a destruktivní.

14. Adrienne Richová, z knihy *The Fact of a Doorframe* (New York; Norton, 1984).

15. V jiných příbězích, například v Šípkové Růžence, se spící mladá žena probouzí nikoliv proto, že je políbena princem, ale protože nadešel čas... stoletá kletba vypršela a pro ženu nadešel čas probuzení. Trnitý les, který obklopoval věž, nemizí proto, že hrdina je silák, ale z toho důvodu, že kletba pozbývá platnosti a nadešel čas. Pohádky nás stále a stále poučují; když nadejde čas, je čas.

16. V klasické jungiánské psychologii by se dítě nazývalo psychopompou, což je aspekt anima, pojmenovaný tak podle Herma, který vedl duše do podsvětí. V jiných kulturách se psychopompa nazývá *juju*, *bruja*, *anqagok*, *tzaddik*. Tato slova se užívají jednak jako řádné názvy a někdy jako adjektiva k popsání kouzelné vlastnosti předmětu nebo osoby.

17. V příběhu způsobuje vůně tulení kůže, že dítě pocítí plný nápor matčiny oduševnělé lásky. Něco ve tvaru její duše jím provane, neublíží mu, ale dítě si uvědomuje. Ještě dodnes u některých domorodých kmenů panuje víra, že mocné pozůstatky duše zemřelých zůstávají v jejich oblečení, kožešinách a nástrojích.

18. Mary Uukular mi vnukla tu starou myšlenku, že dech vzniká z básně.

19. Ibid.

20. Oxfordský výkladový slovník.

21. Zdá se, že ženy věnují dostatek času, dojde-li ke krizi u fyzického zdraví – zejména pokud se jedná o zdraví těch ostatních, ale zanedbávají udržování vztahu se svou vlastní duší. Nepovažují duši za magnet či hlavní generátor pro své oživení a energii. Zacházejí s duší jako s nedůležitým nástrojem. Ale jako kterýkoliv jiný hodnotný nástroj, duše potřebuje úkryt, očistu, promazání a opravu. Pokud je duše zanedbána, projeví se to v každodenním životě, kdy žena vlastně vydá nesmírné množství energie na jednoduché úkoly a nakonec jí již nezbyde síl pokračovat. Cesta zpět domů je pak velice dlouhá.

22. Odkaz od Roberta Blye z rozhovoru pro *The Bloomsbury Review* (leden 1990), Rozhovor

s divým mužem v černém (*The Wild Man In the Black Coat Turns: A Conversation*) od Clarissy Pinkoly Estés.

KAPITOLA 10

Čistá voda: Vyživující tvůrčí život

1. Pole snů (*Field of Dreams*), film podle románu Bosý Joe (*Shoeless Joe*) – od W. P. Kinsella.
2. Problém nemocného tvůrčího života má obvykle několik příčin; vnitřní negativní komplexy, nedostatek podpory z vnějšího světa a někdy také i přímá sabotáž.
3. *La Llorona* – Lah Yoh-row-nah, s přízvukem na slabice *row* a s *r* trošku protáhlým.
4. Příběh *La Llorona* se vypráví od doby, kdy boží žena seděla u ohně. Znovu a znovu se rozvíjí stejný příběh s malými obměnami, hlavně se mění vše, co se týká jejího oblečení. Byla oblečena jako prostitutka a jeden z chlapců ji sbalil u řeky v El Pasu. Bože, jaké bylo jeho překvapení! Měla na sobě dlouhou bílou noční košili. Měla na sobě svatební šaty a bílý závoj přes obličej.
Někteří rodiče používají *La Lloronu* jako tajemnou pomocnici při výchově. Většina dětí je tak vyděšena příběhy, které říkají, že *La Llorona* krade děti, aby nahradila ty, které utonuly, že se za soumraku řece vyhýbají a chodí domů včas.
5. Jako například na konferenci Green National Convention v Rocky Mountains, 1991.
6. Toto mi předala Marik Pappandreas Androupolous, vypravěčka z Corinth, která to převzala od Andrei Zarkokolis, též z Corinth.
7. Marcel Pagnol, *Jean de Florette* a *Manon of the Spring*, přeložil W. E. van Heyningen (San Francisco; North Point Press, 1988). Obě knihy byly zfilmovány Claudem Berrim (Orion Classic Releases, 1987).
8. Strach z neúspěchu je jedna z frází, která vlastně ve skutečnosti nepopisuje, co žena cítí. Jediný strach má obvykle tři části. Jednou jsou pozůstatky z minulosti (obvykle je to zdroj hanby), další tvoří nejistota v přítomnosti a třetí částí je strach ze špatného výsledku či z negativních následků v budoucnu.
9. Kdysi byly Harpyje bohyněmi bouře. Byla to božstva Života a Smrti. Bohužel jim byla odňata jejich prapůvodní funkce pro obojí a byly přetvořeny na jednostranné tvory. Jak již známe z výkladu povahy života-smrti-života, jakákoliv síla, jež vládne zrození, vládne i smrti.
10. Jedná se o po-orestiánskou verzi. Není třeba se něčeho domýšlet. Vše je zaznamenáno v nánosech pohádek a mýtů.
11. Mnoho symbolů má jak mužské, tak ženské vlastnosti. Pro lidi je v podstatě důležité, aby se sami rozhodli, co budou při nahlížení na záležitosti duše a ducha používat jako lupu. Vyhledávání symbolů je podle mého názoru důležité, protože z každého se můžeme nějakým způsobem poučit, můžeme se naučit, jak je aplikovat a zejména na jaká zranění se mohou stát balzámem.
12. Je animus zastaralý? Jennette Jones a Mary Ann Mattoon, v antologii *The Goddess Reawakening* (Wheaton, Illinois; Quest Books, 1989). Kapitola se zaměřuje na současný názor, týkající se anima, v průběhu 1987.
13. V mýtech je běžné, že velké bohyně porodí vlastního syna. Později se tento syn stává jejich milencem/manželem. Někteří lidé by toto chápali doslovně a mohli by se domnívat, že jde o popisování incestu. Není tomu tak, jde spíše o popisování toho, jak duše rodí mužský potenciál, který se při svém vývoji stává jakýmsi druhem moudrosti a síly, a v mnoha směrech se spojuje s dalšími duševními silami.
14. A někdy také impulz té paži.

15. Oddělíme-li se od myšlenky mužské povahy, nezbytně tím ztratíme jednu z nejsilnějších polarit k myšlení a chápání tajemství dvojí povahy lidských bytostí na všech úrovních.

16. Oxfordský anglický slovník.

17. Popsala bych to jako mužskou silnou a vyjednávací povahu, tu, která je v mnoha společnostech u mužů vlastně zahlazena denním pachtěním, které nemá smysl ani duševní přednosti, nebo je zničena společností, která muže vláká do postrojů, kde je potom drží, dokud z nich nic nezbyde.

18. Při svých pátráních jsem našla indikaci, že jakási podoba tohoto příběhu by mohla být variantou starověkých zkazek o slunovratu, kdy to využitě zmírá a znovu se ve chvějící se formě rodí.

19. S láskou věnováno od Katy, která prožila ve čtyřicátých letech čtyři roky v ruském pracovním táboře.

20. Transformace ohněm, nad ohněm či v ohni je univerzální námět. Jeden se váže na příběh Tři zlaté vlasy z řeckých mýtů, kdy Demeter, velká bohyně Matka, drží každou noc smrtelné nemluvně v ohni, aby jej učinila nesmrtelným. Matka nemluvněte, Metaneira, ji přistihne a vyděšeným křikem činnost Demetery přeruší. Demeter smutně prohlásila: Škoda, dítě tedy bude pouhým smrtelníkem.

KAPITOLA 11

Žár: Znovunalezení posvátné sexuality

1. Věci, stimulující štěstí a radost, jsou zároveň též vždy zadními vrátky, které umožňují, aby byl člověk manipulován či zneužíván.

2. Příběhy typu strýčka Tuong-Pa nebo Trungpa jsou čtverácké příběhy, které prý vznikly v Tibetu.

3. Catal Huyuk má jednu rozkrokovou ikonu pověšenou vysoko na stěně. Je to žena se široce rozvěřenými nohama, odhalující svoje spodní ústa, snad coby orákulum. Pouhá představa něčeho takového způsobuje, že se ženy chichotají poznáním.

4. Charles Boer: Homérské zpěvy. (*The Homeric Hymns*. Dallas: Spring Publications, 1978). Je to skutečně vynikající překlad.

5. Příběhy o kojotech se tradičně vypráví *pouze* v zimě.

KAPITOLA 12

Označování území: Hranice vzteku a odpuštění

1. V prostředí rodiny a nejbližší společnosti.

2. Dětská poranění instinktu, ega a ducha mají kořeny v tom, když dítě je hrubě odstrkováno, když je nikdo nevyslyší, nevnímá, nemiluje.

3. Staré emoce by se daly přirovnat k mentální sadě pianových strun v duši. Hřmot seshora může způsobit úžasné vibrace strun v mysli. Mohou se rozeznít i bez přímého dotyku. Událostí, jež sebou přinášejí stejný nádech, slova, vizuální jevy původních událostí zapříčiní, že člověk bojuje s tím, aby se ten starý materiál nerozezněl znovu.

V jungiánské psychologii se této erupci citového tónu říká konstelace komplexu. Na rozdíl od Freuda, který takové chování označil za neurotické, Jung jej vlastně považoval za spojitou reakci, podobnou té, jež se projevuje u zvířat, která byla předtím týrána, vystrašena či poraněna. Zdá se, že

zvíře potom reaguje na pachy, pohyby, nástroje a zvuky, které se podobají těm původním, zraňujícím. Lidé mají stejný vzor poznání a reakce.

4. Organické poruchy mozku, při kterých se šílenství vymyká kontrole, skutečně existují. Tyto jsou kontrolovány léky, nikoliv psychoterapií. Zde však hovoříme o vzteku, který vyvolala vzpomínka na předešlé psychické týrání toho či onoho druhu. Mohla bych dodat, že v některých rodinách, kde se vyskytne jeden citlivce, mohou být další děti s jinou psychologickou konfigurací, které se nemusí vůbec cítit týrány, i když je s nimi zacházeno obdobně.

Děti mají odlišné potřeby, různě silnou hroší kůži, různou kapacitu překonávání bolesti. Dítě, které bude mít velké množství senzorů, bude procítovat všechno a bude silně vnímat také veškerá poranění druhých. Staré rčení, že dítě by se nemělo vychovávat podle nějaké knihy, ale podle sledování jeho vnímavosti, jeho talentů a osobnosti, se zdá být velice užitečnou radou. I lidé jsou přirozeně různorodí.

5. Od starých vypravěčů japonského dědictví jsem slyšela verzi na téma medvěda coby vzácné postavy, kdy medvěd je zardoušen nějakou zlou mocí, aby mezi lidmi, kteří jej uctívali, nevznikl žádný nový život. Medvědovo tělo je za velikého žalu a truchlení pohřbeno. Ženské slzy, které kanou na hrob, však přivedou medvěda zpět k životu.

6. Uvolnění starého zvápenatělého vzteku kus po kuse, vrstvu po vrstvě, je pro ženy nezbytným úkolem. Je lepší pokusit se odnést takovouto bombu ven do polí, a tam ji odjítit, než tak činit v blízkosti nevinných lidí. Stojí za to nechat ji vybuchnout způsobem, který pomůže, ale neublíží.

7. Sufijský vypravěč-léčitel Indries Shah vypráví verzi této staré zkazky v knize *Moudrost bláznů (Wisdom of the Idiots)*. Londýn: Octagon Press, 1970).

8. Rozhodnutí k tomu je vázáno na několik faktorů; uvědomění osoby nebo aspektu, jež škodu způsobily, jejich schopnost přivodit ještě více škody a jejich budoucí záměry a poměr síly – to vše se musí vzít v úvahu.

9. *Descanso* se též používá ve významu *místa odpočinku* coby pohřebiště nebo hřbitov.

10. Jedná-li se o incest, zneužití či jinou velkou potupu, může trvat mnoho let, než se zakončí cyklus odpouštění. V některých případech může být mnoho síly na čas vydáváno na neodpouštění, což je též přijatelné. Co není přijatelné, je neustálé šílení kolem události po celý život. Tento nadměrný var velmi škodí jak duši a duchu, tak i fyzickému tělu. Musí dojít k opětné rovnováze. K tomu existuje mnoho různých přístupů. Měl by být konzultován terapeut, jenž je sám o sobě silnou osobností a který se na takovéto záležitosti specializuje. Nalezneme-li takového profesionála, měli bychom mu položit následující otázku. Jakou máte zkušenost ohledně redukování vzteku a posílení ducha?

11 *Forego*, z Oxfordského výkladového slovníku z O. E. pro *for gán* nebo *forgáen*.

12. *Forebear*, z Oxfordského výkladového slovníku

13. *Firget*, z Oxfordského výkladového slovníku.

14. *Forgive*, z Oxfordského výkladového slovníku.

15. Poněkud jiná definice tohoto druhu odpouštění je k nalezení v Oxfordském výkladovém slovníku; Aktivní odpouštění – oplácnění zla dobrem. Podle mého je toto konečná forma smíření.

16. Nejenže lidé mají různý časový odstup pro odpouštění druhým, ale i špatný čin sám ovlivňuje dobu, která trvá k jeho odpouštění.

17. Jelikož tělo má také paměť, musí mu být též věnována pozornost. Fyzické uvolnění musí být doprovázeno psychickým porozuměním.

KAPITOLA 13

Bitevní jizvy: Členství v klanu zjizvených

1. Souhlasím s Jungem; vykonal-li někdo nějakou nespravedlnost, nemůže se z toho vyléčit, pokud nemůže vyřknout absolutní pravdu a pohlédnout jí do očí.
2. Poprvé jsem četla o tomto druhu nezajímavého textu v práci Erica Berna a Clauda Steinera.
3. WAE – což je *Jung's Word Association Experiment*, to též sledadlo pravdivým.
4. Někdy následují i fotografie a příběhy o otcích, bratrech, manželech, strýcích či dědech, ale hlavní práce se týká předchozích ženských linií.
5. Oni sami trpí coby obětní beránci, požírači hříchů, bez jakýchkoliv výhod a moci, nedostane se jim např. vděčnosti, úcty a možnosti obnovy od společnosti.
6. Mary Culhaneová a mrtvý muž (*Mary Culhane and The Dead Man*), je jeden z významných příběhů dvou vypravěček lidových zkazek, dvou úžasně talentovaných žen ze Severní Karoliny, Barbary Freemanové a Connie Regan-Blakeové.
7. Paul C. Rosenblat, PhD.: *Bitter, Bitter Tears; Nineteenth-Century Diarists and Twentieth-Century Grief Theories*. (Minneapolis; University of Minnesota Press, 1983).

KAPITOLA 14

La Selva Subterránea: Zasněžení v podzemním lese

1. Jungovo chápání tajemství účasti bylo založeno na antropologických názorech na konci devatenáctého a na počátku dvacátého století, kdy mnoho těch, kteří studovali různé domorodé kmeny, vnímali jinak a často jim byli i hodně vzdáleni. Nepovažovali chování v kmenech jako jakési pokračování lidstva, které by se mohlo vyskytnout kdekoli a v jakékoli lidské společnosti, bez ohledu na rasu či původ.
2. Tato diskuse v žádném směru nehájí tvrzení, že ublížení jednotlivci je přijatelné, neboť jej to nakonec posílí.
3. Na incestní poměr s otcem a následně trauma dítěte se zaměřují publikace např. E. Bass a L. Thornton s J. Brister: *Nikdy jsem to nikomu neřekla: Svědectví žen, které přežily znásilnění v dětství (I Never Told Anyone: Writings by Women Survivors of Child Abuse)*. New York; Harper + Row, 1983). Také B. Cohen; E. Giller; W. Lynn: *Rozvrácená osobnost (Multiple Personality Disorder from the Inside Out)*, Baltimore; Sidran Press, 1991).
4. Předpokládá se, že většinou dochází ke kruté ztrátě nevinnosti ve světě mimo rodinu. Téměř každý prožije ten postupný proces, který vrcholí v bolestném vědomí toho, že na světě není vše bezpečné a krásné.
5. Symbol mlynáře se ve zkazkách vyskytuje jak v negativním, tak i v pozitivním světle.
6. Postupné probouzení – odkládání zábran pomalu a postupně – je méně bolestivé, než když jsou všechny zábrany odhozeny najednou.
7. V některých zkazkách představuje trojka kulminací usilovné snahy a trojka může být chápána jako samotná oběť, která se kulminuje v nový život.
8. Lao-č', starověký filozof-báseň.
9. Pro různé lidi existují různé metody. Některé jsou navenek velice aktivní, například tanec, některé jsou zase velice aktivní jiným způsobem, například tanec modlitby, tanec intelektu či tanec básně.
10. C. P. Estés: *Mýty a příběhy sirotek a opuštěných dětí (Warming the Stone Child; Myths and Stories of the Abandoned and Unmothered Child)*.

11. Je zřejmé, že muži i ženy při vážném psychickém přerodu nejeví mnoho zájmu o věci ve venkovním světě, jelikož přemýšlí, sní a roztřídí na tak hlubokých úrovních, že příslušenství vnějšího světa prostě odpadají. Zdá se, že se duše příliš nezajímá o světské dění, pokud z něj něco nevyzařuje.

12. Je mi velice divné, že Ku Klux Klan ve svém úsilí ponížít a znectít nazývá lidi, kteří nemají bílou barvu pleti, bahenními lidmi. Staré užití slova Bahno je nesmírně pozitivní, ve skutečnosti je to snad to pravé slovo pro posílení hluboce moudré a mocné instinktivní povahy. Je to právě bahno (a další pozemské látky), ze kterého podle příběhů o stvoření vznikli lidé.

13. *Labrum*, sekyra a vnější stydké pysky sdílejí podobný tvar.

14. Dvojitá sekyra bohyně je starověký symbol, který v současné době přejímají různé ženské spolky jako symbol návratu k síle ženství. Navíc mezi členy mé výzkumné a školící skupiny *Las Mujeres* je mnoho spekulací, které mají mnoho zdrojů, že motýlí křídla stydkých pysků a dvojhlavá sekyra jsou podobnými symboly ze starověku, kdy se tvar rozevřených motýlích křídel považoval za tvar duše.

15. Mystické je poznání o světských a spirituálních věcech z obou stran, kterými je intelekt a vlastní zkušenost, týkající se duše a ducha. Pragmatický mysticismus hledá veškeré pravdy, nezkoumá jen jednu stranu mince, a potom zvaží, jak se k tomu či onomu postavit, jak jednat.

16. Staré zkazky mají význam i v tom, že předávají stav pocitů a poznání z rodičů na děti, bez ohledu na biologický rod.

17. Jak jsme zjistili, slzy jsou víceúčelové, slouží jak pro ochranu, tak ke tvoření.

18. Mnoho ženské kultury bylo skutečně pohřbeno po staletí a my máme pouhé náznaky toho, co leží dole. Ženy musí mít právo na pátrání, aniž by byly ještě před zahájením archeologických prací zastaveny. Cílem je žít plný život v souladu s vlastními instinktivními mýty.

19. Čísla mají velikou moc. Mnoho učenců od Pythagora ke kabalistům se pokoušelo porozumět tajemství matematiky. Očíslované hrušky možná nesou stopy mysticismu a možná jsou i tónovou řadou.

20. V mnoha směrech čelí bezruká panna, dívka se zlatými vlasy i zápalková holčička stejnému problému nesounáležitosti. Příběh o bezruké panně mnohem více přibližuje komplexnější psychologický cyklus.

21. Možná byste rádi věděli, kolik já, což jsou centra pro vědomí, se nachází v duši. Je jich hodně a jedno z nich je obvykle dominantnější. Stejně jako puebla a casity v Novém Mexiku se i duše vždy nachází nejméně ve třech stadiích – stará, zbožená část, část, ve které žijeme, a část, jež je ve fázi budování. Je to přesně tak.

Jungova teorie říká, že to Já s velkým J znamená obrovskou duševní sílu. Já s malým j značí tu osobnější, ohraničenější osobu, kterou jsme.

22. Jedněmi z nejobsáhlejších písemných záznamů o starých rituálech jsou záznamy ze starověkého Řecka.

23. Alžběta je stará, a přitom je těhotná. Je to velice mystická cesta, na které její manžel oněmí.

24. Těchto stadií je někdy dosaženo nikoliv v souladu s chronologickým věkem jako spíše v souladu s potřebami a časováním duše a ducha.

25. Archetypální symbol krále zkoumají Robert L. Moore a Douglas Gillette ve své knize *Kráľ, bojovník, kouzelník, milenec (King, Warrior, Magician, Lover)*. San Francisco; Harper, 1990).

26. Symboly zahradníka, krále, kouzelníka atd. se vztahují jak na ženy, tak i na muže. Nemají specifický rod, jsou však chápány různě.

27. První osoba, od které jsem slyšela výraz tvoření duše, byl James Hillman, jenž je sám o sobě spíše jako přístroj na chrlení myšlenek.

28. Stařena od trojitých bohyň Řeků.

29. V Hesiodově Theogonii (411–52) se říká, že Persephone a stařena Hekate dávaly nade vše přednost vzájemné společnosti.

30. Jean Shinoda Bolen ve své srozumitelné práci, týkající se menopauzy, poznamenává, že starší ženy zadržují energii menstruační krve uvnitř svých těl a vytváří vnitřní moudrost namísto vnějších dětí. (*The Wise Woman Archetype: Menopause As Initiation*. Boulder, Colorado: Sounds True, 1991).

31. Byl vůdcem španělské inkvizice, patologicky krutý muž, chráněný masový vrah své doby.

32. Takový zasvěcovací rituál vykonávaly staré léčitelky s novými matkami podle *Católico* tradice v mé rodině.

33. Například někteří muži současné doby ztratili svůj cit pro přirozené sexuální cykly ve smyslu jejich významu. Někteří nepocítují nic, někteří se chovají jako při neustálém štvání.

34. V některých verzích zkazky je závoj zaměňován za kapesník a není to *pneuma*-dech, který závoj odstraní, ale hrající si chlapec, jenž odkrývá a zakrývá otcovu tvář.

DOSLOV Příběh lékem

1. Vyňato z básně U bran města Boha vypravěče (*At the Gates of the City of the Storyteller God*, 1971. C. P. Estés: *Rowing Songs for the Night Sea Journez: Contemporary Chants*).

2. Zde máme vzácný útržek písmo očitého svědka, jenž jasně definuje jádro vypravěčského umění a říká, že charakteristický duch společnosti, kultura a dovednost jdou ruku v ruce. Následující slova jsou od mistrného básníka a vypravěče Steva Sanfielda, který věnoval desítky let těžké práci, která vyžaduje duševní zázemí.

O mistru vypravěči

Trvá to celý život, nejen pouze několik let či desetiletí, aby se člověk stal mistrem čehokoli. Vyžaduje to úplné splynutí s uměním. Za dvacet či třicet let je pro nás, individuální vypravěče či obor jako takový, pouhá okázalost tvrdit, že vynikáme. Objeví-li se mistr vypravěč, nenechá nikoho na pochybách. Bude mít takovou kvalitu, že jej či ji okamžitě rozeznáme. Prožívá-li se určitý příběh roky nebo celý život, potom se příběh stává součástí vypravěčovy duše a vypravěč vypráví z nitra. Taková kvalita se nevidí často...

Velký reportér se buduje pomalu. Vynikající vypravěč nejenže zná příběh dokonale, ale ví i vše o samotném příběhu. Příběhy neexistují ve vzduchoprázdnu...

Vyňato z Poznámek z rozhovoru v baru U Williho (*Notes from a Conversation at Doc Willy's Bar*), od Boba Jenkinse.

3. Prapůvod, který znamená nenahraditelnou sílu života, je možné vyvolat. A že je mocný, nelze ani slovy vyjádřit. Musím co nejvíce zdůraznit, že léčící disciplíny vyžadují pomoc toho, který zná způsob a cesty toho, jenž to skutečně sám prožil a prožívá.

4. Moje babička Katerín říkala, že nejvíce ignorantní není osoba, která neví, ale ta, která neví, že neví. A osoba v ještě horším stavu a ještě více nebezpečná pro druhé je ta, která ví, že neví, a je jí to jedno.

5. *La única que vivio las historias*, osoba, která žila příběhy.

6. Marka Požehnaná ve všech svých svatých jménech a tvářích, nejdivočejší ze silných.

7. Často dochází také k právním důsledkům.

8. Toto je hlavní zásada léčících profesí. Nemůžeš-li pomoci, neublížuj. A aby člověk neublížil, musí vědět, co nesmí dělat.

9. Dokonalá práce se nenastříhne tak, aby vyhovovala tvaru dělníka, ale musí vyhovovat tvaru Boha. Vyňato z básně *La Diosa de la Clarisa, un manifesto pequeño* (*Rowing Songs for the Night Sea Journey Contemporary Chants*).

DODATEK

1. U mne, stejně jako u mnoha jiných, chápání mnoha knih začíná při jejich opětovném čtení.

2. Výňatek z Komentářů k básním (*Commenting Before the Poems*) z připravované sbírky básní: *La Pasionara, Collected Poems*.

3. Trpět v rodině (*familia*) neznamena být obětí, ale být statečný tvář v tvář záporným situacím, být odvážený.

I když člověk nebude schopen úplně odvrátit situaci nebo osud, musí do toho stejně dát všechno. Používám výraz utrpení v tomto smyslu.

4. Spisovatelé, kteří mají své vlastní děti, se často ptají: Kde? Kdy jsi psala? Pozdě v noci, před východem slunce, odpoledne, v autobuse, na cestě do kostela – kdykoliv, kdekoliv a o čemkoliv jsem mohla.

5. Mírné upozornění. Jelikož soustředění na záležitosti individualizace může přinést povznesené pocity a myšlenky, člověk se musí vyvarovat, aby se nestal pouhým akumulátorem myšlenek a zážitků, ale musí též věnovat dostatek času na to, aby jim porozuměl a toto pochopení využil v každodenním životě.

6. Viz Doslov: Příběh lékem.

7. Existují určité stavy deprese, mánie a dalších potíží, které mají organický charakter, což znamená, že vznikají ze špatné funkce jednoho z fyzických systémů těla. Problémy organického původu musí vyhodnotit lékař.

8. Mladí lidé, se kterými jsem se setkala na univerzitách, seminářích a středních školách, tolik touží milovat tento svět, mají touhu se učit, vyučovat, tvořit, pomáhat. A protože oni jsou budoucnost, je jasné, že ta budoucnost chová úžasné poklady.

❧ VÝCHOVA MLADÉHO VLKA: BIBLIOGRAFIE

Tato bibliografie obsahuje některé z nejpřístupnějších prací na téma žen a duše. Často je doporučuji svým studentům a klientům. Mnoho z těchto nyní již klasických titulů, zahrnující práce od Angelou, de Beauvoir, Brooks, de Castillejo, Cather, Chelser, Friedan, Harding, Jong, Jung, Hong Kingston, Morgan, Neruda, Neumann a Qoyawayma a stejně tak i antologie, byly těmi, které jsem četla svým studentům coby duševní potravu při kurzech Psychologie žen již počátkem sedmdesátých let. Byla to doba, kdy ženská studia nebyla běžnou frází a mnoho lidí se divilo, k čemu je to zapotřebí.

Od té doby tiskem prošlo již mnoho prací o ženách. Přesto je studium ženských životů, psychických i jiných, ještě stále velmi mladé a zdaleka není dokončeno.

Bibliografie by neměla být pouhým únavným seznamem. Jejím účelem není člověka učit co si má myslet, ale snaží se dát tělu bohaté věci k přemýšlení, postavit osobu před co nejvíce myšlenek, a tím i před množstvím voleb a možností. Dobrá bibliografie se snaží nabídnout přehled minulosti i současnosti, jež naznačí jasnou vizi budoucnosti. Tato bibliografie klade důraz na spisovatelky ženského rodu, ale obsahuje i rod mužský. Práce jsou naplněny údaji, názory a ohněm. I když je daleko více neméně vzrušujících autorů, podávám zde výčet více než dvou set.

- Alegria, C., 1989. *Woman of the River*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press.
Louisa In Realitland, New York, Curbstone Press.
Guerrilla Poems of El Salvador, New York, Curbstone Press.
- Allen, P. G., 1986. *The Sacred Hoop: Recovering the Feminine in American Indian Traditions*, Boston, Beacon Press.
1991. *Grandmothers of the Light: A Medicine Woman's Sourcebook*, Boston, Beacon Press.
1982. *Shadow Country*, Los Angeles, University of California Press.
- Allison, D., 1992. *Bastard Out of Carolina*, New York, Dutton.
- Andelin, H. B., 1974. *Fascinating Womanhood*, Santa Barbara, Calif., Pacific Press.
- Angelou, M., 1990. *I Shall Not Be Moved*, New York, Random House.
1986. *All God's Children Need Travelling Shoes*, New York, Random House.
1971. *I Know Why the Caged Bird Sings*, New York, Bantam.
- Anzaldúa, G., Moraga Ch., 1983. *This Bridge Called My Back*, New York, Kitchen Table/Women of Color Press.
- Atiya, N., 1982. *Khul-Khaal: Five Egyptian Women Tell Their Stories*, Syracuse, Syracuse University Press.
- Arwood, M., 1993. *The Robber Bride*, New York, Nan A. Talese/Doubleday.
- Avalon, A., 1978. *Shakti and Shakta*, New York, Dover.
- Barker, R., 1985. *The Hiroshima Maidens: A Story of Courage, Compassion and Survival*, New York, Viking.
- Bass, E., Thornton, L., 1983. *I Never Told Anyone: Writings by Women Survivors of Child Sexual Abuse*, New York, Harper+ Row.
- de Beauvoir, S., 1959. *Memoirs of a Dutiful Daughter*, překlad James Kirkup, Cleveland, World Publishing Co.
1974. *The Second Sex*, New York, Knopf.
- Bertherat, T., 1977. *The Body Has Its Reasons*, New York, Pantheon Books.
- Bly, R., 1990. *Iron John: A Book About Men*, Reading, Mass., Addison-Wesley.
- Boer, Ch., 1987. *The Homeric Hymns*, Dallas, Spring Publications.
- Bolen, J. S., 1992. *Ring of Power: The Abandoned Child, the Authoritarian Father, and the Disempowered Feminine*, San Francisco, Harper-Collins.
1984. *Goddesses In Everywoman: A New Psychology of Women*, San Francisco, Harper + Row.
1979. *The Tao of Psychology: Synchronicity and the Self*, San Francisco, Harper + Row.
- Boston Women's Health Book Collective, 1984. *The New Our Bodies, Ourselves*, New York, Simon+Schuster.
- Brooks, G., 1984. *Selected Poems*, New York, Harper+Row.
- Brown, R. M., 1973. *Rubyfruit Jungle*, Plainfield, Vt., Daughters, Inc.
- Browne, E. S., Connors, D., Stern, N., 1985. *With the Power of Each Breath: A Disabled Woman's Anthology*, San Francisco, Cleis Press.
- Budapest, Z., 1989. *The Grandmother of Time*, San Francisco, Harper+Row.
- Castellanos, R., 1988. *The Selected Poems of Rosario Castellanos*, Minn., Graywolf Press.
- de Castillejo, I. C., 1973. *Knowing Woman: A Feminine Psychology*, Boston, Shambhala.
- Castillo, A., 1988. *My Father Was a Toltec*, Novato, Calif., West End Press.
1993. *So Far From God*, New York, W. W. Norton.
- Cather, W., 1988. *My Antonia*, Boston, Houghton Mifflin.
1971. *Death Comes for the Archbishop*, New York, Vintage.
- Chernin, K., 1981. *Obsession*, New York, Harper+Row.
- Chesler, P., 1972. *Women and Madness*, Garden City, N. Y., Doubleday.

- Chicago, J., 1979. *The Dinner Party: A Symbol of Our Heritage*, Garden City, N. Y., Anchor.
1980. *Embroidering Our Heritage: The Dinner Party Needlework*, Garden City, N. Y., Anchor.
1975. *Through the Flower: My Struggle as a Woman Artist*, Garden City, N. Y., Doubleday.
1982. *The Birth Project*, Garden City, N. Y., Doubleday.
- Christ, C. P., 1980. *Diving Deep and Surfacing: Women Writers on Siritual Quest*, Boston, Beacon Press.
- Coles, R., 1990. *The Spiritual Life of Children*, Boston, Houghton Mifflin.
- Colette, 1983. *Collected Stories of Colette*, New York, Farrar, Straus, Giroux.
- Cowan, L., 1982. *Masochism: A Jungian View*, Dallas, Spring Publications.
- Craig, M., 1988. *Spark from Heaven: The Mystery of the Madonna of Medjugorje*, Notre Dame, Ind., Ave Maria Press.
- Craighead, M., 1986. *The Mother's Song: Images of God the Mother*, New York, Paulist Press.
- Crow, M., 1988. *Woman Who Has Sprouted Wings*, Pittsburgh, Latin American Literary Review Press.
- Curb, R., Manahan, N., 1985. *Lesbian Nuns*, Tallahassee, Fla., Naiad Press.
- Daly, M., 1978. *Gynecology*, Boston, Beacon Press.
- Derricotte, T., 1983. *Natural Birth: Poems*, Freedom, Calif., Crossing Press.
- Dickinson, E., 1890. *The Complete Poems of Emily Dickinson*, Boston, Little, Brown.
- Doniger, W., 1980. *Women, Androgynes, and Other Mythical Beasts*, Chicago, University of Chicago Press.
- Drake, W., 1987. *The First Wave: Women Poets in America*, New York, Macmillan.
- Esaran, E., 1985. *The Bhagavad Gita*, Berkeley, Nilgiri Press.
- Eisler, R., 1987. *The Chalice and the Blade*, San Francisco, Harper+Row.
- Ellis, N., 1988. *Osiris Awakening: A New Translation of the Egyptian Book of the Dead*, Grand Rapids, Mich., Phanes Press.
- Erdrich, L., 1984. *Love Medicine*, New York, Bantam.
- Fenelon, F., 1977. *Playing for Time*, New York, Atheneum.
- Fisher, M. F. K., 1983. *Sister Age*, New York, Knopf.
- Forche, C., 1982. *The Country Between Us*, New York, Harper+Row.
1994. *Angel of History*, New York, HarperCollins.
- Foulcaut, M., 1955. *Madness and Civilization*, New York, Pantheon.
1978. *History of Sexuality*, New York, Pantheon.
- Fox, M., 1983. *Original Blessing*, Santa Fe, Bear and Company.
- Friedan, B., 1963. *The Feminine Mystique*, New York, Norton.
- Friedman, L., 1987. *Meeting with Remarkable Women: Buddhist Teachers in America*, Boston, Shambhala Publications.
- Friedman, M., 1973. *Buried Alive: Biography of Janis Joplin*, New York, Morrow.
- Galand, Ch., 1990. *Longing for Darkness: Tara and the Black Madonna: A Ten Year Journey*, New York, Viking.
- Gaspar De Alba, A., Herrera-Sobek, M., Martinez, Demetria, 1989. *Three Times a Woman*, Tempe, Ariz., Bilingual Review Press.
- Gilbert, S., Gubar, S., 1979. *The Madwoman in the Attic*, New Haven, Yale University Press.
- Gilligan, C., 1982. *In a Different Voice*, Cambridge, Harvard University Press.
- Gimbutas, M., 1982. *The Goddesses and Gods of Old Europe: Myths and Cult Images*, Berkeley a Los Angeles, University of California Press.
- Goldberg, N., 1986. *Writing Down the Bones: Freeing the Writer Within*, Boston, Shambhala.
1993. *Long Quiet Highway*, New York, Bantam Books.

- Golden, R., McConnell, M., 1986. *Sanctuary: The New Underground Railroad*, New York, Orbis Books.
- Goldenburg, N. R., 1979. *Changing of the Gods: Feminism and the End of Traditional Religions*, Boston, Beacon Press.
- Grahn, J., 1984. *Another Mother Tongue*, Boston, Beacon Press.
- Guggenbuhl, C. A., 1971. *Power in the Helping Professions*, Dallas, Spring Publications.
- Hall, N., 1980. *The Moon and the Virgin: Reflections on the Archetypal Feminine*, New York, Harper + Row.
- Harding, M. E., 1971. *Woman's Mysteries, Ancient and Modern*, New York, Putnam.
- Harris, J., Alexander, S., 1991. *Marking Time: Letters from Jean Harris to Shana Alexander*, New York, Scribner.
- Heilbrun, C. G., 1989. *Writing a Woman's Life*, New York, Ballantine.
- Herrera, H., 1983. *Frida: A Biography of Frida Kahlo*, New York, Harper+Row.
- Hillman, J., 1983. *Inter-Views: Conversation with Laura Pozzo*, New York, Harper + Row.
- Hoff, B., 1986. *The Singing Creek Where the Willows Grow: The Rediscovered Diary of Opal Whitley*, New York, Ticknor + Fields.
- Hollander, N., 1990. *Tales From the Planet Sylvia*, New York, St. Martin's.
- Hull, G. T., Scott, P. B., Smith, B., 1982. *All the Women Are White, All the Blacks Are Men, But Some of Us Are Brave*, New York, Feminist Press.
- Ibarruri, D., 1976. *They Shall Not Pass: The Autobiography of La Passionara*, New York, International Publishers.
- Iglehart, H., 1983. *Womanspirit: A Guide to Women's Wisdom*, New York, Harper + Row.
- Jong, E., 1974. *Fear of Flying*, New York, New American Library.
1991. *Becoming Light: Poems, New and Selected*, New York, HarperCollins.
- Jung, C. G., 1972. *Collected Works of C. G. Jung*, Princeton, Princeton University Press.
1964. *Man and His Symbols*, Garden City, N. Y., Doubleday.
- Kalff, D., 1980. *Sandplay: A Psychotherapeutic Approach to the Psyche*, Santa Monica, Sigo.
- Keen, S., 1986. *The Faces of the Enemy: Reflections of the Hostile Imagination*, San Francisco, Harper + Row.
- Kerényi, C., 1975. *Zeus and Hera*, Princeton, Princeton University Press.
1977. *Eleusis: Archetypal Image of Mother and Daughter*, New York, Schocken Books.
- King, F., 1975. *Southern Ladies and Gentlemen*, New York, Stein + Day.
- Kingston, M. H., 1976. *The Woman Warrior: Memoirs of a Girlhood Among Ghosts*, New York, Knopf.
- Kinkaid, J., 1978. *At the Bottom of the River*, New York, Plume.
- Kinnell, G., 1978. *The Book of Nightmares*, London, Omphalos a J-Jay Press.
- Klepfisz, I., 1990. *Dreams of an Insomniac: Jewish Feminist Essays, Speeches and Diatribes*, Portland, Ore., The Eighth Mountain Press.
- Kolbenschlag, M., 1979. *Kiss Sleeping Beauty Goodbye: Breaking the Spell of Feminine Myths and Models*, New York, Doubleday.
- Krysl, M., 1989. *Midwife and Other Poems on Caring*, New York, National League for Nursing.
- Kumin, M., 1982. *Our Ground Time Here Will Be Brief*, New York, Penguin.
- Laing, R. D., 1970. *Knots*, New York, Vintage.
- Le Sueur, M., 1982. *Ripening: Selected Work. 1927-1980*, Old Westbury, N. Y., Feminist Press.
- Leonard, L. S., 1983. *The Wounded Woman*, Boulder, Colo., Shambhala.
- Lindbergh, A. M., 1955. *The Gift from the Sea*, New York, Pantheon.
- Lippard, L., 1976. *From the Center: Feminist Essays in Women's Art*, New York, E. P. Dutton.

- Lisle, L., 1980. *Portrait of an Artist: A Biography of Georgia O'Keeffe*, New York, Seaview.
- López-Pedraza, R., 1990. *Cultural Anxiety*, Švýcarsko, Daimon Verlag.
- Lorde, A., 1984. *Sister Outsider: Essays and Speeches*, Freedom, California, Crossing Press.
- Luke, H. M., 1975. *The Way of Women, Ancient and Modern*, Three Rivers, Mich., Apple Farm.
- Machado, A., 1983. *Times Alone*, Middletown, Conn., Wesleyan University Press.
- Matsui, Y., 1987. *Women's Asia*, London, Zed Books.
- Matthews, F. G., 1983. *Voices from the Shadows: Women with Disabilities Speak Out*, Toronto, Women's Educational Press.
- McNeely, D. A., 1991. *Animus Aeternus: Exploring the Inner Masculine*, Toronto, Inner City.
- Mead, M., 1972. *Blackberry Winter*, New York, Morrow.
- Metzger, D., 1983. *Tree*, Berkeley, Wingbow Press.
1983. *The Woman Who Slept with Men to Take the War Out of Them*, Berkeley, Wingbow Press.
- Millay, E., 1917. *Collected Poems*, New York, Harper+Row.
- Masson, J., 1983. *The Assault on Truth: Freud's Suppression of the Seduction Theory*, New York, Farrar, Straus, Giroux.
- Miller, A., 1984. *Thou Shalt Not Be Aware*, New York, Farrar, Straus, Giroux.
1983. *For Your Own Good: Hidden Cruelty in Childrearing and the Roots of Violence*, New York, Farrar, Straus, Giroux.
1981. *Drama of the Gifted Child*, New York, Basic Books.
- Morgan, R., 1970. *Sisterhood is Powerful*, New York, Vintage.
- Mulford, W., 1990. *Love Poems by Women*, New York, Fawcett/Columbine.
- Neruda, P., 1973. *Residence on Earth*, New York, New Directions.
- Neumann, E., 1963. *The Great Mother*, Princeton, Princeton University Press.
- Nin, A., 1977. *Delta of Venus: Erotica*, New York, Harcourt, Brace, Jovanovich.
- Olds, S., 1989. *The Gold Cell*, New York, Knopf.
- Olsen, T., 1979. *Silences*, New York, Delacorte.
- Orbach, S., 1978. *Fat is a Feminist Issue*, New York, Paddington Press.
- Pagels, E., 1979. *The Gnostic Gospels*, New York, Random House.
- Partnoy, A., 1988. *You Can't Drown the Fire: Latin American Women Writing in Exile*, San Francisco, Cleis Press.
- Perera, S. B., 1988. *Descent to the Goddess*, Toronto, Inner City.
- Piaf, E., 1990. *My Life*, London, Owen.
- Piercy, M., 1982. *Circles on the Water*, New York, Knopf.
1987. *Early Ripening: American Women's Poetry Now*, London, Pandora.
1980. *The Moon is Always Female*, New York, Random House.
1976. *Woman on the Edge of Time*, New York, Knopf.
- Pogrebin, L. C., 1987. *Among Friends*, New York, McGraw-Hill.
- Prager, E., 1982. *A Visit from the Footbinder and Other Stories*, New York, Simon+Schuster.
- Qoyawayma, P., 1964. *No Turning Back: A Hopi Indian Woman's Struggle to Live in Two Worlds*, Albuquerque, University of New Mexico Press.
- Raine, K., 1988. *Selected Poems*, Great Barrington, Mass., Lindisfarne.
- Rich, A., 1984. *The Fact of a Doorframe*, New York, Norton.
1973. *Diving Into the Wreck*, New York, Norton.
1976. *Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution*, New York, Norton.
- Robinson, J. M., 1977. *The Nag Hammadi Library in English*, San Francisco, Harper + Row.
- Rosen, M., 1973. *Popcorn Venus: Women, Movies and the American Dream*, New York, Coward, McCann, Geoghegan.

- Samuels, A., Shorter, B., Plaut, F., 1986. *A Critical Dictionary of Jungian Analysis*, London/New York, Routledge + Kegan Paul.
- Sanday, P. R., 1981. *Female Power and Male Dominance: On the Origins of Sexual Inequalities*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Savage, J., 1989. *Mourning Unlived Lives*, Wilamette, Ill., Chiron.
- Sexton, A., 1981. *The Complete Poems*, Boston, Houghton Mifflin.
1985. *No Evil Star*, Ann Arbor, University of Michigan Press.
- Shange, N., 1972. *Nappy Edges*, New York, St. Martin's.
1972. *A Daughter's Geography*, New York, St. Martin's.
1977. *for colored girls who have considered suicide when the rainbow is enuf: a choreopoem*, New York, Macmillan.
- Sheehy, G., 1974. *Passages*, New York, E. P. Dutton.
- Shikibu, I., Komachi, O., 1988. *The Ink Dark Moon, Love Poems, Women of the Ancient Court of Japan*, New York, Scribner.
- Silko, L. M., 1981. *Storyteller*, New York, Seaver Press.
1977. *Ceremony*, New York, Penguin.
- Simon, J. M., 1987. *Guatemala: Eternal Spring, Eternal Tyranny*, London, Norton.
- Singer, J., 1972. *The Boundaries of the Soul: The Practice of Jung's Psychology*, Garden City, N. Y., Doubleday.
- Spretnak, Ch., 1981. *Lost Goddesses of Early Greece*, Boston, Beacon Press.
1982. *The Politics of Women's Spirituality*, Garden City, N. Y., Doubleday.
- Starhawk, 1979. *Truth or Dare*, New York, Harper+Row.
- Stein, L., 1962. *The Triangle Fire*, Philadelphia, Lippincott.
- Steinem, G., 1992. *The Revolution from Within*, Boston, Little, Brown.
1983. *Outrageous Acts and Everyday Rebellions*, New York, Holt, Rinehart, Winston.
- Stone, M., 1976. *When God Was a Woman*, New York, Dial Press.
1984. *Ancient Mirrors of Womanhood*, Boston, Beacon Press.
- Swenson, M., 1958. *Cage of Spines*, New York, Rhinehart.
- Tannen, D., 1990. *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation*, New York, Morrow.
- Teish, L., 1985. *Jambalaya*, San Francisco, Harper+Row.
- Tuchman, B., 1978. *A Distant Mirror*, New York, Knopf.
- Tzu, L., 1988. *Tao Te Ching*, San Francisco, Harper + Row.
- von Franz, M. L., 1972. *The Feminine in Fairytales*, Dallas, Spring Publications.
- Waldman, A., 1975. *Fast-Speaking Woman and Other Chants*, San Francisco, City Lights.
- Walker, A., 1982. *The Color Purple*, New York, Washington Square Press.
1979. *Good Night Willie Lee: I'll See You In the Morning*, New York, Dial Press.
1991. *Her Blue Body: Everything We Know: Earthling Poems*, San Diego, Harcourt, Brace, Jovanovich.
1983. *In Search of Our Mothers' Gardens*, New York, Harcourt, Brace, Jovanovich.
- Walker, B. G., 1983. *The Woman's Encyclopedia of Myths and Secrets*, San Francisco, Harper + Row.
1988. *The Woman's Dictionary of Symbols and Sacred Objects*, San Francisco, Harper + Row.
1985. *The Crone*, San Francisco, Harper + Row.
- Walker, L., 1980. *The Battered Woman*, New York, Harper + Row.
- Warner, M., 1976. *Alone of All Her Sex: The Myth and Cult of the Virgin Mary*, New York, Knopf.

- Watson, C., 1981. *Night Feet*, New York, The Smith.
- White, S. F., 1982. *Poets of Nicaragua*, Greensboro, Unicorn Press.
- Whitman, W., 1968. *Leaves of Grass*, New York, Norton.
- Wickes, F., 1927. *The Inner World of Childhood*, New York, Farrar, Straus, Giroux.
- Williams, T. T., 1991. *Refuge*, New York, Pantheon.
- Willmer, H., 1987. *Practical Jung: Nuts and Bolts of Jungian Psychotherapy*, Wilamette, Ill., Chiron.
- Wilson, C., 1956. *The Outsider*, Boston, Houghton Mifflin.
- Wolkstein, D., Kramer, S. N., 1983. *Inanna: Queen of Heaven and Earth*, San Francisco, Harper + Row.
- Wollstonecraft, M., 1967. *A Vindication of the Rights of Women*, New York, W. W. Norton.
- Woodman, M., 1988. *Addiction to Perfection*, Toronto, Inner City.
- Woolf, V., 1929. *A Room of One's Own*, New York, Harcourt, Brace.
- Yolen, J., 1981. *Sleeping Ugly*, New York, Coward, McCann+Geoghegan.
- Wynne, P., 1988. *The Womanspirit Sourcebook*, San Francisco, Harper+Row.
- Zipes, J., 1988. *The Brothers Grimm*, New York, Routledge, Chapman a Hall.

☪ POZNÁMKA VYDAVATELE

Příběhy, básně a překlady v knize *Ženy, které běhaly s vlky* jsou originální literární práce, napsané dr. Estésovou. Její literární příběhy jsou rozšířeny o krátké básně, písně a příběhy, předané v jedinečných jazycích a stylech její rodiny. Verze v této knize podléhají všem zákonům o autorských právech.

V knize *Ženy, které běhaly s vlky* jsou příběhy Žena-Kostra, La Loba, Manawee a další, stejně jako různé anekdoty, básně a původní překlady básní, modliteb a frází z jiných jazyků originálními literárními pracemi, napsanými dr. Estésovou, a jsou zde publikovány poprvé. Rovněž podléhají všem zákonům o autorských právech.

Velice odlišné verze určitých pohádek, například Rudé boty, Modrovous a Zápalková holčička, mohou být nalezeny v souborech pohádek bratří Grimmů, Hanse Christiana Andersena a Perraulta. Legendy jako je La Llorona a starodávný příběh o Demeter a Persephone lze najít v edicích, publikovaných různými vydavateli. Tyto verze mohou, ale nemusí být veřejnou doménou.

SLOVO O AUTORCE

Clarissa Pinkola Estésová, Ph. D., je mezinárodně uznávanou a oceňovanou autorkou, diplomovanou psychoanalytičkou Jungovy psychologické školy International Association of Analytical Psychology v Curychu a *cantadorou*, vypravěčkou starých příběhů v latinské tradici. Je ředitelkou C. G. Jung Center for Education and Research ve Spojených státech amerických. Její doktorát je z mezipolečenských studií a klinické psychologie; soukromě vyučovala a praktikovala dvacet pět let.

Knihu *Ženy, které běhaly s vlky* započala C. P. Estésová v roce 1971 a dokončila ji po více než dvaceti letech. Její práce byla přeložena do osmnácti jazyků po celém světě a byla přijata jako klasická práce, týkající se vnitřních životů žen, která je určena ke studiu.

Ostatní vydané práce dr. Estésové zahrnují Dar příběhu (The Gift of Story) a Moudré vyprávění o tom, čeho je dost (A Wise Tale About What is Enough). Je autorkou nejprodávanější devítidílné série zvukových nahrávek a Divadla fantazie (Theatre of the Imagination), třináctidílné série, která je vysílána na mnoha NPR, Pacifica a dalších veřejných rozhlasových stanicích po celé Americe.

Dr. Estésová je dlouhodobá aktivistka, řídí rozvíjející se nadací C. P. Estésové Guadalupe Foundation, jež si dala za jeden ze svých cílů vysílat do problémových míst na celém světě rozhlasem po krátkých vlnách posilující příběhy. Za svou celoživotní společenskou aktivitu a psaní je držitelkou ceny Las Primeras od MANA, Národní latinskoamerické nadace ve Washingtonu, D. C. V roce 1994 byla

oceněna Medailí prezidenta za sociální spravedlnost od The Union Institute a v letech 1990-91 byla poctěna členstvím od Rocky Mountain Women's Institute. Dr. Estésová je bývalou sídlící umělkyní pro stát Colorado, jmenovanou Radou pro umění a společenské vědy (Arts and Humanities Council). Navíc je první nositelkou ceny každoročního festivalu Josepha Campbella Držitel vědomosti.

Kniha *Ženy, které běhaly s vlky* získala Cenu cti ABBY, cenu Top Hand od ligy autorů Colorada a cenu Gradiva od Národní společnosti pro podporu psychoanalýzy (National Association for the Advancement of Psychoanalysis).

Dr. Estésová je vdaná a má tři dospělé děti. Je celoživotní členkou La Sociedad de Guadalupe.

Hodnocení knihy Ženy, které běhaly s vlky

Toto je práce rozené básnířky – směrodatná, hojivá a zářící, s přirozeným vroucím přáním duše... Žasnu nad její naprostou plynulostí, kdy se s takovou zřetelností a odvahou pohybuje mezi jazykem spirituality, mýtu a kouzla. Nikdo předtím něco takového nenapsal, nikdo se neodvážil překročit tolik hranic myšlenky.

– Carolyn Forché, autorka knihy *The Country Between Us* (Země mezi námi)

Po tisíciletí se lidé scházeli kolem ohňů, aby naslouchali slovům, jež přenášela těžce získanou moudrost a dávala možnost neomezeně snít. V současném světě, který limituje moudrost na fakta, a kde ženy nemají dokonce ani k těmto přístup, dr. Estésová ten oheň obnovila – pro nás všechny.

– Gloria Steinem, autorka knihy *Revolution from Within* (Revoluce zevnitř)

Clarissa Pinkola Estésová s lyrickou silou a půvabem vyzvedává starodávnou moudrost našich předků a podává současný náhled, při kterém tyto příběhy poskočí významem pro naše spirituálně hladové duše. Zve ženy i muže do království Ducha pravdy, Ducha, jež hojí, probouzí, vyzývá, spojuje, a jež se směje. Tuto knihu budou příští generace považovat za jedno z opravdových, hlubokých, spirituálních svědectví naší doby.

– Matthew Fox, autor knihy *Original Blessing* (Prvotní požehnání)

Zřídka se najde vědecký odborník, který by též měl hodnost básníka-vypravěče, jak zde s tak svéráznou výmluvností demonstruje Estésová. Je to kodex současné doby, výjimečně vzácný nejen svojí nezměrnou moudrostí, ale i svým bohatstvím jazyka a jeho ovládnutím. Clarissa Pinkola Estésová je velká spisovatelka.

– Ana Castillo, autorka knihy *My Father Was a Toltec* (Můj otec byl Toltek)

V knize *Ženy, které běhaly s vlky* přivedla Clarissa Pinkola Estésová moudrosti, těžkostmi a bohatstvím svého života na svět nový text. Jako analytička Jungovy teorie, básnířka a cantadora-vypravěčka rozevřela dominantní kulturu, odhalila její mýty a při procesu nám dala nové. Odvážíme-li se pohlédnout do očí své nespoutané povaze, potom s přečtením každého příběhu začneme prohlubovat duši. U odvahy dr. Estésové odhalit pravdu si uvědomíme svoji vlastní. Pomocí hloubky této okázalé a zbožné práce dr. Estésová vyžaduje, aby ženy konfrontovaly to,

čeho se obávají nejvíce, svoji vlastní moc. Domnívám se, že je to kniha, která námi proroste.

– Terry Tempest Williams, autorka knihy *Refuge* (Úkryt)

Výtisk knihy *Ženy, které běhaly s vlky* se ke mně dostal jako dárek od osoby, která mne nejen dobře znala, ale jež mne též milovala. Řekla mi: „Tohle potřebuješ.“ Když jsem konečně – daleko od domova a děsně unavená – knihu vyndala a zabrala se do ní, uvědomila jsem si, že má pravdu. Estésová podává příběh jako potravu... nezbytnou k přežití duše. Co Clarissa Pinkola Estésová učinila, není pouhým předáním příběhů a přirovnání, podle kterých budujeme svá silnější Já. Dala nám vizi života coby sdíleného podnikání, ženského srdce nejen opevněného, nýbrž i chvějícího se a otevřeného nadějím. Je to kniha, kterou též dávám těm, které miluji.

– Dorothy Allison,
autorka knihy *Bastard Out of Carolina* (Parchant z Karolíny)

Je to úžasná kniha! Dr. Pinkola Estésová uhodila na bohatý temný střed. Děkuji jí!
– Natalie Goldberg, autorka knihy *Wild Mind and Long Quiet Highway*
(Nespoutaná mysl a dlouhá, tichá dálnice)

Fascinující kolekce transformačních příběhů s feministicky orientovanými výklady, jak poučná, tak i posilující, určená každé ženě, hledající svého vlastního vnitřního ducha.

– Barbara G. Walker, autorka knihy
The Woman's Encyclopedia of Myths and Secrets
(Ženská encyklopedie mýtů a tajemství)

Výživná, kořeněná omáčka k nasycení všech žen, které se cítí vyčerpané, bez života, bez zájmu nebo jsou prostě pouze unavené. Pokud vám něco z toho padne, vezměte si talíř omáčky dr. Estésové na vyléčení toho, čemu ona říká *hambre del alma*, hladovění duše, a čtěte... *Ženy, které běhaly s vlky* je ženský manifest pro všechny ženy bez ohledu na věk, rasu, víru či náboženství k návratu ke svým... kořenům. Pohlédni do zrcadla... Estésová trvá na tom, že naše podobnosti převáží naše rozdíly... Ona je *cantadora*, *curandera*, porodní bába, moudrá rádkyně.

– Časopis *Hispanic*

Při čtení této knihy mi cikánka lehce poklepala na levé rameno, zmámenou mne převedla pokojem a vyndala poškrábanou nahrávku Ma Rainey, zpívající *Trust No Man* (Nevěř žádnému muži), Bessie Smith se svojí *It's Right Here for You* (Je to pro tebe hned tady) a *St. Louis Blues* a Idu Cox, vykřikující *Wild Women Don't Have the Blues* (Divoké ženy nejsou smutné). „Mluvíš o archetypech,“ řekla mi, pokládajíc desku na gramofon, „Estésová byla tam i zpátky.“

– Claribel Alegria, autorka knihy
Family Album: Guerrilla Poems of El Salvador
(Rodinné album: Partyzánské básně z El Salvadoru)

Pomocí mýtu, pohádky a obsáhlé duševní konverzace povolává Estésová zpět k životu divoká, zanedbaná místa ženské duše. Je to inspirující a soucitná kniha.

– Jules Cashford, analysta Jungovy teorie, Londýn,
spoluautor knihy *The Myth of the Goddess* (Mýtus o bohyni)

Dr. Estésová... překlenuje ve své práci rozsáhlá území – od jádra duše k celému spektru lidské zkušenosti. Je básnířkou, jež penetruje hloubku těchto světů pronikavým intelektuálním, intuitivním a spirituálním zrakem. Je humanistkou, která do pevného objetí bere to, co postřehla. A konečně je *cantadorou* – držitelkou příběhů, která... bude radostně putovat do psychických oblastí, kde přebývají její příběhy, a přinese jeden nazpět, aby mohla nasadit silný lék. Estésová je skutečný dar.

– *Psychological Perspectives Journal*
(Žurnál psychologických perspektiv)

Dr. Estésová opětovně probouzí naše vzpomínky na jiná místa, jiné časy a na další, dlouho potlačované způsoby bytí; prohlubuje a rozšiřuje příběhy a mýty, dokud v nás nepřevzmou moc psychologické síly.

– Phyllis Chesler, PhD., autorka knihy
Women and Madness (Ženy a šílenství)

Knihy je plná úžasných, vášnivých, poetických, psychologicky silných slov a obrazů, které ženy inspirují, dávají jim rady a zplnomocňují je, aby byly pravdivé vůči své vlastní povaze, a tím i v kontaktu se zdroji tvořivosti, humoru a síly.

– Jean Shimoda Bolen, M. D., autorka knihy
Goddesses in Everywoman a Ring of Power
(Bohyně v každé ženě, Prsten moci)

Okouzlující hlas ... Dramatické vyprávění, které poznala u kolen svých (přistěhovaleckých) tet.

– *Newsweek*

Doporučuje se mužům, kteří se odváží tančit se ženami, které běhaly s vlky.

– Sam Keen, autor knihy *Fire in the Belly* (Oheň v břiše)

Odlišuje se od ostatních... radost a jiskra v próze... Tato kniha se stane biblí pro ženy, které mají zájem o hlubokou práci... Je to silniční mapa všech úskalí, známých i těch děsivě neočekávaných, se kterými se žena setká na zpáteční cestě ke svému instinktivnímu Já. Vlci... jsou dar.

– *Los Angeles Times*

Knihy *Ženy, které běhaly s vlky* měla silný dopad na americkou společnost. Diskutovalo se o ní dlouze na tisících čtenářských kroužcích, na akademických seminářích, diskutovali o ní vědci odborníci, psychoanalytici, učitelé, sportovci, literární kritici, hosté na talk shows, přátelé, milenci, umělci a tanečníci, příležitostní promlouvající i někteří, vychovávající pro trestající Iditarod.

– *The Bloomsbury Review*

Tato kniha není nějakou svépomocnou příručkou, plnou jednořádkových hesel o tom, jak dobývat to vnitřní já. ... Je to pět set stránek, naplněných pohádkami, které... nabízejí vážné lekce těm, ... kteří ztratili kontakt se svými instinkty.

– *Albuquerque Tribune*

Zachytí veškerou pozornost... mysl, srdce a duši tolika lidí... Ženy čtou a znovu pročítají..., pokaždé hledajíce nové a odlišné významy.

– *The Arizona Republic*

Valouny moudrosti o tom, jak nakládat s krizemi, rozčarováním a pocitem méněcennosti... *Ženy, které běhaly s vlky* zasahuje hluboko do duše... otevírá nové cesty ke spirituální svobodě.

– *New Woman*

Je to kniha, která pobaví, vzdělává a dotýká se nás při překonávání různých vrstev vědomí k vnitřním hlasům, jež hovoří přímo v morku našich kostí. Tyto hlasy nám říkají, abychom oslavovali i životní tragédie... Kniha bohatá břišním smíchem žen.

– *The Vancouver Sun*

Slučuje to akademické, lyrické a to osobní do jediného vášnivého hlasu.

– *San Diego Union-Tribune*

Tato kniha vyslovila věci, které jsem cítila..., jež nebyly dosud pojmenovány či vysloveny s takovou zřetelností a moudrostí.

– Wilma Mankiller, bývalá náčelnice národa Čerokíků,
autorka knihy *Mankiller*